Asieldynamiek

Asieldynamiek

Een systeemdynamische analyse van de Nederlandse asielprocedure in de periode 1980 – 2002

Een wetenschappelijke proeve op
het gebied van de Rechtsgeleerdheid
en de Managementwetenschappen

Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Katholieke Universiteit Nijmegen op gezag van de Rector Magnificus prof. dr. C.W.P.M. Blom volgens besluit van het College van Decanen in het openbaar te verdedigen op dinsdag 2 december 2003 des namiddags om 15.30 uur precies door

Carolus Aloysius Franciscus Maria Grütters

geboren op zondag 29 juli 1956 te 's-Gravenhage

Wolf Legal Publishers

Promotores:

- prof. mr. Anja Oskamp
- prof. mr. Jan M.A. Berkvens
- prof. dr. Jac A.M. Vennix

Manuscriptcommissie:

- prof. dr. Jac L.A. Geurts (Universiteit van Tilburg)
- prof. mr. Thomas P. Spijkerboer (Vrije Universiteit Amsterdam)
- prof. mr. Richard V. De Mulder MBA (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door
financiële bijdragen van:

- Nijmeegse Stichting voor Recht en Informatica
- Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland
- Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

en
creatieve bijdragen van:

- Tom Janssen
- Stefan Verwey
- Jos Collignon
- Successful Systems Inc.

Van dit proefschrift is een handelseditie verschenen bij Wolf Legal Publishers onder ISBN 90-5850-057-8.

Inhoudsopgave

Voorwoord **1**

Hoofdstuk 1 **Inleiding** **5**
1.1 **Asielzoekers** **5**
1.2 **Context** **6**
1.2.1 Stagnatie 7
1.2.2 Maatregelen 8
1.2.3 Determinanten van asielstromen 9
1.2.4 Wachtrijen 11
1.3 **Probleemstelling** **12**
1.4 **Methode** **13**
1.5 **Vraagstelling** **15**
1.6 **Aanpak** **15**
1.7 **Jargon** **16**

Hoofdstuk 2 **Systeemdynamica** **19**
2.1 **Inleiding** **19**
2.1.1 Kwaliteit van regelgeving 20
2.1.2 Interne en externe effecten 21
2.1.3 Toetsing 22
2.2 **Achtergronden** **22**
2.2.1 Causaliteit 26
2.2.2 Causaliteit in beeld 28
2.2.3 Feedback loops 30
2.2.4 Stocks & flows 32
2.3 **Methode** **33**
2.3.1 Identificatie van het probleem 33
2.3.2 Conceptualisering van het systeem 34
2.3.3 Formalisering van het model 34
2.3.4 Analyse van het model 35
2.3.5 Evaluatie van het model 37
2.3.6 Beleidsanalyse 38
2.3.7 Implementatie 38

Hoofdstuk 3 De Asielprocedure 41
3.1 Inleiding 41
3.2 Kennistekort 42
3.2.1 Organisatorische afstemming 43
3.2.2 Juridische inhoudelijke afstemming 44
3.2.3 Dogmatische afstemming 44
3.2.4 Terminologie 45
3.3 Structuur van de asielprocedure 45
3.3.1 Juridisch kader 45
3.3.1.1 Internationaal kader 45
3.3.1.2 Regionaal kader 46
3.3.1.3 Nationaal kader 49
3.3.2 Organisatorisch kader 49
3.3.2.1 Ambtelijke instanties 50
3.3.2.2 Procedure 51
3.3.2.3 Statushouders 53
3.3.2.4 Rechterlijke instanties 55
3.3.2.5 Schorsende werking 56
3.3.3 Beleidsmatig kader 57
3.3.3.1 Bed-Bad-en-Broodregeling 58
3.3.3.2 Schiphol 59
3.3.3.3 Het Nieuwe Toelatings- en Opvangmodel 59
3.3.3.4 Vreemdelingenwet 1994 60
3.3.3.5 Vreemdelingenwet 2000 61
3.3.3.6 Reorganisaties 61
3.4 Knelpunten 63
3.4.1 Capaciteitsgebrek 64
3.4.2 Frequentie beleidswijzigingen 65
3.4.3 Beeldvorming 66

Hoofdstuk 4 Het Vergelijkingsgedrag 69
4.1 Inleiding 69
4.2 Het absolute vergelijkingsgedrag 71
4.3 Het relatieve vergelijkingsgedrag 73
4.4 Aannames 77
4.4.1 Cijfermateriaal 77
4.4.2 Registraties 78
4.4.3 Capaciteitscijfers 79
4.4.4 Populaties 80
4.4.5 Vertrouwelijkheid cijfermateriaal 80
4.4.6 Overige aannames 81

Hoofdstuk 5 Het Asielmodel 85
5.1 Inleiding 85
5.2 Het conceptuele asielmodel 85
5.2.1 Terugkoppeling B 1: Kwaliteit opvang en B 2: Bejegening 88
5.2.2 Terugkoppeling B 3: Uitzetting 90

5.2.3 Terugkoppeling B 4: Productiesnelheid en R 5: Fouten ... 91
5.2.4 Terugkoppeling R 6: Lengte verblijf ... 92
5.2.5 Terugkoppeling R 7: Werkdruk en R 8: Verloop en verzuim ... 93
5.2.6 Terugkoppeling B 9: Nieuw personeel en R 10: Opleiding nieuw personeel ... 94
5.2.7 Terugkoppeling B 11: Wijziging regelgeving, R 12: Nieuwe rechtsvragen en R 13: Dichtslaande-deur-effect ... 97
5.2.8 Terugkoppeling B 14: Reorganisatie en R 15: Nieuwe werkwijze ... 99
5.2.9 Overzicht van alle terugkoppelingen ... 100
5.2.10 Aannemelijkheid ... 101
5.3 Het formele asielmodel ... 104
5.3.1 Procedure cluster ... 105
5.3.1.1 Procedure in essentie ... 105
5.3.1.2 Procedure nader uitgewerkt ... 106
5.3.1.3 Informatiestromen in de procedure ... 107
5.3.2 Productie cluster ... 110
5.3.2.1 Productie in essentie ... 111
5.3.2.2 Productie nader uitgewerkt ... 112
5.3.3 Capaciteit cluster ... 115
5.3.3.1 Capaciteit in essentie ... 115
5.3.3.2 Capaciteit nader uitgewerkt ... 116
5.3.4 Beleid cluster ... 118
5.3.4.1 Beleid in essentie ... 119
5.3.4.2 Beleid nader uitgewerkt ... 119
5.4 Beperkingen van het model ... 121
5.5 De basisrun van het model ... 122

Hoofdstuk 6 De Deugdelijkheid van het Model ... 129
6.1 Inleiding ... 129
6.2 Testen op modelstructuur ... 132
6.2.1 Structuurverificatie-test ... 133
6.2.2 Factorverificatie-test ... 133
6.2.2.1 Conceptuele correspondentie ... 134
6.2.2.1.1 Conceptuele correspondentie van de procedure ... 134
6.2.2.1.2 Conceptuele correspondentie van productie ... 134
6.2.2.1.3 Conceptuele correspondentie van de capaciteit ... 136
6.2.2.1.4 Conceptuele correspondentie van de doorlooptijd ... 136
6.2.2.1.5 Conceptuele correspondentie van de instroom ... 136
6.2.2.1.6 Conceptuele correspondentie van de formules ... 139
6.2.2.2 Numerieke nauwkeurigheid ... 140
6.2.2.3 Soorten van factoren en factorschatting ... 141
6.2.2.3.1 Schatting van maten ... 143
6.2.2.3.2 Schatting van conversiefactoren ... 143
6.2.2.3.3 Schatting van ratio's ... 143
6.2.2.3.4 Schatting van tijdsaanduidingen ... 145

6.2.2.4 Initialisaties 146
6.2.2.5 Samenvatting factortestresultaat 146
6.2.3 Dimensie-consistentie-test 146
6.2.4 Extreme-omstandigheden-test 147
6.2.5 Grensstructuur-adequaatheid-test 151
6.2.5.1 Grensstructuur: rest van de wereld 151
6.2.5.2 Grensstructuur: nationaliteit en land van herkomst 152
6.2.6 Conclusie modelstructuur testen 154
6.3 Testen op modelgedrag 155
6.3.1 Gedragsreproductie-testen 155
6.3.1.1 Statistische gedragsreproductie-testen 156
6.3.1.2 Gedragsreproductie: symptoomtest 159
6.3.1.3 Gedragsreproductie: frequentie- en faseringtest 163
6.3.1.4 Gedragsreproductie: meervoudige modustest 167
6.3.1.5 Gedragsreproductie: gedragskarakteristieken 167
6.3.2 Gedragsvoorspelling-test 168
6.3.3 Afwijkend-gedrag-test 169
6.3.4 Familielid test 170
6.3.5 Verrassingsgedrag-test 171
6.3.6 Extreme-beleidstest 171
6.3.7 Grensgedrag adequaatheid test 173
6.3.8 Gedragsgevoeligheid-test 174
6.3.9 Conclusie modelgedrag testen 175
6.4 Conclusie deugdelijkheid 175

Hoofdstuk 7 De Bruikbaarheid van het Model 179
7.1 Inleiding 179
7.1.1 Bruikbaarheid 179
7.1.2 Beleid 182
7.1.3 Beperkingen 183
7.2 Testen op beleidsimplicaties 183
7.2.1 Voorspelling van veranderd gedrag-test 184
7.2.1.1 Voorspelling van veranderd gedrag-test: ex post 184
7.2.1.2 Voorspelling van veranderd gedrag-test: ex ante 187
7.2.2 Grens-adequaatheid (beleid) test 188
7.2.3 Beleidsgevoeligheid-test 188
7.2.4 Systeemverbetering-test 190
7.2.5 Conclusie beleidsimplicatie testen 190
7.3 Conclusie bruikbaarheid 191

Hoofdstuk 8 Perspectief 193
8.1 Inleiding 193
8.2 Het verrichte onderzoek 194
8.2.1 Modelbouw 194
8.2.2 Terugkoppelingen 195
8.2.2.1 Voorraden 196
8.2.2.2 Procedurele wijzigingen 197
8.2.2.3 Behandelcapaciteit 197
8.2.2.4 Relatieve aantrekkelijkheid 198

8.2.2.5 Uitzetting 198
8.3 Conclusies uit het onderzoek 198
8.4 Antwoorden op de onderzoeksvragen 200
8.5 Indicaties 201
8.5.1 Europa 201
8.5.2 Beeldvorming 203
8.6 Mogelijkheden 203
8.6.1 Europees migratiemodel 206
8.6.2 Rechterlijke macht 206
8.6.3 Regelgeving 207
8.7 Wetenschappelijke context 208

Summary 211
Summary.1 Introduction 211
Summary.2 Dynamics and law 212
Summary.3 Asylum seekers 213
Summary.4 The Dutch asylum model 215
Summary.5 Results 220
Summary.6 Remarks 222

Bijlage 1 Modelspecificaties 225
Bijlage 1.1 Modeldiagrammen 225
Bijlage 1.2 Userinterface 241

Bijlage 2 Listing 249

Bijlage 3 Asielbeleidsmaatregelen 293
Bijlage 3.1 Overzicht wijzigingen Vreemdelingenwet (1849-2002) 293
Bijlage 3.2 Overzicht wijzigingen Vreemdelingenbesluit 295
Bijlage 3.3 Tussentijdse Berichten Vreemdelingencirculaire 297
Bijlage 3.4 Overzicht nota's e.d. 332

Bijlage 4 Overzicht Cijfermateriaal 333
Bijlage 4.1 Instroom van asielverzoeken in West-Europa (tabellen) 333
Bijlage 4.2 Instroom van asielverzoeken in West-Europa (grafisch) 343
Bijlage 4.3 Geïndexeerde instroom van asielverzoeken in West-Europa 349
Bijlage 4.4 Statistische Testen 355

Bijlage 5 Geraadpleegde Bronnen 357
Bijlage 5.1 Paneldiscussie 357
Bijlage 5.2 Overige geraadpleegde personen 357
Bijlage 5.3 Literatuurverwijzingen 358

Bijlage 6 Bij de Asielprocedure Betrokken Instanties 395
Bijlage 6.1 Verantwoordelijke bewindslieden (sinds 1980) 395
Bijlage 6.2 Internationale niet-gouvernementele organisaties 395
Bijlage 6.3 Nederlandse overheid 396
Bijlage 6.4 Nederlandse regionale overheden 396
Bijlage 6.5 Nederlandse niet-gouvernementele organisaties 396

Bijlage 7 Terminologie 399
Bijlage 7.1 Discussies over de asielproblematiek 399
Bijlage 7.2 Verschillende invalshoeken 399
Bijlage 7.3 Vooronderstellingen 402
Bijlage 7.4 Posities 406

Bijlage 8 Lijst van Gehanteerde Afkortingen 407

Bijlage 9 Trefwoordenregister 411

Overzicht Diagrammen

Diagram 2:1 Casuïstische causaliteit 28
Diagram 2:2 Circulaire causaliteit (1) 29
Diagram 2:3 Circulaire causaliteit (2) 29
Diagram 2:4 Balancing loop 30
Diagram 2:5 Reinforcing loop 31
Diagram 2:6 Combinatie van loops 31
Diagram 2:7 Verwarming in stocks en flows 32
Diagram 5:1 De vermeende problematiek (1) 86
Diagram 5:2 De vermeende problematiek (2) 86
Diagram 5:3 De vermeende problematiek (3) 87
Diagram 5:4 B 1: Kwaliteit opvang 89
Diagram 5:5 B 2: Bejegening 89
Diagram 5:6 B 3: Uitzetting 90
Diagram 5:7 B 4: Productiesnelheid 91
Diagram 5:8 R 5: Fouten 92
Diagram 5:9 R 6: Lengte verblijf 92
Diagram 5:10 R 7: Werkdruk 94
Diagram 5:11 R 8: Verloop en verzuim 94
Diagram 5:12 B 9: Nieuw personeel 95
Diagram 5:13 R 10: Opleiding nieuw personeel 95
Diagram 5:14 Personeel 96
Diagram 5:15 B 11: Wijziging regelgeving 97
Diagram 5:16 R 12: Nieuwe rechtsvragen 98
Diagram 5:17 R 13: Dichtslaande-deur-effect 99
Diagram 5:18 B 14: Reorganisatie 100
Diagram 5:19 R 15: Nieuwe werkwijze 100
Diagram 5:20 Overzicht van alle terugkoppelingen 101
Diagram 5:21 Nederland en de buurlanden 103
Diagram 5:22 Procedure in essentie (1) 105
Diagram 5:23 Procedure in essentie (2) 106

Diagram 5:24 Gemodelleerde procedure 108
Diagram 5:25 Productie in essentie 111
Diagram 5:26 Productie uitgebreid 113
Diagram 5:27 Capaciteit in essentie 115
Diagram 5:28 Capaciteit uitgebreid 117
Diagram 5:29 Maatregelen 119
Diagram 5:30 Politieke Druk 121
Diagram Summary:1 Causal Loop Diagram of the asylum procedure 223

Overzicht Figuren

Figuur 3:1 Schema Asielprocedure Vw 1965 52
Figuur 3:2 Schema Asielprocedure Vw 1994 52
Figuur 3:3 Schema Asielprocedure Vw 2000 52
Figuur 6:1 Balans van bruikbaarheid, complexiteit en vertrouwen 130

Overzicht Grafieken

Grafiek 2:1 A: Constant 35
Grafiek 2:2 B: Exponentiële groei 36
Grafiek 2:3 C: S-vormige groei 36
Grafiek 2:4 D: Oscillatie 36
Grafiek 4:1 Absolute instroom Nederland (absolute RMoB) 71
Grafiek 4:2 Absolute instroom in West-Europa, Duitsland en Nederland 72
Grafiek 4:3 Absolute en cyclische instroom in Nederland 73
Grafiek 4:4 Procentuele instroom en normpercentages Nederland, Duitsland en Frankrijk 74
Grafiek 4:5 Procentuele instroom NL (relatieve RMoB) 75
Grafiek 4:6 Geïndexeerde instroom Nederland en Duitsland (100=norminstroom) 76
Grafiek 4:7 Geïndexeerde instroom Duitsland en de cluster Nederland, België, Frankrijk 77
Grafiek 5:1 Basisrun en RMoB van de relatieve instroom 123
Grafiek 5:2 Historisch beleidsscenario-run en RMoB van de relatieve instroom 125
Grafiek 5:3 Historisch beleidsscenario-run en RMoB van de cumulatieve instroom 125
Grafiek 6:1 Tabelfunctie van effect werkdruk op werktijd per taak 144
Grafiek 6:2 Procentuele instroom bij wegvallen productie vanaf: t=150 (juni 1992) 150
Grafiek 6:3 Personeelsgrootte IND bij wegvallen instroom vanaf: t=200 (aug. 1996) 150
Grafiek 6:4 West-Europese instroomcijfers; absoluut en gecorrigeerd voor seizoensinvloeden 159
Grafiek 6:5 Absolute instroom in NL op basis van ongecorrigeerde West-Europese cijfers 160
Grafiek 6:6 Absolute instroom in NL op basis van voor het seizoen gecorrigeerde West-Europese cijfers 161

Grafiek 6:7 Modelgedrag en RMoB van relatieve instroom NL 162
Grafiek 6:8 Modelgedrag en RMoB van cumulatieve instroom NL 163
Grafiek 6:9 Relatieve instroom NL bij onmiddellijke en niet-gefaseerde invoering van maatregelen 166
Grafiek 6:10 Relatieve instroom NL bij geen dichtslaande-deur-effect 166
Grafiek 6:11 Geen CT terugkoppeling 170
Grafiek 6:12 Capaciteit IND (asiel) met en zonder budgetbeperking 172
Grafiek 6:13 Procentuele instroom met en zonder budgetbeperking 173
Grafiek 6:14 Cumulatieve instroom met en zonder budgetbeperking 173
Grafiek 7:1 Procentuele instroom bij geen invoering van Vw 1994 186
Grafiek 7:2 Cumulatieve instroom bij geen invoering Vw 1994 187

Overzicht Tabellen

Tabel 6:1 Percentage verklaard gedrag 158
Tabel B.4:1 Statistische resultaten 238

Overzicht Matrices

Matrix B.7:1 Asieldebat (1) 400
Matrix B.7:2 Asieldebat (2) 406

Voorwoord

Toen ik in 1974 mijn gymnasiumdiploma behaalde, dacht ik maar een ding zeker te weten: ik zou niet gaan studeren en zeker geen rechten. Ik wilde het theater in. Dus volgde ik toneellessen, figureerde als derde soldaat van links op de achterste rij, en kwam als enquêteur, verkoper, chauffeur en butler uiteindelijk tot bezinning bij mijn lief: Lydia. Als ik dan niet kon leren spelen volgens de regels kon ik misschien wel leren spelen met de regels.

In 1981 volgde ik mijn eerste college Inleiding bij Hans Franken in Leiden. Ik was onmiddellijk verkocht. Mijn aanvankelijke scepsis sloeg om in een gefascineerde verwondering over wat het recht zou kunnen zijn. Als student-assistent kon ik aan de slag bij het Bureau Onderzoek van Onderwijs (BOVO) van de Leidse universiteit, waar ik als koksmaatje in de onderzoekskeuken van Hans Crombag mocht rondneuzen en de smaak te pakken kreeg van het recht als hogere vertelkunst.

In Nijmegen startte ik in 1985 als universitair docent Recht en Informatica. Onder de beschermende vleugels van Feer Verkade werd ik in staat gesteld om dit gloednieuwe terrein te verkennen. Aanvankelijk had ik geen idee waarover mijn dissertatie zou moeten gaan, behalve dan dat het op het snijvlak van recht en informatietechnologie zou liggen: de onweerstaanbare en welhaast onmogelijke kruisbestuiving van analoog en digitaal. Een eerste aanzet tot het bouwen van een juridisch expertsysteem op het gebied van het vluchtelingenrecht, waarbij een juridische casus als invoer diende en het rechterlijk oordeel als uitvoer, strandde echter uiteindelijk in de ongrijpbaarheid van het recht. De onjuistheid van het zuivere rechtspositivisme leek bekrachtigd.

Pas door de inbreng van mijn collega Bart Boswinkel ontdekte ik de sociaalwetenschappelijke invalshoek op het recht. Hij introduceerde bij mij een computersimulatieprogramma waarmee de dynamiek van systemen in kaart kon worden gebracht en samen togen we aan het werk om de voor 1994 aangekondigde herziene Vreemdelingenwet te modelleren. Talloze malen reisden we af naar het Ministerie van Justitie om belangstelling te wekken voor een systeemdynamische benadering van het recht in het algemeen en het asielrecht in het bijzonder. Ondanks – of misschien wel dankzij – de afwachtende houding van Den Haag groef ik dieper en dieper. Na tien jaar heb ik mijn onderzoek weten af te ronden, vastgelegd in het voorliggende boek.

In essentie gaat het in deze studie om de vraag óf de effecten van beleid door een computer kunnen worden gesimuleerd; in concreto, of de effecten van asiel-

beleidsmaatregelen vooraf getoetst zouden kunnen worden. Het nut van een dergelijke toepassing ligt in de mogelijkheid om 'zonder slachtoffers' te experimenteren met beleidsopties in een juridisch domein. Dat lijkt een open deur, maar is het niet – althans niet voor juristen. Het onderzoek bestrijkt de periode 1980 – 2002 en is eind 2002 afgerond. Ontwikkelingen op het terrein van asiel in 2003 heb ik derhalve maar zeer ten dele kunnen verwerken.

Normaal gesproken krijgt een promovendus een onderwerp toebedeeld en een beoogd promotor. Ik moest echter de door mij gewenste promotores weten te interesseren voor mijn onderzoek. Ik prijs me gelukkig dat ik daarvoor Anja Oskamp, Jan Berkvens en Jac Vennix bereid heb weten te vinden. Als zij niet zo doortastend en geduldig mijn brouwsels keer op keer hadden willen bekritiseren, dan zou het nog niet klaar zijn geweest en het manuscript minstens twee maal zo dik. Naast mijn begeleiders wil ik al die mensen bedanken die ik meer dan eens heb lastig gevallen met mijn vragen: de opeenvolgende student-assistenten, mijn collegae van de vaksectie Recht en Informatica, van het Centrum voor Migratierecht en van de Nijmeegse Faculteit der Rechtsgeleerdheid, collega-onderzoekers bij zusterfaculteiten op het gebied van Recht en Informatica en mijn contactpersonen bij de meest uiteenlopende organisaties en instellingen waarvan ik vermoedde dat zij mij iets konden vertellen over de wereld van asiel of de gehanteerde methode: al deze mensen hebben aan mij veel gegeven.

Een speciaal woord van dank is bestemd voor Jean Paul van Schoonhoven en Geertje van Roermund. Het overzicht van de talloze Tussentijdse Berichten Vreemdelingencirculaire (TBV) in Bijlage 3 is met name aan hun minitieuze speurwerk te danken.

Nu het boek af is, realiseer ik mij pas ten volle hoezeer ik, in mijn eigenzinnige en verbeten zoektocht naar de beste constructie en verwoording van mijn onderzoek, mijn vrouw Lydia en onze kinderen Jonas, John, Daniël en Cathelijne tekort heb gedaan. Ik beloof dat jullie voortaan prioriteit zullen genieten.

© tekening: Stefan Verwey

Hoofdstuk 1

Inleiding

Er zijn teveel vluchtelingen, zeggen de mensen.
Er zijn te weinig mensen, zeggen de vluchtelingen[1]

Context – probleemstelling – methode – vraagstelling – doelstelling - aanpak

1.1 Asielzoekers

Staatssecretaris Haars[2] werd in 1980, als eerste bewindspersoon sinds de tweede wereldoorlog, geconfronteerd met een onvoorziene stijging van het aantal individuele asielverzoeken tot boven de magische grens van duizend.[3] De stellingname van het kabinet bij monde van de bewindsvrouwe omtrent deze ontwikkeling liet niets aan duidelijkheid te wensen over:

> *Het wemelt aan onze grenzen van avonturiers en geluk-zoekers, die met een bepaalde opzet naar Nederland komen.*[4]

Aanvankelijk leidt de toename van het aantal te behandelen asielverzoeken niet tot een evenredige verhoging van de behandelcapaciteit op het Ministerie van Justitie.[5] Na verloop van tijd echter blijkt de toename van de instroom niet incidenteel te zijn en dat geeft aanleiding tot het aanscherpen van het beleid. Alhoewel er formeel sprake is van een ruimhartig vluchtelingenbeleid, is het beleid feitelijk gericht op het verminderen van de aantrekkelijkheid van Nederland, of anders gezegd: het afschrikken van asielzoekers.[6] De maatregelen die daartoe worden genomen variëren van het

1 Aforisme van Ernst Ferstl.
2 Staatssecretaris van Justitie in het kabinet Van Agt-1 (dec. 1977 – sept. 1981, zie Bijlage 6.1).
3 Het merendeel van de asielzoekers behoort tot 1980 tot de jaarlijks vastgestelde quota van '*uitgenodigde'* vluchtelingen (Bronkhorst 1990, p.70). Het aantal *individuele* (of spontane) asielverzoeken bedraagt dan enkele honderden per jaar. Zie ook Bijlage 4.
4 Citaat ontleend aan Bronkhorst (1990, p.70), die op grond daarvan concludeert: 'De toon van het asielbeleid was gezet'.
5 De verhoging van de instroom, zo werd verondersteld, zou van tijdelijke aard zijn. Bovendien bestond er, uitgaande van de werkloosheidscijfers in de jaren tachtig en de bezuinigingoperaties van de toenmalige kabinetten, enige terughoudendheid bij de overheid om extra personeel – ambtenaren – te werven, die men (later) niet meer 'kwijt' zou kunnen raken.
6 Dat wil zeggen, naast een restrictief vreemdelingenbeleid alleen opvang voor de 'echte' vluchtelingen. Zie (o.a.): *Kamerstukken II,* 1978-1979, 15 649, nr.2.

voeren van gerichte publiciteitscampagnes,[7] het wijzigen van wettelijke regelingen[8] en het reorganiseren van de uitvoering, tot het verhogen van de behandelcapaciteit.

Ondanks dit ontmoedigingsbeleid is er in de periode 1980-2000 sprake van een gestaag stijgende instroom en toename van de voorraden[9]. In de negentiger jaren is er zelfs sprake van een verdubbeling van de instroom van asielverzoeken[10] en een nog grotere toename van de voorraden[11] terwijl het personeelsbestand van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) wordt verachtvoudigd.[12] Als een van de meest recente in de reeks van maatregelen geldt de invoering van de nieuwe Vreemdelingenwet (Vw 2000) in april 2001. De daaropvolgende daling van de instroom in 2001 en 2002 wordt steevast toegeschreven aan deze maatregel.

Het is echter de vraag of deze daling kan worden toegeschreven aan de invoering van de Vw 2000. Bovendien rijst de vraag wat de effecten dan zijn geweest van al die andere in het kader van de asielproblematiek genomen maatregelen. Is er überhaupt een relatie tussen de genomen maatregelen en de grootte van de instroom en zo ja, welke? Het is deze problematiek die het startpunt vormde van dit onderzoek. Alvorens de in dit onderzoek gehanteerde vraagstelling nader te formuleren, zal ik eerst aangeven vanuit welk perspectief dit probleem is bekeken.

1.2 Context

Voorzichtige schattingen van de United Nations Population Fund (UNFPA) stellen het aantal mensen dat onvrijwillig huis en haard heeft verlaten op 50 miljoen.[13] De beweegredenen van deze mensen zijn velerlei en de achterliggende oorzaken variëren van natuurrampen tot sociaal-economische chaos, en van oorlogen tot onderdrukking. Vele van deze verdrevenen vinden, al dan niet tijdelijk, een nieuwe opvang dicht bij huis. Een beperkt gedeelte zoekt zijn heil verder weg in een ander land, en met slechts een fractie daarvan worden wij in West-Europa en uiteindelijk in Nederland geconfronteerd in de vorm van asielzoekers.[14]

---

7 Zoals: 'Zo vreemd nog niet' (1996) en: 'Rechtvaardig maar streng, humaan doch sober' (2000).

8 Zie voor een overzicht Bijlage 3.

9 Met 'voorraad' wordt gedoeld op het aantal nog te behandelen (asiel)verzoeken. In de praktijk wordt een nader onderscheid gemaakt tussen: de normale werkvoorraad, onbeslisbare zaken (of 'plankzaken') en de overige zaken (de achterstand).

10 De jaarlijkse instroom groeit tussen 1990 en 2000 van 21.000 naar 44.000.

11 De voorraad asielzaken groeit tussen 1990 en 2000 van ± 10.000 naar ± 75.000. Het betreft hier overigens alleen de voorraad van de IND en is exclusief de voorraden bij rechterlijke macht.

12 Het personeelsbestand van de IND neemt tussen 1990 en 2000 toe van ± 350 naar bijna 3000. De IND (en daarvoor de directie Vreemdelingenzaken) is verantwoordelijk voor de behandeling van asielverzoeken.

13 Het jaarverslag van de UNFPA, 'The State of World Population 1999: a Time for Choices' meldt:
The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) estimates that some 50 million people around the world might legitimately be described as victims of forced displacement: around 22 million who are of direct concern to UNHCR (refugees, people who are stateless or whose nationality is disputed, and some internally displaced people), an additional 20 million internally displaced people for whom the organization has no responsibility, and around 3 million Palestinian refugees who are assisted by the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East. Figures from UNHCR Web site: <http://www.unhcr.ch>.

14 Van de ± 50 mln potentiële vluchtelingen (zie noot 13) blijft 99% in de regio. Van de resterende 1% dient 80% een asielverzoek in ergens in Europa. Zie Bijlage 4 voor een cijfermatig overzicht.

Binnen het kader van het Verdrag van Genève[15] en de Vreemdelingenwet (Vw) wordt bepaald of, en zo ja onder welke omstandigheden, een asielzoeker in Nederland mag blijven. Los van de vraag of het aantal asielzoekers nu hoog of laag is, stelt de opvang daarvan en de behandeling van de door hen ingediende asielverzoeken ook de Nederlandse overheid voor problemen. Ogenschijnlijk gaat het om een simpele procedure waarin bepaald wordt of een asielzoeker al dan niet in Nederland mag blijven. De uitvoeringspraktijk laat echter een complex, langdurig en politiek gevoelig proces zien waarvoor diverse regelingen gelden, waarbij verschillende instanties zijn betrokken en meerdere belangen een rol spelen**.**

1.2.1 Stagnatie

Een van de problemen in de asielprocedure is dat er op verschillende plaatsen in de procedure sprake is van stagnatie in de afhandeling van verzoeken. De opstoppingen die zich daarbij voordoen worden ten dele zichtbaar in de vorm van achterstanden en lange wachttijden bij de behandeling van verzoeken, en veroorzaken op hun beurt allerlei andere problemen bij zowel de asielzoeker[16] als de betrokken instanties.

De asielzoeker zelf is letterlijk het lijdend voorwerp van de procedure en zit langdurig[17] in onzekerheid, zowel voor wat betreft het moment waarop een volgende procedurele fase kan aanbreken als de uitkomst van enig deel van de procedure. De instanties die betrokken zijn bij de behandeling van asielverzoeken en de opvang van asielzoekers, hebben te maken met een capaciteitsgebrek. Niet alleen een gebrek aan (gekwalificeerd) personeel en infrastructurele voorzieningen maar ook een gebrek aan huisvesting zowel tijdens de procedure als na afloop daarvan.[18]

De asielproblematiek is een onderwerp dat regelmatig hoog op de politieke agenda staat, zowel nationaal als Europees. Niet alleen vanwege de directe kosten[19] die ermee gepaard gaan, maar ook in verband met de indirecte, maatschappelijke kosten in de vorm van sociale onrust. In Europees verband gaat het om een eventuele afstemming[20] van de diverse nationale procedures en een beleid dat gericht is op een verlaging respectievelijk betere verdeling[21] van het aantal asielzoekers dat naar West-

---

15 Het Verdrag (van Genève) betreffende de status van vluchtelingen, *Trb*. 1951 nr. 131 en *Trb*. 1954 nr. 88.

16 Zie bijvoorbeeld de titel van het artikel van De Bruyne (2001): 'Wachten tot je gek wordt'.

17 Precieze doorlooptijden zijn moeilijk te achterhalen, vanwege de wisselende wijzen van registratie en de gehanteerde criteria (Visser & Homburg 1995, p.43-45). Zie ook Van der Erf (2001) over de valkuilen in de asielstatistieken.

18 Bij de opvang gaat het om: aanmeldcentra, opvangcentra, asielzoekerscentra, huisvesting van statushouders in woningen in gemeentes, cellen in verband met vreemdelingenbewaring en het verwijdercentrum voor afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers in Ter Apel (1996-2001).

19 De totale aan het directe asielbeleid gerelateerde uitgaven zijn begroot op 1,4 miljard (1998), 2,2 miljard (1999) respectievelijk 3,2 miljard gulden (2000), *Kamerstukken II,* 1998-1999, 26 507, nr.4.

20 De interstatelijke verdragen van Schengen en Dublin zijn buiten de reguliere kanalen van de EU gesloten waardoor met name de rechterlijke toetsing door het Europese Hof van Justitie afwezig is; of anders gezegd, opzettelijk omzeild is. In het kader van de wet Veilige-derde-landen dient er afstemming plaats te vinden tussen de betrokken landen. Zie voor het ruimere vraagstuk van de afstemming van asielbeleid: Noll (2000) en AGIT (1999). Zie ook Spijkerboer (1993) waarin de in sommige opzichten royale verschillen tussen de asielprocedures in acht onderzochte (Europese) landen bloot worden gelegd.

21 Zowel met betrekking tot de verdeling van het aantal personen als de daarmee gemoeide kosten: 'burden sharing'. Naast een quotumregeling – een bepaald percentage asielzoekers per land – is ook een variant mogelijk waarbij de feitelijke verdeling van asielzoekers niet conform deze normering is, maar waarbij de kosten tussen staten onderling worden gecompenseerd voor zover deze boven de norm uitstijgen. Zie voor een nadere uitwerking van deze 'degree of burden-

Europa[22] komt. Die verdeling is namelijk nogal scheef: in de periode 1980-2002 is driekwart van alle in West-Europa ingediende asielverzoeken gedaan in een beperkt aantal landen, dat gezamenlijk slechts een derde van het inwonertal van West-Europa heeft.[23]

1.2.2 Maatregelen

Gegeven de afwezigheid van een gemeenschappelijk Europees asielbeleid, is er geen reële mogelijkheid om tot een betere verdeling van het aantal asielverzoeken in Europa te komen. Wat resteert is een reeks van pogingen van verschillende Europese landen om de instroom te beperken middels een afschrikkingsbeleid. Hayter kwalificeert al deze vormen van nationaal asielbeleid in een studie over immigratie uitermate stellig als 'contra legem':

> *European governments now attempt to deter refugees from applying in the first place, in particular by locking them up in prisons and detention centres and imposing harsh material conditions, including the denial of welfare benefits.*
> *Governments have not formally repudiated international refugee conventions, but they are undermining them, in an underhand way, and they are contravening certainly their spirit, if not their letter. Rather than smoothing refugees' access to a safe haven, they impose harsher and harsher obstacles, in the hope that news will travel back to the countries from which refugees might flee. They are thus, in effect, punishing refugees and asylum seekers not for anything they themselves have done, but in the hope that their treatment will deter others from coming, as The Economist in a leader on 14 February 1998, recognised: "The illogicality of punishing those who are here in an effort to deter those who might come should always have been obvious".*[24]

Cruciaal bij het nemen van maatregelen is enerzijds het inzicht in de waarschijnlijkheid dat de voorgestelde maatregelen tot de beoogde effecten zullen leiden, en anderzijds de mogelijkheid om te evalueren in hoeverre de genomen maatregelen ook inderdaad het beoogde effect hebben bewerkstelligd.[25] Het overzichtelijk in kaart brengen van lange termijn effecten van beleid, met name voor wat betreft de uitvoeringspraktijk, geniet echter een zeer lage prioriteit in het overheidsbeleid.[26]

---

sharing' Noll (2000). Tot een dergelijke 'burden sharing' is een aanzet gegeven op de bijeenkomst in 1999 in Tampere (Finland) (AGIT 1999).

22 In dit onderzoek wordt onder West-Europa verstaan: de EU plus Noorwegen en Zwitserland. Dat wil zeggen: België, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Groot Brittanië, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden en Zwitserland.

23 In België, Denemarken, Duitsland, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Zweden en Zwitserland wordt in de periode 1980-2002 72% van het totaal aantal asielverzoeken in West-Europa ingediend, terwijl de bevolking van die landen 36% van de bevolking (in 1989) van West-Europa omvat. Daarnaast is het opvallend dat deze groep van landen een aaneengesloten gebied vormt: het centrale en noordelijke gedeelte van West-Europa.

24 Hayter 2000, p.74.

25 Zie bijvoorbeeld in de context van de asielproblematiek: Spijkerboer 2001a.

26 Korsten & Derksen 1986.

De beperkte aandacht van beleidsmakers voor de uitvoerbaarheid van beleid wordt meestal geweten aan de ambtelijke en politieke cultuur en de manier van denken over problemen en oplossingen.[27] Het probleem dat hier op de achtergrond een rol speelt is dat mensen hun beslissingen niet baseren op de werkelijkheid maar op hun perceptie van de werkelijkheid: ze hanteren een mentaal model waarbij oversimplificatie en inconsistentie normaal zijn.[28]

In de praktijk van het asielbeleid blijkt dat er, zowel op het niveau van de beleidsmakers als op het uitvoerende niveau, een gebrek is aan overzicht over het geheel.[29] Het gevolg daarvan is dat er geen of onvoldoende inzicht is in de wijze waarop deelprocessen met elkaar (kunnen) samenhangen. Dat betekent dat voorgenomen maatregelen niet vooraf op hun effecten (kunnen) worden getoetst en, andersom, dat eventuele effecten niet (kunnen) worden herleid tot hun meest waarschijnlijke oorzaak. Bij afwezigheid van een dergelijk inzicht kunnen maatregelen op termijn zelfs contraproductief blijken te zijn.

Een situatie derhalve die gekenmerkt kan worden als *trial and error*, en dat is vreemd.[30] Temeer, omdat sommige *errors*, die in een asielprocedure gemaakt worden, niet hersteld kunnen worden.[31] Een asielzoeker die, op grond van een achteraf onjuist gebleken inschatting van informatie, wordt teruggestuurd naar het land van herkomst en aldaar wordt opgepakt en geëxecuteerd, is tweemaal het slachtoffer.

De politieke en sociaal-economische verhoudingen in de verschillende regio's van de wereld geven geen aanleiding om te veronderstellen dat de asielproblematiek van korte duur zal zijn. De situatie in de wereld is niet stabiel en als de ene crisis lijkt te zijn bezworen dan is het niet onwaarschijnlijk dat een andere calamiteit een nieuwe mensenstroom in gang zal zetten.

1.2.3 Determinanten van asielstromen

De motieven van asielzoekers om (juist) naar Nederland te komen, respectievelijk om hier een asielverzoek in te dienen, lijken in eerste instantie niet direct iets te maken te hebben met de structuur van de Nederlandse asielprocedure. Echter, vrijwel alle maatregelen die in het kader van het asielbeleid worden genomen, beogen de vermeende aanzuigende werking van Nederland op potentiële asielzoekers te beïnvloeden.[32] Met andere woorden, de determinanten van asielstromen zijn wel degelijk van belang als het er om gaat om de effecten van beleid en met name die op de instroom in kaart te brengen.

Böcker en Havinga hebben onderzocht in hoeverre er bepaalde patronen zijn te onderkennen in de relatie land van herkomst van de asielzoeker en land van bestem-

27 Twist & Mayer 2000.
28 Hogarth 1987, Kahneman et al. 1982 en Sterman 1988.
29 Sinds enkele jaren is er op het MvJ de Coördinatiegroep Vreemdelingenketen actief die dit overzicht juist wel wil verkrijgen. In dat kader is er in 1998 een Ex Ante Uitvoeringstoets (EAUT) met betrekking tot de (toen nog) in te voeren Vw 2000 uitgevoerd. Deze EAUT beperkte zich echter tot het registreren van de *door de ketenpartners te verwachten* knelpunten ten gevolge van de invoering van de Vw 2000.
30 De scepticus zou kunnen opperen dat de praktijk van de politiek is gebaseerd op het signaleren van incidenten en het reageren daarop met het oog op partijpolitieke profilering. In die context is de term 'symboolwetgeving' of 'spierballenwetgeving' (Groenendijk 1993) veelzeggend.
31 In een ruimer verband kan verwezen worden naar de kritiek van Spijkerboer (2002a & 2002b).
32 Zie o.m. het rapport van de Cie Geelhoed (1994) waarin wordt ingegaan op mogelijke 'push' en 'pull' factoren.

ming.[33] Een eenduidige verklaring kunnen zij echter niet geven. Aan de hand van een statistische analyse van cijfermateriaal in combinatie met interviews met sleutelinformanten komen zij tot een driedeling in mogelijk relevante factoren:

- kenmerken van de relatie tussen het land van herkomst en het land van bestemming,[34]
- factoren die te maken hebben met de vlucht,[35] en
- kenmerken van het land van bestemming.[36]

Vervolgens constateren de auteurs dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen de categorie van asielzoekers die zich in een acute noodsituatie bevinden en de categorie van asielzoekers waarbij dit niet het geval is. In het eerste geval lijkt de nadruk te liggen op aspecten als de toegankelijkheid van het land van bestemming en het aanbod van reisagenten[37], in het tweede geval lijkt de keuze eerder te worden bepaald door de aanwezigheid van familie of leden van dezelfde gemeenschap in het land van bestemming.

De analyse van Böcker & Havinga laat geen glashelder beeld zien omtrent de precieze beweegredenen van asielzoekers om naar juist *dat* specifieke land van bestemming te gaan. Wel valt een ander aspect op: het aanbod van deze reisagenten en de prijs van de 'tickets' is met name dan van belang als de asielzoekers zich in een acute vluchtsituatie bevinden. Niet aan bod komen de mijns inziens interessante overwegingen die bij de reisagenten zelf een rol zouden kunnen spelen om een specifieke route of land van bestemming in de 'aanbieding' te doen.[38] Tevens zou het zo kunnen zijn dat vluchtroutes bij stukjes en beetjes worden 'geboekt'. Eerst om het land van herkomst uit te komen, daarna om door te reizen (om het direct terugsturen te voorkomen) en tenslotte om een land van bestemming in te reizen. In dat geval is er geen directe link tussen land van herkomst en bestemming, maar slechts een partiële betrokkenheid van reisagenten bij delen van de route. Dat zou dan weer een goede verklaring bieden voor de hypothese dat de keuze voor een bepaald bestemmingsland niet bewust door de asielzoeker wordt gemaakt, maar hoofdzakelijk door de reisagent die betrokken is bij het laatste deel van de route.[39] Nog sterker overigens dan bij asielzoekers, speelt hier de praktische moeilijkheid om reisagenten te ondervragen naar hun beweegredenen.

De vraag naar de determinanten van de asielmigratiestromen naar Europa is kennelijk een lastig onderwerp. Ook in de studie van Efionayi-Mäder et al. (2001a en 2001b) is getracht dit in kaart te brengen. Na een inventarisatie van mogelijke factoren concluderen de auteurs dat de individuele overwegingen van asielzoekers een

33 Böcker & Havinga 1998a & 1998b.
34 Zoals historische respectievelijk koloniale banden tussen de twee landen.
35 Zoals de politieke situatie in het land van herkomst.
36 Zowel objectief, in de zin van bereikbaarheid van het land van bestemming, de kans om daar werk te vinden en de (afwezigheid van) grenscontroles, als subjectief in de zin van het beeldvorming over het land van bestemming, bijvoorbeeld op basis van geruchten. Zo meldde de *NRC* van 28 augustus 1999 dat er in het voormalig Joegoslavië het sterke gerucht ging dat (illegaal) verblijf in het Verenigd Koninkrijk geen probleem zou zijn hetgeen van invloed zou zijn op de Britse instroomcijfers.
37 De term reisagenten is een verzamelbegrip waarmee zowel diegenen worden aangeduid die louter uit commerciële motieven als diegenen die uit ideële motieven zich bezig houden met het organiseren van (delen van) vluchtroutes voor (met name) asielzoekers.
38 Böcker & Havinga (1998b, p.88) noemen deze (commerciële) overweging wel, maar hechten er, gezien de formulering, kennelijk minder waarde aan: '*It may, in addition, be important for the travel agent that asylum seekers will not be sent back, as this could be bad for business*.'
39 Doornbos et al. 2001.

ondergeschikte rol spelen bij de bepaling van het uiteindelijke bestemmingsland.[40] Tevens wordt aangegeven dat er eigenlijk geen duidelijke indicatoren zijn die de instroom bepalen. Hooguit kan er gesproken worden van enige beïnvloeding van de relatieve verdeling van de instroom door beleidsmaatregelen.[41] In zoverre lopen de conclusies van Böcker & Havinga (1998b) en Efionayi-Mäder et al. (2001a) niet ver uiteen. Vermeldenswaard is echter dat de laatsten vermoeden in welke hoek een mogelijke verklaring dan wel gezocht zou moeten worden. Zij opperen de suggestie dat het vraagstuk wellicht een eigen dynamiek heeft, waarbij toch meer aandacht moet worden geschonken aan de 'Schlepperstrategien': de belangen en beweegredenen van de reisagenten.

1.2.4 Wachtrijen

Welke motieven er ook spelen, er is in de verschillende landen van herkomst een zekere vraag naar een of andere uitreismogelijkheid door (potentiële) asielzoekers. En daar waar een vraag is, ontstaat vanzelf het aanbod en dus een (zwarte) markt,[42] waarbij het aanbod samenhangt met de prijs die daarvoor kan worden gevraagd. Het lijkt dan aannemelijk om te stellen dat een reisagent belang heeft bij tevreden klanten. In deze context lijkt het zelfs voor de hand te liggen dat een reisagent juist die routes of 'landen van (tussen)bestemming' aanbiedt, waarbij een groter dan gemiddelde kans bestaat dat de asielzoeker ook daadwerkelijk dat land bereikt én niet binnen de kortste keren weer op de stoep staat bij de reisagent om het bij gebrek aan succes nog eens te proberen.

Het slagen van de vluchtpoging van de asielzoeker, vanuit deze optiek van de reisagent, slaat dan niet zozeer op het verkrijgen van een status door de asielzoeker in een land van bestemming, maar meer op de kans dat de asielzoeker niet wordt teruggestuurd naar het land van herkomst.[43] Hoe kleiner de terugstuurkans, hoe groter de verblijfkans, en hoe groter het (positieve) effect op de 'reputatie' van de reisagent. Vanuit dit standpunt bezien wordt de uiteindelijke keuze voor een land van bestemming niet bepaald door de kwaliteit van de opvang, maar door het uitzettingsbeleid, de lengte van de wachtrijen en de (gemiddelde) doorlooptijd is. Hoe langer men 'in procedure is', hoe langer de periode dat een asielzoeker in Nederland kan verblijven

---

40 *'Nicht zuletzt hängt aber die Geographie der Asylflüsse auch von der Eigendynamik der Migrationsverläufe ab, die durch geostrategische Voraussetzungen, Entscheide von Verwandten oder anderen Drittpersonen sowie durch Schlepperaktivitäten geprägt werden. Schleuserorganisationen spielen besonders bei der Steuerung interkontinentaler Migrationsbewegungen eine wesentliche Rolle, die vermutlich durch asylpolitische, strategische und ökonomische Überlegungen bestimmt wird. Die Erklärung der Migrationsstrategien kann deshalb nicht auf die Folgen individueller Motivationen und Entscheidungen reduziert werden, wie dies in öffentlichen Debatten vielfach geschieht. Es wäre daher zu wünschen, dass zukünftige Forschungen ihre Aufmerksamkeit vermehrt auf die spezifische Dynamik von Wanderungen im Asylbereich lenken, indem sie von einer sozialen, wirtschaftlichen und politischen Einbettung des Migrationsprozesses ausgehen, und zwar unter Berücksichtigung der Schlepperstrategien'* (Efionayi-Mäder 2001a, p.155). Met 'Schlepper' (sleepboot) en 'Schleuser' (iemand die doorsluist) wordt gedoeld op de reisagenten.

41 Zie ook § 6.3.1.3 en § 7.2.1.1 met betrekking tot 'relatieve verdeling'.

42 Het hebben van een paspoort is in sommige landen geen normale zaak en het aanvragen ervan is per definitie 'verdacht'.

43 Dit in tegenstelling tot de vaak geuite veronderstelling dat (de kans op) het verkrijgen van een status als zodanig een belangrijke factor is. Het CPB (5/3/99 #99/11) stelt daaromtrent: '*Een belangrijke factor die meespeelt bij de keuze is vanzelfsprekend de kans op een status.*' De term 'vanzelfsprekend' is hier derhalve onjuist; tenzij ook de illegalen-status wordt meegerekend als mogelijke status.

en hoe groter de kans dat er – uiteindelijk – niet zal worden overgegaan tot daadwerkelijke uitzetting, getuige bijvoorbeeld het driejarenbeleid en de kwantitatief beperkte uitzettingspraktijk in Nederland.[44]

De 'rij-voor-de-kassa' metafoor kan dit wellicht verduidelijken. Stel dat een persoon, omdat het buiten hondenweer is, zijn toevlucht heeft gezocht tot het enige gebouw in de wijde omtrek: een winkel. Stel voorts dat hij niet van zins is om de winkel te verlaten zolang het slechte weer aanhoudt. En stel bovendien dat de winkel dusdanig van omvang en druk bezocht is, dat er meerdere kassa's met wachtrijen zijn. In dat geval lijkt het waarschijnlijk dat de persoon in kwestie, als hij gedwongen wordt tegen sluitingstijd de winkel toch te verlaten en dus een van de rijen voor de kassa's moet uitkiezen, die kassa zal kiezen met de *langste* wachtrij om zodoende zo lang mogelijk nog in de winkel te kunnen verblijven. De kwaliteit van de winkel, het assortiment, of de persoon van de kassier zelf speelt daarbij dan geen enkele rol. Het enige dat dan telt is de beschutting van het gebouw.

1.3 Probleemstelling

Er is in ieder geval sprake van een moeilijk voorspelbare en variërende instroom van asielverzoeken die de nationale overheden van de ontvangende landen voor problemen stelt. Daarbij is er vrijwel geen inzicht in de effecten van het eigen nationale asielbeleid, van het beleid van andere landen en de onderlinge wisselwerking.

De diverse studies op het gebied van de Nederlandse asielprocedure beperken zich tot onderdelen of bepaalde aspecten van de procedure.[45] Een overzicht over de onderlinge samenhang in de gehele procedure, vanuit de optiek van de uitvoeringspraktijk, ontbreekt echter.[46] En met 'de gehele procedure' doel ik op het gehele proces vanaf het moment dat asiel wordt aangevraagd tot aan het moment dat er geen rechtsmiddelen meer (kunnen) worden aangewend tegen enige beslissing in verband met die aanvraag, en de feitelijke uitvoering verband houdende met die beslissingen is voltooid. Er is geen totaalbeeld van de effecten van het beleid waardoor kritiek, daarmee samenhangend onderzoek en maatregelen, zich veelal beperken tot onderdelen.

---

44 Onder omstandigheden kon een asielzoeker een verblijfsvergunning krijgen vanwege het enkele feit dat hij al drie jaar in procedure is en hem – daaromtrent – niets te verwijten viel. Daadwerkelijke uitzettingen vinden weinig plaats. In de meeste gevallen wordt volstaan met een administratieve adrescontrole.

45 Zoals het asielbeleid met betrekking tot specifieke groepen vluchtelingen (over de periode 1968 - 1982: Doesschate 1993), de huisvesting (Puts 1995), de toelating en erkenning (Fernhout 1990, Doornbos & Groenendijk 2001), de procedure in eerste aanleg (Doornbos & Sellies 1997), juridische en maatschappelijke aspecten van de procedure (Spijkerboer & Vermeulen 1995) of het 'veilig derde land' (Zwaan 2003). Zie daarnaast ook de evalutie van de herziene Vw 1994 (Regioplan 1995), het rapport van de Algemene Rekenkamer (*Kamerstukken II* 1995/1996, 24 440, nr. 2, (Asielbeleid)) en Berenschot (1995). Zie voor een uitgebreider overzicht van relevante publicaties, de website van het Centrum voor Migratierecht (Centre for Migration Law): <http://www.jur.kun.nl/cmr>.

46 Daar is een uitzondering op. Het rapport van de Cie Geelhoed (1994) doet verslag van een onderzoek naar een structurele aanpak van de asielzoekersproblematiek. Alhoewel er sprake is van een *procesbenadering* beperkt de analyse zich tot het verwoorden van een *anticiperend en pro-actief beleid*; met andere woorden een zo restrictief mogelijk beleid dat de kosten zo laag mogelijk houdt. Opmerkelijk is dat het idee van het hanteren van een internationaal verdelingssysteem ('burden sharing') wel genoemd wordt, maar dat daar de pertinent onjuiste conclusie uit wordt getrokken dat een dergelijk systeem: '*voor Nederland (...) meer 'burden' met zich mee (zal) brengen dan thans verhoudingsgewijs via de buitengrenzen van ons land binnenkomt*' (Geelhoed 1994, § 4.2 p.15).

Daarbij komt dat de asielproblematiek zowel op nationaal als internationaal niveau regelmatig ter sprake wordt gebracht in een context van enerzijds xenofobie, illegaliteit, criminaliteit, werkloosheid en bezuinigingen, en anderzijds rechtvaardigheid en humanitaire overwegingen. Tegelijkertijd is dat een indicatie van de conflicterende belangen en opvattingen die hierbij een (politieke) rol spelen.[47]

Dit onderzoek is derhalve gericht op het verkrijgen van inzicht in en overzicht over de onderlinge samenhang in de gehele procedure, waardoor een totaalbeeld van de effecten van beleid kan ontstaan.

1.4 Methode

Deze combinatie van gebrek aan overzicht, de veelheid aan actoren, de afwezigheid van een afdoende verklaring voor de problematiek en de gevoeligheid van het onderwerp, zorgt er ook voor dat de perceptie van de uitvoeringsproblematiek en de voorgestane oplossingen verschillend is. Het verkrijgen van inzicht vereist dan een aanpak waarbij niet alleen de onderliggende structuur van de problematiek als geheel in kaart wordt gebracht maar ook de causale relaties tussen ogenschijnlijk afzonderlijke onderdelen.

In dit onderzoek hanteer ik een systeemdynamische benadering van de asielproblematiek. De keuze hiervoor is niet tot stand gekomen door eerst alle mogelijke alternatieven te bestuderen.[48] De keuze is wel ingegeven door de constatering dat het probleemgedrag, dat wil zeggen de eerst gestaag toenemende instroom van asielverzoeken over de periode 1980-2000 gevolgd door de daarna optredende daling in 2001 en 2002, nog niet op een andere afdoende wijze is verkend, en de veronderstelling dat dit probleemgedrag mogelijk wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van onderliggende terugkoppelingsprocessen in de structuur van de asielproblematiek.

Daarnaast geldt als een indicatie voor het gebruik van deze methode de overweging dat het gevoerde beleid weliswaar telkens was gericht op een vermindering van de instroom, maar dat dit effect zich niet, althans niet vóór 2001, heeft gemanifesteerd. Een derde reden is gelegen in de omstandigheid dat de tijdshorizon waarover het onderzoek zich uitstrekt een relatief grote is: een periode van 23 jaar (1980-2002), waardoor niet alleen korte maar ook langere termijn effecten van het gevoerde beleid in beeld gebracht zouden kunnen worden. Tenslotte geldt de overweging dat deze methode op een schier eindeloze reeks van verschillende domeinen is toegepast[49] maar opmerkelijk genoeg niet op het terrein van het recht.[50] Terwijl de uitvoeringsproblematiek, die in dit onderzoek centraal staat, in essentie niet lijkt af te wijken van de wel met deze methode succesvol onderzochte terreinen.

Dit laatste veronderstelt echter de toepasbaarheid van de systeemdynamische methode in het recht, terwijl die daar niet eerder is uitgetest. In dit onderzoek staat derhalve de bruikbaarheid van deze methode als onderzoeksinstrument in het recht voorop. Het domein van de asielproblematiek geldt daarbij als test-case en een

47 Zie ook Bijlage 7 over de gehanteerde terminologie in de discussies omtrent de asielprobleemmatiek.

48 Zie voor de vele vormen om beleid (ex ante) te toetsen o.a. Gilbert & Troitzsch (1999).

49 Zie voor een overzicht: de System Dynamics Review, Richardson (1991) en Sterman (2000).

50 Het enige aanverwante onderzoek dat ik kon vinden ligt op het terrein van ‘criminal justice’ en ‘prison population’ (Beijdorff 1986, Bernstein 1994 & 1998, Hernández & Dyner 2001, Lee 1981, McCold 1993 en Shaffer 1976).

geslaagde toepassing van de methode zou dan mogelijkerwijs een verklaring kunnen geven van een deel van de gesignaleerde problematiek.

De systeemdynamische methode (system dynamics) is door Forrester[51] ontwikkeld en kent zijn bekendste toepassing in het (eerste) rapport van de 'Club van Rome': *The Limits to Growth*.[52] Een systeemdynamische benadering impliceert primair aandacht voor samenhang, terugkoppeling, dynamiek en het grotere geheel. Dit onderzoek heeft daarmee een multidisciplinair karakter, een combinatie van een rechtswetenschappelijke met een beleidswetenschappelijke invalshoek. De methode is gericht op het aanvullen van menselijke vermogens, in het bijzonder door het verkrijgen van inzicht in complexe, in casu juridische, processen. Centraal daarbij staat dat dergelijke inzichten juist vanwege de genoemde complexiteit slechts met behulp van computersimulaties zijn te realiseren, omdat de menselijke informatieverwerkingscapaciteit daartoe simpelweg te kort schiet.

Een systeemdynamische benadering van de asielproblematiek betekent dat de asielprocedure wordt bezien als een complex sociaal systeem, waarvan de structuur in beeld wordt gebracht en de dynamische effecten worden geanalyseerd. Daarbij gaat het niet zozeer om de juridische structuur zoals die volgens de relevante regels aanwezig zou moeten zijn, maar om de feitelijke structuur zoals die in de praktijk aanwezig blijkt te zijn. Het gaat immers primair om het verkrijgen van inzicht in de uitvoeringsproblematiek van de asielprocedure en het signaleren en analyseren van gedragspatronen van het systeem, zoals dat zich voordoet in de praktijk. Het gaat derhalve niet om een prescriptieve of normatieve maar om een descriptieve en exploratieve benadering.

De in de systeemdynamica ontwikkelde modelleertechnieken en instrumenten maken het mogelijk om inzicht te verkrijgen in het gedrag van sociale systemen in de tijd door gebruik te maken van het concept van terugkoppeling en circulaire causaliteit.[53] Dat betekent dat de verschillende factoren in een systeem elkaar wederzijds beïnvloeden en ten opzichte van elkaar niet slechts oorzaak dan wel gevolg zijn.[54] Bovendien wordt ervan uitgegaan dat het gedrag van een systeem primair wordt veroorzaakt door de structuur van het systeem.

Deze benadering van het recht – en met name de uitvoeringspraktijk – is als zodanig niet nieuw.[55] De praktische uitwerking en toepassing ervan wel.

---

51 Voor het eerst geformuleerd door Forrester (1961), aanvankelijk onder de naam Industrial Dynamics.

52 Meadows *et al*. 1972 en <http://www.theclubofrome.org>.

53 In het jargon: *feedback* en *circular causality*.

54 Dit laatste wordt in de vakliteratuur ook wel aangeduid met 'one-way causality', zie verder Hoofdstuk 2.

55 Franken heeft er sinds zijn oratie (1975) met een zekere regelmaat op gewezen. Zie ook Mulder 1985, Koers 1987b en Zwanenburg 1974.

1.5 Vraagstelling

De vraagstelling in dit onderzoek luidt dan:

> *Vormt de systeemdynamica een bruikbare methode voor het recht, en in het bijzonder om het systeem van de Nederlandse asielprocedure dusdanig in kaart te brengen, dat er:*
> - *overzicht ontstaat van de verschillende onderdelen en*
> - *tegelijkertijd inzicht wordt verkregen in de dynamiek en de onderlinge afhankelijkheden van deze onderdelen.*
>
> *Kan er, op grond van het daarmee verkregen inzicht:*
> - *een mogelijke verklaring worden gegeven voor de effecten[56] die het gevoerde beleid heeft gehad en nog zal hebben?*
>
> *En meer specifiek:*
> - *is er een mogelijke verklaring voor de constatering dat de genomen asielbeleidsmaatregelen (in de periode 1980-2000) geen zichtbaar (verlagend) effect hebben gehad op de instroom en de voorraden, en daarna (2000-2002) juist wel?*

Het doel van dit onderzoek is primair gelegen in de toepasbaarheid van de systeemdynamische methode in het recht. De asielproblematiek geldt daarbij als voorbeeld en het onderzoek beoogt een mogelijke verklaring te geven voor de effecten van het gevoerde beleid. Tegelijkertijd wordt onderzocht of de gebruikte methode een instrument kan opleveren waarmee de effecten van asielbeleid niet alleen ex post maar ook ex ante kunnen worden getoetst. Dit beleidsinstrument betreft een computersimulatiemodel dat volgens de systeemdynamische methode wordt ontwikkeld.

Een succesvolle toepassing van deze methode in een juridisch domein opent een interessant perspectief voor het 'droog' oefenen met beleidsmaatregelen, met behulp van computersimulatiemodellen, zonder dat er per se sprake dient te zijn van experimenteren in de praktijk. In ruimere context is dat een toepassing van IT[57] ten behoeve van het recht en met name van het toetsen van juridische beleidsvorming, regelgeving en rechtspleging.

1.6 Aanpak

In hoofdstuk 2 zal ik eerst de systeemdynamische methode nader toelichten. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 het domein van de asielprocedure vanuit de optiek van de stagnaties in de uitvoeringspraktijk in kaart gebracht en wordt in hoofdstuk 4 het daaruit voortvloeiende problematische vergelijkingsgedrag toegelicht.[58] In hoofdstuk 5 wordt het daarop gebaseerde computersimulatiemodel beschreven en gevisualiseerd. Hoofdstuk 6 beargumenteert de deugdelijkheid van het beschreven model en

56 Effecten op de instroom, doorstroom (voorraadvorming) en uitstroom van asielverzoeken.

57 Ik hanteer hier de afkorting IT en niet ICT, omdat de aanduiding ICT (informatie- en communicatietechnologie) onjuist is. Het veronderstelt immers ten onrechte dat communicatie(technologie) geen onderdeel is van informatie(technologie). Het lijkt op een handelaar die (om meer melk te willen verkopen) de aanduiding van zijn zuivelhandel verandert in die van 'zuivel- en melkhandel'.

58 Met het vergelijkingsgedrag wordt het te bestuderen en te verklaren gedrag aangeduid.

hoofdstuk 7 behandelt de bruikbaarheid die een dergelijk model voor beleidsmakers uit de asielpraktijk zou kunnen hebben. Zowel de toetsing van de deugdelijkheid als die van de bruikbaarheid vindt plaats aan de hand van een uitgebreide reeks van toetsen die door de methode zijn voorgeschreven. In hoofdstuk 8 tenslotte, zullen de vragen uit de vraagstelling worden beantwoord. Tevens zal worden bezien in hoeverre de systeemdynamische benadering van de asielprocedure ook op andere juridische domeinen zou kunnen worden toegepast en in welke ruimere context dit onderzoek geplaatst kan worden.

De ratio van deze volgorde is dat de voor juristen onbekende, althans ongebruikelijke, methode van systeemdynamica eerst moeten worden toegelicht alvorens – volgens deze methode – het domein van de asielprocedure kan worden beschreven en gemodelleerd. De reeksen van empirische toetsen die in de hoofdstukken zes en zeven worden beschreven beogen de lezer te overtuigen van de aannemelijkheid en deugdelijkheid van het beschreven model.[59]

Daarna kan het perspectief worden geschetst van de verandering van een gebruikelijke casuïstische benadering in het recht van 'trial and error' naar die van 'kennis en inzicht' op een systeemniveau. Of, anders gezegd, een nieuwe benadering van de dynamiek van het recht: de *rechtsdynamica*.

1.7 Jargon

In dit proefschrift beweeg ik mij op twee verschillende terreinen: het asielrecht en de systeemdynamica. Beide terreinen hebben een volstrekt verschillende achtergrond en het jargon dat op het ene terrein zeer duidelijk is, kan op het andere terrein zonder nadere toelichting gefronste wenkbrauwen oproepen. Ik moest derhalve zowel het begrippenkader van de systeemdynamica duidelijk maken aan de juridisch geschoolde lezer, als dat van het asielrecht verduidelijken aan de systeemdynamici, zonder daarbij dusdanig uit te weiden dat het te veel zou worden en daarmee onleesbaar. Een bijkomend punt is dat de voertaal bij de systeemdynamica het Engels is. De daarbij gebruikte termen hadden in principe vertaald kunnen worden in het Nederlands, maar los van de vertaalproblematiek als zodanig zou dan de herkenbaarheid en compactheid weer verloren kunnen gaan. Ik heb derhalve zo veel mogelijk het in beide vakgebieden gebuikelijke jargon gehanteerd en voor zover ik Engelstalige terminologie gebruik, heb ik deze getracht te vertalen en te verklaren.

De problematiek die hiermee samenhangt komt met name tot uiting bij het gebruik van afkortingen. Sommige afkortingen hebben een betekenis die afhankelijk is van het vakgebied waarbinnen ze worden gebruikt. De jurist zal onmiddellijk begrijpen dat met de afkorting 'kg' wordt gedoeld op het kort geding: de procedure waarbij, ingevolge artikel 254 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de voorzieningenrechter bevoegd is om in spoedeisende zaken, waarin gelet op de belangen van partijen een onmiddellijk voorziening bij voorraad wordt vereist, een dergelijke voorziening te geven. De niet-jurist zal echter bij de afkorting 'kg' eerder denken aan het begrip kilogram.[60]

---

59 Ter bevordering van de leeesbaarheid is in de lopende tekst een beperkt aantal figuren, grafieken en diagrammen opgenomen. De volledige specificaties van het beschreven model en de daaraan ten grondslag liggende cijfermatige gegevens zijn opgenomen in Bijlage 1 en Bijlage 4.

60 De notatie is daarbij ook nog eens 'gevoelig' voor het gebruik van hoofd- dan wel kleine letters. De aanduiding 'kg' in kleine letters staat in juridische context voor de procedure zelf, terwijl de aanduiding KG verwijst naar het tijdschrift met de gelijknamige titel waarin primair uitspraken

Iets dergelijks doet zich voor bij het gebruik van verkorte aanduidingen. Voor juristen is de afkorting 'Vw' een verwijzing naar de Vreemdelingenwet. De aanduiding Vreemdelingenwet is echter ook weer een verwijzing, en wel naar: *de Wet van 13 januari 1965, Staatsblad 40, houdende nieuwe regelen betreffende: a. de toelating en uitzetting van vreemdelingen; b. het toezicht op vreemdelingen die in Nederland verblijf houden; c. de grensbewaking*. Maar ook die verwijzing is in feite nog niet precies genoeg omdat er volledigheidshalve een frase aan moet worden toegevoegd waaruit blijkt wanneer deze wet 'laatstelijk is gewijzigd' onder vermelding van het Staasblad waarin die wetswijziging is gepubliceerd. Dat is echter een mond vol en dus volstaat men kortheidshalve met de aanduiding Vreemdelingenwet.

Deze wet trad in de plaats van de Vreemdelingenwet van 1849 (die ook werd aangeduid met 'Vw'), terwijl de Vreemdelingenwet van 1965 weer is vervangen door de Vreemdelingenwet 2000 en deze laatste wordt aangeduid met de afkorting Vw 2000, dat wil zeggen met expliciete toevoeging van een jaartal.[61] In 1994 is de toen geldende vreemdelingenwet grondig herzien; formeel bleef het echter nog steeds de Vreemdelingenwet (en niet de Vreemdelingenwet 1994). Gegeven de omstandigheid echter dat deze herziening van de Vreemdelingenwet in 1994 met name op procedureel terrein een aantal forse veranderingen inhield, en er daardoor weliswaar niet formeel maar wel materieel een 'andere' wet voorlag, heb ik omwille van de herkenbaarheid voor wat betreft de periode, alle aanduidingen van wet- en regelgeving voor zover nodig voorzien van een jaartal. Ik hanteer derhalve aanduidingen als: Vw 1965, Vw 1994 en Vw 2000. Daarmee ben ik bewust afgeweken van de conventie waarmee wet- en regelgeving wordt aangeduid. Gezien het belang echter van de factor tijd in mijn onderzoek en de helderheid van de toevoeging van een jaartal, leek het mij te billijken om deze 'overtreding' te begaan.

---

worden opgenomen die in kort geding zijn gedaan. Daarnaast is de afkorting 'kg' in kleine letters in natuurkundige context gereserveerd voor kilogram terwijl de afkorting in grote letters kan verwijzen naar de Korte Golf: radiogolven met een lengte tussen de 10 en 100 meter.

61 Tevens verving de Vreemdelingenwet van 1965 de Wet toezicht vreemdelingen van 1918 en de Wet op de grensbewaking van 1920.

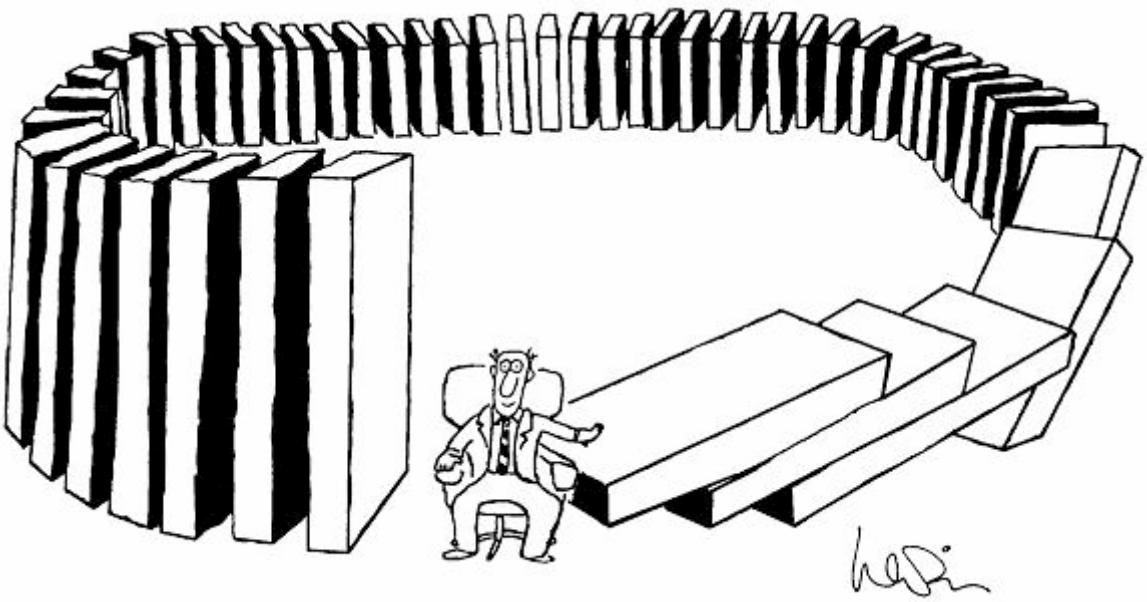

© tekening: Successful Systems Inc.

Hoofdstuk 2

Systeemdynamica

De dynamiek van het recht laat zich niet vangen in een regel; zoals we wel de klok kunnen stil zetten, maar niet de tijd.

Kwaliteit en toetsing van regelgeving – circulaire causaliteit – de systeemdynamische methode

2.1 Inleiding

Veel producten worden voordat ze op de markt worden gebracht eerst grondig getest. Dergelijke testen worden verricht omdat men wil weten of het product geschikt is voor het beoogde doel en aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet, en om mogelijke schadeclaims van ontevreden klanten te voorkomen. Regelgeving daarentegen wordt zelden of nooit vanuit die optiek bezien. Regelgeving wordt gewoon in de praktijk toegepast en indien er zich ongewenste effecten voordoen dan kan die regelgeving worden aangepast middels nieuwe regelgeving: reparatiewetgeving – een vorm van 'trial and error'.

Als een bedrijf zich dergelijke praktijken zou veroorloven dan zou het zich al snel uit de markt prijzen. Voor de overheid – als producent van regelgeving – geldt dat echter niet. Daarvoor is een aantal redenen te geven: de overheid heeft feitelijk een monopolie, er is sprake van een verplichte afname, ze heeft geen winstoogmerk en een eventuele verantwoording voor onjuiste regelgeving is primair een politieke[62] en geen rechterlijke aangelegenheid.[63] Vanuit markttechnisch perspectief lijkt er derhalve geen noodzaak te bestaan voor structurele toetsing van regelgeving door de overheid. Bovendien, de overheid doet het al jaren zo.

62 Door een gebrek aan een marktmechanisme (binnen de politiek) worden (onwerkbare) compromissen eerder gestimuleerd.

63 Ingevolge art. 120 van de Grondwet is het de rechter niet toegestaan om wetten te toetsen aan de Grondwet. De rechter kan echter wel een wettelijke regeling buiten toepassing verklaren indien deze in strijd is met (een ieder verbindende bepalingen van) een verdrag. Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de Pres. Rb Den Haag 23 februari 1999 waarbij (de hoofdstukken II t/m IV van) de Wet Herstructurering Varkenshouderij in strijd werd geacht met art. 1 Eerste Protocol bij het EVRM. De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de overheid is zeer beperkt (Pikmeerarresten HR 23 april 1996, *NJ* 1996/513 en HR 6 januari 1998, *NJ* 1998/367).

2.1.1 Kwaliteit van regelgeving

Er zijn echter wel andere overwegingen die juist het belang onderstrepen van een hoge kwaliteit van regelgeving.[64] In 1982 stipte de toenmalige Minister van Justitie het probleem van de 'effecten van wetgeving voor het justitieapparaat' zijdelings aan in het kader van de werkdruk:

> *Er is derhalve de noodzaak de groei van de werkdruk van het justitieapparaat, veroorzaakt door nieuwe wetgeving, systematisch als een afzonderlijk factor bij de voorbereiding van nieuwe wetgeving te onderkennen en daarmee bij die voorbereiding rekening te houden.*
> *Tot dusverre is dat incidenteel wel geschied, doch het feit dat het justitieapparaat lange tijd nog wat ruimte voor nieuwe taken kon scheppen door interne organisatorische maatregelen en de grotere financiële mogelijkheden voor uitbreiding hebben ertoe geleid, dat het aspect van de effecten voor het justitieapparaat geen stelselmatige aandacht kreeg.*
> *Een meer structurele reden voor die onvoldoende aandacht bij bestuursrechtelijke wetgeving, die uitging van andere departementen dan dat van Justitie, is hierin gelegen, dat de gevolgen voor de rechtsbedeling secundair zijn ten opzichte van de primaire bestuurseffecten, die door de uitvoering van de te ontwerpen wet werden veroorzaakt.*
> *Bovendien drukken de kosten van die secundaire effecten gewoonlijk op de begroting van een ander departement dan dat, wat het wetsontwerp initieerde.*[65]

In 1991 gaf de Minister van Justitie in het kader van de rechtsstatelijke en bestuurlijke kwaliteit van wetgeving in de nota *Zicht op Wetgeving*[66] een aanzet tot het formuleren van kwaliteitseisen. Die nota leidde tot de *Aanwijzingen voor de regelgeving*,[67] die een hele reeks van aanwijzingen, richtlijnen en circulaires op dit gebied integreerde.[68] De Aanwijzingen beschrijven overigens geen strikte methode maar geven een aantal aanzetten voor een methodisch-systematische benadering van regelgeving.[69] Alhoewel de 347 aanwijzingen een ruim scala aan aandachtspunten beschrijven, komt de feitelijke toetsing van regelgeving amper aan bod. Dat wil zeggen, er wordt wel voor-

64 Zie ook Houten 1997.
65 Brief van de Minister van Justitie, 12 augustus 1982 (nr.407/682)
66 *Kamerstukken II* 1990/1991, 22 008, nrs. 1 en 2 (nota: Zicht op Wetgeving).
67 Besluit van de Minister-President van 18 november 1992, *Stcrt*. 1992, 230 (Aanwijzingen voor de Regelgeving, i.w.tr. 1 januari 1993). In becommentarieerde versie verschenen in Borman 1993 & 1996).
68 Voermans (1995, p.35) stelt daaromtrent: *De Aanwijzingen van 1992 vormen echter niet alleen het amalgaam van oudere aanwijzingen, richtlijnen en circulaires op wetgevingsgebied, ze brengen ook iets nieuws. In de Aanwijzingen van 1992 zijn integraal de hoofdpunten van het algemene wetgevingskwaliteitsbeleid, dat sinds 1989 wordt gevoerd, verwerkt.*
69 Voermans (1995, p.36) verwijst naar de definitie van 'wetgevingsmethode' van Ruiter (1987, p.35): *Een uitputtende catalogus van richtlijnen die het mogelijk maakt om op stelselmatige wijze norminhouden te creëren en die vervolgens op onderling samenhangende en binnen de rechtsorde passende wijze samen te brengen in een normeringssysteem.*

geschreven hoe de beoogde regeling moet worden geformuleerd,[70] maar een daadwerkelijke toetsing (vooraf) met het oog op een feitelijke uitvoering blijft onbesproken.[71]

2.1.2 Interne en externe effecten

In de huidige ontwerppraktijk van regelgeving is veel aandacht voor de formulering, enige aandacht voor de externe effecten en vrijwel geen aandacht voor de interne effecten. Met *externe* effecten wordt gedoeld op de effecten op de normadressanten.[72] Met *interne* effecten wordt gedoeld op de effecten op de betrokken uitvoeringsorganen zelf.[73] Negatief geformuleerd gaat het bij interne effecten om langere wachten behandeltijden, capaciteitsgebrek, kwaliteitsverlies en de daarmee gepaard gaande ambtelijke, maatschappelijke en uiteindelijk politieke frustratie. De aandacht voor deze categorie van interne effecten is traditioneel minimaal. Het toenemende besef echter dat al hetgeen dat aan regels wordt bedacht en ingevoerd ook nog eens moet *kunnen* worden uitgevoerd en bovenal moet *kunnen* worden gehandhaafd, pleit voor meer aandacht voor de bestudering en daadwerkelijke toetsing van de *interne* effecten van voorgenomen beleid.[74]

Bij het formuleren en uitvoeren van nieuw beleid doet zich het probleem voor dat de effecten daarvan niet bij voorbaat duidelijk zijn. Inzicht in zowel beoogde als niet-beoogde effecten zou – theoretisch gesproken – onmisbaar moeten zijn, of worden geacht. Het is echter opmerkelijk dat er niet structureel ex ante analyses[75] worden verricht naar de effectiviteit van regelgeving met name voor wat betreft de *interne* effecten.[76] Het adviseren door de Raad van State (RvS)[77] beperkt zich immers in de praktijk tot de wetstechnische aspecten van regelgeving en een incidenteel uitgevoerde kosten- en bedrijfseffectentoets beperkt zich tot de personele kosten zonder naar logistiek of neveneffecten te kijken.[78] En een eventuele toetsing door de Algemene Rekenkamer vindt slechts achteraf plaats.

Dat de uitvoerbaarheid kennelijk bij voorbaat wordt aangenomen of als minder interessant wordt gezien is ten dele verklaarbaar. In de eerste plaats is de werkelijkheid die men wil reguleren dynamisch, terwijl regelgeving noodzakelijkerwijs een statisch karakter heeft hetgeen herhaalde aanpassing noodzakelijk maakt. In de tweede plaats is regelgeving het resultaat van politieke besluitvorming, waarmee

---

70 Rekening houdend met de zes categorieën van kwaliteitseisen: a) rechtmatigheid, b) doeltreffendheid en doelmatigheid, c) subsidiariteit en evenredigheid, d) uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid, e) onderlinge afstemming, en f) eenvoud, duidelijkheid en toegankelijkheid.

71 In de Aanwijzingen voor de Regelgeving (Borman, 1993 & 1996) staan enkele aanwijzingen die expliciet te maken hebben met de uitvoerbaarheid (de nummers 11, 13 en 14), maar feitelijk niet meer bevatten dan een waarschuwing. Zie ook de kritiek die onder meer door Polak (1993) is geuit op de 'beperkte absorptie' in de ontwerppraktijk van de Aanwijzingen vanwege het vrij technische karakter, de onduidelijke status ervan en de constatering dat de Aanwijzingen zelf *niet* geheel conform de ontwerptaak zijn gestructureerd.

72 In de brief van noot 65 de primaire bestuurseffecten genoemd.

73 In de brief van noot 65 de secundaire effecten genoemd.

74 Korsten & Derksen 1986 en Twist & Mayer 2000.

75 Zie Winter (1996) voor een analyse van de relatie tussen evaluatie en kwaliteit van wetgeving.

76 De wenselijkheid van een dergelijke toetsing lijkt inmiddels onderkend getuige de instelling (eind 1998) van de Commissie Administratieve Lasten (Cie. Slechte) en de gunstige reacties op haar rapportages (Slechte 1999a & 1999b, zie ook § 8.6.3).

77 De RvS toetst (ex art. 73 Grondwet) de doelstellingen van nieuwe regelgeving aan de Grondwet en op consistentie met verdragen en andere regelgeving.

78 De resultaten van een dergelijke toets worden opgenomen in de Memorie van Toelichting

andere belangen zijn gemoeid dan alleen de effectiviteit van een regeling.[79] In dat kader kan gewezen worden op het gegeven dat besluitvorming in de praktijk niet zozeer is geënt op het overtuigen van de discussiepartner als wel op het voorkomen van het verliezen van de discussie.[80] In de derde plaats leek men er op het politieke niveau van de besluitvorming lange tijd van uit te gaan dat de praktijk van regelgeving er een van 'trial and error' zou mogen zijn.[81] En in de vierde plaats zijn de plannen van beleidsmakers, gegeven onze democratische verhoudingen en werkwijzen, eerder gericht op de korte dan op de langere termijn.[82]

2.1.3 Toetsing

Er zijn voldoende argumenten aan te voeren waarom de overheid er belang bij heeft om regelgeving, met name *vooraf*, te toetsen.[83] Met de toenemende complexiteit van regelstelsels nemen zowel bedoelde als onbedoelde effecten toe en daarmee neemt het belang van tijdig inzicht in mogelijke juridische, sociale, economische, financiële en procedurele effecten van regelgeving toe. Indien het doel van een bepaalde regeling niet wordt bereikt dan zou dat de geloofwaardigheid van de politiek verantwoordelijken niet ten goede kunnen komen met alle electorale gevolgen van dien. Daarnaast zijn er kosten verbonden aan het herhaaldelijk wijzigen van regelgeving. Bovenal is het zinnig om te weten of de voorgestelde regelgeving wel uitgevoerd *kan* worden,[84] dat wil zeggen: of er voldoende capaciteit beschikbaar is, of de voorgestelde regelgeving wel volledig, consistent en in overeenstemming met reeds bestaande of andere in voorbereiding zijnde regelgeving is, en wat de effecten[85] zijn van een daadwerkelijke invoering.

Het zicht krijgen op mogelijke vormen van sturing in het recht en daardoor op de effectiviteit van voorgenomen beleid is met name noodzakelijk omdat het aantal regelingen en de daarmee gepaard gaande onderlinge verwevenheid en complexiteit alleen maar toeneemt. Mensen hebben echter een beperkte informatieverwerkingscapaciteit[86] en dat opent de weg voor het gebruik van informatietechnologie (IT) en met name computersimulatie om de effecten van beleid ex ante te toetsen.

2.2 Achtergronden

De systeemdynamische methode is gebaseerd op de ideeën van Forrester om met behulp van computersimulatie gedragspatronen van complexe sociale systemen inzichtelijk te maken.[87] Cruciaal uitgangspunt bij deze benadering is dat:

---

79 Zie noot 30.

80 Zie bijvoorbeeld Vennix (1996, p.31, onder verwijzing naar Argyris 1990): *one of the greatest enemies of team learning is a defensive attitude (...), the only competence which is trained and improved is the face-saving skill.*

81 Eufemistisch spreekt men dan van reparatiewetgeving.

82 Scherper geformuleerd: de tijdshorizon van politici is gemiddeld slechts twee jaar.

83 Zie bijvoorbeeld de rapporten van de Commissie Administratieve Lasten (Slechte 1999a & 1999b).

84 De theorie van de *Aanwijzingen voor de Regelgeving* staat op gespannen voet met de praktijk.

85 De Commissie Administratieve Lasten (Slechte 1999a & 1999b) geeft in haar rapportages over het zichtbaar maken van de neveneffecten van regelgeving binnen de particuliere sector een overzicht van deze praktijken.

86 Hogarth 1987 en Simon 1947.

87 Forrester (1958 & 1961) noemde deze benaderingswijze eerst nog Industrial Dynamics.

- sociale systemen informatieterugkoppelingssystemen[88] zijn, waarbij vertraging (de factor tijd) een belangrijke rol speelt
- het gedrag van een systeem wordt veroorzaakt door de structuur van het systeem[89]
- mentale modellen niet in staat zijn om die structuur te onderkennen waardoor er formele modellen nodig zijn[90]
- de relaties tussen de variabelen in een systeem veelal niet-lineair zijn[91]
- een analytische[92] oplossing van een stelsel van differentiaal vergelijkingen onhaalbaar is.

Dit impliceert dat:

- computermodellen daarbij noodzakelijk zijn, en
- simulatie een bruikbare techniek is om de dynamiek van complexe sociale systemen na te bootsen.

Met name de zojuist genoemde stelling over de onhaalbaarheid van een 'analyse' om het gedrag van een systeem te begrijpen, wordt treffend verwoord door Ackoff:

> *Analysis is a three-step process in which:*
> 1. *Something to be explained and improved is disaggregated into its parts.*
> 2. *The behavior and/or properties of the parts are then explained.*
> 3. *Finally, then explanations are aggregated into an explanation of the whole.*
>
> *The more fundamental the parts to which the whole is reduced, the better an explanation is believed to be attainable. (...) A system is a whole that cannot be divided into independent parts or subgroups of parts. Therefore, it has properties that derive from the interactions of its parts that none of its parts have. (For example, no part of an automobile can move a person from one place to another.) From this it follows that when a system is taken apart it loses all of its essential properties and so do its parts.*[93]

Richardson plaatst de systeemdynamica in zijn standaardwerk over 'Feedback Thought' in de ontwikkelingslijn welke hij benoemt als 'servomechanische denkwijze'. Daarbij ligt het accent op het verkrijgen van *inzicht* in systemen vanuit een *endogeen* standpunt.[94] Daartegenover stelt Richardson een andere invloedrijkere ont-

88 Feedback systems.
89 Structure drives behaviour (Forrester 1968, p.4:1-2 en Richardson 1991, p.297).
90 Zie Forrester (1961) en Sterman (2000). Het boek van Sterman (2000) is feitelijk een compilatie van vooraanstaand werk in system dynamics en geldt als een de facto standaardwerk.
91 Het niet-lineaire karakter van terugkoppelingssystemen resulteert in voor mensen moeilijk voorspelbaar of contra-intuïtief gedrag.
92 Analyse in de oorspronkelijke Griekse betekenis van αναλυω: losmaken, opbreken, in zijn delen oplossen. Vanuit systeemperspectief kan het gedrag van een systeem niet begrepen worden door alleen de respectievelijke onderdelen te bestuderen: essentieel is de onderlinge samenhang.
93 Ackoff 2001, p.342-343.
94 Richardson 1991, p.313-315.

wikkelingslijn onder de noemer: 'cybernetische denkwijze'.[95] Daarbij ligt het accent op een *exogeen* standpunt en het *beheersen* en *controleren* van systemen.[96]

Dit onderscheid is van belang omdat in beide denkwijzen weliswaar de term 'systeem' wordt gehanteerd, maar de benadering een geheel verschillende is. In essentie gaat het in de cybernetische benadering uiteindelijk om *stabiliteit* en *controle*. De servomechanische benadering daarentegen, bij uitstek vertegenwoordigd door de systeemdynamica, legt echter de nadruk op *gedragspatronen* en de verklaring daarvan in termen van structuur van het systeem.[97]

Ten tijde van het ontwikkelen van de systeemdynamische methode – in de vijftiger jaren – was de aandacht primair gericht op industriële systemen.[98] Geleidelijk aan bleek de toepasbaarheid veel breder en ging de aandacht van de onderzoekers uit naar allerlei sociale systemen.[99] De kernvraag bij een systeemdynamische benadering is om erachter te komen hoe verschillende onderdelen van een systeem elkaar over en weer beïnvloeden:

> *The essence of system dynamics is that it is a body of theory dealing with information feedback systems. In other words it is claimed that social systems can productively be studied as information feedback control systems.*[100]

Een 'feedback control system' is dan volgens Forrester te omschrijven als:

> *A feedback control system exists whenever the environment causes a decision which in turn affects the original decision.*[101]

Het model van het te bestuderen systeem dient een getrouwe, betrouwbare en vertrouwenwekkende weergave te zijn van het in werkelijkheid gesignaleerde pro-

---

95 Zie met name de General System(s) Theory van Bertalanffy (1945 & 1968) en de Cybernetica van Wiener (1948). Cybernetica komt van het Griekse: κυβερνητικος, van het (be)sturen, of stuurmanskunst; κυβερνητης betekent letterlijk: stuurman of roerganger.

96 Richardson 1991, p.263-267. Deze invalshoek is sterk beïnvloed door het onderzoek op het terrein van de hersenen en de neurofysiologie. Met name in het werk van Deutsch (1948) en Beer (1959) wordt de analogie tussen de werking van de hersenen en het functioneren van de staat of een economie benadrukt. Opmerkelijk is ook de link die Richardson (1991, p.264) legt tussen de systeembenadering vanuit de cybernetica en het latere AI-onderzoek naar het creëren van intelligente machines en het automatiseren van menselijke taken.
Terzijde zij vermeld dat, bij de introductie van jurimetrie als verzamelbegrip voor 'recht en computer', eind zestiger jaren in Nederland, Schuit (1969) een verband legt tussen de mechanisering door een toenemend gebruik van technische instrumenten en de toenemende behoefte aan informatie en sturing. (zie ook Franken 1975). Onderzoek op het gebied van sturing was op dat moment met name geënt op de cybernetica. Vanuit die context is het vermeldenswaard dat men in een aantal (Europese) landen het verband tussen IT en recht zag als het verband tussen *sturing* en recht en als recht en cybernetica (en niet als jurimetrie) benoemde. Schuit (1969, p.450) noemt met name de Frans- en Duitstalige landen, Italië en Oost-Europa. Groenendijk (1969) verwijst naar de Russische literatuur.

97 Richardson (1991, p.332-341).

98 Forrester startte zijn onderzoek aan de Sloan Management School van het Massachusetts Institute of Technology (MIT) vanuit de bestuurskundige invalshoek van operations (of operational) research (OR). Zijn constatering echter dat OR te veel een 'open-loop approach' had en daardoor te weinig rekening hield met het fenomeen terugkoppeling, betekende feitelijk het startsein voor een nieuwe methode (system dynamics) gebaseerd op 'closed loop thinking'.

99 Forrester, 1975, p.134: *The first year of exploration pointed toward the concepts of feedback systems as being much more general, more significant, and more applicable to social systems than had been commonly realized.* Zie ook het rapport van de Club van Rome.

100 Vennix 1996, p.43 en 44.

101 Forrester 1958, p.39.

bleem.[102] Een model is weliswaar per definitie een beperkte[103] weergave van een reëel systeem, dat betekent nog niet dat de eisen die aan een model moeten worden gesteld beperkt zijn. Een goed systeemdynamisch model wordt op uiteenlopende wijzen getoetst, dusdanig dat er sprake is van '*a process of building confidence in the model*'[104]. Dat impliceert onder meer een bepaalde mate van betrokkenheid van degenen waarvoor, of beter gezegd waarmee, een model wordt gebouwd. Analoog aan het recht is daarmee niet alleen het eindresultaat maar met name de argumentatie, het overtuigen van het gehoor, van belang:

> *A model's utility and effectiveness depend (…) on the degree to which the model communicates, helps to generate insights, enhances understanding, and in general reaches and influences its audience.*[105]

Als een systeem gemodelleerd kan worden, wordt het mentale model, dat de modelbouwer heeft op grond van de door hem verkregen kennis van en beschikbare informatie over het domein,[106] vertaald in een formeel model: een computermodel. Het bestuderen van het gedrag dat door dat model wordt gesimuleerd is dan een manier om de werkelijkheid te analyseren. Een belangrijk voordeel van het gebruik van een dergelijk model is dat allerlei beleidswijzigingen makkelijk – althans makkelijker dan in de praktijk[107] – kunnen worden aangebracht, of teruggedraaid, om te zien wat voor effect dat zal hebben op het systeemgedrag. In het bijzonder gaat het dan om de onverwachte of ongewenste effecten.[108] Vervolgens kunnen met de hierdoor verkregen inzichten beleidskeuzes worden onderbouwd en geëffectueerd.[109] Systeemdynamica is daardoor een krachtig instrument om inzicht te verkrijgen in complexe processen.

Eén aspect dient nog te worden aangestipt. Het modelbouwproces is niet slechts een verbale of tekstuele aangelegenheid: grafische representaties spelen daarbij ook een grote rol. Het gebruik van diagrammen levert op zich al overzicht en de mogelijkheid tot manipuleren van deze diagrammen leidt tot inzicht.[110] De computer speelt bij deze visualisering een belangrijke rol. Niet alleen vanwege de mogelijkheid om modellen met behulp van uniforme elementen grafisch weer te geven en structuren zichtbaar te maken, maar met name om het gedrag van een model in de tijd te simuleren en te vergelijken met het probleemgedrag (RMoB)[111]. De rekenkracht van de computer maakt het mogelijk om alle relaties tussen de elementen die op een of andere manier zijn gespecificeerd in het model, telkens per tijdseenheid door te rekenen en daardoor het gedrag van het systeem te simuleren en te visualiseren op het

---

102 In het jargon wordt het problematische gedrag aangeduid met 'Reference Mode of Behaviour' (RMoB).

103 'Beperkt' impliceert niet alleen dat het reële systeem in feite complexer is, maar tevens dat de (gekozen) weergave (in het model) er een uit vele mogelijkheden is.

104 Forrester & Senge 1980.

105 Richardson & Pugh 1986, p.312-313.

106 De beschikbare informatie over het domein kan uit allerlei bronnen afkomstig zijn (zie ook § 6.2.2.3).

107 Nog los van de overweging dat het in sommige domeinen, zoals het asielrecht, eigenlijk uit den boze zou moeten zijn om te experimenteren in de praktijk.

108 De (vertraagde) terugkoppelingen en niet-lineaire relaties in systemen resulteren – welhaast per definitie – in 'counter-intuitive behaviour' en daardoor in onverwachte effecten.

109 Vooropgesteld dat dit in politiek opzicht haalbaar is en wenselijk wordt geacht (zie ook § 8.6).

110 Wolstenholme & Coyle 1983.

111 Zie noot 102.

beeldscherm. Een mogelijkheid die de menselijke informatieverwerkingscapaciteit verre te boven gaat. Simon benoemde dat als 'bounded rationality':

> *The capacity of the human mind for formulating and solving complex problems is very small compared with the size of the problem whose solution is required for ojectivly rational behavior in the real world or even for a reasonable approximation to such objective rationality.*[112]

2.2.1 Causaliteit

De reguliere kijk op het recht wordt beheerst door de casuïstiek. Een juridisch probleem is primair een individuele casus waarvoor een oplossing geformuleerd dient te worden, aan de hand van mogelijk vergelijkbare casus en binnen de kaders van bestaande regelgeving. En als die oplossing er is, dan is het 'einde verhaal': het wachten is op de volgende casus. Die kijk op het recht is al terug te vinden bij Paul Scholten die stelde dat het prototype van de juridische activiteit die van de rechter is.[113] Vrijwel alle studieboeken over de juridische dogmatiek hanteren ook dat uitgangspunt van casuïstisch denken.[114]

Een andere wijze van kijken naar het recht biedt het 'terugkoppelingsdenken'.[115] Hierbij wordt afstand genomen van de casuïstiek en wordt een systeem bekeken op een hoger aggregatieniveau. Het accent ligt op het systeem waarbinnen een reeks van casus aan bod komt en niet zozeer op de casus zelf. De dynamiek van het systeem staat centraal waarbij gepoogd wordt deze dynamiek te verklaren vanuit de structuur van het systeem.[116] Het belangrijkste concept dat daarbij wordt gehanteerd is het terugkoppelingsmechanisme, of 'feedback':

> *The essence of the concept is a circle of interactions, a closed loop of action and information. The patterns of behavior of any two variables in such a closed loop are linked, each influencing, and in turn responding to, the behavior of the other.*[117]

Terugkoppeling betekent in deze context dat er geen sprake is van eenrichtingsverkeer ('one way causation') maar van *circulaire causaliteit*. Het gedrag van een

112 Simon 1947, p.198.
113 Asser/Scholten (1974, p.134): '*Ieder jurist geeft, als hij oordeelt, een uitspraak, die hij 'eventueel' als rechter zou doen'.*
114 Kamstra et al. 1988, Korrel & Kamstra 1991 en Langemeijer 1962.
115 Mijn vertaling van: 'Closed loop thinking'. In ruimer verband gaat het om 'systems thinking'. Deze term is in de literatuur (nog) niet eenduidig gedefinieerd. Door sommige schrijvers wordt deze min of meer vereenzelvigd met systeemdynamica (Richmond 1987, Senge 1990). Richardson (1994, p.95) wijst echter op een scala van onderzoeksterreinen die onder systems thinking vallen: systeemdynamica, systems analysis, general systems theory, viable systems analysis, living systems theory, soft systems methodology, critical systems heuristics, critical systems science, sociotechnical systems, soft OR (operation(s)(al) research), SODA (strategic options development and analysis), SAST (strategic assumption surfacing and testing), hierarchy theory, management cybernetics, interactive planning, en cognitive mapping (zie ook Heide (1967), Franken (1975) en noot 96).
116 Forrester 1958.
117 Zie Richardson (1991, p.1).

systeem kan dan worden beschreven als het gevolg van terugkoppelingen.[118] Deze zijn niet eenmalig, maar vormen een continu circulair proces. Vanuit dit terugkoppelingsperspectief is het niet goed mogelijk om een strikte scheiding aan te brengen tussen oorzaak en gevolg, iets dat in de casuïstische optiek juist wel gebeurt.

De systeemdynamica hanteert expliciet een dergelijke circulaire causaliteit om met name die terugkoppelingen te identificeren die verantwoordelijk zijn voor het ongewenste gedrag van het systeem en daarvoor alternatieven te formuleren in de vorm van beleidsopties. Het recht, in casu de asielproblematiek, krijgt een geheel andere dimensie als er niet casuïstisch maar circulair causaal over wordt gedacht; als derhalve niet de casus of het incident maar de dynamiek en de structuur van het systeem centraal staat. De volgende taxi-metafoor kan dit wellicht verduidelijken.

Een 'casuïstische denker' lijkt op een taxichauffeur die zich her en der ophoudt in de grote stad *'t Recht* op zoek naar (of in afwachting van) een passagier die zo snel mogelijk naar een specifieke eindbestemming in *'t Recht* wil. Als de taxichauffeur op een gegeven moment iemand in zijn wagen heeft, dan zal hij, op basis van zijn kennis (van de plattegrond) van *'t Recht* aangevuld met zijn ervaringskennis omtrent files en wegwerkzaamheden, ad hoc een besluit nemen over de te volgen route naar het gewenste reisdoel. In deze optiek staan de taxichauffeur en zijn passagier centraal; de infrastructuur en de stad zijn slechts een gegeven.

In systeemdynamisch perspectief echter gaat het niet meer om de individuele passagier noch om de specifieke taxichauffeur of zijn auto, maar om de totale verkeersafhandeling in de stad. Het verschijnsel file is dan niet meer de 'pech' van de individuele passagier op weg naar zijn bestemming, maar een symptoom van een groter geheel. Inzicht in dat geheel kan men verkrijgen door gedurende langere tijd, bijvoorbeeld vanuit een helikopter, het gehele verkeersaanbod te observeren. Welke verkeersdeelnemers vertonen zich waar en op welk tijdstip en met welke regelmaat? Welke routes zijn daarbij over- dan wel onderbezet? Welke verbanden zijn er te leggen tussen verschillende gebeurtenissen? Hoe wordt er op bepaalde (verkeers-) incidenten door bijvoorbeeld politie, brandweer en ambulancedienst gereageerd? Met andere woorden, welk gedrag vertoont dit verkeerssysteem in de loop der tijd en welke conclusies kunnen daaraan worden verbonden in het licht van bijvoorbeeld het oplossen van files, het ontzien van de binnenstad, het minimaliseren van luchtvervuiling of zelfs het bevorderen van een efficiënter taxivervoer?

Het zal duidelijk zijn dat de twee verschillende invalshoeken geheel andere typen van oplossingen genereren. Bij casuïstisch denken gaat het om concrete symptoombestrijding, bij circulair causaal denken gaat het om het verkrijgen van inzicht in de oorzaken van de problemen.[119] Sterman stelt daaromtrent:

> *The development of systems thinking is a double-loop learning process in which we replace a reductionist, narrow, short-run, static view of the world with a holistic, broad, long-term, dynamic view and then redesign our policies and institutions accordingly.*[120]

---

118 In de literatuur is er verschil van mening of een gedragspatroon een discreet dan wel een continue karakter heeft. Uitgangspunt hier is (cf. Richardson (1991, p.153) en Forrester (1961, p.65)) dat het onderscheid pas zichtbaar wordt als het geobserveerde tijdsinterval klein genoeg is.

119 De impliciete voorkeur voor een casuïstische benadering geldt overigens niet alleen voor juristen, zie bijvoorbeeld Vennix (1996, p.25): '*Given the way human beings process information, an holistic view is the exception rather than the rule'*.

120 Sterman 2000, p.18.

2.2.2 Causaliteit in beeld

Om het gemak en nut van circulaire causaliteit bij het modelleren aan te geven, zal ik een voorbeeld geven.[121] Stel dat een bepaalde [*situatie*] afwijkt van een beoogd [*doel*] en dat de discrepantie tussen feitelijke en beoogde situatie als ernstig[122] genoeg wordt ervaren om de feitelijke [*situatie*] te wijzigen. Een [*besluit*] wordt genomen, en dienovereenkomstig gehandeld, waardoor een nieuwe situatie ontstaat: het [*resultaat*]. In diagram 2:1 is deze casuïstische redeneertrant weergegeven.

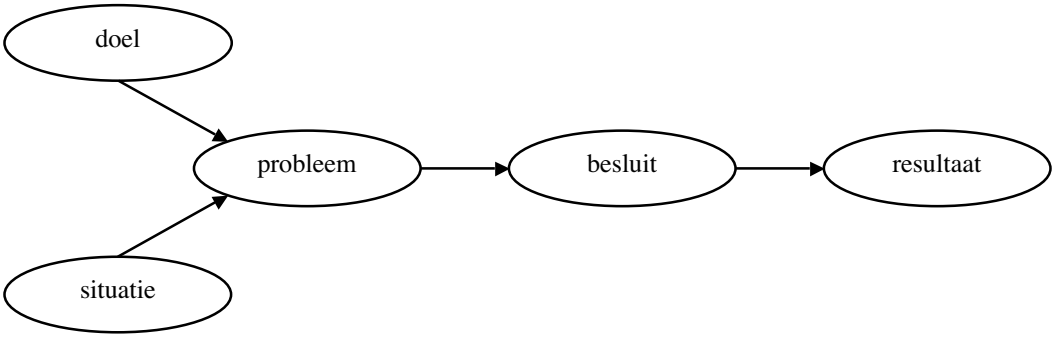

Diagram 2:1 Casuïstische causaliteit

Los van de gehanteerde terminologie voor de verschillende elementen, kan in ieder geval uit de grafische voorstelling worden afgeleid dat tenminste de suggestie wordt gewekt dat het [*resultaat*] een oplossing is voor het aanvankelijk als problematisch ervaren verschil tussen [*doel*] en [*situatie*]. In de praktijk zal men echter na verloop van tijd vaak tot de conclusie komen dat het [*resultaat*] als zodanig toch niet geheel voldoet aan de ideale situatie, het [*doel*], waardoor het [*resultaat*] feitelijk wordt bestempeld als een nieuw probleem. En daarmee is men terug bij af.

Uit deze redeneertrant kan ook worden afgeleid dat het [*resultaat*] beduidend anders is dan het initiële [*probleem*]. De nieuwe probleemsituatie wordt dan vaak geheel opnieuw beschreven alvorens een nieuw besluit valt om deze te wijzigen. Deze beschrijving heeft veel overeenkomsten met regulier juridisch denken en de wijze van probleemoplossen.

Dezelfde problematiek kan echter ook anders worden bezien, dat wil zeggen op een wijze waarbij begin- en eindsituatie niet gescheiden zijn, maar als verschillende verschijningsvormen worden beschouwd van hetzelfde: een [*situatie*] die afwijkt van hetgeen als ideaal (het [*doel*]) wordt bezien. Een dergelijke invalshoek onderscheidt niet in oorzaak en gevolg of in begin en eind, maar in een toestand en een verandering. In diagram 2:2 is dezelfde situatie als zojuist weergegeven maar dan vanuit een circulair causaal perspectief.

Dit diagram laat zich als volgt lezen. Gegeven een verschil tussen een [*situatie*] en een [*doel*] wordt een besluit genomen om dit verschil op te heffen althans te verkleinen. In de meeste gevallen zal door dit [*handelen*] de [*situatie*] veranderen waardoor na verloop van tijd een ander verschil ontstaat tussen de (perceptie van de)

121 Om de leesbaarheid van zowel de tekst als de diagrammen te verhogen zijn de namen van de elementen uit de diagrammen, waarnaar de tekst verwijst, in de tekst gecursiveerd en tussen rechte haken geplaatst.

122 Het verschil tussen feitelijke en beoogde situatie wordt als te groot ervaren, als een [*probleem*].

nieuwe [*situatie*] en het beoogde [*doel*]. Dit leidt dan weer tot een hernieuwd bijsturen ([*handelen*]) of wellicht tot het bijstellen van het beoogde [*doel*].[123]

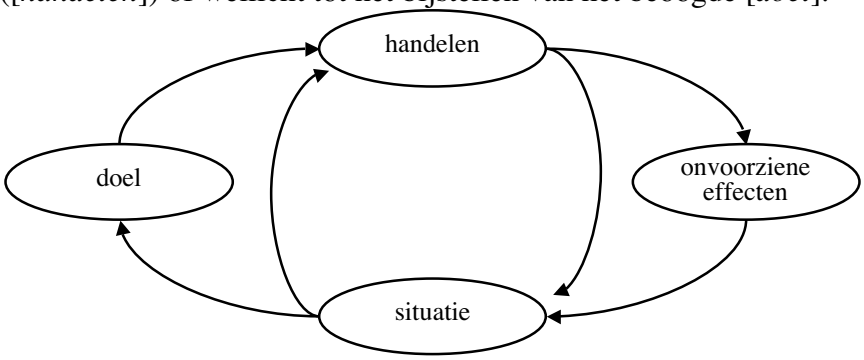

Diagram 2:2 Circulaire causaliteit (1)

Het voordeel van deze circulair causale beschrijving is niet alleen dat er minder termen hoeven te worden gebruikt en er geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen een eerdere en een volgende situatie, maar tevens dat de permanente opeenvolging van waardering en verandering als terugkoppeling wordt geschetst. Daarnaast laat deze weergave ruimte voor de notie dat een bepaald handelen niet alleen beoogde effecten maar ook niet-beoogde of [*onvoorziene effecten*] heeft, welke in de meeste gevallen ervoor zorgen dat de nieuwe [*situatie*] niet overeenkomt met het beoogde [*doel*].

De weergave in diagram 2:2 is overigens niet compleet. Een [*situatie*] wordt zelden door één persoon beoordeeld en door het [*handelen*] van diezelfde ene persoon beïnvloed.

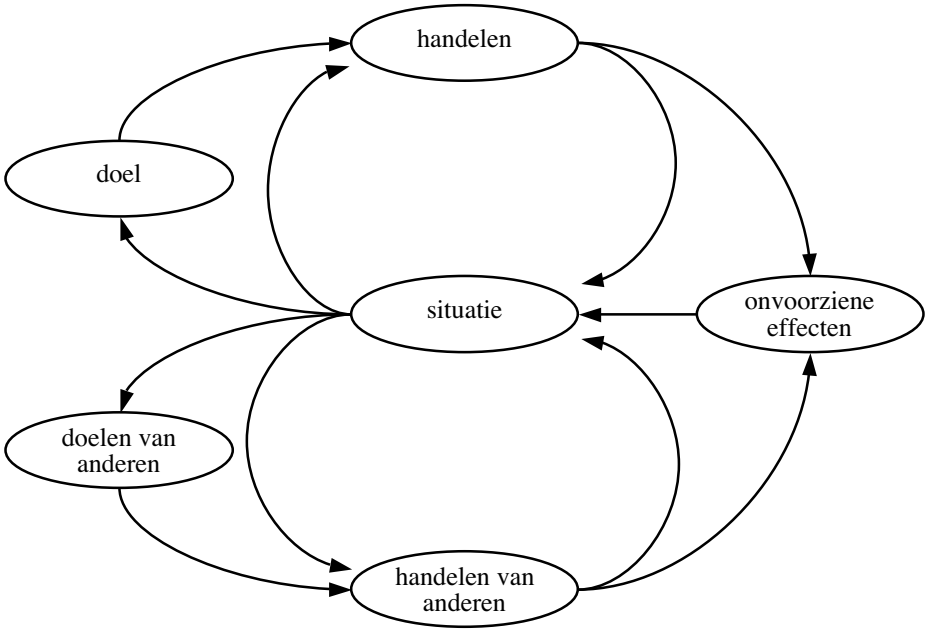

Diagram 2:3 Circulaire causaliteit (2)

In diagram 2:3 is het schema uitgebreid met anderen of ‘de rest van de wereld’. Uit dit diagram valt op te maken dat de waardering van de [*situatie*] door meerdere personen gebeurt en niet noodzakelijkerwijs vanuit hetzelfde perspectief of met hetzelfde doel voor ogen. Dat betekent dat het handelen van de één als onvoorzien effect van de ander kan worden beschouwd. Bovendien wordt ook duidelijk dat een

123 Of tot de – zeldzame – conclusie dat de feitelijke situatie exact overeenkomt met het beoogde doel en ook na verloop van tijd geen bijstelling meer behoeft.

[*situatie*] zowel door het eigen [*handelen*], [*het handelen van anderen*] als door een combinatie van [*onvoorziene effecten*] wordt beïnvloed. Als de notie dat effecten van handelingen zich pas op termijn voordoen aan deze beschrijving wordt toegevoegd, dan is daarmee het temporele aspect ingevoegd dat zo kenmerkend is voor de dynamiek van systemen waarin situaties keer op keer worden beoordeeld en veranderd.
De weergave in diagram 2:3 lijkt complexer dan die in diagram 2:1. Dat is echter schijn. Indien alle elementen ([*anderen*] en opeenvolgende [*resultaten*] of nieuwe [*problemen*]) zouden worden weergegeven op een wijze zoals in diagram 2:1 is gedaan, dan zou er een eindeloos lange sequentie van elementen ontstaan.

In de systeemdynamica wordt dit type van diagrammen gebruikt om de onderlinge verbanden tussen elementen in kaart te brengen. Een dergelijk diagram wordt aangeduid als causaal netwerk of 'causal loop diagram' (CLD).[124] De weergave in een CLD zoals in diagram 2:3 is compacter en daardoor ook inzichtelijker dan die in diagram 2:1. Bovendien doet zich nu de ambiguïteit niet voor dat er wellicht ergens een start- of eindpunt in het proces zou zijn te onderkennen.

2.2.3 Feedback loops

De aaneenschakeling in een gesloten keten van verschillende elementen (van situaties en handelen) met behulp van pijlen wordt een feedback loop genoemd of terugkoppeling. Elk systeem, dat op deze manier in kaart wordt gebracht, is opgebouwd uit verschillende feedback loops. Deze terugkoppelingen zijn terug te brengen tot twee grondvormen: de negatieve of *balancing* feedback loop en de positieve of *reinforcing* feedback loop.

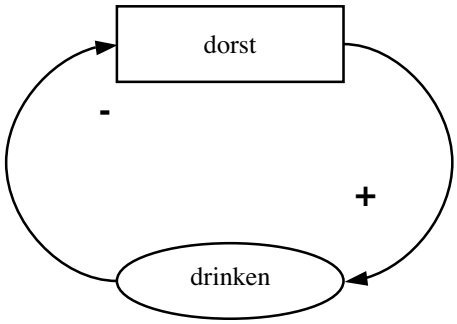

Diagram 2:4 Balancing loop

In diagram 2:4 staat een voorbeeld van een balancing loop. Uit het diagram valt af te lezen dat er een causale relatie bestaat tussen:

- het hebben van [dorst] (de situatie) en het [drinken] (de handeling), en
- tussen het [drinken] en het hebben van [dorst][125].

In het diagram zijn bij de pijlpunten een 'plus' en een 'minteken' opgenomen. Deze tekens geven aan of de verandering in dezelfde richting (een plus) gaat of niet (een min). Uit diagram 2:4 valt te lezen dat naarmate de [*dorst*] toeneemt, de neiging om te gaan [*drinken*] zal toenemen. En andersom: naarmate de [*dorst*] minder wordt zal de neiging om te gaan [*drinken*] afnemen. Beide elementen veranderen in dezelfde richting (vandaar de plus).

De pijl van [*drinken*] naar [*dorst*] heeft een minteken bij de punt. Het minteken impliceert dat als het [*drinken*] *toeneemt* de [*dorst*] vervolgens *afneemt*. En andersom.

124 Of als 'influence diagram' (ID) volgens Coyle (2001).
125 Voor alle duidelijkheid: het drinken van water.

Als het [*drinken*] afneemt zal de [*dorst*] toenemen. De plus en de min staan dus *niet* voor een toe- of afname als zodanig maar voor eenzelfde (+) of een tegenovergestelde (–) verandering. De combinatie van deze pijlen met tegengestelde tekens in een diagram zorgt ervoor dat een toename aan de ene kant wordt gecompenseerd door een afname aan de andere kant: er is sprake van een niet nader omschreven schommelend evenwicht. De precieze plaats van een element of de lengte van een pijl in een CLD is overigens niet van belang. Het gaat slechts om het visualiseren van de circulaire causaliteit van het geheel.

Het tweede type van feedback loop is de 'reinforcing' of positieve feedback loop. Deze terugkoppeling versterkt uitsluitend een effect. In diagram 2:5 is een voorbeeld opgenomen over jeuk en krabben.

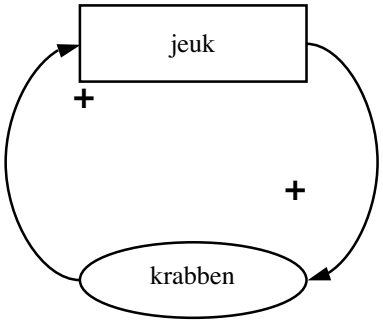

Diagram 2:5 Reinforcing loop

Als men ergens [*jeuk*] heeft dan heeft dat tot gevolg dat men gaat [*krabben*]. Het effect van dat [*krabben*] is echter dat de [*jeuk*] toeneemt en dat er daardoor ook weer meer wordt gekrabd. Aldus ontstaat een zichzelf versterkende (of positieve) feedback loop, ook wel reinforcing loop genoemd. Aan deze zichzelf versterkende loop zou geen einde komen, als er niet tevens sprake is van een tegengestelde (of negatieve) feedback loop die dit almaar cumulerende effect tegengaat.[126] In de werkelijkheid doen zich allerlei combinaties voor van verschillende feedback loops die elkaar beïnvloeden.[127]

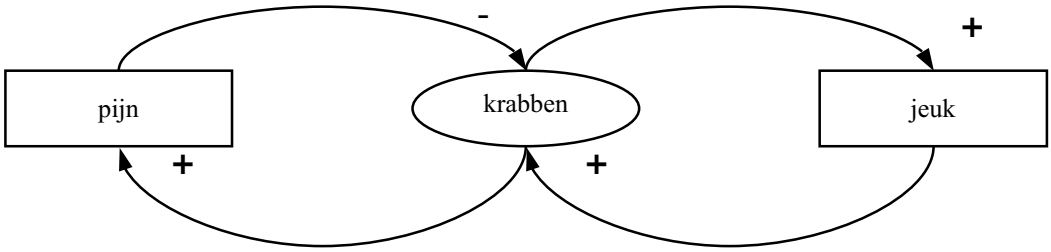

Diagram 2:6 Combinatie van loops

Een voorbeeld van een combinatie van een negatieve en een positieve feedback loop staat in diagram 2:6. In dit diagram is het voorbeeld over jeuk uitgebreid met een tweede in casu negatieve feedback loop. Naast de zichzelf versterkende loop via [*jeuk*] treedt hier het verschijnsel op dat het [*krabben*] op een gegeven moment ook gepaard gaat met [*pijn*]. Het [*krabben*] leidt dan niet alleen tot meer [*jeuk*] en weer tot meer [*krabben*], maar ook tot een toename van de [*pijn*] en dat laatste heeft juist een verminderend effect op de neiging om te gaan [*krabben*]. Welke van deze twee loops de overhand krijgt is uit dit diagram niet af te leiden. Uit deze representatie valt slechts op te maken welke elementen elkaar beïnvloeden, niet in welke mate. Vandaar

126 Een dergelijke compenserende loop is overigens in dit diagram niet opgenomen.
127 Kim 1992 en Richardson 1996.

dat deze wijze van representeren van causale relaties ook wel *kwalitatief* modelleren wordt genoemd in tegenstelling tot het in de volgende paragraaf aan bod komende *kwantitatief* modelleren.[128]

2.2.4 Stocks & flows

In elke feedback loop worden tenminste twee verschillende elementen onderkend: *levels* en *rates*.[129] De Engelse term 'level' staat voor toestand en de term 'flow' staat voor verandering. In een feedback loop wordt elke 'level' beïnvloed door een 'rate' en kan een 'level' uitsluitend worden gewijzigd door een 'rate'.

Omdat de grootte van een variabele in een CLD niet wordt aangegeven, wordt een andere notatiewijze gebruikt om deze te kwantificeren. Dit gebeurt in een zogenaamde *stocks and flows diagram* (SFD). Een 'stock' (of voorraad)[130] heeft een bepaalde grootte ('level') en de verhoging of verlaging van het niveau van de voorraad wordt weergegeven door de 'flows': de in- en uitstroom van een voorraad. Dat betekent dat een 'level' op elk moment een zekere waarde heeft, zoals de temperatuur in een kamer op een willekeurig moment kan worden gemeten in graden Celsius (of Fahrenheit). Anders gezegd, de temperatuur die gemeten kan worden is een vorm van een voorraad waar warmte aan kan worden toegevoegd (het niveau wordt verhoogd) of waaraan warmte kan worden onttrokken (het niveau wordt verlaagd).

Een 'rate' is van een andere orde. In het voorbeeld van een verwarming is de 'rate' de mate van warmtetoevoer. Het gaat derhalve over een verhoudingsgetal dat, in dit geval, iets zegt over de warmteproductiecapaciteit van de verwarming. Een dergelijke waarde is, in tegenstelling tot een 'level', niet op een gefixeerd moment te meten, maar is slechts als continue stroom reëel. De eenheid[131] waarin deze 'rate' wordt uitgedrukt is dan ook niet dezelfde waarin de voorraad temperatuur (graden Celsius) wordt uitgedrukt maar de mate waarin de 'level' verandert per tijdseenheid, bijvoorbeeld: graden Celsius per uur. Op die manier wordt de duur van verandering relevant: het maakt immers wat uit voor het effect op de te meten temperatuur of de kachel korte of lange tijd brandt.

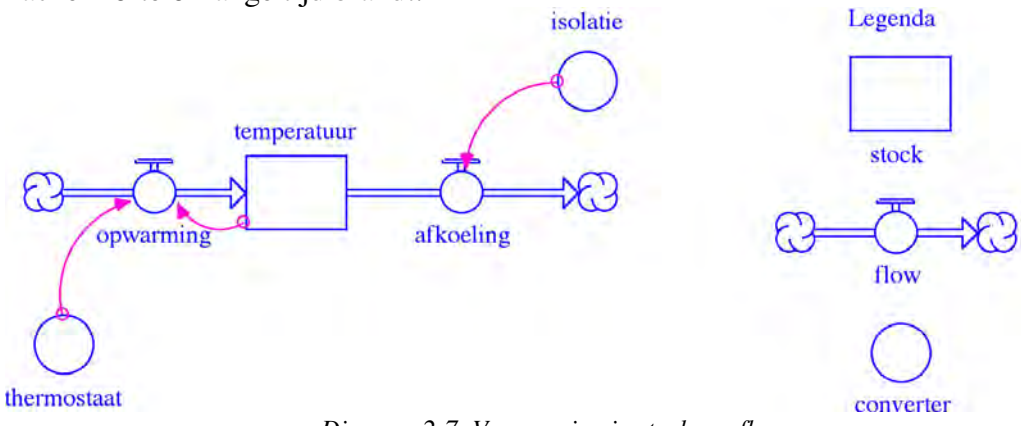

Diagram 2:7 Verwarming in stocks en flows

128 Wolstenholme 1990 en Wolstenholme & Coyle 1983.
129 Forrester 1968 en Sterman 2000.
130 Om het concept van een voorraad ook grafisch tot uitdrukking te brengen, wordt daarvoor een rechthoek (een bak of container) gebruikt.
131 In het jargon wordt gesproken over de *dimensie* waarin een variabele wordt uitgedrukt.

In diagram 2:7 is de verwarming als voorbeeld genomen voor een SFD. Het diagram is opgebouwd uit drie verschillende elementen: een 'stock' [*temperatuurvoorraad*], twee 'flows' (een instroom [*opwarming*] en een uitstroom [*afkoeling*] van warmte) en twee 'converters' ([*thermostaat*] en [*isolatie*]). Dit laatste element – de converter – is strikt genomen niet noodzakelijk om de feedback loop te illustreren. Een 'converter' geeft echter wel de mogelijkheid om bepaalde variabelen of constanten die de mate van verandering beïnvloeden expliciet op te nemen.[132]

In elk model worden twee *verschillende* soorten van stromen onderscheiden: enerzijds de *fysieke stromen*, die de procedurele route weergeven, en anderzijds de *informatiestromen*, dat wil zeggen de verbindingen die gelegd worden van het ene naar het andere punt in het model om informatie over (de waarde van) een bepaald element (stock, flow of converter) te kunnen gebruiken in een ander element. In diagram 2:7 is bijvoorbeeld aangegeven dat de [*temperatuur*] (of warmtevoorraad) wordt verhoogd door [*opwarming*] en wordt verlaagd door [*afkoeling*]. Deze fysieke stromen zijn weergegeven in de vorm van 'pijpleidingen', waarin een 'kraan' is opgenomen, die in of uit een voorraad stromen. De mate van doorstroming kan juist bij deze kranen worden beïnvloed. De enkele lijnen (hier gekromde pijlen) vormen de informatiestromen. Zo is aangegeven dat [*de thermostaat*] samen met de hoogte van de [*temperatuur*] van invloed is op de mate van [*opwarming*] (de instroom van warmte per tijdseenheid). Daarnaast is aangegeven dat de [*afkoeling*] afhankelijk is, in dit voorbeeld althans, van de mate van [*isolatie*].

2.3 Methode

De systeemdynamica is een methode waarbij een zevental fasen wordt onderscheiden die in de volgende paragrafen kort zullen worden toegelicht:[133]

1. identificatie van het probleem en doel
2. conceptualisering van het systeem
3. formalisering van het model
4. analyse van het model
5. evaluatie van het model
6. beleidsanalyse en
7. implementatie van de resultaten.

Alhoewel de methode is beschreven als een sequentiële reeks van fasen, kenmerkt de praktijk zich door het herhaaldelijk teruggaan naar eerdere fasen om de verkregen inzichten opnieuw toe te passen. De zeven achtereenvolgende fasen zijn dan de elementen in een causaal netwerk waarbij de laatste fase ook weer is verbonden met de eerste.

2.3.1 Identificatie van het probleem

De eerste fase behelst het formuleren van het probleem. Dat lijkt een open deur, maar Vennix[134] geeft aan dat het van groot belang is dat er consensus wordt gecreëerd

132 Een converter wordt met name gebruikt om veranderingsfactoren en logische condities weer te geven die gebruikt worden bij de berekening van de waardes die de flows (of andere converters) kunnen aannemen.
133 Richardson & Pugh 1981.
134 Vennix 1996.

onder de betrokkenen,[135] omtrent de precieze formulering van het probleem en het doel dat voor ogen staat. De asielprocedure, bijvoorbeeld, is een gebied waarbij de betrokken partijen[136] de nadruk leggen op ogenschijnlijk afzonderlijke (deel)problemen: de instroom van asielzoekers, de opvang, de behandeling van de verzoeken, de productiecapaciteit, de regelgeving of de motieven van asielzoekers.[137] De vraag in hoeverre deze aspecten met elkaar samenhangen komt nauwelijks aan de orde. Als dit wel zou gebeuren dan zou dat kunnen leiden tot het onderkennen van de vaak onbewuste selectieve perceptie[138] van (een deel van) de werkelijkheid door de participanten, en uiteindelijk tot het formuleren van een gedeelde probleemvisie op het geheel waarin elk van de voornoemde deelproblemen zijn plaats heeft.[139]

De Reference Mode of Behaviour (RMoB) is het uitgangspunt van het onderzoek dat tot op zekere hoogte gestaafd kan worden met empirisch cijfermateriaal. In Hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de RMoB welke in dit onderzoek is gehanteerd. Dit vergelijkingsgedrag is het gedragspatroon uit de praktijk dat – grafisch weergeven – met behulp van het te vormen simulatiemodel inzichtelijk moet worden gemaakt, opdat de resultaten van het onderzoek tot een ander beleid kunnen leiden. Dit laatste impliceert dat vooraf duidelijk dient te zijn met welk doel voor ogen het model wordt geconstrueerd, omdat de bruikbaarheid van een model afhankelijk is van dat doel.[140]

2.3.2 Conceptualisering van het systeem

In de tweede fase wordt de structuur van het probleem in kaart gebracht in een 'causal loop diagram' (CLD), gevolgd door een feitelijke weergave in 'stocks & flows diagrams' (SFD).[141]

In deze schema's wordt op compacte wijze het krachtenveld en de dynamiek van het probleem gesignaleerd.[142] Deze fase is niet alleen van belang met betrekking tot het visualiseren en expliciteren van causale relaties van het te modelleren systeem, maar tevens met betrekking tot het formuleren van de verschillende invalshoeken respectievelijk zwaartepunten in het systeem, die het gevolg zijn van de perceptie, selectie en formulering van het initiële probleem en het beoogde doel van het model.

2.3.3 Formalisering van het model

De derde fase bestaat uit het bouwen van het feitelijke computermodel uitgaande van het eerder geformuleerde causale netwerk en de SFD's. Er zijn verschillende softwarepakketten beschikbaar die deze wijze van modelleren ondersteunen.[143] Deze pakketten hebben een grafische interface waardoor de constructie van het model plaatsvindt door op het beeldscherm verschillende elementen met elkaar te verbinden.[144]

---

135 Idealiter gaat het dan om opdrachtgever, uitvoerder respectievelijk geraadpleegde deskundigen.
136 Zie Bijlage 6 voor een overzicht.
137 De opsomming is niet-limitatief.
138 Hogarth (1987), Johnson Abercrombie (1960), March & Simon (1958), Russo & Schoemaker (1989).
139 'Shared reality and problem definition', Checkland (1981), Eden et al. (1983), Philips (1984).
140 Een ander doel impliceert een ander model.
141 In de literatuur is er overigens geen eenstemmigheid over de in deze fase te hanteren volgorde van het gebruik van CLD's en SFD's.
142 Vennix 1998, p.25.
143 Dynamo, Ithink, Stella, Vensim en Powersim
144 Zogenaamde 'building blocks' in de vorm van: voorraden, stromen en converters.

Bij het formaliseren van het model worden de respectievelijke waarden van de elementen zo nauwkeurig mogelijk geschat, dat wil zeggen zo precies als noodzakelijk is voor het model.[145] In gedachten moet immers worden gehouden dat een systeemdynamisch model *niet* gebouwd wordt om exacte voorspellingen te doen met betrekking tot de waarde van een variabele op een zeker tijdstip. Waar het om gaat is om inzicht te verkrijgen in het *gedrag* van het systeem over een bepaalde periode. Dat gedrag wordt dan niet gekenmerkt door een specifieke waarde op een zeker tijdstip, maar door een zeker patroon dat verschillende vormen kan aannemen.

2.3.4 Analyse van het model

De vierde fase omvat het testen en analyseren van het model. In eerste instantie is het in deze fase de bedoeling om erachter te komen of het model een soortgelijk gedrag vertoont als de RMOB, uitgaande van de veronderstelling dat de structuur van het model overeenkomt met die uit de werkelijkheid. Afwijkende patronen kunnen dan aanleiding geven tot het herhaald doornemen van de voorgaande fasen totdat er een overeenstemming bestaat tussen het vergelijkingsgedrag en het gedrag van het geformaliseerde model.[146]

In de vakliteratuur is een reeks van patroontypen beschreven die in allerlei varianten kunnen voorkomen.[147] In grafiek 2:1 t/m grafiek 2:4 zijn vier veelvoorkomende basispatronen weergegeven, waarbij telkens de waarde van de variabele op de Y-as, en de tijd op de X-as is uitgezet.

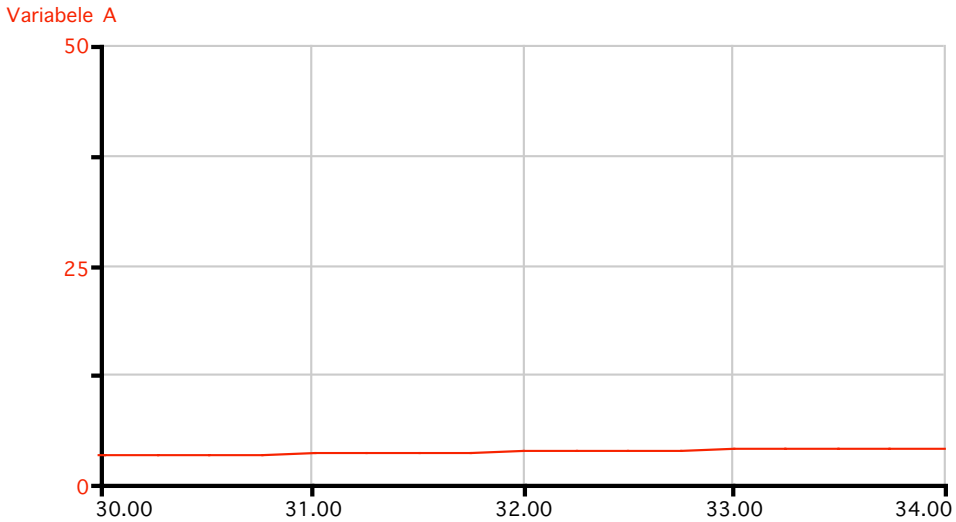

Grafiek 2:1 A: Constant

Uit de vier grafieken is achtereenvolgens af te lezen dat variabele A vrijwel constant is, variabele B exponentieel toeneemt, variabele C een S-vormige groei laat zien, en dat variabele D oscilleert of fluctueert rondom een bepaalde waarde. Op het eerste gezicht lijken deze vier patronen volstrekt verschillend te zijn: de rechte lijn bijvoorbeeld uit grafiek 2:1 wijkt volledig af van de sinusoïde uit grafiek 2:4. Dat verschil is echter relatief. In de vier grafieken is namelijk telkens een andere, in casu langere, tijdshorizon gehanteerd. Zo is in grafiek 2:1 het gedrag van A weergegeven

145 Met inachtneming van de voor elk element noodzakelijke dimensie (zie noot 131 en § 6.2.2 en § 6.2.3). Elke schatting dient derhalve onderbouwd te worden – voor zover mogelijk – door empirisch cijfermateriaal.

146 Of andersom: niet eerder onderkende patronen kunnen leiden tot een herziening van de perceptie van de werkelijkheid en daarmee tot een herziening van de structuur van het model.

147 Atomistic behaviour patterns (Ford 1999).

over een periode van 4 tijdseenheden, terwijl die van D in grafiek 2:4 een periode van 120 eenheden beslaat.[148]

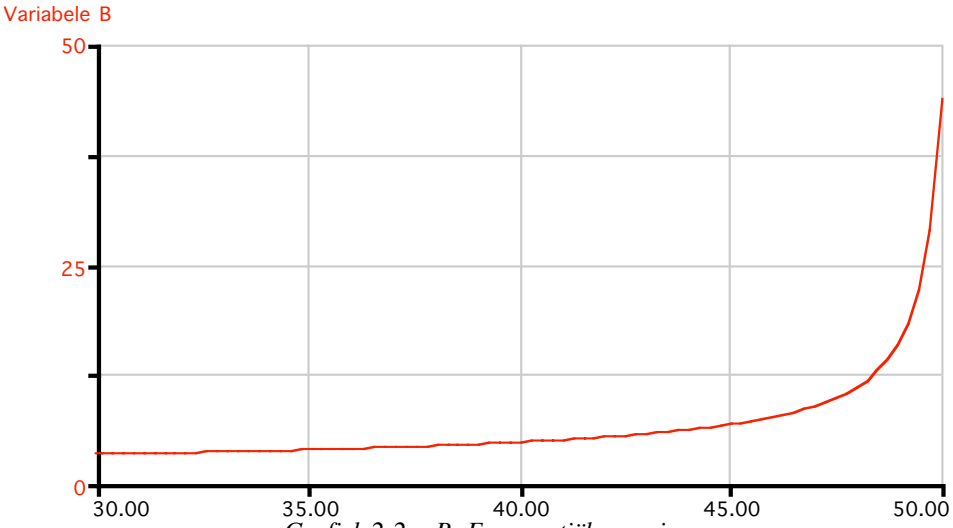

Grafiek 2:2 B: Exponentiële groei

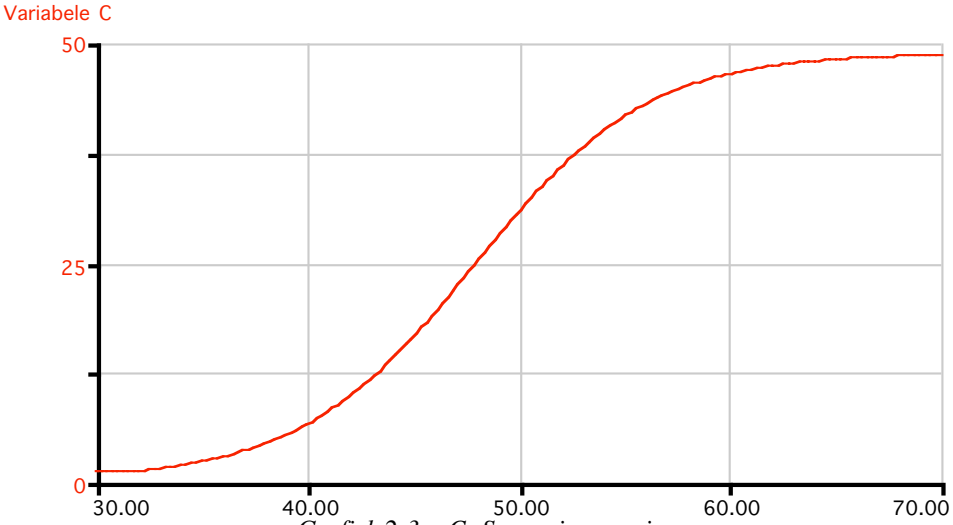

Grafiek 2:3 C: S-vormige groei

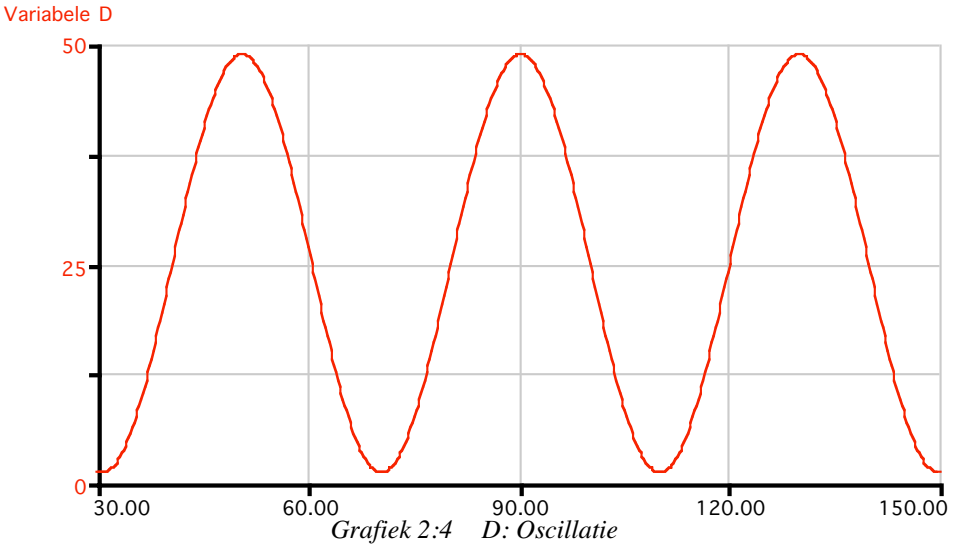

Grafiek 2:4 D: Oscillatie

148 De eenheden op de X-as zijn in deze voorbeelden willekeurig gekozen. De belangrijkste reden om *niet* bij 0 of 1 te beginnen (op de tijdsas), is om aan te geven dat een systeem 'ergens' in de tijd wordt waargenomen: het gedrag deed zich al eerder voor.

Hier dient zich het belang aan van het selecteren van een adequate tijdshorizon. Immers, de vrijwel horizontale lijn van A zou bij een langere tijdshorizon onderdeel kunnen zijn van een exponentiële groei zoals wordt weergegeven in grafiek 2:2. En andersom. Indien, bijvoorbeeld, het gedrag van B alleen over de periode 30 tot 40 wordt bekeken, dan levert ook dat 'slechts' een rechte lijn op. Op eenzelfde wijze kan de exponentiële groei uit grafiek 2:2 onderdeel blijken uit te maken van een S-vormige groeicurve (zoals in grafiek 2:3) of misschien zelfs een detail zijn van een fluctuerend patroon (zoals in grafiek 2:4).

Eenzelfde vertekening is mogelijk met betrekking tot de waardes op de Y-as in de respectievelijke grafieken. Indien, bijvoorbeeld, de schaalgrootte van de Y-as in grafiek 2:4 wordt gewijzigd in een van 0 tot 5000 (in plaats van 0 tot 50), dan verandert de sinusoïde in een rechte lijn (zoals in grafiek 2:1) waardoor het oscillerende gedrag aan het oog wordt onttrokken. Het is dus van groot belang om een tijdshorizon en schaalgrootte te kiezen welke past bij het probleemgedrag.

Daarnaast omvat deze vierde fase een gevoeligheidsanalyse van de verschillende factoren. Daarmee wordt bepaald in hoeverre bepaalde factoren van invloed zijn op het gedrag van het systeem, en andersom, in hoeverre een wezenlijke verandering van het gedrag van het systeem wordt bepaald door een of meerdere parameters. Deze gevoeligheidsanalyse gebeurt door het model telkens met gewijzigde waarden voor bepaalde factoren door te rekenen, waarbij het feitelijk vertoonde gedrag van het model wordt vergeleken met vooraf gedane schattingen.[149] Op deze manier wordt de deugdelijkheid van de gekozen waarden van de factoren onder verschillende omstandigheden getoetst en daarmee de deugdelijkheid van het model onderbouwd.

2.3.5 Evaluatie van het model

Het evalueren van het model is een kritische fase. Feitelijk gaat het om het 'valideren' in ruime zin.[150] Forrester & Senge (1980) beschrijven maar liefst 17 verschillende toetsen die een model met goed gevolg dient te doorstaan alvorens geconcludeerd mag worden dat het model 'valide' is.[151] Het valideren – een combinatie van toetsen en beoordelen – van een model in allerlei omstandigheden heeft zowel betrekking op de structuur van het model,[152] de gebruikte constanten, variabelen en parameters,[153] als het gedrag en de mogelijkheden van het model.[154] Belangrijk criterium daarbij is niet zozeer of het model de RMOB exact reproduceert, maar of het model vertrouwenwekkend is.

---

149 Afhankelijk van de gehanteerde software kan de gevoeligheidsanalyse tot op zekere hoogte geautomatiseerd plaats vinden. De huidige generatie (commerciële) simulatiesoftware is echter nog niet zo ver ontwikkeld, dat er – op een intelligente wijze – door het programma zelf kan worden gedetecteerd welke parameters verantwoordelijk zijn voor welke mate van gevoeligheid. De mogelijkheid daartoe is tot nog toe slechts aanwezig in het experimentele programma 'Digest' van Mojtahedzadeh (1996).

150 Vennix 1996, p.90. Zie ook Hoofdstuk 6 waarin uitgebreid wordt ingegaan op de mijns inziens onjuiste term 'valideren' en mijn voorstel om in deze context te spreken van: 'het bepalen van de aannemelijkheid'.

151 Zie ook Richardson & Pugh 1981.

152 Zie § 6.2.1 over 'structure verification' en 'face validity'.

153 In de formule: $f(x) = ax + c$, is a een parameter, x de variabele en c een constante. Zie nader § 6.2.2 over 'parameter verification' en § 6.2.3 over 'dimension consistency'.

154 Zie § 6.2.5 over 'boundary tests' en § 6.3 over 'behaviour tests', 'extreme conditions tests' en 'policy implications'.

Ook hier is sprake van een proces: het vertrouwen in het model is er niet opeens maar wordt geleidelijk aan gecreëerd.[155] Onderscheid dient overigens gemaakt te worden tussen het *vertrouwen* in het model, de *complexiteit* van het model en de vermeende *bruikbaarheid* (of nut) dat een model zou kunnen hebben.[156] Deze aspecten kunnen nogal snel uiteenlopen: een toename van de bruikbaarheid van een model kan leiden tot een toename van de complexiteit van een model. Tegelijkertijd kan een toename van de complexiteit juist het vertrouwen in het model nadelig beïnvloeden, en dat vermindert uiteindelijk de bruikbaarheid.[157]

Uitgangspunt is het creëren van vertrouwen in het model – tijdens het bouwen en bij de verantwoording achteraf – hetgeen mogelijk is indien wordt gestart met een niet-complex model waaraan in ieder geval een beperkte hoeveelheid nut wordt toegekend. Dit basisvertrouwen kan vervolgens worden vergroot door het nut te laten toenemen doordat in het model met een toenemende hoeveelheid relevante factoren rekening wordt gehouden, hetgeen meestal wil zeggen dat de complexiteit toeneemt. Totdat het moment aanbreekt waarop een verdere detaillering van het model alleen maar een toename van de complexiteit betekent. En dat kan weer leiden tot een bepaalde mate van vereenvoudiging van het model.

2.3.6 Beleidsanalyse

Het ontwerpen en bouwen van een model is geen doel op zich. Voorop staat het genereren van inzicht in de structuur van een bepaald probleem en inzicht in de manier waarop dat probleem met behulp van beleid kan worden gehanteerd. Als het uiteindelijke model positief is geëvalueerd, dan kunnen verschillende beleids-scenario's worden opgesteld die evenzovele verschillende beleidsvoornemens weerspiegelen. Het ontwerpen van die verschillende scenario's en het doorrekenen daarvan op het model, heeft tot doel om uit te vinden welke beleidsscenario's in de praktijk tot een minder problematisch gedrag zouden kunnen leiden. De afwegingen die daarbij gemaakt zullen moeten worden zijn dan niet zozeer modelmatig als wel van politieke aard en daarmee zijn we aangeland bij de laatste fase.

2.3.7 Implementatie

Als alle voorgaande fasen zijn doorlopen, komt het moment dat het verkregen inzicht in de structuur van het probleem in de praktijk kan worden gebracht. De nadruk die in het voorgaande heeft gelegen op het creëren van vertrouwen in het model, zal in deze fase zijn nut bewijzen. Immers, het implementeren van de geselecteerde scenario's in de praktijk staat of valt met de onderkenning dat het model een adequate weergave is van de problematiek uit de werkelijkheid, en de bereidheid om een en ander te accepteren als een goed onderbouwde remedie.[158]

Met name in het voor dit onderzoek gekozen domein van de asielprocedure is dat een grote uitdaging. Niet alleen omdat circulair causaal denken in het recht niet overeenkomt met de traditie van casuïstisch denken, maar ook omdat het asieldomein als zodanig een politieke lading heeft die ervoor zorgt dat de lange termijn effecten van een bepaald beleid op gespannen voet staan met de wens om op korte termijn

155 Forrester & Senge 1980, p.210.
156 Vennix 1996, p.89.
157 Zie nader § 6.1 en figuur 6:1.
158 Ook dan is het goed voorstelbaar dat het realiseren van bepaalde beleidsopties een te zware wissel trekt op de politiek verantwoordelijken: dat wil zeggen, politiek niet haalbaar is.

politiek te overleven. Het verkrijgen van inzicht in deze dualiteit is des te meer aanleiding om de asielproblematiek van een andere – in dit geval systeemdynamische – zijde te bezien.

© tekening: Tom Janssen

Hoofdstuk 3

De Asielprocedure

To be, or not to be admitted – that is the question.
Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of outrageous fortune
Or to take arms against a sea of troubles
And by opposing end them. To die, to be admitted.[159]

Asielproblematiek – terminologie – structuur – knelpunten

3.1 Inleiding

Wie het weet mag het zeggen![160] Als een politicus een dergelijke uitspraak doet dan is dat op z'n minst ongebruikelijk. Politici hebben immers qualitate qua op alle vragen een antwoord. En ook al weten ze het antwoord niet, dan is dat aan de formulering veelal niet te merken. Des te opmerkelijker als niet zomaar een politicus, maar de premier een dergelijke uitspraak in het bijzijn van de pers doet.

De uitspraak was gedaan in het kader van het asielbeleid dat voor de zoveelste keer onderwerp van discussie was. Ditmaal naar aanleiding van de publieke commotie die was ontstaan bij de berichtgeving over de opvang van asielzoekers in de natte herfst van 1998 in lekkende legertenten. Die tenten waren nodig omdat er onvoldoende capaciteit was in de reguliere aanmeldcentra (AC's).[161] Overigens was het al eerder voorgekomen dat asielzoekers door capaciteitsgebrek in de opvang tijdelijk geen dak boven het hoofd hadden.[162] Strekking van de opmerking was dat het systeem, in casu de overheid, het niet meer aankon: de asielprocedure[163] zat hopeloos

159 Vrij naar Shakespeare's Hamlet (Shakespeare/Harrison 1973, act III, scene i, vers 56-60).

160 Persconferentie van minister-president Kok d.d. 2 oktober 1998 over het asielbeleid. Het is onduidelijk wat de premier precies heeft gezegd, omdat, volgens de afdeling voorlichting van het ministerie, de uitspraak was gedaan tijdens het 'niet-geregistreerde' gedeelte.

161 Capaciteit van de drie AC's (Zevenaar, Rijsbergen en Schiphol) is dan totaal 1050 personen per week, d.w.z. 50 per dag per AC.

162 'Asielzoekers overnachten in open veld', *De Volkskrant* 9 juli 1993.

163 De term asielprocedure verwijst hier niet slechts naar de juridische procedure of kwalificatie met betrekking tot de behandeling van asielverzoeken, maar naar het gehele traject dat zowel de asielzoeker zelf als zijn dossier aflegt vanaf het moment dat asiel wordt aangevraagd tot aan het

verstopt. Staatssecretaris Cohen van Justitie stelde het, doelend op een verwachte instroom in 1999 van 60 à 67.000 asielzoekers, enkele weken later nog scherper:

> *Als dit werkelijk gebeurt, en de prognoses van de IND kloppen meestal, ontploft het stelsel. Dan kunnen we onze kerndoelstelling, het opvangen van échte vluchtelingen, niet meer uitvoeren.*[164]

Of de uitlating van de premier nu een reële vraag was, een vorm van retoriek of een uiting van onmacht, feit is dat deze door een aantal betrokkenen wel degelijk werd opgevat als een uitnodiging tot het doen van suggesties. Zo werd onder meer in De Balie[165] in Amsterdam een lezingencyclus gehouden waarbij verschillende sprekers het asielbeleid becommentarieerden.[166] Uit alle kritiek die is geuit op het asielbeleid – en niet alleen bij deze lezingen – komt een complex beeld van de asielprocedure naar voren met een ruim scala aan standpunten, knelpunten en een veelheid aan betrokken instanties.

3.2 Kennistekort

De Algemene Rekenkamer die in 1995 een onderzoek naar het asielbeleid verrichtte, formuleerde in haar slotbeschouwing:

> *Iemand die in Nederland om asiel verzoekt, dient een procedure te doorlopen die bestaat uit vele schakels. Wil de asielzoeker de procedure snel kunnen doorlopen, dan is het noodzakelijk dat zowel alle schakels op zich goed functioneren als dat de onderdelen van de keten goed in elkaar grijpen.*
> *Het onderzoek van de Rekenkamer toont aan dat ondanks alle inspanningen nog vrijwel geen enkele schakel in de keten functioneert zoals bedoeld. In bijna alle schakels worden de gestelde termijnen (soms in zeer ruime mate) overschreden. Daarnaast is binnen de schakels niet altijd betrouwbare informatie voorhanden over de actuele stand van zaken, waardoor de beleidsuitvoering wordt bemoeilijkt.*
> *Ook de verbinding tussen de onderdelen van de keten laat te wensen over. Dit is vooral een gevolg van het niet goed op elkaar aansluiten van de informatiesystemen van de betrokken instanties (…).*

---

moment dat er geen rechtsmiddelen meer (kunnen) worden aangewend tegen enige beslissing in verband met die aanvraag, en de feitelijke uitvoering verband houdende met die beslissingen is voltooid. Dit geheel wordt ook wel de asielketen genoemd.

164 Interview in *Vrij Nederland* 20 januari 1999; *Handelingen II* 1998/1999, p. 2958; *NRC* 22 januari 1999.

165 Soortgelijke gebeurtenissen vonden plaats in de Rode Hoed (Amsterdam), Tumult (Utrecht), O42 (Nijmegen) en De Unie (Rotterdam).

166 '*Wie het weet mag het zeggen*. Verslag van een actie van De Balie voor een humaner asielbeleid. Statements over mythes, taboes en oplossingen in de asielkwestie, 25 oktober - 23 november 1998.' De cyclus werd afgesloten met een forumdiscussie o.l.v. Thomas Spijkerboer waarin Staatssecretaris Cohen van Justitie - de voor het asielbeleid politiek verantwoordelijke bewindspersoon - ook participeerde.

> *Bij het wegwerken van de achterstanden en het oplossen van de knelpunten in de uitvoering van het asielbeleid, is volgens de Rekenkamer een strakke sturing nodig.*[167]

De problematiek van de asielprocedure wordt ook in onderzoek veelal gereduceerd tot een keten van schakels die elk afzonderlijk worden bestudeerd. Zelden wordt de asielproblematiek als *geheel*, als sturingsvraagstuk van beleidsuitvoering benaderd.[168] Het onderzoek dat wel is verricht in het kader van de asielprocedure heeft onder meer zijn weerslag gevonden in de rapporten van verschillende onderzoekscommissies,[169] publicaties van het WODC[170] en een aantal handboeken[171]. Daarnaast is in de jaarverslagen van de Nationale Ombudsman een substantieel deel gewijd aan de procedurele afhandeling van asielverzoeken.[172] Hetgeen vervolgens opvalt, is dat terugkoppelingen in deze onderzoeken niet of slechts in beperkte context worden gesignaleerd.

In het zojuist gegeven citaat signaleert de Algemene Rekenkamer dat de 'keten' nogal rammelt en dat er bij de meeste 'schakels' een gebrek aan betrouwbare informatie is. Anders gezegd, er is in de organisatie een kennistekort[173] om een handelingsprobleem afdoende op te lossen.[174] Zij het, dat er niet echt gesproken kan worden van *de* organisatie, maar van een aantal, elkaar deels beconcurrerende, organisaties die bij de asielprocedure als geheel betrokken zijn.

Naast een kennistekort is er ook sprake van een onvoldoende afstemming tussen de verschillende onderdelen waardoor informatie en kennis die wel aanwezig is bij het ene, niet beschikbaar is bij het andere onderdeel. Dat afstemmingsprobleem is zowel van organisatorische, juridisch inhoudelijke als dogmatische aard en tot op zekere hoogte van terminologische aard.[175]

3.2.1 Organisatorische afstemming

Het recht was van oudsher 'op afroep' beschikbaar: elke roep om gerechtigheid werd behandeld. De vraag naar de diensten van Vrouwe Justitia is echter dusdanig toegenomen dat het de vraag is of – en hoe – de desbetreffende organen dit alles kunnen verwerken. Op nagenoeg alle terreinen van het recht is er sprake van achterstanden[176]

---

167 *Kamerstukken II* 1995/1996, 24 440, nr. 2, p.45 (Asielbeleid: Rapport van de Algemene Rekenkamer).

168 Ten Doesschate (1993) bijvoorbeeld heeft wel naast juridische ook andere factoren uit het Nederlandse toelatingsbeleid ten aanzien van acht groepen vluchtelingen over de periode 1968-1982 in kaart gebracht.

169 Rapporten van de Commissie Mulder (1991), Commissie Geelhoed (1994), Berenschot (1995), Regioplan (Visser & Homburg 1995) en de Algemene Rekenkamer (1995).

170 Justitiële Verkenningen (24) 1998, nr.9; Doornhein & Dijkhoff 1995.

171 Swart 1978, Loeb 1983, Hoeksma 1982, Bronkhorst 1990, Fernhout 1990, Spijkerboer & Vermeulen 1995, Spijkerboer 2002a en 2002b, Zwaan 2003.

172 Uit de Jaarverslagen van de Nationale Ombudsman blijkt dat in 1998 27,9% (2352), in 1999 22% (1693) en in 2000 21,9% (1805) van het totaal aantal klachten dat bij de Ombudsman is ingekomen betrekking had op de IND (*Kamerstukken II* 1998/1999, 26 445, nr. 2, p.225; 1999/2000, 27 050, nr. 2, p.225; 2000/ 2001, 27 645, nr 2 p.198).

173 De systeemdynamica is als diagnostische methode juist gericht op het identificeren van dergelijke kennistekorten (Richardson 1991 en Vennix 1998, p.38).

174 Vennix (1998, p.8) gebruikt deze formulering als 'meest eenvoudige vorm' van 'een model van de relatie tussen wetenschap en praktijk' of van de relatie tussen de wereld van het 'weten' en die van het 'handelen'.

175 Zie voor een soortgelijke, strafrechtelijke, problematiek in extenso het rapport van de Cie. van Traa (1995) en in meer algemene zin de (eerste) oratie van Oskamp (1998).

176 Met achterstand wordt hier gedoeld op de totale voorraad nog af te handelen dossiers minus de 'normale' werkvoorraad.

waardoor zaken niet tijdig of in het geheel niet kunnen worden behandeld. Belangrijkste oorzaak van deze achterstanden is capaciteitsgebrek. Om precies te zijn, op een drietal terreinen:

- een gebrek aan materiële capaciteit (huisvesting en infrastructuur)
- een gebrek aan personele capaciteit
- een gebrek aan instrumentele capaciteit (regelgeving en beleid)

Bij dit laatste gebrek dient te worden aangetekend dat het in feite gaat om een gebrek aan *effectiviteit* van de regelgeving. Zoals hierna nader zal worden aangegeven, wordt dit gebrek aan instrumentele capaciteit mede veroorzaakt – paradoxaal genoeg – door een teveel aan wijzigingen van de toepasselijke regelgeving.

3.2.2 Juridische inhoudelijke afstemming

Het recht is constant in beweging: regels worden gewijzigd, anders geïnterpreteerd of de context van de toepassing is veranderd. Met andere woorden, het recht is dynamisch. Tegelijkertijd neemt de complexiteit van het recht toe. Bezien als een verzameling van regelingen wordt het recht alleen maar groter: meer regelingen met een vaak kortere levensduur op specialistischer terreinen. Al die regelingen moeten niet alleen worden ontworpen, maar tevens afgestemd op de reeds geldende regelingen, terwijl er idealiter ook nog rekening moet worden gehouden met andere in voorbereiding zijnde regelingen.[177] Door deze toename van het aantal regelingen neemt het aantal dwarsverbanden toe met de bijbehorende risico's van inconsistenties en onvolledigheden.[178] Het dogma: 'een ieder wordt geacht de wet te kennen', is niet alleen een fictie voor iedere normadressant maar inmiddels ook voor de ontwerpers, de uitvoerders en de politiek verantwoordelijken.

3.2.3 Dogmatische afstemming

Een van de kerngedachten van onze democratische rechtsstaat betreft de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.[179] Die onafhankelijkheid wordt echter veelal geïnterpreteerd als een verbod tot afstemming of, scherper gesteld, een gebod tot isolatie.[180] Afstemming voor wat betreft de eigen rechterlijke activiteit, zowel binnen als buiten[181] de rechterlijke macht wordt dan verward met afhankelijkheid en dus gezien als verwerpelijk. Alhoewel, er zijn signalen die wijzen op een kentering.[182]

---

177 Als complicerende factor komt daar ook nog eens het overgangsrecht bij.

178 Alhoewel de (politieke) bedoeling van veel wetsvoorstellen is om een vereenvoudiging te realiseren, is het uiteindelijke resultaat veelal het tegenovergestelde. Zie bijvoorbeeld de herziening van de Vreemdelingenwet (in 1994) en de vernietigende rapporten van de Algemene Rekenkamer (1995) en het Bureau Regioplan (1995).

179 Zie o.a. Heide 1970 en Loof 1999.

180 Vermeulen (1995, p.14) bijvoorbeeld constateert als hij de informatievergaring van presidenten van rechtbanken in het kader van de vreemdelingenrechtspraak beschrijft: *Dit laatste is eveneens een belangrijk verschil met vroeger, waarin de ene president niet wist - ook niet wilde weten - wat de ander deed*. De aanduiding 'vroeger' impliceert dat het gesignaleerde 'niet willen weten' inmiddels verleden tijd is.

181 Er is wel een vorm van advisering door de rechterlijke macht en dan met name door de HR (advies over voorgenomen regelgeving ex art. 22 wet R.O.) Zie Martens 1988.

182 Zie bijvoorbeeld de Rechtseenheidskamer (REK) (Terlouw 2003). De REK is een opmerkelijk (immers niet wettelijk geregeld) fenomeen dat is gecreëerd door de rechterlijke macht zelf na de herziening van de Vreemdelingenwet in 1994 en weer is verdwenen bij de invoering van het Hoger Beroep in vreemdelingenzaken bij de Vreemdelingenwet 2000. Het gezag van (uitspra-

3.2.4 Terminologie

Bij het gesignaleerde kennistekort en het gebrek aan afstemming speelt de gehanteerde terminologie een belangrijke rol. In de beleidsnotities en discussies over de asielproblematiek wordt het gehanteerde begrippenapparaat zelden nader toegelicht of gedefinieerd. Een nadere analyse (in bijlage 7) van een aantal kernbegrippen uit de discussies laat zien dat de betekenis daarvan, die door de verschillende participanten wordt gehanteerd, uiteen lopen. Het effect daarvan is dat de percepties van de problematiek, de gehanteerde mentale modellen, en dientengevolge de voorgestane beleidsopties verschillen.[183]

3.3 Structuur van de asielprocedure

Bij de structuur van de asielprocedure maak ik een onderscheid tussen:

- het juridische kader, waarin de materiële normen met betrekking tot asiel zijn geformuleerd
- het organisatorische kader van de uitvoeringspraktijk, en
- het beleidsmatige kader

Bij de behandeling van deze kaders zal ik zoveel mogelijk een chronologische volgorde hanteren.

3.3.1 Juridisch kader

Het Nederlandse asielrecht wordt gekenmerkt door een veelheid aan toepasselijke regelingen en instanties, zowel op internationaal, regionaal (d.w.z. Europees) als nationaal niveau.[184] De vaststelling van rechten en plichten van zowel de asielzoeker als de beoordelende instantie en de procedurele gang van zaken in de Nederlandse asielprocedure is mede daardoor niet altijd even duidelijk en wordt bovendien bemoeilijkt door de veelvuldige wijzigingen van met name de nationale regelingen.[185]

3.3.1.1 Internationaal kader

Op internationaal niveau is primair het Vluchtelingenverdrag (Vlv)[186] en het daarbij behorende Protocol[187] van belang, alsmede art. 3 lid 1[188] van het Anti-Folterverdrag

---

ken van) de REK werd overigens niet door iedere rechter 'geaccepteerd' (Visser & Homburg 1995, p.82-84). Zie verder § 3.3.2.
Zie ook het IVS-project (Oskamp (E) 1998 en Fiselier & Lensing 1995) en het daarop gebaseerde advies van de gezamenlijke rechtbanken en hoven waarin gepleit wordt voor realisering van afstemming. Daarnaast kan – op beleidsmatig niveau – gewezen worden op de diverse nota's en plannen van het eerste en het tweede kabinet Kok waarin 'een optimale bedrijfsvoering' en 'vergroting van de doelmatigheid: de verhouding tussen ingezette middelen en geleverde prestaties' centraal staan (Meijerink 1999; kabinetsnota's: 'Van uitgaven naar kosten' van december 1998, 'Aansturen op resultaat', de Contourennota over de modernisering van de rechterlijke organisatie 'Rechtspraak in de 21e eeuw' van december 1999, en het eindrapport van de Commissie Leemhuis van 1998).

183 Vennix 1996 & 1998

184 De indeling internationaal, regionaal, nationaal is conform Fernhout (1990).

185 Zie Bijlage 3 voor een overzicht van toepasselijke regelingen.

186 Het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, van 28 juli 1951 (i.w.tr. 1 augustus 1956), *Trb*. 1951, 131, *Trb*. 1954, 88 en *Trb* 1995, 136.

(AFV)[189]. Beide verdragen kunnen worden gezien als een uitwerking van de artikelen 5 en 14 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)[190]. Los van de verschillen van inzicht omtrent de interpretatie van de begrippen 'asylum' en 'refugee' is het – met het oog op de hierna te bespreken capaciteitsproblemen – saillant dat Nederland in 1948 bij de behandeling van artikel 14 van de ontwerpverklaring van de UVRM een beperking had willen toevoegen opdat 'the right to seek and to enjoy in other countries asylum' zou worden aangevuld met de frase 'to the extent that this is possible'.[191]

Daarnaast is er een adviserende, maar gezaghebbende, rol[192] weggelegd voor de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR)[193], de aanbevelingen (Conclusions) van het Executive Committee (EXCOM)[194], het op verzoek van de EXCOM door de UNHCR geformuleerde Handboek[195] over procedures en criteria voor vaststelling van vluchtelingschap, en niet-gouvernementele organisaties zoals Amnesty International.[196]

3.3.1.2 Regionaal kader

Op Europees niveau zijn er verschillende regelingen die onderdelen van de asielprocedure raken, met name de artikelen 2 en 3 van het 'Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden' (EVRM).[197] In het

---

187 Het Protocol betreffende de status van vluchtelingen, van 31 januari 1967 (i.w.tr. 29 november 1968), *Trb*. 1967, 76.

188 Art. 3 lid 1 AFV luidt: '*No Contracting State shall expel, return ('refouler') or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture*'.

189 Universal Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, van 10 december 1984, *Trb*. 1985, 69 (i.w.tr. 26 juni 1987).

190 Universal Declaration of Human Rights (UVRM) aanvaard op 10 december 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Art. 5 UVRM formuleert het verbod van marteling en art. 14 UVRM wordt in het UVRM-themanummer van het NJCM-Bulletin, 23 (1998) nr.8 afwisselend als het 'recht op asiel' (Morsink 1998) dan wel als het 'recht op politiek asiel' geformuleerd (Castermans-Holleman 1998).

191 Ook toen vreesde de Nederlandse regering kennelijk dat het aantal mensen dat hiervan daadwerkelijk gebruik zou willen maken 'te groot' zou zijn. Het voorstel werd overigens later ingetrokken. VN Doc. GAOR, Third Session, Third Committee (1948), p.331 en 345. Zie hierover uitgebreid Morsink (1998, p.979) en Zwaan (2003).

192 De UNHCR kon aanwezig zijn bij de (overigens niet openbare) hoorzitting van de Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (ACV) indien de asielzoeker werd gehoord op bezwaar of administratief beroep (art. 16 Vb 1994 j° art. 31 lid 2 Vw 1994).

193 Instelling van (het bureau van) de United Nations High Commissioner for Refugees, bij resolutie 319 A (IV) van 3 december 1949 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het statuut (en daarmee de precieze bevoegdheid) van de UNHCR is vastgesteld bij resolutie 428 (V) van 14 december 1950 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. De UNHCR is actief sinds 1 januari 1951.

194 Uitvoerend Comité van het Programma van de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (EXCOM), ingesteld bij resolutie 672 (XXV) van 30 april 1958 van de Economic and Social Council van de Verenigde Naties.

195 Dit Handbook UNHCR (1979) is overigens nimmer door de EXCOM bekrachtigd (Fernhout 1990, p.25-27 en Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.496-498).

196 Zie voor een overzicht van niet-gouvernementele organisaties: <http://www.jur.kun.nl/cmr/>.

197 Verdrag van 4 november 1950 (i.w.tr. 3 september 1953), Trb. 1951, 154 (gerectificeerd in Trb. 1961, 8 en 1979, 150). Art. 2 EVRM formuleert het recht op leven. Art. 3 EVRM luidt: 'Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen.' De artt. 2 en 3 EVRM stemmen overeen met de artt. 6 en 7 IVBPR (Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (en het (eerste) bijbehorende Facultatieve

EVRM is geen expliciete bepaling opgenomen over het recht op asiel.[198] Art. 3 EVRM wordt echter beschouwd als inhoudende een negatief asielconcept, dat wil zeggen in dit artikel wordt het beginsel van non-refoulement of een refoulementverbod gelezen.[199] Zonder dus te bepalen wanneer er sprake is van een recht op asiel of wanneer iemand als vluchteling is aan te merken, wordt er feitelijk wel een verblijfsrecht gecreëerd indien het refoulementverbod van toepassing is.[200]

Parallel aan de discussies binnen de Europese Gemeenschap over het opheffen van de binnengrenzen en de maatregelen die daartoe door een aantal lidstaten (Frankrijk, Duitsland en de Benelux-landen) in het Akkoord van Schengen[201] waren vastgelegd, ontspint zich in de tachtiger jaren een discussie over het ontwikkelen van een Europees (geharmoniseerd) asielbeleid. Gezien de feitelijke grote verschillen tussen het toelatingsbeleid van de verschillende West-Europese landen, de protesten van onder meer Amnesty International tegen de voorgestelde aanvullende bepalingen van het Akkoord van Schengen en het negatieve advies van de Raad van State,[202] duurt het tot 1995 voordat de Schengen Uitvoeringsovereenkomst (SUO) in Nederland in werking wordt gesteld.[203] Van een Europees asielbeleid is dan echter nog steeds geen sprake. Des te meer zijn het de individuele landen die – ogenschijnlijk zonder ruggespraak[204] – hun eigen asielbeleid aanscherpen.[205]

Alhoewel het expliciete materiële recht op asiel dus niet in Europese, communautaire, context is geregeld,[206] is er wel een aantal intergouvernementele overeenkomsten van belang voor het (niet) in behandeling nemen van asielverzoeken.[207] Allereerst zijn er de over- en terugnameovereenkomsten, die overigens niet specifiek over asielzoekers gaan maar over vreemdelingen in z'n algemeenheid.[208] Deze over-

---

Protocol) van 16 december 1966 (i.w.tr. 23 maart 1976), *Trb*. 1969, 99 (met een herziene vertaling in *Trb*. 1978, 177).

198 Dat is wel geprobeerd (Hoeksma 1982; Grahl-Madsen 1980; Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.188-189, nt.47).

199 Dit is het verbod om iemand uit te zetten naar een land waar hij vervolging heeft te vrezen (Fernhout 1990, p.15; Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.189).

200 Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.181.

201 Akkoord van Schengen betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen van Duitsland, Frankrijk en de Benelux-staten van 14 juni 1985 (i.w.tr. 2 maart 1986) *Trb*. 1985, 102. Zie daarover uitgebreid Bolten (1989) en Zwaan (2003).

202 De RvS adviseerde om de SUO niet ter goedkeuring aan het parlement voor te leggen (Zwaan 2003, p.55).

203 Overeenkomst ter uitvoering van het op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen van 19 juni 1990 (i.w.tr. 1 september 1993) *Trb*. 1990, 145; *Stb*. 1993, 138 en 141. De feitelijke 'inwerkingstelling' is (pas) op 26 maart 1995, *Trb*. 1995, 75.

204 Er werd wel overleg gevoerd (TREVI-overleg in Brussel) maar de resultaten daarvan werden (formeel) niet bekend gemaakt.

205 Bijvoorbeeld door een visumplicht in te voeren (Denemarken en Frankrijk), boetes op te leggen aan de vervoersmaatschappijen die vreemdelingen zonder de juiste papieren binnenbrengen (UK), of door heel bewust de opvang primitief te houden (Bronkhorst 1990, p.128).

206 In het Verdrag van Maastricht (verdrag betreffende de Europese Unie van 7 februari 1992 (i.w.tr. 1 november 1993), *Trb*. 1992, 74 en 1997, 74) is in art. K.1 van Titel VI 'asielbeleid' als een van de 'aangelegenheden van gemeenschappelijk belang' opgenomen (Boeles 1995, p.291). Bij de invoering van het Verdrag van Amsterdam van 2 oktober 1997 (i.w.tr. 1 mei 1999, Trb. 1998, 11) is dit aandachtspunt in een nieuwe Titel III A ondergebracht (de artt. 73 I t/m 73 Q). De immigratieministers van de lidstaten werken - nog steeds - aan voorstellen tot harmonisatie van het materiële asielrecht sinds de vaststelling van hun werkprogramma door de Europese Raad in 1991, SN/4038/91 (WGI 930).

207 Zie daarover: Spijkerboer & Vermeulen (1995, p.252-272) en Zwaan (2003, p.54-65).

208 De Overnameovereenkomst Benelux-Frankrijk (*Trb*. 1964, 122); de Overnameovereenkomst Benelux-Duitsland (*Trb*. 1966, 166); de Beschikking M/P (67)1 van de Benelux-Werkgroep

eenkomsten bieden de betrokken staten echter wel de mogelijkheid om asielverzoeken niet in behandeling te nemen en de betrokken asielzoeker door of terug te sturen naar een ander land, alwaar – naar impliciet werd aangenomen – het asielverzoek dan ook wel (verder) zou worden behandeld.[209] Halverwege de jaren tachtig komt daar het Akkoord van Schengen bij. Ook in dat Akkoord – dat primair is gericht op het *bevorderen* van het vrije verkeer van personen – staat geen expliciete verwijzing naar asiel. Pas in de SUO van 1990 staan specifieke bepalingen die verwijzen naar asiel(zoekers) en het behandelen van asielverzoeken. Met de inwerkingtreding van de Overeenkomst van Dublin (OVD)[210], dat de facto gelijkluidend is aan de asielbepalingen uit de SUO, zijn deze bepalingen geldend voor 15 lidstaten van de Europese Gemeenschap, en tevens voor Noorwegen en IJsland.[211] In juli 2001 wordt door de Europese Commissie kennelijk de tijd rijp geacht voor een communautarisering van de OVD: het zogenaamde Dublin-II voorstel wordt ingediend,[212] hetgeen leidt tot de Dublin-II verordening in februari 2003.[213] Daarmee is op Europees niveau geregeld welk land onder welke omstandigheden een asielverzoek in behandeling mag dan wel moet nemen. Tegelijkertijd is er met deze verordening nog steeds geen sprake van een uniforme of geharmoniseerde asielprocedure.

Het sluitstuk van de rechtsbescherming van individuele asielzoekers zou op Europees niveau moeten zijn geregeld. Er is echter geen beroep mogelijk van een asielzoeker in een van de lidstaten op het Europese Hof van Justitie om de deugdelijkheid van de behandeling van zijn asielverzoek te toetsen. De enige Europese optie wordt dan gevormd door de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (ECieRM) alsmede het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).[214]

---

voor het Personenverkeer betreffende de verwijdering en de overname van personen (*Trb*. 1978, 171).
Daarnaast is er in de negentiger jaren een reeks van overnameovereenkomsten gesloten door de Benelux met: Roemenië (*Trb.* 1995, 155), Slovenië (*Trb*. 1992, 197), Bulgarije (*Trb.* 1998, 250), Estland (*Trb.* 1999, 78 en 115), Letland (*Trb*. 1999, 117), Litouen (*Trb*. 1999, 119) en Kroatië (*Trb*. 1999, 140 en 192).

209 Zie echter de bezwaren die daartegen in verschillende procedures zijn geformuleerd en gehonoreerd (Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.209-211).

210 De Overeenkomst betreffende de vaststelling van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek dat bij een van de Lidstaten van de Europese Gemeenschappen wordt ingediend, van 15 juni 1990 (i.w.tr. 1 september 1998) *Stb*. 1996, 530.

211 Het betreft: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Ingevolge een parallelovereenkomst (*PbEG* 2001 L93/40) geldt het Dublin-regime ook voor Noorwegen en IJsland (Zwaan 2003, p.58).

212 Voorstel voor een verordening tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor behandeling van een asielverzoek dat door een onderdaan van een derde land bij een van de lidstaten wordt ingediend (COM(2001) 447 def.). Dit voorstel wordt gedaan omdat de werking van de OVD als onvoldoende wordt bestempeld (Zwaan 2003, p.73; evaluatie OVD: SEC(2000) 522 def.).

213 Verordening (EG) nr. 343/2003 van de Raad van 18 februari 2003 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek dat door een onderdaan van een derde land bij een van de lidstaten wordt ingediend (*PbEG* 2003 L50/1).

214 De kans op succes is uiterst gering en de procedure kan jaren duren (Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.493). Zie echter, EHRM 5 februari 2002 (Conka vs Belgique, nr. 51564/99), over de veroordeling van België vanwege de collectieve uitzetting van asielzoekers. Zie ook de opmerkelijk snel uitgevaardigde 'interim measure' (vlg. Rule 39 of the Rules of Court) van de waarnemend president van het EHRM waarbij de Nederlandse overheid werd verzocht om een Iraanse asielzoeker, waarvan een herhaalde aanvraag zonder inhoudelijke behandeling was afgewezen, niet uit te zetten totdat het EHRM over de klacht van deze asielzoeker zal hebben beslist (5 maart 2003, appl. 6276/03, <http://www.collet.nu/informatie/EHRMzaak.htm>) .

3.3.1.3 Nationaal kader

Op nationaal niveau is de belangrijkste regeling de Vreemdelingenwet (Vw) die het verblijf op grond van asiel regelt.[215] Daarnaast bevatten het Vreemdelingenbesluit (Vb)[216] en het Voorschrift Vreemdelingen (VV)[217] nadere uitwerkingen van de Vw. Typische beleidsinformatie is te vinden in de Vreemdelingencirculaire (Vc) en de bijbehorende Tussentijdse Berichten Vreemdelingencirculaire (TBV) alsmede, tot de invoering van de Vc 2000, de Grensbewakingscirculaire (Gc).[218] Overige beleidsregels zijn te vinden in de verschillende notities over het Vreemdelingenbeleid[219] en het Vluchtelingenbeleid[220] van de Tweede Kamer.[221] Tenslotte zijn de rechterlijke uitspraken in asielzaken van belang[222] en de bevindingen van de Nationale Ombudsman.

3.3.2 Organisatorisch kader

Ogenschijnlijk is de asielprocedure uiterst simpel. Een vreemdeling dient een asielverzoek in en krijgt na verloop van tijd te horen van de overheid of zijn verzoek wordt ingewilligd of niet – vergelijkbaar met het aanvragen van een paspoort. Zo simpel is de praktijk echter niet. Tussen het moment van aanvragen en het uitreiken van de (laatste) beschikking zit een complexe reeks van schakels die de betrokkenheid van verschillende instanties vergt. Eigenlijk moet gesproken worden van een netwerk van schakels. Op elk van die schakels, of knooppunten, worden bepaalde beslissingen genomen: handelingen verricht. Sommige van die handelingen zijn verplicht, andere niet; sommige worden na elkaar, andere worden tegelijkertijd verricht. Het resultaat hiervan is dat er niet gesproken kan worden van één procedure maar van een veelheid aan varianten of routes die elk hun eigen kenmerken hebben voor wat betreft vereisten, wachttijd, capaciteit, behandeltijd, kosten, mogelijke uitkomsten en gevolgen.

---

215 De eerste Vreemdelingenwet (Vw) dateert van 1849 en spreekt slechts van de 'toelating van vreemdelingen'. De eerste wettelijke regeling waarin de vluchteling wordt genoemd was de Vw van 13 januari 1965 (i.w.tr. 1 januari 1967) *Stb.* 1965, 40, ingrijpend gewijzigd bij Wet van 23 december 1993 (Vw 1994, i.w.tr. 1 januari 1994) *Stb*. 1993, 707, en geheel opnieuw geformuleerd in de Vw 2000 (i.w.tr. 1 april 2001) *Stb*. 2000, 495. In de Vw 1994 was in art. 15 nog sprake van 'erkenning en toelating van vluchtelingen'. Pas in de Vw 2000 wordt expliciet gesproken over toelating op grond van asiel (artt. 28 en 33).

216 Vreemdelingenbesluit (Vb) van 19 september 1966, *Stb* 1966, 387 en het Vb 2000 van 23 november 2000, *Stb*. 2000, 497.

217 Voorschrift Vreemdelingen (VV) van 22 september 1966, *Stcrt*. 1966, 188 en het VV 2000, van 18 december 2000, *Stcrt.* 2001, 10.

218 Vreemdelingencirculaire (Vc) van 1982 (i.w.tr. 1 februari 1983) *Stcrt.* 1982, 208; Vc 1994 (i.w.tr. 1 januari 1994) *Stcrt*. 1993, 252 en Vc 2000 (i.w.tr. 1 april 2001) *Stcrt.* 2001, 64; Grensbewakingscirculaire (Gc) van 1984 (i.w.tr. 1 juni 1984) *Stcrt*. 1984, 59 en Gc 1995 (i.w.tr. 26 maart 1995) *Stcrt* 1995, 53. De aanwijzingen in verband met de grensbewaking zijn met de invoering van de Vw 2000 integraal opgenomen in de Vc 2000.

219 *Kamerstukken II* 1978-1979, 15 649; *Kamerstukken II* 1983-1984, 18 389.

220 *Kamerstukken II* 1979-1980, 15 990; *Kamerstukken II* 1985-1986, 19 145 & 19 637; *Kamerstukken II* 1984-1985, 18 940.

221 Zie Visser & Homburg (1995, p. 95) over overig beleid dat is vastgelegd in brieven en interne IND-(werk)instructies. Deze laatste zijn overigens sinds 2002 beschikbaar via internet.

222 Vóór de invoering van de Algemene wet bestuursrecht (Awb; i.w.tr. 1 januari 1994; *Stb*. 1994, 1) betreft het met name de uitspraken van de ARRS, de Vz. van de ARRS, de pres. van de Rb., het Hof en de HR in kort geding. Na de invoering van de Awb komen de meest gezaghebbende uitspraken van de Rechtseenheidskamer (REK) van de Rechtbank Den Haag. Met de invoering van de Vw 2000 en het Hoger Beroep in vreemdelingenzaken, verschuift dit accent naar de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRS).

Essentieel bij het asielverzoek is dat de verzoeker geen toestemming heeft om in Nederland te verblijven.[223] Daar waar elke andere aanvraag op zich kan worden beschouwd, is de asielaanvraag in de Nederlandse procedure eigenlijk tweeledig. Niet in de zin dat er zowel wordt verzocht om erkenning én toelating als vluchteling,[224] maar in de zin dat er zowel een verzoek wordt ingediend om als asielzoeker te worden toegelaten (het statusverzoek), als een indirect verzoek tot huisvesting voor zolang als de behandeling van het statusverzoek duurt (het huisvestingsverzoek): de asielzoeker dient immers ook fysiek te worden opgevangen.[225]

Vanaf het moment dat het asielverzoek wordt ingediend, is er sprake van het starten van twee parallel lopende en onderling afhankelijke (deel)procedures: één (juridische) voor de behandeling van het statusverzoek, en één (feitelijke) voor de opvang van de asielzoeker.

3.3.2.1 Ambtelijke instanties

Het verlenen van een status[226] aan een asielzoeker is een bevoegdheid van de nationale overheid: in casu de Minister van Justitie. Deze formele bevoegdheid behoort in de Nederlandse praktijk[227] tot medio 2002 tot het takenpakket van de Staatssecretaris van Justitie. Sindsdien is de (nieuwe) Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie hiervoor verantwoordelijk.

Tot het begin van de jaren tachtig laat de asielprocedure zich kenmerken door relatieve eenvoud en rust.[228] De bestuurlijke betrokkenheid van de verschillende ministeries bij de uitvoering van het asielbeleid is nogal versnipperd. Het Ministerie van Justitie (MVJ) is samen met het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ)[229] verantwoordelijk voor de toelating van individuele asielzoekers, uitgenodigde vluchtelingen vallen onder Buitenlandse Zaken, de opvang (in de zin van subsidiëring van de huisvesting) valt onder het Ministerie van Welzijn Volksgezondheid en Cultuur (WVC) en dat van Ontwikkelingssamenwerking, de financiële opvang (in de vorm van bijstandsuit-

---

223 Met uitzondering van de situatie waarin een asielzoeker op grond van een (reguliere) vergunning tot verblijf reeds (rechtmatig) verblijft in Nederland. Onder de Vw 1994 was het dan in theorie mogelijk dat er dan een aanvraag werd ingediend – en gehonoreerd – ex art. 15 Vw 1994. Onder de Vw 2000 wordt een dergelijke aanvraag afgewezen (art. 30 onder b).

224 Zoals onder de Vw 1994.

225 Voor zover deze niet bij familie of kennissen verblijft in het kader van het 'zelfzorg-arrangement'.

226 Het Nederlandse systeem heeft altijd verschillende status-vormen gekend. Tot de invoering van de Vw 20000 is er de A-status voor erkende vluchtelingen in de zin van het Vluchtelingenverdrag en de B-status voor asielgerechtigden. Deze B-status werd verleend aan asielzoekers die weliswaar in aanmerking kwamen voor een A-status, maar die niet kregen omdat het merendeels dienstweigeraars uit NAVO-lidstaat Portugal betrof. Het lag politiek te gevoelig om deze personen een A-status te verlenen. Onder druk van de rechtspraak is de B-status in 1988 afgeschaft met name omdat er geen gronden aanwezig waren om onderscheid tussen de beide status te blijven maken. Daarnaast was er de C-status: een vergunning tot verblijf op humanitaire gronden, een status voor schrijnende gevallen (Böcker 1998).

227 Zoals vastgelegd in de Vc B7.

228 Ik heb geenszins de pretentie om hier een volledige historische analyse te geven van de organisatorische veranderingen in de asielprocedure van de afgelopen eeuwen. Zie voor een helder overzicht van die ontwikkelingen in een veel ruimere historische context sinds de tachtigjarige oorlog: Bronkhorst (1990).

229 BZ is nog steeds betrokken bij de beoordeling van het asielverzoek omdat het in zogenaamde 'ambtsberichten' de algehele situatie in het land van herkomst omschrijft. Op deze ambtsberichten is echter vanaf het begin forse kritiek geuit, met name vanwege de opvallende discrepanties met rapportages van onder meer Amnesty International.

keringen) valt onder Sociale Zaken, en Binnenlandse Zaken (BiZa) tenslotte 'doet' het minderhedenbeleid.

De opvang zelf wordt aanvankelijk aan het particulier initiatief overgelaten[230] en (alleen) de behandeling van het asielverzoek was een taak van de afdeling Asielzaken (sinds 1994 de IND) van het MvJ.[231] De aantallen (individuele) verzoeken die werden ingediend waren klein,[232] zowel in vergelijking met de huidige cijfers als in vergelijking met het aandeel dat Nederland toen had ten opzichte van andere (West-Europese) landen. Bovendien vielen tot begin tachtiger jaren de meeste asielzoekers onder een quotumregeling en kwamen – of verbleven – zij op uitnodiging in Nederland. De behandeling van die asielverzoeken is dan slechts een formaliteit.

In 1987 wordt de rijksoverheid (ministerie van WVC) verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers,[233] en met de oprichting van het COA[234] in 1994 verschuift de verantwoordelijkheid voor de opvang van asielzoekers naar het MvJ. De opvang van statushouders blijft echter een taak van de gemeentes. Daarnaast fungeren de gemeentes als een soort vangnet voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers en asielzoekers die weliswaar (nog) niet zijn uitgeprocedeerd maar die geen recht meer hebben op opvang.[235]

3.3.2.2 Procedure

Vóór de invoering van de aanmeldcentra (AC) in 1994 moeten asielverzoeken[236] worden ingediend bij de Vreemdelingendienst (VD) van de plaatselijke politie van de gemeente waar de asielzoeker op dat moment verblijft; hetgeen dus elke gemeente kon zijn. De VD geeft deze melding door aan het Ministerie van Justitie die de asielzoeker na verloop van tijd een 'nader gehoor' afneemt. Het nader gehoor gebeurt in principe door een contactambtenaar van het MvJ in het bijzijn van een tolk[237] en (soms) een rechtshulpverlener. Vervolgens dient de asielzoeker de schriftelijke beschikking (het besluit in eerste aanleg) af te wachten.

Bij een afwijzende beschikking kan de asielzoeker herziening (bij de Minister van Justitie) verzoeken. In de herzieningsfase kan de asielzoeker worden gehoord

---

230 Sinds maart 1976 gecoördineerd door de SKV (Samenwerkingskommissie voor Vluchtelingen) en vanaf 1979 door de overkoepelende organisatie VVN (Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland). De subsidiëring van de activiteiten van deze organisaties kwam van het ministerie van CRM (Cultuur Recreatie en Maatschappelijk werk).

231 Tot 1976 beperkt het ministerie zich tot het instemmen met de mandaatverklaringen (verklaring van vluchtelingschap) van de (gedelegeerde) van de IRO (sinds 1947) en daarna (sinds 1952) van de UNHCR. Ook konden asielzoekers een gewone vergunning tot verblijf krijgen (Bronkhorst 1990, p.54).

232 Het merendeel van de individuele asielzoekers werd groepsgewijs gedoogd. Asielverzoeken werden in een laag tempo behandeld, met uitzondering van die van bijvoorbeeld zigeuners uit Polen die bovendien allemaal werden afgewezen (Bronkhorst 1990, p.68). Sommige asielzoekers, met name Surinamers, werd eenvoudigweg geadviseerd om af te zien van het indienen van een asielverzoek en te volstaan met een verlengingsverzoek van hun visum (Fernhout 1990, p.230).

233 In eerste instantie alleen voor de Tamils: De Regeling Verzorgd Verblijf Tamils (RVVT), *Stcrt* 1985, 66. Vanaf november 1987 voor alle asielzoekers: De Regeling Opvang Asielzoekers (ROA) *Stcrt*. 1987, 75.

234 Centraal orgaan opvang asielzoekers.

235 Art. 45 lid 1 onder c, jº art. 42 lid 2 Vw 2000.

236 Tenzij anders vermeld gaat het telkens om individuele asielverzoeken.

237 Tolken zijn (nog steeds) moeilijk te krijgen. Zelden betreft het gediplomeerde tolk-vertalers en veel vaker iemand waarvan vermoed wordt dat deze een taal spreekt die de asielzoeker enigszins begrijpt. Tolken zijn inmiddels niet meer lijfelijk aanwezig maar verlenen hun diensten veelal via de telefoon (Doornbos 2003).

door de ACV (Adviescommissie Vreemdelingenzaken) waar ook (een vertegenwoordiger van) de UNHCR bij aanwezig kan zijn. Ook van het resultaat hiervan krijgt de asielzoeker schriftelijk bericht. Na deze ambtelijke fase volgt – indien ook het herzieningsverzoek wordt afgewezen en daartegen beroep wordt ingesteld – de rechterlijke fase met het beroep op de ARRS; hoger beroep instellen tegen een afwijzende uitspraak van de ARRS is niet mogelijk. Zie echter § 3.3.2.4 voor de kort geding route ter voorkoming van uitzetting na afwijzing in eerste aanleg dan wel in herziening. Een schematische weergave van deze routes staat in figuur 3:1.[238]

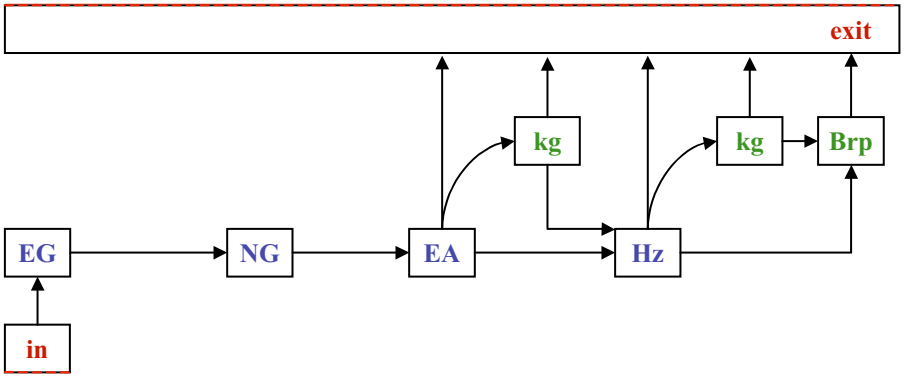

Figuur 3:1 Schema Asielprocedure Vw 1965

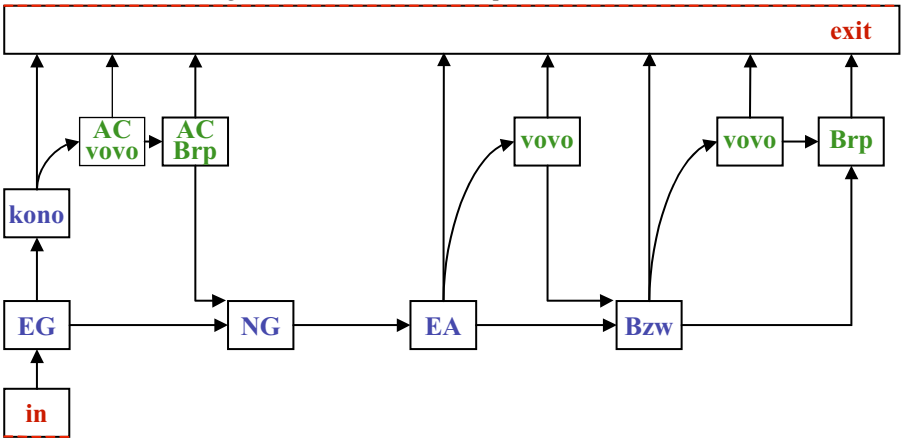

Figuur 3:2 Schema Asielprocedure Vw 1994

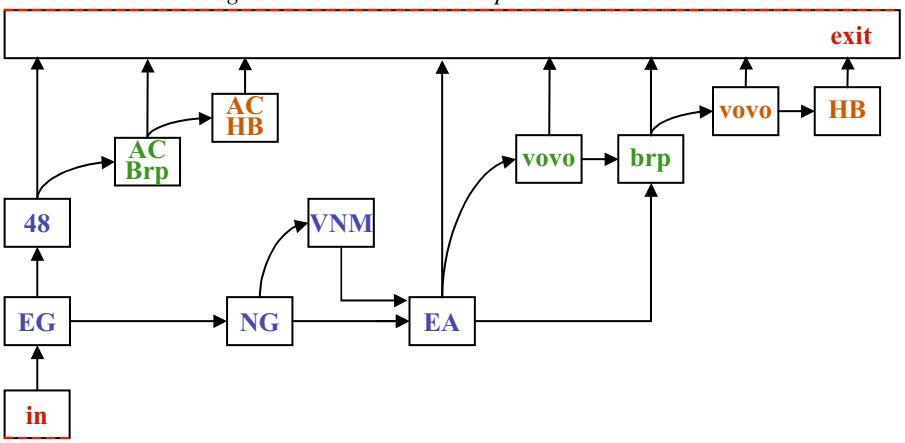

Figuur 3:3 Schema Asielprocedure Vw 2000

238 Legenda bij deze figuren: in = instroom; EG = eerste gehoor; NG = nader gehoor; EA = beschikking in eerste aanleg; herz = beschikking in herzieningsfase; bzw = beschikking in bezwaarfase; kg = kort geding; vovo = voorlopige voorziening; Brp = beroep; HB = hoger beroep; VNM = voornemenprocedure; exit = uit de procedure.

Met de invoering van de AC's in 1994 is de eerste fase van het indienen van het verzoek (het 'eerste gehoor' (EG) of intakegesprek) en het afnemen van het nader gehoor (NG) gecentraliseerd, en is de schakel van de VD overgeslagen. Door de invoering van het onderscheid tussen de verkorte (AC) en de reguliere procedure kan de rechter al eerder worden ingeschakeld.[239] Tevens wordt ingevolge de invoering van de Algemene Wet bestuursrecht (Awb) de herzieningsfase omgedoopt in bezwaarfase. Het beroep op de rechter wordt administratiefrechtelijk ondergebracht bij aparte vreemdelingenkamers van de rechtbank; hoger beroep blijft vooralsnog onmogelijk (zie figuur 3:2).

Met de invoering van de Vw 2000 (figuur 3:3) verdwijnt de bezwaarfase en wordt – als doekje voor het bloeden – de 'voornemenprocedure' (VNM) geïntroduceerd, waardoor nog vóórdat een negatieve beschikking in eerste aanleg (EA) wordt gegeven, de asielzoeker in de gelegenheid wordt gesteld om 'zijn zienswijze daaromtrent' naar voren te brengen, waarop dan in de beschikking in EA gemotiveerd wordt ingegaan.[240] Dit laatste betekent dat er wel een soort van 'hoor en wederhoor' wordt toegepast, maar dat er niet apart tegen dit voornemen kan worden geprotesteerd, zoals in de oorspronkelijke bezwaarprocedure.

Daarnaast komt er uiteindelijk wel de mogelijkheid van hoger beroep, welke wordt ondergebracht bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRS). Een andere verandering in de Vw 2000 is dat in principe elk asielverzoek in de verkorte AC-procedure[241] mag worden afgedaan, in tegenstelling tot de situatie onder Vw 1994 toen uitsluitend de kansloze KONO-zaken in het AC via de verkorte procedure werden afgedaan.[242]

3.3.2.3 Statushouders

Geleidelijk aan blijkt in de tweede helft van de tachtiger jaren dat er een groeiende discrepantie is tussen het aantal uitgeprocedeerde, uit te zetten asielzoekers en het aantal daadwerkelijk uitgezette asielzoekers. Dit komt onder meer omdat de feitelijke mogelijkheid ontbreekt om afgewezen asielzoekers daadwerkelijk te verwijderen.[243] Daarnaast neemt het aantal statuslozen toe: 'gedoogden' en 'ontheemden'.

Een gedoogde is iemand waarvan het asielverzoek in eerste aanleg is afgewezen en waarvan het herzieningsverzoek simpelweg niet behandeld wordt: zogenaamde

239 AC-beroep door kono's (zie nader § 3.3.2.5).

240 Art 39 Vw 2000.

241 In de figuur is deze AC-procedure aangeduid met '48' als verwijzing naar het aantal procesuren waarbinnen de AC-procedure dient te zijn voltooid.

242 Dit effect was oorspronkelijk niet voorzien. Koers wijst in zijn noot onder Hof Den Haag (kg) 28 mrt. 2002, JV 2002/467 op de geschiedenis van de AC-procedure en de telkens herhaalde opvatting dat deze verkorte procedure slechts bedoeld was voor een bepaald soort van zaken: 'zaken waarin geen tijdrovend onderzoek nodig is'. Ook de parlementaire behandeling van de Vw 2000 gaf volgens Koers geen aanleiding om te veronderstellen dat dit beleid zou worden gewijzigd (*Kamerstukken II*, 1999-2000 26 732, nr.7). Desalniettemin oordeelt de ABRS (20 dec. 2001, *JV* 2002/44) dat het *enige* criterium dat voor de rechter van belang is, de vraag is of de aanvraag binnen 48 uur op zorgvuldige wijze afgehandeld *kan* worden (zie ook Spijkerboer 2001b). Zorgvuldigheid heeft kennelijk geen minimale tijdsduur, ook niet in het geval van asielverzoeken. Spijkerboer (2002a) plaatst deze opvatting in ruimer perspectief en komt tot de opmerkelijke conclusie dat de ABRS in feite haar boekje te buiten gaat.

243 Onderscheid wordt gemaakt tussen technisch onverwijderbaren en beleidsmatig onverwijderbaren. De eerste categorie slaat op personen waarvan de identiteit niet vaststaat of waarvan het land van herkomst te kennen heeft gegeven dat het deze persoon niet zal toelaten. De tweede categorie slaat op personen die niet kunnen worden teruggestuurd naar hun land van herkomst vanwege de algemene situatie aldaar.

plankzaken.[244] Een ontheemde is iemand waarvan het asielverzoek in het geheel niet in behandeling wordt genomen.[245] Alhoewel het de bedoeling was dat de kwalificatie 'gedoogde' of 'ontheemde' de administratieve druk zou moeten verlichten, blijkt daar in de praktijk niets van. De procedures stapelen zich op[246] en de bezettingsgraad van de verschillende opvangcentra benadert de 100%.

De combinatie van een hoge instroom en een niet toereikende (personele) capaciteit om alle verzoeken tijdig te behandelen, leidt tot structureel oplopende achterstanden en de noodzaak om deze onwerkbare situatie te beëindigen. De maatregel die daartoe onder meer wordt ingevoerd is het verlenen van een status aan asielzoekers die – simpel gezegd – langer dan drie jaar in de procedure zijn. Alhoewel dit beleid[247] in ieder geval al in 1990 wordt toegepast, duurt het tot november 1993 voordat de staatssecretaris het bestaan van dit 'driejaren-beleid' erkent:

> *In die gevallen waarin het voornamelijk of wellicht uitsluitend op effecten van bestuurlijk beleid is terug te voeren dat betrokkene lange tijd na binnenkomst nog geen definitieve beslissing op zijn verzoek om toelating heeft verkregen en in Nederland verblijft met medeweten van de autoriteiten, zal de overheid haar verantwoordelijkheid nemen door in het verblijf te berusten. Het kabinet heeft hier een periode op het oog van uiterlijk drie jaren die verstreken zijn na indiening van het toelatingsverzoek.*[248]

In de Vw 1994 wordt de praktijk van de gedoogden en ontheemden formeel geregeld.[249] Daartoe wordt een nieuwe status gecreëerd: de voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV), die telkens voor één jaar wordt verleend en na drie jaar, op verzoek, wordt omgezet in een reguliere vergunning tot verblijf (VTV) voor onbepaalde tijd.[250]

De nieuwe Vw 2000 reduceert weer het aantal verschillende status voor asielzoekers tot twee:

---

244 Het gedoogdenbeleid is voornamelijk van toepassing geweest op asielzoekers uit Afghanistan, Angola, Ethiopië, Irak, Iran, Libanon, Liberia, Somalië en Sri Lanka (Spijkerboer 1990, Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.323 noot 64 en 65; TBV 82/1991/47, 82/1992/61, 82/1993/88). De term is overigens niet nieuw. Vóór de invoering van de Vw 1965 (onder de Vw van 1849) is het gedogen van vreemdelingen (het niet verschaffen van documenten) zelfs praktijk (Leenders 1998, Böcker 1998).

245 De ontheemdenstatus (Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (TROO) Stcrt 1992, 142) is gecreëerd voor personen die het voormalig Joegoslavië waren ontvlucht. Naderhand is dat verder ingeperkt tot inwoners van Bosnië-Herzegovina (TBV 82/1992/63, 82/1992/69, 82/1993/76, 82/1993/88; zie ook Bijlage 3.3).

246 Een van de voorwaarden was dat de asielzoeker zou afzien van doorprocederen (voor een 'echte' status). Bovendien impliceerde de gedoogdenstatus een beperkter voorzieningenpakket. Het overgrote deel neemt hiermee geen genoegen en procedeert door voor een 'echte' status en uiteindelijk met succes (Terlouw 1994, Böcker 1998).

247 In eerste instantie betrof de periode vijf jaar en was de toepassing beperkt tot de onverwijderbaren (*NAV* 1991, p.420). Naderhand wordt de termijn ingekort tot drie jaar en toegepast op iedere asielzoeker indien de 'vertraging' niet aan de asielzoeker was te wijten (*NAV* 1993, p.312, NAV 1994, p.206, Böcker 1998).

248 Citaat uit de 'Steendijk-brief' *NAV* 1994, p.206. Zie ook TBV 94/1996/12 en 94/1997/02.

249 Dat wil zeggen, de gedoogden en de ontheemden volgens de TROO (Stcrt. 1992, 142), werden nu van een formele – wettelijke – status (VVTV) voorzien (art. 9a, 12a, 12b en 13 Vw 1994 en TBV 94/1994/01).

250 Art 9a Vw 1994. Een bijkomend probleem is dat de verschillende status ook verschillende rechten respectievelijk een verschillend voorzieningenpakket behelzen.

- de VBTA, een tijdelijke vergunning voor een periode van drie jaar, en
- de VOTA, een permanente met een identiek voorzieningenniveau.[251]

De eerder genoemde onderscheidingen (A-status, C-status, VTV en VVTV) voor asielzoekers vervallen. Daar staat tegenover dat er naast de twee asielgerelateerde vergunningen ook een tweetal vergunningen voor vreemdelingen is dat niet op asiel is gebaseerd:

- de VBTR, verblijfsvergunning bepaalde tijd regulier, en
- de VOTR, verblijfsvergunning onbepaalde tijd regulier.[252]

Kort na invoering van de Vw 2000 (april 2001) besluit het kabinet Balkenende I het driejarenbeleid formeel te beëindigen omdat dit niet past binnen de uitgangspunten van het Strategisch Akkoord – de grondslag van dat kabinet.[253]

3.3.2.4 Rechterlijke instanties

In 1976 komt de eerste rechterlijke bemoeienis met de asielprocedure door de instelling van de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State (ARRS) als beroepsinstantie.[254] Van een probleem in organisatorische context is dan overigens nog geen sprake. Zo op het eerste gezicht was de structuur duidelijk: tweemaal een ambtelijke beoordeling (in eerste aanleg en herziening) en eenmaal een rechterlijke (ARRS). In de praktijk echter groeide het aantal asielzoekers dat de beschikking in herziening of het beroep op de ARRS niet in Nederland mocht afwachten.[255] Tegen deze dreiging om uitgezet te worden[256] – en het daardoor niet in staat zijn om het oordeel (in herziening of beroep) in Nederland af te mogen wachten – stond het rechtsmiddel van kort geding open. In deze episode kregen derhalve de rechtbankpresidenten er een taak bij om – in kort geding en dus op korte termijn en onder hoge tijdsdruk – het verzoek om 'het onthouden van schorsende werking aan het bevel tot uitzetting' te beoordelen. Formeel ging het dan alleen om het voorkómen van uitzetting, maar materieel werd het asielverzoek inhoudelijk beoordeeld, hetgeen strikt genomen een taak was van de ARRS. Feitelijk betekende dit dat de (verschillende) rechtbankpresidenten in kort geding het asielverzoek moesten gaan toetsen op grond van het criterium of er '*tussen redelijk denkende mensen geen twijfel over kan bestaan, dat de vreemdeling zich,*

---

251 VBTA: verblijfsvergunning bepaalde tijd asiel, en VOTA: verblijfsvergunning onbepaalde tijd asiel.

252 Om e.e.a te completeren is er ook nog de mogelijkheid om een hele categorie 'even' buiten behandeling te laten (ex art. 43 Vw 2000): die krijgen derhalve een soort vernieuwde gedoogstatus: een NOVBTA: nog-onbehandeld-verzoek verblijfsvergunning bepaalde tijd asiel. Formeel gaat het dan om een 'besluitmoratorium' (bv i.g.v. asielzoekers uit Noord-Irak, Brief Min. V&I, 21 maart 2003, *Stcrt* 2003, 54, p.9).

253 De feitelijke beëindiging heeft echter nogal wat voeten in de aarde en leidt tot een regelmatige discussie in de kamer met Minister Nawijn (o.a.: *Kamerstukken II*, 2002-2003 19 637, nr. 691; TBV 00/2001/13).

254 Ingevolge de invoering van de wet AROB (i.w.tr. 1 juli 1976; *Stb* 1975, 284) en een wijziging van de Wet op de Raad van State (i.w.tr. 1 juli 1976; *Stb* 1975, 283) met het oog op het instellen van de Afdeling Rechtspraak. Deze afdeling fungeert als administratieve rechter voor alle overheidsbeslissingen waaronder een beslissing op een asielverzoek. Vóór die tijd was er een vorm van administratief beroep mogelijk bij de Permanente Vreemdelingen Adviescommissie (ingevolge het Vreemdelingenbesluit 1966).

255 Aanvankelijk geldt als regel dat de asielzoeker niet het land uit hoeft indien een herzieningsverzoek is ingediend dan wel beroep is ingesteld.

256 Formeel: 'het onthouden van schorsende werking aan het bevel tot uitzetting'.

objectief beschouwd, niet in een vluchtsituatie bevindt'.[257] Naast het gegeven dat de kort geding rechter, zowel na een negatieve beschikking in eerste aanleg als na een negatieve beschikking in herziening, kon worden ingeschakeld[258], bestond de mogelijkheid om daarvan, na (elke) afwijzing van de vordering door de rechtbank in kort geding, hoger beroep in te stellen bij het gerechtshof en van een eventuele afwijzing door het gerechtshof cassatie in te stellen bij de Hoge Raad.

Een van de belangrijkste procedurele wijzigingen in de asielprocedure ingevolge de Vw 1994 en de Awb betreft de concentratie van de rechtsgang in één administratiefrechtelijke procedure. In de situatie volgens de Vw 1994 is het beroep op de civiele rechter (in kort geding) en daarmee een meervoudige rechterlijke toetsing uitgesloten. De enige rechter die dan nog bevoegd is om te oordelen in asielzaken – zowel voor wat betreft het statusverzoek als in het geval van een dreigende uitzetting – is de Rechtbank Den Haag.[259] Tegen de uitspraak van de vreemdelingenkamer (VK) van de Rechtbank is geen hoger beroep mogelijk. Op papier is het weliswaar mogelijk om cassatie in het belang der wet in te stellen, maar de bevoegdheid daartoe is voorbehouden aan de Procureur-Generaal (PG) bij de HR én een eventuele uitspraak door de HR heeft geen effect op de (consequenties van de) uitspraak van de lagere rechter: een politiek compromis en niet relevant voor de individuele asielzoeker.

Deze afwezigheid van de mogelijkheid om hoger beroep aan te tekenen levert de nodige protesten op. Met name het gebrek aan de vorming van rechtseenheid, of afstemming, leidt tot de instelling van het nieuwe fenomeen van de zogenaamde Rechtseenheidskamer (REK) bij de Rechtbank Den Haag, die tot taak krijgt om de moeilijkere gevallen te beoordelen. In concreto komt het erop neer dat de betrokken rechtbanken (die als nevenzittingsplaats van Den Haag fungeren) onderling hebben afgesproken dat een rechtbank – al dan niet op verzoek van partijen – in elke stand van het geding kan besluiten om een zaak voor te leggen aan de REK.[260]

Met de Vw 2000 wordt het hoger beroep in vreemdelingenzaken ingevoerd en ondergebracht bij de ABRS.[261] De REK verliest daarmee haar bestaansgrond en heft zichzelf op. De ABRS gaat overigens in de beginfase van de hoger beroepspraktijk voor vreemdelingenzaken voortvarend te werk en scherpt het beleid op verschillende punten aan.[262]

3.3.2.5 Schorsende werking

De geleidelijk aan gegroeide praktijk dat aan een (afwijzende) beslissing in eerste aanleg dan wel in herziening (respectievelijk bezwaar) schorsende werking wordt onthouden, wordt formeel vast gelegd in de Awb van 1994: geen schorsende werking tenzij 'bij of krachtens wettelijk voorschrift anders is bepaald'.[263] In combinatie met

257 Het Mosa-criterium: HR 22 juni 1984 (kg), *RV* 1984/11 m.nt. Swart, *NJ* 1985/82 m.nt. Swart, *AB* 1985/40 m.nt. Fernhout & Meijers. Zie ook Fernhout 1990, p.254-258.

258 Indien de asielzoeker al niet daadwerkelijk was verwijderd.

259 Uit logistieke overwegingen is daarbij bepaald dat de Rechtbank Den Haag ook zitting kan houden in zogenaamde nevenzittingsplaatsen. Aanvankelijk is dat beperkt tot Amsterdam, Haarlem, Den Bosch en Zwolle. Inmiddels zijn alle arrondissementsrechtbanken daartoe gemachtigd.

260 Visser & Homburg 1995, p.82.

261 Bijzonder is dat art 83 Vw 2000 expliciet toestaat dat (alleen) de rechtbank (in beroep en niet de ABRS in hoger beroep) ex nunc toetst en niet – zoals zou zijn te verwachten volgens de systematiek van de Awb – ex tunc.

262 Zie Spijkerboer (2002a & 2002b) en noot 242.

263 Art. 6:16 Awb j° art. 32 Vw 1994.

de nieuwe categorie van kansarme asielzoekers (KONO's[264]) komt het erop neer dat deze KONO's naar de rechter moeten om te voorkomen dat zij worden uitgezet en dat de kansrijke asielzoekers, die zich eventueel ook geconfronteerd zien met een afwijzing, niet hoeven te vrezen voor onmiddellijke uitzetting in afwachting van de verdere behandeling van hun verzoek (zie figuur 3:2).

Om wetstechnische redenen[265] is de benaming 'herziening' door de nieuwe wet veranderd in 'bezwaar' en aangezien de gehele procedure van administratiefrechtelijke aard is, en er dus geen plaats is voor het typisch civielrechtelijke kort geding, worden spoedeisende kwesties voorgelegd aan de President van de (VK van de) Rechtbank in een zogenoemde voorlopige voorzieningen procedure (VOVO). Dit betekent dat de rechter die in beroep moet oordelen over het statusverzoek dezelfde kan zijn als de rechter die oordeelt in een VOVO. Om redenen van proceseconomie is daarom in art. 33b Vw 1994 bepaald dat de rechter die oordeelt op het beroep tegen een afzonderlijke beschikking tot onthouding van schorsende werking, zoveel mogelijk óók zal beslissen over de niet-inwilliging van de aanvraag om toelating: het zogenoemde 'doorpakken'. De beoogde verkorting van de procedures zou zich niet alleen voordoen door het ontbreken van hoger beroep, maar met name bij de KONO's waarvoor in een verkorte procedure, onder omstandigheden,[266] de bezwaarfase is uitgesloten.

In de Vw 2000 is de regeling met betrekking tot schorsende werking weer gewijzigd. Hangende het beroep op de rechtbank wordt er nu wel automatisch schorsende werking verleend.[267] Hangende een hoger beroep op de ABRS echter niet. De overige regelingen, zoals met betrekking tot de VOVO blijven verder hetzelfde.

3.3.3 Beleidsmatig kader

Een selectie uit de reeks van maatregelen, die in de afgelopen twee decennia met betrekking tot de asielprocedure zijn genomen, is opgenomen in een aparte bijlage.[268] In het navolgende overzicht ligt de nadruk op de meer generieke asielbeleidsmaatregelen. Een eerste accent ligt halverwege de jaren tachtig, als de overheid zich voor het eerst structureel gaat bemoeien met de opvang van asielzoekers.[269] Daarna ligt een accent op de periode rond 1994 als met de invoering van de Awb er tegelijkertijd – in tegenstelling tot de uniformerende strekking van de Awb – een afwijkende asielprocedure wordt ingevoerd met de Vw 1994. Tenslotte komen de Vw 2000 en de ambtelijke reorganisaties aan bod. Daarbij kan de volgende overweging in het achterhoofd worden gehouden:

---

264 KONO: Kennelijk ongegrond of Niet-Ontvankelijk (asielverzoek), art. 15c en 15b Vw 1994.

265 Standaardisering door de invoering van de Awb.

266 Indien ingevolge art. 29 Vw 1994 een vrijheidsbenemende of vrijheidsbeperkende maatregel is opgelegd. In de Vw 2000 zijn deze subtiel hernoemd in vrijheidsbeperkende en vrijheidontnemende maatregelen, zoals geregeld in de art. 56-60 Vw 2000.

267 Tenzij er sprake is van een afwijzing van een aanvraag in de AC-procedure (binnen 48 uur), een herhaalde aanvraag dan wel een uitgestelde behandeling in verband met het grote aantal ingediende aanvragen uit een bepaald land of regio (art. 82 lid 2 Vw 2000 jº art. 43 Vw 2000). Daarmee is de VOVO (in casu het AC-beroep) de enige mogelijkheid om na afwijzing in de verkorte procedure (zonder dat er sprake hoeft te zijn van vrijheidsbeperkende of vrijheidbenemende maatregelen) de juistheid van de afwijzing van de aanvraag ter discussie te stellen.

268 Zie Bijlage 3.

269 Wat dat betreft is men twintig jaar later weer terug bij af met de introductie van het zogenaamde 'zelfzorgarrangement' (zza): een regeling waardoor het asielzoekers is toegestaan buiten de reguliere opvang, bij familie of vrienden, de uitslag van de procedure af te wachten.

> *Het asielbeleid komt tot stand in een spanningsveld van verschillende, vaak tegenstrijdige belangen. Wanneer het ene belang om toelating vraagt terwijl het andere zich daartegen verzet, kan worden besloten tot gedogen in een poging om beide belangen met elkaar te verzoenen.*[270]

3.3.3.1 Bed-Bad-en-Broodregeling

In het begin van de jaren tachtig groeide er geleidelijk aan een vorm van maatschappelijke onrust. Staatssecretaris Haars van Justitie zette daarbij de toon van 'verdachtmaking'.[271] Omstreeks 1985 ontvluchten voornamelijk jonge mannelijke Tamils groepsgewijs Sri Lanka ten gevolge van de veelvuldige gewapende conflicten. Het aantal Tamils dat (in Nederland) een asielverzoek indient[272] geeft de regering kennelijk te denken en zij besluit om een aparte (sobere) regeling in het leven te roepen speciaal voor Tamils: de bed-bad-en-broodregeling.[273] Premier Lubbers continueert de negatieve toonzetting – in casu over Tamils – als hij in 1986 zegt:

> *Het is mij niet duidelijk wat mensen willen in een land dat ingericht is voor het houden van Elfstedentochten en niet het klimaat heeft om onder palmbomen te vertoeven.*[274]

Minister Brinkman (WVC) oppert zelfs het idee om in het geheel geen individuele asielzoekers en slechts uitgenodigde vluchtelingen toe te laten,[275] een idee dat overigens geen gehoor vindt.[276] Daarnaast is er voor het eerst openlijke kritiek op het verschijnsel 'achterstanden' respectievelijk 'lange doorlooptijden' in de procedure.[277] Van Dijk rubriceert de berichtgeving over asielzoekers – en met name de Tamils – onder de noemer 'paniek'; een kwalificatie die nog regelmatig zou terugkeren.[278]

De eerder genoemde versnippering van bestuur enerzijds en de maatschappelijke en politieke onrust anderzijds, leiden tot de roep om een duidelijk en krachtig asielbeleid en resulteert in de (eerste) nota Vluchtelingenbeleid.[279] Ook hier is de

---

270 Böcker 1998, p.256.
271 Zie § 1.1 voor het beruchte citaat van Haars en noot 4.
272 Tussen 1983 en 1988 vragen 3613 Tamils asiel aan (Bronkhorst 1990, p.77). Naast de Tamils komen in die periode overigens ook groepen Vietnamezen (bootvluchtelingen), Cambodjanen, Turken, Surinamers, Polen, Ethiopiërs, Eritreërs en Koerden als asielzoeker naar Nederland (Bronkhorst 1990, p.72-85).
273 De RVVT (zie noot 233) van Minister Brinkman van WVC. Nieuw was dat de Tamils – in tegenstelling tot andere asielzoekers – geen bijstandsuitkering kregen en werden gehuisvest in pensions.
274 Citaat ontleend aan Bronkhorst (1990, p.73). Deze opmerking staat in schril contrast met de door dezelfde Lubbers, maar dan 15 jaar later in zijn hoedanigheid van UNHCR, gedane uitspraak: de '*Toon moet gematigder in het asieldebat*' (NRC Handelsblad 9 juni 2001). Het verschil lijkt slechts te worden 'verantwoord' door de openingszin van het ingezonden artikel van Lubbers: '*Vroeger was ik politicus*'.
275 Jubileumnummer Vluchtelingenwerk (maart 1989), NRC 17 maart 1989. Voor het jaar 1989 was een quotum van 500 uitgenodigde vluchtelingen vastgesteld en ging men uit van een raming van 14.000 individuele asielzoekers.
276 Het idee zal later worden herhaald onder meer door de VVD en de Lijst Pim Fortuyn.
277 Bronkhorst 1990, p.71.
278 Dijk 1986
279 *Kamerstukken II* 1986/1987, 19 637, 15 september 1986 (Nota Vluchtelingenbeleid).

toonzetting er niet een van mededogen of het uiten van solidariteit,[280] maar een van achterdocht.[281]

De aparte Tamil-regeling wordt in 1987 aangepast en is dan op alle asielzoekers van toepassing (ROA).[282] De structurele bemoeienis van de Rijksoverheid bij de eerste opvang van asielzoekers in asielzoekerscentra (AZC)[283] is daarmee een feit. In deze episode neemt het aantal uitgenodigde vluchtelingen af en het aantal individuele asielzoekers – niet alleen naar Nederland – structureel toe.[284]

3.3.3.2 Schiphol

Asielzoekers die Nederland via de landsgrenzen (de 'groene' grens) waren binnen gekomen konden zich onder de Vw 1965 in een gemeente bij de politie melden en een asielverzoek indienen. Asielzoekers echter die per vliegtuig arriveerden en op de luchthaven Schiphol een asielverzoek wilden indienen, werd in principe de toegang tot Nederland geweigerd. Hun asielverzoek werd vrijwel standaard afgewezen en aan een ingediend herzieningsverzoek werd schorsende werking (met betrekking tot de uitzetting) onthouden, zodat alleen door het instellen van een kort geding een onmiddellijke uitzetting (per vliegtuig) kon worden voorkomen. Het gedwongen verblijf – eerst in de transitruimte van Schiphol en later in het zogenaamde 'Grenshospitium' – werd vervolgens de inzet van een aantal juridische procedures, die tot aan de Hoge Raad werden uitgevochten.[285] Uiteindelijk oordeelde de HR dat het 'gedwongen' verblijf op Schiphol onrechtmatig was omdat het niet was aan te merken als een expliciet in de wet toegestane vorm van vrijheidsbeneming. In een ongewoon hoog tempo werd de Vw vervolgens gewijzigd waardoor de praktijk op Schiphol in feite gecontinueerd kon worden.[286]

3.3.3.3 Het Nieuwe Toelatings- en Opvangmodel

In 1992 wordt het Nieuwe toelatings- en opvangmodel (Ntom) ingevoerd.[287] Het doel van deze maatregel was om wederom de procedure te versnellen, de opvang te verbeteren en de organisatie van opvang en justitiële activiteiten beter op elkaar af te stemmen. Uitgangspunt van de regering was dat:

---

280 Zoals dat bijvoorbeeld eerder wel uitdrukkelijk het geval was ten tijde van de opvang van Hongaren, Vietnamezen of, later, van etnische Albanezen uit Kosovo.

281 'Het kaf van het koren scheiden' stelde Premier Lubbers in NRC van april 1987 (citaat ontleend aan Bronkhorst 1990, p.110).

282 Zie noot 233 voor de ROA. Voor Tamils geldt – als overgang – nog een korte periode de Incidentele Bijdrageregeling Opvang Tamils (IBOT) (*Stcrt.* 1986, 186).

283 Overigens gaat het bij de ROA om 'het primaat van de decentrale opvang': asielzoekers moesten vooral door de gemeenten (decentraal) worden opgevangen. Pas indien niet onmiddellijk een plaats in een gemeente vrij was, werden asielzoekers (centraal) opgevangen in een AZC (Puts 1995, p.38).

284 Ook de spreiding (in de zin van verschillende landen van herkomst) neemt toe.

285 HR 9 december 1988, *NJ* 1990/265 (m.nt. EAA), *AB* 1989/121 (m.nt. van der Burg), *NJCM-Bulletin* 1989 p.83-86 (m.nt. Brouwer), *RvdW* 1988/216, *RV* 1988,14 (m.nt. Boeles). Deze uitspraak kon echter niet verhinderen dat de betrokken asielzoekers ten tijde van het pleidooi voor de HR inmiddels daadwerkelijk waren uitgezet.

286 Wijziging van de Vreemdelingenwet van 19 jan 1989, *Stb* 1989/6 (invoering van art. 7a) slechts 40 dagen na de litigieuze uitspraak.

287 *Kamerstukken II* 1991/1992, 22 146, nr 22 (Ntom); *Stcrt* 1991, 251 en Puts 1995, p.92.

> *de instroom van asielzoekers beter beheersbaar moest worden en dat oneigenlijk gebruik van de asielprocedure voorkomen moest worden.*[288]

Vóór de invoering van het Ntom werden asielzoekers in eerste instantie gehuisvest in ROA-woningen; de AZC's dienden slechts als buffer indien de gemeenten onvoldoende ROA-woningen ter beschikking hadden. Die volgorde werd feitelijk omgekeerd met de invoering van het Ntom. De asielzoekers werden nu eerst centraal opgevangen en gehoord (in nieuw opgerichte OC's).[289] Daarna konden ze doorstromen naar een AZC en eventueel een ROA-woning.[290] De capaciteit van de OC's bleek echter niet voldoende om de feitelijke instroom van asielzoekers volgens het model op te vangen, waardoor WVC zich genoodzaakt zag om asielzoekers toch direct in AZC's, ROA-woningen of hotels te plaatsen[291].

3.3.3.4 Vreemdelingenwet 1994

Uiteindelijk besluit het kabinet om zowel de juridische procedure als de feitelijke opvang ingrijpend te wijzigen. Op 1 januari 1994 wordt zowel de sterk gewijzigde Vw 1994[292] als de nieuwe Awb ingevoerd. Alhoewel de Awb een sterk uniformerend karakter had voor alle administratiefrechtelijke procedures, waaronder de asielprocedure, werd juist voor de asielprocedure een sterk afwijkend regime ingevoerd. Begin 1995 komt daar nog een drietal wetten bij die beogen om het aantal procedures te verkleinen en de gemiddelde duur daarvan te bekorten door:

- asielverzoeken *kennelijk ongegrond* (KO) te verklaren, indien de asielzoeker afkomstig is uit een veilig land van herkomst;[293]
- het asielverzoek *niet ontvankelijk* (NO) te verklaren indien het elders – in een veilig derde land – had kunnen worden ingediend,[294] of
- het asielverzoek *niet ontvankelijk* (NO) te verklaren indien wordt vastgesteld dat een ander Schengen-land verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek.[295]

De bedoeling van het invoeren van deze categorie van KONO's[296] is om de druk op de administratie te verlichten door in het begin van de procedure zo snel mogelijk, dat

---

288 *Kamerstukken II* 1995/1996, 24 440, nr. 2, p.4 (Asielbeleid: Rapport van de Algemene Rekenkamer).

289 In het OC (Onderzoeks- en opvangcentrum) werden de asielzoekers formeel gehoord en bovendien medisch onderzocht. Een van de beoogde voordelen van een OC bestond hierin dat de ambtenaren die de gehoren moesten afnemen veel minder hoefden te reizen en daardoor efficiënter konden werken.

290 Tenzij het asielverzoek in het OC als 'kennelijk ongegrond' werd beoordeeld. Die asielzoekers moesten in het OC blijven in afwachting van hun uitzetting.

291 De zogenaamde aanvullende opvang (AVO).

292 Feitelijk betrof het een partiële invoering. Een aantal onderdelen werd pas op 1 maart 1994 ingevoerd.

293 De wet 'Veilig land van herkomst' van 1 december 1994 (Stb. 1994, 849 en Trb. 1995, 75).

294 De wet 'Veilig derde land' van 2 februari 1995 (Stb. 1995, 43).

295 Het leggen van een 'claim' op een ander land kon (m.i.v. 26 maart 1995) op grond van de asielbepalingen uit de SUO (Schengen Uitvoeringsovereenkomst, tussen de Benelux, Frankrijk en Duitsland). Sinds 1 september 1997 zijn deze bepalingen via het Verdrag van Dublin op alle EU-lidstaten van toepassing.

296 Zie 3.3.2.5.

wil zeggen binnen 24 uur,[297] een schifting te maken tussen kansrijke en kansloze asielverzoeken en deze twee categorieën verschillende procedures te laten doorlopen: de reguliere dan wel de verkorte (AC) procedure (voor KONO's).

3.3.3.5 Vreemdelingenwet 2000

Het tweede kabinet Kok (Paars II) ziet nog geen afdoende resultaat en besluit om wederom de bezem er door te halen: Staatssecretaris Cohen van Justitie wacht daarmee, aan het begin van zijn ambtsperiode (1998), de taak om de amper vier jaar tevoren ingrijpend gewijzigde Vw 1994 nu in zijn geheel te herschrijven tot de Vw 2000.[298] In die wet ligt wederom de nadruk liggen op het verkorten van de procedures (de bezwaarfase vervalt) en daarnaast op het vergroten van de eenvormigheid door het aantal status te verminderen.[299] De bedoeling is dat er slechts één status komt met een voor ieder geldend voorzieningenpakket, opdat het doorprocederen voor een betere status wordt voorkomen. In wezen zijn het er twee, omdat er één status voor bepaalde tijd en één voor onbepaalde tijd kan worden afgegeven. Maar omdat er aparte regelingen zijn voor de reguliere vreemdeling en de asielzoeker komt het aantal op vier.[300]

3.3.3.6 Reorganisaties

Om al deze voor het merendeel procesrechtelijke wijzigingen effectief te kunnen uitvoeren worden tevens enkele reorganisaties doorgevoerd. De afdeling Asielzaken van het ministerie van Justitie wordt in 1994 hervormd tot de IND, wordt enkele malen gereorganiseerd en uitgebreid en krijgt de semi-autonome status van 'agentschap'.[301] De uitvoering van het opvangbeleid wordt in 1992 ondergebracht bij de stichting Centrale Opvang Asielzoekers, welke in 1994 het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) gaat heten.[302]

De asielzoekers zelf kunnen vanaf eind 1994 voortaan uitsluitend een asielverzoek indienen in speciale aanmeldcentra (AC's).[303] In deze AC's wordt decentraal eerst een schifting gemaakt tussen de kansrijke en de kansarme asielverzoeken. De kansrijke verzoeken worden doorgestuurd naar een OC en de overige, kansarme,

297 Hier wordt niet gedoeld op een etmaal maar op een totaal aantal van 24 'procesuren' waarbij de periode tussen 23 uur en 7 uur de volgende ochtend niet wordt meegeteld.

298 Althans, dit voornemen wordt opgenomen in het regeerakkoord van Paars II (1998).

299 Vijf status: 1. Reguliere verblijfsvergunning zonder beperkende voorwaarden, 2. reguliere verblijfsvergunning onder beperkende voorwaarden, 3. verblijfsvergunning op grond van vluchtelingenstatus (A-status, art. 15 Vw 1994), 4. vergunning tot verblijf zonder beperking op grond van klemmende redenen van humanitaire aard (C-status), 5. voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV, art 9a, 12a, 12b en 13a Vw 1994).

300 Eigenlijk vijf. Voor oorlogsvluchtelingen die in grote groepen komen – en daardoor voor capaciteitsproblemen kunnen zorgen – wordt een uitzondering gemaakt. Deze nieuwe 'ontheemden' worden voor bepaalde tijd simpelweg buiten de asielprocedure gehouden. Voor deze groep van ontheemden moet echter wel nog steeds opvang worden geregeld. In zoverre zitten zij wel degelijk in de procedure, zij het dat de wachttijd minimaal een jaar is voordat met de behandeling van hun verzoek wordt begonnen.

301 Met als complicatie dat er zowel een beleidsafdeling op het MvJ als een bij de IND bestaat.

302 Aanvankelijk viel de opvang onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, respectievelijk die van Welzijn Volksgezondheid en Cultuur. Met de oprichting van de COA verschuift de politieke verantwoordelijkheid naar het Ministerie van Justitie.

303 Met ingang van 15 oktober 1994 bij de AC's in Rijsbergen en Zevenaar, per 1 januari 1996 op Schiphol en in 2001 in Ter Apel.

verzoeken (KONO's) worden binnen 24 uur afgedaan in het AC zelf (in de AC-procedure).[304] Dat wil zeggen, Justitie heeft de plicht om kansarme verzoeken binnen 24 uur af te doen. Als dat niet kan, dan is er kennelijk geen sprake van een duidelijk kansarm asielverzoek en dient de asielzoeker te worden doorgestuurd naar een OC en zodoende toegelaten te worden tot de reguliere procedure.[305]

Voor het eerst wordt ook getracht om uitgeprocedeerde asielzoekers die Nederland moeten verlaten – maar dat om de een of andere reden niet kunnen[306] – daarin structureel te begeleiden in een apart centrum: het verwijdercentrum.[307] Eind 1998 blijken ook deze maatregelen niet voldoende om de instroom van asielzoekers op adequate wijze te reguleren. Naast de AZC's, OC's en AC's moeten er – vanwege capaciteitsgebrek in de AC's – tijdelijke noodvoorzieningen (TNV's) worden ingericht waar nieuwe asielzoekers worden ondergebracht. Zij krijgen dan een volgnummer in afwachting van een oproep voor hun eerste intakegesprek in het AC. Geopperd wordt zelfs om de – verplichte – centrale opvang van asielzoekers opzij te zetten en asielzoekers toe te staan om zelfstandig tijdelijk onderdak te zoeken.[308] Daarnaast blijkt de opzet van Ter Apel niet te werken: van alle uitgeprocedeerde asielzoekers die naar Ter Apel worden verwezen meldt zich in de praktijk slechts een klein gedeelte, en slechts een klein percentage daarvan krijgt Justitie daadwerkelijk uitgezet.[309] Met ingang van juni 2001 wordt het verwijdercentrum feitelijk opgeheven en krijgt Ter Apel de functie van AC.[310]

---

304 Eind 1998 wil Justitie deze periode verlengen tot 48 uur omdat de oorspronkelijke 24 uur niet toereikend zou zijn. Tegen deze maatregel is onder meer door asieladvocaten geprotesteerd (staking begin 1999) juist omdat de ratio van deze verlenging in zou gaan tegen de oorspronkelijke doelstelling: een snelle schifting van KONO's, het uitfilteren van de eenvoudige zaken. Betoogd werd door de opposanten dat de verlenging alleen verband hield met de wens van Justitie om meer asielverzoeken in de AC-procedure af te doen ten einde de administratieve belasting van de verschillende uitvoeringsorganen te verkleinen. Blijkens een persbericht van Justitie van 14 april 1998 is dat argument niet ten onrechte. Dat stelt immers: '*Het aantal asielverzoeken dat bij eerste aanvraag in de AC's kennelijk ongegrond of niet ontvankelijk werd verklaard is sinds de instelling van de aanmeldcentra in 1994 teruggelopen van 14% naar 9%. De aanvragen zijn in deze periode complexer geworden en vergen meer onderzoek.*'
Uiteindelijk wordt de verlenging van de AC-procedure tot 48 uur gerealiseerd m.i.v. 15 juni 1999 voor de AC'S Rijsbergen en Zevenaar; voor het AC Schiphol gaat deze verandering pas in op 1 oktober 1999. Daarnaast wordt de periode van de niet-meetellende nachtelijke uren gewijzigd respectievelijk verruimd: van 23.00 – 7.00 (onder de 24-uurs procedure) naar 22.00 – 8.00 uur.
De Vereniging Asieladvocaten en -Juristen Nederland (VAJN) en het Nederlandse Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) spannen vervolgens een kort geding aan tegen de staatssecretaris. De pres. van de Rb verklaart de vordering van VAJN/NJCM niet ontvankelijk. In hoger beroep wijst het Hof de vordering toe (31 oktober 2002, LJN: AE9573), zij het *niet* vanwege de bewuste 48 uur, maar omdat er sprake is van onrechtmatige vrijheidsbeneming in de dan geldende praktijk. Deze beletselen worden echter snel 'weggenomen', waarop de aangepaste regels van de 48-uursprocedure m.i.v. 5 december 2002 van kracht zijn.

305 Bij de parlementaire behandeling van de Vw 2000 is de mogelijkheid besproken om deze voorselectie niet meer toe te passen met het oog op ongegronde asielverzoeken, maar om de voorselectie veel formeler van aard te maken en te richten op iedere asielzoeker zonder 'echte' documenten.

306 De technisch dan wel beleidsmatig onverwijderbaren zie ook noot 243.

307 De locatie en naamgeving van dit centrum is overigens niet bijster gelukkig gekozen. Het nieuwe centrum in Ter Apel wordt direct naast een Huis van Bewaring gevestigd en de naam 'verwijdercentrum', evenals vertrekcentrum, heeft dezelfde afkorting als de Vreemdelingencirculaire (Vc). Een aanduiding als 'uitreiscentrum' (UC) had wellicht meer voor de hand gelegen.

308 Het zogenaamde zelfzorgarrangement (ZZA).

309 Zie ook het schandaal rondom Ter Apel waarbij IND functionarissen betrokken zouden zijn bij mensensmokkel (NRC 25 mei 1999)

310 TBV 00/2001/21 en *Kamerstukken II* 2000-2001, 19 637, nrs. 594 en 596.

Bij een reorganisatie van de IND wordt per 1 maart 1995 een nieuwe afdeling opgericht: de Unit Procesvertegenwoordiging (UPV).[311] Deze unit neemt een deel van de taken van de Landsadvocaat over voor wat betreft vreemdelingenzaken. De UPV wordt met name opgericht omdat verondersteld wordt dat, door de kortere verbindingslijnen tussen de beslissers (bij de IND) en de UPV (ook bij de IND), de kwaliteit van de beschikkingen kan worden verbeterd. Over de kwaliteit van de beschikkingen van de IND wordt namelijk geklaagd. Een klacht die overigens wel verklaarbaar is gezien de inzet van relatief veel nieuw en dus onervaren personeel. Datzelfde geldt echter ook voor de UPV die waarschijnlijk mede daardoor in de eerste tijd – althans statistisch bezien – aanzienlijk minder zaken 'wint' dan de Landsadvocaat.[312]

De beleidswijzigingen zorgen niet alleen voor reorganisaties en herschikking van de verschillende diesten en districten bij de IND, maar ook voor de nodige veranderingen bij de rechterlijke macht. De belangrijkste daarvan behelzen de overheveling van de rechtsbescherming in de asielprocedure (ingevolge de Awb en de Vw 1994) van het civiele recht naar het bestuursrecht en de invoering van het Hoger Beroep (Vw 2000).

De instelling van aparte Vreemdelingenkamers bij rechtbanken en de creatie van de REK vergt een zekere inwerktijd waardoor de productie aanvankelijk lager is dan beoogd. Daarbij moet tevens in acht worden genomen dat het wijzigen van regelgeving niet alleen leidt tot nieuwe regelgeving, maar tevens tot overgangsrecht met alle bijkomende interpretatievragen. De invoering van de Vw 1994 beëindigde de bemoeienis van de afdeling Rechtspraak van de RvS slechts tijdelijk. Met de invoering van de Vw 2000 herkreeg deze, als ABRS, een rechtsprekende taak, zij het in Hoger Beroep. Het is echter onwaarschijnlijk dat de opgebouwde expertise op het gebied van het asielrecht in de tussenliggende periode van zeven jaar volledig behouden bleef. De werving en het behoud van voldoende gespecialiseerde vreemdelingenrechters bij zowel de rechtbanken als de ABRS legt daarmee een extra claim op de beoogde productienormen.

3.4 Knelpunten

De asielproblematiek heeft in de afgelopen jaren niet alleen geleid tot een uiteenlopende reeks van maatregelen maar evenzeer tot een reeks van commentaren en rapporten.[313] Een van de effecten van de stroom publicaties op de uitvoeringsinstanties, en met name de IND, was dat er een enorme werkdruk ontstond: er moest gepresteerd worden. Dusdanig zelfs dat de IND niet meer als een justitieel orgaan werd beschouwd dat geacht werd zorgvuldig beschikkingen te 'slaan', maar als een productiebedrijf waar een felle competitie was ontbrand tussen de verschillende bedrijfsonderdelen (districten). Productienormen werden vastgesteld en het halen daarvan – of beter gezegd het wegwerken van de achterstanden – werd het belangrijkste doel van de organisatie.[314] Daarnaast nam de druk op de gemeentes en de COA toe, om voldoende opvang te realiseren evenals, zij het in mindere mate, de druk op de rechterlijke macht om de achterstanden ook daar weg te werken.

311 Alsmede het Informatie en Analysecentrum van de IND (INDIAC).

312 Bovendien heeft het personeel van de UPV niet altijd dezelfde academische vooropleiding als de rechtshulp.

313 Zie noot 169, 170 en 171.

314 Op het hoofdkantoor van de IND in Den Haag stonden een tijd lang doorzichtige maatzuilen opgesteld, gevuld met een soort zand, die de nog te verwerken achterstand aangaven per district.

Alhoewel er zich in de loop van 2001 voor het eerst sinds 1980 een structurele daling lijkt voor te doen bij de instroom van asielverzoeken, laat het effect hiervan zich niet bij alle betrokken organisaties in gelijke mate of tegelijkertijd zien.

3.4.1 Capaciteitsgebrek

Op alle fronten is er – tot 2002 – gebrek aan personele capaciteit, zowel op ambtelijk niveau als bij de rechterlijke instanties. Ter bestrijding van het personeelsgebrek (en het grote verloop) bij de IND wordt zelfs een beroep gedaan op uitzendkrachten die na een stoomcursus worden ingezet in de eerste fase van de asielprocedure.[315] Het uitbreiden van de rechterlijke macht blijkt een veel moeilijkere taak. Los van de – vermeende – onaantrekkelijkheid van het ambt van vreemdelingenrechter duurt het geruime tijd voordat rechters zijn opgeleid en ingewijd in de specialiteit van het asielrecht.

De bedrijfsmatige aanpak, gecombineerd met de politieke en maatschappelijke druk, om nu eindelijk eens resultaat te boeken, bevorderde niet bepaald een gezonde werksfeer. Mede daardoor groeit het ziekteverzuim en het verloop onder het personeel bij de IND.[316] Gekoppeld aan het gegeven van een groeiende organisatie, betekent dit dat ervaren medewerkers verhoudingsgewijs veel tijd moeten investeren in het opleiden en begeleiden van nieuw personeel en zodoende minder tijd kunnen besteden aan het 'productie draaien'. Uitgaande van het gegeven dat nieuw personeel minder werk kan verzetten en kwalitatief mindere beschikkingen slaat dan ervaren personeel, neemt derhalve niet alleen de totale productie af maar ook de gemiddelde kwaliteit, althans in de opleidingsfase.

De (personele) capaciteitsproblemen dreigen zich ook uit te strekken tot de Rechtshulp. Becijferingen van de Stichting Rechtsbijstand Asielzoekers (SRA) laten zien dat er in 2000 bij een stijgende lijn van de instroom voor het eerst een structureel tekort aan rechtsbijstandverleners dreigt te ontstaan.[317] Tot dan moeten zowel de rechtshulp als de Landsadvocaat wachten op een actie van Justitie (d.w.z. van de IND of de rechtbank) en zelden of nooit andersom.

Daarnaast is er een gebrek aan opvangcapaciteit in de diverse centra met name omdat de beoogde opvang in de verschillende gemeentes – de uithuisplaatsing van statushouders – sterke vertraging oploopt. De doorstroming is derhalve slecht en statushouders moeten lange tijd[318] in een AZC wachten op een woning waardoor zij feitelijk een opvangplaats bezet houden voor nog in procedure zijnde asielzoekers.

Tenslotte is er een knelpunt bij het horen van de asielzoeker. Uitgangspunt is dat de asielzoeker gehoord wordt met tussenkomst van een tolk. Los van de constatering dat de capaciteit van de officiële tolkencentrale onvoldoende is en dat er regelmatig een beroep moet worden gedaan op onbeëdigde vertalers, speelt in toenemende mate dat er voor bepaalde talen simpelweg geen tolken beschikbaar zijn.[319]

---

315 Terwijl de verslagen uit deze fase van de procedure van vitaal belang zijn in het verdere verloop.

316 Het ziekteverzuim was bij de IND (cijfers uit jaarverslagen) respectievelijk de Rijksoverheid (volgens het CBS) in 1995 5,9% en 6,2%; in 1996 5,7% en 5,9%; in 1997 6,6% en 5,7%, in 1998 6,8% en 6,4%, in 1999 6,9% en 7%, in 2000 8,2% en 7,7%; en in 2001 9,1% en 7,8% .

317 SRA 1999.

318 Over de periode 1997-1998 bijvoorbeeld geldt een gemiddelde van 165 dagen (6,5 maanden).

319 Zie bijvoorbeeld het gebrek aan tolken voor de Azeri, *NRC* 3 september 1999. Zie ook § 5.3.2. In juni 2000 kondigt de staatssecretaris aan dat hij de tolken beter gaat betalen als deze zich – periodiek – wil laten testen op hun deskundigheid.

Het omslagpunt ligt ergens in het begin van 2001. De forse daling van de instroom geeft vrijwel onmiddellijk aanleiding tot het verkleinen van het personeelsbestand van de IND.[320] Opmerkelijk genoeg zijn de achterstanden van met name oude zaken dan nog niet weggewerkt. Met de daling van de instroom wordt ook de opvangcapaciteit van de centra voor het eerst drastisch verkleind. De opheffing van een aantal centra is kennelijk ingegeven door de financiële effecten voor de rijksbegroting op korte termijn en er wordt geen rekening gehouden met de gevolgen van een mogelijk hernieuwde stijging van de instroom.[321]

3.4.2 Frequentie beleidswijzigingen

Een andere wijze van beïnvloeding – in negatieve zin – van de productie van zowel de IND als de rechtbank[322], is de frequentie van beleidswijzigingen die zich veelal vertalen in een 'net even iets andere procedure'.[323] Op ambtelijk niveau kan dat na een korte inwerktijd wellicht leiden tot een beoogd snellere afdoening. Op rechterlijk niveau gebeurt dat echter niet, althans niet onmiddellijk. De invoering van een nieuwe wettelijke regeling betekent in zijn algemeenheid dat er voor de rechter een nieuwe situatie ontstaat die geen precedenten heeft. Een rechter zal dan eerst de nieuwe regeling moeten bestuderen en zal zichzelf dan iets meer tijd gunnen om een voorgelegde casus volledig op zijn merites te beoordelen.[324] Pas als er meerdere casus volgens de nieuwe regeling aan hem zijn voorgelegd zal er sprake kunnen zijn van een vorm van uitkristalliseren en daardoor van een mogelijke versnelling van de afdoening en een toename van de productie.[325] Als echter, voordat de nieuwe regelgeving is uitgekristalliseerd,[326] opnieuw de regelgeving wordt veranderd zal de beoogde productieverhoging zich in het geheel niet voordoen. Integendeel, de fase van bestudering van de nieuwe regelgeving begint weer van voren af aan, met dien verstande dat de productie dan lager is dan vóór de invoering van de eerste gewijzigde regeling. Het rapport van Regioplan gaf in dat kader een veelzeggende indicatie over het nut van wetswijzigingen:

> *Een aantal respondenten is van mening dat ook de herziening van de Vreemdelingenwet in 1994 waarschijnlijk overbodig was geweest als eerst onderzocht was wat aan de uitvoering mankeerde*.[327]

320 Regeerakkoord 2002 kabinet Balkenende.

321 Los van de capaciteitsproblemen die een hernieuwde toename van de instroom bij de IND zou kunnen opleveren, zal het extra moeilijk zijn om bij de betrokken gemeentes opnieuw opvangcapaciteit te realiseren omdat er met name van de zijde van de gemeentes fors is geprotesteerd tegen de abrupte sluiting van verschillende centra in 2002/2003.

322 Jaarverslagen van de Vreemdelingenkamers en rapport van de Algemene Rekenkamer 1995, p.15.

323 Zie voor een overzicht Bijlage 3.

324 Dit geldt a fortiori voor een rechter die weet dat hij in eerste én enige aanleg oordeelt (onder de Vw 1994). Nog los van de overweging dat bij de invoering van nieuwe regelgeving er ook een overgangsregeling geldt.

325 Zie o.a. Visser & Homburg 1995, p.viii. Tot de invoering van het Hoger Beroep vervulde de REK een voorzichtig sturende functie voor wat betreft de interpretatie van nieuwe regels. Sinds de bemoeienis van de ABRS lijkt er echter een kentering opgetreden met name door de snelheid en stelligheid waarmee uitspraken worden gedaan.

326 Het is moeilijk om hiervoor een exacte termijn te bepalen. Een voorzichtige schatting is een termijn van 4 jaar (zie nader § 5.2.7 en § 5.2.8).

327 Visser & Homburg 1995, p. 116 noot 9.

3.4.3 Beeldvorming

De vrijwel constante politieke druk en de regelmatige aandacht in de media voor de asielproblematiek beïnvloedt de medewerkingsbereidheid van de verschillende gemeentes, die strikt genomen verplicht zijn om huisvesting ter beschikking te stellen. Enerzijds betreft het reguliere huisvesting voor statushouders en anderzijds betreft het de beschikbaarstelling van bepaalde locaties die geschikt zouden kunnen worden gemaakt om voor opvang te fungeren. De COA – belast met de huisvesting – is daarvoor constant op zoek naar mogelijke locaties.[328]

De beeldvorming omtrent asielzoekers is echter dusdanig dat de COA met name aan het eind van de negentiger jaren op veel maatschappelijke weerstand stuit.[329] Dat beeldvorming hier een belangrijke rol speelt kan worden geïllustreerd uit de gang van zaken ten tijde van de exodus van Kosovaren uit Kosovo naar Albanië en Macedonië begin 1999. De morele verontwaardiging die toen ontstond – en niet in de laatste plaats werd gevoed door de berichtgeving in de media – resulteerde onder meer, na een daartoe gedane oproep, in spontane aanbiedingen van allerhande opvanglocaties. Opmerkelijk was echter dat in een aantal gevallen door de aanbieders uitdrukkelijk werd 'geëist' dat die opvang uitsluitend bestemd zou mogen worden voor Kosovaren. Kennelijk waren 'andere' asielzoekers geen 'echte' asielzoekers.

Een dergelijke onderscheid wordt ook door de regering gehanteerd bij de aankondiging van de nieuwe Vw 2000. In de Vw 2000 is opgenomen dat in geval van een incidentele massale instroom van asielzoekers (zoals bijvoorbeeld ten gevolge van de oorlog in Irak) de minister bevoegd is om asielaanvragen van die gehele groep tijdelijk niet te behandelen en hen te beschouwen als 'ontheemden'.[330] Dit is om twee redenen opmerkelijk. In de eerste plaats was de kwalificatie 'ontheemden' – net als de gedoogden – nu net *uit* het officieuze circuit gehaald door de invoering (in 1994) van de VVTV.[331] In de tweede plaats wordt aldus op zijn minst de schijn gewekt dat de asielprocedure *niet* openstaat voor degenen die daadwerkelijk in een acute vluchtsituatie verkeren. Andere asielzoekers – waarvan de ellende kennelijk minder prominent in beeld komt – worden *wel* toegelaten tot de asielprocedure. De reden waarom aan dergelijke groepen oorlogsvluchtelingen als zodanig niet (direct) een verblijfsvergunning wordt verleend, is kennelijk gelegen in de politieke overweging dat een dergelijk beleid een 'verkeerd signaal' zou afgeven: het zou een aanzuigende werking hebben.

De beeldvorming is echter niet statisch. Met de daling in 2001 van de instroom bijvoorbeeld ontstaat er meer aandacht voor de individuele problematiek van afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers waardoor de politieke druk weer wordt verhoogd om voor specifieke 'krepeergevallen' incidentele maatregelen te nemen.[332]

---

328 De bestaande contracten met gemeentes betreffende opvanglocaties zijn voor bepaalde tijd. Dat betekent dat er met een zekere regelmaat opnieuw moet worden onderhandeld met gemeentes over bestaande dan wel nieuwe locaties. Die onderhandelingen zullen hoogstwaarschijnlijk nog moeilijker verlopen dan voorheen juist omdat er in 2002/2003 meerdere opvangcentra vrij abrupt zijn gesloten vanwege overcapaciteit.

329 Zie bijvoorbeeld de affaire 'Steffenberg' te Vught (NRC Handelsblad 30 en 31 dec, 1998 en 4, 7 en 9 jan. 1999) en de protestactie van medewerkers van de COA op <http://www.asielactie.tk>.

330 Zie over de NOVBTA status: noot 252, § 3.3.3.5 en art 43, met name lid 3, Vw 2000.

331 Böcker 1998.

332 Zoals het 'specifiek pardon' als variant op het driejarenbeleid, Kamerstukken II 2002/2003, 19 637, nrs. 754 en 758. Overigens gebruikt de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie in deze kamerstukken niet de term specifiek pardon, maar formuleert zij dit als een in het Hoofdlijnenakkoord opgenomen toezegging van een regeling 'waarmee een verblijfsstatus

Los van de vraag of dergelijke maatregelen politiek haalbaar zijn, en los van het gegeven dat er door de rijksoverheid en sommige gemeentebesturen verschillend wordt aangekeken tegen bepaalde consequenties van het asielbeleid,[333] impliceert het formuleren van nieuwe maatregelen ook een wijziging van de perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland: zowel bij burgers, betrokken politici als asielzoekers.

wordt gegeven aan een beperkte, nader af te bakenen groep asielzoekers, die vanwege de inactiviteit van de overheid langer dan vijf jaar in één asielprocedure zijn'.

333 Zie bijvoorbeeld de discussie over het al dan niet 'mogen' opvangen door gemeenten van uitgeprocedeerde asielzoekers die geen recht meer hebben op opvang vanwege de rijksoverheid.

© tekening: Tom Janssen

Hoofdstuk 4

Het Vergelijkingsgedrag

The weatherman said there's a 50% chance of rain
for Saturday and a 50% chance for Sunday.
I guess that means a 100% chance for the weekend.

Vaststellen vergelijkingsgedrag (RMOB) – tijdshorizon – aannames

4.1 Inleiding

Een van de doelen van dit onderzoek is uiteindelijk het verkrijgen van *inzicht* in de mogelijke terugkoppelingen van het asielsysteem en de daardoor veroorzaakte *dynamiek* van de asielproblematiek. De veronderstelling is vervolgens dat op basis van een dergelijk inzicht de belangrijkste aangrijpingspunten in het systeem onderkend kunnen worden, opdat duidelijk wordt op welke wijze er een effectief beleid gevoerd kan worden. Daartoe dient nu het vergelijkingsgedrag (RMOB) te worden vastgesteld. Feitelijk is dat het referentiekader van het model en representeert dit het in de werkelijkheid gesignaleerde probleem, als gedrag over een bepaalde periode, in grafische vorm.[334] Deze RMOB levert een evaluatiecriterium op, op grond waarvan de deugdelijkheid en bruikbaarheid van het model beoordeeld kan worden.[335] Bovendien bevordert een geslaagde weergave van de RMOB door het model het vertrouwen[336] in datzelfde model en de gehanteerde methode. Met name dit laatste is, gezien de relatieve onbekendheid van de systeemdynamische methode, een belangrijk vereiste.

Welk vergelijkingsgedrag van welk element komt hier nu voor in aanmerking? Vooropgesteld dient te worden dat van het problematische gedrag wel enig cijfermateriaal beschikbaar moet zijn.[337] Er is echter weinig materiaal beschikbaar dat (over een langere periode) op een zelfde wijze is verzameld.[338] Enerzijds blijken de verschillende registrerende instanties niet op gelijke wijze te verzamelen en registreren,

334 Vennix 1996, p.50, Randers 1980, p.121-127.
335 Zie met name Hoofdstuk 6 en Hoofdstuk 7.
336 Volgens Forrester & Senge (1980) en Richardson & Pugh (1981) is validiteit in essentie vertrouwen in een model.
337 Er moet enige zekerheid zijn omtrent de juistheid van het vergelijkingsgedrag.
338 Bronnen: UNHCR, IGC, IND, COA, rechtbanken, Tweede Kamerstukken, rechtsbijstand en MVJ.

anderzijds zijn de gehanteerde definities (van relevante begrippen uit de asielprocedure) in de loop der tijd veranderd. Met andere woorden, hoe en wat men registreerde varieerde nogal in de tijd.[339]

Een ander aspect dat een rol speelt bij de bepaling van het vergelijkingsgedrag is de te hanteren tijdshorizon, dat wil zeggen de periode in de tijd waarover het gedrag wordt geobserveerd.[340] Gegeven het feit dat de asielprocedure een gemiddelde doorlooptijd heeft die eerder in jaren dan in maanden is uit te drukken, en de aanname dat de onderhavige problematiek zich niet leent voor beschouwingen over de effecten van bepaalde beleidsmaatregelen op een horizon van dagen of weken,[341] dient de tijdshorizon zich ten minste over een tiental jaren uit te strekken. Daarbij komt dat terugkoppelingen letterlijk de tijd nodig hebben om zich te manifesteren.[342] Die vertraging is dus ook medebepalend voor de te kiezen tijdshorizon.

Op basis van deze uitgangspunten komt eigenlijk maar één variabele in aanmerking. Het gaat om de enige min of meer vaststaande cijferreeks met betrekking tot de *instroom* van asielverzoeken over de afgelopen jaren.[343] Die reeks heeft het voordeel dat er weinig verschil van mening bestaat over wat daaronder verstaan dient te worden.[344] Bovendien is er vergelijkingsmateriaal uit andere West-Europese[345] landen beschikbaar.[346] De absolute instroom in Nederland is derhalve relevant voor de feitelijke inzet van capaciteit in de Nederlandse asielprocedure, maar deze kan pas in perspectief worden gezet indien deze wordt vergeleken met de instroom in andere landen in West-Europa en de totale instroom in West-Europa.

Dit betekent dat het vergelijkingsgedrag twee relevante verschijningsvormen kent: de absolute en de relatieve instroomcijfers, verder aan te duiden als het *absolute* respectievelijk het *relatieve* vergelijkingsgedrag. In de volgende paragrafen zal ik eerst aangeven in hoeverre er empirisch materiaal beschikbaar is om deze twee RMOB te construeren en met welke onzekerheden of marges daarbij rekening moet worden gehouden.

Op grond van de overweging dat de uitvoering van de asielprocedure pas begin jaren tachtig in Nederland als een politiek probleem werd ervaren[347] en dat er sindsdien verschillende specifiek daarop gerichte maatregelen werden genomen, heb ik als begin van de tijdshorizon januari 1980 gekozen. De UNHCR verzamelt al geruime tijd

---

339 Het registreren van allerlei gegevens m.b.t. de asielprocedure vond aanvankelijk ad hoc plaats en werd voornamelijk gestuurd door de incidentele (politieke) voorkeur van het moment voor bepaalde cijfers. Een 'goed' voorbeeld daarvan zijn de Tweede Kamerstukken over het Vluchtelingenbeleid (*Kamerstukken II* 19 637) in het bijzonder de 'Rapportages Vreemdelingenketen'.

340 Zie § 2.3.4.

341 Dit in tegenstelling tot de begrijpelijke belangstelling van beleidsmakers voor korte termijn effecten.

342 Zie bijvoorbeeld § 3.4.2 over het effect van nieuwe regelgeving.

343 In principe zou de grootte van de achterstanden – voorraden – ook als RMOB kunnen gelden, ware het niet dat daarover veel minder eenduidig cijfermateriaal beschikbaar is en al helemaal niet in Europese context.

344 Ook hier echter is geen volstrekte eenduidigheid. In de eerste plaats omdat de instroomcijfers regelmatig achteraf op administratieve gronden worden gecorrigeerd. In de tweede plaats vanwege het onderscheid tussen uitgenodigde vluchtelingen, individuele asielzoekers, verdragsvluchtelingen en mandaatvluchtelingen (Fernhout 1990 p.30-32, zie ook § 4.4).

345 Hiermee wordt gedoeld op het geografische gebied van West-Europa en geen beperking aangelegd voor wat betreft het lidmaatschap van een organisatie zoals de EU. Ik spreek hier uitdrukkelijk van West-Europa omdat sinds de val van de Berlijnse muur in 1989 er geleidelijk aan ook een asielzoekerstroom is te ontwaren naar Oost-Europa. Precieze cijfers daaromtrent – over dezelfde periode – heb ik echter niet kunnen verkrijgen.

346 Alhoewel er ook hier verschillen zijn in beschikbaarheid en toepasselijke tijdshorizon.

347 Zie § 3.3.3.

statistisch materiaal over de asielprocedures in de wereld. Het beschikbare cijfermateriaal over de instroom van (nieuwe) asielverzoeken betreft in principe aantallen per maand.[348] Alhoewel er ook – in beperkte mate – cijfers zijn over de periode vóór 1980, heb ik die periode buiten beschouwing gelaten. In de eerste plaats omdat tot 1980 asielzoekers voor het overgrote deel werden uitgenodigd en dus bij voorbaat al als vluchteling werden aangemerkt. In de tweede plaats zijn de aantallen – dan – in sommige landen zo klein dat er geen statistieken over worden bijgehouden. Dit levert met het eindtijdstip van december 2002 een tijdreeks op over een periode van 23 jaar oftewel 276 maanden.

4.2 Het absolute vergelijkingsgedrag

In grafiek 4:1 zijn de absolute instroomcijfers per maand voor Nederland opgenomen over de periode januari 1980 tot en met december 2002, die de absolute RMoB vormen van het onderhavige model. Deze cijferreeks vormt daarmee het te verklaren gedrag: dat wil zeggen, het uiteindelijk te ontwikkelen computersimulatiemodel zou deze (historische) gedragslijn, zoals weergegeven in grafiek 4:1, moeten kunnen reproduceren.

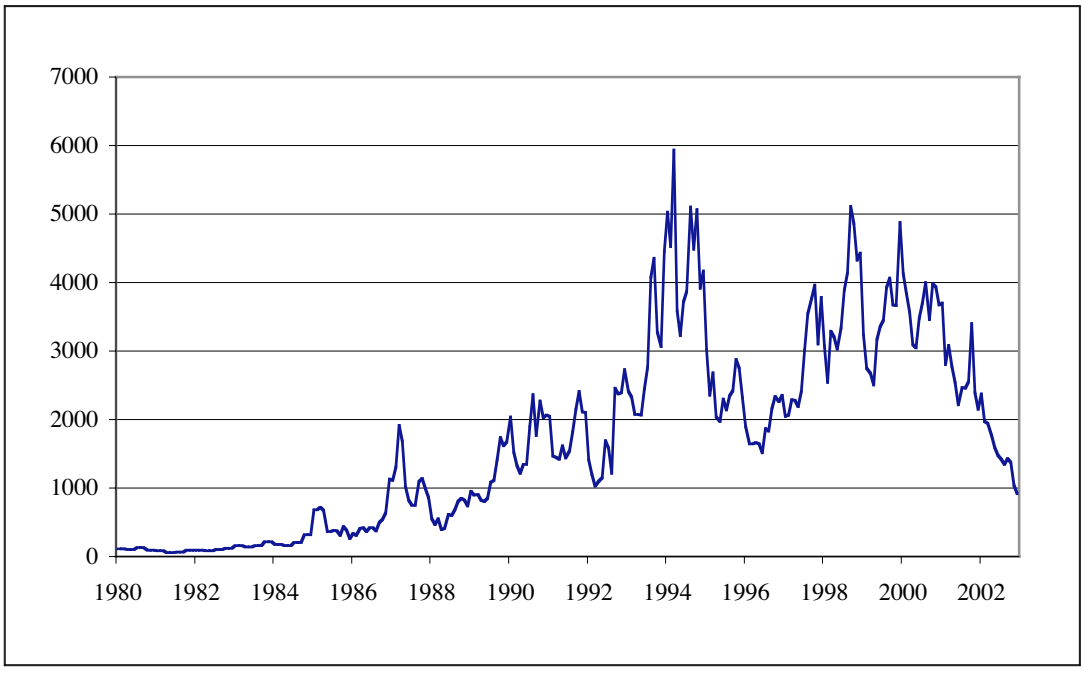

Grafiek 4:1 Absolute instroom Nederland (absolute RMoB)

Wat valt er nu in eerste instantie af te lezen uit deze grafiek? Ten eerste is het verloop enigszins grillig. In de tweede plaats is er sprake van enkele forse pieken en in de derde plaats neemt de absolute instroom – globaal genomen – geleidelijk aan toe van een paar honderd per maand in de begin jaren tachtig tot bijna 6000 per maand in 1994, om vervolgens weer te dalen en in 1996 weer te stijgen tot een piek van zo'n 5000 per maand in 1999 en 2000, om tenslotte scherp terug te zakken naar ongeveer 1000 per maand.

348 In de loop der jaren is de registratie (van aanvankelijk jaarcijfers) gedetailleerder geworden en zijn er in een aantal landen zelfs instroomcijfers per dag bekend. *Wat* er geregistreerd wordt verschilt echter per land. Niet ieder land registreert bijvoorbeeld het geslacht, de etnische herkomst of de spreektaal van de asielzoeker.

Om deze grafiek – of gedragslijn – in perspectief te zien, zijn in grafiek 4:2 ook de beschikbare instroomcijfers van West-Europa als geheel en van Duitsland opgenomen.[349] Uit grafiek 4:2 valt af te lezen dat de instroom in Nederland over de gehele periode genomen bescheiden is, indien deze wordt vergeleken met de instroom in Duitsland. Tegelijkertijd valt op dat het aandeel van Duitsland van de totale instroom in West-Europa juist erg groot is. Daarnaast blijkt dat de absolute instroom in West-Europa op zijn hoogst is in 1993 met zo'n 70.000 verzoeken per maand, waarna er een daling optreedt naar ongeveer 20.000 en vervolgens weer een stijging naar bijna 40.000 per maand.

De weergave van de cijfers in grafiek 4:1 en grafiek 4:2 brengt een tweetal problemen aan het licht. In de eerste plaats betreft het de cijfers zelf en in de tweede plaats de grootte van de aantallen. Het (eerste) probleem met de cijfers wordt veroorzaakt door het gegeven dat er niet over de gehele periode maandcijfers beschikbaar zijn.[350] Dit probleem heb ik getracht op te lossen door de wel beschikbare jaar- respectievelijk kwartaalcijfers om te rekenen naar maandcijfers.

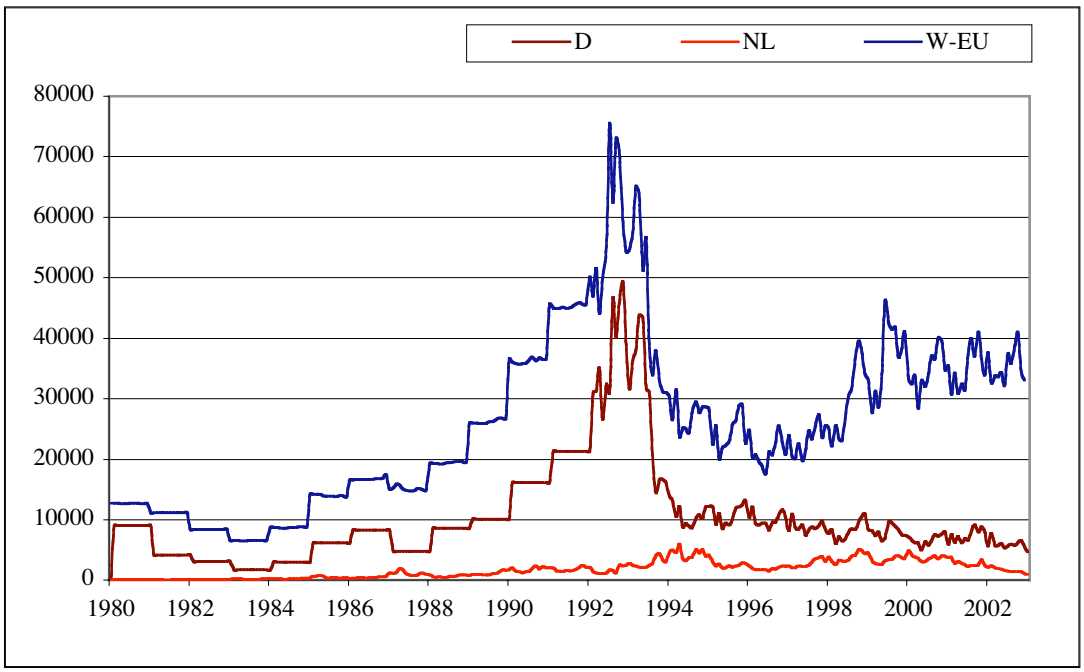

Grafiek 4:2 Absolute instroom in West-Europa, Duitsland en Nederland

In grafiek 4:1 vallen verder de sterke fluctuaties op in de Nederlandse maandelijkse instroomcijfers. Uit de praktijk is bekend dat er een seizoenseffect waarneembaar is bij de instroom. Dat wil zeggen dat er zich elk jaar weer in bepaalde maanden een sterk verhoogde dan wel verlaagde instroom voordoet.[351] Bij een weergave in jaar-

349 De cijfers zijn ontleend aan de overzichten van de UNHCR respectievelijk IGC te Genève. De IGC verzamelt data van en voor de aangesloten landen waaronder de meeste West-Europese landen. Omdat een aantal EU lidstaten (zoals Luxemburg en Griekenland) om uiteenlopende redenen niet is aangesloten (bij de IGC) en andere niet-EU lidstaten (zoals Zwitserland) juist weer wel zijn aangesloten bij de IGC, is het bereik van de IGC cijfers niet identiek met die van de EU. Cijfermateriaal over landen die niet bij de IGC zijn aangesloten en materiaal over de periode vóór 1983 is afkomstig van de UNHCR.

350 Van Nederland zijn er maandcijfers beschikbaar sinds 1985, daarvoor gaat het om kwartaalcijfers. Van de overige landen zijn er pas sinds 1992 maandcijfers beschikbaar; daarvoor gaat het om jaarcijfers. Dit laatste verklaart waarom de grafiek tot 1992 telkens gedurende een jaar vrij vlak is en pas vanaf 1992 zijn 'echte' grillige maandelijks fluctuerende gedrag laat zien.

351 Dit wordt onder meer veroorzaakt door het gegeven dat het niet in alle maanden van het jaar even moeilijk (of makkelijk) is om uit dan wel door bepaalde gebieden te reizen, bijvoorbeeld

totalen blijft dit seizoenseffect dus onopgemerkt. Ook is goed te zien dat de sterke fluctuaties uit grafiek 4:1 geheel aan het zicht worden onttrokken door de veel grotere schaal die in grafiek 4:2 is gehanteerd: de schaal (op de Y-as) van de aantallen (per maand) is in grafiek 4:2 een factor tien groter dan die uit grafiek 4:1. Een aanwijzing voor het optreden van dit cyclische (seizoens)gedrag is te zien in grafiek 4:3. In deze grafiek zijn twee lijnen weergegeven:

- de absolute instroomcijfers voor Nederland, en
- de voor Nederland berekende cyclische instroomcijfers[352].

Deze tweede lijn geeft dan de verdeling aan van de instroom per jaar indien de seizoensinvloeden op de instroom elk jaar hetzelfde zouden zijn. Hetgeen dan opvalt is dat deze hypothetische lijn vrijwel samenvalt met de eerste lijn van de absolute instroomcijfers, hetgeen een sterke statistische indicatie is voor het feitelijk bestaan van 'seizoensinvloeden' op de instroom.[353] De enige echte uitschieters in grafiek 4:3 zijn de pieken in maart 1985 en 1987, november 1993 en maart 1994.[354]

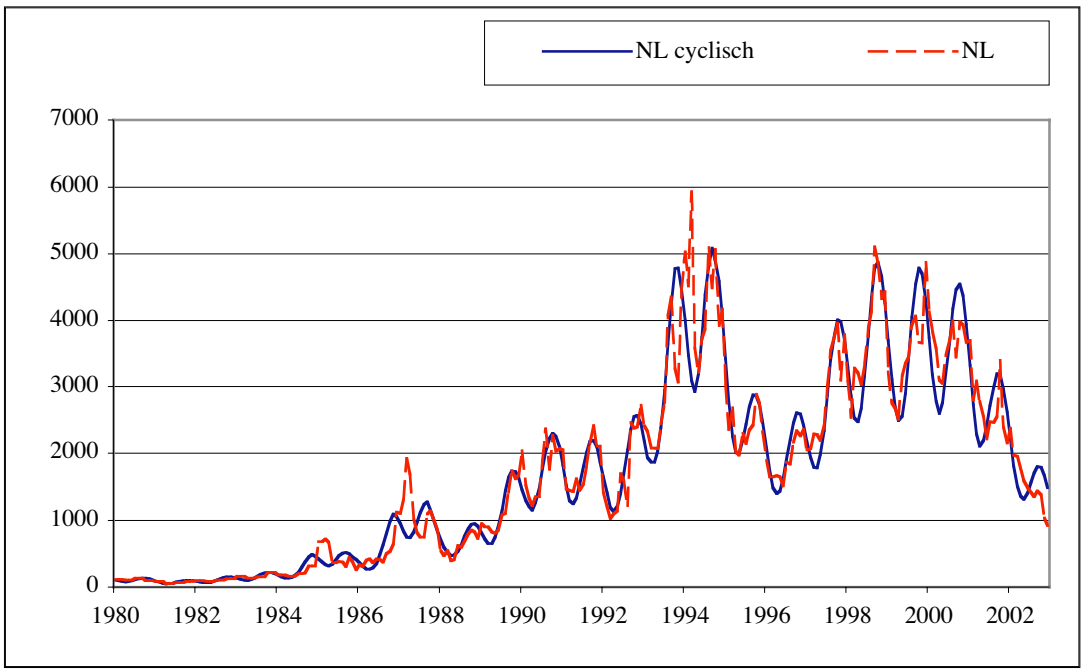

Grafiek 4:3 Absolute en cyclische instroom in Nederland

4.3 Het relatieve vergelijkingsgedrag

Het tweede probleem bij grafiek 4:2 betreft het verschil in grootte van de aantallen. Deze absolute verschillen zijn onderling moeilijk te vergelijken omdat de totale instroom voor Europa per maand varieert. Om het vertekenende effect van de telkens

vanwege klimatologische omstandigheden. Omdat de geografische herkomst van asielzoekers niet hetzelfde is, genereert elke groep zijn eigen seizoenseffect en die effecten beïnvloeden elkaar weer.

352 De cyclische instroomcijfers zijn verkregen door de voortschrijdende maandgemiddelden te combineren met een cosinusfunctie (in casu met een periode van 12 en een amplitude van 0.3)

353 Althans voor Nederland. Bij geen van de andere landen is een aanwijzing te vinden (in de cijfers) voor het bestaan van een even sterk cyclisch effect op de instroom.

354 Deze uitschieters zorgen er tevens voor dat de correlatie tussen beide reeksen over de gehele periode laag is (zie § 6.3 over een nadere toelichting op de 'pieken'; zie ook Bijlage 4).

veranderende totale instroom te elimineren is (als voorbeeld) in grafiek 4:4 de relatieve, procentuele, instroom weergegeven voor zover deze betrekking heeft op Nederland, Duitsland en Frankrijk.[355]

In deze grafiek is te zien dat Duitsland tot 1992 bijna de helft van de totale instroom in West-Europa voor zijn rekening heeft genomen. In 1992 stijgt dit percentage zelfs tot boven de 60 en vanaf 1993 daalt dit percentage tot ongeveer 20. Voor Frankrijk is er tot 1992 sprake van een dalende tendens, met tussen 1982 en 1984 een piek, en na 1992 een zeer geleidelijke stijging. Voor Nederland geldt het omgekeerde. Na een stabiel aandeel tot 1983 van amper 2%, stijgt het Nederlandse percentage geleidelijk aan tot 4 in 1993, met een piek van 12 in 1987. In 1994 stijgt het Nederlandse aandeel tot meer dan 16% om daarna terug te zakken naar 8% en via een piek in 2000 van 12% verder te dalen naar bijna 4% in 2002.

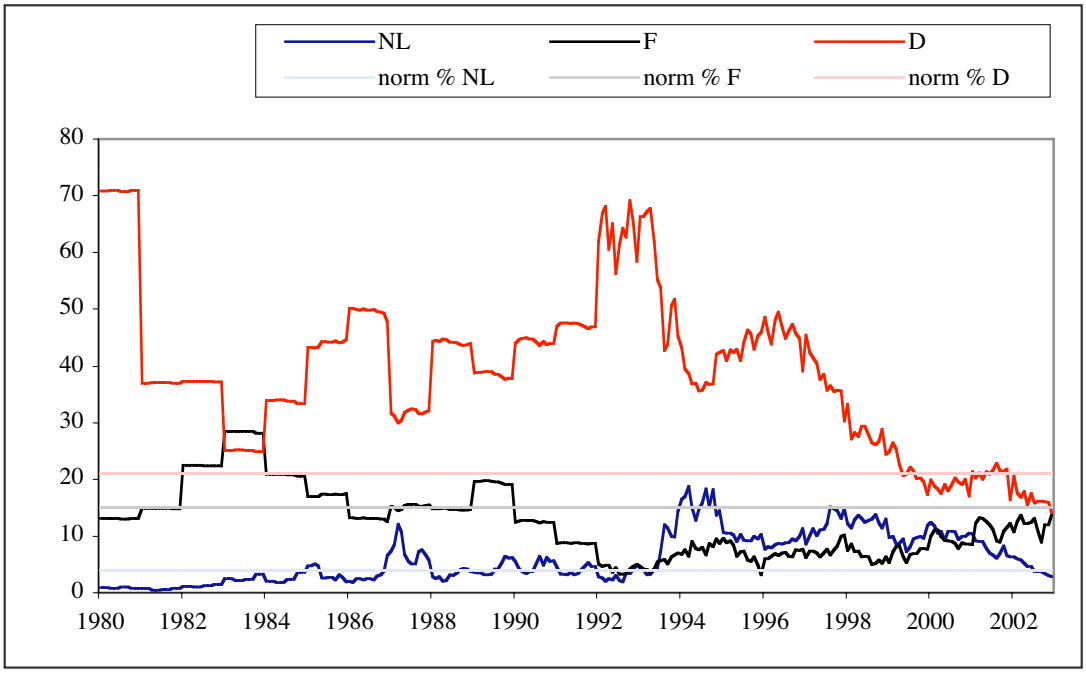

Grafiek 4:4 Procentuele instroom en normpercentages Nederland, Duitsland en Frankrijk

De procentuele instroom van Nederland vormt het relatieve vergelijkingsgedrag en is in grafiek 4:5 apart weergegeven met een aangepaste schaalgrootte. Deze procentuele instroom is daarom van belang, omdat het over de onderzochte periode het sterk wisselende aandeel van Nederland in de totale instroom in West-Europa laat zien, en de veronderstelling is nu juist dat deze fluctuaties iets te maken hebben met het gevoerde beleid en de interne dynamiek van het systeem.

Er blijft overigens nog steeds een factor over die ervoor zorgt dat de percentages tussen landen onderling niet goed vergelijkbaar zijn. Die factor betreft de verschillende grootte van de betrokken landen. Een bepaald percentage van de West-Europese instroom heeft bijvoorbeeld voor een klein land als Luxemburg een geheel andere betekenis dan voor een groot land als Duitsland.

Uitgaande van de veronderstelling dat de grootte van een land – uitgedrukt in het aantal inwoners ten opzichte van het West-Europese totaal – een redelijk objectieve maatstaf[356] is om de onderlinge verschillen te kunnen vergelijken, zijn voor

355 Zie Bijlage 4 voor een overzicht van de instroomcijfers van alle West-Europese landen.

356 Een andere maatstaf zou bijvoorbeeld kunnen bestaan uit de grootte (in km^2) van een land. Daar kleven echter een aantal bezwaren aan. Het begrip 'oppervlakte' lijkt eenduidig, maar is dat niet. Immers, de achterliggende vooronderstelling is dat het begrip 'oppervlakte' iets zegt over

Nederland, Duitsland en Frankrijk in grafiek 4:4 ook de normlijnen aangegeven waardoor duidelijk wordt welk land in welke periode meer of minder dan het normpercentage[357] aan instroom heeft gehad.[358]

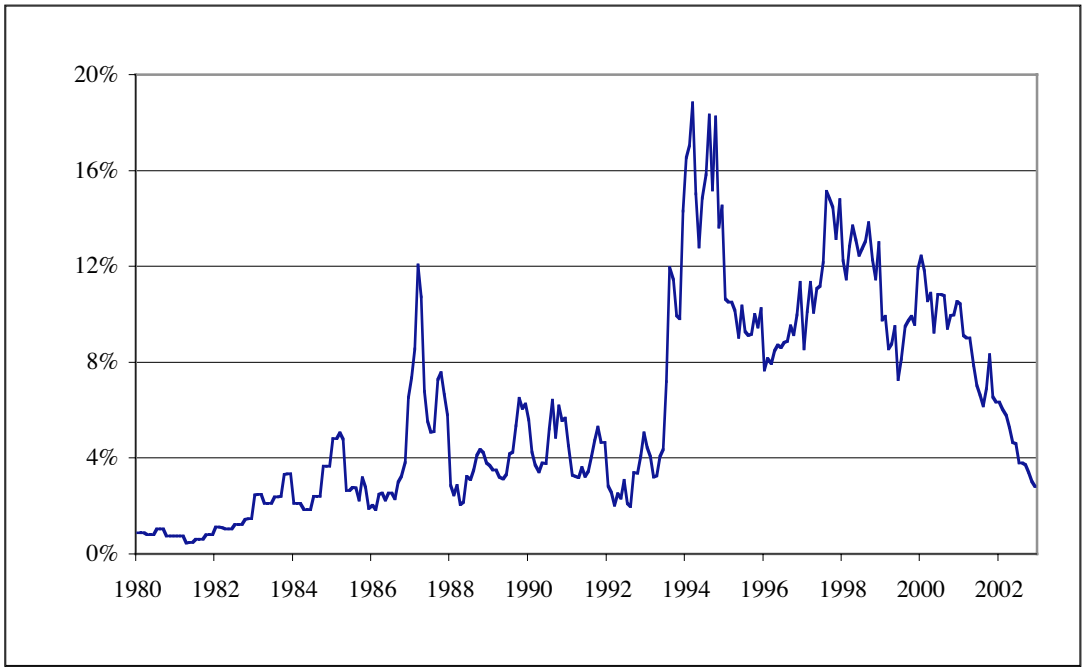

Grafiek 4:5 Procentuele instroom NL (relatieve RMoB)

Nu wordt ook duidelijk dat Duitsland over vrijwel de gehele periode ruimschoots boven dit normpercentage zit en pas aan het eind van 1999 er even onder duikt. Ook wordt zichtbaar dat Nederland pas vanaf 1993 structureel boven het voor haar geldende normpercentage komt, terwijl een land als Frankrijk alleen tussen 1982-1984 en in 1989 even boven de norm, en voor de rest er fors onder zit.

Om de instroom van de verschillende West-Europese landen onderling vergelijkbaar te maken, moet de instroom worden geïndexeerd op het per land verschillende normpercentage.[359] Anders gezegd, bij het hanteren van geïndexeerde instroomcijfers wordt pas duidelijk hoeveel het ene land meer of minder dan een ander land aan instroom heeft gekregen, indien alle landen precies even groot zouden zijn geweest.

Dit geïndexeerde vergelijkingsgedrag[360] is voor Nederland en Duitsland weergegeven in grafiek 4:6. Een dergelijke vergelijking is interessant omdat buurlanden zoals Nederland en Duitsland een lokaal bestemmingsalternatief zouden kunnen vormen voor asielzoekers. Hieraan ligt de vooronderstelling ten grondslag dat de

---

de fysieke ruimte die er in een bepaald land bestaat om mensen op te nemen. Van de totale oppervlakte moeten dan worden uitgesloten: onherbergzame streken, water, moerassen, bossen, landbouwterreinen e.d. 'Oppervlakte' zou ook gelezen kunnen worden als 'het aantal beschikbare woningen'.

357 Vooropgesteld dat de instroom in Europa gelijkelijk over de Europese landen zou kunnen worden verdeeld naar rato van hun inwonertal, geeft de normlijn dat percentage aan dat een land, gebaseerd op het procentuele aandeel van zijn bevolking in de gehele bevolking van West-Europa, aan instroom zou moeten krijgen (zie ook Noll 2000)

358 Zie Bijlage 4 voor een overzicht van alle West-Europese landen.

359 Het normpercentage is gebaseerd op het gemiddelde van de inwonertallen van de betrokken landen over de gehele periode als percentage van het totale inwonertal van de West-Europese landen: voor Duitsland is dat 21 %, voor Nederland 4 % en voor Frankrijk 17 %.

360 Bij het geïndexeerde vergelijkingsgedrag is het (absolute) verschil in grootte van landen verdwenen, waardoor alleen de grootte van de (relatieve) instroom zichtbaar is.

verdeling van de totale instroom in een gebied over een aantal landen onderling afhankelijk is.[361] Met die onderlinge afhankelijkheid wordt bedoeld dat bij een gelijkblijvend totaal een afname in het ene land verband houdt met een toename in een buurland en andersom.[362]

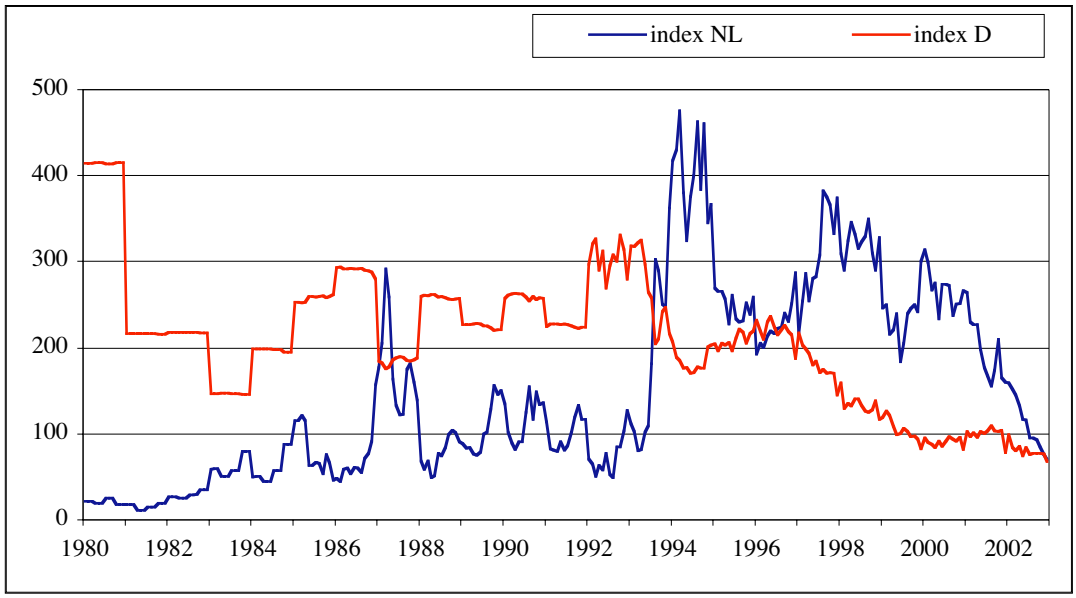

Grafiek 4:6 Geïndexeerde instroom Nederland en Duitsland (100=norminstroom)

Uit een analyse van de geïndexeerde vergelijkingsgedragingen van beide landen valt op te maken dat er een bepaalde mate van correlatie lijkt te bestaan tussen Nederland en Duitsland. Die is echter te incidenteel – over te kleine periodes van de gehele tijdshorizon – om van een echte correlatie over de gehele periode tussen de twee landen te kunnen spreken. Uit een nadere analyse[363] komt echter naar voren dat er wel degelijk een correlatie bestaat, maar dan tussen Duitsland enerzijds en de cluster landen van Nederland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk anderzijds. Tussen die beide indexen bestaat een omgekeerd evenredig verband.[364]

In grafiek 4:7 is bovenin de indexlijn van Duitsland weergegeven en geheel onderin de indexlijn van de genoemde cluster van landen. Daartussen is de indexlijn afgebeeld van het totaal van deze landen, die opmerkelijk vlak loopt en bijna horizontaal.[365]

De conclusie die hieruit getrokken kan worden is niet alleen dat er een verband bestaat tussen de instroom in verschillende dicht bij elkaar gelegen landen, maar dat zowel de absolute als de relatieve RMOB van belang is. Voor de modelbouw is de absolute RMOB daarbij het uitgangspunt, omdat het model in eerste instantie een afbeelding is van de Nederlandse asielprocedure waarbij de absolute grootte van de instroom bepalend is voor de inzet van bijvoorbeeld behandelcapciteit. De relatieve RMOB is van belang omdat daarin pas daadwerkelijk de effecten van maatregelen zichtbaar worden ongeacht de grootte van de absolute instroom. Immers, de relatieve RMOB geeft de verandering aan van het aandeel dat een land heeft in de totale

361 Uiteindelijk is elk nationaal asielbeleid 'slechts' gericht op het beïnvloeden van de verdeling van de totale instroom over de bestemmingslanden. Zie ook Efionayi-Mäder et al. 2001a.
362 Negatieve correlatie vanwege een omgekeerd (on)evenredig verband.
363 Zie Bijlage 4 voor een volledig overzicht.
364 Correlatie van – 0,75.
365 Het gemiddelde van deze index (voor D, NL, B, F & UK) is 116 (bij een minimum van 90, een maximum van 151 en een gemiddelde deviatie van 10).

instroom. De totale instroom in West-Europa blijft simpelweg 100% ongeacht de absolute grootte daarvan; alsof het een 'waterbed' betreft.[366] Anders gezegd, de relatieve RMOB laat zien in hoeverre een bepaald effect zorgt voor een herverdeling van de totale West-Europese instroom. Een vergelijking tenslotte van de instroom tussen landen onderling – ongeacht de omvang van een land – is mogelijk op basis van de geïndexeerde instroomcijfers.[367]

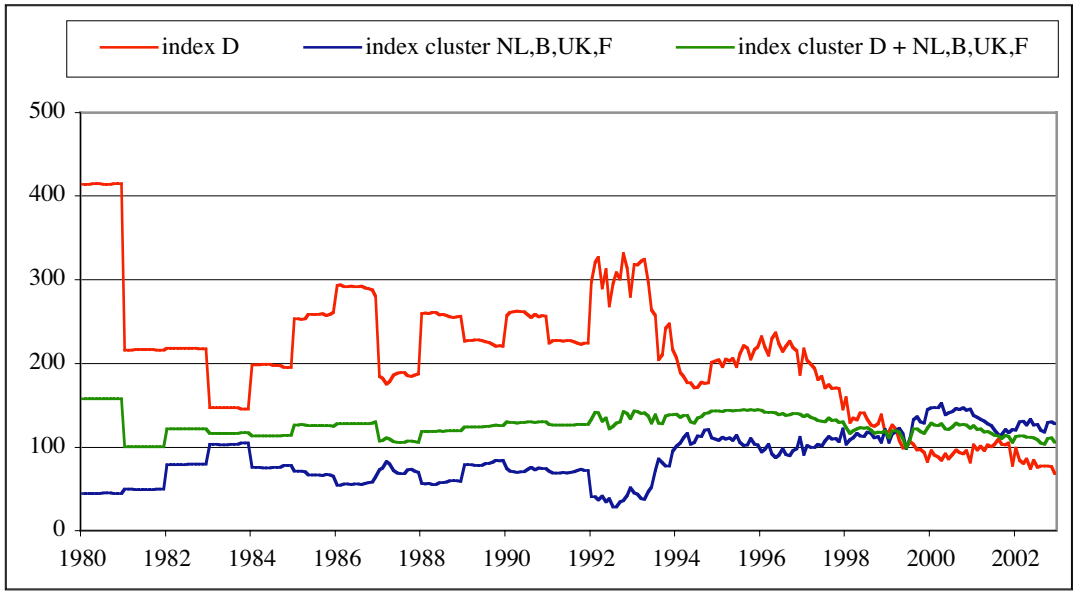

Grafiek 4:7 Geïndexeerde instroom Duitsland en de cluster Nederland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk

4.4 Aannames

Uitgaande van deze absolute en relatieve RMOB kan gestart worden met het modelleren van het systeem. Omdat in de navolgende hoofdstukken regelmatig zal worden verwezen naar empirisch materiaal, zullen enkele aannames die hierbij een rol spelen eerst worden geëxpliciteerd.

4.4.1 Cijfermateriaal

Ter voorkoming van misverstanden gebruik ik telkens de aanduiding 'cijfers' of 'cijfermateriaal' als het om (reeksen van) getallen gaat en niet de term 'data' omdat die laatste term al wordt gebruikt in een geheel andere context van het aanduiden van specifieke tijdstippen. Over cijfers in zijn algemeenheid en het mogelijke gebruik ervan zei Benjamin Disraeli:

> *There are three kinds of lies:*
> *lies, damned lies and statistics.*[368]

De uitlating spreekt eigenlijk voor zich: met cijfers valt alles te 'bewijzen', zelfs de grootste leugen. Die bewering gaat in zoverre op dat het voor mensen gemiddeld

366 'Waterbed Europa klotst flink door asielstroom', *Volkskrant* van 11 november 2002.
367 Zie voor een overzicht Bijlage 4.
368 Oxford Dictionary of Quotations. Soms wordt het citaat toegeschreven aan Mark Twain. In zijn autobiografie (Twain 1990) echter wijst Twain ook zelf naar Disraeli.

genomen een moeilijke taak is om goed met cijfers of statistieken om te gaan.[369] Daarnaast hebben cijfers een magische zeggingskracht enerzijds omdat ze zo eenduidig en objectief lijken te zijn en anderzijds omdat de meeste lezers zich niet de moeite getroosten – of daartoe niet in staat zijn – om bepaalde gepresenteerde uitkomsten na te rekenen.[370]

Een belangrijk probleem dat zich hier voordoet is dat vrijwel elke organisatie of afdeling er een eigen manier van tellen of registreren op na houdt. Dit kennelijke resultaat van eerdere eilandautomatiseringsprojecten[371] zorgt ervoor dat cijfers onderling moeilijk vergelijkbaar zijn. Er worden, zogezegd, nogal wat cijferdialecten gesproken. Daarnaast geldt dat het materiaal niet alleen enorm verspreid is maar ook zeer verschillend gerangschikt en gekwalificeerd, variërend van openbaar tot strikt vertrouwelijk.

4.4.2 Registraties

Een voorbeeld.[372] Een asielzoeker die zich op zaterdagavond 30 juni 2001 met zijn gezin meldt bij een AC wordt door de IND geregistreerd (in INDIS) in week 26, de laatste week van het tweede kwartaal. Als hij direct de volgende ochtend te woord wordt gestaan door een rechtshulpverlener dan zal hij bij rechtshulp op zondag 1 juli worden geregistreerd, zijnde het begin van week 27 en daarmee de eerste week van het derde kwartaal. Daarnaast registreert de IND de handelingen die zijn verricht per tijdseenheid (per dag) terwijl rechtshulp de acties per dossier 'turft' ongeacht het tijdsbestek. Stel dat het gezin uit vijf personen bestaat dan heeft de IND vijf verzoeken geregistreerd terwijl rechtshulp uitgaat van één dossier. Op soortgelijke wijze spreken de rechtbank en de IND verschillende 'cijferdialecten' afhankelijk van het informatiesysteem dat is geraadpleegd. Het justitiële registratiesysteem BERBER[373] telt *zaken* die zijn afgedaan, en het aanverwante RAPSODY[374] telt *afdoeningen*. In de hierboven geschetste zaak gaat het om vijf personen en zouden er drie verschillende afdoeningen kunnen worden geregistreerd doordat er beslist wordt op:

- een verzoek tot voorlopige voorziening,
- het beroep tegen een afwijzende beschikking van Justitie, en
- het beroep tegen een maatregel tot vrijheidsontneming.

Dat leidt tot de volgende cijfers:

- Indis = 5
- BERBER = 1
- Rapsody = 3

De onderlinge vergelijkbaarheid van het beschikbare cijfermateriaal is derhalve niet optimaal en moet op basis van eenduidige definities vaak herberekend worden. Als bijvoorbeeld gesteld wordt dat in een bepaalde periode 1300 asielverzoeken in eerste

369 Huff 1954, Finn 1997, Tufte 1983 en Kahnemann & Tversky 2000.
370 Cijfermateriaal dient altijd met de nodige voorzichtigheid te worden gehanteerd. Die waarschuwing geldt niet alleen voor de door mij gepresenteerde cijfers maar evenzeer voor die van de verschillende instanties die betrokken zijn bij de asielproblematiek.
371 Oskamp 1998.
372 Het voorbeeld is ten dele ontleend aan Visser & Homburg (1995, p.130).
373 BERBER staat voor: BEheers en Registratiesysteem BEstuursRechtspraak.
374 RAPSODY is een database die beleidsinformatie bevat en verwerkt ten behoeve van de gerechten en de gebruiker in staat stelt om zaakgegevens (rechters, instroom, uitstroom voorraad en doorlooptijd) te beoordelen.

aanleg door de IND zijn behandeld dan kan daarvan worden gezegd dat het bij benadering gaat om 1000 dossiers die slaan op in totaal 1300 personen.[375]

4.4.3 Capaciteitscijfers

Het berekenen van benodigde personele capaciteit is daarmee extra moeilijk. In de eerste plaats omdat de voorspellingen met betrekking tot de te verwachte instroom aan nieuwe zaken onzeker is,[376] en in de tweede plaats omdat er verschillende cijferdialecten worden gehanteerd zelfs binnen een en dezelfde organisatie. De structuur van de procedure leidt ertoe dat de IND in eerste instantie alle personen registreert. De benodigde capaciteit voor het aantal eerste gehoren ligt echter lager omdat bijvoorbeeld kinderen onder de 15 jaar in eerste instantie niet zelfstandig worden gehoord.[377] De beschikking in eerste aanleg wordt daarnaast per dossier 'geslagen' (dus ongeacht of het gaat om één asielzoeker of een gezin van vijf personen), waardoor er voor deze activiteit van de IND weer een ander capaciteitscijfer wordt gehanteerd. Voor de rechtshulp betekent dit weer iets anders. Uitgaande van de instroomcijfers van de IND 'tellen' zij alleen de relevante dossiers: dat wil zeggen de dossiers die zij verwachten te moeten behandelen, en dat aantal is lager dan het aantal dossiers dat uit de cijfers van de IND valt te berekenen omdat een beperkt percentage asielzoekers hun asielverzoek bijvoorbeeld intrekt of met onbekende bestemming (m.o.b.) vertrekt.

Het mag duidelijk zijn dat een soortgelijke problematiek ook in het vervolg van de procedure geldt bij de rechter. Daar waar de IND nog in eerste instantie 'eenvoudig' kan rekenen met benodigde capaciteit voor het eerste gehoor, het nader gehoor[378] en het slaan van de eerste beschikking, dient de rechtbank in te schatten hoeveel en wat voor soort procedures uit elke aanvraag zullen voorvloeien. Die cijfers zijn onder meer afhankelijk van de kwaliteit van de producties en beschikkingen in het eerdere verloop van de procedure. Daar doet zich meteen een ander probleem voor. Voldoende kwaliteit in het begin van de procedure leidt – bij een beperkte personele capaciteit – tot een toenemende voorraad in het begin van de procedure. Onvoldoende kwaliteit daarentegen leidt weliswaar tot minder voorraadvorming in het begin maar wel tot een toenemend aantal protesten in het vervolg en daarmee tot een toename van de voorraad bij de rechtbank.[379]

De capaciteitscijfers van de COA zijn weer iets anders. Naast het gegeven dat iedere asielzoeker, die recht op opvang heeft, ook daadwerkelijk een plaats dient te krijgen, is het van belang om in ieder geval gezinnen bij elkaar te plaatsen respectievelijk – bij statusverlening – uit te plaatsen in één woning. De kennelijke voorkeur van gemeentes om sneller een gezinswoning beschikbaar te hebben dan een appartement voor een alleenstaande, betekent dat de populatie in de opvangcentra verhoudingsgewijs meer alleenstaanden bevat omdat zij langer moeten wachten op een woning dan gezinnen. Bij een bezettingsgraad die tegen en soms zelfs over de 100% zat, is het niet verwonderlijk dat asielzoekers simpel uit logistieke overwegingen worden overgeplaatst. Hetgeen vanwege de verschillende registratiesystemen er weer

375 Bij een statistisch gemiddelde van 1,3 personen per dossier.
376 De tot nog toe gehanteerde prognosemodellen van de IND zijn gebaseerd op een extrapolatie van de cijfers van eerdere periodes en houden geen rekening met andere factoren.
377 Met uitzondering van de alleenstaande minderjarige asielzoekers die zelfstandig naar Nederland komen: de (AMA's). Inmiddels worden onder omstandigheden kinderen wel gehoord.
378 Tot de invoering van de Vw 2000.
379 Ook bij de IND zelf in de vorm van een toename van het aantal bezwaarschriften (tot de Vw 2000).

toe leidt dat de IND op een gegeven moment 'even' niet 'weet' waar een asielzoeker zich nu precies bevindt, met alle gevolgen van dien.[380] In dat licht bezien is het begrijpelijk dat er in het kader van de nieuwe Vw 2000 een geheel andere opzet voor de opvangcentra is bedacht: geen onderscheid meer tussen de verschillende centra, maar slechts één type van opvang waar de asielzoeker gedurende de gehele procedure verblijft. Alle participanten in de asielketen weten dan derhalve waar een asielzoeker 'is' en verhogen alleen daarmee al hun productiviteit ten opzichte van de beschikbare capaciteit.[381]

4.4.4 Populaties

Tenslotte heeft het cijfermateriaal van de verschillende instanties vaak betrekking op verschillende populaties. Veel onderzoek dat wordt verricht in internationale context hanteert bijvoorbeeld de term 'Europa' in telkens wisselende betekenissen. Vanuit de UNHCR gaat het om de geografische aanduiding van een reeks van landen, ongeacht de politieke signatuur. Voor veel Europees onderzoek – en met name het materiaal dat wordt verzameld door Eurostat – geldt echter de term Europa in de context van de Europese Unie.[382] Het gevolg daarvan is dat, afhankelijk van de gehanteerde bronnen, een land als Zwitserland of Noorwegen wel of niet in bepaalde tijdreeksen voorkomt. Het gevolg daarvan is weer dat de volgorde van landen – bij het bepalen van een zekere rangorde met betrekking tot een aspect van de asielprocedure – in sommige gevallen meer dan marginaal wordt beïnvloed, hetgeen weer van invloed is op de beleidsmatige consequenties die uit het cijfermateriaal getrokken kunnen worden.

Een daaraan verwant probleem is het hanteren van cijfermateriaal alsof het absolute grootheden zijn die zelfstandig in nationale context geïnterpreteerd kunnen worden. De opmerking bijvoorbeeld dat het aantal asielzoekers in een bepaald jaar en land een specifieke grootte heeft, is zonder nadere context vrijwel betekenisloos. Als de totale vluchtelingenstroom naar Europa in een bepaald jaar is gedaald ten opzichte van het jaar daarvoor, dan is dat gegeven een essentieel referentiepunt voor het waarderen van een uitspraak over de instroom in eenzelfde periode in een specifiek land. De constatering dat de instroom in absolute zin in een land is gedaald, wordt soms wel 'verkocht' als een goede prestatie die dan wordt toegeschreven aan het gevolgde nationale beleid. Feitelijk is het echter van belang om te weten hoe groot de relatieve daling is: de daling ten opzichte van het totaal. Als er zich bijvoorbeeld op Europese schaal in een bepaald jaar een daling voordoet van 25%, dan betekent een nationale daling van slechts 10%, in feite een stijging in relatieve zin van 20% in dat land.[383]

4.4.5 Vertrouwelijkheid cijfermateriaal

Cijfermateriaal dat betrekking heeft op de asielprocedure lijkt ook te worden beschouwd – althans gebruikt – als strategische informatie. De verschillende organen en met name de respectievelijke beleidsafdelingen daarvan bestempelen cijfermate-

380 Zie bijvoorbeeld het rapport van de Algemene Rekenkamer 1995.

381 Daar staat tegenover dat een dergelijke spreiding ook weer logistieke problemen kan opleveren voor de IND medewerkers en capaciteitsverlies ten gevolge van reistijden.

382 Of een van haar voorgangers (EGKS, EEG, EG).

383 Als voorbeeld: een verandering van de totale instroom van 100.000 naar 75.000 levert een daling van 25% op. Een daling in een specifiek land van 2000 naar 1800 is dan slechts een daling van 10%, in plaats van de 'verwachte' 25% (van 2000 naar 1500). Dit verschil in daling (1800-1500) is dan een stijging van 20% ten opzichte van de 'verwachte' waarde.

riaal bij voorkeur als politiek gevoelige informatie. De consequentie daarvan is veelal dat cijfermateriaal niet gemakkelijk toegankelijk is.

Voor het verrichten van wetenschappelijk onderzoek is het op zijn minst problematisch als cijfermateriaal welhaast automatisch als vertrouwelijk of zelfs als geheim en dus ontoegankelijk wordt verklaard. Dit klemt des te meer als achteraf blijkt dat de gewenste informatie in het geheel niet (meer) vertrouwelijk is, omdat het beschikbaar is in bijvoorbeeld ter inzage gelegde Kamerstukken of kenbaar is uit gepubliceerd onderzoek. Kennelijk speelt daarbij een rol dat naarmate een onderwerp politiek gevoeliger ligt, dit automatisch betekent dat relevante informatie daaromtrent moeilijker te verkrijgen is. Dit betekent niet alleen dat de beleidsmakers de neiging hebben om dan maar uit zelfbescherming de 'politieke loopgraven' op te zoeken, maar ook dat het onderzoekers moeilijk wordt gemaakt om in voorkomende gevallen op grond van gedegen onderzoek mogelijke alternatieven aan te dragen.

Sinds 1998 lijkt er echter een kentering opgetreden: cijfermateriaal wordt wel degelijk verstrekt, althans voor zover dat beschikbaar is.[384]

4.4.6 Overige aannames

Het gebruikte cijfermateriaal is afkomstig van verschillende instanties.[385] Voor zover er onderlinge afwijkingen waren tussen het materiaal van verschillende bronnen heb ik getracht om de oorzaak van die verschillen te traceren en te corrigeren.[386] Daarnaast is al het cijfermateriaal dat op procedures, verzoeken of zaken slaat – voor zover nodig – herberekend naar personen. De tijdseenheid in het model is een maand en al het cijfermateriaal dat in het model betrekking heeft op capaciteit is – voor zover nodig – herberekend naar maandcijfers.

Het te verklaren gedrag wordt gevormd door de absolute instroomcijfers voor Nederland. Omdat dit absolute vergelijkingsgedrag sterk afhankelijk is van de totale instroom in West-Europa, is de West-Europese instroom als enige externe (of exogene) factor toegelaten in het model. Het gebruik van een exogene factor in een systeemdynamisch model ligt niet voor de hand. Immers, het uitgangspunt is dat de structuur van het model het gedrag van het model kan verklaren waarbij een factor onderdeel uitmaakt van een terugkoppeling.

Gegeven echter het feit dat het vrijwel onmogelijk is om alle sluimerende brandhaarden in de wereld in kaart te brengen, die vluchtelingenstromen in gang zetten en daarmee de stroom van asielzoekers naar Nederland zouden kunnen beïnvloeden, heb ik dit geheel teruggebracht tot deze ene exogene variabele. Bovendien zou een dergelijk model een geheel ander doel hebben: het in kaart brengen van de effecten van brandhaarden in de wereld op de Nederlandse instroom; en andersom, de invloed van nationaal beleid op de grootte van asielstromen.

Op een aantal onderdelen heb ik geen betrouwbaar empirisch materiaal kunnen vinden. In sommige gevallen heb ik getracht cijfers te reconstrueren op basis van

384 Sinds het staatssecretarisschap van Cohen op Justitie en voor zover er personele capaciteit kan worden ingezet om het gevraagde cijfermateriaal te achterhalen.

385 MvJ, COA, IND, Rechtbank, rechtshulp, UNHCR, IGC.

386 In het merendeel ging het dan om simpele typefouten. Met name in jaarverslagen en ook Tweede Kamerstukken zijn die te vinden.

gesprekken met domeindeskundigen.[387] Daar waar deze gereconstrueerde cijfers zijn gebruikt in het model, is dat uitdrukkelijk aangegeven.[388]

Een laatste aanname is dat het softwarepakket, dat bij dit onderzoek is gebruikt, ook correct werkt.[389] In de loop van het onderzoek zijn meerdere malen nieuwe versies van de software uitgebracht waarbij verschillende nieuwe opties waren ingebouwd.[390] In een aantal gevallen heeft dat geleid tot het herzien van de 'user interface' van het model, en elke keer tot het opnieuw uitvoeren en controleren van simulaties.

387 Asielzoekers, wetenschappers, advocaten, medewerkers van rechtshulp en de Landsadvocaat, de IND, INDIAC, de COA, het MvJ, de rechtbanken, UNHCR en IGC.

388 Zie ook Bijlage 1.

389 Ithink (resp. Stella) van High Performance Systems Inc.

390 In een aantal gevallen ging het om wijzigingen die op mijn uitdrukkelijk verzoek waren aangebracht. Een aardig voorbeeld van terugkoppeling tussen producent en gebruiker.

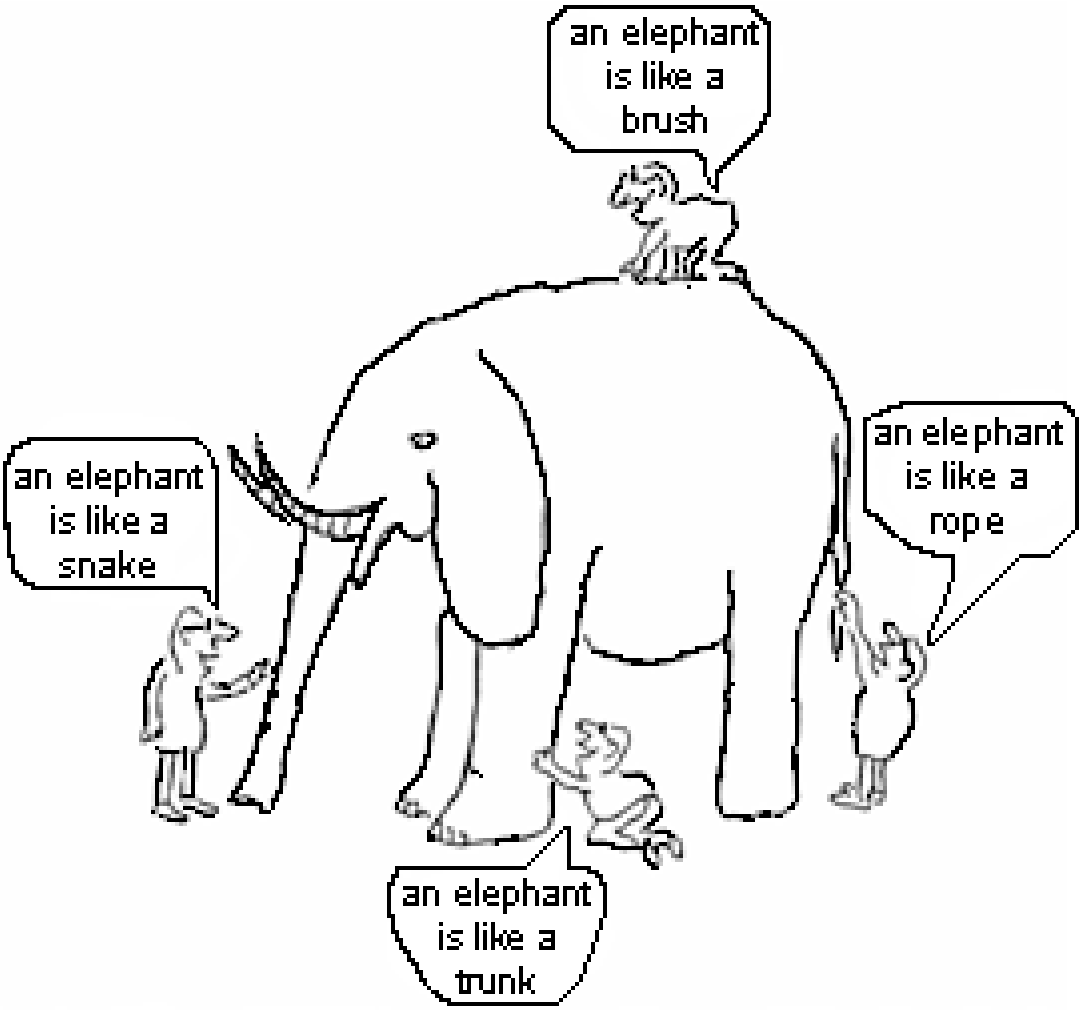

© tekening: Successful Systems Inc.

Hoofdstuk 5

Het Asielmodel

Things should be made as simple as possible.
But not simpler[391]

Conceptuele en formele model – causal loop diagrams – stocks and flows diagrams

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de fase van de conceptualisering van het systeem. Daartoe zal ik eerst in § 5.2 de onderlinge samenhang schetsen van de in hoofdstuk 3 genoemde elementen in een causal loop diagram (CLD)[392]. Daarna zal in § 5.3 dit conceptuele model worden omgezet in een formeel model met behulp van de 'stocks and flows diagram' (SFD).[393]

5.2 Het conceptuele asielmodel

In diagram 5:1 is een CLD geschetst waarbij de *perceptie* van de problematiek centraal staat. Anders gezegd, in dit diagram zijn de causale relaties afgebeeld zoals die in de gesignaleerde *discussies*[394] over de vermeende asielproblematiek voorkomen.

Centraal in dit diagram staat de grootte van de instroom van asielzoekers in Nederland. De redenering hierbij is dat ten gevolge van een [*crisis*] de [*instroom in NL*] van asielzoekers toeneemt waardoor de [*politieke druk*] toeneemt om [*maatregelen*] te nemen. En die [*maatregelen*] beogen de [*instroom in NL*] te doen afnemen. Met [*politieke druk*] wordt gedoeld op het signaleren van een toename van de instroom, het uiten van verontrusting over die ontwikkeling en het doen van voorstellen voor maatregelen. De exogene factor [*crisis*] is een indicatie van een verder onbesproken gelaten reeks van oorzaken die tot gevolg heeft dat er een wisselende stroom van asielzoekers naar West-Europa en uiteindelijk naar Nederland bestaat.

391 Citaat van Einstein.
392 Zie § 2.2.2.
393 Zie § 2.2.4.
394 Zie § 3.2.4 en Bijlage 7 over de gehanteerde terminologie en de verschillende invalshoeken.

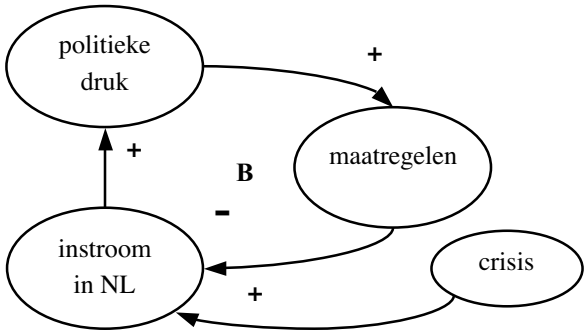

Diagram 5:1 De vermeende problematiek (1)

De causale relaties tussen [*instroom*], [*politieke druk*] en [*maatregelen*] kunnen vervolgens worden genuanceerd. Het is aannemelijk dat niet alleen een verandering van de [*instroom*] een effect heeft op de [*politieke druk*], maar ook het ontstaan van achterstanden, of neutraler geformuleerd voorraadvorming,[395] heeft een effect op de [*politieke druk*]. Daarnaast zullen [*maatregelen*] niet zozeer een direct effect hebben op de [*instroom*] als wel op de [*voorraad*] van te behandelen asielverzoeken en de vermeende [*aantrekkelijkheid van Nederland*].[396]

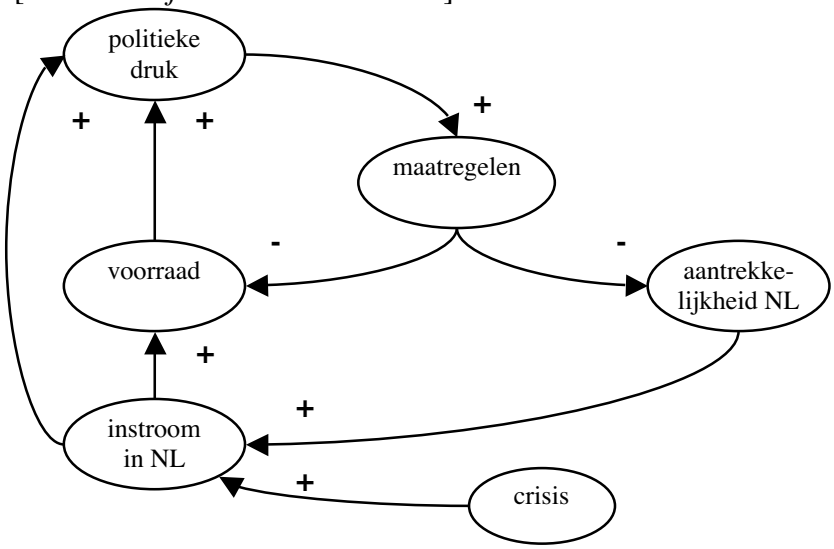

Diagram 5:2 De vermeende problematiek (2)

De nader uitgewerkte redenering in diagram 5:2 is dat een toename van de [*instroom in NL*] ten gevolge van een [*crisis*] bij een gelijkblijvende behandelcapaciteit leidt tot een toename van de [*voorraad*]. Zowel de toename van de [*instroom*] zelf als die van de [*voorraad*] leidt tot een verhoging van de [*politieke druk*] en dat geeft aanleiding tot het nemen van [*maatregelen*]. De veronderstelling daarbij is dat sommige [*maatregelen*] zijn gericht op het verkleinen van de [*voorraad*] en andere [*maatregelen*] op het verlagen van de [*aantrekkelijkheid van NL*] waardoor de [*instroom in NL*] en daardoor ook de [*voorraad*] zal afnemen.

Het beoogde effect van een lagere [*instroom in NL*] en een kleinere [*voorraad*] wordt veroorzaakt door een reeks van [*maatregelen*]. Deze zijn in diagram 5:3 nader uitgewerkt. Vanaf [*politieke druk*] zijn vijf terugkoppelingen (I t/m V) opgenomen die elk een type maatregel vertegenwoordigen, welke een (beoogd) effect heeft van een verlaging van de [*aantrekkelijkheid*] of een verkleining van de [*voorraad*]:

395 Zie noot 9 voor een nadere duiding van het begrip 'voorraad'.

396 De [*aantrekkelijkheid van NL*] is een verzamelbegrip van allerlei aspecten zowel wat betreft de asielprocedure als de sociaal-economische situatie van Nederland (zie ook § 0).

I. Het versoberen van de [*kwaliteit van de opvang*].
II. Het daadwerkelijk [*uitzetten*] van uitgeprocedeerden zonder verblijfsvergunning.
III. Het harder laten werken van de uitvoeringsorganisaties waardoor de [*proceduresnelheid*] kan toenemen.
IV. Het aanscherpen van de toepasselijke [*regelgeving*].
V. Het vergroten van de productie door meer [*personeel*] in te zetten.

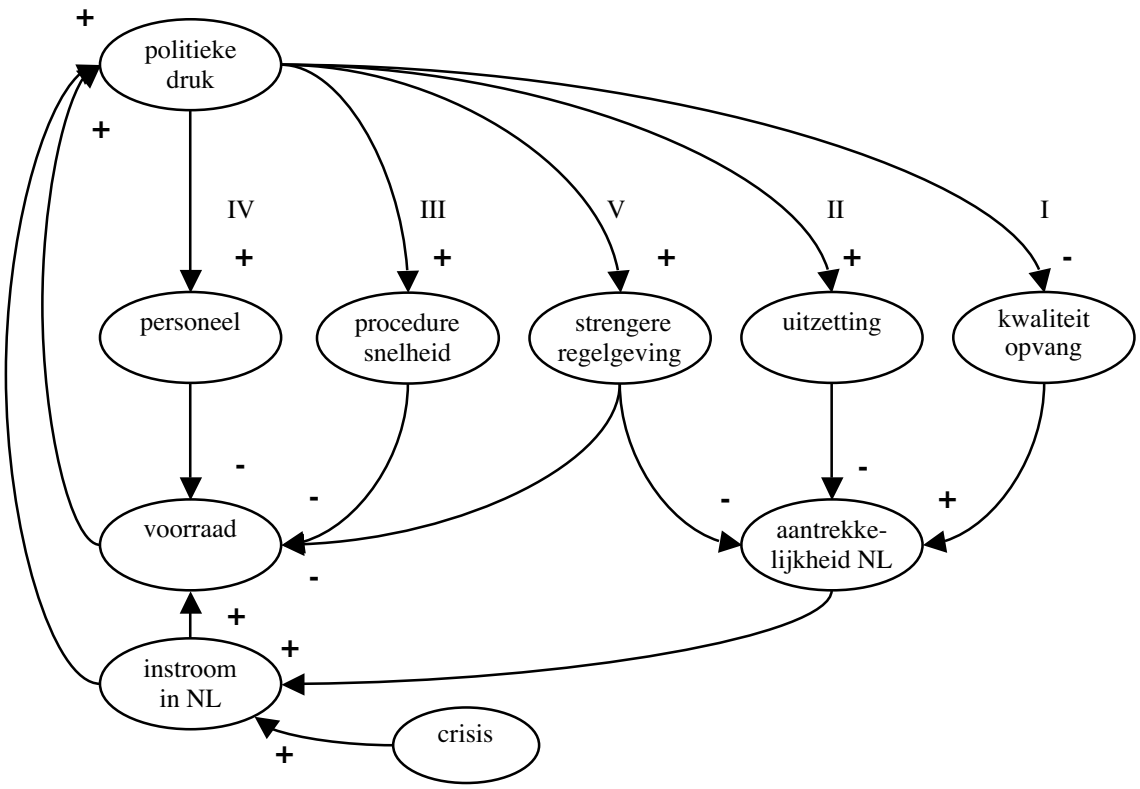

Diagram 5:3 De vermeende problematiek (3)

Zo op het eerste gezicht hebben deze terugkoppelingen alle vijf het karakter van een balancing loop[397]: een toename van de [*instroom*] leidt tot een toename van de [*voorraad*], een toename van de [*politieke druk*], het nemen van [*maatregelen*] en uiteindelijk tot een afname van de [*aantrekkelijkheid van NL*], de [*instroom*] en de [*voorraad*]. Uit de beschrijving van de asielprocedure en het vergelijkingsgedrag moet echter geconcludeerd worden dat de hier geschetste terugkoppelingen onvolledig zijn.[398] Immers, het relatieve vergelijkingsgedrag vertoont over de gehele periode een stijgende trend met forse pieken. Ook als in aanmerking wordt genomen dat de exogene factor [*crisis*] een moeilijk voorspelbare invloed heeft op de totale (absolute) instroom van asielzoekers naar West-Europa, blijkt de [*aantrekkelijkheid van NL*] over de gehele periode te zijn toegenomen.[399] De werkelijkheid zit kennelijk anders in elkaar en diagram 5:3 is niet correct, althans niet volledig. En zoals verderop zal blijken, speelt hier een belangrijk rol dat de hierboven gepresenteerde CLD'S een weergave zijn van de perceptie van de problematiek waarbij uitsluitend balancing loops en geen reinforcing loops voorkomen.

397 Zie § 2.2.3 voor een omschrijving van de terminologie van de verschillende typen van loops.
398 In Hoofdstuk 3 en Hoofdstuk 4.
399 Zie § 4.3 over het relatieve vergelijkingsgedrag.

In het navolgende komen de vijf Romeins genummerde terugkoppelingen gedetailleerder en in onderling verband aan bod. Aangezien het hier een *kwalitatieve* modellering betreft – het *kwantitatieve* model komt later aan bod in § 5.3 – dient benadrukt te worden dat het hier om de causale relaties gaat. Dit betekent dat het gewicht, de invloed of dominantie van een bepaalde terugkoppeling in deze fase niet expliciet ter sprake komt.[400] De vijf terugkoppelingen (uit diagram 5:3) slaan op een totaal van vijftien nader uitgewerkte terugkoppelingen die gemakshalve zijn vernoemd naar het belangrijkste element daarin en achtereenvolgens worden toegelicht:[401]

- ad I B 1: Kwaliteit opvang
- B 2: Bejegening
- ad II B 3: Uitzetting
- ad III B 4: Productiesnelheid
- R 5: Fouten
- R 6: Lengte verblijf
- ad IV R 7: Werkdruk
- R 8: Verloop en verzuim
- B 9: Nieuw personeel
- R 10: Opleiding nieuw personeel
- ad V B 11: Wijziging regelgeving
- R 12: Nieuwe rechtsvragen
- R 13: Dichtslaande-deur-effect
- B 14: Reorganisatie
- R 15: Nieuwe werkwijze

5.2.1 Terugkoppeling B 1: Kwaliteit opvang en B 2: Bejegening

Uitgaande van het bestaan (of voortduren) van een [*crisis*] waarbij mensen gegronde vrees hebben voor vervolging, is er een stroom van asielzoekers onder meer naar [*West-Europa*] en ook naar [*Nederland*]. De corresponderende pijl in diagram 5:4 heeft een **+** bij de punt hetgeen betekent dat een toename van de [*crisis*] een toename van het aantal asielzoekers naar Nederland impliceert.[402] En andersom: een afname van de [*crisis*] impliceert een afname van de [*instroom in NL*]. Een toename van de [*instroom in NL*] veroorzaakt een toename van het aantal [*procedures*] en – bij een gelijkblijvende productiecapaciteit – een toename van de [*voorraad*] te behandelen verzoeken. Dat leidt uiteindelijk tot een verhoging van de [*politieke druk*] om maatregelen te nemen. Een van die maatregelen is gericht op het versoberen[403] van de kwaliteit van de [*opvang*]. De veronderstelling is dat een afname van de kwaliteit van de [*opvang*] leidt tot een afname van de [*aantrekkelijkheid van NL*] en daardoor tot een afname van de [*instroom in NL*].

---

400 Ten overvloede zij hier herhaald dat in de CLD's causale relaties worden weergegeven. Het (plus- of min-) teken bij de pijlpunt geeft de *richting* aan van de verandering. Dat wil zeggen dat een *plusteken* een soortgelijke verandering impliceert en het *minteken* een tegenovergestelde verandering.

401 Bij de aanduiding is telkens de 'B' gebruikt voor de balancing loop en de 'R' voor de reinforcing loop.

402 Er is geen pijl terug. Dat komt omdat het veranderen van de instroom van asielzoekers in Nederland niet tot gevolg heeft dat daardoor ook de crisis verandert.

403 Ook in de naamgeving van beleid komt die soberheid terug, bijvoorbeeld: 'Bed-Bad-en-Brood-regeling' (§ 3.3.3.1) en in de slogan van het Vreemdelingenbeleid van het MvJ: 'Streng maar rechtvaardig; humaan doch sober'.

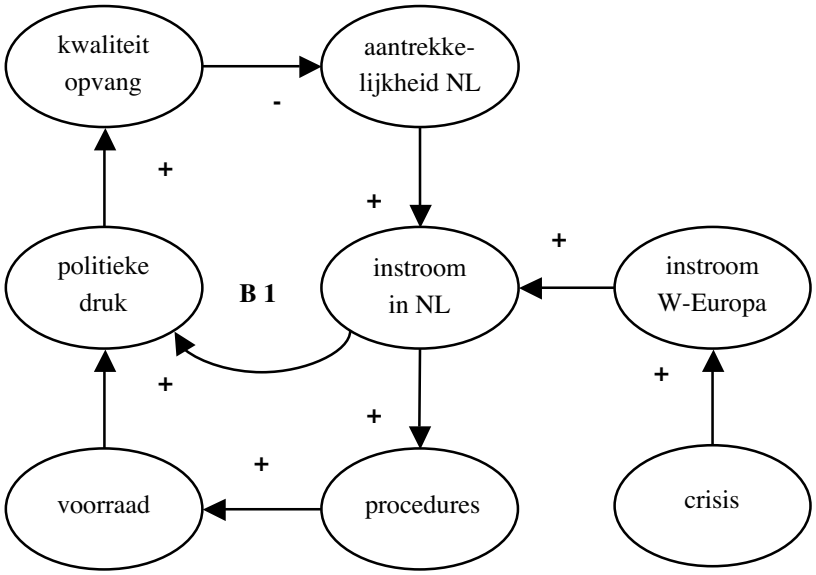

Diagram 5:4 B 1: Kwaliteit opvang

Er dient echter onmiddellijk bij te worden aangetekend dat deze terugkoppeling een uiterst zwakke schakel vertoont: de vermeende causale relatie tussen de kwaliteit van de [*opvang*] en de [*aantrekkelijkheid van NL*]. De zwakte van deze redering is eerder aangegeven in § 1.2.4 in de 'rij-voor-de-kassa-metafoor'. Bij de initiële beslissing om weg te gaan, lijkt het niet van belang of de beoogde veiligheid nu wel of niet luxe is 'verpakt'.[404] Met andere woorden, een verlaging van de kwaliteit van de opvang heeft geen effect op de [*aantrekkelijkheid van NL*]. De B1 loop is daarmee slechts fictief.

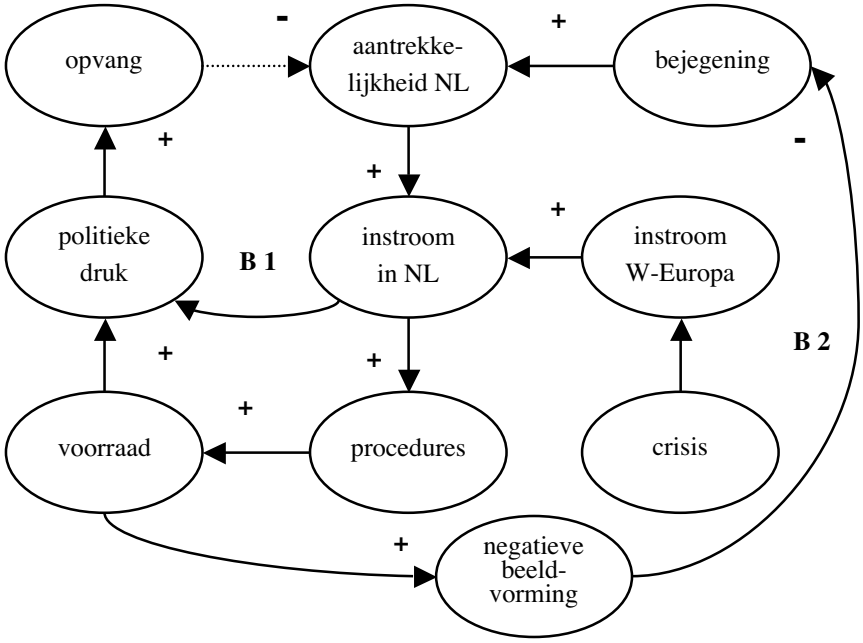

Diagram 5:5 B 2: Bejegening

Wat echter wel een rol lijkt te spelen, is een toename van de hoofdzakelijk [*negatieve beeldvorming*] ten gevolge van een toename van de [*voorraden*] (terugkoppeling B2 in diagram 5:5). Het effect daarvan kan zijn dat niet zozeer de overheid, als wel dat individuen of een enkele maatschappelijke groepering, zich vijandig gaan gedragen

404 Tenzij men het standpunt huldigt dat een substantieel gedeelte van de asielzoekers eigenlijk arbeidsmigranten zijn (zie Bijlage 7.3) en dat, in het verlengde daarvan, de kwaliteit van de opvang ook de mogelijkheid op betaalde arbeid omvat.

ten opzichte van vreemdelingen. Zoals in het begin van de jaren negentig in Duitsland toen er een forse toename was van geweldsdelicten tegen buitenlanders en met name asielzoekers.[405] De [*bejegening*] daalde toen dusdanig dat de beoogde veiligheid zelf in het geding kwam waardoor de instroom in Duitsland daalde en dientengevolge de instroom in de buurlanden, met name in Nederland, steeg.[406] In zo'n situatie wordt de [*aantrekkelijkheid*] van een bestemmingsland substantieel aangetast: een potentiële asielzoeker staat dan wederom onveiligheid te wachten.

5.2.2 Terugkoppeling B 3: Uitzetting

Een van de criteria die waarschijnlijk door reisagenten wordt gehanteerd bij de keuze van het bestemmingsland is de kans op verblijf met of zonder status. Of beter gezegd: de kans dat iemand *niet* wordt teruggestuurd. Het daadwerkelijk [*uitzetten*] respectievelijk terugsturen van (afgewezen) asielzoekers zal dan de [*aantrekkelijkheid*] van een land als bestemmingsland verlagen.

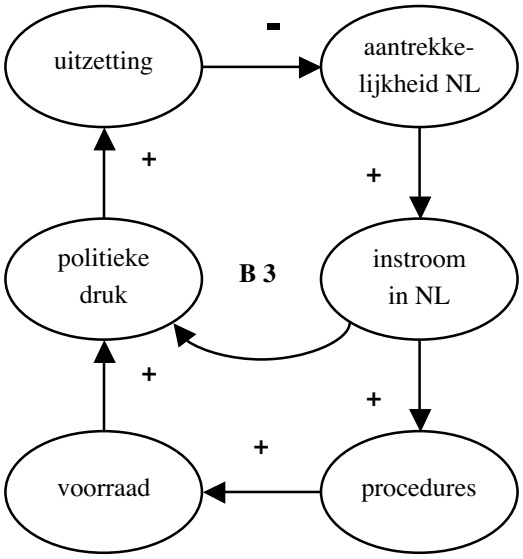

Diagram 5:6 B 3: Uitzetting

Terugkoppeling B3 (diagram 5:6) beschrijft dat een toename van het daadwerkelijk [*uitzetten*] ten gevolge van het toenemen van de [*politieke druk*] ervoor zorgt dat de [*aantrekkelijkheid van NL*][407] afneemt, waardoor de [*instroom*], het aantal [*procedures*] en tenslotte de [*voorraad*] afneemt. Gegeven echter het feit dat daadwerkelijke uitzetting (of terugsturen) maar in een zeer beperkt aantal gevallen voorkomt, heeft deze terugkoppeling geen noemenswaardig effect.[408] In tegenstelling tot de fictieve loop B1, bestaat deze balancing loop B3 wel, maar met een niet-meetbaar effect.

---

405 Cijfermateriaal: Duitse ministerie van BiZa < http://www.bmi.bund.de/> en de Duitse IND <http://www.bafl.de/ >. Dit effect zal ik verder als het Duitsland-effect aanduiden (§ 6.3.1.4).

406 Dat verklaart ook de hoge negatieve correlatie tussen de geïndexeerde instroomcijfers van Duitsland en Nederland over de periode 1990-1995.

407 Aantrekkelijkheid in de betekenis van 'een kleine kans om te worden teruggestuurd', althans kleiner dan die van andere potentiële bestemmingslanden.

408 De overheid volstaat in toenemende mate met een adrescontrole. Indien de persoon daar niet meer verblijft wordt aangenomen dat deze is vertrokken. In 1995 is van 60%, in 1996 van 67%, in 1997 van 76%, in 1998 van 76% (% van 1999 onbekend), in 2000 van 65% en in 2001 van 75% van de afgewezen asielzoekers op deze manier gecontroleerd of ze uit Nederland waren vertrokken.

5.2.3 Terugkoppeling B 4: Productiesnelheid en R 5: Fouten

Een derde maatregel bestaat uit het 'harder werken' van de uitvoerende instanties. Onder normale omstandigheden zal een beperkte verhoging van de [*productiesnelheid*][409] resulteren in een hogere productie en een verkleining van de [*voorraad*] ten gevolge waarvan de [*politieke druk*] zal afnemen en daarmee de [*productiesnelheid*] uiteindelijk weer zal dalen. Het resultaat is de balancing loop B4 in diagram 5:7.

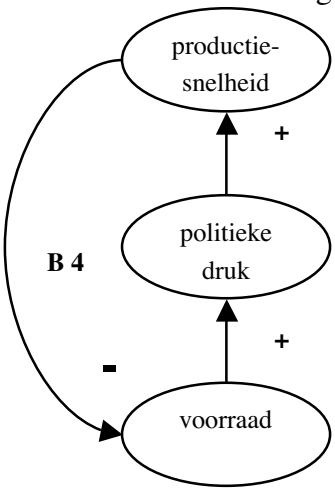

Diagram 5:7 B 4: Productiesnelheid

Aan de [*productiesnelheid*] zit echter een limiet. Naarmate de druk toeneemt, zal de [*productiesnelheid*] weliswaar toenemen maar die toename zelf wordt steeds kleiner totdat deze nihil is: het maximum is bereikt. Indien de snelheid van werken al hoog is, zal het beoogde effect van versnelling zich dus beperkt voordoen.[410] In een dergelijk geval gaat bij een (beoogde) toename van de [*productiesnelheid*][411] en gelijkblijvende capaciteit, een ander aspect een rol spelen: de [*zorgvuldigheid*] of de kwaliteit van de beschikkingen.[412] Minder [*zorgvuldigheid*] leidt[413] tot een toename van [*fouten*] en dat leidt weer tot een toenemend aantal protesten in de vorm van (meer) [*procedures*], hetgeen de [*voorraad*] doet toenemen en de [*politieke druk*] nog verder opvoert. Dat leidt tot nog meer fouten, protesten en (deel)procedures.

Deze reinforcing loop (R5 in diagram 5:8) laat zich met name zien bij een hoge [*productiesnelheid*] in de ambtelijke fase[414] en heeft uiteindelijk tot gevolg dat de snelheid van de ambtelijke afhandeling wellicht iets toeneemt, maar ook dat het aantal procedures zowel in bezwaar als voor de rechter toeneemt waardoor de voorraden toenemen. In wezen is deze terugkoppeling een bijzondere vorm van beïnvloeding van de werkdruk (zie verder in § 5.2.5). De reden waarom deze terugkoppeling toch apart wordt genoemd is dat het effect op de zorgvuldigheid niet verbonden is met de overige vormen van werkdrukbeïnvloeding.

409 In de zin van minder tijd per handeling.
410 Sterman 2000, p.757-789.
411 Door het verlagen bijvoorbeeld van de genormeerde behandeltijd van een of meer onderdelen van de procedure.
412 Zie § 3.3.3.6 over de kwaliteit van de beschikkingen.
413 Let op: het minteken verandert hier de afname in een toename.
414 De zittende magistratuur is minder ontvankelijk voor dit drukmiddel dan een ambtelijke uitvoeringsorganisatie als de IND.

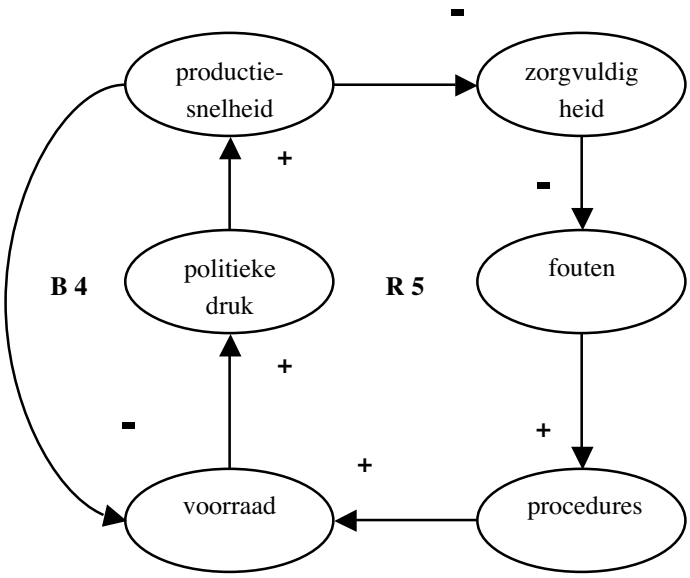

Diagram 5:8 R 5: Fouten

5.2.4 Terugkoppeling R 6: Lengte verblijf

Naast het gegeven dat de snelheid van werken niet onbeperkt kan worden opgevoerd, is de 'wachttijd' of de gemiddelde proceduretijd van belang. De redenering in terugkoppeling R6 (diagram 5:9) is gebaseerd op de praktijkconstatering dat asielzoekers, alleen al vanwege het lange wachten, op grond van het driejarenbeleid onder omstandigheden een verblijfsvergunning kunnen verkrijgen.

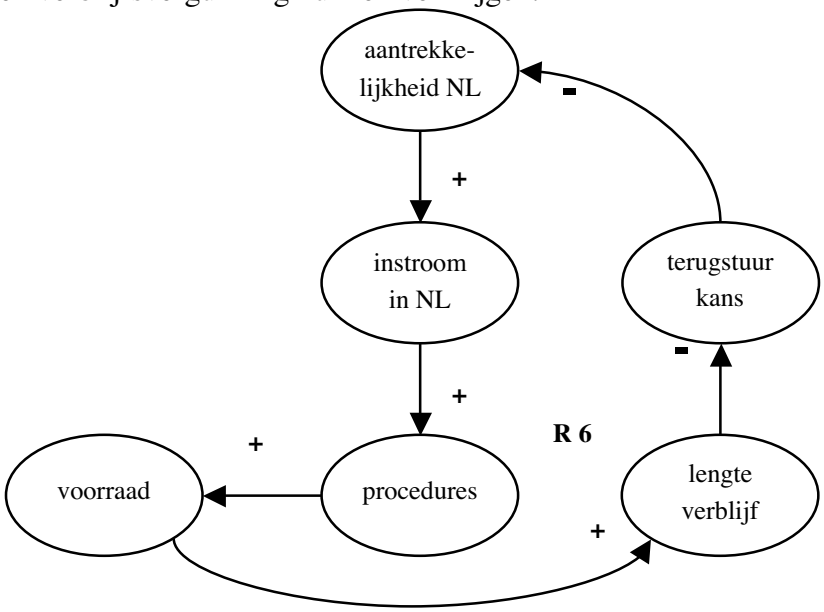

Diagram 5:9 R 6: Lengte verblijf

Naarmate de wachttijd[415] en dus de [*lengte van het verblijf*] toeneemt, en er niet daadwerkelijk wordt uitgezet (terugkoppeling B3 in diagram 5:6), neemt de kans op een verblijf toe (de [*terugstuurkans*] wordt kleiner) en daardoor neemt de [*aantrekkelijkheid van NL*] toe, waardoor meer asielzoekers komen die meer [*procedures*] genereren en de [*voorraad*] doen toenemen.

415 Van de (nog) niet uitgeprocedeerde asielzoeker. Een toename van de voorraad impliceert een toename van de wachttijd en daarmee van de gemiddelde proceduretijd of doorlooptijd.

Bij deze terugkoppeling (R6 in diagram 5:9) dient een opmerking te worden geplaatst. De [*aantrekkelijkheid van NL*] in het diagram dient gelezen te worden als een *relatieve* aantrekkelijkheid, dat wil zeggen in vergelijking met die van andere landen.[416] Bij een afname derhalve van de [*terugstuurkans*] neemt de relatieve [*aantrekkelijkheid van NL*] toe. Dat leidt – bij een voor de overige landen gelijkblijvende aantrekkelijkheid – tot een toename van de [*instroom*] en de [*voorraad*] waardoor de gemiddelde [*lengte van het verblijf*] in Nederland ook toeneemt en daarmee de [*terugstuurkans*] verder afneemt.

Het effect van deze reinforcing loop is mede afhankelijk van de snelheid waarmee de productiecapaciteit wordt aangepast. Immers, hoe sneller de productiecapaciteit kan worden verhoogd, hoe eerder een toename van de voorraad kan worden tegengegaan waardoor de gemiddelde proceduretijd kan worden beperkt en daarmee de lengte van het verblijf. Bij een gelijkblijvende productiecapactieit zal bij een absolute stijging van de totale instroom in Europa deze terugkoppeling tot gevolg hebben dat het Nederlands percentage stijgt: de Nederlandse [*instroom*] neemt dan zowel absoluut als relatief toe.[417] In periodes van een absolute daling (van de totale Europese instroom) is het effect van deze terugkoppeling dat de reële [*instroom in NL*] minder snel zal dalen en onder omstandigheden zelfs zal kunnen stijgen.[418] Daarnaast is er een effect op de relatieve aantrekkelijkheid van de buurlanden (zie § 5.2.10).

5.2.5 Terugkoppeling R 7: Werkdruk en R 8: Verloop en verzuim

De navolgende reeks van terugkoppelingen is een uitwerking van nummer IV uit diagram 5:3. Een direct gevolg van het verhogen van de [*politieke druk*] – en de maatschappelijke kritiek – is een toename van de [*werkdruk*].[419] Dat leidt tot een verhoging van het [*verzuim*] en op termijn tot een toename van het [*verloop*] onder het personeel en daardoor tot een verlaging van de feitelijke [*productie*]. Daardoor neemt via een toename van de [*voorraad*] wederom de [*politieke druk*] toe en ook de [*werkdruk*].

Deze reinforcing loop (R7 in diagram 5:10) hangt weliswaar samen met de eerder omschreven terugkoppeling R5 (in diagram 5:8), maar een toename van de [*werkdruk*] is niet uitsluitend afhankelijk van het opvoeren van de productiesnelheid en is daarom apart weergegeven.

---

416 Over de vraag in hoeverre de aantrekkelijkheid van de overige landen min of meer gelijk blijft, is echter geen empirisch materiaal beschikbaar, behalve de geïndexeerde instroomcijfers (zie Bijlage 4).

417 Stel dat de instroom in Europa in een zekere maand stijgt van 40.000 naar 50.000 en stel voorts dat het relatieve aandeel van Nederland aanvankelijk 10% was. Bij een gelijkblijvende [*aantrekkelijkheid van NL*] zal de instroom in Nederland dan in ieder geval stijgen van 4000 naar 5000. Bij een stijging van de [*aantrekkelijkheid van NL*] van 10% naar (stel) 12% zal de instroom in Nederland van 4000 naar 6000 stijgen.

418 Stel dat de instroom in Europa in een zekere maand daalt van 40.000 naar 36.000 en stel dat de [*aantrekkelijkheid van NL*] van 10% naar 12% stijgt. Dan zal de reële instroom in Nederland in weerwil van de Europese dalende tendens, stijgen van 4000 naar 4320.

419 Zie § 3.4.

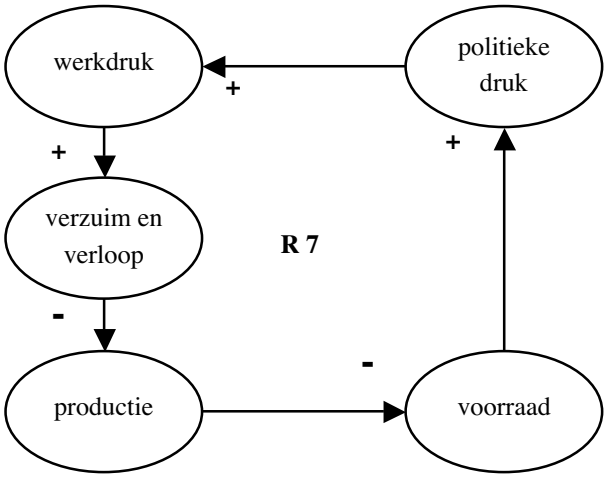

Diagram 5:10 R 7: Werkdruk

Binnen terugkoppeling R7 (werkdruk) doet zich nog een extra reinforcing loop voor: terugkoppeling R8 (in diagram 5:11). Een toename van de [*werkdruk*] leidt tot een toename van het [*verzuim en verloop*], maar die laatste toename leidt op zijn beurt weer tot een verhoging van de [*werkdruk*] en zodoende tot een nog hoger [*verzuim en verloop*].[420] Dat laatste impliceert een verlies aan deskundigheid en een nog verdere verlaging van de [*productie*].

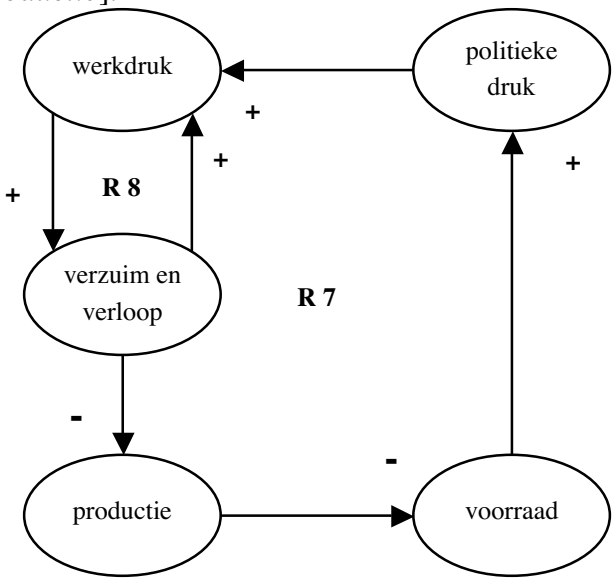

Diagram 5:11 R 8: Verloop en verzuim

5.2.6 Terugkoppeling B 9: Nieuw personeel en R 10: Opleiding nieuw personeel

Als de werkdruk dusdanig is opgelopen dat het onvermijdelijk is om meer personeel aan te nemen, doet zich een ander verschijnsel voor. In diagram 5:12 is met de B9 loop aangegeven dat het gevolg van meer [*productief personeel*] een verhoging van de feitelijk [*productie*] betekent, en dat daardoor de [*voorraden*] kunnen worden

420 Zie § 3.4.1 en noot 316 v.w.b. de IND. Oliva & Sterman (1999) signaleren een soortgelijke terugkoppeling bij hun onderzoek naar commerciële dienstverlening: een toename van de werkdruk leidt tot een toename van de productiesnelheid (of verlaging van de hoeveelheid tijd per klant) dat vervolgens wordt geïnterpreteerd door het management als een kostenbesparing en zodoende leidt tot ontslagen.

verkleind. Deze balancing loop zorgt er echter ook voor dat indien de [*voorraad*] wordt verkleind of de achterstanden verminderen, de politieke druk zal afnemen en daardoor de neiging zal ontstaan om het extra personeel zo snel mogelijk weer te ontslaan.[421]

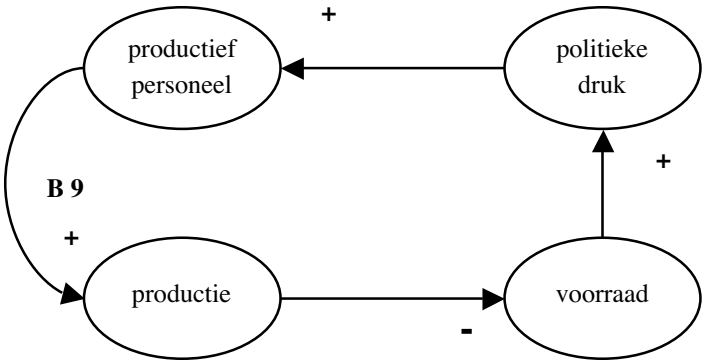

Diagram 5:12 B 9: Nieuw personeel

De uitbreiding van de [*productie*] wordt echter niet onmiddellijk bereikt door het aantrekken van [*nieuw personeel*]. Tussen het besluit om meer geld ter beschikking te stellen, het werven van personeel en de daadwerkelijke inzet van nieuw personeel zit enige tijd: het duurt derhalve 'even' voordat de balancing loop van B9 zich voordoet.

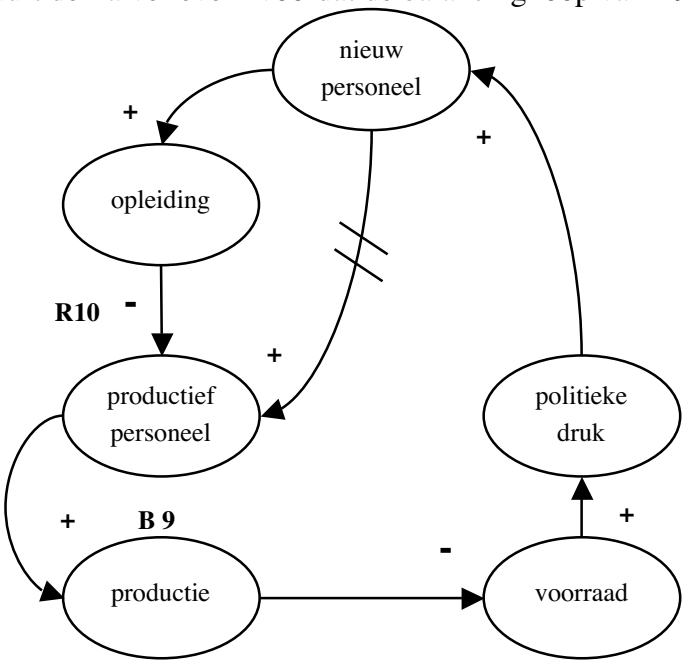

Diagram 5:13 R 10: Opleiding nieuw personeel

Een probleem is ook dat het zelden mogelijk is om nieuw aangenomen personeel direct in te zetten: [*nieuw personeel*] dient immers eerst te worden [*opgeleid*] en ingewerkt door leden van de ervaren staf die daardoor zelf minder werk kunnen verzetten in termen van [*productie*]. In eerste instantie zal derhalve het inhuren van [*nieuw personeel*] een *daling* van de [*productie*] betekenen. Pas nadat het [*nieuwe personeel*] is [*opgeleid*] en ingewerkt en de opleiders (weer) hun eigenlijke productie 'ter hand

421 Anticiperend daarop heeft de IND lange tijd met uitzendkrachten gewerkt en bestond het personeelsbestand voor een groot gedeelte uit werknemers met een tijdelijke aanstelling. In 1996, 1997 en 1998 had van het personeel bij de IND 32%, 22% respectievelijk 12% een tijdelijke aanstelling.

kunnen nemen', zal de [*productie*] toenemen en kan daardoor de eerst toegenomen [*voorraad*] wellicht afnemen. Deze situatie is weergegeven in diagram 5:13.

Om deze vertraging aan te geven is de pijl van [*nieuw personeel*] naar [*productief personeel*] voorzien van een tweetal dwarsstrepen. Terugkoppeling R10 doet zich derhalve eerst voor en wordt na verloop van tijd, als de opleiding en inwerking is afgerond, pas 'gecompenseerd' door de vertraagde terugkoppeling van B9. In diagram 5:14 zijn de terugkoppelingen R7, R8, B9 en R10 (als uitwerking van type IV uit diagram 5:3) in onderling verband opgenomen. Hieruit valt af te leiden dat een daadwerkelijk toename van de productie (B9) door maar liefst drie reinforcing loops (R7, R8 en R10) wordt 'tegengewerkt'.[422] Uitbreiding van [*productief personeel*] is dus wel een reële optie om meer [*productie*] en daardoor een afname van de [*voorraad*] van de procedure te realiseren, maar uit het diagram valt ook af te lezen dat een zeer grote toename van nieuw personeel kan leiden tot een situatie waarin vrijwel iedereen betrokken is bij het opleiden en inwerken van dat nieuwe personeel waardoor de [*productie*] uitsluitend daalt en de [*werkdruk*] en het [*verzuim en verloop*] verder toeneemt.[423]

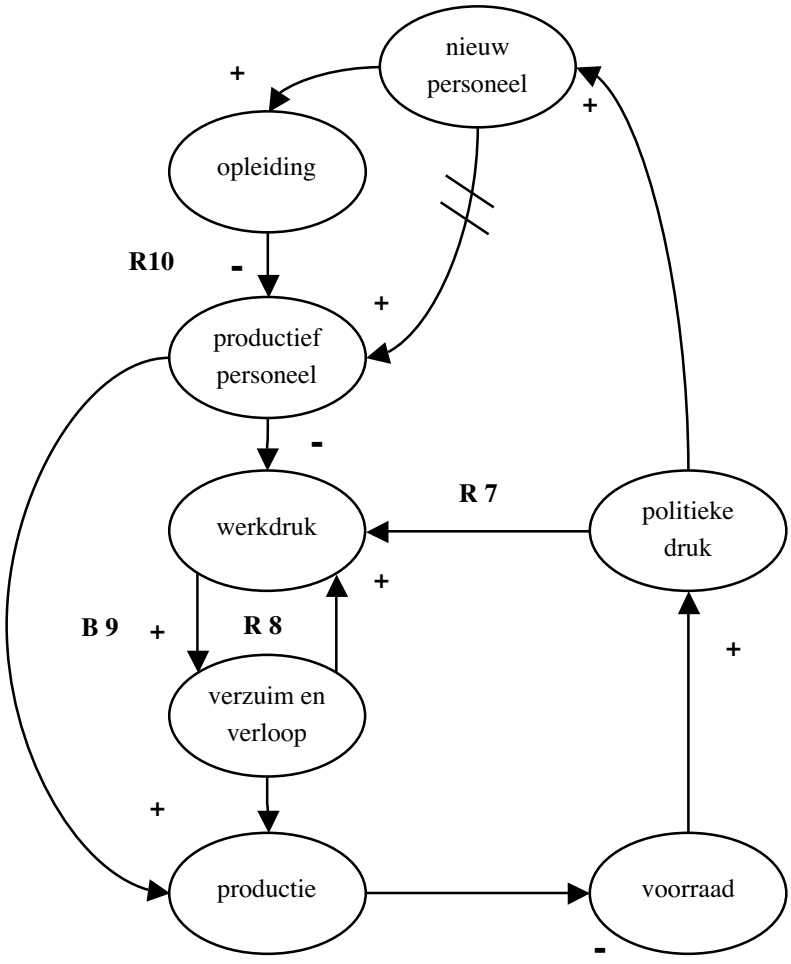

Diagram 5:14 Personeel

422 De samenhang wordt uitgebreid door Sterman (2000, p.469-496) beschreven.

423 Het verloop en met name het ziekteverzuim onder het personeel van de IND is verhoudingsgewijs hoog (zie noot 316).

5.2.7 Terugkoppeling B 11: Wijziging regelgeving, R 12: Nieuwe rechtsvragen en R 13: Dichtslaande-deur-effect

Het vijfde type maatregel (nummer V uit diagram 5:3) is het wijzigen van de toepasselijke [*regelgeving*], meestal ter vereenvoudiging van de procedure, verkorting van de gemiddelde doorlooptijd van de procedure, en vergroting van de afschrikkende werking. De ratio hiervan is dat het door vereenvoudigde [*regelgeving*] gemakkelijker – en minder tijdrovend – is om bepaalde beslissingen te nemen: de [*productie*] kan omhoog en de [*voorraad*] kan zodoende worden verkleind. De bijbehorende balancing loop (B11) is in diagram 5:15 weergegeven.

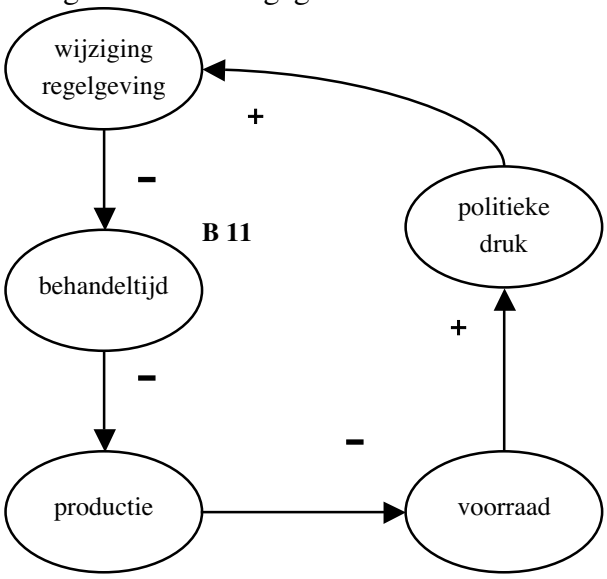

Diagram 5:15 B 11: Wijziging regelgeving

Het beoogde effect van voorraadverlaging doet zich echter zelden direct voor. Dit komt omdat de beoordeling van het toepassen van nieuwe regels nieuwe vragen oproept waarvoor de beoordelaar in eerste instantie méér tijd zal uittrekken: de nieuwe regels moeten eerst bestudeerd worden. Ook hier doet zich dus een soortgelijk mechanisme voor als bij het aantrekken van nieuw personeel. Terugkoppeling R12 (in diagram 5:16) laat zien dat pas na verloop van tijd - als er voldoende duidelijkheid is of precedenten zijn[424] - ook de [*behandeltijd*] zal afnemen, hetgeen dan pas leidt tot een toename van de [*productie*] en een afname van de [*voorraad*]. Er is dus eerst sprake van een tegenovergesteld (niet beoogd) effect (R12) en pas op langere termijn van het beoogde effect (B11). Opgemerkt moet worden dat de vertraging vanwege de nieuwheid van een regeling zich minder sterk in de ambtelijke fase dan in de rechterlijke fase laat merken.

Het cruciale verschil tussen de twee sets van terugkoppelingen (van enerzijds B9 en R10 en anderzijds B11 en R12) is dat waar het herhaaldelijk aantrekken en inzetten van extra personeel elke keer uiteindelijk zal leiden tot een verhoging van de productie, dit *niet* het geval is bij het herhaaldelijk wijzigen van de regelgeving. Immers, elke keer dat regelgeving opnieuw wordt gewijzigd zal de behandeltijd eerst toenemen totdat de nieuwe casuïstiek is uitgekristalliseerd. De precedenten die dan leiden tot een nieuwe bestendige lijn (met name in rechterlijke uitspraken) en daardoor tot een verkorting van de behandeltijd, gelden *niet* meer als tijdwinst indien de

424 Zowel in de zin van duidelijkheid bij de behandelende ambtenaar als in de vorm van uitgekristalliseerde jurisprudentie van de rechter.

regelgeving opnieuw wordt gewijzigd vóórdat die bestendige lijn is ontstaan. Eenmaal opgeleid personeel hoeft echter niet opnieuw te worden opgeleid als er weer nieuw personeel wordt aangetrokken.

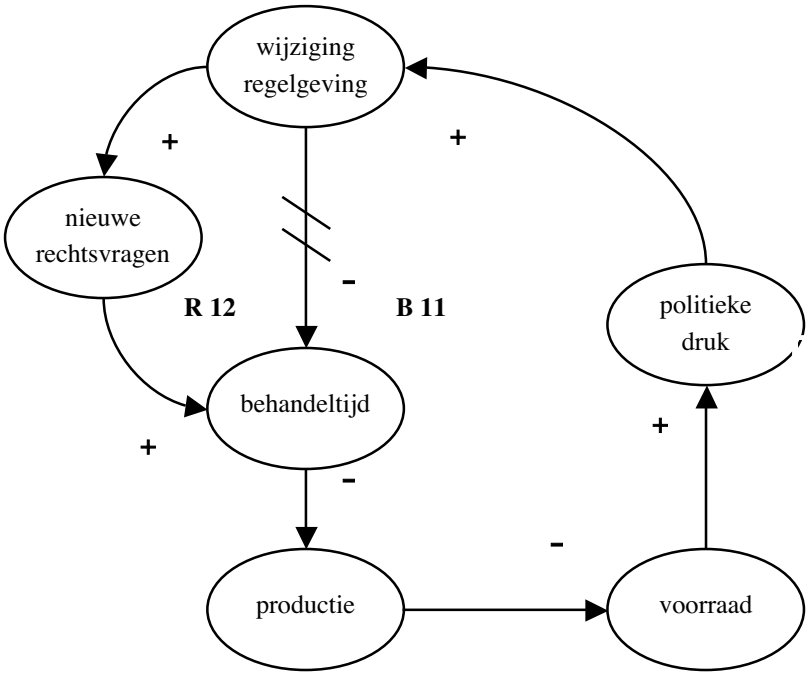

Diagram 5:16 R 12: Nieuwe rechtsvragen

Regioplan concludeerde in dat kader met betrekking tot de wijziging van de Vreemdelingenwet in 1994:

> *Ondanks de problemen die zich voordoen bij de uitvoering van de herziene Vreemdelingenwet zijn de respondenten niet voor nieuwe wetswijzigingen. Men is tamelijk unaniem van oordeel dat de uitleg van de wet, zoals die zich nu, mede aan de hand van jurisprudentie uitkristalliseert, als uitgangspunt moet worden genomen en dat eerst de uitvoering door alle partijen op orde moet worden gebracht.*[425]

Naast de twee terugkoppelingen (B11 en R12) doet zich waarschijnlijk nog een ander effect voor als gevolg van het [*wijzigen van regelgeving*]: het dichtslaande-deur-effect. Dit effect verwijst naar het algemene verschijnsel dat op het moment dat wordt aangekondigd dat een bepaald artikel in een winkel sterk in prijs zal worden verhoogd, er een kortstondige 'run' ontstaat op dat artikel in de bewuste winkel. De verklaring daarvoor is dat men nog 'even' wil profiteren van de 'aanbieding'. Het gevolg hiervan is dat er tijdelijk (tot aan de prijsverhoging) een stijging waarneembaar is van de verkoop van het bewuste artikel en daarna een verhoudingsgewijs even grote daling. In het kader van regelgeving kan naar soortgelijke effecten worden verwezen bij het anticiperen op bijvoorbeeld het wijzigen van fiscale regelingen.

Vertaald naar de context van de asielprocedure zou dit kunnen betekenen dat het aankondigen van het [*wijzigen van regelgeving*] een kortdurende verhoging van de [*aantrekkelijkheid van NL*] tot gevolg heeft en daarmee een verhoging van de [*instroom*], teneinde nog onder de oude minder strikte regelgeving te kunnen vallen. De toepassing van het dichtslaande-deur-effect in de onderhavige context wordt niet

425 Regioplan (Visser & Homburg 1995, p.viii) evalueerde de Vw 1994.

ondersteund door 'direct bewijs'. Er is echter wel een opvallende correlatie tussen het wijzigen van de regels en pieken in de relatieve instroom. In § 6.3.1.3 komt deze conceptuele problematiek nader aan bod.

Een tweede aspect van dit dichtslaande-deur-effect is dat er na de invoering van de nieuwe regelgeving een vergelijkbare 'terugval' in de [*instroom*] merkbaar is. Overigens wordt die daling steevast niet aan dit dichtslaande-deur-effect toegeschreven, maar mijns inziens ten onrechte aan de nieuwe, vaak striktere, regelgeving zelf. In diagram 5:17 is deze terugkoppeling R13 tezamen met B11 en R12 afgebeeld.

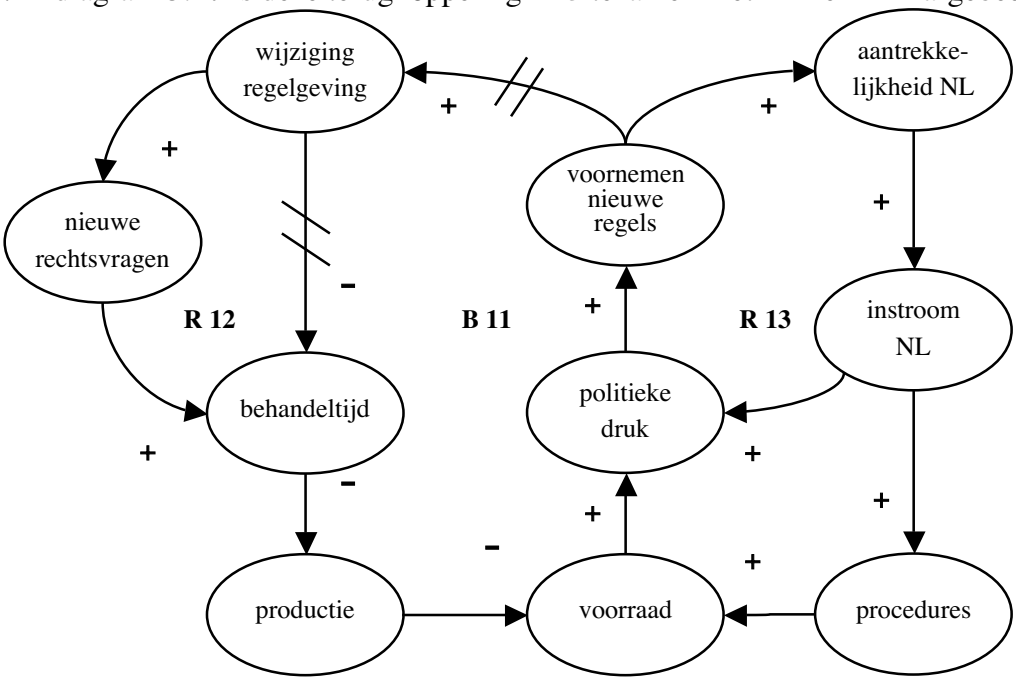

Diagram 5:17 R 13: Dichtslaande-deur-effect

Ook hier zijn in loop B11 en R12 'vertragingsstrepen' opgenomen om aan te geven dat deze effecten zich pas na verloop van tijd voordoen. Allereerst doet zich de R13 loop voor vanaf het moment dat het [*voornemen tot het formuleren van nieuwe regels*] bekend is, tot aan het moment dat de [*gewijzigde regelgeving*] ook daadwerkelijk is geïmplementeerd.[426] Vanaf het moment van de inwerkingtreding van de [*gewijzigde regelgeving*] 'stopt' R13 en wordt eerst R12 en dan pas B11 actief.

5.2.8 Terugkoppeling B 14: Reorganisatie en R 15: Nieuwe werkwijze

Indien eerder genomen productieverhogende maatregelen niet het gewenste effect sorteren,[427] komt het middel van de [*reorganisatie*] in beeld. Bij het wijzigen van de organisatie doet zich een soortgelijk effect voor als bij het wijzigen van regelgeving. In diagram 5:18 en diagram 5:19 zijn de terugkoppelingen B14 en R15 opgenomen waarvan de structuur gelijk is aan die van wijziging van regelgeving (diagram 5:16). In eerste instantie zal de [*behandeltijd*][428] toenemen omdat een [*reorganisatie*] leidt tot een [*nieuwe werkwijze*] welke eerst moet worden aangeleerd. Pas als men ver-

426 Nog los van de complicerende en dus tijdrovende factor dat nieuwe regelgeving, ook al is deze in werking getreden, altijd gepaard gaat met een overgangsregeling.

427 De tijdsfactor is hier met name van belang. Vaak wordt te kort gewacht om de *beoogde* effecten van maatregelen zich te laten manifesteren.

428 Gedoeld wordt op de gemiddelde tijd per procedurele handeling. Nieuwe of anders georganiseerd taken moeten eerst worden aangeleerd hetgeen tijd kost.

trouwd is met deze [*nieuwe werkwijze*] kan de [*reorganisatie*] leiden tot een verlaging van de [*behandeltijd*] en daardoor tot een verhoging van de [*productie*] en een verkleining van de [*voorraad*].

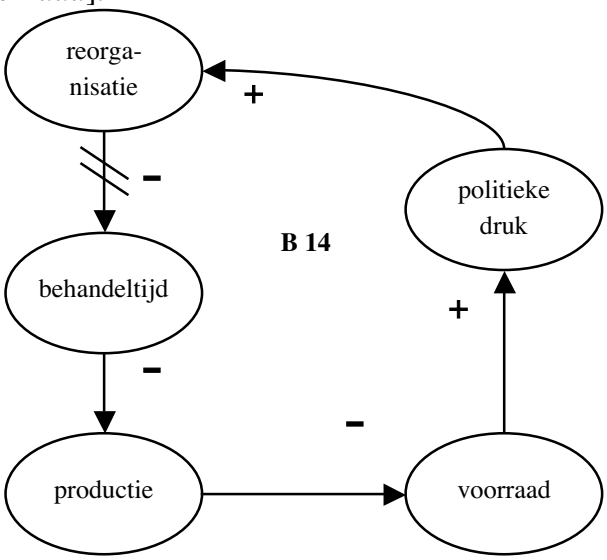

Diagram 5:18 B 14: Reorganisatie

Een verschil tussen deze reorganisatie diagrammen en die van de wijziging van regelgeving is dat er hier geen dichtslaande-deur-effect valt te onderkennen.

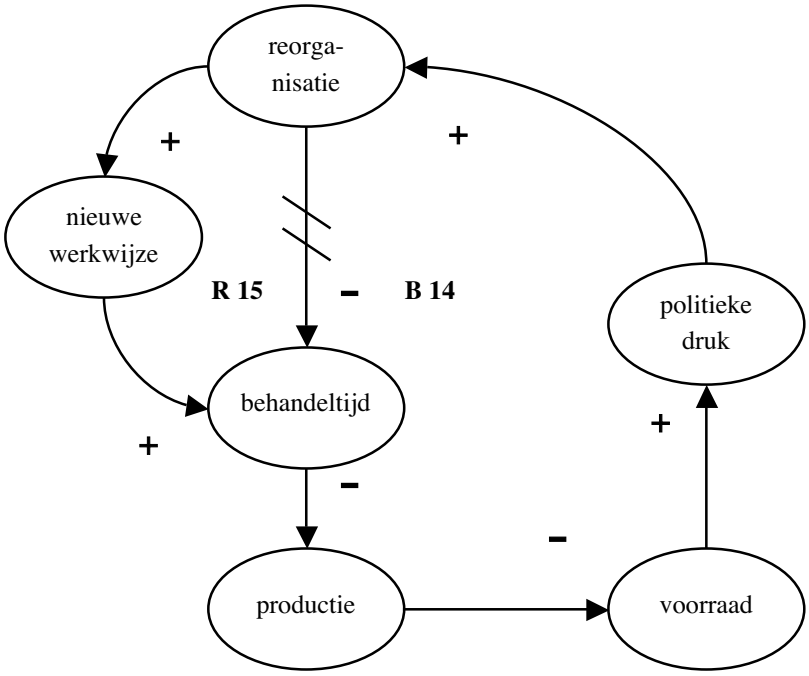

Diagram 5:19 R 15: Nieuwe werkwijze

5.2.9 Overzicht van alle terugkoppelingen

In diagram 5:20 zijn alle terugkoppelingen bij elkaar gezet in één CLD. Ten overvloede zij vermeld dat het uiteindelijke systeemgedrag dat door alle genoemde terugkoppelingen wordt veroorzaakt *niet* uit dit CLD kan worden afgelezen: daarvoor dienen alle genoemde elementen eerst gekwantificeerd te worden. Wel kan geconcludeerd worden dat het verschil tussen dit CLD (diagram 5:20) en het CLD (in diagram 5:3), waarin de perceptie van de problematiek door de discussianten centraal stond,

niet alleen zit in de nuancering van de eerder geschetste terugkoppelingen, maar met name in de uitbreiding van het causale netwerk met reinforcing loops. De balancing loops worden immers 'tegengewerkt' door deze reinforcing loops die in sterke mate bepalend zijn voor het gedrag van het systeem. Anders gezegd, de balancing loops uit diagram 5:3 vertegenwoordigen alleen de beoogde effecten; het samenspel van alle loops in diagram 5:20 geeft ook inzicht in de niet-beoogde effecten. En dit laatste illustreert het belang van het onderkennen van de selectieve perceptie van een probleemsituatie door betrokkenen.

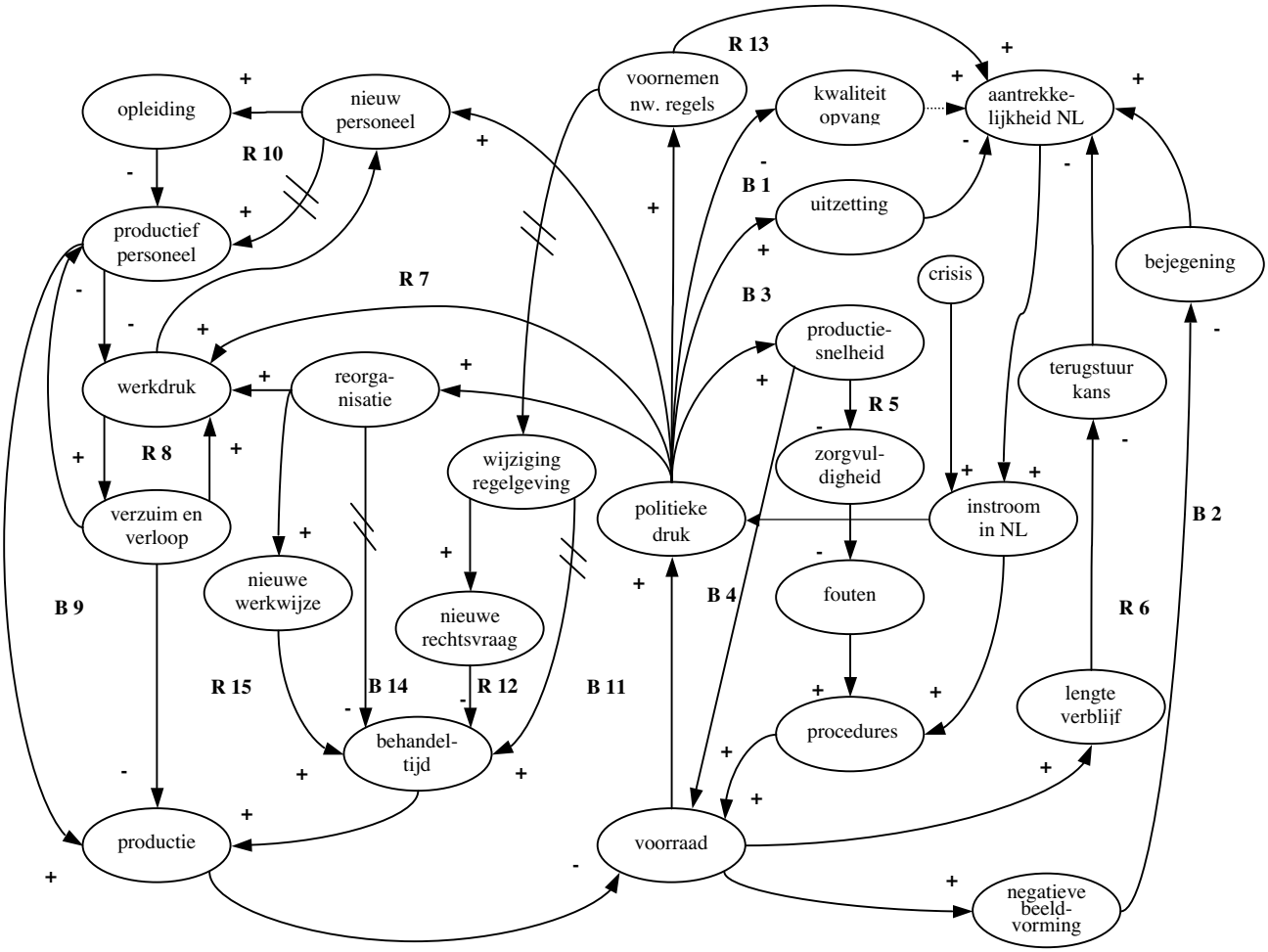

Diagram 5:20 Overzicht van alle terugkoppelingen

5.2.10 Aannemelijkheid

Op 13 september 1999 heb ik een paneldiscussie georganiseerd met een aantal domeindeskundigen[429] met de bedoeling om erachter te komen in hoeverre het door mij geformuleerde (prototype van het) causale netwerk van de asielproblematiek aannemelijk was als model voor een verklaring van het gesignaleerde vergelijkingsgedrag.

In deze paneldiscussie kwam een aantal zaken naar voren. In de eerste plaats waren de participanten aan de paneldiscussie enthousiast over de mogelijkheid om met deskundigen op een ander deelgebied van het domein van gedachten te wisselen

429 Zie Bijlage 5.1 voor een overzicht van de deelnemers aan deze paneldiscussie.

over mogelijke causale relaties in de asielprocedure.[430] In de tweede plaats kon geconcludeerd worden dat mijn prototype eerder te veel dan te weinig terugkoppelingen bevatte. Het resultaat daarvan was onder meer dat een enkele door mij geopperde terugkoppeling zo zwak werd geacht dat deze uit het causale netwerk is verwijderd.[431] Daarnaast werd geconcludeerd dat er geen omissies in de resterende terugkoppelingen waren.[432] De afwezigheid in dit CLD van de COA, tolken, rechtshulp, advocatuur en Landsadvocaat impliceert dus niet dat de inbreng daarvan niet essentieel is, maar dat het problematische vergelijkingsgedrag daarmee niet in verband staat. De constatering bijvoorbeeld dat er bij verschillende procedureonderdelen altijd gewacht moet worden op producties van de IND of de rechterlijke macht en niet op die van de advocatuur of rechtshulp, impliceert dat voor het modelleren van de 'bottleneck' de capaciteit van de advocatuur of rechtshulp niet noodzakelijk is. De overblijvende terugkoppelingen – zoals die in diagram 5:20 zijn gepresenteerd – weerspiegelen derhalve de circulaire causaliteit van de problematiek *volgens deze deskundigen* op aannemelijke wijze.

Aldus is het causale netwerk van de vermeende problematiek uit diagram 5:3 omgezet in een causaal netwerk van de feitelijke problematiek in diagram 5:20.[433] Dit laatste diagram is dusdanig complex dat het onmogelijk is om de effecten van al deze op elkaar inwerkende terugkoppelingen te doorzien zonder de hulp van een computer respectievelijk een computersimulatiemodel.[434] Als het complexe diagram 5:20 wordt vergeleken met de uitgangspositie in diagram 5:3 dan valt er naast de detaillering nog iets op. De enige twee terugkoppelingen die geen nadere uitwerking zijn van de vijf typen van maatregelen uit diagram 5:3, lopen van de [*voorraad*] naar de [*aantrekkelijkheid van NL*] en weer terug (en niet via [*politieke druk*]). Deze loops (B2 en R6) zijn dus wel onderdeel van het systeem maar worden niet gestuurd door het nemen van maatregelen.

Eén element is weliswaar aangestipt maar tot nog toe onderbelicht geweest: de relatie tussen Nederland en de buurlanden. Eerder is aangegeven dat de [*aantrekkelijkheid van NL*] een relatieve is.[435] Dat impliceert dat die aantrekkelijkheid niet alleen door nationale maatregelen en maatschappelijke omstandigheden (zoals de [*bejege-*

---

430 De hectiek van de praktijk zorgt er kennelijk voor dat er weinig tijd is voor reflectie en informatie-uitwisseling. Een gevolg daarvan is dat er verschillende invalshoeken en percepties blijven bestaan ten aanzien van de problematiek. Hier doet zich een interessante terugkoppeling voor: toename van de werkdruk leidt tot een vermindering van de beschikbare tijd voor reflectie, een afname van de onderlinge uitwisseling van informatie, een verlaging van de kennis, een afname van efficiency en (weer) een toename van de werkdruk.

431 Dat betrof een tweetal loops. Een balancing loop waarin de kosten een rol speelden: meer asielzoekers, meer procedures, hogere kosten, meer politieke druk, meer bezuinigingen, versobering van de opvang, verlaging van de aantrekkelijkheid en daardoor minder asielzoekers. De causale relatie tussen politieke druk en bezuiniging werd niet aanwezig geacht. Eerder zou sprake zijn van het tegenovergestelde: hoe meer maatregelen, hoe hoger de kosten. Of anders gezegd: maatregelen ondanks de kosten.
Een tweede – reinforcing – loop behelsde een toename van de instroom die leidde tot een toename van de bezettingsgraad van de opvangcentra en vervolgens tot een toename van het herplaatsen (op andere locaties) van asielzoekers. In de korte periode (enkele dagen) na een herplaatsing komt het dan in de praktijk voor dat 'even' onbekend is – bij de IND – waar een asielzoeker zich precies bevindt. Een eventuele verhoging van de proceduretijd werd alleen op grond daarvan verwaarloosbaar geacht.

432 Wel heeft de discussie geleid tot het wijzigen van de naam van een enkel element dan wel om de gehanteerde omschrijving ervan nader te preciseren.

433 Dat wil zeggen van 'de' problematiek zoals die door mij is geanalyseerd.

434 Vandaar dat de volgende fase in de methode de formalisering betreft van dit netwerk (§ 5.3).

435 Onder meer in diagram 5:9.

ning]) wordt beïnvloed, maar ook door het nemen van maatregelen en omstandigheden in buurlanden. En andersom: het nemen van [*maatregelen in NL*] wordt ook beïnvloed door de mate waarin [*buurlanden*] óók maatregelen nemen om daarmee hun eigen (relatieve) aantrekkelijkheid te verlagen en daardoor indirect de Nederlandse verhogen.

De [*aantrekkelijkheid*] van bestemmingslanden wordt zo op *drie* verschillende wijzen beïnvloed: door nationale maatregelen, door maatregelen van buurlanden én door de grootte van de [*voorraden*]. Deze causaliteit is in diagram 5:21 (sterk vereenvoudigd) weergegeven. In de linkerhelft van het diagram staan de terugkoppelingen in verband met Nederland en in het rechtergedeelte staan de terugkoppelingen met betrekking tot de buurlanden. Bij slechts een beperkt aantal pijlen zijn polariteitstekens (+ of -) opgenomen; opmerkelijk genoeg zijn dat allemaal 'plussen'. Bij de overige pijlpunten zou een soort van ± kunnen worden opgenomen omdat die bewuste causale relaties niet enkelvoudig zijn maar zowel in positieve als in negatieve richting kunnen werken. Daarnaast kan nog worden aangegeven dat er in twee gevallen sprake is van een soort van 'communicerende vaten'. De eerste betreft de instroom naar Nederland respectievelijk naar de buurlanden, en de tweede is de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland (en die van haar buurlanden). Dit betekent dat een toename van de één automatisch een afname van de ander inhoudt: een asielzoeker die in Nederland asiel aanvraagt, wordt niet, althans niet op hetzelfde moment, ook geregistreerd als asielzoeker in een van de buurlanden.

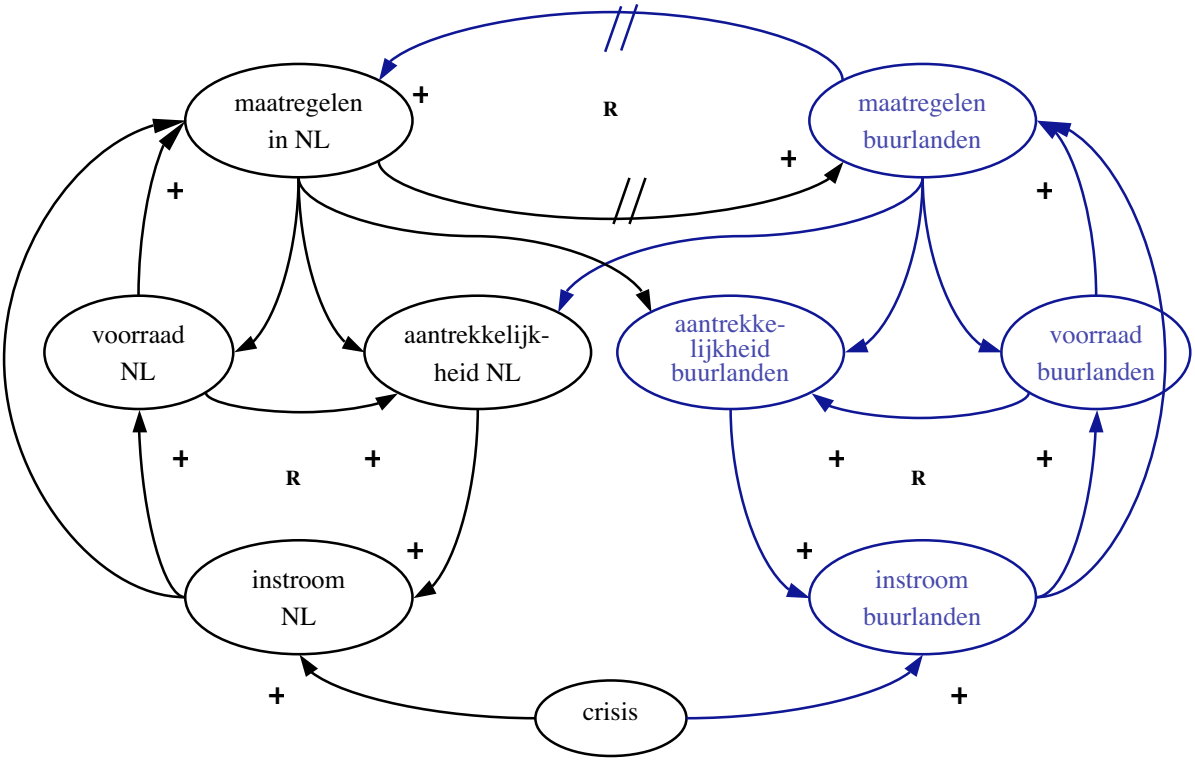

Diagram 5:21 Nederland en de buurlanden

Uit dit gesimplificeerde causale netwerk kan onder meer worden afgeleid, dat de spiraal van reinforcing loops, voornamelijk ten gevolge van het fixeren op de aantrekkelijkheid van het eigen land en de daarop gerichte maatregelen, in wezen contraproductief werkt. Dit onderstreept het belang van een Europees geformuleerd asielbeleid waarbij de instroom normatief wordt verdeeld en waardoor de problematiek van de relatieve aantrekkelijkheid (en de daarmee gepaaard gaande dynamiek) zich in het

geheel niet meer voordoet. Uiteindelijk gaat het immers om een verdeelprobleem van de 100% die naar West-Europa komt, hoe groot die 100% ook moge zijn.

Los van de aannemelijkheid van het bovenstaande CLD over de relatie tussen Nederland en de buurlanden, moet worden onderstreept dat ik in dit onderzoek de *Nederlandse* asielprocedure centraal heb gesteld. Ik heb derhalve slechts in beperkte mate informatie verzameld over de asielprocedures in de buurlanden van Nederland. Daarnaast heb ik op basis van een aantal correlaties, die naar voren komen uit een (statistische) analyse van de cijferreeksen uit deze bijlage, met name gegevens verzameld zoals die zijn beschreven als het 'Duitsland-effect'[436].

De weergave in diagram 5:21 is derhalve een concept, een theoretisch model waarvan de aannemelijkheid berust op de aanname dat de asielsystemen van de buurlanden niet wezenlijk verschillen van die van Nederland en dat er in deze buurlanden op een soortgelijke beleidsmatige wijze als in Nederland wordt gereageerd op de asielproblematiek. Die constatering levert een restrictie op met betrekking tot het onderhavige asielmodel en de conclusies die daaraan kunnen worden verbonden. De aannemelijkheid van de hierna te beschrijven formalisering en de resultaten van de uitgevoerde toetsen van het simulatiemodel, zijn tot op zekere hoogte afhankelijk van deze aanname. Met name in hoofdstuk 8 zal ik ingaan op de consequenties daarvan in het licht van de resultaten van de empirische toetsing uit hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7.

5.3 Het formele asielmodel

In § 5.2 zijn verschillende elementen opgevoerd die in de asielproblematiek een rol spelen. De causale verbanden zijn daarmee weliswaar gegeven, maar de 'sterkte' van de elkaar onderling beïnvloedende terugkoppelingen moet nog worden geëxpliciteerd. De volgende fase bestaat derhalve uit het kwantificeren van deze relaties in een 'stocks and flows diagram' (SFD)[437] waarmee de reële stromen en de informatiestromen in het systeem worden weergegeven. Om het geheel overzichtelijk te houden komen hierna telkens delen van het totale SFD aan bod in de volgende clusters:

- Procedure (d.w.z. de SFD over de routes van de verzoeken)
- Productie (d.w.z. de SFD over de hoeveelheid beschikkingen (en vonnissen) die geproduceerd kunnen worden per procedure-onderdeel
- Capaciteit (d.w.z. de SFD over de inzetbare hoeveelheid personeel) en
- Beleid (d.w.z. de SFD over de te nemen maatregelen)

Deze indeling sluit ook aan op de beschrijving van het domein en het vergelijkingsgedrag waarbij de aandacht is gericht op de instroom, voorraadvorming en doorstroom. In kaart dient derhalve te worden gebracht: welke procedurele routes de ingekomen asielverzoeken kunnen doorlopen, welke productie bij de respectievelijke deelprocedures wordt gerealiseerd om de in-, door- en uitstroom te realiseren, op welke manier de productiecapaciteit wordt gerealiseerd en op welke manier de factoren in deze clusters beleidsmatig kunnen worden beïnvloed.

In de navolgende paragrafen komen deze vier clusters achtereenvolgens aan de orde waarbij het met name gaat om de koppeling van de verschillende elementen, in de vorm van cumulatie van voorraden (stocks), de (vertraagde) doorstroming (flows)

436 Zie § 5.2.1 en Bijlage 4.
437 Zie § 2.2.4.

in en uit deze voorraden, en factoren die deze stromen beïnvloeden (converters). Naast de reële dossierstromen komen ook de informatiestromen aan bod waardoor informatie over het niveau van een voorraad, of de mate van in-, door of uitstroom, op verschillende plaatsen in het model beschikbaar is.

5.3.1 Procedure cluster

Bij de beschrijving van de clusters is het van belang om in het oog te houden dat het gaat om de doorstroming – of het gebrek daaraan – in de asielprocedure als geheel en de daaruit voortvloeiende belasting voor de uitvoerende instanties. Dat betekent dat er niet zozeer wordt gekeken op dossierniveau naar de individuele juridische mogelijkheden, maar op een geaggregeerd niveau naar het effect van bepaalde handelingen op de uitvoering als zodanig. Waar vindt voorraadvorming plaats en op welke wijze is deze van invloed op het gedrag van het systeem?

Het is derhalve van belang om onderscheid te maken tussen handelingen die er voor zorgen dat een dossier kan worden afgelegd (uit de procedure gaat) en handelingen die er voor zorgen dat dit niet gebeurt (in de procedure blijft). Dit is van belang omdat het eerste type een verlichting van de administratieve last betekent, terwijl het tweede type juist voor een belasting van de uitvoerende instanties zorgt. In dat licht bezien is het dus *niet* relevant om onderscheid te maken tussen het al dan niet verkrijgen van een status.[438]

5.3.1.1 Procedure in essentie

In diagram 5:22 is de procedure vereenvoudigd weergegeven: een aaneenschakeling van de instroom [*naar procedure*], de feitelijke behandeling van het verzoek [*procedure*] en de uitstroom [*uit procedure*].[439]

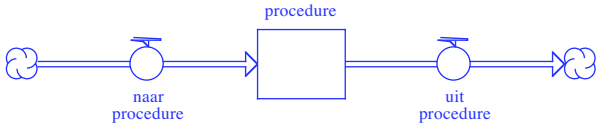

Diagram 5:22 Procedure in essentie (1)

In dit diagram ontbreekt echter een aanduiding dat de behandeling van de verzoeken een zekere tijd in beslag neemt en dat voor de behandeling in de procedure voldoende capaciteit aanwezig moet zijn. Als een dergelijke aanduiding wordt toegevoegd, dan moet ook duidelijk zijn waar de verzoeken blijven die – in geval van een beperkte capaciteit – wachten op behandeling. Om dat onderscheid te visualiseren is in diagram 5:23 [*procedure*] opgesplitst in [*wachtrij*] en [*behandeling*]. Het visuele onderscheid tussen [*wachtrij*] en [*behandeling*] is aangegeven door het element van de [*wachtrij*] 'blanco' te laten en die van de feitelijk [*behandeling*] een verticale arcering te geven.[440]

---

438 Geen onderscheid wordt dus gemaakt tussen: a) het dossier dat wordt gesloten als er geen status wordt verleend en niet wordt doorgeprocedeerd, b) het dossier dat wordt gesloten omdat wel een status wordt verleend en er ook niet wordt doorgeprocedeerd voor een andere status.

439 In alle diagrammen in deze paragraaf zijn alleen die elementen opgenomen die essentieel zijn voor het inzichtelijk maken van de structuur. De complete diagrammen zijn opgenomen in Bijlage 1.1.

440 Oorspronkelijk zijn deze symbolen door de ontwerpers van de software bedoeld als verwijzing naar een voorraadcontainer en een lopende band.

Het functionele onderscheid tussen beide stocks is dat een [*wachtrij*] een onbeperkte capaciteit heeft, terwijl de capaciteit van [*behandeling*] expliciet wordt gereguleerd.[441] De mate van in- en uitstroom bij deze stocks wordt gedefinieerd in de 'kranen' die met deze stocks zijn verbonden.

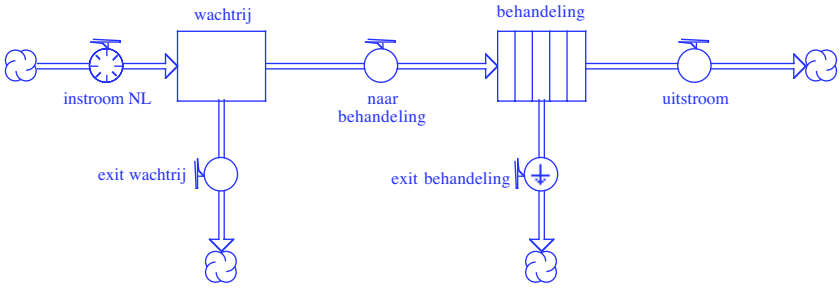

Diagram 5:23 Procedure in essentie (2)

In diagram 5:23 is zo een onderscheid te zien tussen de [*instroom*], de [*wachtrij*], de doorstroming [*naar behandeling*] vanuit de wachtrij naar de fase van de daadwerkelijke [*behandeling*], en de [*uitstroom*]. Bovendien is in dit diagram te zien dat beide stocks een tweetal uitstromen hebben 'ergens' halverwege de rit: [*exit wachtrij*] en [*exit behandeling*]. Dit is niet zozeer om aan te geven dat de behandeling van een verzoek tot verschillende uitkomsten kan leiden, in de zin van wel of geen status, maar om rekening te houden met het gegeven dat niet alle verzoeken dezelfde 'route' doorlopen. Dat is van belang omdat verschillende routes een verschillend beslag leggen op de (beschikbare) behandelcapaciteit en een verschillend effect hebben op voorraadvorming in de procedure en daarmee op het gedrag van het systeem. De enige overeenkomst die de verschillende routes hebben is het gemeenschappelijke startpunt.

De procedure is nu weergegeven als een aaneenschakeling van slechts één [*wachtrij*] en één [*behandeling*]. In werkelijkheid doet zich echter een reeks van onderling verbonden deelprocedures voor, die elk een aparte instroom, wachtrij, behandeltijd, capaciteit en uitstroom hebben, alsmede 'tussentijdse' exits.

5.3.1.2 Procedure nader uitgewerkt

De asielprocedure zelf is herhaaldelijk gewijzigd. Soms ging het om cosmetische wijzigingen[442] en in andere gevallen betrof het essentiële veranderingen.[443] In de bestudeerde periode zijn in ieder geval drie periodes te onderkennen: de periode vóór de invoering van de Vw 1994, die ten tijde van de Vw 1994 en die vanaf de invoering van de Vw 2000. Alhoewel de feitelijke invoering van de Vw 2000 pas in april 2001 plaats vond, waardoor de laatste periode nog net binnen de onderzoeksperiode valt, werd de Vw 2000 al veel eerder aangekondigd. Het effect van deze wet laat zich, onder verwijzing naar het dichtslaande-deur-effect dan ook eerder gelden.[444]

441 Zowel voor wat betreft de instroom per tijdseenheid, de duur van de behandeling als de totale hoeveelheid die per behandeltijd in de container aanwezig kan zijn.

442 Ingevolge de invoering van de Awb (1994) werd bijvoorbeeld de 'herziening' hernoemd in 'bezwaar' en het civielrechtelijke kort geding (kg) maakte plaats voor de voorlopige voorziening (VOVO) bij de bestuursrechter.

443 Zie voor een uitgebreid overzicht van beleidsmaatregelen: Bijlage 3.

444 Zie § 3.4.2 en § 5.2.7 voor het 'dichtslaande-deur-effect'. Daarnaast is deze structuur van belang bij het doorrekenen van verschillende (toekomst) scenario's in § 6.3.

In § 3.3.2.2 is eerder een schematisch overzicht gegeven van de drie verschillende netwerken van procedurele routes in de asielprocedure.[445] De belangrijkste procedurele omleidingen zijn de volgende. In de situatie van vóór de Vw 1994 is er een eerste gehoor [*EG*], vervolgens een nader gehoor [*NG*] en volgt na verloop van tijd de beslissing in eerste aanleg [*EA*]. Daarna kan in herziening [*Hz*] worden gegaan en tenslotte is het nog mogelijk om in Beroep [*Brp*] te gaan (bij de ARRS). Omdat het instellen van [*Hz*] dan wel [*Brp*] niet automatisch een schorsende werking had, was er de mogelijkheid om ter voorkoming van uitzetting een kort geding [*kg*] aan te spannen.[446] Met de invoering van de Vw 1994 wordt vooraan de procedure bij het [*EG*] een extra beslissingsmoment wordt toegevoegd: de 'korte' [*AC-procedure*] voor de KONO's. Tegen een dergelijke voor de asielzoeker negatieve beslissing kan [*AC-Brp*] bij de rechter worden aangetekend.[447]

De invoering van de Vw 2000 voegt nu aan het eind van de procedure een tweede rechterlijke instantie toe: het Hoger Beroep [*HB*] bij de ABRS. Door het vervallen van de bezwaarfase blijft er nog maar één ambtelijke fase over. De invoering echter van de voornemenprocedure [*VNM*] voorafgaand aan de beslissing in [EA], maakt dat er wel degelijk twee ambtelijke beslismomenten overblijven. Het grote verschil is echter dat het 'voornemen' geen zelfstandig besluit wordt geacht te zijn waartegen derhalve ook geen zelfstandig rechtsmiddel kan worden aangewend. Een belangrijke wijziging vindt ook plaats door jurisprudentie van de ABRS.[448] In de AC-procedure van 48 uur mogen voortaan alle asielverzoeken worden behandeld, waardoor bij een afwijzing in de AC-procedure slechts het [*AC-Brp*] resteert. Dit in tegenstelling tot de situatie onder de Vw 1994 waarbij het na het [*AC-Brp*] mogelijk was om alsnog in de 'reguliere' asielprocedure opgenomen te worden.

Het instellen van het 'gewone' [*Brp*] tenslotte heeft in principe[449] schorsende werking waardoor de noodzaak ontbreekt om een voorlopige voorziening [*VOVO*] te vragen. Het instellen van [*HB*] heeft echter geen schorsende werking waardoor er weer wel de mogelijkheid ontstaat voor het verzoeken om een [*VOVO*].

5.3.1.3 Informatiestromen in de procedure

Tot nog toe zijn in de SFD's alleen de reële stromen weergegeven. Wat ontbreekt zijn de informatiestromen tussen de verschillende elementen.[450] Omdat het lastig is om de volledige procedure zowel voor wat betreft de reële stromen als de informatiestromen op één pagina weer te geven, is in diagram 5:24 een compacte versie weergegeven waarin de belangrijkste elementen voorkomen van zowel de reële stromen als de informatiestromen.[451] Deze compacte versie geeft een beeld van de terugkoppelingen

445 De schema's in figuur 3:1, figuur 3:2 en figuur 3:3 laten overigens *alleen* alle behandelfasen zien, d.w.z.: het EG, NG, VNM, EA, Hz/Bzw, KG/VOVO, AC-Brp, Brp en HB. De voor elk van deze fasen aanwezige wachtrijen zijn slechts vanwege de overzichtelijkheid niet in deze schema's opgenomen. Het volledige schema inclusief wachtrijen is opgenomen in Bijlage 1.1.

446 Met de zeldzaam gebruikte mogelijkheid om van die uitspraak in kg in hoger beroep te gaan en daar weer van in cassatie bij de HR.

447 Voor het overige veranderen eigenlijk alleen de benamingen (van [*kg*] in [*VOVO*], van herziening [*Hz*] in bezwaar [*Bzw*]) en de functionarissen (van civiele naar bestuursrechtelijke rechter).

448 Zie noot 242.

449 In de gevallen van art 82 lid 2 Vw 2000 is er geen sprake van opschortende werking zodat er wel een VOVO aan de rechter kan worden gevraagd.

450 Zie voor een onderscheid tussen deze twee stromen: § 2.2.4.

451 Dat geldt overigens voor alle in dit hoofdstuk opgenomen SFD's. De volledige SFD'S zijn opgenomen in Bijlage 1.1.

zoals die eerder zijn omschreven in § 5.2. Het uiteindelijke model is te zien als een meervoudige herhaling van het SFD uit diagram 5:24 voor elk van de behandelfasen uit de procedure (zoals weergegeven in de figuren in § 3.3.2.2). Naast de eerder aangeduide wachtrijen, behandelcontainers, en in-, door- en uitstromen zijn in diagram 5:24 nog andere elementen opgenomen.[452] Deze elementen zijn weergegeven in de kleine cirkels die met dunne, enkele pijlen verbonden zijn met andere elementen. Deze dunne (rode) pijlen representeren de informatiestromen in het model. Voor de duidelijkheid zijn onder de navolgende diagrammen alle daarin voorkomende elementen telkens op twee manieren omschreven: in woorden én met behulp van een wiskundige formule (aangeduid met de Griekse letter Φ) zoals deze in het computersimulatiemodel is opgenomen.

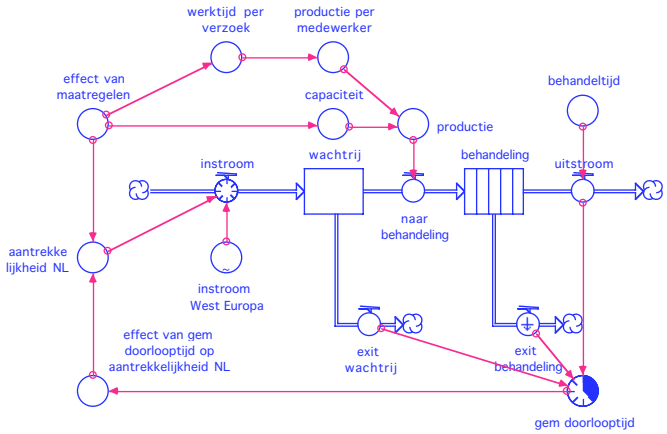

Diagram 5:24 Gemodelleerde procedure

De verschillende elementen en de bijbehorende formules in dit diagram zijn:

- [*behandeltijd*]: hoeveelheid tijd (in maanden) die nodig is om een verzoek een procedureonderdeel volledig te laten doorlopen

  ϕ 1. behandeltijd[453] $\equiv BT = M \equiv [\mathrm{M}]$

- [*maatregel*]: effect van maatregelen (nader uitgewerkt in § 5.3.4 over beleid cluster)

  ϕ 2. maatregel $\equiv Ef_{maatregel} = f \equiv [\text{-}]$

- [*werktijd per verzoek*]: hoeveelheid medewerkermaanden per verzoek (nader uitgewerkt in § 5.3.2 over productie cluster)

  ϕ 3. $\text{werktijd}_{\text{per verzoek}}$ $\equiv WT_v = \frac{fte.BT}{V}.Ef_{maatregel} \equiv \left[\frac{\mathrm{fte.M}}{\mathrm{V}}\right]$

- [*productie per medewerker*]: verzoeken per maand per medewerker (nader uitgewerkt in § 5.3.2 over productie cluster)

  ϕ 4. $\text{productie}_{\text{medewerker}}$ $\equiv P_m = \frac{1}{WT_v} = \frac{V}{fte.BT} \equiv \left[\frac{\mathrm{V}}{\mathrm{fte.M}}\right]$

452 Het 'wolkje' voor het begin van de [*instroom*] representeert het gegeven dat er geen *door het model* bepaalbare voorraad van asielzoekers is; anders gezegd die hoeveelheid is onbepaalbaar groot. Dat wil echter niet zeggen dat de [*instroom*] zelf niet wordt beïnvloed door een aantal wel in het model gegeven constanten en variabelen.

453 De formules geven de relaties aan tussen de gehanteerde symbolen. Aan het eind van de omschrijving staat tussen rechte haken de *dimensie* waarin de eenheid wordt 'geteld'. Gebruikte symbolen: V=verzoeken, S=stromen, M=maand, fte=full time equivalent, *f*=factor, *Ef*=effect van een factor. De symbolen *f* en *Ef* zijn verhoudingsgetallen en dimensieloos (zie ook § 6.2.2.3 en Bijlage 2.1).

- [*capaciteit*]: hoeveelheid inzetbaar personeel (in fte's) voor [*productie*] (nader uitgewerkt in § 5.3.3 over capaciteit cluster)

  ϕ 5. capaciteit $\equiv Cap = fte.Ef_{maatregel} \equiv [\text{fte}]$

- [*productie*]: de hoeveelheid die per maand uit de [*wachtrij*] naar [*behandeling*] kan stromen en na verloop van tijd de uitstroom vormt (apart berekend voor elke deelprocedure voor zowel IND als rechters en nader uitgewerkt in § 5.3.2 over productie cluster)

  ϕ 6. productie $\equiv P = P_m.Cap = \frac{V}{fte.M}.fte = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*instroom West-Europa*]: instroom van verzoeken per maand in West-Europa

  ϕ 7. $\text{stroom}_{\text{in West-Europa}}$ $\equiv S_{wEU} = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*instroom*]: instroom van verzoeken per maand in Nederland; gedeelte van de totale instroom per maand in West-Europa

  ϕ 8. $\text{stroom}_{\text{in NL}}$ $\equiv S_{in-wacht} = S_{in-wEU} \cdot f_{aantrek-NL} = \frac{V}{M}.f \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*wachtrij*]: de voorraad nog te behandelen verzoeken; uitgaande van een initiële waarde van de voorraad, vermeerderd met de instroom per maand en verminderd met de uitstroom per maand[454]

  ϕ 9. wachtrij $\equiv V_{wacht} = \text{integraal}(S_{in-wacht} - S_{uit-wacht}, V_{wacht-init}) = V \equiv [\text{V}]$

- [*naar behandeling*]: doorstroom van verzoeken per maand uit de [*wachtrij*] naar de [*behandeling*], voor zover daar productiecapaciteit voor is (de stroom *uit* de wachtrij is dezelfde als de stroom *naar* behandeling)[455]

  ϕ 10. $\text{stroom}_{\text{naar behandeling}}$ $\equiv S_{in-beh} = \min(P_{beh}, \frac{V_{wacht}}{M}) = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*exit wachtrij*]: uitstroom uit de procedure als zodanig per maand van een gedeelte van de verzoeken waarbij niet langer gewacht wordt op een mogelijke behandeling

  ϕ 11. $\text{stroom}_{\text{exit wachtrij}}$ $\equiv S_{exit-wacht} = \frac{V_{wacht}}{M}.f_{exit-wacht} = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*behandeling*]: het aantal in behandeling zijnde verzoeken

  ϕ 12. behandeling $\equiv V_{beh} = \text{integraal}(S_{in-beh} - S_{uit-beh}, V_{beh-init}) = V \equiv [\text{V}]$

- [*uitstroom*]: uitstroom van behandelde verzoeken per maand uit de procedure; de volledige instroom [*naar behandeling*] stroomt, onder aftrek van de 'tussentijdse' uitstroom ([*exit behandeling*]), na een vertraging[456] ter grootte van de [*behandeltijd*] uit de stock [*behandeling*]

---

454 De reguliere notatie voor een stock is die van een integraal- of een differentiaalvergelijking. In navolging van Sterman (2000, p.195) hanteer ik de aanduiding 'integraal(a-b,c)' om aan te geven dat het niveau van de stock wordt verhoogd door een instroom (a) en tegelijkertijd wordt verlaagd door een uitstroom (b) gegeven een bepaalde initiële waarde (c) van de stock.

455 De functie *min(a,b)* bepaalt de laagste waarde van *a* en *b*; de functie *max(a,b)* bepaalt de hoogste waarde.

456 De functie *delay(a,b)* bepaalt dat *a* een vertraging ondervindt van *b* tijdseenheden (maanden).

ϕ 13. stroom$_{\text{uit behandeling}}$ $\equiv S_{uit-beh} = \text{delay}(\frac{V_{beh}}{M}, BT) = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*exit behandeling*]: uitstroom per maand uit de procedure als zodanig van een gedeelte van de verzoeken waarbij niet langer gewacht wordt op een verdere behandeling

ϕ 14. stroom$_{\text{exit behandeling}}$ $\equiv S_{exit-beh} = \frac{V_{beh}}{M} . f_{exit-beh} = \frac{V}{M} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

- [*gemiddelde doorlooptijd*]: gemiddelde duur van de procedure van verzoeken die uit de procedure zijn (gewogen gemiddelde van de doorlooptijden van alle deelprocedures gerekend vanaf de [*instroom*])

ϕ 15. doorlooptijd$_{\text{gemiddeld}}$ [457] $\equiv CT_{gem} = \frac{CT_1.V_1 + ... + CT_x.V_x}{V_{1...x}} = \frac{M.V}{V} \equiv [\text{M}]$

- [*effect van de gemiddelde doorlooptijd*]: het effect van de gemiddelde doorlooptijd op de aantrekkelijkheid van NL

ϕ 16. effect$_{\text{doorlooptijd op aantrekkelijkheid}}$ $\equiv Ef_{ct \rightarrow aantrek-NL} = f \equiv [\text{-}]$

- [*aantrekkelijkheid van NL*]: percentage van de [*instroom West-Europa*] dat naar Nederland gaat

ϕ 17. aantrekkelijkheid$_{\text{NL}}$ $\equiv f_{aantrek-NL} = Ef_{gem.ct \rightarrow aantrek-NL} . Ef_{maatregel} = f \equiv [\text{-}]$

De elementen [*maatregelen*], [*productie*], [*productie per medewerker*] en [*capaciteit*] zijn overigens op hun beurt weer afhankelijk van elementen die in andere clusters gedefinieerd zijn en hierna uitgebreider aan bod komen.

5.3.2 Productie cluster

In de cluster procedure is verwezen naar de inzet van [*capaciteit*] die noodzakelijk is voor het realiseren van een bepaalde [*productie*] bij de verschillende procedureonderdelen. De grootte van de [*productie*] is afhankelijk van de beschikbare [*capaciteit*], de [*productie per medewerker*] en de aanwezige vraag naar productie (de grootte van de wachtrij). Afhankelijk van het betreffende onderdeel van de procedure zijn er beoordelaars van verschillende instanties bij betrokken. Zo betreft het niet alleen de IND, maar ook tolken, advocaten, rechtsbijstandverleners, rechters[458] en de landsadvocaat.[459]

Ten einde het model niet complexer te maken dan strikt noodzakelijk[460] heb ik alleen de productie van de IND en van de rechters gemodelleerd. Over tolken is geen (historisch) cijfermateriaal beschikbaar dat een enigszins betrouwbaar beeld zou kunnen geven van hun kwantitatieve inzet in de procedure sinds 1980. Bovendien zou het model veel complexer zijn geworden als ik in het model een onderscheid had moeten maken per taalgroep van asielzoekers. Tevens zou dat betekend hebben dat de maandelijkse instroomcijfers over de gehele periode zouden moeten worden uitgesplitst naar de taal die de asielzoeker machtig is. Een aanname in het model is derhalve dat de inzet van tolken in de procedure over het geheel genomen gedurende de bestudeerde periode niet structureel is gewijzigd voor zover het de invloed betreft op

457 De aanduiding *ct* komt van 'cycletime' (doorlooptijd).
458 Inclusief ondersteunend personeel.
459 Sinds 1995 wordt een deel van het werk dat voorheen volledig door de Landsadvocaat werd verzorgd gedaan door de UPV (unit procesvertegenwoordiging) van de IND.
460 Zie nader de 'boundary adequacy test' in § 6.2.5.

de [*productie*]. In § 6.2.5.2 wordt nog nader ingegaan op de consequenties van deze aanname.

Advocaten[461] en andere rechtsbijstandverleners zijn ook niet in het model opgenomen. De reden hiervan is niet zozeer de beschikbaarheid van cijfermateriaal als wel de stelling[462] dat de beperkte capaciteit van de IND en die van de rechterlijke macht een belangrijke oorzaak zijn van vertragingen respectievelijk voorraadvorming in de procedure. Anders gezegd, in de verschillende procedureonderdelen moeten de rechtsbijstandverleners en de landsadvocaat telkens wachten op de productie van (stukken van) de IND en de rechters, en niet andersom. Aanname in het model is derhalve tevens dat de capaciteit van de landsadvocaat en rechtsbijstandverleners (nog) niet van invloed is geweest op de [*productie*].[463]

5.3.2.1 Productie in essentie

In het model is onderscheid gemaakt tussen de productie van beoordelaars in de verschillende fasen van de procedure. Alhoewel er verschillende kengetallen in het model worden gebruikt voor de respectievelijke categorieën van beoordelaars van de IND en die van rechters, is de structuur van de productie voor elk daarvan hetzelfde.

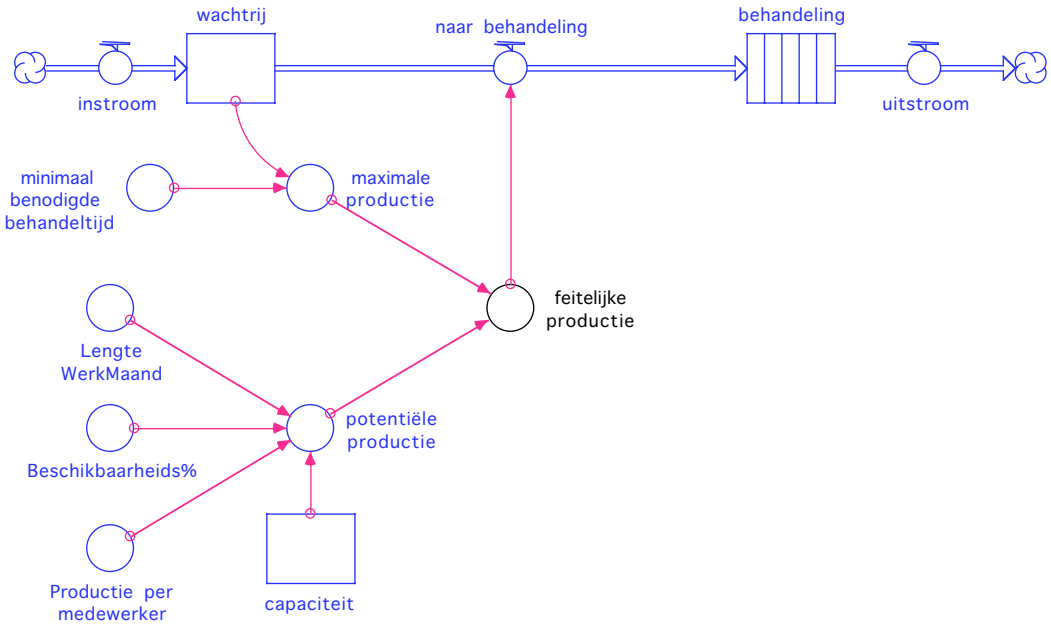

Diagram 5:25 Productie in essentie

In diagram 5:25 is de essentie van de productie van elk van de deelprocedures weergegeven. Onderscheid wordt gemaakt tussen: de [*feitelijke productie*], de gewenste of [*maximale productie*] en de beschikbare of [*potentiële productie*]:

- [*potentiële productie*]: de productie (verzoeken per maand) die bereikt kan worden, gegeven de grootte van de beschikbare [*capaciteit*], de lengte van de [*werkmaand*][464], het ziekteverzuim en verloop[465], en de [*productie per medewerker*]

461 Waaronder de Landsadvocaat.
462 Deze stelling werd door verschillende vertegenwoordigers van zowel de landsadvocaat, advocatuur, IND, COA als de rechterlijke macht onderschreven.
463 Zie echter de waarschuwing in SRA 1999.
464 Een werkmaand kan groter dan één worden als er overuren worden gemaakt.
465 Een combinatie daarvan leidt tot de aanduiding van het [*beschikbaarheids_%*].

ϕ 18. productie$_{potentieel}$ $\equiv P_{pot} = Cap_{pot} . f_{beschik\%} . f_{lwm} . P_m = fte.f. \frac{V}{fte.M} \equiv \left[\frac{\mathrm{V}}{\mathrm{M}}\right]$

- [*maximale productie*]: productie per maand gebaseerd op de grootte van de [*wachtrij*] en de [*minimaal benodigde behandeltijd*] onder overigens optimale omstandigheden[466]

ϕ 19. productie$_{maximaal}$ $\equiv P_{\max} = \frac{V_{\max}}{BT_{\min}} \equiv \left[\frac{\mathrm{V}}{\mathrm{M}}\right]$

- [*feitelijke productie*]: wordt bepaald door de laagste waarde te nemen van de [*potentiële productie*] en de [*maximale productie*]

ϕ 20. productie$_{feitelijk}$ $\equiv P_{feit} = \min(P_{pot}, P_{\max}) \equiv \left[\frac{\mathrm{V}}{\mathrm{M}}\right]$

5.3.2.2 Productie nader uitgewerkt

De [*capaciteit*] komt in een apart cluster nog aan bod, maar de elementen [*werkdruk*], [*werkmaand*], [*verzuim*] en de benodigde [*minimaal benodigde behandeltijd*], worden eerst nader uitgewerkt omdat deze de [*potentiële productie*] beïnvloeden (zoals weergegeven in diagram 5:26).[467]

De [*feitelijke productie*] is het resultaat (per maand) van de inzet van [*capaciteit*] voor een hoeveelheid werk (verzoeken die in [*behandeling*] worden genomen). Daarbij geldt als randvoorwaarde (zie § 5.3.2.1) dat de feitelijke productie niet hoger kan zijn dan de beschikbare of [*potentiële productie*] en ook niet hoger kan zijn dan de feitelijke vraag: de [*maximale productie*]. Daarnaast beïnvloeden een aantal andere omstandigheden de [*potentiële productie*]: de [*werkdruk*], de beschikbare [*lengte werkmaand*], het [*verzuim%*], de benodigde hoeveelheid [*werktijd per verzoek*], en de effecten van maatregelen als [*reorganisatie*] en [*wetswijziging*]. Om de onderlinge beïnvloeding van deze elementen duidelijk te maken is telkens een standaard waarde opgenomen van een element ([*Std Y*]), waarop een bepaalde omstandigheid ([*X*]) een effect heeft ([*Ef X op Y*]). De combinatie van het effect en de standaard waarde van een element levert dan de actuele waarde op van een element ([*Y*]).

466 Bij de maximale capaciteit wordt uitgegaan van de volledige beschikbaarheid van het personeel.
467 Het SFD is gebaseerd op Sterman 2000.

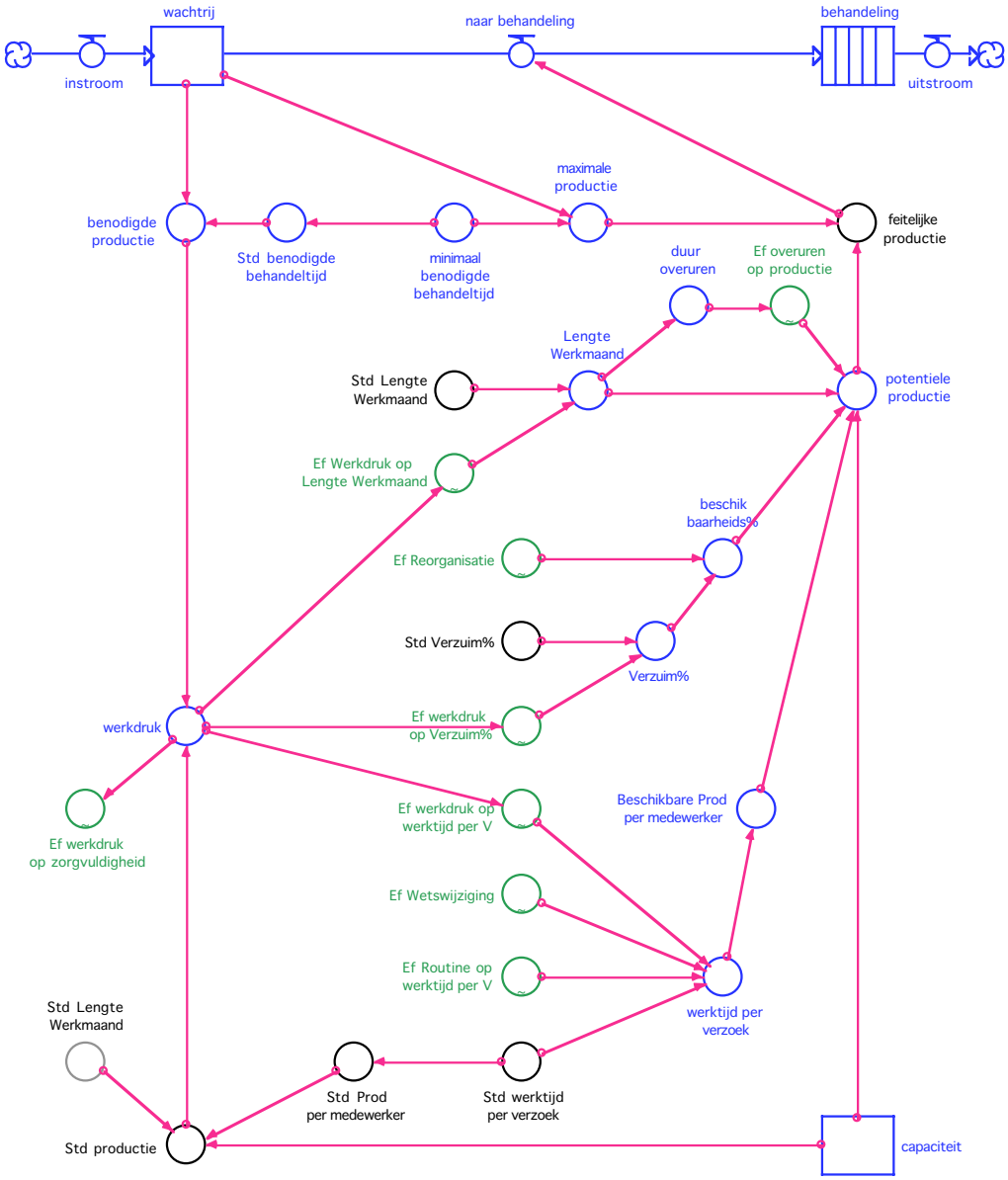

Diagram 5:26 Productie uitgebreid

Een van de belangrijkste elementen in deze cluster productie is de [*werkdruk*], welke gedefinieerd is als:

- de verhouding tussen de [*benodigde productie*] en de reguliere of [*Std productie*] (een indicatie van de achterstanden).[468]

ϕ 21. werkdruk $$\equiv WD = \frac{P_{nodig}}{P_{std}} \equiv [-]$$

In deze omschrijving van [*werkdruk*] komen twee andere elementen voor:

- de [*benodigde productie*] (per maand) is gebaseerd op de totale [*wachtrij*] (voorraad) en de genormeerde behandeltijd ([*Std benodigde behandeltijd*])

ϕ 22. productie$_{\text{nodig per maand}}$ $$\equiv P_{nodig} = \frac{V_{wacht}}{BT_{std}} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$$

468 Conform Sterman 2000. De feitelijke waarden van deze [*Std*] elelementen zijn opgenomen in Bijlage 1.

- de [*Std productie*] is gebaseerd op de [*capaciteit*] en de [*Std productie per medewerker*] bij een [*Std lengte van de werkmaand*].

  ϕ 23. productie$_{\text{std per maand}}$ $\equiv P_{std} = Cap.\frac{V}{fte.M}.f_{lwm-std} \equiv \left[\frac{\text{V}}{\text{M}}\right]$

Met name de [*werkdruk*] veroorzaakt een aantal effecten. Deze effecten zijn niet lineair, dat wil zeggen dat (bijvoorbeeld) bij een verdubbeling van de [*werkdruk*], het effect op de hoeveelheid te besteden [*werktijd per verzoek*] niet ook telkens verdubbelt.[469] Bij een verhoging van de werkdruk zal de hoeveelheid [*werktijd per verzoek*] wel afnemen, maar tot een zeker minimum: korter dan de [*minimaal benodigde behandeltijd*] kan immers niet. Andersom geldt dat bij een extreem lage werkdruk de hoeveelheid tijd die aan elke taak wordt besteed niet blijft oplopen: daar zit een maximum aan. In diagram 5:26 wordt derhalve naast de [*werkdruk*] onderscheid gemaakt tussen:

- de [*Std lengte van de werkmaand*] $(\equiv f_{lwm-std})$
- het [*effect van de werkdruk op de lengte van de werkmaand*] $(\equiv Ef_{wd\rightarrow lwm})$
- de [*lengte van de werkmaand*] (het product van deze twee factoren):

  ϕ 24. werkmaandlengte $\equiv f_{lwm} = f_{lwm-std}.Ef_{wd\rightarrow lwm} \equiv [-]$
- het [*Std verzuim%*] $(\equiv f_{verzuim-std})$
- het [*effect van de werkdruk op het verzuim%*] $(\equiv Ef_{wd\rightarrow verzuim})$
- het [*verzuim%*] (het product van deze twee factoren):

  ϕ 25. verzuim% $\equiv f_{verzuim} = f_{verzuim-std}.Ef_{wd\rightarrow verzuim} \equiv [-]$
- de [*Std hoeveelheid werktijd per verzoek*] $(\equiv WT_{v-std})$
- het [*effect van de werkdruk op de werktijd per verzoek*] $(\equiv Ef_{wd\rightarrow WTv})$
- de [*werktijd per verzoek*][470] (het product van deze twee factoren):

  ϕ 26. werktijd$_{\text{per verzoek}}$ $\equiv WT_v = WT_{v-std}.Ef_{wd\rightarrow WTv} = \frac{fte.M}{V}.f \equiv \left[\frac{\text{fte.M}}{\text{V}}\right]$

De elementen [*werkmaand*], [*verzuim*] en [*werktijd per verzoek*] worden overigens ook nog op een andere manier beïnvloed: bovenstaande opsomming is derhalve nog niet volledig. In geval van het maken van overuren (een toename van de [*lengte van de werkmaand*]) is het op een gegeven moment onmogelijk om nog meer overuren te maken en bij het langdurig maken van overuren ontstaat een soort 'burnout', die juist weer een daling van het aantal overuren in gang zet. Zodoende is er naast de [*lengte van de werkmaand*], ook

- het [*effect van het langdurig maken van overuren op de productie*].

  ϕ 27. effect$_{\text{overuren op prod}}$ $\equiv Ef_{burnout\rightarrow prod} = f \equiv [-]$

Het feitelijke [*verzuim%*] verlaagt de voor productie beschikbare hoeveelheid capaciteit. Die capaciteit wordt echter ook beïnvloed door reorganisaties. In het diagram is derhalve sprake van:

- het [*verzuim%*] $(\equiv f_{verzuim})$
- het [*effect van reorganisaties op beschikbaarheidsperc.*] $(\equiv Ef_{reorg\rightarrow besch})$
- het uiteindelijke [*percentage* van de capaciteit dat *beschikbaar*] is voor de productie :

469 Zie voor een nadere uitwerking van niet-lineaire verbanden: § 6.2.2.3.3.
470 Verfijning van ϕ 3; zie ook: ϕ 29.

ϕ 28. beschikbaarheids % $\equiv f_{beschik\%} = (1 - f_{verz}).Ef_{reorg \rightarrow beschik\%} = f \equiv [-]$

De grootte van de te besteden [*werktijd per verzoek*] tenslotte, wordt naast de [*werkdruk*], ook nog eens beïnvloed door:

- het [*effect van wetswijziging op werktijd per verzoek*] $(\equiv Ef_{wetswijzig \rightarrow WTv})$
- het [*effect van routine op werktijd per verzoek*] (ervaring) $(\equiv Ef_{routine \rightarrow WTv})$

Uiteindelijk (na ϕ 3 en ϕ 26) komt de [*werktijd per verzoek*] op:

ϕ 29. werktijd$_{\text{per verzoek}}$

$$\equiv WT_v = WT_{v-std}.Ef_{wd \rightarrow WTv}.Ef_{routine \rightarrow WTv}.Ef_{wetswijzig \rightarrow WTv} \equiv \left[\frac{\text{fte.M}}{\text{V}}\right]$$

De [*werkdruk*] heeft tenslotte ook nog een effect op het verloop onder het personeel. Dat element komt echter niet hier, maar in de cluster capaciteit aan bod.

5.3.3 Capaciteit cluster

De derde cluster beschrijft de personele capaciteit: de werving, opleiding en inzet van personeel ten behoeve van de productie alsmede het verloop.[471] Ook hier is sprake van een generieke structuur in de SFD die voor alle onderdelen in het model geldig is waar sprake is van de inzet van capaciteit.[472] In dit SFD draait het hoofdzakelijk om de informatiestromen die bepalen waar welke hoeveelheid capaciteit moet worden ingezet en wanneer er nieuw personeel moet worden aangetrokken.[473]

5.3.3.1 Capaciteit in essentie

In de cluster capaciteit wordt onderscheid gemaakt tussen de voorraad [*vacatures*] en de voorraad [*personeel*]. In de vereenvoudigde weergave in diagram 5:27 wordt de voorraad [*vacatures*] groter door de instroom van [*nieuwe vacatures*][474] en kleiner op grond van [*vervulde*] vacatures. De uitsplitsing tussen [*vacatures*] en [*personeel*] is nodig om aan te geven dat de [*werving*] van personeel (op grond van [*bestaande vacatures*]) pas na verloop van tijd leidt tot het aannemen van (nieuw) personeel.

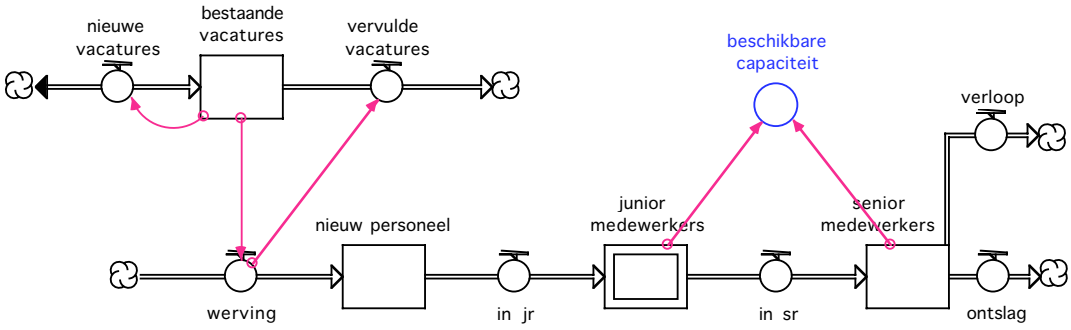

Diagram 5:27 Capaciteit in essentie

471 De overhead in de vorm van bestuurlijke capaciteit is dus niet meegenomen.
472 Dus zowel voor IND als rechters.
473 Bij een structureel tekort aan capaciteit wordt nieuw personeel geworven (indien het budget dat toelaat). Omgekeerd geldt dit ook: structurele overcapaciteit leidt tot verlaging van het personeelsbestand (ontslag).
474 Het aantal nieuwe vacatures kan ook negatief worden indien het aantal bestaande vacatures groter is dan het aantal benodigde vacatures. In dat geval wordt dit teveel aan vacatures 'ingetrokken'.

De voorraad personeel is uitgesplitst in een drietal verschillende stocks: [*nieuw personeel*], [*junior medewerkers*] en [*senior medewerkers*]. Dit is gedaan om het verschil in productiviteit te kunnen aangeven. [*Nieuw personeel*] kost in eerste instantie alleen maar begeleidingstijd. Pas na een zekere opleidingstijd kan het nieuwe personeel worden ingezet als [*junior* (productie) *medewerker*], die na het opdoen van de nodige ervaring doorstroomt naar de categorie [*senior medewerker*]. Dit onderscheid weerspiegelt bovendien het gegeven dat nieuw aangenomen personeel nog geen bijdrage aan de productie levert, en dat er een verschil is in productiviteit[475] van onervaren [*junior medewerkers*] en ervaren, [*senior medewerkers*]. Tenslotte is aangegeven dat de [*capaciteit*] wordt verkleind door [*verloop*] en [*ontslag*].[476]

5.3.3.2 Capaciteit nader uitgewerkt

De reële stromen van vacatures en personeel worden door verschillende factoren beïnvloed. In diagram 5:28 zijn de belangrijkste factoren toegevoegd:

- de hoeveelheid [*nieuwe vacatures*] per maand wordt bepaald door het verschil tussen het aantal [*benodigde vacatures*] en het aantal [*bestaande vacatures*]. Als deze waarde overigens negatief wordt, wordt het aantal [*bestaande vacatures*] verlaagd.

  ϕ 30. $\text{Vacatures}_{\text{nieuw per maand}} \equiv Vac_{nieuw} = \frac{Vac_{nodig} - Vac_{bestaand}}{M} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$

- het aantal [*benodigde vacatures*] per maand is het verschil tussen de [*benodigde capaciteit*] en de [*beschikbare capaciteit*]. Als het aantal [*benodigde vacatures*] negatief wordt, dan wordt dit 'overschot' [*ontslagen*]

  ϕ 31. $\text{Vacatures}_{\text{nodig}} \equiv Vac_{nodig} = Cap_{nodig} - Cap_{beschik} = fte \equiv [\text{fte}]$

  ϕ 32. $\text{Medewerkers}_{\text{ontslag per maand}} \equiv S_{ontslag} = \frac{\max(0, -Vac_{nodig})}{M} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$

- de [*benodigde capaciteit*] wordt bepaald door de [*benodigde productie*], en [*Std Productie per medewerker*] (uit de cluster productie)

  ϕ 33. $\text{Capaciteit}_{\text{nodig}} \equiv Cap_{nodig} = \frac{P_{nodig}}{P_m} = \frac{\frac{V}{M}}{\frac{V}{M.fte}} = fte \equiv [\text{fte}]$

- de [*beschikbare capaciteit*] wordt uitgedrukt in het aantal fte's dat bepaald wordt door het aantal [*senior medewerkers*] en een deel van het aantal [*junior medewerkers*]. Om het verschil in productiviteit tussen deze twee groepen uit te drukken, wordt een [*ervaringscoëfficiënt*][477] gehanteerd waardoor [*junior medewerkers*] niet volledig meetellen voor de [*beschikbare capaciteit*]. Daarnaast wordt het aantal senior medewerkers verminderd met een aantal dat nodig is voor het opleiden, inwerken en begeleiden van de junior medewerkers ([*docentenfactor*]).

  ϕ 34. $\text{Capaciteit}_{\text{beschik}} \equiv Cap_{beschik} = (Cap_{jr}.f_{ervaring}) + (Cap_{sr}.f_{docent}) = fte \equiv [\text{fte}]$

475 Uitgedrukt in de benodigde hoeveelheid tijd per taak in de cluster productie.

476 Voor de eenvoud is hier aangegeven dat de uitstroom alleen bij senior medewerkers plaats vindt. Het onderscheid tussen verloop (vrijwillig) en ontslag (niet-vrijwillig) heeft te maken met het verschil in tempo waarmee die uitstromen kunnen worden gerealiseerd.

477 De [*ervaringscoëfficiënt*] loopt van nul (voor [*nieuw personeel*]) via een glijdende schaal (voor de [*junior medewerkers*]) tot één (voor [*senior medewerkers*]).

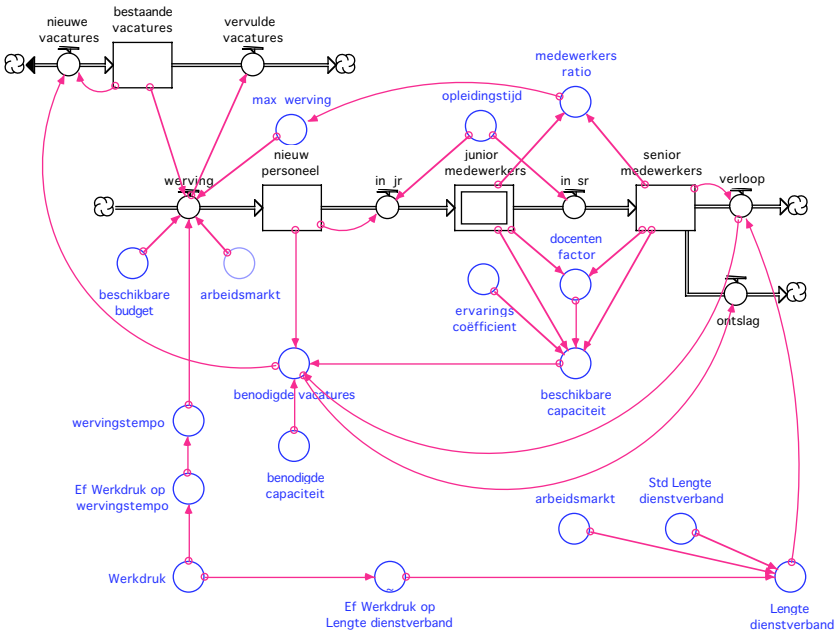

Diagram 5:28 Capaciteit uitgebreid

Ook in deze cluster is de factor [*werkdruk*] van belang:

- het [*effect van werkdruk op de lengte van het dienstverband*] is van invloed op de [*lengte van het dienstverband*] en daarmee bepalend voor de mate van [*verloop*] per maand

  ϕ 35. Medewerkers$_{\text{verloop per maand}}$ $$\equiv S_{verloop} = \frac{Cap_{sr}}{Ef_{wd\rightarrow dv}.f_{ldv-std}.M} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$$

- het [*effect van werkdruk op het wervingstempo*] (de snelheid van werving[478]) geeft aan hoe lang het duurt voordat in bestaande vacatures wordt voorzien door het feitelijk aannemen van [*nieuw personeel*]

  ϕ 36. wervingstempo $$\equiv T_{werving} = T_{std-werving}.Ef_{wd\rightarrow T.werving} = M.f \equiv [\text{M}]$$

Eerder is aangegeven in § 5.2.6 dat onder omstandigheden de situatie kan ontstaan dat de productie sterk daalt als er grote aantallen nieuw personeel worden aangetrokken. Om die situatie te kunnen voorkomen is er de mogelijkheid van een begrenzing ingebouwd:[479]

- [*max werving*] bepaalt hoeveel nieuwelingen er maximaal kunnen worden geworven.[480] Daarnaast is de [*werving*] afhankelijk van het [*beschikbare budget*], het [wervingstempo] en de situatie op de [*arbeidsmarkt*][481]

  ϕ 37. werving nieuw personeel$_{\text{per maand}}$
  $$\equiv S_{werving} = \frac{\min(Vac_{maxwerving}, Vac_{budget}, Vac_{bestaand})}{T_{werving}}.f_{arb\,markt} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$$

478 Werkdruk is hier een indicator van de aantrekkelijkheid van de baan: hoe hoger de werkdruk hoe lastiger het wordt om vacatures te vervullen.

479 Deze begrenzing is gedefinieerd als een schakelaar, welke naar believen (beleidsoptie) aan en uit gezet kan worden tijdens de simulaties.

480 En dat aantal is weer afhankelijk van het aantal beschikbare [*senior medewerkers*] i.v.m. de begeleiding.

481 Deze factor is overigens in dit model als een constante beschouwd.

De snelheid van doorstroming (van [*nieuw personeel*] via [*junior medewerkers*] naar [*senior medewerkers*]), tenslotte, wordt bepaald door de [*opleidingstijd*].

$$\phi\ 38.\quad \text{medewerkers}_{\text{van nieuw naar junior}} \equiv S_{nw \to jr} = \frac{Cap_{nieuw}}{T_{opleiding-jr}} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$$

$$\phi\ 39.\quad \text{medewerkers}_{\text{van junior naar senior}} \equiv S_{jr \to sr} \frac{Cap_{jr}}{T_{opleiding-sr}} = \frac{fte}{M} \equiv \left[\frac{\text{fte}}{\text{M}}\right]$$

5.3.4 Beleid cluster

De laatste cluster slaat op het te voeren beleid. Als belangrijkste factoren kunnen in deze cluster van beleid de volgende maatregelen worden onderscheiden:[482]

- [*wijziging regelgeving*],
- [*reorganisatie*] en
- wijziging van (het [*budget*] voor) de [*capaciteit*].

Onder de noemer [*wijziging regelgeving*] vallen maatregelen die gericht zijn op het veranderen van de procedureregels zelf, waarbij het oogmerk telkens de versnelling van de procedure betreft. Dat deze maatregelen niet altijd dit beoogde effect opleveren is al eerder aangegeven (§ 5.2) bij de beschrijving van de CLD's. Met name het [*dichtslaande-deur-effect*][483] zorgt voor een tijdelijke verhoging van de [*aantrekkelijkheid van NL*] en daardoor voor een vergroting van de [*instroom in NL*].[484]

Een tweede effect van een [*wijziging van regelgeving*] is dat de regeling eerst moet worden bestudeerd, waardoor de beschikbare [*capaciteit*] en de bijbehorende [*productie*] in eerste instantie daalt.[485] Daarna kan de beschikbare [*capaciteit*] weer terug naar het oude niveau en kan eventueel een verlaging van de behandeltijd worden gerealiseerd, waardoor de [*productie*] kan stijgen en uiteindelijk de [*wachtrij*] kan slinken. Overigens duurt dit inwerkeffect in de ambtelijke fases korter dan bij rechters, waardoor het beoogde effect van verlaging van de behandeltijd bij rechters zich later voordoet dan bij ambtelijke beoordelaars.

De tweede beleidsmaatregel betreft de [*reorganisatie*] van de uitvoerende instanties en met name de IND en de rechtbanken.[486] Het beoogde effect is niet zozeer gelegen in het bekorten van de procedures, maar in een efficiëntere bedrijfsvoering om zodoende bestaande achterstanden te kunnen wegwerken en nieuwe te voorkomen. Bij de IND is met een zekere regelmaat gereorganiseerd met name rond de invoering van ingrijpende maatregelen zoals het wijzigen van regelgeving. Bij de rechterlijke macht is een herstructurering doorgevoerd onder meer ten gevolge van de invoering van de Awb, de Vw 1994 en de Vw 2000, waarvan de effecten primair liggen op het terrein van een reallocatie van het aantal gespecialiseerde vreemdelingenrechters.[487]

---

482 De factor [*daadwerkelijke uitzetting*] is hier weggelaten omdat deze in de praktijk geen noemenswaardig effect sorteert, respectievelijk niet werkelijk *uitvoerbaar* is. Ook [*bejegening*] is weggelaten omdat die factor niet beleidsmatig wordt beïnvloed.

483 Zie ook diagram 5:17 in § 5.2.7.

484 Zie ook § 6.2.2.1.4.

485 Daarbij komt ook nog de bestudering van het overgangsrecht.

486 Zie ook § 5.2.8.

487 De Vw 1994 bepaalde dat de afdeling bestuursrechtspraak van de rechtbank Den Haag (de vreemdelingenkamer) bij uitsluiting van andere rechtbanken bevoegd is in vreemdelingenzaken. Tot die tijd waren alle rechtbanken met name in kort geding bevoegd. Geleidelijk aan zijn alle overige arrondissementsrechtbanken als nevenzittingsplaatsen van de rechtbank Den Haag aan-

De derde maatregel betreft het aanpassen van de [*capaciteit*] door het aantrekken van nieuw, al dan niet tijdelijk, personeel. Deze maatregel wordt primair gestuurd door de benodigde capaciteit en door het aanpassen van het beschikbare budget indien de beschikbare capaciteit kleiner is dan de benodigde capaciteit. Daarnaast impliceert een reorganisatie veelal een aanpassing van de capaciteit.

5.3.4.1 Beleid in essentie

In diagram 5:29 is de procedure weer voor de eenvoud weergegeven met één [*wachtrij*] en één [*behandeling*].[488] Slechts voor zover noodzakelijk is een aantal andere elementen opgenomen.

Eerder is aangegeven dat beleidsmaatregelen een effect hebben op de [*aantrekkelijkheid van NL*], op de [*voorraad*] of beide. In concreto heeft het wijzigen van de [*capaciteit*] een effect op de [*productie*] en daarmee op de [*voorraad*], en een [*reorganisatie*] heeft via de [*capaciteit*] ook effect op de [*voorraad*]. Het [*wijzigen van regelgeving*] zorgt zowel voor het [*dichtslaande-deur-effect*] op de [*aantrekkelijkheid van NL*], als voor een effect op de [*capaciteit*] en dus op de [*voorraad*].

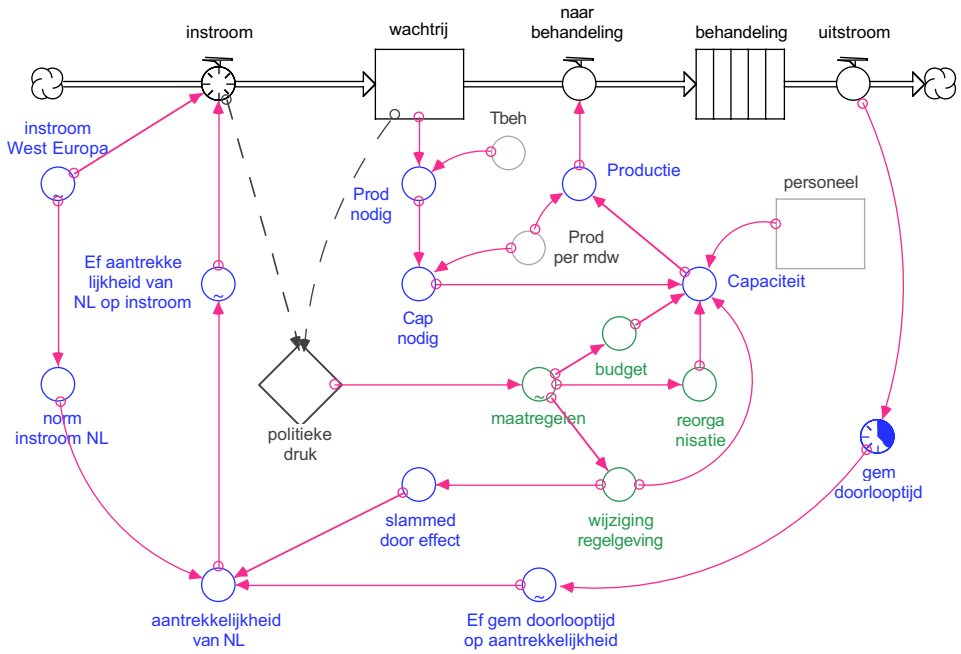

Diagram 5:29 Maatregelen

5.3.4.2 Beleid nader uitgewerkt

Het element dat tot nog toe onderbelicht is gebleven, is [*politieke druk*]. Het is eerder summier aangeduid als 'het signaleren van een toename van de instroom en de voorraden, het uiten van verontrusting over die ontwikkeling en het doen van voorstellen voor maatregelen'.[489] Als het effect van [*politieke druk*] eenmaal 'in gang is gezet', is het mogelijk om de [*capaciteit*] met een bepaalde fractie te laten veranderen op grond van een verandering van het beschikbare [*budget*]. Evenzo kan het effect van een [*reorganisatie*] als een tijdelijke verlaging van de beschikbare [*capaciteit*] worden

---

gewezen, waarmee de facto de oorspronkelijke situatie is hersteld, met dien verstande dat niet de civiele maar de vreemdelingenkamer bevoegd is.

488 Tevens zijn de tussentijdse 'exits' voor de overzichtelijkheid hier weggelaten.

489 In de inleiding van § 5.2.

geformuleerd, en het [*dichtslaande-deur-effect*] als een tijdelijke verhoging van de [*aantrekkelijkheid van nl*].

De vraag is echter op welke wijze de [*politieke druk*] zelf kan worden gemodelleerd – met andere woorden wat is politieke druk? Voorop dient te worden gesteld dat het begrip politieke druk op verschillende wijzen in de literatuur wordt omschreven en gehanteerd. Soms gaat het om de druk die *door* de politiek wordt uitgeoefend en in andere gevallen om de druk die *op* de politiek wordt uitgeoefend. Beide interpretaties kunnen worden uitgewerkt tot een veelheid aan omschrijvingen met talloze actoren. Het ontbreekt mij echter aan voldoende kennis en inzicht in de theorie met betrekking tot dit begrip om een gefundeerde keuze te maken.[490] Dat betekent dat ik in het onderhavige asielmodel een beperkte en tot op zekere hoogte aanvechtbare betekenis heb gegeven aan het begrip politieke druk. In het model fungeert het louter als een katalysator om bepaalde maatregelen te initiëren. Daarbij beperk ik mij niet alleen tot het drietal maatregelen zoals hiervoor omschreven, maar ook tot een klein aantal factoren die ervoor zorgen dat de politieke druk in deze drukketel toe- of afneemt.

Het gevolg van deze conceptualisering is dat twee elementen uit het model van invloed zijn voor de toe- of afname van de politieke druk: de grootte van de [*instroom*] en de [*voorraad*]. Deze causale relatie is overigens al terug te vinden in de eerste CLD van dit hoofdstuk (diagram 5:1). In dat CLD is de [*instroom*] direct aan de [*politieke druk*] gekoppeld.[491] In de daaropvolgende CLD's is die causale relatie verfijnd onder meer door het effect op de voorraden in te voeren. Naast de directe invloed van de instroom op de politieke druk, is er dus ook de indirecte invloed van de grootte van de voorraden in de zin van achterstanden.

In diagram 5:30 is de politieke druk nader uitgewerkt als een stock: het [*politieke drukvat*]. De instroom van deze stock ([*opbouw druk*]) wordt bepaald door de [*gemiddelde verandering*] in de (absolute) instroom van verzoeken over de twaalf voorafgegane maanden.[492] Daarnaast wordt de [*werkdruk*] gehanteerd als een maatstaf voor de grootte van de achterstanden respectievelijk de voorraden.

$$\phi\ 40.\quad \text{opbouw druk} \quad \equiv S_{pol.druk} = \frac{S_{in-periode:t} - S_{in-periode:t-1}}{S_{in-periode:t-1}}.WD = \frac{\frac{V}{M}}{\frac{V}{M}}.f = f \equiv [-]$$

Het effect hiervan is dat de politieke druk toeneemt als de (gemiddelde) [*instroom*] stijgt of als de [*werkdruk*] toeneemt indien de beschikbare productie achterblijft bij de benodigde productie – en andersom. De druk blijft gelijk indien de instroom constant is en de werkdruk precies één, dat wil zeggen de vraag naar productie is even groot als het aanbod.

De redenering is vervolgens dat het niveau van het [*politieke drukvat*] op een gegeven moment een kritische waarde ([*drempel*]) overschrijdt. Ten gevolge van die overschrijding worden er [*maatregelen*] genomen en vindt er een [*ontluchting*] plaats.

---

490 Daanaast zou het model substantieel moeten worden uitgebreid met exogene factoren zoals het politieke klimaat, de politieke samenstelling van de regering of de nabijheid van verkiezingen.

491 Zie § 3.2.4 en met name Bijlage 7 over de gehanteerde terminologie en daarbij behorende vooronderstellingen.

492 Het gebruiken van een lopend-jaar-gemiddelde van de [*instroom*] betekent onder meer dat het seizoenseffect in de instroom wordt geneutraliseerd. Het hanteren van de *absolute* (en niet relatieve) [*instroom in NL*] voor het opbouwen van 'druk' in het [*politieke drukvat*] komt overeen met de constatering dat beleid primair nationaal en niet internationaal is georiënteerd. In de gehanteerde formule wordt de eerste afgeleide gebruikt van de gemiddelde verandering. Een positieve waarde van de stroom zorgt voor een verhoging van de stock, en een negatieve waarde voor een verlaging. Juist omdat deze stroom ook negatief kan zijn, is deze in het diagram met twee pijlpunten uitgevoerd.

Ten gevolge van die [*ontluchting*] komt het niveau in het drukvat weer op nul en kan het opbouwen van druk weer opnieuw beginnen.

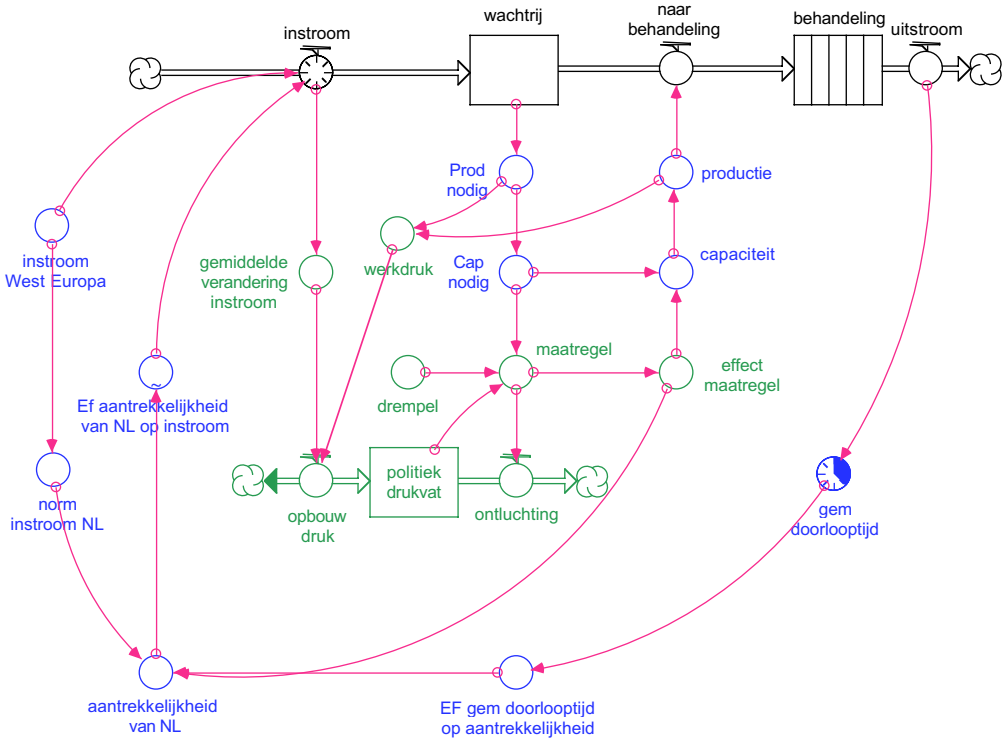

Diagram 5:30 Politieke Druk

Deze conceptualisering roept onder meer de vraag op hoe groot de waarde van de [*drempel*] moet zijn en met name of de hoogte hiervan gedurende de onderzochte periode constant is of wellicht variabel. Teneinde teveel complexiteit te vermijden heb ik in dit model de drempel gefixeerd.[493]

Tenslotte moet worden aangegeven dat het treffen van maatregelen – in dit model althans – een zekere samenhang vertoont. De beschikbare documenten geven een sterke aanwijzing dat de omvang van de IND niet alleen incidenteel bij reorganisaties is vergroot, maar tevens een soort autonome groei heeft doorgemaakt. Het aanpassen van het beschikbare budget (voor personeel) is daarvoor op twee verschillende manieren gerealiseerd: incidenteel ten gevolge van reorganisaties en min of meer permanent door de vrijwel constante vraag naar (meer) capaciteit. Tegelijkertijd is er een parallel te trekken tussen wetswijzigingen en reorganisaties. In het model leidt derhalve het treffen van maatregelen – als 'triggering event' bij het overschrijden van de [*drempel*] – tot de situatie dat er zowel een wijziging van regelgeving plaats vindt als een reorganisatie met de daarmee verband houdende effecten.

5.4 Beperkingen van het model

De in dit hoofdstuk voorgestelde modellering van de asielproblematiek is tot stand gekomen door het beschikbare materiaal op een zo helder en verantwoord mogelijke manier te rangschikken en te combineren. De diversiteit van het bronnenmateriaal

493 Te verdedigen valt bijvoorbeeld dat naarmate er meer maatregelen worden genomen, de hoogte van de drempel geleidelijk aan zakt, waardoor nieuwe maatregelen eerder worden genomen. Een dergelijke variabiliteit impliceert echter weer een andere – nieuwe – factor die de feitelijke drempelverlaging bepaalt.

enerzijds en het gebrek aan zowel bronnenmateriaal als vergelijkbaar systeemdynamisch onderzoek op juridisch terrein anderzijds, heeft er voor gezorgd dat er op een aantal punten lastige keuzes moesten worden gemaakt. Keuzes waarvan getracht is ze te verantwoorden en aannemelijk te maken. Alvorens over te gaan naar de toetsing van het model in de navolgende hoofdstukken, wil ik eerst op een aantal beperkingen van dit asielmodel wijzen.

De strekking van dit onderzoek is gelegen in de mogelijkheid – of beter gezegd de uitdaging – om de dynamiek van de Nederlandse asielprocedure in een causaal netwerk en een simulatiemodel te beschrijven; analoog aan 'het' recht bestaat immers *het* model of *de* oplossing niet. Dat betekent dat alle conclusies die vooralsnog uit de beschrijving van dit model zouden kunnen worden getrokken, in het licht van deze beperking moeten worden gezien: het gaat om *een mogelijk* model.

Een tweede punt is dat de geformuleerde terugkoppelingen in het CLD niet allemaal worden ondersteund door 'keihard' bewijs. Het merendeel van de loops berust op terugkoppelingen die in ander (systeemdynamisch) onderzoek zijn bestudeerd en waarvan de aannemelijkheid min of meer vast staat. Met name de loops waarin elementen als werkdruk, productie en capaciteit een rol spelen, zijn in ruime mate elders onderzocht en beschreven.[494] Bij mijn onderzoek ben ik echter gestuit op een tweetal veronderstelde terugkoppelingen die zich veel minder duidelijk of in het geheel niet voordoen in die andere onderzochte domeinen. Het gaat dan om de terugkoppeling waarbij de aantrekkelijkheid van Nederland wordt beïnvloed door de lengte van de wachtrij (analoog aan de rij-voor-de-kassa-metafoor), en om de terugkoppeling waarbij het aankondigen van nieuwe regelgeving op zich al zorgt voor een tijdelijke verhoging van de aantrekkelijkheid en dus van de instroom (het dichtslaande-deur-effect).

Beide effecten worden beargumenteerd maar de harde bewijsbaarheid ervan is problematisch. Het eerste effect kan daarbij tot op zekere hoogte worden ondersteund met gegevens uit de literatuur over asielzoekers, het tweede effect (c.q. het dichtslaande-deur-effect) wordt niet expliciet in de vluchtelingenliteratuur genoemd. Naast het ondersteunende betoog bij deze laatste terugkoppeling, de verwijzing naar een soortgelijk calculerend gedrag bij het wijzigen van bijvoorbeeld fiscale regelgeving, is er 'slechts' de sterke correlatie tussen de pieken in de instroom en de tijdstippen van afkondiging en inwerkingtreding van gewijzigde regelgeving. Dat betekent dat er een conceptueel probleem is waar ik overigens in het volgende hoofdstuk nog uitgebreid op zal ingaan.

5.5 De basisrun van het model

Bij de gepresenteerde structuur van het model moet nog een kanttekening worden geplaatst. In het merendeel van de testen in hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7 wordt telkens het resultaat van een run van het computersimulatiemodel vergeleken met de RMOB: het absolute dan wel het relatieve vergelijkingsgedrag.[495] Het uitgangspunt is daarbij de basisrun van het model, dat wil zeggen het simulatieresultaat waarbij geen enkel beleidsscenario is gehanteerd: het model draait autonoom. In grafiek 5:1 is de basisrun van het model en de RMOB van de relatieve of procentuele instroom weergegeven (over de periode januari 1980 – december 2002).

494 Zie met name het standaardwerk van Sterman (2000) en de daarin opgenomen verwijzingen.
495 Zie nader Hoofdstuk 4

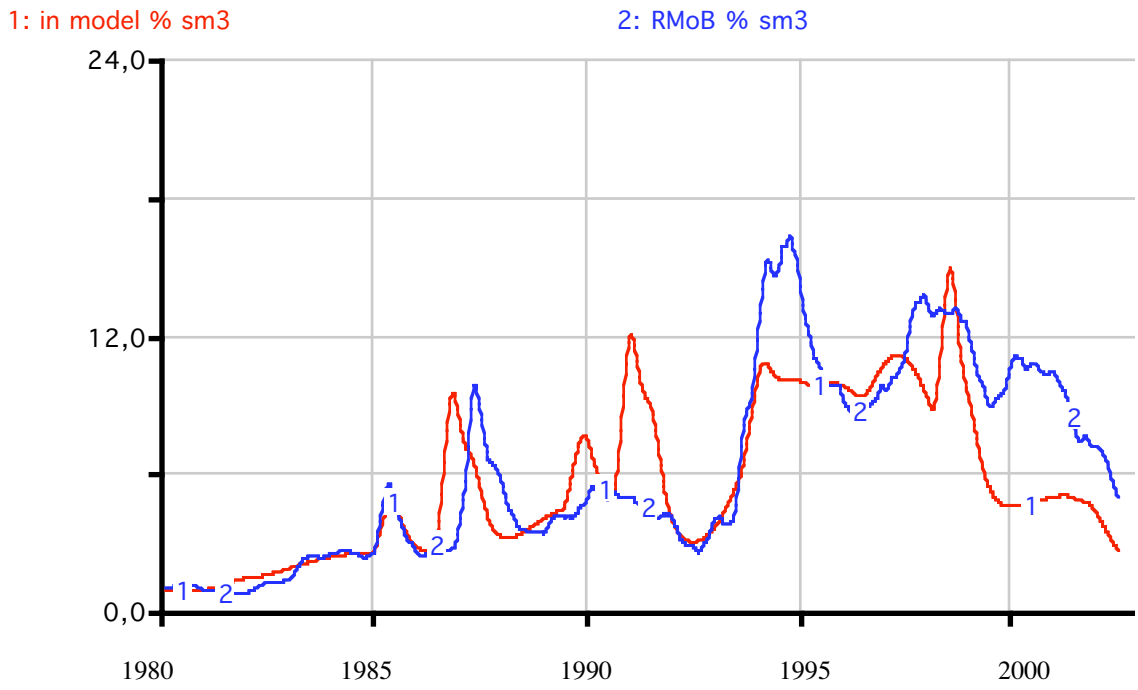

Grafiek 5:1 Basisrun en RMoB van de relatieve instroom

Uit deze grafiek kan onder meer worden afgelezen dat de twee gedragslijnen (dat wil zeggen de historische lijn en het resultaat van de simulatie) in het begin van de run nog redelijk gelijk opgaan, maar naarmate de tijd verder voortschrijdt, worden de afwijkingen tussen de twee lijnen alleen maar groter. Met name rond 1990 vertoont het modelgedrag een aantal pieken in de relatieve instroom die in het geheel niet zijn terug te vinden in de RMoB. Pas aan het eind van de run komt het modelgedrag weer in de buurt van de historische lijn. De oorzaak van dit verschil is tenminste tweeledig.

De eerste oorzaak heeft te maken met de modellering van de [*politieke druk*] en het nemen van [*maatregelen*].[496] Als de politieke druk oploopt leidt dat onder omstandigheden tot het nemen van maatregelen. De veronderstelling in het model is vervolgens dat deze maatregelen een nationaal effect hebben, waardoor de relatieve aantrekkelijkheid van NL wordt beïnvloed. Op grond van deze aanname en het resultaat van de basisrun (in vergelijking met de RMoB) moet de structuur van het model als onjuist althans onvolledig worden aangemerkt, tenzij er een aangepaste theorie kan worden geformuleerd die het afwijkende modelgedrag verklaart.

Een eerste theorie daarvoor is dat het concept [*politieke druk*] te simpel is geformuleerd en niet toereikend is om het nemen van maatregelen te verklaren. Dat impliceert dat er andere factoren een rol spelen die nog niet in het voorliggende model zijn opgenomen of dat er andere terugkoppelingen moeten zijn, die niet zijn onderkend.

Een tweede alternatieve theorie is dat de effecten van het nemen van [*maatregelen*] te beperkt zijn geformuleerd. Er is immers aan het eind van de tachtiger jaren wel degelijk sprake geweest van het oplopen van de politieke druk en zelfs het nemen van maatregelen. In zoverre genereert het model verrassend genoeg ‘correct’ gedrag als de pieken rond 1990 in ogenschouw worden genomen. Het opmerkelijke is echter dat de rond 1990 genomen maatregelen weliswaar geheel in het teken stonden van de asielproblematiek, maar volledig gericht waren op West-Europa althans een belangrijk deel daarvan en niet uitsluitend op Nederland. Het gaat hier namelijk om de felle

496 Zie § 5.3.4 Beleid cluster.

discussies omtrent het Akkoord van Schengen en de daarmee verband houdende uitvoeringsovereenkomst.[497] Juist omdat deze maatregelen een reeks van West-Europese landen als geheel betrof, waar Nederland overigens deel van uitmaakte, is de veronderstelling gerechtvaardigd dat het effect daarvan ook betrekking heeft op deze verzameling van landen. Nu daar in ieder geval Duitsland en Nederland deel van uitmaken, is er geen sprake meer van een meetbaar nationaal effect maar van een multinationaal of regionaal Europees effect op de betrokken landen.[498] Dat leidt tot de conclusie dat er niet alleen nationale effecten maar ook multinationale effecten zijn te onderscheiden waarvoor, in dit model althans, onvoldoende ruimte is. Er is immers geen mechanisme ingebouwd waardoor bepaald wordt of een maatregel wel of niet een (uitsluitend) nationaal effect heeft in de zin van het beïnvloeden van de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland. Uitgaande van de juistheid van deze hypothese valt dan goed te verklaren waarom er volgens het model wel politieke druk wordt opgebouwd, welke leidt tot het nemen van maatregelen, maar er vervolgens geen effect op de Nederlandse relatieve aantrekkelijkheid en de nationale instroom valt te detecteren.

De tweede oorzaak van het verschil tussen beide gedragslijnen uit grafiek 5:1 heeft te maken met de specifieke maatregel [*wijziging van regelgeving*]. Het model kan weliswaar autonoom, bij het overschrijden van de politieke druk-drempel, beleidsmaatregelen genereren in de vorm van een wijziging van regelgeving, maar daarmee is nog niet aangegeven welke *inhoudelijke* verandering dat voor de asiel-procedurele routes impliceert. Het model kan derhalve wel aangeven *dat* er zich een regelwijziging voordoet en dat er daardoor extra druk op de uitvoeringsinstanties ontstaat, maar niet *wat* de juridisch inhoudelijke consequenties zijn. Dat betekent dat gewijzigde procedurele routes niet door het model zelf kunnen worden 'bedacht', terwijl deze (historische) veranderingen toch enige invloed geacht worden gehad te hebben op de instroom en de voorraadvorming. Hoogstwaarschijnlijk is dit aspect van een verandering van de procedurele routes kenmerkend voor juridische domeinen, het levert echter een fors probleem op. De in grafiek 5:1 weergegeven basisrun is derhalve in meerdere opzichten geen adequaat vergelijkingsmateriaal.[499]

Om deze problematiek te ondervangen heb ik een gebruikersinterface voor het model gemaakt waarmee niet alleen ten behoeve van het uitvoeren van allerlei testen verschillende modelparameters kunnen worden veranderd, maar ook door middel van enkele switches bepaalde procedurele routes kunnen worden in- of uitgeschakeld.[500] Het effect daarvan is dat bij het draaien van het model op bepaalde tijdstippen een nieuwe procedurele route wordt geopend of gesloten. Daarnaast is in deze gebruikers-interface de mogelijkheid opgenomen om het precieze tijdstip van deze procedurele routewijzigingen door het model te laten bepalen, dat wil zeggen als de politieke druk-drempel wordt overschreden. Een andere mogelijkheid is om eveneens op het niveau van de gebruikersinterface van het model een beleidsscenario te formuleren

497 Zie noot 201, 202 en 203.

498 Analoog aan de waterbed-metafoor heeft het duwen op een kleine plek op een waterbed een veel groter 'verstorend' effect dan wanneer er op (vrijwel) het gehele waterbed druk wordt uitgeoefend.

499 Tenzij het gaat om de situatie weer te geven waarbij er geen wetswijzigingen zouden zijn doorgevoerd die procedurele routeveranderingen met zich meebrachten.

500 Zoals bijvoorbeeld ten gevolge van de invoering van de Vw 1994 of de Vw 2000. Een globale weergave van deze verschillende routeringen is eerder weergegeven in figuur 3:1 tot en met figuur 3:3 (van § 3.3). De gebruikersinterface is opgenomen in Bijlage 1.

waarin wordt aangegeven op welke (historische) tijdstippen bepaalde maatregelen zoals het wijzigen van procedurele routes in het model moeten worden genomen.

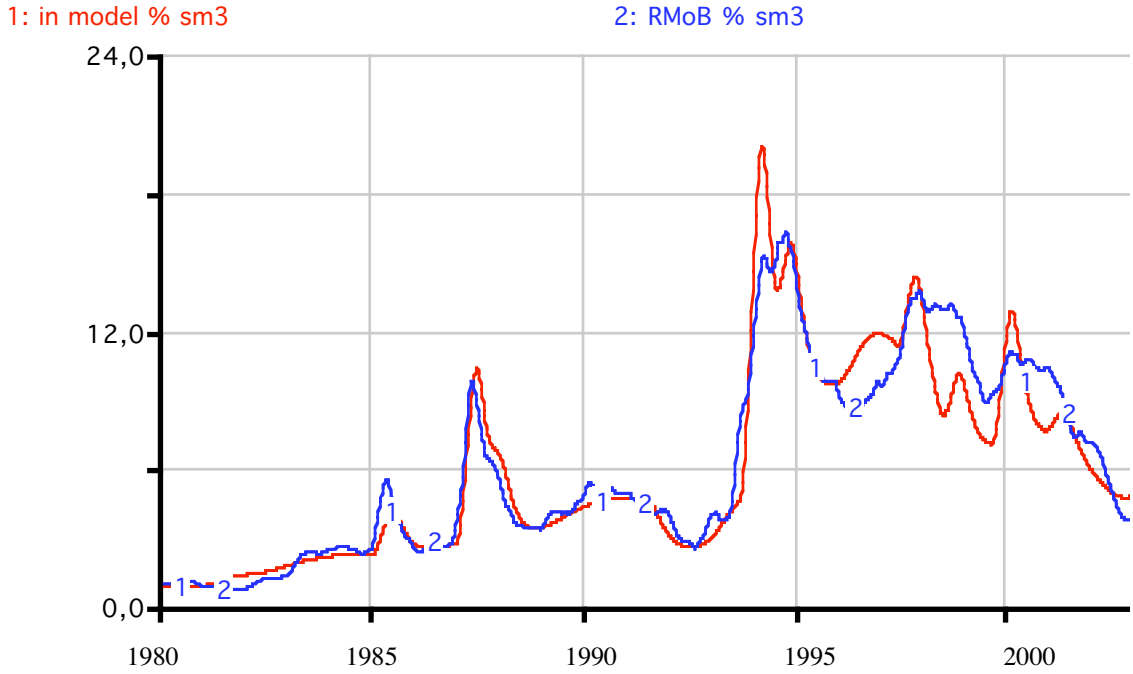

Grafiek 5:2 Historisch beleidsscenario-run en RMoB van de relatieve instroom

Gegeven de omstandigheid dat de inhoudelijke routewijzigingen in dit domein van belang zijn, hanteer ik in het navolgende een 'gecorrigeerde' basisrun van het model waarbij het historische beleidsscenario wordt gebruikt. Deze 'gecorrigeerde' basisrun is met de RMoB van de procentuele instroom in Nederland opgenomen in grafiek 5:2. Voor de volledigheid is hier ook een grafiek opgenomen (van dezelfde run) waarbij de cumulatieve instroom is opgenomen (grafiek 5:3).

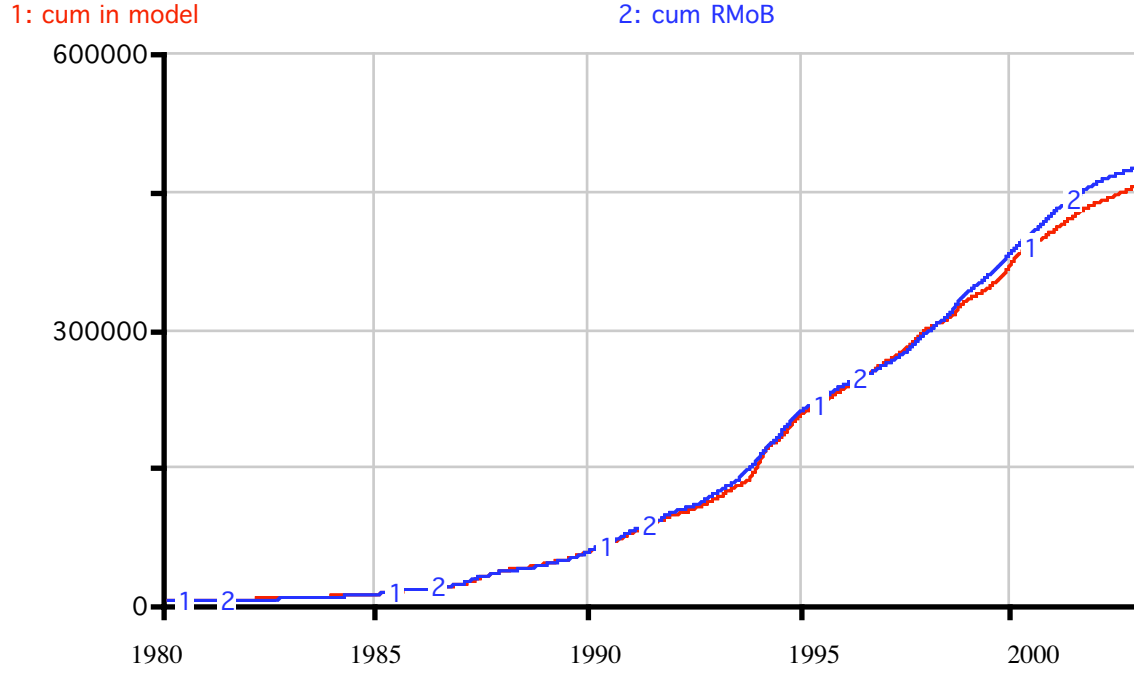

Grafiek 5:3 Historisch beleidsscenario-run en RMoB van de cumulatieve instroom

Het voordeel van dit historische beleidsscenario is dat de procedurele routewijzigingen op de historisch correcte tijdstippen worden ingeschakeld. Alle overige effecten blijven overigens volledig afhankelijk van de structuur van het model. Het nadeel is echter dat met een dergelijk beleidsscenario een exogeen element wordt geïntroduceerd dat afbreuk doet aan de idee dat in principe elk element in een systeemdynamisch model endogeen zou moeten zijn.

Uit een eerste vergelijking van de twee gedragslijnen uit grafiek 5:2 blijkt dat het modelgedrag nu een veel grotere gelijkenis vertoont met het historische gedrag zowel met betrekking tot de pieken als ten aanzien van de in 2000 ingezette daling van de relatieve instroom.

Gegeven de zojuist genoemde beperkingen hanteer ik de in grafiek 5:2 opgenomen gecorrigeerde basisrun (van het historische beleidsscenario) telkens als uitgangspunt voor de in de volgende hoofdstukken te bespreken testen. In hoofdstuk 6 komt daarvoor eerst de vraag naar de deugdelijkheid en daarna in hoofdstuk 7 die naar de bruikbaarheid van het model ter sprake.

© tekening: Jos Collignon

Hoofdstuk 6

De Deugdelijkheid van het Model

Elk vorm van bewijs berust uiteindelijk op een aanname

Testen en vaststellen van de deugdelijkheid van het model

6.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is het model beschreven van de asielprocedure. Alvorens te kunnen bepalen welke mogelijkheden dit model biedt, is het van cruciaal belang om de deugdelijkheid van het model vast te stellen. Deze vorm van valideren geeft antwoord op de vraag in hoeverre het model klopt en bepaalt daarmee binnen welk kader de analyse van het model geplaatst dient te worden. Alhoewel het valideren als een aparte fase na die van de modelbouw in de systeemdynamische methode wordt beschreven, is het in feite een proces van herhaald testen en bijstellen van het model op basis van testresultaten.[501] Het zou te ver voeren om alle geteste modelvarianten hier toe te lichten.[502] Het model, zoals dat is beschreven, dient derhalve beschouwd te worden als een voorlopig eindresultaat van de modelbouwfase, dat de hierna beschreven testen heeft doorstaan.

In de vakliteratuur wordt veel aandacht geschonken aan het proces van valideren.[503] De term valideren verwijst naar een aantal verschillende activiteiten die uiteindelijk allemaal een verband leggen tussen model en werkelijkheid. Die verbanden worden op een tweetal niveaus gelegd: de structuur en het gedrag:

> *In system dynamics models, model structure can be compared directly to descriptive knowledge of real-system structure; and model behavior may be compared to observed real-system behavior.*[504]

501 De gehele methode bestaat in de praktijk uit het herhaald uitvoeren van verschillende fasen.

502 Dit illustreert ook het moeilijk te overbruggen verschil tussen het *leereffect* van het bestuderen van een schriftelijke weergave en dat van de daadwerkelijk *participatie* in het modelbouwproces.

503 Ansoff & Slevin 1968, Forrester 1961 & 1968, Forrester & Senge 1980, Forrester et al. 1974, Lane 1995, Mass & Senge 1978, Nordhaus 1973, Richardson & Pugh 1981, Senge 1977, Shannon 1975, Sterman 2000 en Vennix 1996.

504 Forrester & Senge 1980, p.210.

Vennix formuleert, ter verduidelijking van het 'valideren van een model', een viertal aannames over:[505]

- absolute validiteit van een model,
- validiteit en doel van een model,
- validiteit en de bruikbaarheid van een model en
- validiteit en het vertrouwen in een model.

Zijn redenering is – kort weergegeven – dat, gegeven het feit dat een model altijd een beperkte afspiegeling is van de werkelijkheid, een model niet in absolute zin gevalideerd kan worden. Sterman wijst er zelfs op dat de terminologie eigenlijk onjuist is.[506] De term *valide* verwijst naar een correcte conclusie gebaseerd op de premissen, hetgeen een objectieve waarheid (*verus*) impliceert. Bij modellen is die *verus* er echter niet en kan er dus strikt genomen ook geen sprake zijn van *valide*. Het begrip valide (respectievelijk valideren) dient dus te worden vervangen door iets anders.

Als een model slechts een beperkte afspiegeling is van de werkelijkheid, dan representeert een model het subjectieve beeld van de werkelijkheid van de modelbouwer, waarbij dat beeld mede gevormd wordt door het doel dat de bouwer voor ogen stond bij het bouwen van het model: een ander doel impliceert dan een ander model.[507] Daarbij dient scherp onderscheid te worden gemaakt tussen het *vertrouwen* in het model, en de *bruikbaarheid* (of het nut) van een model. Beide begrippen gaan niet noodzakelijkerwijs gelijk op en zijn eerder te bezien als communicerende vaten, waarbij een toename van de bruikbaarheid veelal gepaard gaat met een toename van de *complexiteit* hetgeen weer leidt tot een afname van de begrijpelijkheid en daarmee het vertrouwen in het model. In een driedimensionale weergave zou de verhouding tussen deze drie aspecten (bruikbaarheid, complexiteit en vertrouwen) er kunnen uitzien als in figuur 6:1.

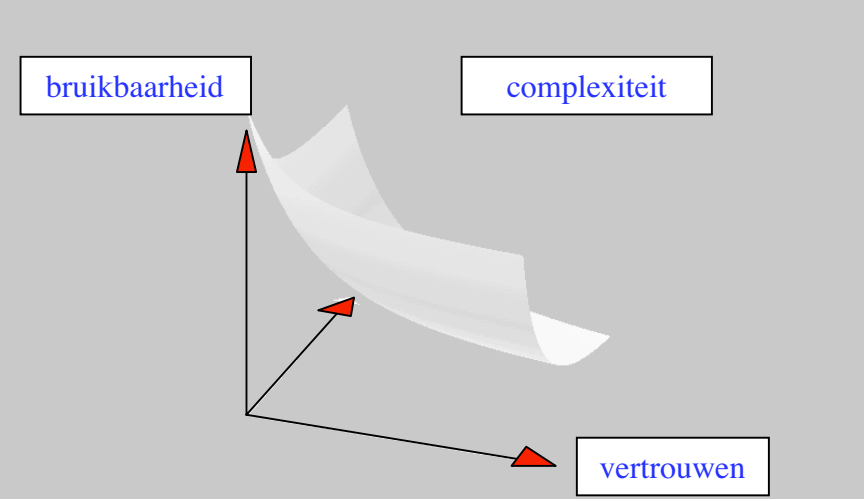

Figuur 6:1 Balans van bruikbaarheid, complexiteit en vertrouwen

505 Vennix 1996, p.89.

506 Sterman 2000, p.846-850. Hij beargumenteert dat – onder verwijzing naar Popper (1935) en Lakatos (1970 & 1976) – door te stellen: '*Most obviously, since all models are wrong, all can be falsified by some test or other'* en zich af te vragen: '*Since all models are false and refutable, which are we to use?*'.

507 De aanduiding van *de* werkelijkheid is dus eigenlijk onjuist. Ter wille van de leesbaarheid heb ik echter niet telkens een aanduiding gehanteerd als: 'een van de mogelijke werkelijkheden' of 'een subjectieve perceptie van de werkelijkheid'.

De 'onjuiste' term 'validiteit' van een model wil ik dan ook vervangen door een meer toepasselijke aanduiding als de '*aannemelijkheid'* van een model, welke dan verwijst naar een optimale balans tussen genoemde drie aspecten. Forrester & Senge stellen over deze terminologische kwestie:

> *Validation is the process of establishing confidence in the soundness and usefulness of a model. (…) Validation of system dynamics models is complicated by the many relevant audiences, each having its own objectives and criteria for evaluating a model. (…)*
> *We take the view that the ultimate objective of validation in system dynamics is transferred confidence in a model's soundness and usefulness as a policy tool. The notion of validity as equivalent to confidence conflicts with the view many seem to hold which equates validity with absolute truth. We believe confidence is the proper criterion because there can be no proof of the absolute correctness with which a model represents reality. There is no method for proving a model to be correct. Einstein's theory of relativity has not been proven correct; it stands because it has not been disproven, and because there is shared confidence in its usefulness. Likewise, one tests a system dynamics model against a diversity of empirical evidence, seeks disproofs, and develops confidence as the model withstands tests.*[508]

Het proces van het bepalen van de *aannemelijkheid* van een model is derhalve een cruciale fase en is, voor wat betreft het recht, vergelijkbaar met het beargumenteren van een bepaalde stelling en het trachten te overtuigen van de wederpartij (of arbiter) van de aannemelijkheid ervan, zonder afbreuk te doen aan de notie dat er wellicht ook een andere redenering mogelijk is. Op een abstracter niveau refereert dit uitgangspunt aan de wetenschapsfilosofische opvattingen waarbij kennis niet als absoluut wordt beschouwd en falsificatie van en consensus over theorieën een hoofdrol spelen.[509]

In wezen betekent dit ook dat de voorgaande hoofdstukken, waarin de ontwikkeling van het model is beschreven, een zekere mate van vertrouwen moet hebben gewekt bij de lezer omtrent de benadering van de asielproblematiek. Uitgaande van deze minimale eis van vertrouwen, zal een aantal testen worden beschreven waaraan het model is onderworpen. Deze testen zijn voor het eerst omschreven door Forrester & Senge en onderverdeeld in een drietal categorieën:[510]

- testen op modelstructuur,
- testen op modelgedrag,
- testen op beleidsimplicaties.

De eerste twee categorieën komen overeen met het eerder aangeduide onderscheid tussen verbanden op het niveau van de *structuur* van een model, en verbanden op het niveau van het *gedrag* van het model. Dit deel van het testen van de aannemelijkheid van een model ziet met name toe op de factoren *complexiteit* en *vertrouwen*, en in

508 Forrester & Senge 1980, p.210-211
509 Zie daaromtrent Popper (1935) en de commentaren daarop van Kuhn (1970) en Lakatos (1970 & 1976).
510 Forrester & Senge (1980, p.209-228) benoemen deze als: a) *tests of model structure*, b) *tests of model behavior* en c) *tests of policy implications.*

veel mindere mate op de derde factor: *bruikbaarheid*. Dat is de reden waarom ik de combinatie van de eerste twee reeksen van testen in dit hoofdstuk heb ondergebracht onder het verzamelbegrip *deugdelijkheid*.

De derde categorie van testen heeft een enigszins afwijkend karakter. Alhoewel het testen betreffen die strikt genomen onder de noemer *aannemelijkheid* vallen, is het doel niet zozeer gelegen in het vaststellen van een optimale balans tussen *complexiteit* van en *vertrouwen* in het model, als wel om uitgaande van de deugdelijkheid de *bruikbaarheid* van het model als beleidsinstrument te toetsen.[511] Om die reden heb ik deze derde categorie van testen apart opgenomen in het volgende hoofdstuk over de bruikbaarheid van het model.

De invalide term 'valideren' is daarmee vervangen door de term (het bepalen van de) *aannemelijkheid* waarbij twee aspecten zijn te onderscheiden: *deugdelijkheid* en *bruikbaarheid*.

6.2 Testen op modelstructuur

Forrester & Senge noemen een vijftal testen op modelstructuur:[512]

- Structuurverificatie-test
- Factorverificatie-test
- Dimensie-consistentie-test
- Extreme-omstandigheden-test
- Grensstructuur-adequaatheid-test

Deze reeks van testen beoogt antwoord te geven op de vraag of de structuur van het model klopt. Eerst wordt bekeken of de structuur van het model als zodanig overeenkomt met die in de praktijk. Daarna worden de afzonderlijke elementen van het model onder de loep genomen. In feite komt het erop neer dat alle elementen worden bezien op hun (noodzakelijke) plaats en betekenis in het model, en dat van deze elementen de gehanteerde numerieke waarden en de gehanteerde grootheden waarin deze zijn gedefinieerd worden gecontroleerd. Daarnaast wordt bekeken of de gehan-

511 Forrester & Senge 1980, p.224: *Although all tests of system dynamics models aim at usefulness of a model as a policy-analysis tool, tests of policy implications differ from other tests in their explicit focus on comparing policy changes in a model and in the corresponding reality. Policy implication tests attempt to verify that response of a real system to a policy change would correspond to the response predicted by a model. The tests also examine how robust are policy implications when changes are made in boundaries of parameters.*

512 Forrester & Senge (1980, p.211-215) noemen deze testen in een iets andere volgorde: de dimensie-consistentie-test wordt als laatste genoemd. Dat is vreemd, omdat het slagen voor deze test een absoluut vereiste is alvorens de overige testen aan bod kunnen komen. Daarnaast hanteren zij de term *parameterverificatie*-test in plaats van de hier gebruikte *factorverificatie*-test. 'Parameterverificatie' is eigenlijk onjuist omdat uit de beschrijving van deze test door Forrester & Senge blijkt dat ook wordt gedoeld op het testen van constanten en variabelen. Juister lijkt het me dan om te spreken van een *factorverificatie-test*, waarbij *factor* verwijst naar de in het model gebruikte constanten, variabelen én parameters.
Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om de eerste test te hernoemen in een 'globale-structuur-test' en de tweede in een 'gedetailleerde-structuur-test'. In de eerste test staat dan het geheel ter discussie en in de tweede test de afzonderlijke factoren. Deze tweede test omvat dan het verifiëren van: a) de conceptuele correspondentie van elke factor als onderdeel van de structuur; b) de juistheid van de numerieke invulling van elke factor, en c) de juistheid (in de zin van consistentie) van de dimensies die worden gehanteerd bij de numerieke invulling. De onderdelen a) en b) komen gezamenlijk overeen met de (oorspronkelijke) 'parameter'-verificatie-test en onderdeel c) slaat op de dimensie-consistentie-test.

teerde definities van de verschillende elementen adequaat (zouden kunnen) omgaan met extreme waarden en in hoeverre in het model bepaalde elementen, terecht of onterecht, niet zijn opgenomen.

Voor de duidelijkheid heb ik in de volgende paragrafen waar de verschillende testen worden beschreven, telkens eerst de oorspronkelijke (Engelstalige) omschrijving van de test overgenomen zoals die door Forrester & Senge is geformuleerd.

6.2.1 Structuurverificatie-test

> *Verifying structure means comparing structure of a model directly with structure of the real system that the model represents.*[513]

De vraag die bij deze test aan de orde is, zou ook geformuleerd kunnen worden als: komen de fysieke stromen en informatiestromen in het model overeen met die in de praktijk? De beantwoording van deze vraag staat of valt met de transparantheid van het model. Dat wil zeggen, het model mag geenszins een 'black box' zijn waar aan de ene kant gegevens worden ingevoerd en aan de andere kant fraai ogende resultaten uitkomen, zonder dat er zicht is op de feitelijke verwerking van deze gegevens. De vraag is dan in hoeverre de modelstructuur isomorf is: is er een één-op-één relatie tussen de modelstructuur en de werkelijkheid. Voor de beantwoording van die vraag heb ik onder meer een paneldiscussie georganiseerd waarbij een aantal deskundigen werd gevraagd om kritiek te leveren op het causale netwerk dat ten grondslag ligt aan het model van de asielprocedure.[514] Tevens heb ik deze en andere deskundigen om commentaar gevraagd voor de verificatie op een gedetailleerder niveau van de stromen in de verschillende clusters van het model.

Samenvattend kan gesteld worden dat men zich kon vinden in de structuur en daarin geen belangrijke omissies kon constateren.[515] Tevens kon geconcludeerd worden dat de gemodelleerde stromen overeen komen met de reële stromen. De kritische kanttekeningen die bij de structuur van het model zijn geplaatst in § 5.4 en § 5.5 komen uitgebreid aan bod bij de factorverificatie test en de grens adequaatheid test.[516]

6.2.2 Factorverificatie-test

> *Parameter verification means comparing model parameters to knowledge of the real system to determine if parameters correspond conceptually and numerically to real life.*[517]

Deze test valt in feite in tweeën uiteen: het testen of de gebruikte factoren *conceptueel* correspondereren met de praktijk, en het testen of de *numerieke* invulling daarvan klopt. Beide testen komen apart aan bod als 'conceptuele correspondentie' en 'numerieke nauwkeurigheid'.[518]

---

513 Forrester & Senge 1980, p.212.

514 Zie § 5.2.10 en Bijlage 5.1.

515 Vragen waren er met name over de mate van invloed van sommige elementen op andere elementen in de gepresenteerde terugkoppelingen. Het bestaan echter van de terugkoppelingen (de structuur) als zodanig werd onderschreven. De grootte van de invloed van bepaalde elementen is in wezen geen kwestie van structuur maar een van factorschatting.

516 In § 6.2.2 respectievelijk § 6.2.5.

517 Forrester & Senge 1980, p.212. Zie noot 512 voor mijn commentaar op de term 'parameter' en mijn voorkeur om de (ruimere) term 'factor' te hanteren.

518 Mijn vertaling van het Engelstalige jargon.

6.2.2.1 Conceptuele correspondentie

Bij de conceptuele correspondentie wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan onderdelen uit het model, die staan voor: de procedure (de routes door het systeem), de productie, de capaciteit, de instroom, de doorlooptijd en de gehanteerde formules.

6.2.2.1.1 *Conceptuele correspondentie van de procedure*

In het model is de procedure, overeenkomstig de praktijk, gemodelleerd als een aaneenschakeling van wachtrijen en behandelingen die verwijzen naar de verschillende deelprocedures of routes die achtereenvolgens doorlopen kunnen worden en op verschillende momenten in de procedure konden of kunnen worden gestart.[519]

De vreemdelingenbewaring is overigens niet opgenomen in deze reeks van deelprocedures.[520] Dat heeft niet zozeer te maken met een vermeend ondergeschikt belang, als wel met het gegeven dat de vreemdelingenbewaring een maatregel is die eventueel aan bod komt wanneer een vreemdeling is 'uitgeprocedeerd', het land dient te verlaten en bovendien 'het belang van de openbare rust, van de openbare orde of van de nationale veiligheid zulks vordert'[521]. Het betreft derhalve een maatregel die, als deze al betrekking heeft op een asielzoeker, in het kader van de uitzetting en pas onder bijzondere omstandigheden kan worden genomen. In de praktijk blijft deze maatregel hoofdzakelijk beperkt tot aangetroffen illegalen, en daaronder vallen niet de nog in-procedure-zijnde asielzoekers. De reden waarom dit hier toch genoemd wordt, in het kader van de conceptuele correspondentie, is het gegeven dat Vreemdelingenbewaringszaken (net zoals de AC-beroepszaken) de hoogste prioriteit hebben bij de rechterlijke macht. Overige zaken met betrekking tot asiel worden derhalve door de restcapaciteit van de rechterlijke macht behandeld.[522]

6.2.2.1.2 *Conceptuele correspondentie van productie*

Een kritische kanttekening is te plaatsen bij de gehanteerde definitie van de productie. Dit onderdeel is gedefinieerd analoog aan die van de '*capacitated delay*' van Sterman.[523] Het concept dat Sterman hanteert is wel overgenomen maar op een enkel onderdeel aangepast. Uitgangspunt in het ontwerp van Sterman is dat de feitelijke productie afhankelijk is van de grootte van de voorraad en de behandeltijd.[524] Bij de behandeltijd wordt vervolgens een onderscheid gemaakt tussen de minimaal benodigde behandeltijd, de beoogde behandeltijd en de feitelijk gerealiseerde behandeltijd.[525] Indien nu de feitelijke productie achterblijft bij de beoogde productie – en de

519 Het betreft: de AC procedure, het nader gehoor, de beslissing in eerste aanleg, de bezwaarfase (respectievelijk herziening), het beroep, het hoger beroep, alsmede de voorlopige voorziening (kort geding). Uiteraard voor zover mogelijk volgens de toen geldende regelgeving. Zie ook § 3.3.2.2.

520 Bij vreemdelingenbewaring wordt de vreemdeling in bewaring gesteld in afwachting van zijn uitzetting. Onder de verschillende Vw-regimes is er telkens een mogelijkheid om de rechtmatigheid van die bewaring bij de (vreemdelingen)rechter ter discussie te stellen.

521 De vreemdelingenbewaring (art. 26 Vw 1994) duurt in geen geval langer dan vier weken (art 26 lid 3 Vw 1994).

522 Daarnaast is het uiterst lastig om uit de productiecijfers van de rechterlijke macht te distilleren welk deel van de ingezette capaciteit voor vreemdelingenbewaringszaken wordt ingezet.

523 Sterman 2000, p.551 e.v.

524 Bovendien speelt hierbij een rol dat Sterman geen conceptueel onderscheid maakt tussen een wachtrij-stock en een feitelijke behandeling-stock, hetgeen overigens te maken heeft met de gehanteerde software. Het door mij gebruikte programma Ithink (© HPS) biedt deze mogelijkheid juist wel.

525 Deze drie verschillende behandeltijden corresponderen met de maximale, de gewenste en de feitelijke productie.

voorraad dus oploopt – zijn er twee terugkoppelingen die ervoor zorgen dat de feitelijke productie zo min mogelijk verschilt van de beoogde productie.

De eerste terugkoppeling gaat er van uit dat een toename van de voorraad zorgt voor een verhoging van de werkdruk, waardoor de neiging zal ontstaan om overuren te draaien: het maken van langere werkmaanden[526] betekent dan een hogere productie.[527] De tweede terugkoppeling gaat er van uit dat een toename van de werkdruk resulteert in sneller werken: dat wil zeggen, er wordt minder tijd besteed aan de verschillende handelingen in het productieproces.[528] Ook hierdoor wordt de productie verhoogd.

Beide terugkoppelingen zijn geënt op een commerciële omgeving waarbij het van belang is om de achterstanden zo klein mogelijk te houden. In de asielprocedure speelt echter niet zozeer een financieel belang als wel een maatschappelijk en politiek belang. Tot op zekere hoogte is er wel sprake van invloed van werkdruk op de lengte van de werkmaand en de hoeveelheid tijd die aan elke taak wordt besteed. Het punt is echter dat een verlaging van de bestede tijd per taak van invloed kan zijn op de vereiste nauwkeurigheid en de kans op fouten respectievelijk op het percentage bezwaren dat daartegen wordt gemaakt, uitmondend in meer procedures. En met name dat laatste is niet aanwezig in het commerciële concept. Begrijpelijk, omdat in een commerciële (concurrerende) omgeving een verhoging van de fouten een verslechtering van het product of de dienst impliceert, waardoor de opbrengsten zullen dalen omdat de klant naar de concurrent zal gaan. In het juridische domein is er echter sprake van een monopolist die altijd alle verzoeken te behandelen krijgt, dus ook de bezwaren tegen vermeende fouten, zodat niet de balancing loop uit de commerciële omgeving zich hier voordoet, maar een reinforcing loop (zie diagram 5:8).

Een van de opmerkingen over productie die werd gemaakt tijdens de paneldiscussie, was dat de rechterlijke macht zich eigenlijk niet laat beïnvloeden door werkdruk. Na enige discussie bleek dat deze overweging primair was ingegeven door de idee van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Daarna werd geconcludeerd dat ook de (productie van de) rechterlijke macht, zij het in bescheiden mate, beïnvloedbaar is via de werkdruk. Het gevolg hiervan is geweest dat beide effecten van de werkdruk (op de lengte van de werkmaand en de hoeveelheid tijd per taak) zowel in de cluster van de IND als die van de rechters aanwezig zijn, zij het dat de grootte van het effect bij de rechters veel geringer is dan bij de IND.[529]

De gegevens over het ziekteverzuim en het verloop zijn afkomstig uit de verschillende jaarverslagen van de IND. De structuur van de daarop gebaseerde effecten op de productie is conform Sterman.[530]

---

526 De tijdseenheid in het model is een maand. In plaats van werk*dag* wordt derhalve gesproken van werk*maand*.

527 Een dergelijke overurencapaciteit kan echter niet lang voortduren op straffe van oververmoeidheid (burn out: Sterman 2000, p.577-584).

528 Deze relatie is niet lineair. Er is, ongeacht de hoogte van de werkdruk, een minimale hoeveeltijd tijd nodig voor het verrichten van een taak: korter kan niet. Andersom is er ook een maximum aan de behandeltijd, die, bij een dalende werkdruk, op een gegeven moment niet groter wordt.

529 Het effect van de werkdruk op de te besteden tijd per taak varieert bij de IND tussen de 40% boven en 40% onder de norm. Bij de rechters is deze variatie teruggebracht tot 10% boven en 10% onder de norm.

530 Sterman 2000, p.551 e.v. Er is geen feitelijke informatie beschikbaar in hoeverre de gehanteerde structuur sterk afwijkt van de praktijk. Op basis van gesprekken met betrokkenen is aangenomen dat de gehanteerde structuur conceptueel overeenkomt met die uit de praktijk. De invulling van het ontslag leek ook een obstakel te zijn – uitgaande van het concept van Sterman – omdat in Nederland een ambtenaar vrijwel niet is te ontslaan. In de onderzochte periode is echter veelvuldig en op grote schaal gebruik gemaakt van uitzendkrachten, waardoor een verkleining van

6.2.2.1.3 *Conceptuele correspondentie van de capaciteit*

De modellering van de capaciteit[531] is gebaseerd op de praktijk, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen nieuw personeel in opleiding, en ervaren medewerkers.[532] De categorie nieuw personeel levert nog geen bijdrage aan de productie en 'kost' derhalve alleen opleidingstijd van ervaren medewerkers. Alleen de ervaren medewerkers dragen, afhankelijk van hun ervaring, bij aan de productiecapaciteit. In het model is het graduele verschil in productiecapaciteit van 'ervaren' medewerkers teruggebracht tot twee categorieën: junior en senior medewerkers.[533]

6.2.2.1.4 *Conceptuele correspondentie van de doorlooptijd*

In de verschillende terugkoppelingen zoals die in het causale netwerk zijn geschetst, zijn de voorraden nog te behandelen verzoeken (in de verschillende stadia van de procedure) van belang.[534] Een toename van een voorraad betekent een toename van de doorlooptijd.[535] Het effect van voorraadvorming is echter niet overal hetzelfde. Hoe eerder de voorraadvorming zich in de procedure voordoet, hoe groter het effect is op de *gemiddelde* doorlooptijd van de *gehele* procedure. Alle maatregelen hebben uiteindelijk een effect op een of meer van de aanwezige voorraden en daardoor op de gemiddelde doorlooptijd van de asielprocedure als geheel. In het model is derhalve de gemiddelde doorlooptijd van de gehele procedure gebruikt bij de berekening van de perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland.[536]

In hoeverre dit *gebruik* van de grootte van de voorraad en de gemiddelde doorlooptijd als indicator voor de perceptie van de aantrekkelijkheid conceptueel correct is, in de zin van in overeenstemming met de praktijk, is een punt van discussie dat hierna nog aan bod komt.

6.2.2.1.5 *Conceptuele correspondentie van de instroom*

De instroom in Nederland is geformuleerd als het resultaat van een berekening waarbij twee factoren een rol spelen: de totale instroom in West-Europa en het effect van de aantrekkelijkheid van Nederland.

* *instroom West-Europa*

De eerste factor lijkt duidelijk: het aantal asielverzoeken dat per maand in de West-Europese landen sinds 1980 is ingediend.[537] Er zijn echter terminologische verschillen

---

de personeelsgrootte wel degelijk kon worden geëffectueerd door deze tijdelijke arbeidskrachten niet (meer) in te huren.

531 Van zowel de IND als de rechters.

532 In de praktijk wordt uitgegaan van een opleidingstijd van 6 maanden. Daarna wordt er bij de bepaling van de productiviteit en inzetbare capaciteit van behandelaars een ervaringscoëfficiënt gehanteerd (zie diagram 5:28) die, afhankelijk van de functie (beslismedewerker, conctact-ambtenaar of medewerker ondersteuning), uiterlijk binnen 12 maanden oploopt van 0% tot 100%. In het model is een vereenvoudigde tweedeling aangebracht in het productieve gedeelte van het personeel (junior versus senior medewerker), waar in de praktijk sprake is van een meer gedifferentieerd verschil.

533 De ervaringscoëfficiënt is wel gehandhaafd waardoor de productie van een junior medewerker geleidelijk aan toeneemt tot het niveau van een senior medewerker.

534 In de praktijk wordt per fase een onderscheid gemaakt tussen een (acceptabele) werkvoorraad en het restant: de achterstand. Conceptueel maakt dat echter geen verschil, wel in de politiek geladen rapportages daaromtrent (zoals in de Rapportages Vreemdelingenketen, TK 19 637 en 27 557)

535 Onder overigens gelijkblijvende condities zoals productiecapaciteit en behandeltijd.

536 De grootte daarvan komt aan bod in § 6.2.2.1.6.

537 De beperking tot het westelijk deel van Europa heeft te maken met de beschikbaarheid van cijfermateriaal en het gegeven dat pas in de negentiger jaren na de val van de Berlijnse Muur, het oosten van Europa van land van herkomst veranderde in 'bestemmingsland' van asielzoekers (zie ook noot 345).

met betrekking tot het begrip instroom.[538] In de meeste gevallen betreft het ingediende verzoeken[539] waarbij alleen de begeleide minderjarige kinderen niet worden geteld.[540] Voor het totaalbeeld leveren deze terminologische verschillen geen problematische verschillen.[541]

* *norminstroom*

De tweede factor (het effect van de aantrekkelijkheid van Nederland) wordt bepaald door de norminstroom en de aantrekkelijkheid van NL. De norminstroom slaat op het normatieve aandeel dat Nederland van de totale West-Europese instroom voor zijn rekening behoort te nemen. De idee daarachter is dat bij een gelijkmatige verdeling van de totale instroom over alle landen in West-Europa ieder land naar vermogen een bijdrage levert.[542] In de ideale situatie, waarin elk land een feitelijke instroom heeft die gelijk is aan de voor dat land geldende norminstroom, is de aantrekkelijkheid voor elk van die landen gelijk aan één. Het *effect* van een aantrekkelijkheid van één voor Nederland met een norminstroom van 4% is dan dat er 4% * 1 van de totale instroom in West-Europa per maand naar Nederland komt. Die ideale situatie heeft zich echter nog niet voorgedaan en bij gebrek aan een Europees asielbeleid speelt derhalve de variërende aantrekkelijkheid van de verschillende landen een rol bij de instroom.

* *aantrekkelijkheid van Nederland*

Terwijl het bij de norminstroom nog gaat over een kwantiteit, gaat het bij de aantrekkelijkheid (van Nederland) om een zogenaamde 'zachte variabele'.[543] Feitelijk levert deze factor drie conceptuele problemen op.

In de eerste plaats is het niet op voorhand duidelijk *wat* nu precies de aantrekkelijkheid van een land is. Bovendien gaat het niet zozeer om de aantrekkelijkheid als zodanig – als die al objectief vaststelbaar zou zijn – maar om de *perceptie* van die aantrekkelijkheid bij met name de reisagenten, omdat zij in belangrijke mate het bestemmingsland bepalen.[544] Het meten van die perceptie is praktisch onhaalbaar. Een van de aannames in het model is derhalve dat de lengte van de wachtrijen en daarmee de gemiddelde doorlooptijd een maatstaf kan zijn voor deze perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland. Conceptueel bezien is dat lastig omdat er immers alleen

538 Zie ook § 4.4.

539 Een ingediend verzoek hoeft nog niet in behandeling te zijn genomen. De asielzoekers bijvoorbeeld die in Nederland in de TNV verblijven hebben wel te kennen gegeven dat ze een asielverzoek willen indienen maar formeel is die stap nog niet gezet (zie brief van 20 januari 1999 aan de TK van de Staatssecretaris van Justitie).

540 Alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA'S) dienen dus wel zelfstandig een asielverzoek in. Duitsland telt met ingang van juli 1993 alleen de verzoeken; daarvoor telde men alle personen. Volgens de IGC heeft *deze* administratieve wijziging echter geen grote veranderingen opgeleverd met betrekking tot het totale aantal. Hierdoor loopt Duitsland in de pas met de overige landen waar ook de niet-alleenstaande kinderen (accompanied minor dependants) niet worden meegeteld.

541 Bevestigd door het IGC.

542 In § 4.3 is aangegeven dat een aantal maatstaven met elkaar zijn vergeleken waarbij de uiteindelijke keuze is gevallen op het inwonertal als de minst subjectieve keuze. Dit aandeel is voor Nederland 4%. Als alleen de totale West-Europese instroom en het 4% aandeel van Nederland gebruikt zouden worden voor de berekening van de instroom in Nederland, dan resulteert dat in de zogenaamde norminstroom: 4% van de totale West-Europese instroom (zie grafiek 4:4 en grafiek 4:5).

543 In de vakliteratuur wordt gesproken van 'soft variables', dat wil zeggen variabelen die niet worden gesteund door exact cijfermateriaal en die eerder een kwaliteit dan een kwantiteit aanduiden.

544 Zie § 1.2.3 en § 5.2.2.

indirecte aanwijzingen zijn voor dit verband en geen 'keiharde' bewijzen.[545] Aan de 'eis' van Forrester & Senge dat '*parameters correspond conceptually and numerically to real life'*, is daarmee niet volledig voldaan.

Een tweede probleem zit in het gegeven dat deze factor van de aantrekkelijkheid (van Nederland) land strikt genomen zou moeten verwijzen naar de *relatieve* aantrekkelijkheid van Nederland. Dat wil zeggen, de aantrekkelijkheid van Nederland *ten opzichte van* andere (West-Europese) landen. Gegeven de aanname dat de totale instroom in West-Europa een exogene factor is,[546] wordt de *verdeling* van de totale instroom over de respectievelijke landen bepaald door de onderlinge verhouding van de relatieve aantrekkelijkheden van deze landen. Een volledige invulling van deze factor impliceert dat alle beleidsrelevante maatregelen (die door landen zijn genomen waarbij de aantrekkelijkheid van die landen zelf en dus indirect ook die van andere landen werd beïnvloed) en omstandigheden (in de zin van bejegening), bij de bepaling van de relatieve aantrekkelijkheid van een land zouden moeten worden meegenomen.[547] Dat is echter, met name vanwege de zeer beperkte beschikbaarheid van informatie daaromtrent, niet mogelijk gebleken.

In het model is derhalve de *relatieve aantrekkelijkheid van NL* beperkt ingevuld, hetgeen een inperking betekent van de conceptuele correspondentie. Dit 'minpunt' wordt echter gemitigeerd door hetgeen al eerder in § 4.3 is aangegeven met betrekking tot de correlatie tussen de instromen in Nederland en de (clusters van) buurlanden. Uit die analyse komt naar voren dat er een in de tijd wisselende correlatie (connectie) is tussen Duitsland en daar omheenliggende clusters van landen. Voor Nederland treedt die connectie met Duitsland met name op in de periode 1990-1995.[548] De situatie in de overige landen lijkt daarbij een ondergeschikte rol te spelen, hetgeen een impliciete bevestiging is van de hier gehanteerde aanname dat die overige landen geen rol van betekenis hebben gespeeld, althans voor zover het de instroom in Nederland betreft. Uiteindelijk is in het model als buitenlandse invloed de sterke daling in die periode van de relatieve aantrekkelijkheid van Duitsland opgenomen (het Duitsland-effect) als relevant voor de berekening van de *relatieve* aantrekkelijkheid van Nederland. Die daling werd mede veroorzaakt door sterk toegenomen agressie tegen vreemdelingen en met name asielzoekers in Duitsland in het begin van de jaren negentig. In feite is dit een invulling van het element [*bejegening*] (uit diagram 5:5) in de Duitse situatie, en door de connectie levert die daling van de aantrekkelijkheid in Duitsland dan een stijging op in Nederland.[549] Dat betekent dat

---

545 Uit de literatuur en op grond van de statistische correlatie tussen beide verschijnselen. Er is mij geen onderzoek bekend waarbij reisagenten zelf zijn ondervraagd over hun uiteindelijke beweegredenen – nog los van de overweging dat dergelijk onderzoek hoogstwaarschijnlijk onuitvoerbaar is, dan wel geen betrouwbare uitkomsten kan opleveren. Zie ook § 1.2.4 m.b.t. de rij-voor-de-kassa metafoor.

546 Een exogene factor wordt niet beïnvloed door het model zelf.

547 Voor zover het effect van deze maatregelen niet onmiddellijk teniet wordt gedaan door 'concurrerende' maatregelen van andere landen. Een cynische interpretatie is dat maatregelen alleen maar worden genomen omdat de buurlanden ze óók al hebben genomen, of zeker zullen gaan nemen, en men 'dus' niet achter kan blijven: een opportunistisch voorbeeld van een reinforcing loop (diagram 5:21).

548 De verderop te behandelen gedragstesten van het model (§ 6.3) geven overigens ook een indicatie dat andere buitenlandse invloeden zich maar in zeer beperkte mate hebben voorgedaan. Dat laat echter onverlet dat de mogelijkheid bestaat *dat* deze andere invloeden wel degelijk bestaan. De vraag in hoeverre deze invloeden elkaar op de een of andere manier opheffen bij de bepaling van de relatieve Nederlandse aantrekkelijkheid zou onderwerp van nader onderzoek kunnen zijn (zie ook Böcker & Havinga 1997 en Efionayi-Mäder 2001a & 2001b).

549 Opmerkelijk genoeg viel deze verandering van de bejegening min of meer samen met een wijziging van de Duitse grondwet met een bijbehorend Duits 'dichtslaande-deur-effect'. Op 23

dit model van de Nederlandse asielprocedure slechts in beperkte mate rekening houdt met buitenlandse invloeden en in wezen – met uitzondering van Duitsland – de aantrekkelijkheid van de overige West-Europese landen als geheel, relatief, constant neemt.

Het derde conceptuele probleem zit in het dichtslaande-deur-effect. Dit effect beïnvloedt de aantrekkelijkheid en daarmee de instroom in Nederland. Eerder heb ik in § 5.4 en § 5.5 aangegeven dat dit effect gebaseerd is op een aantal parallellen met andere gebieden (zoals fiscale regelgeving) en op een opmerkelijke correlatie tussen de pieken in de relatieve instroom en de aankondiging respectievelijk inwerkingtreding van nieuwe regelgeving. Hoge correlaties bewijzen echter geenszins een causaal verband. Het door mij geopperde verband *zou* dus een verklaring kunnen zijn voor het gesignaleerde gedrag, maar een andere verklaring is ook denkbaar.

Bijvoorbeeld als wordt aangenomen dat het wijzigen van regelgeving een hoeveelheid publiciteit met zich meebrengt. De strekking van die publiciteit kan dan zijn dat in land X het toelatingsbeleid verscherpt zal gaan worden, kennelijk omdat dat tot dan toe 'mild' is geweest. Die informatie komt ook de reisagent ter ore die zijn keuze voor een bestemmingsland vervolgens baseert op hetgeen hem nog het 'verst' in het geheugen ligt en dat is dan de recente publiciteit over land X dat (nog) mild is. In dat geval zou het dichtslaande-deur-effect moeten vervangen worden door of gecombineerd met een publiciteitseffect waarbij de omvang van de publiciteit als maatstaf zou kunnen gelden voor het effect op de aantrekkelijkheid van een land.

* *tussenconclusie*

Los van het gegeven dat ik het dichtslaande-deur-effect aannemelijker beoordeel dan het geopperde alternatief, blijft uiteindelijk het probleem bestaan dat het door mij geïntroduceerde dichtslaande-deur-effect wel in het model is opgenomen als aannemelijke soft-variable maar een onzekere status heeft. In beperktere mate geldt dit ook voor het effect van de gemiddelde doorlooptijd op de instroom. Ook daar geldt dat een andere verklaring (dan de 'rij-voor-de-kassa-metafoor') denkbaar is. Het resultaat van een en ander is dat de conceptuele correspondentie van de aantrekkelijkheid van Nederland (en daarmee die van de instroom in Nederland) niet onbetwist is.

In het meest extreme geval dat zowel het dichtslaande-deur-effect als het effect van de doorlooptijden op de instroom als onjuist moet worden gekwalificeerd, moet het model worden verworpen als een middel om het probleemgedrag te verklaren. Een minder vergaande conclusie zou kunnen zijn dat beide effecten weliswaar voor betwisting vatbaar zijn, maar dat de overige terugkoppelingen in het model daardoor niet onhoudbaar zijn geworden en wellicht een gedeelte van het probleemgedrag zouden kunnen verklaren.

Uitgaande van de houdbaarheid van deze laatste hypothese heb ik in § 6.3.1.1 de resultaten opgenomen van een aantal statistische testen waarbij de vraag centraal stond: welk deel van het (historische) vergelijkingsgedrag, de RMOB, kan het model nog verklaren als de eerder genoemde twee onzekere effecten buiten beschouwing worden gelaten?

6.2.2.1.6 *Conceptuele correspondentie van de formules*

Tenslotte moet worden opgemerkt dat een aantal factoren – met name in de clusters productie en capaciteit – gedefinieerd is door wiskundige formules[550] zoals die zijn

---

juni 1993 is de wijziging van de Duitse Grondwet (art 16a Grundgesetz) en de uitwerking daarvan in paragraaf 51 van het Ausländergesetz in werking getreden (zie nader § 6.3.1).

550 Zie voor een compleet overzicht van de gehanteerde formules: Bijlage 2.1.

opgenomen in § 5.3. Zo is de instroom – gegeven de gehanteerde tijdseenheid van een maand – gedefinieerd als *aantallen verzoeken per maand*, en de productie van een medewerker gedefinieerd als *aantallen verzoeken per maand per fte*.

6.2.2.2 Numerieke nauwkeurigheid

Het beoordelen van de deugdelijkheid van het simulatiemodel impliceert dat het model op een computer moet worden gedraaid of gerund. Om het computermodel te kunnen runnen en de geformuleerde aannames in het model in beeld te kunnen brengen, moeten niet alleen de onderlinge verbanden tussen de factoren in het model in wiskundige[551] formules worden vastgelegd, maar moet ook worden aangegeven welke numerieke waarden deze hebben. Onderscheid dient dan te worden gemaakt tussen de initiële waarden van variabelen en de waarden van constanten enerzijds, en de overige waarden anderzijds.[552] De eerste moeten vooraf worden toegekend; de overige waarden hoeven niet geïnitialiseerd te worden omdat deze door het programma tijdens de simulatie zelf berekend worden op basis van de gedefinieerde structuur van het model.[553]

Richardson & Pugh spreken in deze context zeer nadrukkelijk van de *schatting* van parameters en niet van het *vaststellen* van de *exacte waarde*:

> *The question of parameter selection is perhaps the most often asked and the most often misunderstood inquiry about the system dynamics approach. A number of claims about parameter values in system dynamics models are initially rather disturbing. It has been asserted that feedback models are relatively insensitive to parameter changes, that parameters need not be estimated with statistical confidence intervals in order to have confidence in the policy implications of a model, and – the key claim on which the other rest – that the behavior of a system dynamics model is much more a consequence of its structure than its parameter values. To people used to the numerical sensitivity of statistical models, who may have devoted considerable efforts to statistical estimation and validation, such claims are disturbing*.[554]

Een noodzakelijk gevolg van deze redering is dat de exacte waarde van een factor niet van primair belang is.[555] Het is voldoende als de schatting van elke waarde voldoende nauwkeurig is. Het heeft bijvoorbeeld weinig zin om in een model als het onderhavige, dat inzicht probeert te verschaffen in de karakteristieken van het gedrag van de in-, door- en uitstroom van asielverzoeken in de Nederlandse procedure over een periode van ruim 20 jaar, een precisie te willen gebruiken die tot uiting komt in

551 In zo eenvoudig mogelijke formules, opdat deze begrijpelijk blijven en er heldere onderlinge afhankelijkheden in worden weergegeven die een reële in de praktijk herkenbare betekenis hebben.

552 Zie noot 512 voor een nadere toelichting op de terminologie omtrent factoren: het door mij gehanteerde verzamelbegrip voor parameters, variabelen en constanten.

553 Een andere mogelijkheid is dat bepaalde factoren vooraf, of tijdens het runnen van het model, bewust door de gebruiker worden gemanipuleerd (zie verder hoofdstuk 7: 'what if analysis').

554 Richardson & Pugh (1981, p.230).

555 Hetgeen ook als een voordeel kan worden beschouwd omdat van vele factoren de werkelijke – reële – waarde niet bekend is. Het streven naar exactheid is dan een utopie.

exacte aantallen per dag.[556] De vraag naar de *waarde* van een factor verschuift daarmee naar die van de *benodigde nauwkeurigheid*. Die nauwkeurigheid is echter afhankelijk van de gevoeligheid van model voor de waarde daarvan, en daarmee zijn we weer 'terug bij af'. Richardson & Pugh stellen vervolgens over dit dilemma:

> *If the policy implications of a model do not change when its parameters are varied plus or minus some percent, then from the modeler's point of view the parameters do not need to be estimated any more accurately than that. Thus to decide how much effort to put into estimating a given parameter value, one ought to know how sensitive the behavior is to the value of that parameter. Yet to know that, one must run the model, and that requires parameter values. To resolve the dilemma, the modeler picks some values rather quickly and simulates the model. Initial estimates are made carefully, to be sure, with as much concern for accuracy as can be easily mustered, but keeping in mind that one can always go back and estimate more carefully if it makes a difference. In setting parameter values it pays to remember that, if it doesn't make any difference, then it really doesn't make any difference.*[557]

Bij het schatten van de verschillende factoren is derhalve ook sprake van een terugkoppeling waardoor pas na herhaald runnen van het model een uiteindelijke keuze kan worden gemaakt met betrekking tot de vereiste nauwkeurigheid.[558]

6.2.2.3 Soorten van factoren en factorschatting

Het eerder aangeduide onderscheid van factoren[559] kan nader worden gepreciseerd door verschillende typen te onderscheiden. In de literatuur[560] wordt gesproken van:

- maten (in de zin van groottes), zoals het inwonertal van een land;[561]
- conversiefactoren, zoals productie en capaciteit;
- ratio's (verhoudingsgetallen), zoals het percentage dossiers dat in een bepaalde fase van de procedure wordt gesloten, ervaringscoëfficiënten en factoren als werkdruk en ziekteverzuim;
- tijdsaanduidingen, zoals vertragingen, wacht- en behandeltijden.

---

556 De cumulatieve instroom van asielverzoeken in West-Europa is over de periode 1980 tot 2002 6,7 miljoen en voor Nederland 455.000 (6,8%). Dat laat overigens onverlet dat het voor de uitvoeringspraktijk van met name de opvang van groot belang is om een nauwkeurige schatting te kunnen maken van de te verwachten instroom.

557 Richardson & Pugh (1981, p.231).

558 Dit geldt met name voor die factoren die beleidskeuzes representeren.

559 In parameters, constanten en variabelen (zie § 6.2 en met name noot 512).

560 Richardson & Pugh (1981, p.231) vermelden ook nog een vijfde categorie: 'growth or aging factors'. Deze typisch economisch getinte factoren komen in dit model echter niet voor en blijven derhalve buiten schot.

561 Richardson & Pugh verwijzen eigenlijk naar onveranderlijke grootheden zoals de oppervlakte van een bepaald stuk grond. Los van het gegeven dat deze grootheid in het model niet voorkomt, is een begrip als oppervlakte juist in de Nederlandse context niet constant en met name in de kustprovincies eerder variabel te noemen in verband met de aan- en afslibbing. In het model is wel de grootte als percentage van de West-Europese bevolking, als een constante gehanteerd. Strikt genomen is dat niet juist, maar over de onderzochte periode van drieëntwintig jaar is het aandeel van Nederland in de totale West-Europese bevolking niet noemenswaardig veranderd.

Het nut van dit onderscheid is gelegen in het onderkennen van zowel de verschillen in dimensies[562] als de mogelijke bron die kan worden geraadpleegd voor een benodigde schatting. Richardson & Pugh beschrijven een drietal manieren om de waarden van factoren te schatten.[563] Deze drie manieren zijn in oplopende volgorde van moeilijkheidsgraad:

- schatting op basis van directe kennis van het (te modelleren) proces;
- schatting op basis van relaties tussen variabelen in het model;
- schatting op basis van het gesignaleerde gedrag van het model.

De eerste optie is wellicht de makkelijkste. In de onderhavige asielproblematiek echter is er een chronisch gebrek aan directe kennis (in de vorm van kenbaar cijfermateriaal) zeker over een zo lange periode als 23 jaar. Bij het ministerie van Justitie, de IND, het INDIAC, de COA, de rechtbanken en de SRA[564] heb ik navraag gedaan over beschikbaar cijfermateriaal. In de meeste gevallen kon of wilde[565] men slechts volstaan met de officiële jaarverslagen en die gaan veelal niet verder terug dan 1994.[566] Slechts in een beperkt aantal gevallen en pas na herhaald aandringen kon ik beperkt inzage krijgen in oudere en onderliggende gegevens.[567] Een belangrijke aanvulling op deze documentatie vormen dan ook de verschillende boeken[568] en rapporten[569] die in de loop der jaren zijn verschenen over de asielprocedure, de bijlagen bij de kamerstukken[570] en de jaarverslagen[571] van betrokken instanties.

Andere instanties, zoals de IGC, EUROSTAT en de UNHCR verkrijgen hun cijfermateriaal van nationale overheden waardoor hun publicaties niet zozeer meer details geven over landen, maar wel een breder overzicht van ouder cijfermateriaal – dat wil zeggen van voor 1994. Naast dit schriftelijke bronnenmateriaal is er de ervaring en het geheugen van betrokken praktijkdeskundigen. Gegeven echter het eerder gesignaleerde tekort van de menselijke informatieverwerkingscapaciteit – in het bijzonder als het cijfermateriaal betreft – heb ik dergelijke informatie telkens gebruikt als een indicatie van schattingen. Daar waar de officiële bronnen zwijgen of onvolledig zijn,[572] heb ik de twee overige methoden van factorschatting gebruikt.

Dit gebrek aan eenduidig cijfermateriaal zou een probleem kunnen zijn indien verschillende bronnen elkaar tegenspreken. Gezien de gehanteerde tijdshorizon van ruim twintig jaar en het gegeven dat de aandacht niet primair is gericht op zeer

---

562 De term 'dimensie' verwijst naar de eenheid waarin een factor wordt uitgedrukt (zie § 6.2.3).

563 Richardson & Pugh (1981, p.232) spreken van 'parameters'.

564 SRA: Stichting Rechtsbijstand Asielzoekers.

565 Gegeven de politieke gevoeligheid van het onderwerp leek het erop dat veel gegevens met betrekking tot de asielprocedure in het bijzonder door het ministerie van Justitie tot 'staatsgeheim' waren bestempeld.

566 In 1994 werd de IND opgericht en gingen de vreemdelingenkamers van de Rechtbank Den Haag van start.

567 Een complicerende factor daarbij is dat het personeelsverloop op sommige afdelingen dusdanig groot is dat de toezeggingen van de één niet zelden niet werden nagekomen door de opvolger.

568 Dissertaties van o.m. Ten Doesschate (1993), Puts (1995), Fernhout (1990).

569 Zie de noten 169, 170 en 171.

570 In een aantal gevallen was het zelfs curieus om te moeten vaststellen dat cijfermateriaal dat via Kamerstukken inmiddels openbaar was gemaakt, nog steeds door het ministerie zelf als vertrouwelijk werd beschouwd.

571 Met name de jaarverslagen van de IND en de vreemdelingenkamer van de rechtbank Den Haag.

572 Het is opmerkelijk dat zowel bij de IND als de vreemdelingenkamers van de rechtbank Den Haag de toegankelijke archieven niet verder reiken dan 1994. De periode daarvoor werd beheerst door – formeel – andere instanties. Dit lijkt een onderstreping te zijn van de opvatting dat het historisch besef van beleidsmakers hooguit net zo groot is als de bestaansduur van de instantie waarvoor zij werken.

precieze aantallen echter, leveren de verschillende bronnen geen problematische verschillen op.[573]

6.2.2.3.1 *Schatting van maten*

Bij de bepaling van 'maten', zoals de grootte van het personeelsbestand, is er in het algemeen sprake van eenduidigheid: het aantal fte's[574]. In het geval van de asielproblematiek is het echter niet alleen van belang om te weten of het beschikbare cijfermateriaal betrekking heeft op personen of fte's, maar ook of in dat aantal uitsluitend de vaste medewerkers zijn meegenomen dan wel dat daarin ook de tijdelijke krachten[575] zijn meegeteld. Daarnaast speelt mee dat er lange tijd geen onderscheid is gemaakt tussen asielzaken en overige vreemdelingenzaken, waardoor het moeilijk is om aan te geven welk deel van het personeelsbestand (zowel van de IND als de rechtbanken en de RVS) inzetbaar is geweest voor asielzaken.[576]

6.2.2.3.2 *Schatting van conversiefactoren*

Bij conversiefactoren zoals productie en capaciteit zijn de definities eenvoudig en doen zich geen schattingsproblemen voor. Productie is voor elk procedureonderdeel afzonderlijk gedefinieerd als het aantal beslissingen op verzoeken dat per maand wordt genomen; capaciteit is eveneens per procedureonderdeel gedefinieerd als het aantal fte's dat beschikbaar is voor productie.[577] Een probleem doet zich wel voor indien het cijfermateriaal van de IND met dat van de rechtbank (en de rechtshulp) wordt vergeleken. De IND registreert namelijk personen[578], terwijl de rechtbank en de rechtshulp slechts in zaken telt. Om dit cijfermateriaal vergelijkbaar te maken is in het model uitgegaan van het aantal personen en is het bronnenmateriaal dat op zaken slaat met een gangbare omrekeningsfactor van 1,4 omgerekend van zaken naar personen.[579]

6.2.2.3.3 *Schatting van ratio's*

Terwijl het bij de schatting van maten en conversiefactoren veelal een kwestie is van het distilleren van de meest aannemelijke waarden uit het beschikbare historische cijfermateriaal, is de schatting van ratio's van een geheel andere orde. Met name het gegeven dat een groot aantal relaties in werkelijkheid niet lineair is impliceert een moeilijkheid: lineaire functies zijn immers mathematisch bezien uiterst simpel, terwijl niet lineaire functies – zeker als formule – moeilijker te doorgronden zijn.

---

573 De verschillen in het cijfermateriaal zijn zelden groter dan enkele procentpunten.

574 Fte: full time equivalent.

575 Met name moet daarbij gedacht worden aan uitzendkrachten. Eind 1996 had de IND ruim 1400 medewerkers in dienst waarvan 400 op tijdelijke basis en 160 uitzendkrachten (IND 1996, p.11 en 44).

576 Bij de IND heeft een deel (45 a 50%) van de formatie uitsluitend te maken met asielzaken. Bij de rechtbanken geldt echter dat rechters in principe allerlei zaken moeten behandelen. Voor de rechters in de vreemdelingenkamer betekent dat zowel reguliere vreemdelingenzaken als asielzaken. Pas met ingang van het jaar 2000 is het voor de vreemdelingenkamers mogelijk om deze verschillen in de maandcijfers te expliciteren (Vreemdelingenkamers 1999, p.33). Daarnaast moet een onderscheid worden gemaakt tussen dat deel van de formatie dat direct betrokken is bij het productieproces en het resterende deel in de vorm van overhead.

577 Productie (behandelde verzoeken per maand) is het product van Capaciteit (fte's) en de productie van één individuele medewerker (behandelde verzoeken per maand per fte).

578 Evenals de COA. Die telt echter alle personen, dus ook de afhankelijke minderjarigen die geen zelfstandig asielverzoek indienen.

579 Deze omrekeningsfactor geeft aan dat één zaak (in de rechtbankterminologie) gemiddeld genomen 1,4 personen betreft; of andersom: 1 persoon betreft gemiddeld 0,7 zaak. De gangbaarheid van deze omrekening werd mij door zowel de IND, de rechtsbijstand als het stafburo van de vreemdelingenkamer bevestigd.

Als voorbeeld kan gewezen worden op de in § 5.3.2.2 en 6.2.2.1.2 genoemde factor werkdruk. Deze is opgenomen in een terugkoppeling waarbij een toename van de voorraad zorgt voor een toename van de werkdruk, die tot effect heeft dat de bestede tijd per handeling toeneemt en daarmee de productie, waardoor de voorraden worden verkleind, de werkdruk afneemt. In eerste instantie zou het effect van de werkdruk lineair kunnen worden geformuleerd. Het probleem is dan echter dat – volgens een lineaire definitie – de productie volledig zou komen stil te liggen als de werkdruk tot nul nadert en, andersom, dat de productie alsmaar zou kunnen worden opgevoerd naarmate de werkdruk toeneemt. Het mag duidelijk zijn dat dat in de werkelijkheid niet het geval is – en ook niet kan zijn. Productie heeft bepaalde onder- en bovengrenzen: bij een afnemende werkdruk zal de productie op een laag niveau blijven steken en bij een toenemende werkdruk zal de productie op een gegeven moment niet meer kunnen worden verhoogd.[580] Het effect van de werkdruk op de bestede tijd per handeling en die op de lengte van de werkmaand dient derhalve als een niet-lineaire functie te worden geformuleerd, waarbij de onder- en bovengrenzen geleidelijk aan worden genaderd en niet overschreden. Om dit te realiseren wordt dan een 'tabelfunctie' gehanteerd.

In een dergelijke tabel worden de waarden gedefinieerd die een afhankelijke variabele krijgt bij een bepaalde waarde van een andere variabele. Uiteraard zou een dergelijke niet-lineaire functie ook mathematisch kunnen worden weergegeven maar daar kleeft dan onmiddellijk de ondoorgrondelijkheid aan vast van de abstractie.[581] In grafiek 6:1 staat een voorbeeld van de tabelfunctie waarbij de variabele [*werkdruk*] is gekoppeld aan het effect van de werkdruk op de werktijd per taak.[582]

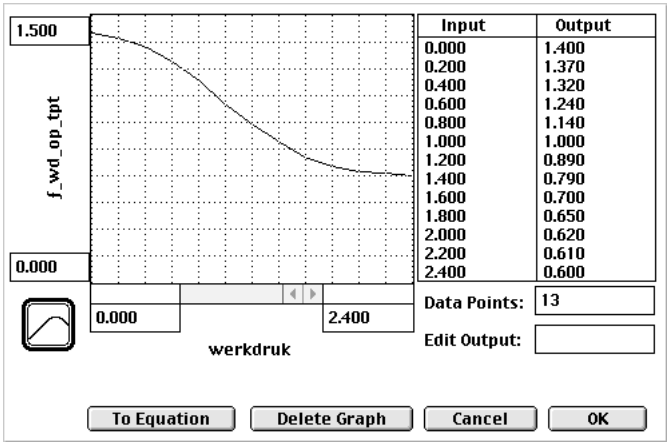

Grafiek 6:1 Tabelfunctie van effect werkdruk op werktijd per taak

Uit deze tabel valt af te lezen dat het effect van de werkdruk (de output) volgens een S-vormige curve verloopt van 1,4 naar 0,6, dat wil zeggen van 40% boven tot 40% onder de standaard hoeveelheid werktijd per taak (de input).[583] De hoogste waarde van het effect (1,4) wordt derhalve bereikt bij een werkdruk die nihil is en de laagste waarde wordt bereikt bij een werkdruk van 2,4.[584] Bij een (nog) hogere werkdruk (dan

580 Elke taak heeft een minimaal benodigde behandeltijd (corresponderend met een maximale productie) en bij een zeer lage werkdruk zal – hoe langzaam men ook werkt – een bepaalde taak op een gegeven moment worden afgerond (corresponderend met een minimale productie).

581 Sterman (2000, p.562) geeft van de veelvoorkomende S-vormige curve een fraaie vertaling in formulevorm: f (x) = curve y = y_{max} / {1 + exp (-a(x-b))}.

582 Analoog aan figuur 14-9 in Sterman 2000, p.572.

583 In hoeverre de hier genomen waarden ook daadwerkelijk overeenkomen met die uit de praktijk – met name van de IND – is een onderwerp dat bij de initialisaties in § 6.2.2.4 nog aan bod komt.

584 De marges van het effect van de werkdruk bij de Rechterlijke Macht zijn kleiner (zie noot 529).

2,4) blijft het effect dus hetzelfde. In normale situaties zal het effect van de werkdruk zich rond de waarde 1 bevinden, en in dit 'middengedeelte' van de curve is het verloop bijna lineair. Dat lijkt ervoor te pleiten om dan 'maar' de hele functie lineair weer te geven. Zoals hiervoor is aangegeven zijn er echter boven- en ondergrenzen die niet overschreden kunnen worden waardoor een lineaire functie, als beschrijving van de relatie, ongeschikt is.

Bij andere ratio's, zoals het percentage dossiers dat in een bepaalde fase van de procedure wordt gesloten, zou het in theorie mogelijk moeten zijn om zeer nauwkeurig in kaart te brengen welk percentage, op welk moment, in welke fase van toepassing is geweest. Gezien de beperkte beschikbaarheid van cijfermateriaal daaromtrent is in eerste instantie volstaan met statistische gemiddelden over in-, door- en uitstroom in de verschillende deelprocedures.[585] Die aanname lijkt te meer gerechtvaardigd omdat er uit het beperkte cijfermateriaal dat beschikbaar is, een stabiele verhouding tussen deze verschillende percentages naar voren komt. Overigens variëren de in het model gehanteerde uitstroompercentages omdat een verhoging van de werkdruk een effect heeft op de zorgvuldigheid van de beslissingen en daarmee op het aantal protesten (diagram 5:8 en diagram 5:8). Anders gezegd, een verhoging van de werkdruk leidt ook tot een verlaging van het uitstroompercentage.

6.2.2.3.4 *Schatting van tijdsaanduidingen*

Sommige tijdsaanduidingen zijn volstrekt helder zoals de opleidingstijd van nieuwe behandelaren en de beoogde behandeltijd van verzoeken door behandelaars.[586] Andere tijdsaanduidingen zijn lastig te schatten.[587] Over het precaire onderwerp van tijdsaanduidingen stellen Richardson & Pugh:

> *On the far end of the scale of difficulty are parameters that represent adjustment times, such as perception delays. Estimating such parameters requires thinking about the time required to form habits, change perceptions, and adjust traditions to new circumstances. Unfortunately nature is not likely to perform a nice step increase experiment that would allow us to read off a time constant from an exponentially goal-seeking response of something like perceived productivity, When data is lacking, we have to resort to some mental experiments.*[588]

Het veelvuldig testen van het model en het gebruik van gezond verstand is derhalve een absoluut vereiste.

Een vertragingsfactor bijvoorbeeld is lastig te schatten, zoals bij de terugkoppeling van de voorraad via de gemiddelde behandeltijd en de perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland, naar de instroom in het model.[589] Bij een tijdsaanduiding, zoals de doorlooptijd, zijn meerdere interpretaties mogelijk. De doorlooptijd is gedefinieerd als de som van de wacht- en behandeltijd. De *behandeltijd* (van elke deelprocedure) vangt aan op het moment dat een dossier in behandeling wordt geno-

585 Doesschate 1993, p.206-207; Doornhein & Dijkhoff 1995, p.106 e.v.; Doornbos & Groenendijk 2001.

586 De richtlijnen van de IND (zoals in het Jaarplan 2000) vermelden precieze tijdsaanduidingen voor wat betreft de genormeerde (dat wil zeggen de beoogde) behandeltijd per taak per behandelaar.

587 Zoals vertragingen.

588 Richardson & Pugh (1981, p.234).

589 Zie Diagram 5:9.

men, waarbij ook de periode wordt meegerekend waarin een dossier even terzijde wordt gelegd, omdat men wacht op nadere informatie van derden.[590] Het gaat bij de behandeltijd dus niet alleen om de zuivere bewerkingstijd door de beoordelaars. Deze benadering heeft het voordeel dat de omschrijving van het aantal in behandeling zijnde verzoeken van alle deelprocedures overeenkomt met hetgeen in het spraakgebruik – en de documentatie – gebruikelijk is. De *wachttijd* is daarmee beperkt tot de periode die telkens tussen het einde van een deelprocedure en het begin van een volgende ligt, bijvoorbeeld in verband met een beroepstermijn.[591] De grootte van de wachtrij is derhalve een aanduiding van het aantal verzoeken dat nog (in de eerstvolgende procedurefase) in behandeling moet worden genomen.[592]

6.2.2.4 Initialisaties

Uitgaande van de eerder omschreven structuur van het model en de clusters van factoren is er een beperkt aantal waarvan vooraf de initiële waarde moet worden vastgesteld. Gezien het sterk technisch karakter van deze initialisaties zijn deze gegevens niet in de lopende tekst opgenomen maar in een aparte bijlage. In bijlage 1 is per cluster achtereenvolgens aangegeven welke factoren geïnitialiseerd moesten worden, welke initiële waarden daarbij zijn toegekend en welke bronnen daarbij zijn geraadpleegd.[593]

6.2.2.5 Samenvatting factortestresultaat

De uitslag van de factorverificatie-test is positief, zij het dat de conceptuele correspondentie van een enkele factor niet 'te bewijzen' valt en daarom slechts beargumenteerd is. Deze aanname werkt – uiteraard – door in de schattingen en initialisaties van die bewuste factor. De aannemelijkheid van de groottes van de verschillende factoren komt – indirect – nader aan bod in de navolgende testen.

6.2.3 Dimensie-consistentie-test

> *The dimensional-consistency test entails dimensional analysis of a model's rate equations.*[594]

De dimensie van een factor betreft de eenheid waarin de waarde van een factor wordt uitgedrukt. Om te voorkomen dat bijvoorbeeld *appels* bij *peren per persoon* worden opgeteld, moeten alle factoren in een model worden gecontroleerd op de gehanteerde dimensie: *Dimensional consistency is one of the most basic tests and should be*

590 Bijvoorbeeld het wachten op een (nieuw) ambtsbericht van Buitenlandse Zaken of een uitspraak van de Rechtseenheidskamer van de Rechtbank Den Haag. Dat bepaalt ook hoofdzakelijk de minimale behandeltijd in elke deelprocedure. Daarnaast is het mogelijk dat een verzoek behoort tot de categorie: 'onbeslisbaar zolang de politiek hierover nog geen beslissing heeft genomen': de zogenaamde 'plankzaken'.

591 Of voorafgaat aan de eerste deelprocedure (de intake).

592 Er is derhalve geen onderscheid gemaakt – zoals de IND dat wèl doet – tussen een 'normale' werkvoorraad en het meerdere, in de zin van 'echte' achterstand. Dit onderscheid heeft immers eerder te maken met de politieke waardering van de grootte van de totale voorraad dan met een conceptueel onderscheid tussen deze twee voorraden.

593 Wel zal in hoofdstuk 7 nog nader worden ingegaan op de mogelijkheden van het manipuleren van eenmaal geïnitialiseerde factoren.

594 Forrester & Senge 1980, p.215.

among the very first you do.[595] De in het model gehanteerde dimensies zijn in de formules in § 5.3 reeds weergegeven.[596] Het controleren van de juistheid van de gehanteerde dimensies is op twee manieren geschied. In de eerste plaats heeft de gehanteerde simulatiesoftware een ingebouwde unit-checker die automatisch weergeeft of de dimensies in wiskundig opzicht kloppen.[597] Deze ingebouwde unit-checker heeft echter zijn beperkingen; een beperkt aantal vergelijkingen moest daardoor noodgedwongen buiten beschouwing blijven en deze zijn handmatig doorgenomen op inconsistenties.[598] Dit laatste geeft meteen de tweede manier aan: het handmatig controleren. Formules kunnen immers dimensietechnisch wellicht kloppen, dat wil nog niet zeggen dat de gehanteerde dimensie ook juist is.[599] Dat impliceert ook dat de formele aanduiding van deze test eigenlijk onvolledig is. Een juistere benaming zou dan zijn: dimensie-correctheid-en-consistentie-test

Het resultaat van deze test is dat alle factoren voor wat betreft de gehanteerde dimensie correct zijn en dat het geheel consistent is.[600]

6.2.4 Extreme-omstandigheden-test

> *To make the extreme-conditions test, one must examine each rate equation (policy) in a model, trace it back through any auxiliary equations to the level (state variables) on which the rate depends, and consider the implications of imaginary maximum and minimum (minus infinity, zero, plus infinity) values of each state variable and combinations of state variables to determine plausibility of the resulting rate equation.*[601]

Een van de vuistregels bij modelbouw is dat hetzelfde vergelijkingsgedrag door verschillende modelstructuren kan worden gerepliceerd, zolang de gekozen waarden voor de verschillende parameters binnen bepaalde *nauwe* grenzen liggen. De betrouwbaarheid van de structuur van een model komt derhalve pas echt naar voren, indien het model wordt onderworpen aan extreme omstandigheden: indien die grenzen fors worden opgerekt. Veelal betreft dat omstandigheden die zich in de werkelijkheid niet zullen voordoen. Toch is deze test van belang omdat het aangeeft in hoeverre de ter discussie staande structuur van het model in staat is om, zelfs onder extreme omstandigheden, het gedrag goed weer te geven. Als dat immers het geval is,

---

595 Sterman 2000, p.866.

596 De definities zijn gebaseerd op Sterman (2000, p.569 e.v.) die op zijn beurt verwijst naar Oliva (1996).

597 Deze 'parser' controleert uitsluitend op het grammaticale niveau van de gehanteerde dimensies in de formules. De betekenis (semantiek) van een formule blijft dan buiten schot. Het handmatig controleren, naast het gebruik van een parser, blijft derhalve essentieel bij gebrek aan een 'semantische parser'.

598 In de gebruikte versies van de simulatiesoftware (Ithink 7 © High Performance Systems) kan de unit-checker nog niet overweg met (de uitstroom van) 'ovens' en 'conveyors'. Deze twee varianten van de 'stock' worden in het model een aantal malen gebruikt. De instroom is daar echter – voor wat betreft de dimensies – identiek aan de uitstroom. Als de instroom derhalve dimensietechnisch correct is, en de uitstroom qua dimensie niet veranderbaar is, dan is de uitstroom ook dimensietechnisch correct.

599 Sterman (2000, p.866) geeft daarvan de volgende illustratie: *Parameters with meaningless names (or) strange combinations of units: widgets*^{2}*/$/month*^{3}.

600 Zie naast § 5.3, Bijlage 1 voor een volledig overzicht.

601 Forrester & Senge 1980, p.213.

dan wordt het aannemelijker om ook te veronderstellen dat de tussenliggende reëlere posities adequaat worden weergegeven.[602]

De extreme-omstandigheden-test richt zich met name op de grootte van de voorraden (levels) en de gevolgen voor het modelgedrag indien de voorraden extreme waarden zouden aannnemen. De effecten worden gegenereerd door de overige factoren in het model, waardoor een extreme waarde in een voorraad in wezen het testen behelst van de onderliggende structuur van het model zoals die vastligt in de gehanteerde formuleringen in die overige factoren. Het testen zelf betekent het vergelijken van het modelgedrag met een extreme praktijksituatie waarvan – juist omdat het een extreme situatie is – geen vergelijkingsmateriaal beschikbaar is. Het testen komt dan uiteindelijk neer op het beredeneren en beoordelen van het modelgedrag in vergelijking met een denkbeeldige extreme praktijksituatie.

De eerste extreme-omstandigheden-test is die waarbij wordt gekeken of het model in een van de voorraden een negatieve waarde berekent. Dat zou immers niet reëel zijn: een voorraad nog te behandelen verzoeken *kan* niet negatief zijn.[603] Deze test is eenvoudig uit te voeren omdat de gebruikte simulatiesoftware de gebruiker in staat stelt om voor alle voorraden aan te geven dat deze geen negatieve waarde mogen hebben.[604] Het uitschakelen van deze optie geeft de mogelijkheid om te bezien of het model dan wel negatieve waarden voor bepaalde voorraden genereert. Deze test leverde geen negatieve waarden op.

Een tweede test betreft het simuleren van een extreme omstandigheid zoals het wegvallen van alle productiecapaciteit.[605] De vraag is vervolgens wat er in een dergelijke extreme situatie zal gebeuren. In eerste instantie valt te verwachten dat de voorraden[606] zullen toenemen omdat geen enkel verzoek wordt behandeld: iedereen is permanent in (afwachting van een uitslag van een) procedure.[607] Het gevolg daarvan is dat er niemand meer daadwerkelijk is uitgeprocedeerd en dat er geen uitzettingen kunnen plaatsvinden. Een dergelijke situatie is vergelijkbaar met het afkondigen van een besluitmoratorium (ex art. 43 Vw 2000) voor *alle* asielverzoeken. Dat betekent

602 Voor de volledigheid moet worden opgemerkt dat ook een andere uitkomst bij een extreme omstandigheden test mogelijk is. In het geval dat het vooraf ingeschatte effect van een extreme conditie zich niet manifesteert in een simulatie, hoeft de conclusie niet per se te zijn dat het model niet klopt. Het is ook mogelijk dat de inschatting vooraf van het effect onjuist is. Dit zou zich kunnen voordoen indien de werkelijkheid dusdanig complex is dat een ogenschijnlijk simpele extreme omstandigheid een geheel ander effect heeft dan verwacht. In dat geval fungeert de simulatie als middel om het mentale model dat de bouwer heeft van zijn beeld van de werkelijkheid bij te stellen.

603 Net zo min als een voorraad beschikbaar personeel, beschikbare tijd of werkdruk negatief kan zijn.

604 In feite betekent dit dat in de software een voorziening is ingebouwd die bij elke uitstroom uit een voorraad ervoor zorgt dat er maximaal datgene kan uitstromen wat in die voorraad aanwezig is en bovendien dat de initiële waarde niet negatief mag zijn. In ruimer perspectief is dit een soort beperkt semantische consistentietest waardoor relatieve dimensies worden gesignaleerd en worden omgezet in absolute dimensies. In het geval van een verwarmingssysteem bijvoorbeeld wordt de voorraad temperatuur veelal in graden Celsius (of Fahrenheit) uitgedrukt en die kan negatief zijn. Indien echter deze relatieve dimensie wordt omgezet in die van graden Kelvin (absolute dimensie) kan de voorraad temperatuur nimmer negatief worden (zie ook noot 597 en 603).

605 Bijvoorbeeld: al het personeel gaat langdurig in staking of neemt massaal ontslag.

606 Met name de voorraad aan het begin van de procedure (intake) zal sterk toenemen. Bij een gelijktijdige staking van alle productiecapaciteit zullen de overige voorraden (van de wacht en behandelcontainers) zich stabiliseren op het dan bereikte niveau.

607 Als de productiecapaciteit na verloop van tijd zou worden hersteld zouden verhoudingsgewijs (ook) veel meer verzoeken alleen al op grond van het driejaren beleid een verblijfstitel verkrijgen.

een impliciete gedoogstatus voor iedere asielzoeker en dat zorgt ervoor dat de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland stijgt. Gegeven de omstandigheid dat de totale instroom van asielzoekers verdeeld wordt over de bestemmingslanden en de veronderstelling dat landen met met een hogere relatieve aantrekkelijkheid de voorkeur krijgen, valt het dan te verwachten dat de instroom sterk zal toenemen.

Een wiskundig addertje onder het gras maakt echter een nadere toelichting noodzakelijk. De aantrekkelijkheid is gedefinieerd als afhankelijk van de gemiddelde doorlooptijd, waarbij de doorlooptijd wordt gemeten vanaf de instroom tot en met een stroom *uit* de procedure:[608]

- doorlooptijd$_{gem}$ $\equiv CT_{gem} = \dfrac{CT_x.V_x + CT_y.V_y}{V_x + V_y} = \dfrac{M.V}{V} \equiv [\mathrm{M}]$

Daarbij geldt:

- CT_x = doorlooptijd (in maanden) van procedureonderdeel x
- CT_y = doorlooptijd (in maanden) van procedureonderdeel y
- V_x = hoeveelheid verzoeken die bij x uit de procedure gaan
- V_y = hoeveelheid verzoeken die bij y uit de procedure gaan

Indien de productie wegvalt betekent dit dat de feitelijk doorstroom (zowel V_x als V_y) op nul uitkomt. Dat levert echter een probleem op omdat het programma rekentechnisch niet overweg kan met delen door nul. Bovendien kan er geen doorlooptijd (CT) worden berekend als de doorstroomhoeveelheid (V) nul is. In het model wordt dit wiskundige probleem omzeild door een uiterst kleine waarde die nog net geen nul is te hanteren als minimum voor de doorstroom.[609]

- V'_x = Max (V_x, 0,001)[610]

Het simuleren van het wegvallen van productie betekent dan dat V' een uiterst kleine waarde krijgt en de daarop gebaseerde CT geleidelijk aan toeneemt. De breuk als geheel krijgt daardoor een aanhoudend stijgende waarde. Er wordt dus wel een doorstroom gegenereerd door het model, maar die is dusdanig klein dat deze op de hier gehanteerde tijdshorizon verwaarloosbaar is.[611]

Bij het uitvoeren van de test blijkt dat de instroom inderdaad fors toeneemt indien de productie volledig en permanent wegvalt. In grafiek 6:2 is het testresultaat weergegeven waarbij op tijdstip t=150 de productie volledig wegvalt,[612] terwijl alle overige instellingen in het model gelijk zijn gehouden.[613] Een derde extreme situatie ontstaat indien de instroom in West-Europa op een gegeven moment volledig weg-

608 Omwille van de eenvoud is hier de formule beperkt tot een tweetal procedureonderdelen (x en y). In het model zijn alle 'exit-routes' door de procedure voorzien van doorlooptijdmeters.

609 In het model wordt een waarde van 0,001 gehanteerd. In overig onderzoek wordt dit probleem (van het delen door nul) op soortgelijke wijze ondervangen door standaard bij de noemer van de breuk een fractie net groter dan nul op te tellen (zie bijvoorbeeld de uitwerkingen van de modellen in Sterman 2000).

610 Het gebruiken van de functie Max(V,0.001) impliceert dat de waarde van V wordt gehanteerd tenzij deze kleiner is dan de minimumwaarde van 0,001.

611 In het model is dit probleem in concreto opgelost door de hoeveelheid beschikbare capaciteit (in geval van een staking) niet tot nul terug te brengen maar tot een waarde die daar net boven ligt (0,001). Daardoor wordt de feitelijke productie net geen nul.

612 De honderdvijftigste maand gerekend vanaf het begin van de simulatie (januari 1980=1). De keuze voor t=150 is tot op zekere hoogte arbitrair.

613 Lijn 1 in de grafiek geeft het simulatieresultaat weer (procentuele instroom). Lijn 2 is de relatieve RMOB.

valt: er komen geen asielzoekers meer. Te verwachten valt dan dat, uiteindelijk, al het personeel wordt ontslagen.

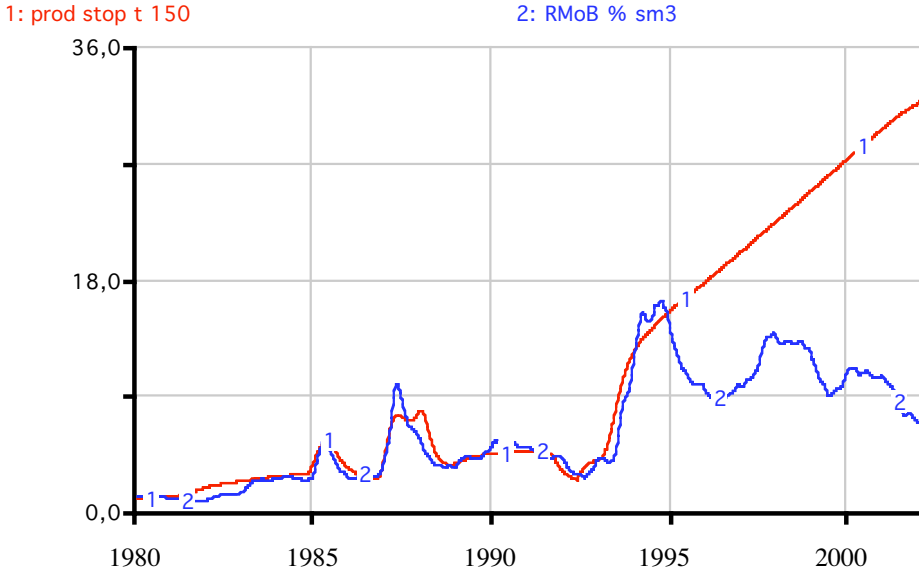

Grafiek 6:2 Procentuele instroom bij wegvallen productie vanaf: t=150 (juni 1992)

In grafiek 6:3 is het resultaat van deze test weergegeven, uitgaande van het volledig terugvallen van de instroom vanaf t=200 (augustus 1996) naar nul. In deze grafiek is op de verticale as de grootte van de formatie van de IND weergegeven, voor zover deze zich met asielzaken bezighoudt. Bij deze grafiek valt op dat de grootte van het personeel niet onmiddellijk afneemt vanaf t=200, maar pas zo'n 12 maanden later. Dat komt omdat alle zaken die nog in procedure zijn eerst nog moeten worden afgehandeld. Het resultaat daarvan is dat het personeelsbestand pas na het wegwerken van deze voorraden kan worden verminderd.[614]

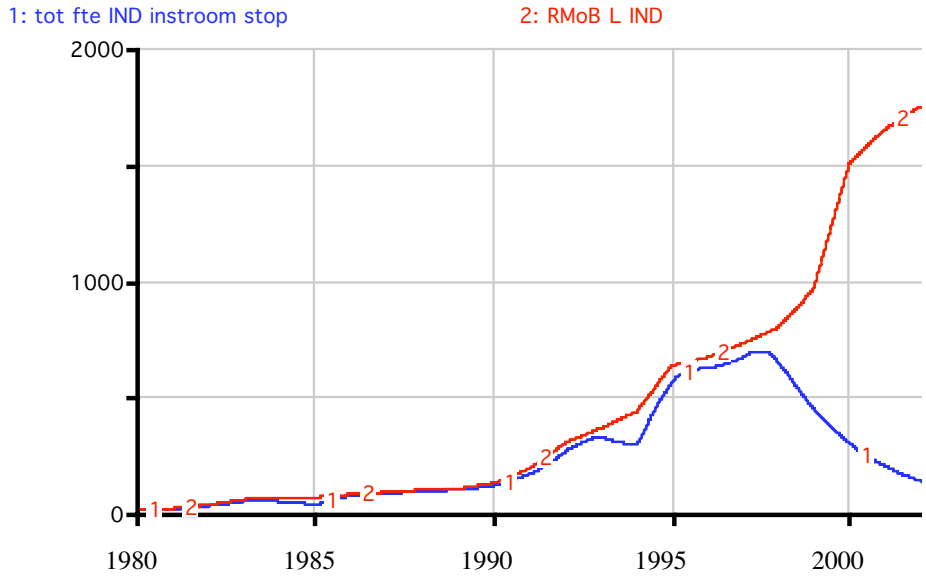

Grafiek 6:3 Personeelsgrootte IND bij wegvallen instroom vanaf: t=200 (aug. 1996)

614 De snelheid waarmee deze vermindering plaats vindt is afhankelijk van een aantal factoren zoals de snelheid waarmee personeel ontslagen dan wel overgeplaatst kan worden. Voor de grootte van het rechtbank personeel kan een soortgelijke grafiek worden getekend waarbij de daling overigens nog later wordt ingezet: de rechterlijke procedures zitten immers aan het eind van het traject.

Concluderend kan gesteld worden dat het model de hier genoemde extreme omstandigheden correct, althans aannemelijk, weergeeft.

6.2.5 Grensstructuur-adequaatheid-test

> *The boundary-adequacy (structure) test considers structural relationships necessary to satisfy a model's purpose. The boundary-adequacy test asks whether or not model aggregation is appropriate and if a model includes all relevant structure.*[615]

De testen die tot nog toe aan de orde zijn geweest betreffen een intern gezichtspunt: de structuur van het model zelf wordt als uitgangspunt genomen en 'de' werkelijkheid wordt ernaast gelegd. Bij deze test echter gaat het om een extern gezichtspunt: heeft het model wel voldoende elementen in zich om een acceptabele afspiegeling te zijn van de praktijk? Met andere woorden, welke elementen zijn niet in het model te vinden en is dat terecht? In hoeverre is de simplificatie, die elke modelbouw impliceert, niet te ver gegaan?

6.2.5.1 Grensstructuur: rest van de wereld

Een van de uitgangspunten bij systeemdynamische modelbouw is dat zoveel mogelijk, zo niet alle, elementen een endogeen karakter dienen te hebben. Dat wil zeggen elk element dient beïnvloed te worden door een ander element in het model.[616] In het asielmodel is dat niet voor alle elementen het geval. Een element dat expliciet exogeen is, is de [*instroom in West-Europa*]. Als dit element endogeen in het model zou moeten zijn, dan zou dit element moeten worden opgenomen in een terugkoppeling waarbij onder meer crisisveroorzakende factoren een rol spelen. In dat geval zou er echter een geheel ander model ontstaan waarbij de dynamiek van 'crisis' in verschillende delen van de wereld zou worden gemodelleerd en de gevolgen die dat heeft op het ontstaan van vluchtelingenstromen. Daarbij komt dan tevens de vraag naar voren of daar überhaupt een feedback loop van te maken valt.[617] Dat veronderstelt immers een causale relatie tussen asielbeleid en het effect daarvan op de verschillende crisissen in de wereld.

Aangezien het doel van dit model is om inzicht te verkrijgen in en mogelijke verklaringen van de instroom in Nederland in vergelijking met de totale instroom in West-Europa,[618] valt een modellering van de verdeling van de totale vluchtelingenstroom over de wereld buiten de context van het vergelijkingsgedrag en dus buiten het doel van dit onderzoek.[619] Een dergelijk model is wel te vergelijken met het onderhavige model, maar dan op een hoger aggregatieniveau. De verdeling van de vluchtelingenstroom over de wereld – waaronder de regio West-Europa – is in deze beperkte context dan ook niet noodzakelijk om de relatieve instroom in Nederland te verklaren.

---

615 Forrester & Senge 1980, p.214.

616 Dit met het oog op het onderkennen van mogelijke terugkoppelingen die een verklaring kunnen vormen van het problematische gedrag.

617 Zie ook § 4.4.6.

618 De instroom in West-Europa is derhalve in het model het totaal (100%) waarvan een gedeelte naar Nederland komt.

619 Los daarvan heeft West-Europa een ogenschijnlijk stabiel aandeel van 80% van het totaal aantal asielzoekers.

6.2.5.2 Grensstructuur: nationaliteit en land van herkomst

Een kritiekpunt dat onder meer in de paneldiscussie[620] naar voren werd gebracht was dat het model weliswaar individuele asielverzoeken in de fysieke stromen hanteert, maar geen onderscheid maakt naar nationaliteit of land van herkomst van de aanvragers, terwijl dit onderscheid in de praktijk uitdrukkelijk gemaakt wordt. Het Nederlandse asielbeleid is immers een landgebonden asielbeleid.[621] De wedervraag in het kader van deze grensstructuur-adequaatheid-test luidt dan: zou het wat uitmaken als de nationaliteit of het land van herkomst van de asielzoeker *wel* in het model zou zijn opgenomen?

Voorop gesteld dient te worden dat er een merkwaardig spanningsveld is tussen het officiële uitgangspunt dat elk asielverzoek apart en inhoudelijk wordt beoordeeld en het gegeven dat er – ook officieel – een landgebonden asielbeleid wordt gevoerd. Doornhein & Dijkhoff concluderen in dat verband:

> *Dat het beleid in zeker zin dubbel is: formeel dient een individuele beoordeling van het vluchtverhaal uit te maken of een asielzoeker in aanmerking komt voor een A-status of een VTV, maar de nationaliteit of het land van herkomst van de asielzoeker blijkt wel degelijk een rol te spelen bij de afweging, die zo ook een collectief karakter krijgt.*[622]

Uit hun studie over de periode 1983 tot en met 1992 trekken zij, in het kader van de aanzuigende werking van de westerse landen en met name van Nederland, onder meer de conclusie:

> *Dat wijzigingen*[623] *in beleid en procedure niet hebben geleid tot veranderingen in samenstelling van de asielzoekers-populatie.*[624]

Feitelijk betekent dit dat, over de periode die Doornhein & Dijkhoff hebben bestudeerd, de factor nationaliteit of land van herkomst geen meetbaar effect heeft gehad op de instroom.[625] In individuele gevallen zal dit uiteraard wel van betekenis zijn geweest, maar over het geheel genomen is er geen effect op de samenstelling van de totale instroom. Daarmee wil overigens niet gezegd zijn dat de samenstelling als zodanig niet is veranderd, maar slechts dat de *diversiteit* van de samenstelling geen effect op de instroom in zijn totaliteit heeft gehad. Dat betekent dat de aanname in het model, dat het gegeven nationaliteit of land van herkomst *niet* essentieel is voor het in kaart brengen van de instroom, correct is.[626]

Een andere benadering is om te stellen dat de diversiteit in samenstelling van de groep asielzoekers die naar Nederland komt niet essentieel verschilt met die van de totale West-Europese instroom. Die diversiteit zou bijvoorbeeld kunnen resulteren in het onderverdelen van de instroom in verschillende categorieën, waarbij de indeling

620 Zie ook § 5.2.10, § 6.2.1, § 6.2.2 en Bijlage 5.1.
621 De precieze herkomst van deze term heb ik overigens niet kunnen achterhalen.
622 Doornhein & Dijkhoff 1995, p.9: vierde conclusie
623 Gedoeld wordt op zogenaamde pushbackfactoren: restrictief toelatingsbeleid en ontmoedigingsbeleid (Doornhein & Dijkhoff 1995, p.8).
624 Doornhein & Dijkhoff 1995, p.9: eerste conclusie.
625 Wel is er een effect op de door- en uitstroom in die zin dat het land van herkomst van invloed is op het type beslissing dat wordt genomen.
626 Deze discussie loopt tot op zekere hoogte parallel met die over 'echte' en 'niet-echte' vluchtelingen.

in een categorie wordt bepaald door het gegeven of het land van herkomst een wel of niet echte en dus langdurige beoordeling van het asielverzoek impliceert.[627] Bij een dergelijke categorisering maakt het niet uit welke landen precies in de ene dan wel de ander categorie vallen. Het is echter wel van belang om de verdeling van het totaal over de respectievelijke categorieën (dat wil zeggen de onderlinge verhouding) te weten. Als vervolgens uitgegaan mag worden van de constatering dat de diversiteit in de asielzoekerspopulatie niet substantieel is gewijzigd,[628] dan is ook een dergelijke categorisering niet essentieel als het gaat om het zicht krijgen op de totale instroom. Wellicht dat het tegenovergestelde zou kunnen gelden: gegeven een toenemende politieke druk om in kwantitatief opzicht de instroom te verminderen, is het aannemelijk om te veronderstellen dat er ook, of juist, maatregelen worden genomen die gericht zijn op het sneller (uit)selecteren van groepen van asielzoekers.

Als tegenargument kan gelden dat het genoemde onderzoek zich beperkt tot de periode 1983 tot en met 1992 en dus maar krap de helft van de hier onderzochte periode beslaat. Voor wat betreft de begin jaren tachtig (1980 tot en met 1982) kan daarover gesteld worden dat het aantal individuele niet-uitgenodigde asielzoekers in die periode klein was in vergelijking met de periode daarna. Het merendeel van de asielzoekers in 1980, 1981 en 1982 betrof uitgenodigde vluchtelingen, daarna gaat dit aantal in relatief opzicht dramatisch omlaag.[629] Deze uitgenodigde vluchtelingen kregen automatisch een A-status.[630] Zij maakten in aantal wellicht een groot percentage uit van de totale instroom maar vormden geen zware administratieve last voor de beoordelende instanties: die beoordeling was in feite al gedaan vóór de uitnodiging, op het niveau van Buitenlandse Zaken en de UNHCR. Het is overigens opmerkelijk dat bij het beleid ten aanzien van uitgenodigde vluchtelingen de buitenlandse betrekkingen (tussen Nederland en het land van herkomst van de genodigden) expliciet een rol hebben gespeeld bij het toelatingsbeleid respectievelijk het uitnodigingsbeleid.[631]

Voor wat betreft de invloed van het land van herkomst bij individuele asielzoekers is een tendens te onderkennen dat het land als zodanig niet van belang is, maar wel de relatieve omvang van de groep van asielzoekers uit een land. Met andere woorden: hoe groter het aantal asielzoekers uit een en hetzelfde land hoe groter de kans dat het toelatingsbeleid voor asielzoekers uit dat land restrictiever wordt gehanteerd. In de periode van 1980 tot 2000 zijn er verschillende maatregelen genomen die telkens specifiek op asielzoekers van een bepaald land (of streek) van toepassing waren.

Doornhein & Dijkhoff signaleren voor wat betreft de Nederlandse situatie:

---

627 Analoog aan het onderscheid tussen kansarme en kansrijke asielzoekers.

628 Doornhein & Dijkhoff 1995.

629 Aantal uitgenodigde vluchtelingen: 2086 (1980), 1130 (1981), en 610 (1982); een totaal van 3826 waarvan 3205 Vietnamezen. Het aantal individuele asielverzoeken betrof: 1330 (1980), 754 (1981), en 1214 (1982); een totaal van 3298, in een verhouding van ongeveer 1 op 1. In deze 3 jaren werden in totaal 4117 beslissingen genomen op individuele asielverzoeken waarvan 57% werd afgewezen (Doesschate 1993, tabel 11 en 12, p.206-207). In 2000 werden er bijna 44.000 individuele asielverzoeken ingediend, terwijl het quotum uitgenodigde vluchtelingen slechts 500 bedroeg: een verhouding van 1 op 88. Dat quotum wordt overigens niet volledig benut. Over de periode 2000-2002 was er ruimte voor 1500 uitgenodigde vluchtelingen, terwijl er slechts 415 vluchtelingen daadwerkelijk werden uitgenodigd om naar Nederland te komen: een verhouding van 1 op 310 (*Trouw* 10 september 2003, p.13).

630 Dat automatisme bestaat niet meer. Zelfs de door de UNHCR erkende vluchtelingen, die te kennen hebben gegeven naar Nederland te willen, worden niet allemaal door Nederland uitgenodigd (zie ook noot 629).

631 Doesschate 1993, p.222.

> *Dat het beleid in belangrijke mate wordt gekenmerkt door een korte-termijn visie'.*[632]

In ruimere Europese context concluderen Böcker en Havinga in wezen niet anders:

> *The asylum policy and reception of asylum seekers in the country of destination also does not appear to be a dominant factor in explaining the patterns of destination for asylum seekers. (…) The introduction of a visa requirement generally has only a temporary effect in part because other countries often implement visa requirements as well. (…) It is hard to establish the effect of a particular measure on the patterns of destination within Europe because the major countries of asylum tend to introduce the same type of measures shortly after each other.*[633]

De strekking van deze constateringen is dat de effecten van de verschillende maatregelen – als ze al meetbaar zijn – slechts voor een korte periode merkbaar zijn omdat buurlanden in de regel snel reageren op maatregelen die een veronderstelde toename van hun eigen relatieve aantrekkelijkheid hebben, en dat is een korte-termijn visie.

Over het geheel genomen kan gesteld worden dat in relatief korte tijdspannes, afwisselend voor bepaalde groepen (nationaliteiten) van asielzoekers, dan weer gunstige en dan weer ongunstige beleidsvoornemens werden bekend gemaakt.[634] Met als consequentie dat dit over het geheel genomen, over een langere periode, geen doorslaggevend aspect is bij de bepaling van de instroom van asielzoekers van een bepaalde nationaliteit of land van herkomst in Nederland. Op grond van die argumentatie kan mijns inziens terecht gesteld worden dat het aspect nationaliteit of land van herkomst buiten het model gehouden kon worden.

6.2.6 Conclusie modelstructuur testen

De uitgevoerde testen op modelstructuur laten zien dat de structuur aannemelijk is en geen belangrijke omissies bevat.[635] Daarnaast valt de factortest positief uit, zij het dat er sprake is van de onbewijsbaarheid van een enkele factor waarvan slechts de aannemelijkheid is beargumenteerd.[636] De dimensie-consistentie-test wijst uit dat alle gehanteerde dimensies reëel, correct en consistent zijn. De uitgevoerde testen op extreme omstandigheden laten zien dat de effecten van de beschreven extreme situaties op aannemelijke wijze door het model worden gesimuleerd.[637] Tenslotte is de grensstructuur van het model op een tweetal aspecten nader onderzocht en is beargumenteerd aangegeven waarom enkele factoren niet in het model hoefden te worden opgenomen.[638]

---

632 Doornhein & Dijkhoff 1995, p.2.
633 Böcker & Havinga 1998a, p.85-86.
634 Die overigens veelal hadden te maken met het al dan niet terugsturen van (afgewezen) asielzoekers.
635 Zie § 5.4 en § 5.5 voor enkele kanttekeningen bij de structuur en verder § 6.2.2 en § 6.2.5.
636 Zie § 6.2.2.1.5 over de 'aantrekkelijkheid van Nederland' en het dichtslaande-deur-effect.
637 De situatie waarin alle productiecapaciteit wegvalt en die waarin de instroom terugvalt naar nul.
638 Betreft het element 'de rest van de wereld' (zie § 6.2.5.1) en het element 'nationaliteit en land van herkomst (§ 6.2.5.2).

6.3 Testen op modelgedrag

Forrester & Senge noemen acht testen op modelgedrag:[639]

- Gedragsreproductie-test
- Gedragsvoorspelling-test
- Afwijkend-gedrag-test
- Familielid-test
- Verrassingsgedrag-test
- Extreme-beleidstest
- Grensgedrag-adequaatheid-test
- Gedragsgevoeligheid-test

Deze reeks van testen beoogt antwoord te geven op de vraag of het gedrag van het model overeenkomt met het vergelijkingsgedrag. Terwijl de reeks testen in § 6.2 zich richten op de betrouwbaarheid van de structuur in het model, is de reeks van testen in deze paragraaf bedoeld om te bezien of het problematische gedrag uit de praktijk (het vergelijkingsgedrag) ook daadwerkelijk wordt gerepliceerd in het modelgedrag. Eerst wordt bekeken of het gedrag van het model als zodanig overeenkomt met dat in de praktijk. Daarna wordt onder meer bezien welke parameters in welke mate verantwoordelijk zijn voor het problematische gedrag.

6.3.1 Gedragsreproductie-testen

> *Behavior-reproduction tests examine how well model-generated behavior matches observed behavior of the real system. Behavior-reproduction tests include: symptom generation, frequency generation, relative phasing, multiple mode and behavior characteristic.*[640]

De gedragsreproductie testen bij systeemdynamische modellen zijn niet zozeer gericht op het vergelijken van incidentele punten maar op het vergelijken van reeksen en, in het verlengde daarvan, van patronen en dus op het gedrag van het model. Sterman formuleert ook hier een waarschuwing omtrent het gebruik en de waarde van deze testen:

> *Beware a modeler who asserts that the model's ability to fit data indicates that the model is valid or confirms the model. (...) Different models can fit a data set equally well yet give radically different forecasts or policy results outside the historical range. Indeed, given any set of data, there always exists an infinite number of models that fit those data to any arbitrary degree of accuracy you care to specify, all yielding different behavior outside the range of experience.*[641]

De strekking van deze opmerking lijkt dat het gebruik van de gedragsreproductie-test van nul en generlei waarde is. Dat is echter onjuist. Waar het om gaat is dat een gedragsreproductie-test een manier is om het model te falsificeren en om tekort-

639 Forrester & Senge 1980, p.217-223.
640 Forrester & Senge 1980, p.217.
641 Sterman 2000, p.879.

komingen en beperkingen in het model te onderkennen waardoor de uiteindelijke mogelijkheden beter worden afgegrensd.

> *You should not conclude (…) that historical fit is unimportant or that you do not need to compare your models to the numerical data. On the contrary, comparing model output to numerical data is a powerful way to identify limitations or flaws in model formulations.*[642]

Met deze opmerkingen in het achterhoofd[643] komen in de navolgende paragrafen verschillende gedragsreproductie-testen aan bod, waarbij, al naar gelang de context, het absolute of relatieve vergelijkingsgedrag het uitgangspunt vormt en de mate van zowel overeenkomst als afwijking tussen het modelgedrag en het vergelijkingsgedrag centraal staat.[644] Die afwijking wordt ook wel 'ruis' (noise) genoemd:

> *The rate equations in system dynamics models capture the decision making processes of the agents or the physical and biological laws that cause change in system states. Because all models are approximations, the model decision rules do not capture all the sources of change in the actual flows. As explained (...), noise is the label we apply to that part of the actual decision stream our model can not explain. Noise measures our ignorance.*[645]

In zeker opzicht is derhalve het aanduiden van de verschillen tussen model en werkelijkheid, en daarmee het duiden van de ruis, betekenisvoller dan het benadrukken van de overeenkomsten. Alvorens in te gaan op de specifieke gedragsreproductietesten, wil ik in het licht van de eerder geformuleerde beperkingen van het model en de problematiek van de conceptuele correspondentie enkele statistische testen bespreken.

6.3.1.1 Statistische gedragsreproductie-testen

Het gebruik van statistische testen in *econometrische* modellen is standaard.[646] In *systeemdynamische* modellen is het echter op zijn minst omstreden.[647] Sterman uit over het belang van statistische testen de volgende waarschuwing:

> *The statistical significance of parameters relating variables in an equation is **not** an indicator of the correctness of the relationship. Statistical significance indicates how well an equation fits the observed data; it does not indicate whether a relationship correctly characterizes causal relationships in*

642 Sterman 2000, p.331.

643 De opmerkingen van Sterman lijken primair gericht tot sociale wetenschappers omdat de systeemdynamische methode op een aantal punten afwijkt van de gangbare sociaal-wetenschappelijke benadering.

644 Zie ook de grafieken 3:1 t/m 3:4

645 Sterman 2000, p.913.

646 In Nederlandse context kan bijvoorbeeld gewezen worden op het doorrekenen van economische modellen van het CPB.

647 Forrester & Senge (1980, p.216) verwijzen naar een experiment van Mass & Senge (1978) waarin deze aantonen dat: '*conventional statistical tests of model structure are not sufficient grounds for rejecting the causal hypothesis in a system dynamics model. Such tests may be useful for discovering possible flaws in model structure, but they should be buttressed by*' (other) '*tests (…) before model assumptions are altered*'.

> *the real world. A statistical significant relationship between variables shows only that they are highly correlated and that the apparent correlation is not likely to have been the result of mere chance. Asserting a relationship is causal is a value judgement to be made by considering all the evidence, numerical and qualitative.*[648]

Correlaties die uit statistische tests voortvloeien zijn derhalve een indicatie van een zekere samenhang in het cijfermateriaal. Hoe groter de significantie van een statistische test, hoe groter de kans dat de vermeende samenhang niet toevallig is. Tegelijkertijd geeft het echter geen indicatie in hoeverre de veronderstelde samenhang ook een *causaal* verband heeft.[649] Het seizoenseffect in de instroom bijvoorbeeld laat onder meer een stijging van de instroom in de zomer zien. Statistisch bezien is er dan een hoge correlatie tussen de temperatuur in het bestemmingsland en de instroom. Dat betekent echter niet dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen de temperatuur en de instroom. Dit wil overigens niet zeggen dat statistische testen in het geheel uit den boze zijn. Het blijven nuttige hulpmiddelen die als aanvulling fungeren op andere testen.

In § 5.4 is gewezen op een aantal beperkingen van het model. In § 6.2.2.1 is vervolgens de conceptuele correspondentie van een aantal factoren onder de loupe genomen en de tussenconclusie geformuleerd dat een tweetal elementen in het model als problematisch, in de zin van onbewijsbaar, dienen te worden gekwalificeerd.[650] De vraag die deze problematiek oplevert is in hoeverre deze twee elementen afzonderlijk dan wel in combinatie verantwoordelijk zijn voor het simulatiegedrag. Als immers deze twee factoren als onaannemelijk moeten worden gekwalificeerd, dan moeten de door deze factoren veroorzaakte effecten uit het model kunnen worden verwijderd, althans gescheiden kunnen worden van de overige effecten op het modelgedrag.

Voor de bepaling welk gedeelte van het RMOB nu verklaard wordt door de dynamiek van het model heb ik een aantal statistische testen uitgevoerd,[651] welke zijn gebaseerd op de testen die Sterman (2000) beschrijft.[652] In tabel 6:1 zijn de belangrijkste resultaten van deze testen opgenomen. Daarbij is telkens aangegeven welke effecten in het model 'aan' dan wel 'uit' zijn gezet en wat het resultaat daarvan is voor het modelgedrag. Uitgangspunt is de vergelijking van het simulatiegedrag van het model bij het hanteren van het historische beleidsscenario en de RMOB.[653] Het is gebruikelijk om bij statistische testen de r^2 te hanteren als maatstaf voor de mate waarin de RMOB wordt verklaard door het model.[654] Sterman (2000, p.874) stelt echter: *r^2, though it is widely reported and your audience may expect it, is actually not very useful. Two series with the same absolute error can generate very different values for r^2 depending on their common trend.* Als alternatief voor een maatstaf waarin wordt uitgedrukt welk deel van de RMOB wordt verklaard door het simulatie-

---

648 Sterman 2000, p.868. De term 'not' is in het origineel gecursiveerd.
649 Zie Forrester & Senge (1980, p.216) voor verwijzingen naar de discussie over het nut van statistische testen: Keynes 1939, Morrison & Henkel 1970, Worswick 1972, Phelps Brown 1972.
650 Zie de *tussenconclusie* aan het eind van § 6.2.2.1.5.
651 In Bijlage 4.4 is het volledige resultaat opgenomen van deze statistische testen.
652 Sterman 2000, p.874 e.v., en met name § 21.4.7 over 'common summary statistics'.
653 Zie grafiek 5:1, grafiek 5:2 en grafiek 5:3
654 R^2 = Coefficient of determination; the fraction of the variance in the data explained by the model; r = correlation coefficient between model and data series (Sterman 2000, p.875).

gedrag, hanteer ik de MAPE.[655] Dit is de 'mean absolute percent error' hetgeen een aanduiding is van de gemiddelde (absolute) fout als percentage van het gemiddelde. De MAPE geeft daarmee een gemakkelijk te interpreteren waarde (een percentage) waarbij een waarde van nul betekent dat de cijferreeks van de modelsimulatie precies overeenkomt met de RMOB: een perfecte match. De MAPE is derhalve een aanduiding van dat deel van de RMOB dat *niet* verklaard wordt. Omgekeerd impliceert dit dat het verschil tussen 100 en de MAPE een maatstaf is voor het gedeelte van de RMOB dat *wel* verklaard wordt door het model: deze laatste waarde is opgenomen in de tabel.

run #	vergelijking van RMOB met:	% verklaard van cumulatieve instroom	% verklaard van procentuele instroom
1	historisch beleidsscenario: alle effecten aan	94	84
2	idem met DSD effect uit	69	62
3	idem met CT effect uit	45	33
4	idem met zowel DSD als CT effect uit	40	30
5	idem met alleen DSD en CT effect aan	60	56

Tabel 6:1 Percentage verklaard gedrag

De resultaten van deze statistische testen geven aan dat het historisch beleidsscenario waarbij alle effecten 'aan' staan (#1) – dus inclusief het DSD (dichtslaande-deur-effect) en het CT effect (van de rij-voor-de-kassa-metafoor) – 94% van de cumulatieve instroom (zie grafiek 5:2) en 84% van de procentuele instroom (grafiek 5:3) verklaart. Indien het DSD effect wordt uitgezet (#2) dan zakt het verklaringspercentage naar 69 respectievelijk 62. Dat betekent dat het DSD effect verantwoordelijk is voor een verschil van 25% respectievelijk 22% van het modelgedrag.

Indien alleen het CT effect wordt uitgezet (#3) dan zakt het verklaringspercentage van het model naar 45 respectievelijk 33. Indien beide effecten worden uitgezet (#4) dan zakt het verklaringspercentage van het model nog iets verder naar 40 en 30.[656] Als laatste test is getracht om alleen het DSD effect en het CT effect aan te zetten en de overige uit te zetten (#5).[657] Deze laatste complementaire test geeft aan dat het modelgedrag dan voor 60% respectievelijk 56% een verklaring levert voor de RMOB. Dat betekent tevens dat dan 34% van het cumulatieve gedrag (het verschil tussen 94 en 60) en 28% van het procentuele gedrag (het verschil tussen 84% en 56%) verklaard wordt door endogene dynamiek van het model.

Resumerend kan hieruit geconcludeerd worden dat zowel het DSD effect als het CT effect ongeveer de helft van het gedrag veroorzaken, en dat de resterende structuur van het model zo'n 40% van cumulatieve instroom en 30% van de procentuele instroom over de periode 1980-2002 verklaart. Anders gezegd, het model levert zonder de twee discutabele effecten een verklaringsgraad op van 40% respectievelijk 30% van de RMOB terwijl het toevoegen van deze twee effecten de percentages laat stijgen tot 94 respectievelijk 84.

655 In Bijlage 4.4 zijn overigens de resultaten van 10 verschillende maatstaven opgenomen met betrekking tot deze test.

656 Omdat, zoals alle effecten in het model, het CT effect en het DSD effect ook elkaar beïnvloeden is het gezamenlijke effect van deze twee factoren niet even groot als de optelsom van de effecten van de individuele effecten.

657 Met deze test wordt in wezen bezien of het resultaat van de vorige test (run #4) indirect kan worden bevestigd. In de theoretische situatie dat elk effect afzonderlijk aan- of uitgezet kan worden, zou het resultaat van run #5 complementair moeten zijn aan dat van #4. Dat dit niet volledig het geval is komt doordat effecten elkaar onderling beïnvloeden en daardoor niet strikt te scheiden zijn.

6.3.1.2 Gedragsreproductie: symptoomtest

> *The symptom-generation test examines whether or not a model recreates the symptoms of difficulty that motivated construction of the model.*[658]

Met inachtneming van de zojuist gepresenteerde resultaten van de statistische testen moet er bij het absolute en relatieve vergelijkingsgedrag[659] als zodanig nog een kanttekening worden geplaatst. In de eerste plaats betreft het historische cijfermateriaal van de bestudeerde periode niet alleen maar maandcijfers. Van Nederland zijn er pas maandcijfers beschikbaar over de periode vanaf 1985 en over de periode daarvoor zijn slechts kwartaalcijfers beschikbaar. Voor de rest van Europa ligt dit nog 'ongunstiger'. Maandcijfers zijn er pas vanaf 1992; daarvóór zijn er slechts jaarcijfers bekend.[660] Dat betekent dat met name het relatieve vergelijkingsgedrag, dat gebaseerd is op de (absolute) West-Europese instroomcijfers, over de periode vóór 1992 een andere nauwkeurigheid heeft dan dat over de periode vanaf 1992. De vraag die dat oplevert is hoe dit gebrek aan detail over de periode tot 1992 moet worden gekwalificeerd.

Zoals eerder is aangegeven in § 4.2, is er in de Nederlandse instroomcijfers een seizoenseffect te onderkennen. De vraag is dan of dit Nederlandse seizoenseffect zich al voordoet in de West-Europese instroomcijfers of dat dit effect iets typisch Nederlands is. In het eerste geval zou het modelgedrag dit effect min of meer vanzelf moeten laten zien, omdat dit reeds in de exogene factor van West-Europese instroom zit. In het tweede geval zou er in het model wellicht een aparte seizoensfactor kunnen worden opgenomen die deze schommeling genereert. Die laatste optie heeft echter veel weg van een konijn-uit-de-hoge-hoed.

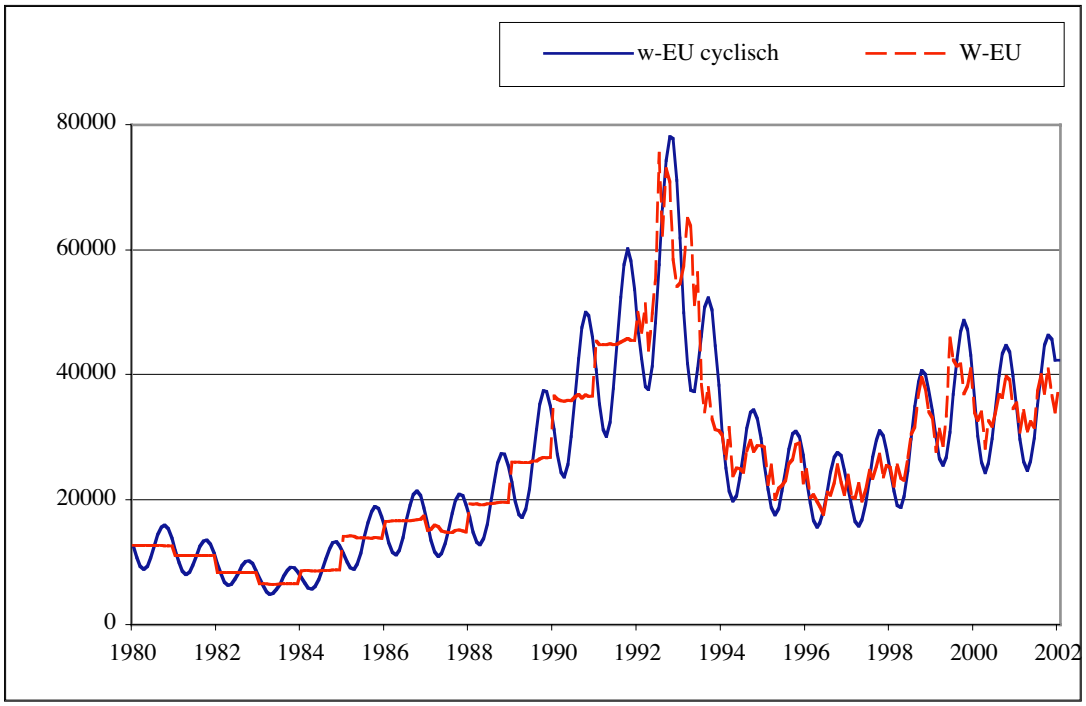

Grafiek 6:4 West-Europese instroomcijfers; absoluut en gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

658 Forrester & Senge 1980, p.217.
659 Zie grafiek 4:1 voor het absolute en grafiek 4:5 voor het relatieve vergelijkingsgedrag.
660 Met uitzondering van Oostenrijk waarvan de maandcijfers pas vanaf 1993 beschikbaar zijn.

In grafiek 6:4 is zowel de originele reeks van West-Europese instroomcijfers weergegeven als een gecorrigeerde reeks.[661] Deze gecorrigeerde reeks geeft een verdeling aan van de cijfers *als* zich een perfect regelmatig seizoenseffect zou voordoen. Uit de grafiek valt af te lezen dat zich in de absolute West-Europese instroomcijfers vanaf het moment dat er maandcijfers beschikbaar zijn (vanaf 1992) duidelijk een soortgelijke fluctuatie voordoet, als door de gecorrigeerde reeks wordt weergegeven. Het seizoenseffect doet zich dus kennelijk voor in de West-Europese cijfers vanaf 1992. Het lijkt dan aannemelijk om te veronderstellen dat dit seizoenseffect zich ook voordoet in de periode tot 1992, te meer omdat het seizoenseffect in ieder geval al te zien is in het (Nederlandse) absolute vergelijkingsgedrag vanaf het moment dat er maandcijfers beschikbaar zijn (1985).

De volgende stap behelst nu het vergelijken van het modelgedrag met het absolute vergelijkingsgedrag, waarbij in het model eerst de originele absolute West-Europese instroomcijfers en vervolgens de voor het seizoen gecorrigeerde cijfers als uitgangspunt worden gebruikt.

In grafiek 6:5 is het modelgedrag weergegeven op basis van de originele en ongecorrigeerde West-Europese instroomcijfers. Het modelgedrag laat hier over de periode tot 1992 geen seizoenseffect zien. Er is wel, met name tussen 1988 en 1992, enige variatie in het gedrag, maar die is niet herleidbaar tot een periodieke, seizoensfluctuatie. Na 1992 is er wel enige seizoensfluctuatie te zien.

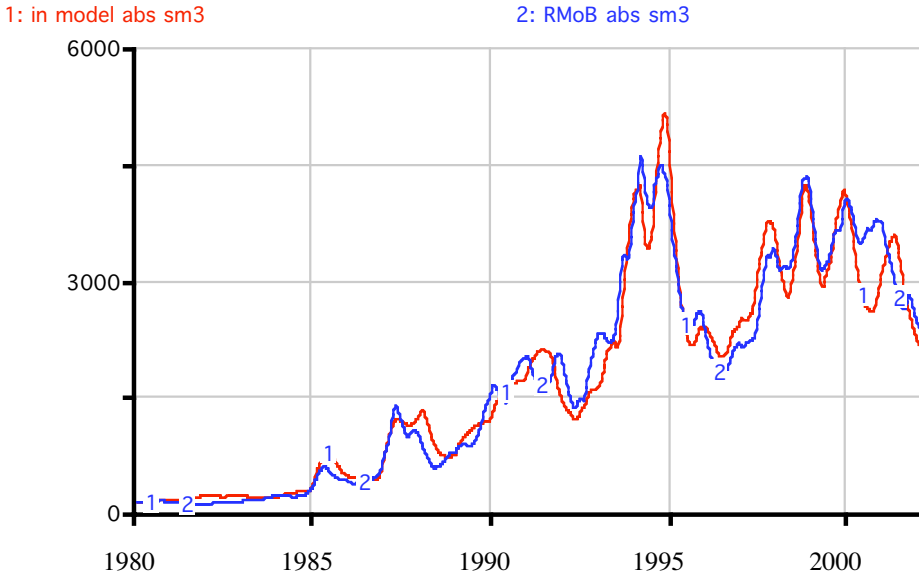

Grafiek 6:5 Absolute instroom in NL op basis van ongecorrigeerde West-Europese cijfers

In grafiek 6:6 is opnieuw het modelgedrag weergegeven maar nu op basis van de (tot 1992) gecorrigeerde reeks.[662] Hetgeen nu zichtbaar wordt, is dat het modelgedrag (van de absolute instroom) nu wel seizoensfluctuaties laat zien, met name over de periode tussen 1985 en 1992, zoals die zich ook voordoen in het absolute vergelijkingsgedrag.[663]

---

661 Op de voortschrijdende jaartotalen, is een sinusfunctie met een fasering van 12 maanden en een amplitude 0,3 toegepast, zoals die ook in de NL cijfers blijkt te zitten; in de legenda aangegeven als: 'w-EU cyclisch'.

662 De hier gehanteerde gecorrigeerde reeks behelst de aangepaste cijfers over de periode tot 1992. De cijfers over de periode vanaf 1992 zijn ongewijzigd: daar zit immers al een seizoenseffect in.

663 Zie met name de periode tussen 1988 en 1992. Ten overvloede zij hier opgemerkt dat het absolute RMoB over de periode 1980-1984 uit gemiddelde kwartaalcijfers bestaat. De vanwege de

De conclusie kan derhalve luiden dat het aannemelijk is dat de periodieke fluctuatie die in het Nederlandse absolute vergelijkingsgedrag aanwezig is, wordt veroorzaakt door een seizoenseffect dat reeds in de West-Europese instroomcijfers aanwezig is.

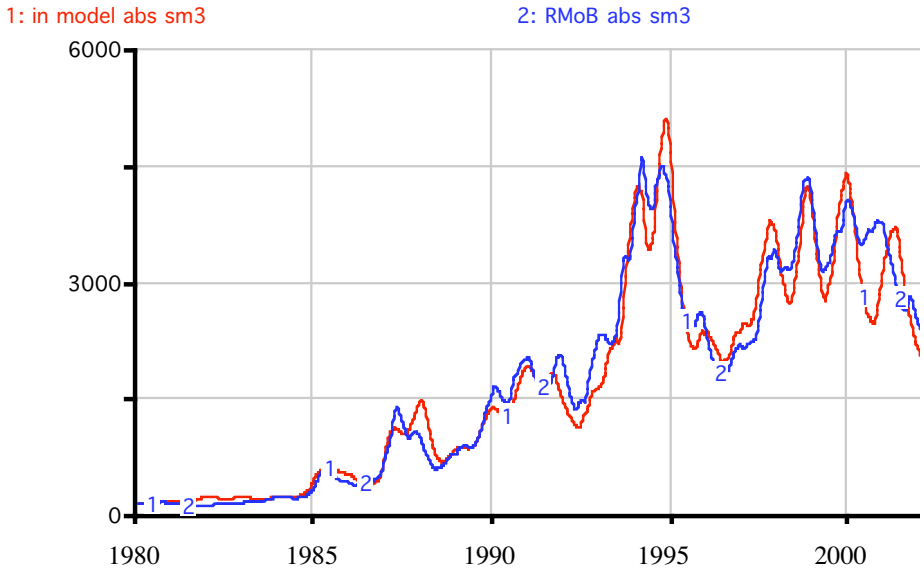

Grafiek 6:6 Absolute instroom in NL op basis van voor het seizoen gecorrigeerde West-Europese cijfers

Gegeven de omstandigheid, dat er over de periode tot 1992 geen maandcijfers beschikbaar zijn voor West-Europa als geheel waaruit een seizoenseffect direct kan blijken, en gegeven de aannemelijkheid dat er zich in de West-Europese instroomcijfers van na 1992 wel een seizoenseffect voordoet, is het verantwoord om de beschikbare West-Europese instroomcijfers (alleen over de periode tot 1992) te corrigeren voor dit seizoenseffect. In het model is verder deze gecorrigeerde reeks gebruikt.[664]

Ten slotte moet worden gesteld dat het bij het absolute vergelijkingsgedrag om een reeks gaat die in wezen een arbitrair karakter heeft, zoals in een 'at random' bepaalde reeks. De schommelingen in de reeks zijn deels het gevolg van toeval, zoals het tijdstip van registreren van de aanvraag.[665] Er zit met andere woorden enige ruis in de historische cijfers en dat impliceert dat een exacte reproductie van het vergelijkingsgedrag door het model zelfs verdacht zou zijn – of stom toeval.

---

schaalgrootte nauwelijks zichtbare fluctuaties in het modelgedrag, die door de gecorrigeerde absolute instroomcijfers van West-Europa worden veroorzaakt, zijn daarom niet terug te vinden in het simulatiegedrag tot 1985.

664 In het model is een schakelaar opgenomen waarmee dit seizoenseffect kan worden gereguleerd. In feite kan daarmee 'geschakeld' worden tussen de historische *ongecorrigeerde* cijferreeks en de (deels) *gecorrigeerde* cijferreeks van West-Europa.

665 Zie § 4.4.2 voor een voorbeeld m.b.t. het verschil in effecten voor een aanvraag die op de laatste dag van een kwartaalmaand of op de eerste dag van een nieuwe maand (resp. nieuw kwartaal) wordt gedaan.

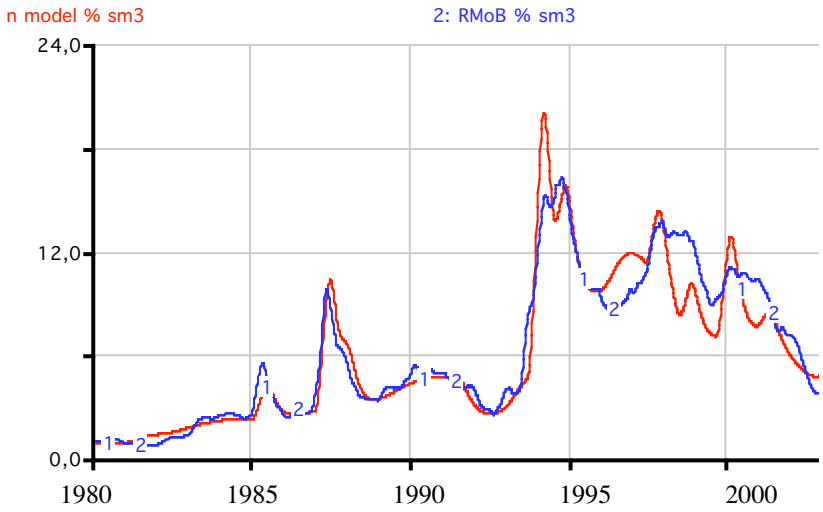

Grafiek 6:7 Modelgedrag en RMoB van relatieve instroom NL

In grafiek 6:7 is het relatieve vergelijkingsgedrag en het modelgedrag weergegeven. Daarna is in grafiek 6:8 het cumulatieve vergelijkingsgedrag en het (cumulatieve) modelgedrag weergegeven.[666] Op het eerste gezicht vertoont het modelgedrag een opmerkelijke overeenkomst met de RMOB. Nadere bestudering van de relatieve instroom laat zien dat met name de hoogte van de pieken in het modelgedrag afwijkt van de RMOB: soms iets te laag en soms iets te hoog. Bovendien fluctueert aan het eind van de simulatie het modelgedrag meer dan de RMOB. Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen bij het het dichtslaande-deur-effect. Het model hanteert in wezen een beperkte invulling van dit veronderstelde effect waarbij er onder meer vanuit wordt gegaan dat na het afkondigen en in werking treden van een bepaalde nieuwe regeling er 'even' geen nieuwe maatregelen worden genomen.

Tot halverwege de jaren negentig lijkt dit ook zo te zijn. Daarna echter worden er met een toenemende frequentie nieuwe maatregelen genomen waardoor het veronderstelde 'tot-rust-komen' van het systeem zich niet kan voordoen. Indien deze verklaring juist is, dan zou een nuancering van het DSD effect wellicht nodig zijn. Een tweede aanvullende verklaring zou kunnen zijn dat met name op het eind van de negentiger jaren er ook in de ons omringende buurlanden maatregelen zijn genomen, welke op hun beurt ook een effect hebben gehad op de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland.[667] Het enige effect van buurlanden dat wel in het model is opgenomen is het Duitsland-effect: de overige buitenlandse effecten zijn niet opgenomen. Een dergelijke combinatie van factoren (hoge frequentie en meer buitenlandse invloeden) zou kunnen verklaren waarom de schommelingen in het modelgedrag met name aan het eind van de simulatie groter zijn dan de RMOB laat zien. Bij gebrek aan voldoende documentatie hieromtrent is dit echter slechts een veronderstelling.

De weergave van de cumulatieve instroom (in grafiek 6:8) bevestigt het zojuist geuite vermoeden. De cumulatieve instroom laat immers per definitie geen fluctuaties zien: alleen de mate van stijging is hier belangrijk. Tot 1998 is er nauwelijks een verschil tussen modelgedrag en RMOB. Daarna echter stijgt het modelgedrag iets minder sterk dan de RMOB en die beperktere stijging zou dan gerelateerd kunnen worden aan het wellicht ten onrechte negeren van overige buitenlandse effecten.[668]

666 Daarmee wordt de totale instroom weergegeven sinds het begin van de simulatie (januari 1980).
667 Zoals bijvoorbeeld in Duitsland en het VK (zie nader noot 815).
668 Er is een maximaal verschil van 3% tussen modelgedrag en (cumulatieve) RMOB.

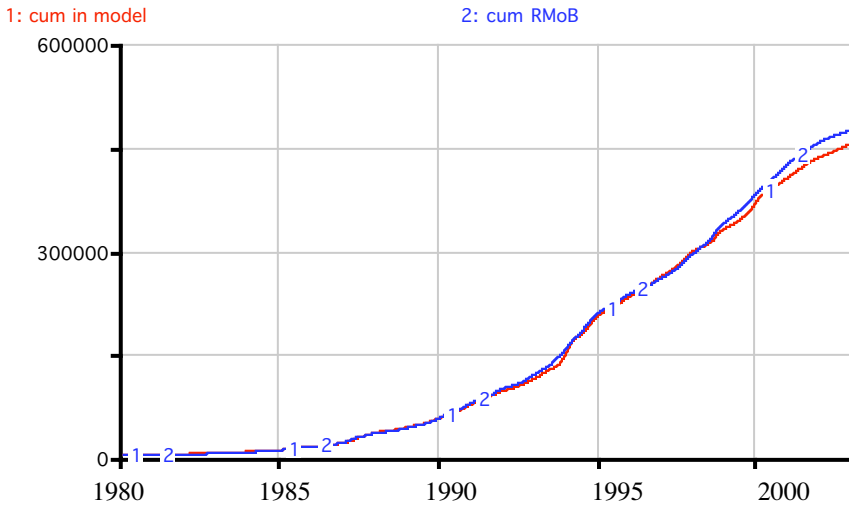

Grafiek 6:8 Modelgedrag en RMoB van cumulatieve instroom NL

Een voorzichtige conclusie is dan dat de symptomen, die aanleiding gaven tot het bouwen van dit model, op herkenbare wijze door het model worden weergegeven. Daarnaast kan worden gesteld dat de beperkte invulling in het model van het element buitenlandse invloeden waarschijnlijk te beperkt is, hetgeen een onderstreping lijkt te zijn van het eerder geformuleerde uitgangspunt dat de aantrekkelijkheid van een land als een relatieve aantrekkelijkheid moet worden bezien.

6.3.1.3 Gedragsreproductie: frequentie- en faseringtest

> *The frequency-generation and relative-phasing tests focus on periodicities of fluctuation and phase relationships between variables.*[669]

De frequentie- en faseringtest richt zich met name op periodieke schommelingen in het modelgedrag, zoals het eerder genoemde seizoenseffect. Nu mag worden uitgegaan van de aanwezigheid van een seizoenseffect op de instroom, is de vervolgvraag in hoeverre dit seizoenseffect nog andere effecten heeft? Om kort te zijn: geen. Ter ondersteuning hiervan heb ik het modelgedrag op meerdere factoren vergeleken waarbij telkens zowel de ongecorrigeerde als de gecorrigeerde West-Europese instroomcijfers werden gehanteerd als RMoB. Bij geen van die testen kon ik enige noemenswaardige veranderingen in het modelgedrag signaleren.

Op het eerste gezicht is dat vreemd. Immers, analoog aan de wachtrijproblematiek uit de logistiek, maakt het nogal wat uit of een bepaald aanbod zich regelmatig (in de tijd) of onregelmatig voordoet. Indien er bijvoorbeeld één loket is waar precies één klant per uur kan worden behandeld, en alle klanten komen precies één uur na elkaar binnen dan is de lengte van de wachtrij nihil. Als alle klanten echter's ochtends tegelijkertijd verschijnen, ontstaat er onmiddellijk een lange wachtrij die pas in de loop van de dag afneemt.

Bij nader inzien gaat deze vergelijking niet helemaal op, omdat in het voorbeeld de vooronderstelling wordt gehanteerd dat de behandelcapaciteit is afgestemd op het gemiddelde werkaanbod. Alleen in dat geval maakt het voor de lengte van de wachtrij wat uit of het aanbod zich gespreid voordoet of niet. In het geval van de asielprocedure is er echter sprake van een structurele achterstand en in dat geval maakt het

669 Forrester & Senge 1980, p.217.

niet uit of de meest recent binnengekomen verzoekers tegelijkertijd arriveren of met een regelmatige interval. Anders gezegd, zolang er een wachtrij is, maakt het niet uit voor de behandeling van verzoeken op welke wijze deze wachtrij wordt gevoed.

Een tweede aspect van fasering betreft de aanwezigheid van de pieken (en dalen) in het instroomgedrag. In grafiek 6:7 zijn deze pieken goed te zien.[670] Zoals eerder is aangegeven[671] doen deze pieken zich expliciet voor bij het nemen van maatregelen in de vorm van het wijzigen van regelgeving. Met name het dichtslaande-deur-effect is dan verantwoordelijk voor de amplitude van een piek.[672] De breedte van de pieken, dat wil zeggen de tijdsduur, is gemiddeld genomen 12 maanden. De pieken beginnen telkens zo'n 6 maanden vóór de feitelijke inwerkingtreding van een maatregel en bereiken hun top op of vlak bij de inwerkingtreding. In de resterende 6 maanden daalt de instroom geleidelijk naar het oorspronkelijke niveau.

De hoogte van de pieken verschilt echter nogal. De verklaring hiervoor is drieledig. In de eerste plaats is de grootte van het dichtslaande-deur-effect niet elke keer hetzelfde. Dat komt omdat dit effect een functie is van de veranderende *relatieve* aantrekkelijkheid: naarmate die aantrekkelijkheid toeneemt en zijn weerslag vindt in een toename van de relatieve instroom, neemt de grootte van het effect af.[673] Wetswijzigingen hebben dan relatief bezien de sterkste invloed als de relatieve aantrekkelijkheid klein is. Dat verklaart ook waarom de grootte van de piek ten gevolge van de invoering van de Vw 2000 kleiner is dan die bij de invoering van de ROA in 1987.[674] Een vergelijking met de piek bij de invoering van de Vw 1994 is hier overigens wat moeilijker, omdat deze piek vrijwel samenvalt met de piek die wordt veroorzaakt door het (exogene) Duitsland-effect. Ik kom daar echter nog op terug.

Een derde aspect dat meespeelt bij de grootte van de pieken is het gegeven dat maatregelen, voor zover deze betrekking hebben op het wijzigen van regelgeving,[675] niet altijd betrekking hebben op alle asielzoekers. Maatregelen die op een grote groep van asielzoekers zijn gericht kunnen echter (ook) een substantieel effect hebben, zoals de Regeling Verzorgd Verblijf Tamils (RVVT)[676] uit 1985. Strikt genomen was deze RVVT niet op iedere asielzoeker van toepassing en zou derhalve niet als relevante maatregel voor het model in aanmerking komen. De grootte van de groep waarop de maatregel betrekking had was echter dusdanig,[677] dat een duidelijk waarneembaar dichtslaande-deur-effect optrad.[678] Dat betekent dat een niet op iedere asielzoeker betrekking hebbende maatregel toch in aanmerking kan komen om als maatregel in het model te worden opgenomen, indien de grootte van de groep waarop deze maatregel betrekking heeft substantieel is. Onderscheid is derhalve gemaakt tussen *generieke* en *specifieke* maatregelen. De totale grootte van het dichtslaande-deur-

670 In april 1985, april 1987, november 1987, januari 1994, oktober 1994, september 1997, augustus 1998, januari 2000 en april 2001.
671 Zie § 4.2, 4.3 en 6.2.2.1.4.
672 Zie tabel 6:1 voor een indicatie van de 'sterkte' van dit effect op het gehele gedrag.
673 Dat moet ook wel, omdat de relatieve aantrekkelijkheid nooit boven de 100% kan komen. De grootte van het 'dichtslaande-deur-effect' is dus gedefinieerd als een niet-lineaire functie (zie § 6.2.2.3.3 en grafiek 6:1).
674 Bij de maatregel in 1987 stijgt de relatieve instroom van 2,5% naar 7%, terwijl die bij de maatregel in 2000 'slechts' van 8% naar 11% stijgt.
675 Voor zover deze betrekking hebben op asielzoekers respectievelijk asielverzoeken.
676 Regeling Verzorgd Verblijf Tamils (RVVT, ook wel de Bed-Bad-en-Brood regeling genoemd). Soortgelijk: de wijziging van het VVTV beleid met betrekking tot het voormalige Joegoslavië en in het bijzonder voor Bosniërs.
677 Puts (1995, p.34) spreekt over '*het merendeel van de asielzoekers*' (in de periode begin 1985).
678 Althans in de door mij voorgestane interpretatie van de pieken in de instroom.

effect wordt op die manier in ieder geval bepaald door de op dat moment geldende relatieve aantrekkelijkheid én door het type regelwijziging (generiek of specifiek).[679]

Er is echter nog een vierde aspect dat waarschijnlijk een rol speelt en dat is de lengte van de periode die ligt tussen de afkondiging en de feitelijke inwerkingtreding van een maatregel. Hoe groter die afstand is, hoe groter de kans dat er zich niet één maar twee pieken voordoen: de eerste bij de afkondiging en de tweede bij de feitelijke inwerkingtreding. Dat zou kunnen verklaren waarom er bij de (specifieke) maatregel in 1985 slechts één piek waarneembaar is, en er bij de (generieke) maatregel in 1987 twee pieken waarneembaar zijn. In 1985 vielen de afkondiging en inwerkingtreding vrijwel samen, terwijl die in 1987 zeven maanden uit elkaar liggen.[680] Bij de invoering van de Vw 2000 is dat nog sterker het geval: de afkondiging begin 2000 ligt ruim een jaar voor de feitelijke inwerkingtreding.

De wetswijziging van 1994 heeft een hieraan verwante dynamiek. Bij de Vw 1994 gaat het niet zozeer om de (latere) inwerkingtreding van de wet als zodanig, maar om de gefaseerde inwerkingtreding ervan. Na de feitelijke invoering in januari 1994 duurt het nog tot oktober voordat een belangrijk onderdeel van de Vw 1994 (de invoering van de AC's) ook daadwerkelijk wordt geëffectueerd. Daarnaast valt de invoering van de Vw 1994 vrijwel samen met het eerder genoemde Duitsland-effect. Dit Duitsland-effect bestaat uit een daling van de relatieve aantrekkelijkheid van Duitsland (de bejegening) en het effect van een wijziging van de Duitse Grondwet.[681] De Grondwetswijziging zorgt allereerst voor een (Duits) dichtslaande-deur-effect. Dientengevolge stijgt de relatieve instroom in Duitsland voor korte tijd en daalt deze derhalve tegelijkertijd in de omliggende landen en dus ook in Nederland. Het is precies dit onderdeel van het Duitsland-effect dat het *dal* in de relatieve instroom in Nederland in het begin van de jaren negentig zou kunnen verklaren. Vervolgens doet zich een daling van de Duitse relatieve aantrekkelijkheid voor die dan samenvalt met de invoering van de Vw 1994 en dat zorgt voor de zeer sterke toename van de relatieve instroom. Omdat de Vw 1994 echter gefaseerd wordt ingevoerd – en er dan sprake is van een herhaald dichtslaande-deur-effect – doet zich nog een tweede piek voor: eind 1994.

De vraag is vervolgens hoe zwaar elk van de onderdelen van deze maatregelen in het model moet wegen. Als uitgangspunt heb ik genomen dat het in wezen niet zou mogen uitmaken of een maatregel vrijwel onmiddellijk en in zijn geheel of dat deze gefaseerd wordt ingevoerd. Om dat te testen heb ik in het model een voorziening ingebouwd waarmee kan worden aangegeven of een maatregel onmiddellijk dan wel gefaseerd wordt ingevoerd. In het eerste geval krijgt de maatregel een gewicht van één, en het tweede geval krijgen beide onderdelen een gewicht van in totaal één. In de eerder weergegeven grafiek 6:7 is een dergelijke verdeling van de gewichten gehanteerd voor gefaseerd ingevoerde maatregelen.

In grafiek 6:9 is daarentegen het effect te zien van uitsluitend 'onmiddellijke' maatregelen. De pieken zijn veel hoger en smaller: de cumulatieve instroom wijkt echter nauwelijks af, waardoor het totale effect, in de zin van instroom, min of meer gelijk blijft.[682] De hogere pieken veroorzaken tevens een sterke fluctuatie waardoor de

679 Het onderscheid tussen generieke en specifieke maatregelen is gerealiseerd door er een verschillend gewicht aan toe te kennen dat gerelateerd is aan het 'dichtslaande-deur-effect'.

680 De RVVT is van april 1985. De afkondiging van de ROA is in april 1987 terwijl de invoering pas in november plaats vindt.

681 De gemiddelde relatieve instroom in Duitsland daalt van ± 50% in 1992 tot 20% (opmerkelijk genoeg de Duitse norminstroom) in 2000.

682 Een verschil van één procent.

afwijking tussen het modelgedrag en de RMoB gedurende een korte periode vlak na de maatregel vrij groot is; daarna 'herstelt' het gedrag zich weer. Het resultaat van deze test geeft aan dat het hanteren van gewichten een bruikbare manier is om gefaseerd ingevoerde maatregelen in het model op te nemen en beter in het gedrag tot uiting te laten komen.

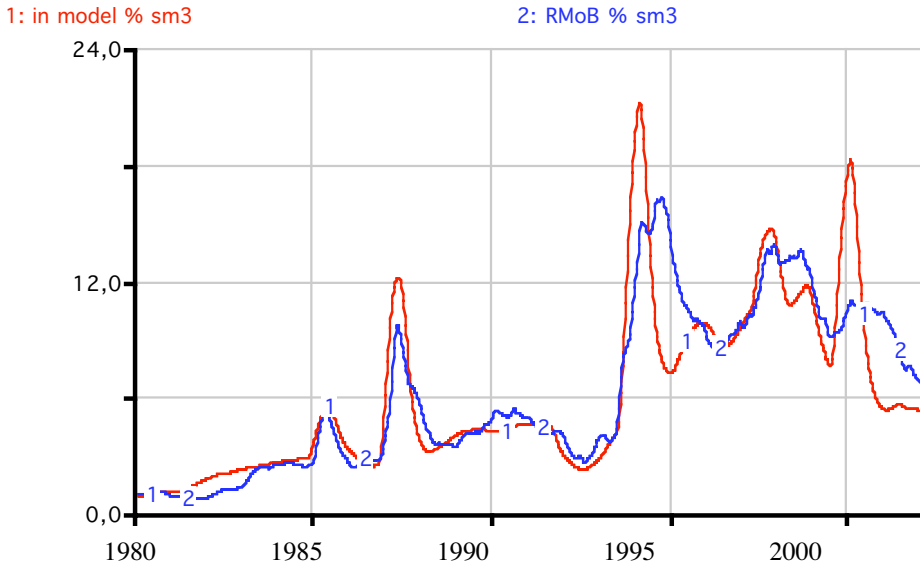

Grafiek 6:9 Relatieve instroom NL bij onmiddellijke en niet-gefaseerde invoering van maatregelen

Het gewicht van het dichtslaande-deur-effect is eerder aangegeven in § 6.3.1.1. Het belang van dit effect in het model kan overigens ook 'andersom' worden aangetoond. Als dit effect niet relevant zou zijn voor het gedrag in dit model, dan zou het model zonder dit effect ook ongeveer de RMoB moeten laten zien. Als dit effect echter in het model wordt uitgezet, dan laat het model een geheel ander gedrag zien: de instroompieken blijven structureel achterwege, zoals te zien is in grafiek 6:10.

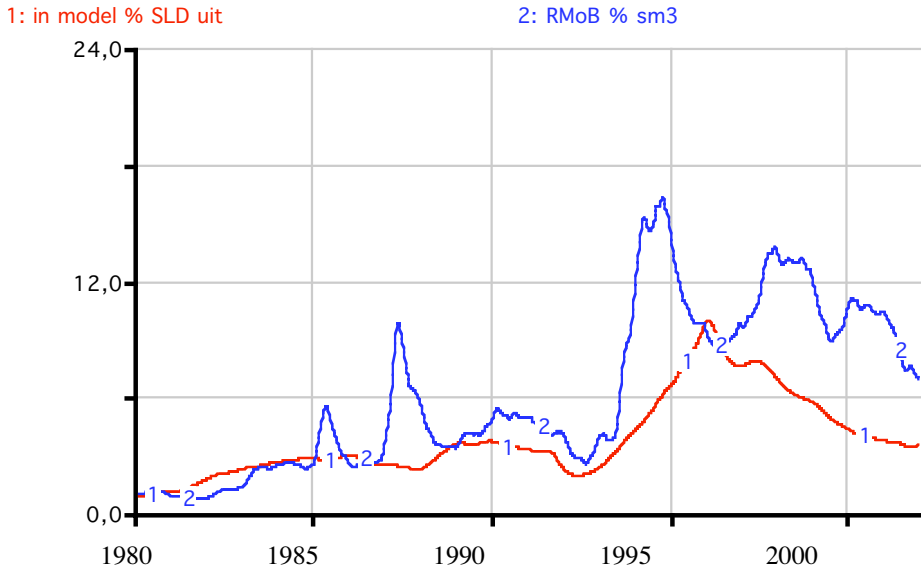

Grafiek 6:10 Relatieve instroom NL bij geen dichtslaande-deur-effect

Dit impliceert dat er mogelijk een geheel andere effect zou kunnen zijn dat voor het piekgedrag verantwoordelijk is of dat er sprake is van puur toeval. Met name deze laatste veronderstelling lijkt mij het minst aannemelijk gezien de opvallende correlatie tussen de pieken en de tijdstippen van afkondiging respectievelijk inwerking-

treding van nieuwe regelgeving. Een alternatieve verklaring, waarbij het piekeffect wordt toegeschreven aan de perceptie van reisagenten van de meest recente vorm van publiciteit over een bestemmingsland, is reeds eerder aangestipt in § 6.2.2.1.5. Voor deze alternatieve verklaring ontbreekt het mij echter aan gegevens om deze nader te kunnen toetsen. Vooralsnog resteert dan de hypothese dat het DSD effect een mogelijke verklaring zou kunnen geven voor het gesignaleerde piekgedrag in de RMOB.

6.3.1.4 Gedragsreproductie: meervoudige modustest

> *The multiple-mode-test considers whether or not a model is able to generate more than one mode of observed behavior.*[683]

De meervoudige modustest heeft tot doel om na te gaan of het model verschillende vormen van cyclisch praktijkgedrag kan laten zien. Een van de voorbeelden in de literatuur is het onderzoek met economische modellen naar de relatie tussen industriële productiviteit en kapitaal.[684] Uit dat onderzoek komt naar voren dat er meerdere cycli zijn te onderscheiden met elk hun eigen periodiciteit en dynamiek die verband houden met verschillende terugkoppelingen.[685]

Een dergelijke meervoudige modaliteit is in het onderhavige domein lastig vast te stellen. Dat komt hoofdzakelijk door het gebrek aan vergelijkingsmateriaal uit eerdere perioden en uit andere landen.[686] Daarnaast geeft de RMOB geen aanleiding om te veronderstellen dat er sprake is van een andere vorm van cyclisch gedrag dan ten gevolge van het seizoenseffect. Er kan hooguit gespeculeerd worden over een ogenschijnlijke periodiciteit van zeven jaar. Als alleen de generieke maatregelen in ogenschouw worden genomen dan lijkt daar een zevenjarige cyclus aan ten grondslag te liggen: de ROA in 1987, de Vw 1994 en de geheel herziene Vw die in 2001 is ingevoerd. Dat suggereert niet alleen een hernieuwde wetswijziging in 2008, maar ook dat een dergelijke maatregel rond 1980 genomen zou moeten zijn en dat is niet het geval geweest.[687] De aanwezigheid van een cyclus van zeven jaar is dan ook niet aannemelijk.

Gegeven de omstandigheid dat er geen andere modus valt te onderkennen, kan deze test dan ook niet verder worden uitgevoerd.

6.3.1.5 Gedragsreproductie: gedragskarakteristieken

> *Behavior-characteristic tests are (…) a miscellaneous category for other behavior reproduction test. Aspects of behavior such as a peculiar shape of a fluctuating time series may be the focus of a behavior-characteristic test. Unusual events (…) are also features of behavior which a model might be intended to reproduce; one would expect a model to show the*

683 Forrester & Senge 1980, p.218.
684 Mass 1975.
685 Onderscheid wordt dan gemaakt tussen de 3 tot 7 jarige 'business-cycle' in relatie tot productie en werkgelegenheid, en de 18 jarige 'Kuznets-cycle' die verband houdt met kapitaal en investeringen.
686 Alhoewel de bestudeerde periode ruim twintig jaar omvat, is een dergelijke periode vrij kort in vergelijking met ander systeemdynamische onderzoek op bijvoorbeeld economisch terrein.
687 Tenzij in een veel ruimere context wordt gekeken en – bijvoorbeeld – de praktijk tot 1980 in aanmerking wordt genomen waarbij onder meer Surinamers werd aangeraden geen asielverzoek maar eenvoudig een verzoek in te dienen voor een verblijfsvergunning.

> *pattern of circumstances and behavior leading to the event rather than the exact time predicted for the event.*[688]

Naast de eerder gesignaleerde fluctuaties ten gevolge van het seizoenseffect en het dichtslaande-deur-effect, is er de dynamiek die verband houdt met het wijzigen van regelgeving en de effecten daarvan op de behandeltijd door de rechterlijke macht.[689] In essentie houdt deze dynamiek verband met het aanpassen van de werkwijze ten gevolge van gewijzigde inzichten.[690] Het bijzondere van deze terugkoppeling is dat er – kort gezegd – pas na verloop van tijd, ná het invoeren van nieuwe of gewijzigde regelgeving, door de rechterlijke macht weer met eenzelfde, of zelfs grotere, 'snelheid' (in de zin van productie) kan worden gewerkt dan onder de oude regelgeving. Daarbij geldt dan als uitdrukkelijke voorwaarde dat, gedurende de periode waarin de nieuwe regelgeving nog moet uitkristalliseren vanwege een initieel gebrek aan precedenten, geen nieuwe wijzigingen worden doorgevoerd. Als dat namelijk wel gebeurt, dan begint de cyclus van uitkristalliseren en de daamee verband houdende tijdelijke toename van de behandeltijd door de rechterlijke macht prompt opnieuw nog vóórdat de eerdere wijziging kan resulteren in een verkorting van de behandeltijd.[691] Bovendien moet in de periode direct aansluitend aan de periode van uitkristalliseren óók geen nieuwe wetswijziging worden doorgevoerd, omdat in die (tweede) periode zich pas het beoogde rendement van de oorspronkelijke wetswijziging kan voordoen in de vorm van een daadwerkelijk kortere behandeltijd.

De totale lengte van deze twee aaneengesloten periodes is niet exact te bepalen. Ik vermoed echter dat de lengte hiervan tussen de vier en zes jaar ligt. De tijdstippen van het invoeren van nieuwe regelgeving liggen zo'n zeven jaar uit elkaar,[692] waardoor het echte rendement 'net' zou kunnen zijn begonnen alvorens er weer een nieuwe wetswijziging wordt doorgevoerd. Het feitelijke rendement – als zich dat al voordoet – is dan waarschijnlijk beperkt. Daarnaast zijn er geen historische gegevens beschikbaar om de daadwerkelijke verkorting van de behandeltijd te toetsen.

Ook deze test kan echter 'omgekeerd' worden uitgevoerd.[693] Als het effect op de behandelduur ten gevolge van wetswijzigingen wordt uitgezet, dan laat het model geen drastisch ander gedrag, maar een in toenemende mate afwijkend gedrag zien: de instroom blijft structureel achter bij de RMOB. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat, althans in dit model, het effect van wetswijzigingen (en reorganisaties) op de behandelduur wel degelijk van belang is, zij het dat er een minder groot effect vanuit gaat dan het dichtslaande-deur-effect.

6.3.2 Gedragsvoorspelling-test

> *Behavior-prediction tests are analogous to behavior-reproduction tests. Whereas behavior-reproduction focus on*

688 Forrester & Senge 1980, p.219.
689 Zie § 5.2.7 en diagram 5:15, diagram 5:16, diagram 5:18, diagram 5:19.
690 Zie ook § 5.2.8 over reorganisaties.
691 De lengte van deze uitkristallisatieperiode zou misschien afhankelijk kunnen zijn van de grootte en complexiteit van de beroepsprocedure bij de rechter. Daarmee doel ik in wezen op de afwezigheid – tot de Vw 2000 – van het Hoger Beroep (bij de ABRS) en de omstandigheid dat in de periode van de Vw 1994 de REK een omvang had van 130 (fte's) rechters, waardoor het verkrijgen van consensus – destijds – misschien langer duurde dan nu het geval is met de aanwezigheid van een (kleinere) ABRS (zie ook Terlouw 2003).
692 Zie § 6.3.1.4.
693 Net zoals hiervoor is aangegeven in § 6.3.1.3 met betrekking tot het 'dichtslaande-deur-effect'.

> *reproducing historical behavior, behavior-prediction tests focus on future behavior.*[694]

Er is niets zo hachelijk als voorspellen, zeker als het de toekomst betreft. En alhoewel het voorspellen als zodanig in de systeemdynamische methode een beperkte betekenis heeft,[695] is het wel een test die – zeker achteraf bezien – grote overtuigingskracht heeft.

Een 'voorspelling' die zich nu al laat verifiëren is het effect van de invoering van de Vw 2000.[696] Daarbij doel ik niet alleen op de beperkte stijging vóór en de daling ná de invoering, maar ook op de neiging van politici om, elke keer dat zich 'ergens' een gewenst effect voordoet, dat onmiddellijk toe te schrijven aan de meest recent genomen maatregel. Daarnaast is het relevant om te melden dat het computer-simulatiemodel rondom het tijdstip van invoering van de Vw 2000 al aangaf dat de instroom – uiteindelijk – fors zou dalen.

Een tweede 'voorspeld' effect dat inmiddels in gang is gezet, is een inkrimping van het personeelsbestand bij de IND. Enerzijds vanwege de de dalende instroom en anderzijds door het schrappen van de bezwaarfase, is er vooralsnog minder werkaanbod bij de IND. Tegelijkertijd zullen de achterstanden niet snel afnemen, dat wil zeggen niet bij de IND, maar bij de rechterlijke macht waar de capaciteit zich niet zo snel laat uitbreiden. Op termijn zou daar dan weer een instroomverhogend effect vanuit kunnen gaan, waardoor de inkrimping van het personeelsbestand van de IND al dan niet gedeeltelijk ongedaan zal moeten worden gemaakt. Veel belangrijker is echter het gevolg van de verschuiving van het zwaartepunt in de procedure naar de rechterlijke macht waardoor de behandelcapaciteit van de rechterlijke macht voor wat betreft asielzaken nog enige tijd zal moeten groeien. Daar staat echter tegenover het onvoorziene effect van de richtinggevende en volgens sommigen zeer restrictieve jurisprudentie van de ABRS waardoor het veel lastiger is geworden dan vóór de invoering van de Vw 2000 om door de AC-procedure te komen.[697]

6.3.3 Afwijkend-gedrag-test

> *The behavior-anomaly test (…) can often defend particular model assumptions by showing how implausible behavior arises if the assumption is altered.*[698]

Een van de aannames in het model is dat de instroom mede afhankelijk is van de grootte van de voorraden en dus van de lengte van de doorlooptijden, zoals geïllustreerd aan de hand van de rij-voor-de-kassa-metafoor.[699] Om aan te geven dat deze terugkoppeling essentieel is, is het model getest zonder deze terugkoppeling. Het resultaat daarvan staat in grafiek 6:11.

---

694 Forrester & Senge 1980, p.219.
695 Inzicht wordt immers belangrijker geacht dan voorspellen.
696 Gedurende de looptijd van dit onderzoek werd de invoering van de Vw 2000 aanvankelijk overwogen en uiteindelijk gerealiseerd. In die periode heb ik al aangegeven wat de implicaties hiervan op basis van modelsimulaties hoogstwaarschijnlijk zouden zijn (Grütters 2000): een kortdurende stijging gevolgd door een daling (van de instroom). Voor zover die voorspellingen nu al kunnen worden geverifieerd is er geen discrepantie tussen die voorspelling en de modelsimulatie.
697 ABRS 20 dec. 2001, *JV* 2002/44. Zie ook Spijkerboer 2002a en noot 242.
698 Forrester & Senge 1980, p.220.
699 Zie § 1.2.4 over het CT effect.

In deze grafiek is goed te zien dat de fluctuaties in het modelgedrag zich nu alleen voordoen ten tijde van het nemen van de verschillende maatregelen en het Duitsland-effect. Daarnaast is zichtbaar dat de afwezigheid van het CT effect een constante relatieve instroom tot gevolg heeft in de periodes als er geen maatregelen worden genomen. Alleen de dichtslaande-deur-pieken zitten ongeveer op de juiste plaats, maar de grootte ervan is niet goed en dat komt omdat het DSD effect gerelateerd is aan de relatieve aantrekkelijkheid en die wordt weer mede bepaald door de lengte van de doorlooptijden en juist die doorlooptijden worden niet meegenomen (in de berekening) als het CT effect uit staat.

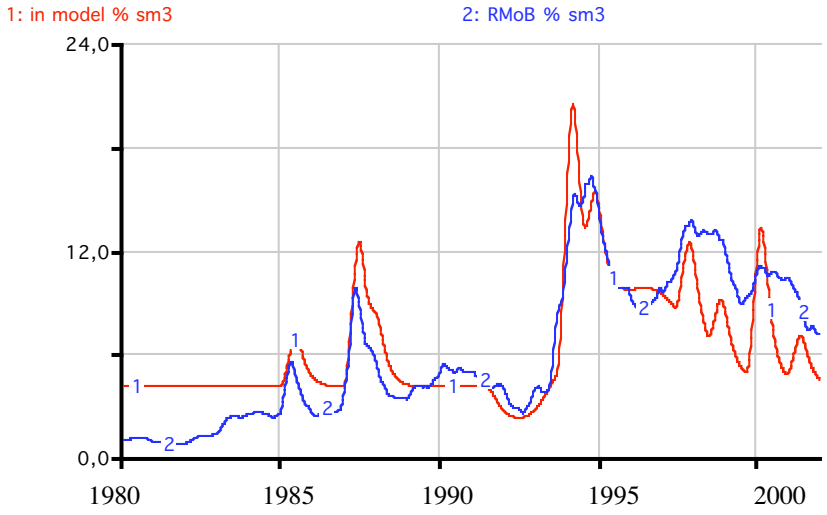

Grafiek 6:11 Geen CT terugkoppeling

Het modelgedrag is nauwelijks in overeenstemming met de RMOB. De lastig te bewijzen terugkoppeling waarin de doorlooptijd zo'n belangrijke rol speelt, is derhalve in dit model een noodzakelijk element zonder welke de RMOB niet afdoende kan worden gesimuleerd.

6.3.4 Familielid test

> *The family-member test permits a repeat of other tests of the model in the context of different special cases that fall within the general theory covered by the model.*[700]

Het generaliseren van het modelgedrag van de Nederlandse asielprocedure voor een ander domein is zeer wel denkbaar. Het uitvoeren echter van een dergelijke test impliceert het beschikbaar hebben van vergelijkbare gegevens van dat andere domein, zoals de asielprocedure uit de andere landen in West-Europa. Het ontbreekt mij echter aan voldoende informatie om deze test uit te voeren, zoals instroomcijfers, gegevens met betrekking tot de personeelsgrootte en gegevens over de structuur van de procedure en in het bijzonder over de relatie wetswijziging en nieuwe procedurele routes. Deze test is derhalve vooralsnog onuitvoerbaar.[701]

700 Forrester & Senge 1980, p.220.
701 Zie ook § 8.6 over enkele mogelijkheden van een systeemdynamische benadering in het juridische domein.

6.3.5 Verrassingsgedrag-test

> *The better and more comprehensive a system dynamics model, the more likely it is to exhibit behavior that is present in the real system but which has gone unrecognized.*[702]

In § 5.5 heb ik aangegeven dat de oorspronkelijke basisrun van het model rond 1990 een duidelijke piek in de relatieve instroom laat zien die wordt veroorzaakt door een DSD effect. De RMOB laat echter in die periode rond 1990 geen waarneembaar DSD effect zien. In diezelfde paragraaf wordt tevens aangegeven welke verklaring hiervoor gegeven kan worden, door te wijzen op het gegeven dat er weliswaar maatregelen zijn genomen in Nederland, maar dat die op de Schengen landen betrekking hadden en daardoor niet of nauwelijks de relatieve aantrekkelijkheid van alleen Nederland beïnvloedden.

De 'verrassing' van dit gedrag zat in wezen in de beperktheid van het model. Door in het model geen rekening te houden met de mogelijkheid dat Nederlandse maatregelen door hun regionale of internationale gerichtheid geen effect hebben op de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland zelf, gaf het simulatiegedrag juist aan dat dit een omissie is. In zoverre is er dus niet zozeer sprake van verrassingsgedrag volgens de omschrijving van Forrester & Senge, maar eerder van een aanduiding van de beperktheid of de grenzen van het model.

6.3.6 Extreme-beleidstest

> *The extreme-policy test involves altering a policy-statement (rate equation) in an extreme way and running the model to determine dynamic consequences.*[703]

Uit de parlementaire stukken blijkt dat men tot ver in de negentiger jaren een terughoudend personeelsbeleid heeft gevoerd wat ertoe leidde dat nieuw personeel pas werd aangenomen indien dit structureel nodig werd geacht te zijn.[704] In dit verband kan een extreme beleidstest worden geformuleerd door te veronderstellen dat het budget voor IND-personeel over de gehele periode veel langzamer is gestegen of zelfs constant is gehouden. Andersom kan bekeken worden wat er gebeurd zou zijn, indien het budget en het personeelsbestand (en daarmee de beschikbare capaciteit) veel sneller zou zijn aangepast aan de gewenste capaciteit en de benodigde productie.

Als de groei van de capaciteit van de IND, die beschikbaar is voor de asielprocedure,[705] wordt gefixeerd op een bepaald percentage per jaar, dan laat een constante groei van die capaciteit van zo'n 25% een cumulatieve instroom zien die overeenkomt met de RMOB.[706] Een kleiner groeipercentage leidt dan tot grotere achterstanden en uiteindelijk tot een grotere instroom. Te weinig capaciteit levert, zoals te verwachten valt, een grotere instroom op.[707]

---

702 Forrester & Senge 1980, p.221.
703 Forrester & Senge 1980, p.221.
704 Zie noot 5.
705 Geschat op 50% van de formatieve personeelsgrootte. De inzetbare capaciteit is lager omdat er bijvoorbeeld nog vacatures moeten worden vervuld of mensen nog moeten worden opgeleid en ingewerkt.
706 Van 10 fte in 1980 tot rond de 1500 in 2002 (in de zin van formatie bij de IND voor asielzaken).
707 Bij een groei van 10% bijvoorbeeld is de cumulatieve instroom een kwart hoger en bij een groei van slechts 2,5% is de totale instroom in 2002 verdubbeld ten opzicht van de RMOB.

Wat gebeurt er echter als er tijdiger wordt ingespeeld op de instroomontwikkelingen? In grafiek 6:12 is de ontwikkeling van de capaciteit van de IND weergegeven zoals die door het historische beleidsscenario wordt weergegeven. Daarnaast is een tweede lijn opgenomen die de capaciteitsontwikkeling weergeeft indien er geen budgettaire restricties zouden zijn en de formatie uitsluitend op basis van de *benodigde* capaciteit zou worden aangepast.

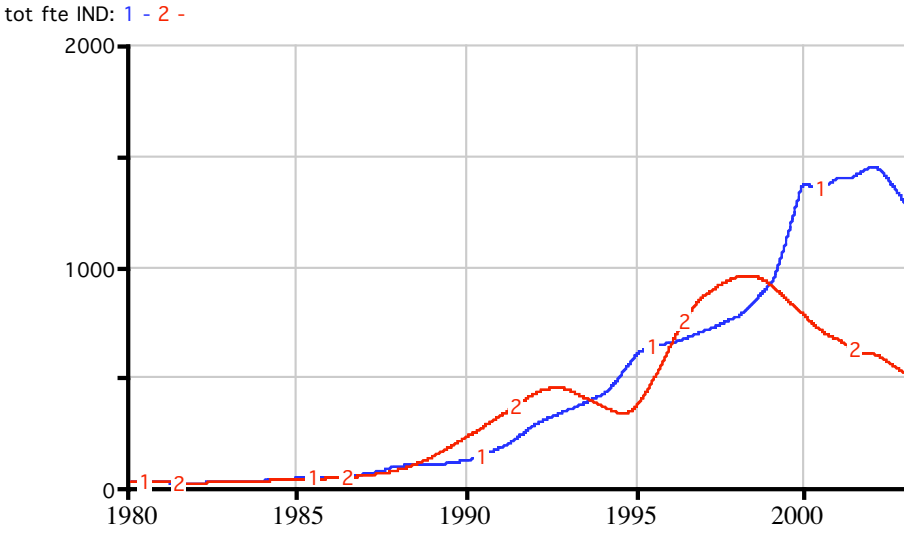

Grafiek 6:12 Capaciteit IND (asiel) met en zonder budgetbeperking

Indien de personele capaciteit volledig wordt afgestemd op hetgeen noodzakelijk is, dan doet zich de opmerkelijke situatie voor dat de omvang van het personeel aan het eind van de simulatie fors lager uitvalt: ongeveer 60% lager. Verwacht zou kunnen worden dat de investering daarvoor aanzienlijk moet zijn geweest. Het modelgedrag geeft echter een duidelijke indicatie dat de groei niet zozeer sneller of groter behoeft te zijn, maar dat een eerdere inzet van die groei (in 1988 in plaats van 1990) niet alleen voldoende is maar zich op de lange termijn ruimschoots terugbetaalt. De geschatte totale kosten zijn in beide scenario's tot 1996 ongeveer hetzelfde.[708] Tussen 1996 en 1999 lopen de kosten in het flexibele scenario sneller op, maar vanaf 1999 begint het 'terugverdienen'.

De instroomontwikkeling voor beide scenario's is weergegeven in grafiek 6:13. Ook hier valt te zien dat een eerder ingezette groei van de capaciteit aanvankelijk tot een iets hogere instroom leidt (1989-1991) maar vervolgens tot een substantieel lagere instroom vanaf 1994 en daarna tot een nog grotere daling van de instroom na 2000 als zich in werkelijkheid heeft voorgedaan.

Een overzicht van de cumulatieve instroom over de periode 1980-2002 laat dit nog duidelijker zien (grafiek 6:14). Bij een flexibele capaciteitsontwikkeling komt de cumulatieve instroom in 2002 op 330 duizend in plaats van de historische 450 duizend, hetgeen een cumulatief lagere instroom is van zo'n 25% en dat betekent dat ook de kosten van de opvang en overige voorzieningen beduidend lager zouden zijn uitgekomen.[709]

708 Uitgaande van de zeer simpele aanname dat voor beide scenario's dezelfde gemiddelde kostenfactor mag worden gehanteerd. In werkelijkheid zal een dergelijke berekening complexer zijn.

709 Waarbij overigens moet worden opgemerkt dat dit slechts *ceteris paribus* geldt.

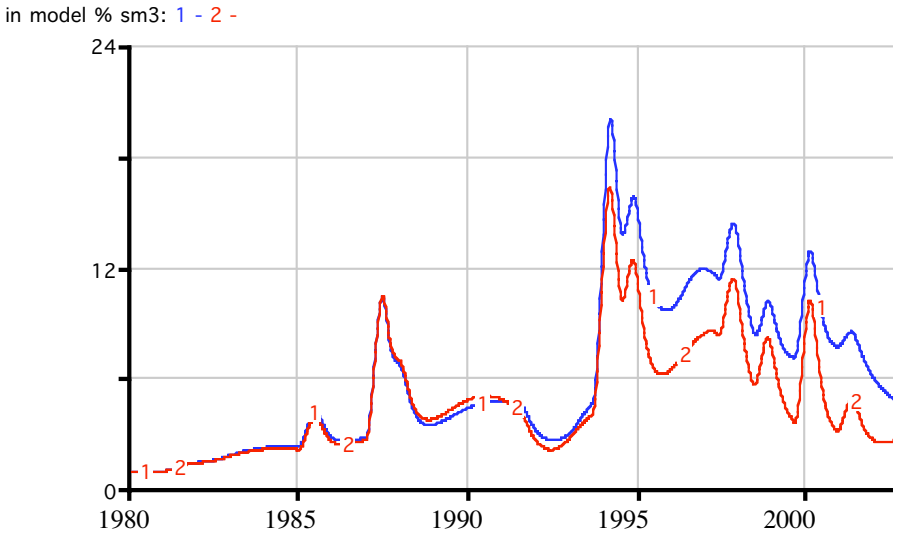

Grafiek 6:13 Procentuele instroom met en zonder budgetbeperking

Tijdig, of beter gezegd tijdiger, investeren in voldoende personeel lijkt derhalve op de lange termijn (in dit geval 8 à 10 jaar) niet alleen goedkoper in de zin van personele kosten, maar resulteert ook in kortere doorlooptijden, minder grote voorraden en een minder hoge instroom en de daaraan gerelateerde kosten.[710]

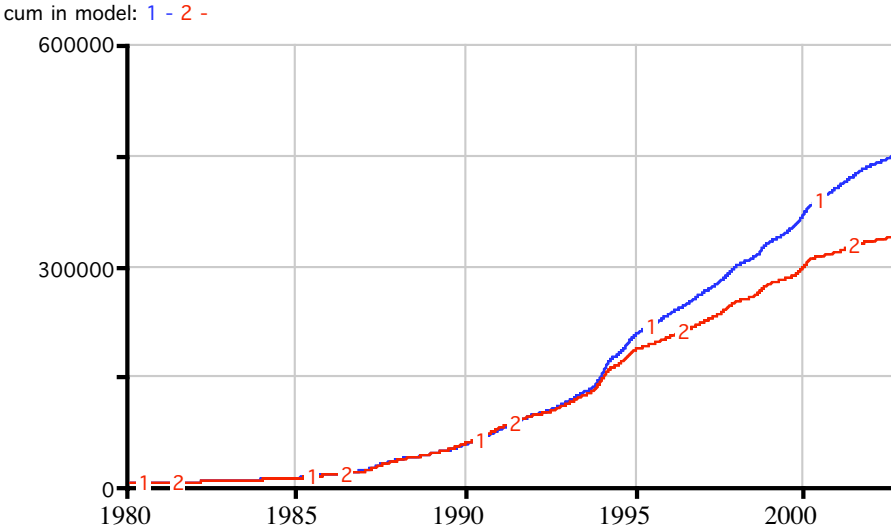

Grafiek 6:14 Cumulatieve instroom met en zonder budgetbeperking

6.3.7 Grensgedrag adequaatheid test

> *The boundary-adequacy (behavior) test considers whether or not a model includes the structure necessary to address the issues for which it is designed.*[711]

Eerder is aangegeven in § 6.2.5 waarom de nationaliteit of het land van herkomst niet relevant was in dit model. Tevens heb ik daar aangegeven dat het merendeel van de daarvoor noodzakelijke gegevens bovendien niet bekend waren. Het uitvoeren van

710 Duidelijk moge zijn dat dit slechts de financiële consequenties betreft van een dergelijke exercitie.

711 Forrester & Senge 1980, p.222.

een gedragstest om te bezien wat desalniettemin het resultaat zou zijn van het gebruiken van nationaliteitsgegevens kan derhalve niet uitgevoerd worden.

Een ander onderdeel van de asielprocedure dat niet opgenomen is betreft de inbreng van de Landsadvocaat en de rechtshulp. Los van het gegeven dat er ook hier beperkt informatie beschikbaar is, spelen de Landsadvocaat en de rechtshulp weliswaar in juridisch opzicht een belangrijke rol in de procedures, maar is de praktijk vooralsnog dat zij in geen enkele terugkoppeling een rol van betekenis spelen. Dat wil zeggen, als er in de keten wachtrijen ontstaan dan is die niet te herleiden tot een capaciteitsgebrek bij de Landsadvocaat of de rechtshulp maar tot nu toe telkens tot een tekort bij de IND of de rechterlijke macht. Dat betekent dat het onnodig is om het model met dergelijke structuren uit te breiden, tenzij het voorzienbaar is dat er wel een tekort bij Landsadvocaat of rechtshulp zal ontstaan.

6.3.8 Gedragsgevoeligheid-test

> *The behavior-sensitivity test focuses on sensitivity of model behavior to changes of parameter values.*[712]

Deze test is in vergelijking met de andere testen het vaakst uitgevoerd. Het voert te ver om alle resultaten daarvan hier te presenteren. Ik beperk mij derhalve tot de meest significante resultaten.

Een van de uitgevoerde testen bestond uit het vergelijken van de cijferreeksen met betrekking tot de hoeveelheid beschikbaar personeel. Getracht is om van de IND en de rechtbanken historisch cijfermateriaal te verzamelen dat een beeld kon geven van de beschikbare productiecapaciteit. Dat materiaal bleek buitengewoon moeilijk te vinden. Zeker over de eerste jaren uit de onderzochte periode zijn amper gegevens voorhanden.[713] Uitgaande van de veronderstelling dat de totale bezetting een gestaag stijgende lijn vertoont, heb ik twee cijferreeksen samengesteld van (vermoedelijke) personeelsomvang van zowel de IND als de rechtbanken.[714] In het model is vervolgens deze indicatie als vergelijkingsgedrag gebruikt.

Een extra complicatie bij de IND-cijfers is het veelvuldig gebruik in het begin van de negentiger jaren van tijdelijke personeelsleden en met name uitzendkrachten waarvan niet altijd even duidelijk is op welke manier deze in de formatiegegevens zijn verwerkt. Dat is van belang omdat de snelheid van werving en ontslag van personeel mede bepalend is voor de grootte van de productiecapaciteit. En zoals uit de extreme beleidstest (§ 6.3.6) bleek is het model gevoelig voor de snelheid waarmee de productie kan worden aangepast aan het gewenste niveau.
Een belangrijke gevoeligheid van het model ligt in de terugkoppeling van de gemiddelde doorlooptijd via de perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland naar de instroom: het CT effect. Het variëren van het effect van deze factor levert zeer sterk uiteenlopende gedragingen: variërend van vrijwel geen toename van de instroom tot een extreem hoge instroom die de 100% benadert. Dat betekent dat deze factor en de onderliggende terugkoppeling cruciaal is in dit model.

Een aanverwante vraag betreft de gevoeligheid van het model voor het nemen van maatregelen. Of anders geformuleerd, wat is het effect van het *niet* wijzigen van regelgeving. De uitgevoerde gevoeligheidsanalyses laten zien dat indien er een

712 Forrester & Senge 1980, p.222.
713 Voor zover mogelijk zijn deze afgeleid uit de gegevens van de begrotingsstukken van Justitie.
714 Daarbij gaat het om uitvoerend personeel bij de IND en – voor het gemak - om rechters bij de rechtbanken.

scenario wordt gehanteerd waarbij er geen reorganisaties of wijzigingen van regelgeving worden doorgevoerd, het modelgedrag uiteindelijk wordt bepaald door de grootte van de beschikbare capaciteit en snelheid waarmee die capaciteit kan worden aangepast om de gewenste productie te kunnen leveren. Dat impliceert overigens een tegendraadse conclusie waarbij het niet nemen van maatregelen, anders dan het ophogen van het budget, onder omstandigheden leidt tot de situatie waarin de instroom in dit model structureel lager ligt dan in de RMOB. En dat roept de interessante vergelijking op met de situatie in landen als Frankrijk waar een dergelijk beleid van 'low profile' al sinds jaren wordt gevoerd en de relatieve instroom beduidend lager is. Indien de aannames in dit model correct zijn en als een gevoeligheid van het model inderdaad bij het nemen van maatregelen als zodanig ligt, dan zou een nadere bestudering van de uitvoering van bijvoorbeeld de Franse asielprocedure kunnen uitwijzen in hoeverre deze hypthese juist is.

6.3.9 Conclusie modelgedrag testen

De uitgevoerde testen op modelgedrag laten zien dat het historische vergelijkingsgedrag gedrag op behoorlijke wijze wordt gerepliceerd door het model. Op grond van de statistische testen kan geconcludeerd worden dat 84% van de maandelijkse instroom door het model wordt verklaard, waarbij ongeveer de helft van de RMOB is toe te schrijven aan het DSD effect en het CT effect.[715] Daarnaast blijkt dat met name de pieken in het gedrag door het DSD effect van het wijzigen van regelgeving kunnen worden verklaard, en dat de grootte van de behandelcapaciteit van de IND een belangrijke invloed heeft op de hoogte van de instroom.[716]

6.4 Conclusie deugdelijkheid

Voor zover mogelijk zijn alle structuur- en gedragstesten uitgevoerd zoals die door Forrester & Senge (1980) zijn beschreven. Afgezien van een enkele test die vooralsnog onuitvoerbaar is vanwege ontbrekende gegevens,[717] geven de testresultaten geen aanleiding tot de conclusie dat het model op wezenlijke onderdelen incorrect is. Dat laat overigens onverlet dat het model op een tweetal punten op aannames berust (het DSD effect en het CT effect) die voor discussie vatbaar zijn. Deze effecten veroorzaken gezamenlijk ongeveer de helft van het vergelijkingsgedrag, terwijl de juistheid van deze aannames niet is aangetoond en slechts is onderbouwd met verwijzingen naar de literatuur en gevoerde discussies met domeindeskundigen. Dat impliceert ook dat mogelijkerwijs andere, niet in het model opgenomen, terugkoppelingen een rol gespeeld zouden kunnen hebben bij het te verklaren gedrag.

Daar staat tegenover dat er geen volstrekt andere structuur naar voren is gekomen uit de mij beschikbare gegevens aangaande de onderhavige asielproblematiek, op grond waarvan een geheel ander model zou zijn te construeren dat – ook – de RMOB zou kunnen reproduceren; uitsluiten kan ik dit echter niet.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat de testen door Forrester & Senge zijn geformuleerd voor een ideale situatie waarbij een overvloed aan gegevens over een

715 Zie § 6.3.1.1 en Tabel 6:1 voor een uitwerking van het verklaringspercentage in relatie tot de in het model opgenomen terugkoppelingen en de daardoor verzoorzaakte effecten.

716 Zie § 6.3.6 voor de effecten van verschillende vormen van capaciteitsaanpassing op de hoogte van de instroom.

717 Het betreft de meervoudige modustest (§ 6.3.1.4) en de familielid test (§ 6.3.4).

ruime periode beschikbaar is en liefst nog van vergelijkbare domeinen. Het behoeft geen betoog dat dit laatste niet van toepassing is op het domein van de Nederlandse asielprocedure. Gegeven deze beperkingen lijkt het model door de hier beschreven en uitgevoerde testen in ieder geval niet gefalsificeerd, hetgeen impliceert dat dit model, met in acht neming van de geformuleerde beperkingen, deugdelijk is.

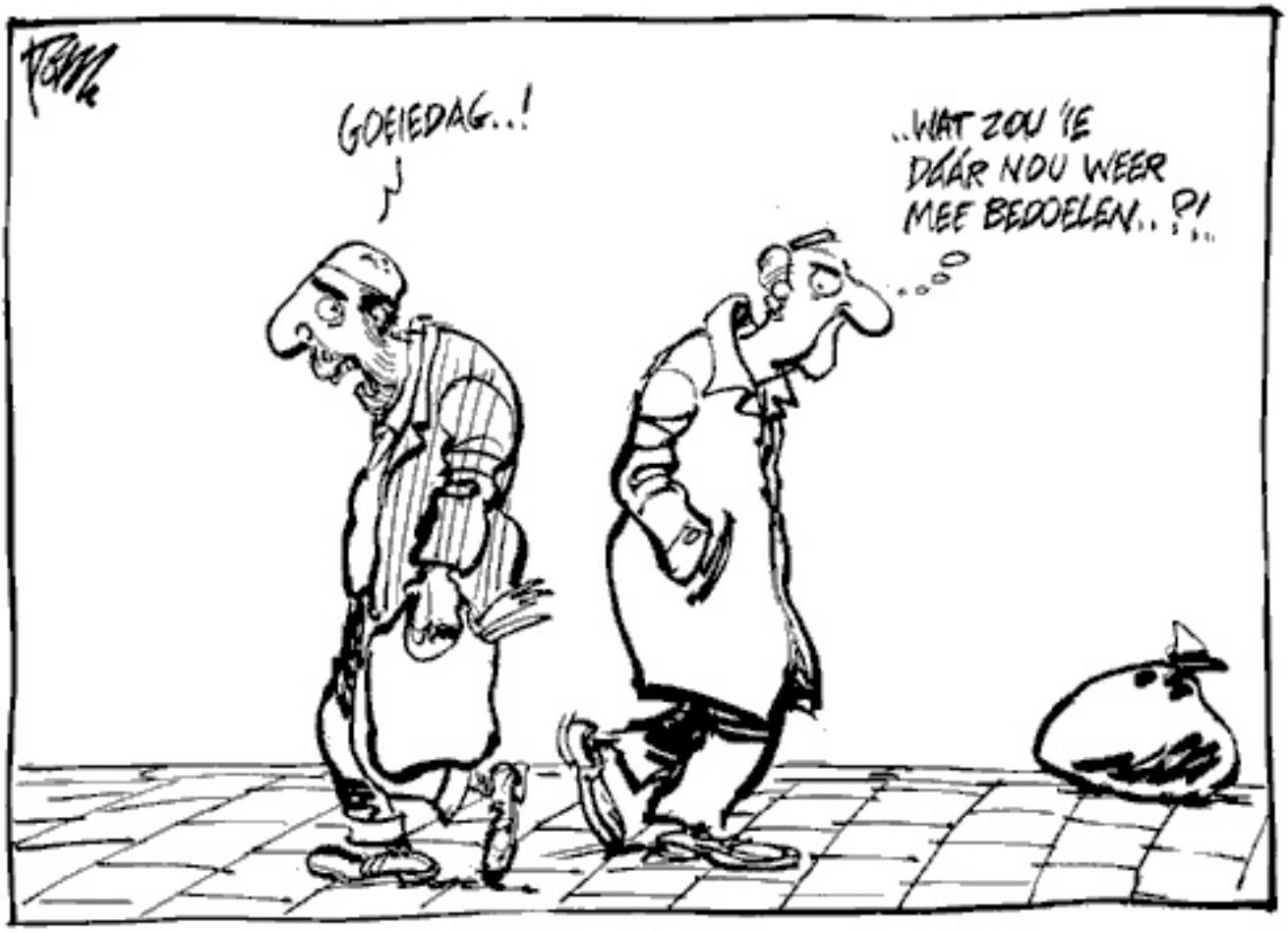

© tekening: Tom Janssen

Hoofdstuk 7

De Bruikbaarheid van het Model

The question facing clients and modelers is never whether a model is true but whether it is useful.[718]

Vaststellen bruikbaarheid van het model - testen op beleidsimplicaties

7.1 Inleiding

De verschillende fasen uit de systeemdynamische methode zijn beschreven in hoofdstuk twee. Een van die fasen behelst het toetsen van het geformaliseerde model. Forrester & Senge hebben daarvoor een drietal reeksen van testen geformuleerd:[719]

- testen op modelstructuur,
- testen op modelgedrag en
- testen op beleidsimplicaties.

De eerste twee reeksen van testen zijn in hoofdstuk 6 beschreven. Daarmee is het kader aangegeven waarbinnen het model 'deugdelijk' is. Getracht is om de aannemelijkheid van het model te formuleren en de aannames te expliciteren waarop deze is gebaseerd. Na dit voorwerk komt in dit hoofdstuk de vraag naar de bruikbaarheid aan bod aan de hand van de derde reeks van testen. Modellen kunnen immers gebruikt worden voor de vorming van beleid. Voor het juridische domein betekent dat het creëren van inzicht in de effecten van beleid.

7.1.1 Bruikbaarheid

De vraag naar de bruikbaarheid van een model valt uiteen in twee deelvragen: de vraag naar de bruikbaarheid van het eerder beschreven model *zelf*, en de vraag naar de bruikbaarheid van dit *type* van modellen in het juridische domein. In dit hoofdstuk komt de eerste deelvraag aan bod. In het volgende hoofdstuk komt de tweede deelvraag aan bod en het gebruik van de systeemdynamische methode in het recht.

718 Sterman 2000, p.890.
719 Forrester & Senge 1980, p.209-228.

Testen op beleidsimplicaties beogen aan te geven wat de bruikbaarheid is van het model:

> *Although all tests of system dynamics models aim at usefulness of a model as a policy-analysis tool, tests of policy implications differ from other tests in their explicit focus on comparing policy changes in a model and in the corresponding reality. Policy implication tests attempt to verify that response of a real system to a policy change would correspond to the response predicted by a model. The tests also examine how robust are policy implications when changes are made in boundaries of parameters.*[720]

Het begrip bruikbaarheid staat niet op zich maar is gerelateerd aan een zeker doel. Feitelijk bepaalt de keuze van het doel van een model de bruikbaarheid van het model.[721] In deze studie is dat doel meerledig:

- het onderzoeken van de mogelijkheden van het vervaardigen van een systeemdynamisch model in een juridisch domein als de Nederlandse asielprocedure,
- het verkrijgen van inzicht in de structuur en dynamiek van de Nederlandse asielprocedure voor zover gericht op de uitvoeringsproblematiek[722] en
- het onderzoeken van de mogelijkheden van een dergelijk model als beleidsinstrument.

Het belang van inzicht in de effecten van beleid is een onderwerp dat pas recentelijk op de politieke agenda staat. Een op het domein van de asielprocedure toegespitst voorbeeld waar het de frictie betreft tussen beleid en uitvoering komt naar voren in het rapport van de Nationale Ombudsman over de verblijfsomstandigheden in de aanmeldcentra.[723] Het rapport stelt een aantal misstanden aan de kaak en constateert onder meer dat de effecten van de verlenging van de aanmeldprocedure (van 24 naar 48 uur) op de verblijfsomstandigheden en rechten van personen van wie de vrijheid wordt beperkt of ontnomen, niet zijn voorzien en niet tijdig zijn onderkend. Dit wordt nog eens onderstreept door de opmerking van de Ombudsman dat: *'nu juist ten aanzien van het Ministerie van Justitie geldt dat dit Ministerie bij uitstek deskundig is'*.

Meer in het algemeen stelt Spijkerboer naar aanleiding van de per 1 april 2001 in werking getreden nieuwe Vw 2000:[724]

> *Thans is het zo dat de praktijk op gezette tijden wordt opgezadeld met nieuwe regelingen die voor allerlei overbodige uitvoeringsproblemen zorgen, omdat 'Den Haag' zo nodig weer eens iets moest doen. Beleid dat minder oog heeft voor sym-*

720 Forrester & Senge 1980, p.224.

721 Sterman 2000, p.890: *Selecting the most appropriate model is always a value judgement to be made by reference to the purpose. Without a clear understanding of the purpose for which the model is to be used, it is impossible to determine whether you should use it as a basis for action.*

722 Andere invalshoeken zouden kunnen zijn de in-, door- en uitstroming in de verschillende opvangmodaliteiten, de financiële consequenties of de maatschappelijke of sociaal-economische gevolgen van het asielbeleid.

723 Verblijfsomstandigheden: Rapport 2001.0081 van de Nationale Ombudsman van 28 maart 2001 <http://www.ombudsman.nl/rapport/verblijfsomstandigheden/verblijfsomstandigheden.pdf>. Met name de bewoordingen van het rapport werden zeer kritisch in het parlement ontvangen.

724 Spijkerboer 2001a.

> *boolwerking en meer voor de realiteit zou al een stap vooruit zijn.*

Vervolgens geeft Spijkerboer in zijn betoog aan de beleidsmakers een nuttige tip waarbij een verband wordt gelegd tussen beleid en uitvoering:

> *Het zou nuttig zijn om bij elke nieuwe beleidsmaatregel drie vragen te stellen die erg voor de hand liggen, maar in het vreemdelingenbeleid zelden aan de orde komen:*
> - *welke zijn de beoogde effecten van nieuw beleid,*
> - *is het aannemelijk dat deze maatregel deze effecten zal bereiken, en*
> - *welke negatieve neveneffecten kunnen verwacht worden?*

Ik zou zijn pleidooi niet alleen krachtig willen ondersteunen,[725] maar zijn vragenlijst iets willen uitbreiden. In de vragenlijst ontbreekt namelijk enige vorm van terugkoppeling. Wat dat betreft zou tenminste het volgende moeten worden toegevoegd:

> - *welke beoogde én niet beoogde[726] effecten hebben zich voorgedaan bij soortgelijke maatregelen in het verleden en wat valt daaruit te leren?*
>
> En in het verlengde daarvan:
> - *is deze maatregel de beste manier om het beoogde effect teweeg te brengen?*

De beantwoording van die vragen levert wellicht enig zicht op de reële effecten, beoogd en niet-beoogd, van beleidsmaatregelen.[727] Het is wat dat betreft opmerkelijk dat het vooraf vragen naar de effecten van maatregelen kennelijk niet als iets vanzelfsprekend wordt ervaren maar als iets nieuws.[728]

Om deze vragen naar de effectiviteit van beleid te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk om inzicht te hebben in de structuur en dynamiek van het beleidsterrein. Een van de mogelijkheden daartoe biedt de systeemdynamica – waarmee het tweede doel is aangegeven. Als eenmaal het punt is bereikt dat dit type van modelbouw

---

725 De vragen van Spijkerboer komen niet alleen in het vreemdelingenbeleid zelden aan bod. De problematiek is kenmerkend voor vele andere terreinen van overheidsbeleid.

726 In het eerder genoemde citaat van Spijkerboer (2001a) staat een mijns inziens onjuiste tegenstelling tussen beoogde effecten enerzijds en negatieve neveneffecten anderzijds. Het onderscheid zit in *beoogde* versus *niet-beoogde* (neven)effecten en niet in de impliciete kwalificatie positief versus negatief. De normatieve kwalificatie positief of negatief kan immers zowel voor de beoogde als de niet beoogde effecten gelden, afhankelijk van het perspectief van de beoordelaar. Een voorbeeld van niet beoogde *positieve* effecten betrof de invoering van de verplichte bromfietshelm. Terwijl de maatregel was gericht op het terugdringen van zwaar lichamelijk (nek)letsel bij bromfietsers in geval van een ongeluk, bleek de invoering er tevens voor te zorgen dat het aantal bromfietsendiefstallen drastisch verminderde. Bromfietsers bleken namelijk snel geneigd om hun helm aan hun voertuig vast te ketenen waardoor een diefstal van de bromfiets zelf werd bemoeilijkt. Voorbeelden van wel beoogde *negatieve* effecten kunnen gevonden worden in de vele sociaal-economische maatregelen die betrekking hebben op de koopkracht. Veelal zijn die maatregelen gericht op specifieke effecten bij bepaalde categorieën van personen waarbij min of meer is ingecalculeerd dat er zich uitgesproken negatieve effecten zullen voordoen bij diegenen die niet behoren tot de genoemde categorieën.

727 Analoog aan de wettelijk geregelde milieu effectrapportage (m.e.r.) zou gesproken zou kunnen worden van een integrale beleidseffectenrapportage (i.b.e.r). Zie ook noot 29 m.b.t. een ex-ante toets van de Vw 2000.

728 Zie bijvoorbeeld het rapport van de Commissie Administratieve Lasten (Slechte 1999a & 1999b).

vertrouwenwekkend wordt bevonden, kan een poging worden gewaagd om in de praktijk het derde doel te realiseren: het gebruik als beleidsinstrument.

7.1.2 Beleid

Alvorens de aangegeven beleidsimplicatietesten te kunnen uitvoeren moet worden vastgesteld wat een verandering van beleid nu precies inhoudt en welke scenario's in aanmerking komen om in het model te worden ingevoerd.

In de beschrijving van het asieldomein zijn twee typen maatregelen onderscheiden.[729] Het eerste type is vooral gericht op de beeldvorming van de aantrekkelijkheid van Nederland. Het tweede type is gericht op de procedurele afhandeling in Nederland. Tot het eerste type behoren maatregelen in het kader van het toelatingsbeleid, waaronder grenscontroles, en het uitzettingsbeleid[730]. Deze maatregelen zijn op de *instroom* of op de *uitstroom* van de procedure gericht. Tot het tweede type behoren maatregelen die juist op de *doorstroom* zijn gericht zoals nieuwe of gewijzigde asielregelgeving, reorganisaties van de betrokken instanties en aanpassing van de productiecapaciteit. Daarnaast zijn er maatregelen van buurlanden die weliswaar primair voor dat buurland zelf bedoeld zijn, maar die indirect wel een effect kunnen hebben op buurlanden van dat land en dus ook op Nederland.[731]

Het resultaat van een en ander is dat het model in principe de mogelijkheid biedt om de volgende maatregelen te simuleren:

- wijziging van regelgeving[732]
- reorganisaties
- verandering van de capaciteitsgrootte in de zin van personeelsgrootte
- verandering van de relatieve aantrekkelijkheid van een buurland.

Andere maatregelen worden voorshands niet gezien als zelfstandige beleidsopties, omdat deze veelal het gevolg zijn van de hierboven genoemde maatregelen of omdat deze niet door de overheid zijn te beïnvloeden.[733] Bij de eerste maatregel: 'wijziging van regelgeving', moet wel worden bedacht dat het model alleen de effecten op de uitvoeringsorganisaties laat zien van een wijziging als zodanig en *niet* de inhoudelijke veranderingen in de zin van andere procedurele routes kan 'bedenken'. Als een wijziging van regelgeving derhalve een andere procedurele route impliceert, dan moet die route wel vooraf bekend zijn om daar rekening mee te kunnen houden in het model.[734]

De laatste maatregel: 'het veranderen van de relatieve aantrekkelijkheid van een buurland', kan niet worden aangemerkt als een zelfstandige beleidsoptie van de *Nederlandse* overheid. Deze optie is toch opgenomen als 'maatregel' omdat het model primair de effecten van beleid (Nederlands dan wel buitenlands) op de Neder-

729 Zie hoofdstuk 3 en de CLD's van § 5.2 (met name diagram 5:20 en diagram 5:21).
730 Zie bijvoorbeeld de nota over de AMA's (2001).
731 In Bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de reeks van maatregelen met betrekking tot de asielprocedure in Nederland. Tevens is een overzicht opgenomen van de bekendgemaakte maatregelen op het terrein van het *vreemdelingenbeleid*, waaronder het asielbeleid valt. Opmerkelijk genoeg zijn deze maatregelen nergens integraal voorhanden. Hoogstwaarschijnlijk is deze bijlage een eerste overzicht van deze reeks van maatregelen zoals deze (ten dele) in de Tussentijdse Berichten Vreemdelingencirculaire (TBV) zijn bekend gemaakt.
732 Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen generieke en specifieke maatregelen en kan worden aangegeven of een maatregelen in één keer of gefaseerd wordt ingevoerd (zie § 6.3.1.3).
733 Zoals de factor 'bejegening'.
734 Zie de schema's van de verschillende procedurele routes in § 3.3.2.2.

landse situatie beoogt te simuleren, met inbegrip van die omstandigheden die de relatieve aantrekkelijkheid direct beïnvloeden. De term 'maatregel' heeft derhalve in deze context een ruime betekenis.

7.1.3 Beperkingen

Bij de beleidsimplicatietesten moeten enkele beperkingen in het achterhoofd worden gehouden. In de eerste plaats is het – in een juridisch domein – onmogelijk om zogenaamde gecontroleerde experimenten uit te voeren, zoals in de medische wereld.[735] Dat betekent onder meer dat er geen vergelijking kan plaats vinden met een controlegroep en dat er als gevolg daarvan geen volstrekt uitsluitsel kan worden gegeven over vermeende relaties tussen het effect van een maatregel en een gewijzigde situatie.[736] In de tweede plaats is het onderhavige asieldomein dusdanig complex en het model noodzakelijkerwijs zo eenvoudig dat op voorhand moet worden aangenomen dat het model voor een aantal praktijkeffecten geen verklaring zal *kunnen* geven.

Daarnaast is er nog een andere complicatie. Zoals uit de omschrijving van Forrester en Senge (1980) blijkt, is een beleidsimplicatietest gericht op de vergelijking van beleidsveranderingen in een model met die in de corresponderende werkelijkheid. Idealiter zou het hiervoor beschreven model dan in de praktijk moeten worden toegepast om de effecten van voorgestelde beleidsopties te bezien. Dat vereist echter een nauwe betrokkenheid van de verantwoordelijke beleidsmakers resulterend in een feitelijk gebruik van mijn model door deze beleidsmakers en zo ver ben ik tijdens mijn onderzoek niet gekomen. De beschrijvingen hieronder refereren dus niet aan reële praktijktoetsen, maar aan een laboratoriumsituatie waarin beleidsmaatregelen in het model zijn ingevoerd en het gesimuleerde gedrag voor zover mogelijk is getoetst op overeenkomsten met het gedrag uit de corresponderende werkelijkheid, de RMOB. Dat betekent overigens niet dat de testen daardoor hun waarde verliezen. Het impliceert slechts dat de reikwijdte van de resultaten van deze testen vooralsnog beperkt is tot de wetenschappelijk arena.

7.2 Testen op beleidsimplicaties

Forrester & Senge noemen een viertal testen op beleidsimplicaties:[737]

- Voorspelling van veranderd gedrag-test

735 Bij dubbelblindproeven weten noch de behandelaar noch de patiënt welk medicijn de patiënt krijgt. Alleen de onderzoeker weet dan of een placebo dan wel een 'echt' medicijn is voorgeschreven. Dit gebeurt om te controleren voor het verschil in vertrouwen dat de behandelaar en de patiënt hebben in de 'echte' en de placebo-behandeling.
Overigens wordt er wel eens 'geëxperimenteerd' in het asieldomein (zoals in Schalkhaar: zie Doornbos & Sellies, 1997) maar een dergelijke test kan niet worden aangemerkt als een 'gecontroleerd experiment'. In de analyses van dergelijke testen wordt steevast gewezen op een mogelijke onbewuste invloed op de samenstelling van de onderzoeksgroep, hetgeen weer van invloed kan zijn op de waardering van de aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen.

736 De tijdshorizon speelt in een systeemdynamisch model altijd een belangrijke rol. Effecten – en zeker beoogde effecten – doen zich zelden onmiddellijk voor. Naarmate de tijd echter voortschrijdt wordt het in de praktijk moeilijker om een onweerlegbaar verband te leggen tussen beleid en effect. Anders gezegd, het verschil tussen model en praktijk wordt groter naarmate de praktijk verandert.

737 Forrester & Senge (1980, p.224) geven daarbij een andere volgorde: de systeemverbetering test wordt als eerste genoemd. Zij benoemen deze test echter als 'the ultimate test', reden waarom ik deze test ook als laatste zal behandelen.

- Grens-adequaatheid-test
- Beleidsgevoeligheid-test
- Systeemverbetering-test

Het vergelijkingsgedrag waarnaar in deze testen wordt verwezen is in de testen op structuur en gedrag in hoofdstuk 6 uitgebreid aan bod gekomen. Voor zover noodzakelijk zij hier verwezen naar de grafieken uit dat hoofdstuk.

7.2.1 Voorspelling van veranderd gedrag-test

> *The changed-behavior-prediction test asks if a model correctly predicts how behavior of the system will change if a governing policy is changed.*[738]

Er zijn verschillende manieren om deze test uit te voeren De test kan – ex post – gericht zijn op in het verleden in de praktijk doorgevoerde beleidswijzigingen, waarbij getoetst wordt of de gedragsveranderingen in de praktijk ook door het model worden weergegeven indien het beleid in het model dienovereenkomstig wordt gewijzigd. Een andere mogelijkheid voor het uitvoeren van deze test is om voorgenomen beleidswijzigingen – ex ante – door het model te laten simuleren en de uitkomst hiervan te vergelijken met de situatie als het voorgenomen beleid inmiddels is geëffectueerd. Een dergelijke test valt dus uiteen in twee in de tijd gescheiden fasen. Eerst wordt een voorspelling gedaan met betrekking tot voorgenomen beleid en vervolgens wordt na de implementatie van dat beleid geëvalueerd in hoeverre het voorspelde gedrag overeenkomt met het inmiddels gerealiseerde praktijkgedrag.

7.2.1.1 Voorspelling van veranderd gedrag-test: ex post

Van alle maatregelen die in de onderzochte periode 1980 – 2002 zijn genomen, heb ik er acht als relevant voor dit model onderkend:

- zes Nederlandse maatregelen:

1. Regeling Verzorgd Verblijf Tamils (RVVT)[739]
2. Regeling Opvang Asielzoekers (ROA)[740]
3. Vw 1994 [741]
4. beëindiging van het VVTV-beleid voor Bosnië [742]
5. Leemtewet [743]
6. Vw 2000 [744]

738 Forrester & Senge 1980, p.224.
739 Invoering en i.w.tr. van de RVVT in april 1985.
740 Invoering van de ROA in april 1987, i.w.tr. in november 1987.
741 De Vw 1994 (waaronder de invoering van de Vreemdelingenkamers bij de rechtbanken) treedt vanaf januari 1994 gefaseerd in werking. De invoering van de aanmeldcentra (de AC's in Zevenaar en Rijsbergen) vindt plaats in oktober 1994. Het AC Schiphol is pas in januari 1996 operationeel.
742 Asielzoekers uit Bosnië die ná 1 juni 1997 een verzoek hadden ingediend kwamen niet meer in aanmerking voor een VVTV: de situatie in Bosnië werd weer als veilig beschouwd (oktober 1997).
743 De zogenaamde 'Leemtewet' (juli 1998) wijzigde de Vreemdelingenwet op een aantal punten. Onder meer werd de 'enkelvoudige' asielaanvraag geïntroduceerd ten gevolge waarvan het niet meer mogelijk was om meerdere procedures te 'hebben' (zie ook *Kamerstukken II* 1995-1996, 19 637, nr. 178 (Statusnotitie)).
744 Afkondiging van de Vw 2000 in januari 2000, i.w.tr. in april 2001.

- het tweeledige Duitsland-effect:

7. wijziging van de Duitse Grondwet[745] in combinatie met
8. een verandering van de bejegening van asielzoekers in Duitsland.[746]

De effecten van deze maatregelen[747] zijn in hoofdstuk 6 beschreven en het geheel daarvan is aangeduid als het historische beleidsscenario. De enige maatregel die eigenlijk nog te recent is om als voltooid te beschouwen, is de invoering van de Vw 2000 in 2001. Die maatregel komt overigens bij de ex ante test in de volgende paragraaf aan bod.

In Bijlage 3 is een overzicht opgenomen van vrijwel alle maatregelen die in de onderzochte periode zijn genomen die gericht waren op vreemdelingen als zodanig of op alle asielzoekers dan wel op bepaalde groepen van asielzoekers.[748] In § 3.3.3 heb ik het onderscheid toegelicht tussen generieke en specifieke maatregelen. Het gevolg van dit onderscheid is dat het aantal mogelijk op te nemen beleidsopties – in de zin van maatregelen in dit model – enorm toenam. Naast de enkele generieke maatregelen, zoals de ROA, de Vw 1994, de Leemtewet, de Vw 2000 en het tweeledige Duitsland-effect,[749] moest derhalve bepaald worden welke van de overige maatregelen als *specifiek* konden worden aangemerkt: dat wil zeggen betrekking hebbend op een groep van asielzoekers waarvan de grootte substantieel is in Nederlands perspectief. Uiteindelijk bleven er mijns inziens slechts twee specifieke maatregelen over: de RVVT voor Tamils uit 1985 en de beëindiging van het vvtv-beleid voor Bosniërs in 1997.

Interessant wordt het indien wordt bekeken wat er volgens het model gebeurd zou zijn indien een van deze maatregelen *niet* zou zijn genomen. Het niet invoeren van de Vw 1994 bijvoorbeeld, zou enerzijds niet het dichtslaande-deur-effect hebben opgeleverd inherent aan nieuwe regelgeving, anderzijds zou het hebben geleid tot het handhaven van de procedure van vóór 1994 (dus zonder AC procedure) en tegelijkertijd tot een toename van de productiviteit, omdat bij ongewijzigde regelgeving het productieverhogende effect van routine een rol gaat spelen en het uitblijven van procedurele wijzigingen ook geen nieuwe werkwijze met zich meebrengt.[750] In gedachten moet daarbij worden gehouden dat de invoering van de Vw 1994 was gericht op het verkorten van procedures en het verminderen van de instroom. Voor dit scenario (het uitblijven van de Vw 1994) moet ook nog bepaald worden of de met de invoering van de Vw 1994 oorspronkelijk gepaard gaande reorganisatie wel of niet blijft gehandhaafd. Uitgaande van de veronderstelling dat reorganisaties veelal een uitvloeisel zijn van wetswijzigingen, lijkt het reëel te veronderstellen dat bij het niet invoeren van de

745 Wijziging van de Duitse Grondwet: Grundgesetz (GG) art 16a (23/06/1993) (i.w.tr. 1 juli 1993) en de uitwerking daarvan in par. 51 van de Ausländergesetz. De discussie daarover start in 1992.

746 Sterke toename van het aantal geweldsdelicten tegen buitenlanders in Duitsland waaronder asielzoekers (zie § 5.2.1 over de factor 'bejegening').

747 Zie met name § 7.1.2 over de ruime betekenis van de term 'maatregel'.

748 Het merendeel van deze maatregelen is (nader) uitgewerkt in de Vreemdelingencirculaires en met name de TBV's. Vanwege de afwezigheid van enig overzichtswerk waarin met name de TBV's zijn opgenomen, heb ik in Bijlage 3 getracht een overzicht te geven van alle TBV's die sinds de Vw 1965 zijn uitgevaardigd, met inbegrip van de circulaires die uitsluitend voor intern (ambtelijk) gebruik waren en door mij in dit kader gemakshalve ook zijn aangeduid als TBV, maar dan betrekking hebbend op de 'interne' Vc 1966.

749 In § 5.5 en § 6.3.5 is aangegeven waarom de op zich genomen generieke maatregelen (de wet 'veilig derde land' en de wet 'veilig land van herkomst') ten gevolge van het Akkoord van Schengen niet als maatregel in dit model zijn opgenomen.

750 Zie § 5.2.8 en Diagram 5:19.

Vw 1994 ook de reorganisatie niet wordt doorgevoerd. Een laatste keuze die moet worden gemaakt betreft de inhoudelijke procedurele routewijzigingen van de Vw 1994. In deze test wordt ervan uitgegaan dat de oorspronkelijk bij de Vw 1994 ingevoerde AC procedure en de instelling van de Vreemdelingenkamer bij de rechtbank, pas worden geëffectueerd bij de invoering van de Vw 2000. Dit laatste impliceert dat door de invoering van de Vw 2000 in deze simulatie de procedurele routering weer gelijk is aan de situatie waarnaar de RMOB verwijst.

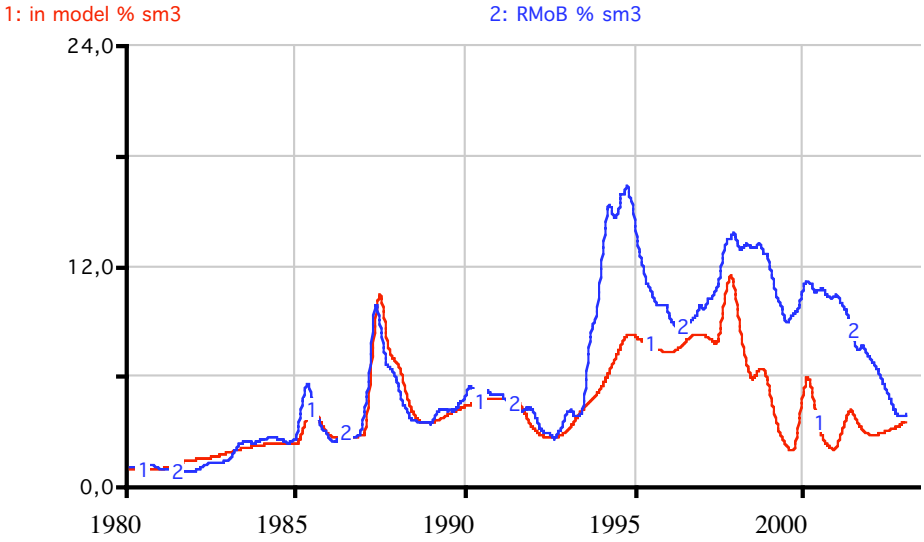

Grafiek 7:1 Procentuele instroom bij geen invoering van Vw 1994

In grafiek 7:1 is het resultaat van deze simulatie weergegeven voor wat betreft de relatieve instroom onder de zojuist genoemde condities: geen invoering van de Vw 1994, geen daarmee verband houdende reorganisatie en een verlate invoering van de procedurele wijzigingen zoals de AC procedure en de Vreemdelingenkamer bij de invoering van de Vw 2000. In grafiek 7:2 staat het resultaat voor wat betreft de cumulatieve instroom.

Het valt op dat dit scenario een substantiële verlaging van de instroom zou hebben opgeleverd vanaf 1994: een conclusie die overigens ook al te vinden is in het evaluatierapport over de Vw 1994.[751] Dat is opvallend omdat een van de *beoogde* effecten van de Vw 1994 nu juist was gericht op het verlagen van de instroom. Het niet doorvoeren van deze wetswijziging zou dan in die redenering hebben moeten leiden tot een verhoging van de instroom. Door de lagere relatieve aantrekkelijkheid van Nederland en dus lagere instroom ontstaat er wel een groter dichtslaande-deur-effect ten gevolge van de wel genomen maatregelen (van ná 1994), waardoor de fluctuaties bij de instroom na 1994 veel groter zijn dan in het historische beleidsscenario. Over het geheel genomen simuleert het model echter een substantiëel lagere cumulatieve instroom.[752] Over de periode 1994-2002 simuleert het model een cumulatieve instroom van 150 duizend en dat is ongeveer de helft van hetgeen in de RMOB over die periode aan instroom wordt geregistreerd.

Aanname bij deze simulatie is overigens ook dat de capaciteitsuitbreiding van de IND en de rechterlijke macht tenminste zo groot zou mogen zijn als in de RMOB. Dit is van belang omdat eerder is vastgesteld dat het modelgedrag gevoelig is voor de snelheid waarmee de feitelijke capaciteit van met name de IND kan worden aangepast

751 Visser & Homburg 1995, p.*v.*

752 Het simulatieresultaat is overigens iets minder afwijkend indien de reorganisatie in 1994 wel wordt gesimuleerd.

aan de benodigde capaciteit. Omdat er echter een veel lagere instroom wordt gesimuleerd dan in de RMoB, wordt met name de IND in deze simulatie veel minder sterk uitgebreid en zelfs ingekrompen: de genoemde conditie is dus in wezen overbodig. Zelfs bij een simulatie waarbij de personeelsgrootte van zowel de IND als de rechterlijke macht vanaf 1994 gelijk wordt gehouden (dat wil zeggen, niet groeit), laat het modelgedrag nog steeds een substantieel lagere instroom zien.

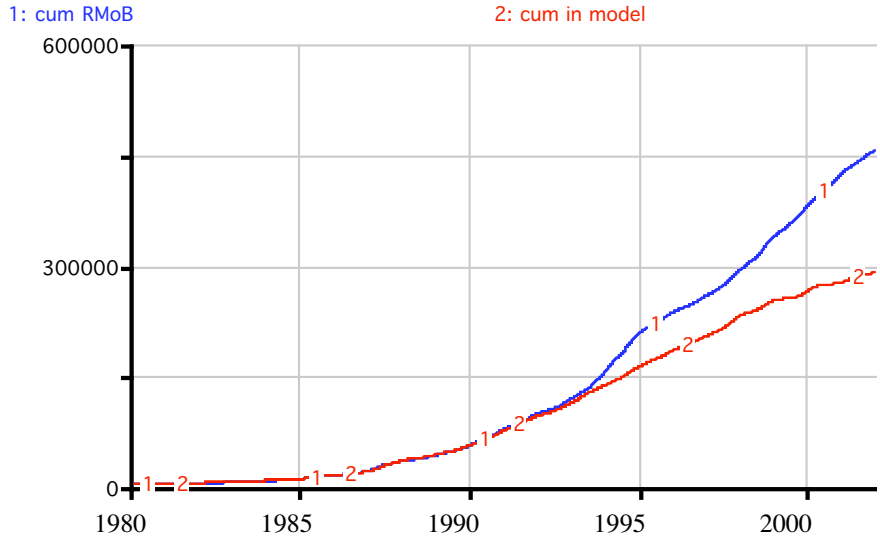

Grafiek 7:2 Cumulatieve instroom bij geen invoering Vw 1994

Opmerkelijk is tenslotte ook de – kleine – stijging van de instroom aan het eind van de simulatie in 2002, die verband houdt met een dan pas gesignaleerd tekort aan capaciteit bij de IND, voor zover deze wordt ingezet in de asielprocedure.

7.2.1.2 Voorspelling van veranderd gedrag-test: ex ante

De ex ante test betreft een voorspelling van het gedrag van het systeem op grond van beleidsmaatregelen die nog niet – of maar net – zijn genomen en waarvan het nog niet mogelijk, of te prematuur, is om de gevolgen daarvan in de praktijk te overzien.[753] In dit geval gaat het om de invoering van de Vw 2000.[754]

Aanvankelijk had ik verwacht – op basis van modelsimulaties – dat de invoering van de Vw 2000 zou leiden tot een tijdelijke verhoging van de instroom ten gevolge van het dichtslaande-deur-effect, gevolgd door een verlaging van de instroom. Dat effect heeft zich inmiddels gerealiseerd. Zowel in de absolute instroom (grafiek 4:1) als de relatieve instroom (grafiek 4:5) is te zien dat de daling, die in 1999 lijkt te worden ingezet, wordt 'onderbroken' door een piek die verband houdt met de gefaseerde invoering van de Vw 2000. In dat perspectief heeft de invoering van de Vw 2000 en het daarmee gepaard gaande DSD-effect de dalende tendens even tegen gehouden.

Een tweede inschatting houdt verband met de procedurele veranderingen door de Vw 2000. In de nieuwe Vw ligt het zwaartepunt van de procedure bij de rechterlijke macht: er is immers maar één administratieve beoordeling (eerste aanleg en geen bezwaar) en twee rechterlijke (beroep bij de Rb en hoger beroep bij de ABRS). De beperking van het aantal te verrichten taken bij de IND suggereerde derhalve een

753 Het effect van deze maatregelen is nog niet 'uitgekristalliseerd'.
754 In 1998 is een Ex Ante Uitvoeringstoets (EAUT) met betrekking tot de Vw 2000 uitgevoerd (zie noot 29).

grotere inzet van het beschikbare personeel voor het wegwerken van de voorraden en op termijn tot een verlaging van het personeelsbestand. Ook dat effect lijkt zich inmiddels voor te doen.

Gegeven de achterstanden bij de rechterlijke macht en de verwachting dat het capaciteitstekort bij de rechterlijke macht niet snel te verhelpen zou zijn, was de veronderstelling voorts dat de 'winst' aan de IND-zijde van de procedure teniet zou worden gedaan door de vertragingen aan de kant van de rechterlijke toetsing. Dat zou dan hebben kunnen leiden tot een toename van de gemiddelde doorlooptijden en daarmee tot een hernieuwde toename van de instroom.

Deze laatste inschatting is in het geheel niet uitgekomen. Hetgeen ik niet had voorzien, en door het model ook niet voorspeld kon worden, is de juridisch inhoudelijke verandering van de procedure zoals die is gerealiseerd door de interpretatie door de ABRS van de Vw 2000 met name waar het gaat om de AC-zaken: het mogen afhandelen van asielverzoeken in het AC, in casu binnen 48 proces-uren.[755] Dat effect behelst een veel hoger percentage afgehandelde en afgewezen verzoeken in de AC-procedure waartegen in feite niet meer met succes kan worden opgekomen.[756] Het gevolg daarvan is vooralsnog dat er beduidend meer verzoeken in de AC procedure worden afgedaan, er minder verzoeken in de reguliere asielprocedure komen en er veel minder zaken via de rechtbank uiteindelijk terecht komen bij de ABRS, waardoor de verwachte achterstanden zich daar nog niet hebben voorgedaan. Uiteindelijk levert dat geheel een afname van de gemiddelde doorlooptijd op waardoor de instroom ook afneemt.

7.2.2 Grens-adequaatheid (beleid) test

> *The boundary-adequacy (policy) test (…) examines how modifying the model boundary would alter policy recommendations arrived at by using the model.*[757]

Dit is een lastige test. Bij de testen in § 6.2.5 en § 6.3.7 is aangegeven dat er discussie mogelijk is over de toelaatbaarheid van de in dit model getrokken grenzen. Daarbij zijn verschillende argumenten gegeven waarom de nu gehanteerde grens inderdaad adequaat is, bijvoorbeeld met betrekking tot het niet hanteren van gegevens over het land van herkomst.

Deze test probeert vast te stellen of het daadwerkelijk veranderen van de grenzen van het model – en dus het opnemen van aanvullende structuur in het model – leidt tot dezelfde aanbevelingen of anders gezegd tot het zelfde gedrag.[758] Deze test kan echter met betrekking tot dit element niet worden uitgevoerd vanwege een gebrek aan nadere gegevens.

7.2.3 Beleidsgevoeligheid-test

> *Parameter sensitivity testing can (…) indicate the degree to which policy recommendations might be influenced by uncer-*

755 Zie noot 242.
756 Zie Spijkerboer 2002a.
757 Forrester & Senge 1980, p.225.
758 Zie voor een inperking van de grenzen van het model de testen in § 6.2.5 en § 6.3.7.

> *tainty in parameter values. Such testing can help to show the risk involved in adopting a model for policy making.*[759]

Deze gevoeligheidstest tracht te onderkennen in hoeverre er waarden zijn gebruikt bij bepaalde factoren in het model die, indien anders geformuleerd, een geheel andere aanbeveling voor beleid zouden impliceren. Het gaat derhalve om een indicatie van onzekerheid.

Het grootste effect op de instroom – los van het externe Duitsland-effect – lijkt te worden veroorzaakt door het DSD effect in combinatie met het CT effect. Gegeven de omstandigheid dat het bestaan van deze effecten niet aangetoond is maar slechts aannemelijk gemaakt, is het gedrag van het model in hoge mate afhankelijk van de hierbij gehanteerde waarden.

Een tweede onzekerheid wordt veroorzaakt door de hoeveelheid beschikbare behandelcapaciteit. Het effect van het voeren van een flexibel personeelsbeleid,[760] resulteert op de lange termijn in het model tot substantieel lagere voorraden, kortere doorlooptijden en een lagere instroom. In § 6.3.6 en § 6.3.8 werd al aangegeven dat de snelheid van aanpassing van de capaciteit van belang was. Eén factor is daarbij niet expliciet aan bod gekomen: de situatie op de arbeidsmarkt. Die factor is voor het gemak in dit model als constant genomen. In werkelijkheid zou deze factor echter een dusdanige invloed kunnen hebben dat deze een eerdere of snellere aanpassing van de personeelsgrootte verhindert en daarmee het modelgedrag substantieel beïnvloedt.

Een laatste onzekerheid in het model betreft de gehanteerde uitstroompercentages in de verschillende procedureonderdelen. Een verandering van deze percentages is van invloed op de gemiddelde doorlooptijden en daarmee op de relatieve aantrekkelijkheid en dus op de instroom. In het model zijn deze percentages min of meer constant gehouden,[761] zij het dat er een aanpassing van de percentages plaats vindt indien de werkdruk verandert. Bij een verhoging van de werkdruk, neemt de druk toe om in kortere tijd te presteren en daarmee neemt het aantal fouten toe en daarmee het aantal protesten en procedures.[762] Daarnaast speelt hier vermoedelijk de jurisprudentie van de ABRS een rol. Immers, vanaf het moment dat de dalende tendens in de instroom was ingezet[763] en de toegenomen behandelcapaciteit van de IND met name werd ingezet voor het behandelen van nieuwe asielverzoeken, bestond de neiging om zoveel mogelijk verzoeken in het AC af te handelen.[764] Dat aantal, en dus het daarvan afgeleide percentage, kon verder oplopen toen de maximale duur van de AC-procedure werd verlengd van 24 naar 48 procesuren en de ABRS bovendien stelde dat in principe *elk* asielverzoek in AC mocht worden afgehandeld en niet slechts de kansloze KONO-zaken.[765]

In ieder geval geldt hier dat procedurele wijzigingen in de zin van andere routeringen wel kunnen worden gesimuleerd, maar dat juridisch inhoudelijke wijzigingen niet kunnen worden voorspeld.

---

759 Forrester & Senge 1980, p.225-226.

760 In de zin van het snel aanpassen van de personeelsgrootte vooropgesteld dat daarvoor voldoende middelen beschikbaar zijn.

761 Zie het cohortonderzoek van Doornbos & Groenendijk (2001).

762 Zie Diagram 5:8.

763 Primair veroorzaakt door de toegenomen behandelcapaciteit van de IND.

764 Zie § 3.3.2.2 en noot 242.

765 ABRS 20 december 2001, JV 2002/44 (zie ook noot 242).

7.2.4 Systeemverbetering-test

> *The system-improvement test considers whether or not policies found beneficial after working with a model, when implemented, also improve real-system behavior.*[766]

Deze test komt pas als allerlaatste aan bod.[767] De vraag bij deze test is in wezen of het model een oplossing biedt in de vorm van een alternatief beleid dat ook in de praktijk leidt tot een verbetering van het (gedrag van het) systeem.[768]
In de inleiding van dit hoofdstuk (§ 7.1.3) is al aangegeven dat de reikwijdte van de resultaten van deze testen is beperkt tot de wetenschappelijke arena, omdat het model niet in de praktijk door de beleidsmakers zelf is toegepast. Het is dus in ieder geval problematisch om deze test hier uit te voeren.

Maar zelfs onder de meeste ideale omstandigheden[769] is het lastig om precies te bepalen of bepaalde effecten van beleid het gevolg zijn van het voorgestelde alternatieve beleid óf van andere factoren. Het veronderstelt in ieder geval een zekere mate van overtuiging bij de betrokken beleidsmakers dat een door het model geïmpliceerd beleidsscenario ook werkelijk een reëel alternatief is.[770] Zou dat niet het geval zijn, dan is de kans groot dat het modelmatig voorgestelde beleid niet of niet volledig wordt geïmplementeerd.

En naast deze overwegingen geldt dat dit model pas een eerste poging is om de effecten van asielbeleid in kaart te brengen. Het is derhalve te prematuur om nu al in termen van systeemverbetering te denken als het inzicht met betrekking tot het systeem zelf pas aan het ontwikkelen is.

7.2.5 Conclusie beleidsimplicatie testen

Van de vier testen op beleidsimplicaties kunnen er slechts twee worden uitgevoerd: de ‘voorspelling van veranderd gedrag test’ en de ‘beleidsgevoeligheid test’. De overige twee kunnen – nog – niet worden uitgevoerd omdat daarvoor te weinig gegevens beschikbaar zijn respectievelijk er geen feitelijk gebruik wordt gemaakt van dit model door beleidsmakers. Voor zover er beleidsimplicaties kunnen worden geformuleerd, beperken die zich tot de constatering dat het veranderen van de regels niet het daarmee beoogde effect van verminderde instroom tot gevolg heeft: er ontstaat slechts een piekvormige tijdelijke verhoging van de instroom en geen duidelijke structurele verlaging.

In het verlengde van hetgeen in § 6.3.6 over het effect van het flexibel aanpassen van de behandelcapaciteit is gesteld, kan tevens gesteld worden dat het uitbreiden van behandelcapaciteit een veel effectievere beleidsoptie is dan het wijzigen van regelgeving. Het probleem bij een dergelijke optie is de lengte van de tijdshorizon die dan in acht moet worden genomen om deze effecten ook daadwerkelijk te kunnen ‘zien’. Het lijkt dan waarschijnlijk om te veronderstellen dat de kosten en de

766 Forrester & Senge 1980, p.224.
767 Forrester & Senge (1980, p.224) noemen het: ‘*The ultimate real-life test*’.
768 Sterman (2000, p.887) omschrijft deze test iets anders: *The ultimate goal of modeling is to solve a problem. System improvement tests ask whether the modeling process helped change the system for the better*. Sterman legt hier – anders dan Forrester & Senge – niet zozeer de nadruk op het model als wel op het modelleer*proces*.
769 Gemotiveerde deelname op beleidsbepalend niveau aan het gehele modelbouwproces.
770 Forrester & Senge 1980, p.224, en Sterman 2000, p.887-888.

baten niet door dezelfde politieke ambtsdrager kunnen worden geclaimd, waarmee de beleidsimplicatie zelf weer ter discussie komt te staan.

7.3 Conclusie bruikbaarheid

De centrale vraag in dit hoofdstuk is of het hier ontwikkelde model *bruikbaar* is. In theoretisch opzicht kan die vraag met ja worden beantwoord, omdat door de ontwikkeling en beschrijving van dit beperkte model in ieder geval een aanzet is gegeven om de uitvoeringsproblematiek in het asieldomein te begrijpen en nader te onderzoeken. Vervolgonderzoek zal dan misschien kunnen uitwijzen in hoeverre de aannames in dit model en de door de modelsimulaties geïndiceerde beleidsopties moeten worden aangepast. In praktisch opzicht is er echter vooralsnog een probleem. Het onderhavige onderzoek heeft zich hoofdzakelijk in de luwte van de universiteit voltrokken, terwijl de waardevolle participatie van praktijkdeskundigen slechts op onderdelen is gerealiseerd. Ik ben ervan overtuigd dat het resultaat van dit onderzoek beter zou zijn geweest, indien ik erin geslaagd zou zijn om deze praktijkdeskundigen (nog) meer bij dit onderzoek te betrekken. In die context is de bruikbaarheid van het onderhavige model beperkt.

© tekening: Tom Janssen

Hoofdstuk 8

Perspectief

When a problem arises either from within a republic or outside it, one brought about either by internal or external reasons, one that has become so great that it begins to make everyone afraid, the safest policy is to delay dealing with it rather than trying to do away with it, because those who try to do away with it almost always increase its strength and accelerate the harm which they feared might come from it.[771]

Samenvatting – context – obstakels – mogelijkheden – perspectief

8.1 Inleiding

Strikt genomen is het verhaal klaar. Het probleem van de achterstanden en de relatief hoge instroom in de Nederlandse asielprocedure en het verschil tussen reële en beoogde effecten van het Nederlandse asielbeleid is geschetst. Uitgaande van dit probleem is een vraagstelling geformuleerd die betrekking heeft op het achterhalen van de dynamiek van het systeem van de Nederlandse asielprocedure en de mogelijkheden voor modelmatige toetsing van asielbeleid voor wat betreft de effecten op de uitvoeringspraktijk. Vervolgens is de in dit onderzoek gehanteerde systeemdynamische methode toegelicht, en het asieldomein in kaart gebracht. Daarna is het simulatiemodel beschreven, en getoetst op deugdelijkheid en bruikbaarheid voor het formuleren van beleidsmatige oplossingen voor de asielproblematiek.

De systeemdynamica is echter een methode die grotere verbanden poogt te leggen en zich niet concentreert op een enkel fenomeen – hoe belangrijk ook – maar op de dynamiek van het systeem waar het fenomeen deel van uitmaakt. De 'familielid test' bijvoorbeeld uit § 6.3.4 is juist geformuleerd met het oog op een ruimere toepasbaarheid van het beschreven model, dat wil zeggen buiten het hier onderzochte domein van de Nederlandse asielprocedure. In een ruimere context betekent dit dat de vraag naar de bruikbaarheid van dit *type* van modellen in het juridische domein nog

771 Machiavelli (1503/1979, p.240-241, Engelse vertaling uit: Sterman 2000, p.8).

moet worden beantwoord, of anders geformuleerd wat is de bruikbaarheid van de systeemdynamische methode in het recht.[772]

Voordat ik echter de ruimere toepasbaarheid van de systeemdynamica aan bod laat komen, is het noodzakelijk om eerst de oorspronkelijke onderzoeksvragen te beantwoorden. Daartoe zal ik een samenvatting geven van het verrichte onderzoek en de belangrijkste conclusies formuleren die daaruit getrokken kunnen worden. Daarna kunnen de concrete mogelijkheden worden verkend van het onderhavige nieuwe onderzoeksterrein: de rechtsdynamica.

8.2 Het verrichte onderzoek

Uitgangspunt voor het onderzoek was de discrepantie tussen de werkelijke en beoogde effecten in de uitvoeringspraktijk van het Nederlandse asielbeleid in de periode 1980 – 2002, op grond van de ogenschijnlijk paradoxale situatie van zowel een toename van de instroom van asielverzoeken (althans tot 2000) als een verhoudingsgewijs even grote toename van de achterstanden en een nog veel grotere toename van behandelcapaciteit. De discussies over deze uitvoeringsproblematiek werden steevast gevoerd in een sfeer van verdachtmakingen. Dientengevolge werden asielzoekers in een kwaad daglicht gesteld en werden er restrictieve maatregelen genomen: er diende immers een 'kwaad' te worden bestreden. Alhoewel in het geval van achterstanden uitbreiding van de behandelcapaciteit voor de hand ligt, werd de remedie primair in een verandering – dat wil zeggen aanscherping – van de regels gezocht opdat daardoor de aantrekkelijkheid van Nederland zou dalen en daarmee ook de instroom van asielzoekers en uiteindelijk de voorraden.

Kenmerkend voor de Nederlandse asielprocedure is het grote aantal van verschillende actoren, die slechts bij gedeeltes van de procedure betrokken zijn. Een gevolg daarvan is dat er verschillende visies worden gehanteerd over de asielproblematiek en de vermeende oorzaken. Tevens hebben deze actoren elk hun eigen taak, werkwijze en manier van registreren, waardoor het moeilijk is om een integraal overzicht te krijgen. Gevoegd bij een zekere mate van terughoudendheid bij sommige van deze actoren bij het verstrekken van informatie, levert dit geheel een voedingsbodem op voor miscommunicatie en vormt het een hindernis voor het verkrijgen van inzicht in de werkelijke gang van zaken.

De algemene vraagstelling in dit onderzoek had betrekking op de toepasbaarheid van de systeemdynamische methode in een juridisch domein. De concrete vraagstelling betrof het achterhalen van de mechanismen die in het systeem van de Nederlandse asielprocedure schuil gaan. Het doel daarvan was gelegen in het verkrijgen van daadwerkelijk inzicht in de dynamiek van het systeem, en daarmee zicht op de effecten van beleid, teneinde het feitelijke gedrag van het systeem te kunnen verklaren en mogelijk alternatieve vormen van beleid te kunnen formuleren.

8.2.1 Modelbouw

Met behulp van de systeemdynamische methode is getracht om de asielprocedure in beeld te brengen. Eerst is het domein van de asielprocedure beschreven, en is de

772 In § 7.1.1 is bij het begrip bruikbaarheid een onderscheid gemaakt tussen de vraag naar de bruikbaarheid van het model *zelf* en die naar de bruikbaarheid van dit *type* van modellen in het recht.

juridische en organisatorische structuur geschetst waarbinnen het gevoerde beleid geëffectueerd diende te worden. Aan de hand van deze beschrijvingen is de asielprocedure in kaart gebracht in een causaal netwerk[773] en vervolgens omgezet in een computersimulatiemodel.[774] Doelstelling bij deze modelbouw was om een model te bouwen dat het historische vergelijkingsgedrag van de instroom en voorraden van asielverzoeken in de Nederlandse asielprocedure sinds 1980 kon reproduceren,[775] alsmede inzicht kon verschaffen in de effecten van het gevoerde en nog te voeren asielbeleid.

Op grond van het beschikbare cijfermateriaal is zowel een vergelijkingsgedrag gemaakt dat de absolute historische instroom als een dat de relatieve historische instroom weerspiegelt.[776] Het belang van het onderscheid tussen deze gedragslijnen met een verschillend patroon is gelegen in de veronderstelling dat nationaal asielbeleid primair wordt gestuurd door nationale overwegingen en daarbij spelen absolute cijfers een belangrijke rol. Tegelijkertijd kan geconstateerd worden dat de absolute instroom in wezen een afgeleide is van de totale instroom naar West-Europa waarbij die totale instroom van 100% op de een of andere manier verdeeld wordt over de verschillende landen. Daardoor verschuift het accent naar de relatieve cijfers: de procentuele instroom. De onderliggende vraag is dan in hoeverre het beleid rekening houdt met dit verschil.

De actoren in de procedure spelen elk een specifieke rol bij de procedurele behandeling van asielverzoeken. Sommige actoren, die formeel een belangrijke rol spelen in de procedure,[777] zijn uiteindelijk buiten het model gehouden omdat zij vanuit de optiek van het wegwerken van achterstanden een lijdelijke rol vervullen.[778] In het model is de behandeling van asielverzoeken in de achtereenvolgende procedurele stadia als uitgangspunt genomen waarbij de beschikbare behandelcapaciteit bepalend is voor de doorstroom en de eventuele voorraadvorming. De beschikbare behandelcapaciteit van zowel IND als rechterlijke macht is op identieke wijze maar in aparte onderdelen[779] van het model geformuleerd, rekening houdend met wervingstijd, opleidingscapaciteit, opleidingstijd, ervaring, verloop, werkdruk, ziekteverzuim, werktijd en de effecten van reorganisatie en wijziging van regelgeving.

8.2.2 Terugkoppelingen

Een van de uitgangspunten van de gehanteerde systeemdynamische methode is dat het gedrag van een systeem wordt bepaald door de interne structuur van het systeem waarbij informatieterugkoppelingsprocessen een belangrijke rol spelen. Een belang-

773 Het causale netwerk is ter discussie gesteld bij domeindeskundigen (zie § 5.2.10 en Bijlage 5.1).
774 Zie § 5.2 en 5.3.
775 Het (historische) cijfermateriaal over de instroom is in zoverre volledig, dat er voor de jaren 1980-1984 alleen kwartaal- en geen maandcijfers beschikbaar zijn. Ik kon met betrekking tot de voorraden over de periode 1980-1990, vanwege een gebrek aan (historisch) cijfermateriaal, slechts een indicatief vergelijkingsgedrag maken. Voor de resterende periode was het relevante cijfermateriaal over de voorraden wel beschikbaar.
776 Zie § 4.2 en § 4.3
777 Advocatuur, tolken en opvang (§ 5.3.2).
778 De bottlenecks in de procedure worden veroorzaakt door een beperkte capaciteit bij de IND en de rechterlijke macht, en (nog) niet door een capaciteitsgebrek bij de rechtsbijstand of de advocatuur (zie ook de 'grensstructuur-adequaatheid-test' in § 6.2.5, de 'grensgedrag adequaatheid test' in § 6.3.7 en de 'grens-adequaatheid (beleid) test' in § 7.2.2). Zowel de rechtsbijstand, de advocatuur als de Landsadvocaat zijn daarom buiten het model gebleven. Dat laat onverlet dat het goed mogelijk is om het model met deze actoren uit te breiden.
779 Door mij nader aangeduid als 'clusters' (Hoofdstuk 5).

rijke factor bij deze terugkoppelingen is de tijd of beter gezegd, de vertraging die zich in elke terugkoppeling voordoet. Het gevolg hiervan is tweeledig. In de eerste plaats is er een vaak tegengesteld verschil tussen de effecten op korte en die op lange termijn.[780] In de tweede plaats is er een essentieel verschil tussen de effecten van iedere terugkoppeling op zich en het gezamenlijk effect van deze terugkoppelingen. Juist de onderlinge beïnvloeding zorgt ervoor dat het inzicht in de dynamiek van het systeem niet is te verkrijgen zonder gebruik te maken van computersimulatiemodellen.[781] Vijf van deze terugkoppelingen zal ik hieronder kort toelichten.[782]

8.2.2.1 Voorraden

Een belangrijke terugkoppeling in het model, is die van de grootte van de instroom, via de voorraden, naar de perceptie van de aantrekkelijkheid van Nederland[783] en weer terug naar de instroom.[784] Dit betekent dat een *toename* van de instroom van asielzoekers in Nederland verondersteld wordt verband te houden met een *toename* van de grootte van de voorraden, en dat is een opmerkelijk verband. Immers, verwacht zou mogen worden dat een *toename* van de voorraden in zijn algemeenheid leidt tot een *afname* van de instroom, zoals dat bij reguliere wachtrijproblemen het geval is.[785]

Benadrukt dient te worden dat deze terugkoppeling niet volledig bewijsbaar is en slechts als aannemelijk is beargumenteerd. De onderliggende verklaring is dat elke asielzoeker primair belang heeft bij veiligheid, in de zin van 'niet teruggestuurd te worden' en om – althans tijdelijk – te mogen blijven.[786] Zolang er nog niet definitief is beslist op een asielverzoek, zal de asielzoeker in de meeste gevallen niet worden uitgezet dan wel teruggezonden. Gedurende de procedure, de wachtperiode, is men dan in ieder geval in veiligheid. Naarmate een asielzoeker langer in procedure is, neemt bovendien de kans toe dat hij ook daadwerkelijk mag blijven.[787] Gegeven de

780 Zie ook § 2.2 over 'counter-intuitive behaviour'.

781 De EAUT (ex ante uitvoeringstoets) die, met het oog op de invoering van de Vw 2000 in opdracht van het MvJ, is uitgevoerd, behelsde geen systeemdynamisch model en rapporteerde alleen de te verwachten en niet de onverwachte, mogelijk problematische, effecten (zie ook noot 29).

782 Zie diagram 5:20 voor een overzicht van alle in dit model opgenomen terugkoppelingen.

783 Als eindbestemmingsland voor asielzoekers.

784 Een van de problemen bij deze 'loop' is dat er bij asielzoekers kennis wordt verondersteld over de relatieve aantrekkelijkheid van bestemmingslanden zoals Nederland, welke mede bepalend is voor de keuze van hun eindbestemming. Daarnaast is het noodzakelijk dat beleidswijzigingen doorwerken in de perceptie van die aantrekkelijkheid. Een dergelijke – actuele – kennis van zaken lijkt in eerste instantie onaannemelijk bij de individuele asielzoeker. Gegeven echter de omstandigheid dat een groot gedeelte van de asielzoekers niet zozeer bij aanvang van de reis, de vlucht uit het land van herkomst, als wel bij de doorreis en het vertrek uit een transitland of nog veel later hun keuze voor het eindbestemmingsland laat bepalen door reisagenten die betrokken zijn bij delen van de reis, is die kennis wel aanwezig – zij het indirect (Doornbos et al. 2001). Daarnaast is er, mede door de beschikbaarheid van mobiele telefoons, een informele 'tamtam' ontstaan, waardoor (geruchten over) beleidswijzigingen en dus veranderingen in de perceptie van de aantrekkelijkheid, snel de ronde doen (Denderen & Lange 2001). Tenslotte is het onmiddellijk terugsturen van asielzoekers 'bad for business' voor de reisagenten, en omgekeerd levert het niet onmiddellijk terugsturen van asielzoekers op zijn minst de suggestie van de mogelijkheid van verblijf (soortgelijk: Böcker & Havinga 1998a en 1998b).

785 Zie met name § 1.2.4 met betrekking tot de 'rij-voor-de-kassa' metafoor.

786 Gebrek aan veiligheid is het belangrijkste motief om het land van herkomst te ontvluchten en om asiel aan te vragen (Doornbos et al. 2001; Hulshof et al. 1992; Morrison 1998).

787 Ingevolge het driejarenbeleid (§ 3.3.2.3). Daarnaast spelen nog twee andere factoren een rol. Zolang asielzoekers niet worden gehuisvest in een gesloten inrichting (zoals bijvoorbeeld in Australië en de USA) bestaat er een reële kans dat sommigen van hen 'met-onbekende-bestemming' (mob) vertrekken, hetgeen, voor zover zij in nederland blijven, jargon is voor de

statistisch bezien onzekere uitkomst van een asielverzoek, is het dan van belang om dáár een asielverzoek in te dienen waar de wachtrijen groot zijn.[788] Anders gezegd: hoe langer de wachtrij, hoe groter de perceptie van de aantrekkelijkheid, hoe groter de instroom.[789] Het wegwerken van die wachtrijen – of achterstanden – is echter niet het hoofdpunt geweest in het Nederlandse asielbeleid. Voorop stond de verlaging van de aantrekkelijkheid van Nederland, hetgeen men hoofdzakelijk trachtte te bereiken door de regels aan te scherpen.

8.2.2.2 Procedurele wijzigingen

Wijziging van regelgeving, in de zin van aanscherping, heeft een beoogd afschrikeffect in de zin van een daling van de (relatieve) instroom. In theorie kan een wijziging van de toepasselijke regelgeving op termijn leiden tot kortere behandel- en wachttijden en uiteindelijk tot een verlaging van de instroom. Een van de vereisten daarbij is echter dat de bewuste regelgeving gedurende langere tijd niet opnieuw wordt gewijzigd anders ontstaat precies het tegenovergestelde effect.

Een van de aannames bij deze terugkoppeling is het zogenaamde dichtslaandedeur-effect.[790] Dat wil zeggen, wijziging van regelgeving heeft in eerste instantie een kortdurende verhoging van de aantrekkelijkheid tot gevolg resulterend in een scherpe stijging van de instroom: een piek. Daarnaast moeten nieuwe regels eerst worden 'eigen' gemaakt, hetgeen de productie aanvankelijk verlaagt en de voorraden vergroot. Pas als de gewijzigde werkwijzen 'normaal' zijn geworden, kan de maatregel leiden tot een herstel respectievelijk verhoging van de productie, een verlaging van de voorraden en de wachttijden en daarmee tot een verlaging van de aantrekkelijkheid.

Ook bij deze terugkoppeling dient te worden onderstreept dat het een aanname betreft die vooralsnog onbewijsbaar is. Gegeven het belang van deze terugkoppeling in het model moeten de simulatieresultaten dan ook in het licht van deze beperking worden gezien.[791]

8.2.2.3 Behandelcapaciteit

Een toename van de voorraden 'dwingt' uiteindelijk tot het inzetten van meer personeel en leidt dan tot een toename van de productie. Dat gebeurde echter in dit asieldomein pas na verloop van tijd, waardoor het daadwerkelijk verminderen van de voorraden pas vanaf 2000 plaats vond. Voordat er nieuw personeel wordt geworven is veelal eerst gepoogd om de productie op te voeren door het personeel harder en sneller te laten werken, of door overuren te laten maken. In een dergelijke situatie zal de werkdruk oplopen, waardoor de productie extra onder druk komt te staan. Als er

---

illegaliteit. Een andere factor is de omstandigheid dat de (geestelijke) gezondheid van asielzoekers, vanaf het moment dat ze in procedure zijn, niet bepaald vooruit gaat en het lange wachten als zodanig daardoor een extra argument voor verblijf genereert (Veer 1988 en Wagenaar 1988).

788 Gemiddeld genomen mag – uiteindelijk – bijna de helft van de asielzoekers in Nederland blijven (Doornhein & Dijkhoff 1995 v.w.b. de periode 1985-1994, en Doornbos & Groenendijk 2001 v.w.b. de cohorten 1995-1997).

789 Dit geldt des te meer vanuit het perspectief van de reisagenten die uitsluitend baat hebben bij het niet onmiddellijk terug keren van hun 'klanten'.

790 Zie § 5.2.7. De invloed van dit effect neemt overigens af naarmate de aantrekkelijkheid toeneemt.

791 Zie tabel 6:1 voor een overzicht van enkele statistische toetsen met betrekking tot dat gedeelte van het vergelijkingsgedrag dat door het model wordt verklaard.

dan nieuw personeel wordt aangetrokken, dan moet dit eerst worden opgeleid en ingewerkt, hetgeen ten koste gaat van de productie. Als dan min of meer tegelijkertijd ook nog eens de regels en de organisatie worden gewijzigd, is het resultaat dat de voorraden nog verder toenemen en daarmee ook de aantrekkelijkheid toeneemt.

8.2.2.4 Relatieve aantrekkelijkheid

Een vierde terugkoppeling betreft de wisselwerking tussen de relatieve aantrekkelijkheid van Nederland en die van haar buurlanden.[792] De Nederlandse aantrekkelijkheid wordt niet alleen beïnvloed door de zelf genomen maatregelen, of door maatregelen die in die buurlanden[793] worden genomen, maar ook door gebeurtenissen die zich in Nederland of daarbuiten voordoen,[794] Het nemen van maatregelen in het ene land leidt dan tot het nemen van maatregelen in het andere land. In die context wordt ook wel gesproken van een 'wedloop' of het waterbed-effect.[795] Geen enkel land wil onderdoen voor een ander. In minder fraaie bewoordingen is daarover gesteld dat Nederland niet het 'putje van Europa' zou moeten zijn.[796]

8.2.2.5 Uitzetting

De laatste terugkoppeling die ik hier wil aanstippen betreft de daadwerkelijke uitzetting. Strikt genomen zou van deze maatregel een instroomverlagend effect kunnen uitgaan omdat de beoogde veiligheid van de betrokken asielzoeker verdwijnt en daarmee de aantrekkelijkheid van het land als bestemmingsland direct wordt beïnvloed. In het model is deze terugkoppeling uiteindelijk weggelaten omdat deze maatregel in de praktijk vrijwel niet wordt toegepast en het effect in de onderzochte periode daardoor feitelijk nihil is. Dat laat overigens onverlet dat er een instroomverlagend effect vanuit zou kunnen gaan, als uitzetting ook daadwerkelijk geëffectueerd zou kunnen worden. Tegelijkertijd dient daarbij te worden aangetekend dat het niet daadwerkelijk uitzetten in veel gevallen een niet *kunnen* uitzetten betreft.[797]

8.3 Conclusies uit het onderzoek

Ondanks de vele beperkingen die het onderzoek op dit terrein had, is het mogelijk gebleken om een model[798] te vervaardigen van de Nederlandse asielprocedure waarmee een deel van het gedrag over de periode 1980-2002 verklaard zou kunnen wor-

792 Zie Diagram 5:21. Uiteindelijk is de totale (Europese) instroom te kwalificeren als een verdeelprobleem over de betrokken bestemmingslanden. Beperking van de instroom in het ene land betekent dan per definitie een toename in de andere landen.
793 Zie het Duitsland-effect in § 6.2.2.1.4.
794 Zoals, bijvoorbeeld, het sterk toegenomen aantal geweldsmisdrijven tegen vreemdelingen in het begin van de jaren negentig in Duitsland: in het model aangeduid met de factor 'bejegening'.
795 Doornbos et al. 2001 en Heijmans & Genovesi 2002.
796 Uitlating van premier Kok, geciteerd in PvdA-Vlugschrift 125, 19 september 1998.
797 Zie § 3.3.2.3.
798 Ten overvloede dient hier gemeld te worden dat in dit onderzoek *een* model en niet *het* model van de Nederlandse asielprocedure is gepresenteerd. Inherent aan het modelleren als zodanig, behelst een model per definitie een selectieve weergave van de werkelijkheid. De mate van aannemelijkheid van *dit* model vloeit derhalve voort uit het opgewekte vertrouwen in het model, mede op grond van de resultaten van de uitgevoerde testen, in relatie tot het gestelde doel van het model.

den, vooropgesteld dat de aannames waarop dit model berust als aannemelijk kunnen worden gekwalificeerd.

Forrester & Senge (1980) schrijven een reeks van 17 testen voor die idealiter moeten worden uitgevoerd.[799] In dit onderzoek heb ik getracht al deze testen uit te voeren, en niet slechts een selectie.[800] Dat is niet alleen gedaan om tegemoet te komen aan een van de uitgangspunten van de systeemdynamica – dat het vertrouwen in een model groeit naarmate het model meer testen met succes doorstaat – maar tevens omdat het een methode betreft die zich weliswaar op een veelheid van domeinen heeft bewezen, maar die in het juridische domein vooralsnog een grote onbekende is. Van alle testen waren er slechts een paar onuitvoerbaar omdat de relevante gegevens mij daarvoor ontbraken,[801] en kon een enkele test *nog* niet worden uitgevoerd omdat daarvoor een daadwerkelijke verandering van het beleid in de praktijk noodzakelijk zou zijn geweest, die dan gebaseerd zou moeten zijn op de hier gepresenteerde inzichten en het gebruik in de praktijk van het onderhavige model.[802]

De uitgevoerde testen hebben een aantal beperkingen van het model aangetoond. De belangrijkste daarvan is dat het bestaan van een tweetal effecten (het DSD en het CT effect) niet is 'bewezen'. Het gevolg daarvan is dat het modelgedrag voor ongeveer de helft berust op een combinatie van deze twee veronderstelde effecten, terwijl de overige wel aantoonbare effecten het restant van het vergelijkingsgedrag kunnen verklaren. Met andere woorden, het beschreven model kan op zich zelf genomen een vrij groot gedeelte van het vergelijkingsgedrag verklaren, maar slechts voor een beperkt gedeelte een bewijsbare verklaring geven van het probleemgedrag.

Bij de resultaten van de modelsimulaties dient te worden aangetekend dat het modelgedrag het resultaat is van een combinatie van patronen veroorzaakt door verschillende terugkoppelingen. Het dichtslaande-deur-effect bij het wijzigen van regelgeving is daarbij dominant. Door dit verhoudingsgewijs grote effect op de instroom is het niet verbazingwekkend dat bij het simuleren van het *niet* nemen van bepaalde maatregelen zich telkens een substantieel lagere instroom laat zien. Het model laat wel zien dat het DSD effect bijdraagt aan een mogelijke verklaring voor het vergelijkingsgedrag. Daaruit kan echter, gegeven de onbewijsbaarheid van dit effect, niet de conclusie worden getrokken dat het asielbeleid effectiever zou zijn geweest, indien er minder maatregelen zouden zijn genomen. Daartegenover staat dat wel de conclusie kan worden getrokken dat het vergroten van de behandelcapaciteit wel degelijk, zij het op termijn, een instroomverlagend effect heeft en in belangrijke mate heeft bijgedragen aan de daling van de instroom sinds 2000.

Sceptisch zou gesteld kunnen worden dat het niet opmerkelijk is dat de methode toepasbaar is op een juridisch complex domein. De systeemdynamica is immers op vele verschillende terreinen toepasbaar gebleken.[803] Dit onderzoek heeft echter de hypothese, dat een juridisch domein voor deze methode niet anders is dan alle andere domeinen, getoetst.[804] En die hypothese is niet gefalsificeerd, met dien verstande dat daarbij is uitgegaan van een aantal aannames, zoals het 'dichtslaande-deur-effect' en

799 In feite gaat het om 17 clusters van testen. Sommige daarvan vallen uiteen in een reeks van kleinere testen: het totaal van het aantal uitgevoerde testen komt daarmee op ruim dertig. Overigens zijn additionele statistische testen uitgevoerd (§ 6.3.1.1 en Sterman 2000).

800 Zie voor een beschrijving van de uitgevoerde testen: Hoofdstuk 6 en Hoofdstuk 7.

801 Het betreft: de 'Gedragsreproductie: meervoudige modustest' (§ 6.3.1.4), de 'Familielid test' (§ 6.3.4) en de 'Grens-adequaatheid (beleid) test' (§ 7.2.2).

802 De 'systeemverbetering-test' (§ 7.2.4).

803 Zoals gezondheidszorg, verkeer, drugs, milieu, industrie en defensie.

804 Wel kan worden gesteld dat het rij-voor-de-kassa-effect zich vooralsnog alleen in het juridisch domein voordoet.

de 'rij-voor-de-kassa-metafoor' die ik vooralsnog als typerend voor het juridische domein beschouw. Een laatste conclusie uit dit onderzoek betreft de constatering dat met de gehanteerde methode slechts een deel van de uitvoeringsproblematiek kan worden gemodelleerd. De specifiek juridische component van het wijzigen van regelgeving, die tot uiting komt in het veranderen van procedurele routes en het interpreteren van nieuwe regels, kan niet door het model worden voorspeld.

8.4 Antwoorden op de onderzoeksvragen

Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan de initiële vraagstelling worden beantwoord. De eerste vraag luidt:

> *Vormt de systeemdynamica een bruikbare methode voor het recht, en in het bijzonder om het systeem van de Nederlandse asielprocedure dusdanig in kaart te brengen, dat er: overzicht ontstaat van de verschillende onderdelen en tegelijkertijd inzicht wordt verkregen in de dynamiek en de onderlinge afhankelijkheden van deze onderdelen?*

Het antwoord daarop is:

- ja, het is mogelijk om met behulp van de systeemdynamische methode het systeem van de Nederlandse asielprocedure dusdanig in kaart te brengen, dat er overzicht ontstaat van een groot aantal verschillende onderdelen, en
- ja, het is mogelijk om daardoor inzicht te verkrijgen in de dynamiek en de mogelijke onderlinge afhankelijkheden van verschillende onderdelen met betrekking tot de uitvoeringspraktijk.

De tweede vraag luidt:

> *Kan er, op grond van het daarmee verkregen inzicht, een mogelijke verklaring worden gegeven voor de effecten die het gevoerde beleid heeft gehad en nog zal hebben?*

Het antwoord daarop is:

- ja, op grond van het hiermee verkregen inzicht kan een mogelijke verklaring worden gegeven voor enkele effecten van het gevoerde beleid op de uitvoeringspraktijk over de periode 1980-2002, en
- nee, er kan geen volstrekte duidelijkheid worden gegeven over de mogelijke effecten die het beleid nog zal kunnen hebben.

De derde vraag luidt:

> *Is er een mogelijke verklaring voor de constatering dat de genomen asielbeleidsmaatregelen (in de periode 1980 - 2000) geen zichtbaar (verlagend) effect hebben gehad op de instroom en de voorraden, en daarna (2000 - 2002) juist wel?*

Het antwoord daarop is:

- Een mogelijke verklaring voor het vertoonde historische gedrag is dat effecten van beleid onvoldoende worden onderkend en dat met name de in het model opgenomen terugkoppelingen, zoals het dichtslaande-deur-

effect en de rij-voor-de-kassa-metafoor, verantwoordelijk kunnen zijn voor de toename van de instroom en de voorraden. Daarnaast is het aannemelijk om de daling van de instroom vanaf 2000 toe te schrijven aan het effect van de capaciteitsuitbreiding en niet als direct gevolg van de invoering van de Vw 2000 te bestempelen.

- Het onderzoek geeft tevens een indicatie dat het wijzigen van regelgeving mogelijkerwijs ongeschikt is om als beleidsinstrument te worden gehanteerd, voor het bestrijden van capaciteitsproblemen.

8.5 Indicaties

Het onderzoek levert voorts enkele mogelijke indicaties op over potentiële ontwikkelingen in de nabije toekomst. Een enkele daarvan wil ik hieronder toelichten.

Het asielbeleid over de onderzochte periode (1980-2002) werd, ten gevolge van overigens begrijpelijke maatschappelijke en politieke omstandigheden,[805] niet gekenmerkt door een weldoordachte lange termijn visie, waarbij uitdrukkelijk rekening werd gehouden met mogelijke effecten en belangen. Veel eerder was er sprake van een ad hoc beleid waarbij stelselmatig aan de consequenties voor de uitvoeringspraktijk werd voorbijgegaan. De behoefte van politici om te 'scoren' op het punt van het asielbeleid lijkt dan parallel te lopen met het nemen van averechts werkende maatregelen.[806] Zorgwekkend is dat naarmate de overheid minder greep op de problematiek lijkt te hebben, de humanitaire nood van de individuele asielzoeker verder op de achtergrond geraakt, waardoor de kwaliteit van de procedure ondergeschikt wordt gemaakt aan de kwantiteit van de instroom. Scherper gesteld, zelfs als het meest fundamentele mensenrecht in het geding is – het recht op leven, respectievelijk 'the freedom of fear'[807] – blijkt het hemd nader dan de rok te zijn.

8.5.1 Europa

Het lijkt erop dat een eenmaal ingezette stijging van de aantrekkelijkheid van een land slechts kan worden omgebogen in een structurele daling op langere termijn door een verhoudingsgewijs grote toename van de behandelcapaciteit (zoals in Nederland in de jaren negentig werd gerealiseerd) of, op korte termijn, door een dramatische verandering van de perceptie van de aantrekkelijkheid van dat land. Een dergelijke verandering is echter niet alleen afhankelijk van overheidsmaatregelen maar waarschijnlijk ook van feitelijke gebeurtenissen in dat land in de vorm van de bejegening van asielzoekers. De gebeurtenissen in het begin van de jaren negentig in Duitsland bijvoorbeeld,[808] correleren met een sterke daling van de relatieve instroom in Duitsland, en een stijging van de relatieve instroom in Nederland.[809]

805 Resulterend in politieke druk. Zie ook: Korsten & Derksen 1986 en Twist & Mayer 2000.
806 Spijkerboer 2001a.
807 Uit de reeks van de 'four freedoms'; rede van toenmalig president Roosevelt in 1941: freedom of fear, freedom of want, freedom of speech en freedom of religion.
808 Dit 'Duitsland-effect' slaat op de combinatie van een sterke toename van geweldsdelicten tegen buitenlanders (waaronder asielzoekers) en een wijziging van de Duitse Grondwet (§ 5.2.1, § 6.2.2.1.4 en § 6.3.1).
809 Daarbij viel dit Duitsland-effect samen met het wijzigen van de regelgeving in Nederland (Vw 1994).

Afgaande op de historische instroomcijfers[810] in Groot-Brittanië (VK) en een globale indruk van de huidige omstandigheden,[811] zou het VK zich inmiddels in een soortgelijke positie kunnen bevinden als Nederland in het begin van de jaren negentig.[812] Als die veronderstelling juist is, dan zou het effect kunnen zijn dat de relatieve instroom in het VK geleidelijk aan verder stijgt,[813] terwijl de relatieve instroom onder meer in Nederland (als een van de buurlanden) navenant daalt. Als dat scenario zich zal voordoen, zal de 'oorzaak' van de daling in Nederland snel worden geclaimd als een beoogd effect van de eigen maatregel in de vorm van de invoering van de Vw 2000. Los van het gegeven dat het effect van wijziging van regelgeving een geheel andere dynamiek zou kunnen hebben,[814] zou de oorzaak van de stijging van de aantrekkelijkheid van het VK dan ook in het dichtslaande-deur-effect kunnen liggen vanwege aanscherpingen van de Britse regelgeving.[815]

Op grond hiervan kan ook gesteld worden dat de noodzaak om tot een werkelijk Europees asielbeleid te komen alleen maar toeneemt. Zolang een dergelijk beleid niet is gerealiseerd, zal het waterbed-effect[816] zich blijven voordoen en zal het effect van nationale maatregelen eerder beperkt blijven tot het verplaatsen van asielstromen dan dat het leidt tot een verlichting van de humanitaire nood van asielzoekers. Individuele staten zullen pas de noodzaak van een Europees asielbeleid inzien op het moment dat zij 'toevallig' worden geconfronteerd met een sterke toename[817] van de instroom van asielverzoeken op hun territorium. Anderzijds zullen deze landen waarschijnlijk niet snel meewerken, zolang de instroom in hun land zich nog ruimschoots onder hun normatieve[818] aandeel bevindt.

---

810 Het VK heeft tot 1994 gemiddeld een relatieve instroom (4,6%) gehad die ver beneden de normatieve verdeling (15,2%) lag. Pas sinds 1995 schommelt de relatieve instroom rond de 16%.

811 Het VK heeft te maken met grote voorraden (achterstanden) en een tot voor kort (1999) beperkte productiecapaciteit. Daarnaast wordt het geconfronteerd met een stijging van de perceptie van de relatieve aantrekkelijkheid (zie bijvoorbeeld de BBC documentaire *Welcome to Britain* uit 2001).

812 Een relatief lage instroom gecombineerd met een beperkte productiecapaciteit en groeiende achterstanden.

813 Gesteld dat het Duitse en Nederlandse gedragspatroon als vergelijking zou mogen gelden, dan zou dat voor het VK een verdrievoudiging kunnen inhouden ten opzichte van de cijfers over 1997. Er is echter een aspect dat waarschijnlijk een bijzondere rol speelt en dat is de geografische ligging van het VK. De moeilijke bereikbaarheid van het VK in combinatie met de huidige visumplicht zou ook kunnen leiden tot een iets minder hoge stijging van de instroom in het VK. Het resultaat daar weer van zou gelegen kunnen zijn in een toename van de Franse instroom en meer in het algemeen die van de zuidelijke Europese landen, welke tot nog toe relatief bezien een zeer beperkt aantal verzoeken heeft te verwerken gehad.

814 Zie § 5.2.7.

815 Wetswijzigingen in het VK: Asylum and Immigration Appeals Act (1993), Asylum and Immigration Act (1996) en Immigration and Asylum Act (1999) (Bloch 2000, p.31).

816 Zie § 4.3 en § 8.2.2.4.

817 Het betreft hier met name de perceptie van de toename. Vlak vóór de invoering van de wetswijziging van 1993 (zie noot 815) was de relatieve instroom iets meer dan 3% (hetgeen een vijfde is van de normatieve instroom voor het VK). Ná de invoering van de 'Asylum and Immigration Appeals Act' (in 1993) stijgt de instroom tot boven de 10%. Voor de Britten was dit een forse stijging. In het licht van een normatieve verdeling was het echter nog steeds (ruim) onder de norm.

818 Bij een normatieve instroom is de relatieve instroom in een land gelijk aan het relatieve aandeel van het aantal inwoners van dat land ten opzichte van geheel West-Europa (§ 4.3). Duitsland en het UK bijvoorbeeld zitten – nu – ongeveer op een normatieve instroom. Zwitserland was in 1999 hard op weg om het tienvoudige te halen. Nederland en Oostenrijk zitten op 2,5 maal de normatieve instroom. Landen als Frankrijk en Italië zitten er ver onder om nog maar te zwijgen van Spanje dat amper een zesde van de norm haalt.

Effectief beleid dient in eerste instantie in Europees verband te worden gezocht en geformuleerd.[819] Daarnaast komt bij het vraagstuk van asiel het veel ruimere perspectief van migratie in beeld. Zolang migratie[820] naar landen binnen de Europese Unie strikt is gereguleerd, en welhaast onmogelijk voor niet-Europeanen, blijft de asielprocedure een van de weinige toegangspoorten tot het door Europa zelf gecreëerde 'Fort Europa'. Een van de opties is dan het versoepelen van de mogelijkheden van arbeidsmigratie naar Europa. Los van de problematiek die daarmee verbonden is,[821] zal een dergelijk beleid waarschijnlijk ook effect hebben op de grootte van de instroom van asielzoekers.

8.5.2 Beeldvorming

De meest recente wijziging, althans in dit onderzoek, in het asielbeleid – de invoering van de Vw 2000 per 1 april 2001 – ligt op de grens van de onderzochte periode. Een aspect met betrekking tot de invoering van die wet heeft betrekking op de mogelijke effecten op de *beeldvorming* van de uitvoeringsorganisaties van de Nederlandse asielprocedure en met name het imago van de IND. Dat imago was tot voor kort niet best, omdat de IND verantwoordelijk zou zijn voor de ontstane situatie van achterstanden. Gesteld zou kunnen worden dat er door de verandering van de procedure[822] een nieuwe situatie is ontstaan. De IND was voorheen betrokken bij twee fasen: de eerste aanleg en de bezwaarfase, en de rechterlijke macht 'slechts' bij één: de beroepsfase – er was immers geen mogelijkheid van hoger beroep.[823] Met de nieuwe Vw 2000 is het omgekeerde het geval: de IND is alleen betrokken bij de eerste aanleg (de bezwaarfase is nu vervallen) en de rechterlijke macht is verantwoordelijk voor zowel het beroep als het hoger beroep.[824] Dat zou de aandacht kunnen afleiden van de IND. Het effect hiervan zou kunnen zijn dat de politieke druk op de IND en daarmee op de politiek verantwoordelijke Minister wordt verkleind en dat de aandacht voor de asielproblematiek veel meer bij de rechterlijke macht komt te liggen dan bij de IND.[825]

8.6 Mogelijkheden

> *System dynamics is a method to enhance learning in complex systems. Just as an airline uses flight simulators to help pilots learn, system dynamics is, partly, a method for developing management flight simulators, often computer simulation models, to help us learn about dynamic complexity, understand the sources of policy resistance, and design more effective policies.*[826]

819 AGIT (1999) en Noll 2000.
820 In het bijzonder arbeidsmigratie.
821 In de zin van selectiecriteria.
822 In de Vw 2000 is de bezwaarfase afgeschaft en hoger beroep ingevoerd.
823 Feitelijk is dit (maar één fase) niet correct in verband met de mogelijkheden om aan de rechter een voorlopige voorziening te vragen. Hier gaat het echter primair om de beeldvorming van de procedure op hoofdlijnen.
824 Daar kan tegenin worden gebracht dat in plaats van de bezwaarfase, de voornemenprocedure is ingevoerd. Punt is echter dat het – ook hier – gaat om de beeldvorming.
825 Inmiddels is (in 2003) de aandacht in de disscussie verlegd naar het 'specifieke pardon': een variant op het eerder gehanteerde 'driejarenbeleid' (zie § 3.3.2.3 en de noten 787 en 332).
826 Sterman 2000, p. 4.

Een systeemdynamische benadering is primair gericht op het verkrijgen van inzicht in de dynamiek van een causaal gesloten systeem.[827] Het gedrag van een systeem wordt daarbij veroorzaakt door combinaties van terugkoppelingen, vertragingen en niet-lineaire verbanden. Dat betekent onder meer dat de factor tijd en de lengte van de tijdshorizon van belang zijn. Effecten van beleid – in casu het asielbeleid – kunnen pas goed worden onderkend naarmate er op langere termijn (in casu jaren) wordt gekeken, hetgeen deze methode minder geschikt maakt voor korte termijn oplossingen (maanden). Dat betekent echter niet dat de methode ongeschikt is voor die domeinen waar de druk op beleidsmakers groot is om frequent maatregelen te nemen, zoals bij het asieldomein, maar eerder dat het moeilijk is om beleidsmakers in dergelijke domeinen er van te overtuigen dat, ook hier, haastige spoed zelden goed is.[828]

Er is derhalve een spanningsveld tussen de politiek gewenste snelheid van handelen en het (durven) wachten op de daadwerkelijke effecten van gevoerd beleid. Daarbij speelt dat er nooit enige zekerheid kan worden verkregen over hetgeen er mogelijkerwijs zou zijn gebeurd als er anders zou zijn gehandeld. Een soortgelijk spanningsveld bestaat er tussen de korte termijn effecten en de meestal haaks daarop staande lange termijn effecten: *beoogde* korte termijn effecten worden dan gevolgd door *niet-beoogde* lange termijn effecten en andersom.[829] Beide spanningsvelden kunnen worden verkleind indien beleidsmakers participeren bij dit type van modelbouw als instrument voor beleidsvoorbereiding.[830] Daardoor kan het vertrouwen in de methode geleidelijk aan groeien[831] en inzicht worden verkregen in de dynamiek van het systeem en daarmee in de uiteindelijke effecten en mogelijkheden van beleid. De daarvoor benodigde tijdsinvestering is echter problematisch in een domein waar niet alleen de maatschappelijke en politieke druk hoog is om snel effect te sorteren, maar ook het verloop onder de beleidsmakers groot is.

De politieke gevoeligheid van het domein, de complexe verwevenheid van de betrokken instanties en de korte functiedoorlooptijd van ambtenaren,[832] impliceren ook dat de bereidheid tot het verstrekken van informatie voor dit type van onderzoek fluctueert. Zonder een actieve bemoeienis of instemming van het beleidsbepalende niveau met dit type van onderzoek, is het dan lastig om voldoende informatie te verzamelen.

Systeemdynamica is ook gericht op het begrijpen van het gedrag van een sociaal systeem en het ontwikkelen van effectief beleid met behulp van computersimulatiemodellen. Een dergelijke benadering is ongewoon in het recht.[833] Problemen worden veelal pas aangepakt *nadat* ze zich voor hebben gedaan: reparatiewetgeving wordt dat eufemistisch genoemd, met op termijn het effect van spaghettiwetgeving[834]: de regeling is dusdanig complex dat de werking ervan ondoorzichtig is en dat elke

827 Forrester (1969, p. 12) definieert een causaal gesloten systeem als een systeem waarbij zoveel mogelijk elementen in een systeem worden beïnvloed door andere elementen in datzelfde systeem en waarin zo min mogelijk exogene factoren zijn opgenomen.

828 Daarnaast lijkt het instrument van wijziging van regelgeving niet voor de hand te liggen als het primair gaat om het 'bestrijden' van achterstanden en het realiseren van beoogde effecten op korte termijn.

829 Zie ook in dat verband 'counter-intuitive behaviour' (§ 2.2 en Sterman 2000).

830 Group model building (Vennix 1996).

831 *'A process of building confidence in the model'* (Forrester & Senge 1980).

832 Gedurende mijn onderzoek werd ik enkele keren geconfronteerd met de situatie dat een ambtenaar, die ik geleidelijk aan had weten te interesseren voor mijn benadering, bleek te zijn vertrokken op het moment dat ik bepaalde informatie had willen verkrijgen van die ambtenaar.

833 Zie § 2.2.

834 Schmidt 1985.

nieuwe verandering die situatie alleen maar verergert. Dat is overigens geen nieuwe constatering. Thomas More formuleerde reeds in het begin van de 16e eeuw in zijn Utopia:[835]

> *And it will fall out as in a complication of diseases, that by applying a remedy to one sore, you will provoke another; and that which removes the one ill symptom produces others, while the strengthening one part of the body weakens the rest.*

Dat inzicht is nog steeds niet veranderd, getuige de veel recentere opmerking van Lewis Thomas over sociale – en dus ook juridische – systemen:[836]

> *When you are confronted by any complex social system (…), with things about it that you're dissatisfied with and anxious to fit, you cannot just step in and set about fixing with much hope of helping. This realization is one of the sore discouragements of our century (…). You cannot meddle with one part of a complex system from the outside without the almost certain risk of setting off disastrous events that you hadn't counted on in other, remote parts. If you want to fix something you are first obliged to understand (…) the whole system (…) intervening is a way of causing trouble.*

Het vooraf analyseren van uitvoeringsproblemen is in juridische context ook niet gebruikelijk, omdat de politieke context van besluitvorming rondom regelgeving vaak gericht is op de korte termijn en het onderkennen van de lange termijn effecten teveel tijd kost en mede daardoor te weinig aandacht krijgt.[837]

Daarnaast kan gesteld worden dat het 'simpel' een kwestie is van traditie: het is altijd al zo gegaan: de praktijk van 'trial and error'. De vraag blijft echter in hoeverre politici en beleidsmakers bereid zijn om de gangbare en vertrouwde werkwijze te wijzigen in een vooralsnog onbekende maar misschien effectievere werkwijze van participatieve modelbouw en modelmatige toetsing vooraf.[838]

Voor zover het Nederlandse asieldomein als voorbeeld mag gelden voor ieder ander juridisch domein met een soortgelijke uitvoeringsproblematiek, lijken de eigenaardigheden van het juridische domein vooralsnog geen onoverkomelijk obstakel om de methode ook daar toe te passen. Het juridische domein onderscheidt zich van andere bedrijfsmatige terreinen met name voor wat betreft de controle. Daar waar in een bedrijfsmatige context controles in het proces kunnen leiden tot het terzijde stellen van het product, betekent dat in een juridische context dat het resultaat aan een hernieuwde controle (bezwaar, beroep, hoger beroep of cassatie) kan worden onderworpen. Bovendien wordt een dergelijke hernieuwde controle niet verricht omdat het eerdere resultaat niet aan een aantal kwaliteitseisen voldoet, maar omdat het resultaat volgens een van de betrokken partijen niet acceptabel is, ongeacht de kwaliteit.

Wat zijn nu de mogelijkheden voor dit type van modellen in aanverwante of andere juridische domeinen? Vooropgesteld dient te worden dat het domein in kwestie een bepaalde uitvoeringsproblematiek moet hebben, waarbij de effectiviteit van het beleid ter discussie staat. Ik geef een drietal voorbeelden met betrekking tot:

---

835 More 1516/1901. Zie ook Machiavelli 1503/1979 (citaat in ondertitel van Hoofdstuk 8).
836 Thomas 1974, p.90 (geciteerd in Sterman 2000, p.8).
837 Voor de invoering van de Vw 2000 is echter wel een ex ante uitvoeringstoets verricht (zie ook noot 29).
838 Vennix 1996 en 1998.

Europese migratie, Nederlandse strafrechtspraak en economisch gerelateerde regelgeving.

8.6.1 Europees migratiemodel

Sinds de start van mijn onderzoek is de asielproblematiek niet wezenlijk veranderd. De situatie in de wereld is dusdanig dat er nog steeds miljoenen mensen per jaar onvrijwillig hun heil ergens anders zoeken. In 2002 vragen ongeveer duizend mensen per dag ergens in Europa asiel aan.[839] De verdeling van deze aanvragen over de Europese landen is nog steeds niet evenredig[840] gespreid en een harmonisatie van Europees asielbeleid[841] zal nog wel even op zich laten wachten.

De resultaten van het onderhavig onderzoek kunnen aan de discussies over de wenselijkheid en mogelijkheid van een Europees asielbeleid, en in ruimere context van een Europees migratiebeleid, een andere dimensie toevoegen. Een nieuw op te zetten onderzoek naar de mogelijkheden van een systeemdynamisch Europees model zou dan ruim moeten worden opgezet. Het is immers niet op voorhand evident of het hier gepresenteerde simulatiemodel van de Nederlandse asielprocedure ook onverkort van toepassing is op andere Europese landen.[842] Tegelijkertijd is het buitengewoon interessant om de verschillende relatieve aantrekkingskrachten van Europese landen in een dergelijk model te modelleren. Daarbij kan een aantal andere factoren betrokken worden zoals de invloed van reisagenten, de arbeidsmigratie naar en werkgelegenheid in Europese landen.

8.6.2 Rechterlijke macht

De rechterlijke macht – en met name de zittende magistratuur – is in Nederland niet groot in vergelijking met enkele andere landen.[843] Lange tijd is dat niet als een probleem ervaren, maar vanaf de jaren negentig zijn regelmatig geluiden te horen geweest waarbij de omvang van de zittende magistratuur als *te* klein werd gekwalificeerd,[844] onder verwijzing naar een toename van achterstanden en wachttijden voordat een zaak op de rol kon worden geplaatst, de noodzaak tot prioritering en zelfs het niet op tijd kunnen behandelen van zaken ter zitting.[845] De toename van het aantal rechtszaken en de complexiteit ervan zorgt ervoor dat de gemiddelde behandeltijd

---

839 Ter vergelijking: de Verenigde Staten van Amerika, Canada, Australië en Nieuw Zeeland krijgen per jaar slechts een kwart van het aantal asielverzoeken dat in Europa wordt ingediend.

840 Met evenredig wordt gedoeld op de normatieve verdeling (§ 4.3) die gebaseerd is op het aantal inwoners van een land. Bij een volledig normatieve verdeling heeft elk land dezelfde hoeveelheid asielzoekers per 1000 inwoners. Een andere mogelijkheid is om de asielzoekers zelf niet te verdelen maar om de daarmee gepaard gaande kosten evenredig te verdelen: 'burden sharing' (Noll 2000).

841 Zie AGIT 1999.

842 Zie § 6.3.4.

843 Dijk & Waard (2000, Table A4) geven de volgende schatting van het aantal strafrechters per 100.000 inwoners: NL 10.0, D 25.4, UK 14.9, USA (niet beschikbaar) en F 11.0. De totale uitgaven voor 'prosecution and sentencing' (Table S13, p.9) bedragen per inwoner: NL € 18, D € 34, UK € 20, USA € 38 en F € 14 (cijfers van 1998). Zie ook Tak & Fiselier (2002) voor een vergelijking van Nederland en Nordrhein-Westfalen (Duitsland).

844 Kamerstukken II 1998-1999, 26 352, nr. 2 (Contourennota modernisering rechterlijke organisatie: 'Rechtspraak in de 21e eeuw').

845 De Amsterdamse Orde Van Advocaten heeft in maart 2001 een zwartboek opgesteld over (onder andere) de steeds langer durende wachttijden (Het Parool, 11 maart 2001). Zie ook de internetversie van Intermediair: <http://www.newmonday.nl/starters/0106/rechters.html>.

toeneemt en daarmee de behoefte aan meer rechters.[846] Naast deze personele problemen speelt nog de invoering van een nieuwe organisatiestructuur onder meer tot uiting komend in de oprichting van de Raad voor de Rechtspraak.[847]

Een tekort aan rechters leidt tot een toename van de wachttijden. Dat kan leiden tot een toename van de pogingen om op alternatieve wijzen[848] conflicten te beheersen of te beslechten en dat kan weer tot een verlaging van de voorraden en een verkorting van de wachttijden leiden. Een toename van de wachttijd zou ook kunnen leiden tot een vermindering van de acceptatie van het gezag van de rechter en op termijn wellicht tot een verlaging van de status van de rechterlijke macht. Daarnaast zou een effect in strafrechtelijke context kunnen zijn dat de uiteindelijk opgelegde sanctie lager is dan wanneer de rechter in een eerder stadium de zaak zou kunnen hebben behandeld. Het gevolg daar weer van zou kunnen zijn dat enerzijds de gemiddelde detentieduur omlaag gaat hetgeen een vermindering van het cellentekort zou kunnen betekenen. Anderzijds impliceert een op termijn toenemend aantal rechters een snellere berechting en daardoor een wellicht langere celstraf, hetgeen een vergroting van het cellentekort[849] en personeel zou kunnen betekenen.

Bij elkaar genomen lijken dat voldoende ingrediënten om de effecten in systeemdynamisch perspectief te bezien en mogelijke beleidsopties te onderzoeken.

8.6.3 Regelgeving

Op 9 november 1998 is door de minister van Economische Zaken de Commissie Administratieve Lasten ingesteld met als taak om de minister van Economische Zaken een advies uit te brengen over de manier waarop een substantiële verlichting van de administratieve lasten van het bedrijfsleven kan worden bereikt.[850]

De rapporten van de commissie geven een beeld van de effecten van de toenemende regeldichtheid voor het bedrijfsleven. Het is niet alleen problematisch om het almaar uitdijende aantal regelingen na te leven, maar ook de bijbehorende kosten vormen een belangrijk bezwaar. Daarnaast waarschuwt de commissie dat: '*verdere toename van de administratieve lasten kan leiden tot erosie van de legitimiteit van de wettelijke maatregelen'* waar deze lasten verband mee houden.[851] De commissie stelt verder verschillende projecten voor die de lasten van het berichtenverkeer tussen overheid en bedrijfsleven kunnen reduceren.[852] Een van de aanbevelingen betreft de instelling van een onafhankelijk orgaan dat voorgenomen regelgeving toetst op de administratieve lasten.[853]

Uitgaande van de voorstellen die in het rapport worden gegeven, kan worden bezien of een simulatiemodel dat op de aannames van dit rapport is gebaseerd,

---

846 Inclusief ondersteunend personeel.

847 Kamerstukken II 1999-2000, 27 182, nr. 2 (Wet Raad voor de Rechtspraak) en Kamerstukken II 1999-2000, 27 181, nr. 2 (Wet organisatie en bestuur gerechten).

848 Bijvoorbeeld in de vorm van mediation.

849 Waarbij het in 2003 te introduceren twee-op-een-cel-beleid weer een rol zou kunnen spelen.

850 De eerste tussenrapportage van de commissie is op 10 mei 1999 (Cie. Administratieve Lasten 1999a) gereed en het eindrapport is op 25 november 1999 gepresenteerd (Cie. Administratieve Lasten 1999b). Aanvankelijk is alle documentatie beschikbaar op een aparte website. Enige tijd na het uitbrengen van de eindrapportage is de website echter gesloten en niet meer bereikbaar: <http://www.adminlast.nl>.

851 Commissie Administratieve Lasten 1999a en 1999b.

852 In het voorwoord van het eindrapport stelt de voorzitter van de commissie dat de besparing op kan lopen tot circa 2 miljard gulden (€ 900 miljoen).

853 Inmiddels ingesteld met de naam Actal: Adviescollege Toetsing Administratieve Lasten.

eenzelfde dynamiek signaleert als de commissie zelf verwacht. Met name de strikte invulling die de commissie voorstelt voor wat betreft de toetsende functie van het onafhankelijk orgaan zou kunnen worden vergeleken met de invloed van andere toetsende instanties zoals de Raad van State.[854]

8.7 Wetenschappelijke context

In dit onderzoek is de systeemdynamica als methode toegepast op de Nederlandse asielprocedure. Dit heeft onder meer geresulteerd in een computersimulatiemodel en conclusies met betrekking tot het gevoerde beleid. Daarnaast is een drietal suggesties gedaan voor concreet vervolgonderzoek.

Dit alles leidt tot de slotvraag of dit type van onderzoek van een juridische domein dusdanig specifiek is dat gesproken kan worden van *rechtsdynamica*.[855] Het hier beschreven onderzoek is te bezien als een vorm van toepassing van informatietechnologie (IT) ten behoeve van het recht.[856] In essentie gaat het dan om de relatie recht en automaat. De allereerste vormen van onderzoek naar deze relatie worden verricht door Leibniz.[857] Aanvankelijk is het toepassingsdomein metafysisch, exemplarisch en zelden specifiek juridisch. Uiteindelijk[858] komen zijn ideeën terecht in het uitgangspunt van de *klassieke* rechtsinformatica: het simuleren door een computer van een *rechter* als juridische probleemoplosser.[859] Doel bij dat onderzoek is het vervangen van menselijk, in casu rechterlijk, handelen.[860] Een dergelijke optie is

854 De Cie Administratieve Lasten stelt in haar eindrapport (p.5): *'Een administratieve-lastentoets moet dus geen onderdeel moet worden van een brede bedrijfseffectentoets of een algemene kosten-batenanalyse van voorgenomen wetgeving. De Commissie acht een afzonderlijke toets noodzakelijk; deze dient zich exclusief te richten op de doelmatigheid en effectiviteit van de informatielogistiek van wet- en regelgeving. Pas als deze toets beschikbaar is, dient deze, samen met andere toetsen, onderdeel te worden van de integrale politieke oordeelsvorming'*.

855 Uitgaande van de methode is dit onderzoek een vorm van beleidswetenschappelijk onderzoek; uitgaande van het domein betreft het rechtswetenschap.

856 Hetgeen voldoet aan de gangbare omschrijving van de rechtsinformatica (of juridische informatica). Zie voor uiteenlopende omschrijvingen: Bing 1984a, Breuker 1991, Brouwer 1990, Franken 1975 & 1986, Haan 1996, p.3, Herik 1991, JURIX 1988, LID 1981, 1985, 1989 & 1993, Koers 1987b, Kralingen 1995, p.1, Leenes 1999, p.10, Lodder 1998, p.1, McCarty 1970, Moens 1999, Mulder 1984, Oskamp 1990, Oskamp & Lodder 1999 & 2002, Quast 1996, p.3, Prakken 1993, p.1, Rissland 1985, Schmidt 1994, Sergot 1991, p.6-8, Smith 1994, p.3, Steinmuller 1970, Valente 1995, p.1, Vandenberghe 1981, 1985 & 1986, Vey Mestdagh 1997, p.13, Visser 1995, p.5-6, Weusten et al. 1999, p.11.

857 De relatie recht en automaat wordt al gelegd door een aantal filosofen die zich bezig hielden met logica en de relatie redeneren en rekenen, en meer in het bijzonder met de vraag of het redeneren op het gebied van de moraal – en dus het recht – zou kunnen worden vervangen door rekenen. Met name deze laatste vraag wordt expliciet opgeworpen door Leibniz (1666/1875). Een substantieel deel van het werk van Leibniz, met name op het gebied van wiskundige logica en de integraal- en differentiaalrekening, waar hij feitelijk de grondlegger van is, is pas ruim na zijn dood voor het eerst uitgegeven (zie bv.: Couturat 1901 & 1903) Zie ook het werk van Cantor (in: Purkert & Ilgauds (1987)), Frank 1930 & 1949, p.206, nt.44-46, Frege 1884, Leibniz 1714/1951, het werk van Peano (in: Kennedy 1980), Richardson 1991a, p.64, Russell 1900, 1913/1957 & 1961, Whitehead & Russell 1925 en Wiener 1948.

858 Zie Babbage 1889, Frank 1949, p.206, nt.45, Neumann 1945, Newell et al. 1959, Newell 1972, Pólya 1957, Turing 1935 & 1950, Zuse 1962 & 1970 en het werk van Jevons, Venn & Marquand.

859 Zie Frank (1930 & 1949) en Herik (1991). Ik hanteer de term 'klassiek' omdat het merendeel van dat onderzoek is geënt op een mijns inziens gedateerd uitgangspunt dat de mens kan worden nagebouwd.

860 Van den Herik (1991) oreerde onder de uitdagende titel: 'Kunnen computers *recht*spreken?'. Hij vindt van wel, maar schat dat het nog wel enige tijd zal duren voordat het zover is.

overigens praktisch onhaalbaar,[861] en onderzoek in die richting is hooguit theoretisch interessant.[862] Weizenbaum, éminence grise van de Artificial Intelligence stelde daaromtrent:[863]

> *The very asking of the question, 'What does a judge (or a psychiatrist) know that we cannot tell a computer?' is a monstrous obscenity. That it has to be put into print at all, even for the purpose of exposing its morbidity, is a sign of the madness of our times.*

Het recht omvat echter méér dan alleen de activiteit van de rechter.[864] De Trias Politica spreekt niet voor niets over rechtspraak, wetgeving én uitvoering.[865] Recht is derhalve meer dan casuïstiek. In dat perspectief gaat het dan ook over het gebruik van IT, of ruimer instrumenten,[866] ten behoeve van het *systeem* van het recht, en dat vindt plaats op alle terreinen van het recht.[867]

Bij de bestudering van het recht ligt het accent als vanzelfsprekend[868] op de *externe* effecten, dat wil zeggen de effecten voor de normadressant. De *interne* effecten, dat wil zeggen de effecten van rechtspleging, regelgeving en bestuur op de uitvoerende instanties *zelf*, krijgen bijzonder weinig aandacht. Het zijn echter juist deze interne effecten die, gegeven de toenemende complexiteit van het systeem van recht

---

861 Naast het probleem van de definitie van hetgeen als 'rechtspreken' kan gelden (Grütters 1992c), is het onderhoudsprobleem van dergelijke systemen onoverkomelijk: naarmate het systeem een moeilijkere casus ('hard case', Leenes 1999) kan beantwoorden, zal het systeem complexer worden en zal het tijdrovender zijn om het up-to-date te houden. Een *toename* van de geavanceerdheid van een systeem impliceert derhalve een *afname* van de actualiteitswaarde van het geopperde antwoord. Dat leidt tot het dilemma waarin het meest geavanceerde systeem slechts door de tijd achterhaalde oplossingen zal suggereren. Andersom betekent dit dat een zeer actueel systeem slechts arbitraire casus kan beantwoorden. In beide situaties is de bruikbaarheid van een dergelijk systeem voor de praktijk nihil (zie ook Hage 1987, Weusten 1989).

862 Bijvoorbeeld bij het modelleren van juridisch redeneren (Leenes 1999, Prakken 1993 en Verheij 1996). Zie ook het merendeel van de artikelen in JURIX 1988 t/m 2002, en ICAIL 1987 t/m 2001

863 Weizenbaum (1976, p.226-227) heeft deze stelling jaren later nader gepreciseerd (Harmelen 1991). Hij verdeelt de AI-beoefenaren in activisten en ideologen. Activisten zijn slechts geïnteresseerd in het ontwikkelen van werkende programma's. Ideologen daarentegen zijn geïnteresseerd in de psychologische relevantie van AI-programma's. Binnen de ideologen onderscheidt hij vervolgens twee groepen: een groep die meent dat (slechts) *elk cognitief* aspect valt te modelleren, en de andere (volgens hem gevaarlijke) groep die meent dat elk menselijk aspect - en daardoor de gehele mens - kan worden gemodelleerd.

864 Alhoewel zijn activiteit door Paul Scholten (1974, p.134) als voorbeeld wordt gesteld voor het handelen van elke jurist: *Ieder jurist geeft, als hij oordeelt, een uitspraak, die hij 'eventueel' als rechter zou doen.*

865 Montesquieu 1748. In ruimere context: rechtspleging, regelgeving en bestuur. Zie echter de uitbreiding die De Mulder (1997) in zijn oratie formuleert over de Vierde Macht: de toezichtsmacht (monitoring power) zoals de Algemene Rekenkamer, de Nationale Ombudsman, de OPTA en de NMa.

866 Dat gebruik is zeer oud. Het is al te vinden bij het symbool Justitia, met name: blinddoek, zwaard en weegschaal (Kissel 1984).

867 In de *rechtspleging* bij het starten van de procedure, de bewijsgaring, de oordeelsvelling en de tenuitvoerlegging.
Bij *regelgeving* is die praktijk pas schoorvoetend begonnen. Dat er een behoefte bestaat aan regulering respectievelijk ondersteuning – al dan niet met instrumenten – van het proces van regelgeving als zodanig blijkt bijvoorbeeld uit het totstandkomen van de Aanwijzingen voor de Regelgeving (zie Borman (1993 & 1996), *Kamerstukken II* 22 008 en de dissertatie van Voermans (1995).
Op het terrein van het bestuur en de *uitvoering* is de reeks toepassingen schier eindeloos indien allerlei registratiesystemen in ogenschouw worden genomen (Weusten et al. 1999 en Franken et al. 2001).

868 Getuige de primaire aandacht voor de casuïstiek.

als zodanig, in toenemende mate de realisering van de externe effecten bepalen en daarmee de effecten van beleid.

Het lijkt derhalve relevant om een volgende stap te nemen door naast de casuïstiek ook de dynamiek van het recht structureel in kaart te brengen en dan met name met behulp van de systeemdynamische methode. Het leren begrijpen van het recht als informatieterugkoppelingsproces en tevens het bestuderen van de dynamiek van het recht als systeem onder de noemer van: *rechtsdynamica*.

Summary

Summary.1 **Introduction**

This book reflects the results of a study on the links between law and system dynamics. Such a point of view is rather unusual. Law has barely been investigated by system dynamicists and a system dynamics approach is unfamiliar in the legal domain.[869] The method of system dynamics is based on the ideas of Forrester. The main points of reference in this approach are that:

- social systems are information feedback systems in which time or delay plays an important role
- the behaviour of a system is driven by its structure
- mental models are unsuitable to derive the dynamics of these structures, implying the need for formal models
- the relations between factors in a system are mainly non-linear
- an analytical solution of these (non-linear) differential equations is impossible.

This leads to the conclusion that the usage of computer models is essential and that simulation is a useful method to reproduce the dynamics of complex social systems in order to study their behaviour.

In order to investigate whether a legal procedure could be modelled from a system dynamics perspective and to see whether this could lead to deeper insights into the mechanisms causing relatively high inflows and backlogs, the Dutch asylum procedure over the period 1980-2002 was modelled.

This research revealed the existence of atypical feedback loops implying the need for further research on the internal[870] effects of legal procedures i.e. the need for a system dynamics approach of the law, or stated otherwise, the need for a new approach of the law: legal dynamics.

869 See footnote 50 for relevant literature.

870 Internal effects refer to the effects on the implementation of justice wheras the external effects regard the norm addressee.

Summary.2 **Dynamics and law**

Despite apparent differences and suggestions of incompatibility, the system of law, particularly the administration of justice,[871] has intriguing dynamics and feedback loops of atypical structure. The main reason for this lies in the essence of law. Whereas any other 'business' is ultimately about the result, law is judged by its procedure rather than its outcome.[872] For instance, in an automobile production line the final evaluation of its quality would be whether a produced car meets a number of standards regardless of the means of production. If it does, the car can be sold, if not it is rejected. If, however, this production line would represent a fair legal procedure, the quality of the result (i.e. the verdict) would be irrelevant. Even 'constructed' perfectly both parties would still be entitled to appeal, rejecting the result.

In focusing on the procedure rather than the outcome, for example, it can be profitable lengthening the procedure instead of shortening it. This implies the existence of completely different feedback loops involving backlogs. In a normal situation of, say, a supermarket with a number of checkouts, customers will have to decide which queue to join. The main consideration or argument in this choice will be the observed length of the queues and the perception of the estimated waiting time. In order to wait as little as possible, the shortest queue is selected. Besides the perception of most people that they often have selected the wrong queue, the overall effect is an evenly distribution of the customers over the queues optimising the production capacity of the checkouts available. A simple balancing feedback loop is thus presented: the longer the waiting time seems to be for a certain check-out, the less plausible it is that newly arrived customers will join that particular queue. Consequently, over time the queue will decrease becoming one of the shorter queues inviting customers to join it again.

A legal procedure, however, could give a loop with opposite polarity: a reinforcing loop. Now, assuming that it can be profitable to lengthen a procedure, customers might join the longest queue available generating a reinforcing loop resulting in exponential growth, as far as the queue is concerned. This implies that the legal domain – as a potential system dynamic problem field – has at least two different scopes.

First, the regular object of interest is concerned with *external* effects. These are the effects that relate to the addressee of a regulation. With reference to the example of the production line, the focus then is on the product, the result. That focus is not discussed here any further, since it resembles 'regular' dynamics.

The second object of interest is concerned with the *internal* effects of the administration or implementation of justice and concentrates on the processing of (legal) requests and the dynamic relations *within* the organisations and departments concerned. This hitherto unnoticed focus on a legal system constitutes the topic of this research.

871 More in particular: the implementation of legal or legislative policy.

872 Of course, the outcome of a legal procedure is relevant. However, provided that the rules for the administration of justice are considered right – and not just valid – the quality of justice is also related to the quality of its procedure.

Summary.3 **Asylum seekers**

The legal procedure investigated here is the Dutch asylum procedure over the period 1980 – 2002. Starting point was the observation that the number of asylum seekers in Western-Europe[873] increased from an average of 15.000 per month over the period 1980 – 1990, peaking to an inflow of more than 60.000 in 1992 and 1993, falling to 20.000 and rising again until about 35.000 per month (graph on page 72).[874] Until 1992, two thirds applied for asylum in Germany[875], leaving a relatively low percentage of the total Western-European inflow to the other Western-European countries. A normative distribution[876] would imply only some 20% for Germany. Given the absence of a communal European asylum policy[877] and the reluctance to implement the possibility of labour immigration from outside Europe[878], each country tried to be as deterrent as possible,[879] while advocating the need for a fair treatment of asylum seekers who have the right to apply for asylum in accordance with the Geneva Convention (on refugees).

In 1992 and 1993 – just after the fall of the 'iron curtain' and the start of the prologue of the war on the Balkan in former Yugoslavia – an increase of violent assaults on foreigners in Germany occurred. This led[880] to an important change in the 'perception' of destination countries of asylum seekers. Germany became much less popular as a result of which all other European countries, including The Netherlands, were confronted with a substantial increase of asylum seekers (graph on page 74) causing procedural congestion.

A second observation concerns the developments in The Netherlands. The Dutch inflow increased over the period 1980 – 2000 from an average below 2% (1980 – 1984) through a normative percentage of 4 (1984 – 1992) to 12 % (1992 – 1999). As from 2000, however, the inflow decreased substantially to some 4%.

A third observation is the increase in The Netherlands of backlogs, i.e. pending asylum requests, and, strangely enough, a significant increase of production capacity at the Dutch Immigration Service (IND). Along with these increases, political pressure repeatedly led to the implementation of stricter legislation in order to deter (more) asylum seekers.[881]

---

873 The term Europe here used indicates the following countries: Norway, Finland, Sweden, Denmark, Germany, Austria, Switzerland, Belgium, The Netherlands, Luxembourg, The United Kingdom, Ireland, France, Spain, Portugal, Italy and Greece; these countries cover Western-Europe (as a geographical indication).

874 It is interesting to compare these European asylum applications figures with those of other non-European countries: in 2000 Western-Europe received a total of 420.000 applications, whereas the USA 'only' received 64.000, Cananda received 38.000 and Australia had 13.000. Overall, Western-Europe handles about 80% of all asylum requests leaving only 20% to the USA, Canada and Australia.

875 Until the unification of Eastern and Western Germany in 1990, the German figures relate to Western Germany.

876 With a normative distribution, each country receives a percentage of the total (European) inflow that equals the percentage of the population of a country compared to the total population of Europe.

877 European countries are still discussing form and consequences of implementing a European policy, i.e. 'burden sharing' (Noll 2000).

878 Recently, discussions have started on the usefulness of new labour-immigration regulation in several European countries.

879 See, for instance: Hayter 2000.

880 Along with the long discussed and implemented amendment of the German Constitution weakening the right for asylum.

881 Major changes were implemented in 1985, 1987, 1994, 1997 and 2001.

Summary.3.1 **Asylum procedures**

Legislation concerning asylum and the rights of refugees can mostly be found in national Aliens Acts.[882] These acts are either based on the Geneva Convention on Refugees[883] or adapted versions of previously existing acts implementing the main idea of this Convention and accompanying Protocol.[884]

In the long run, i.e. until 2001, almost 50% of the applicants are allowed to stay in the Netherlands either on the basis of their well-founded fear of persecution, humanitarian reasons or other reasons preventing them to go back. This implies that half of the asylum seekers is not permitted to stay any longer and has to leave the country. That, however, is a major problem since most asylum seekers do not have any official – valid – papers with them. This means that it is difficult or even impossible to establish their country of origin.

Summary.3.2 **Procedural routes**

Asylum procedures in general seem to be simple: a request is made and after investigation the request is either granted or rejected. A closer look, however, reveals a complicated picture containing a number of different procedural routes and parties[885] concerned. Although the main objective of implementing new or revised legislation was to speed up the procedure reducing the number of alternative 'routes', the general picture remained the same.

In short, the request is made and assessed whether it is a valid one. If so, a second hearing is organised in order to establish the soundness of the request. After this second hearing, additional information is gathered and a second decision is made. If the request is rejected at this stage, there is the possibility of revision.[886] Any rejecting outcome can subsequently be presented to a court of law and, if still negative, can ultimately be put to a court of appeal.

Along with this dual procedure (administrative and judicial review) there is another set of routes relevant. Since the applicant may only stay in the country pending his case, a negative outcome ends the procedure and forces him to leave the

882 This does not hold for all countries. Italy, for instance, had no asylum regulation at all until the end of 2002.

883 Convention relating to the status of refugees, Geneva July 28th, 1951 (into force 1954). The accompanying Protocol was only drafted in 1968.

884 An important point is that the USA has only ratified the Protocol, whereas most other countries have ratified both the Convention and the Protocol. This has to do with the fact that the USA, on principle, do not recognize any restriction of the American Constitution by Treaties. One of the consequences is that someone who claims to be a refugee and wants to apply for asylum, can do so at the border of a country, such as The Netherlands. In the USA, however, this is only possible if the asylum seeker actually finds himself within the territory of the USA. Another important difference is that asylum applicants are allowed to stay in special asylum centres until the Dutch Justice department has decided on their case. Pending their case they are more or less free to go. This highly contrasts with the American or Australian situation in which applicants are locked up.

885 Next to the immigration service and the asylum seeker, the Department of Justice, the Foreign Office, legal aid officials, the State defending counsel, judges, courts of justice, interpreters, refugee centre officials, and agencies like Amnesty International and the UNHCR (United Nations High Commisioner for Refugees).

886 Since the revised Aliens Act of 2000, the actual revision phase has been removed. Instead, a so-called 'intentional phase' has been introduced.

country, although the possibility of an official protest may exist.[887] At this point the bypass comes into sight. Given the fact that a protest implies a continuation of the procedure, the applicant has the possibility to go to court and ask the judge to suspend the expulsion order, allowing him to await the outcome of his formal protest.[888]

It may be clear that lengthening the procedure in this situation is profitable and increases the chances of the asylum seeker for a positive result. With reference to a number of legal principles such as 'due process' and 'fair trial', in the continental (European) legal tradition the notion of handling a case within 'due time' is recognized.[889] Within the Dutch asylum procedure this means that the total length of the procedure,[890] under circumstances, is relevant and can even lead to the granting of a residential permit.[891] Therefore, an increase of the chance to stay implies the decrease of the chance to be expelled or sent back. In the end, the latter is the actual goal of every asylum seeker: to be safe, with or without a residential permit.

Summary.4 **The Dutch asylum model**

The reference mode of behaviour (RMoB)[892] of this model is given in a graph on page 75 and contains the relative inflow of asylum seekers in The Netherlands. Using relative instead of absolute numbers seems to be a logical choice since the inflow into each of the (European) countries is the result of a distribution of the total European inflow. Thus, a relative decrease in one country means a relative increase in other countries, otherwise referred to as the 'waterbed-effect'.[893] At the same moment, these relative numbers are rarely used in national discussions on the asylum issue. This is, however, rather obvious if one realises that the absolute numbers are the criterion to determine the size of production and housing capacity needed. If the absolute European inflow over time would be constant, the differences between the two points of view (relative vs. absolute) would be irrelevant. However, as can be seen in the graph on page 72, the absolute inflow is rather variable. Also it is highly likely that this European inflow as such is no part of a causal loop containing the quality of national asylum procedures or the size of existing backlogs. As a consequence, the European inflow is an exogenous factor in this model.

Given this European context of the model, it would have been appropriate to formulate a European asylum model including either a separate submodel for each of the countries involved or a (set of) generic model(s) covering all countries. The available data, however, on most of these procedures are lacking. Still, in order to detect possible correlations between the relative inflows in the European countries, I made some statistical analyses on the monthly inflow data for each of the countries in-

887 A request for revision (if the request is rejected in first instance), an appeal (if rejected after revision) or a so-called higher appeal (if the first court of law dismisses the appeal).
888 Due to the several revisions of the Dutch Aliens Act, the number of situations in which such a seperate request for the suspension of the expulsion order is needed, is limited.
889 Within the American federal Constitution this is known as the right of a 'speedy trial' (VIth amendment).
890 Handling time plus waiting time (due to backlogs).
891 Also known – in The Netherlands – as the three-year policy.
892 The RMoB is the historical behaviour shown by the relevant data on monthly inflow which is to be explained.
893 Heijmans & Genovesi 2000.

volved.[894] As a result I found that a number of clusters of countries (or regions) could be distinguished which had an internal negative correlation.

The inflow of Germany did not seem to have a negative correlation with one of these clusters over the whole period. There was, however, a negative correlation with these clusters, though not fixed over time, but every so often shifting from one to another country or cluster of countries. This means that a negative correlation between Germany and a cluster existed for a certain period of time and then 'disappeared' or shifted. At the same time the first correlation faded, a second correlation with another cluster appeared and so on. A German-Dutch connection existed during the period 1993-1998.[895] In the absence of any further detailed data, I modelled this German 'connection' as a separate and exogenous factor.

Summary.4.1 **Causal loop diagrams**

After profound discussions with different domain experts and a number of officials involved, a causal loop diagram emerged (as shown in Diagram Summary:1). Within this diagram a number of feedback loops is indicated,[896] all of them having two elements in common: backlogs (i.e. pending requests) and political pressure (i.e. the inclination to take measures). These loops can roughly be divided into two groups: the loops (1 through 3) related to the relative attractiveness (of The Netherlands as a destination country) and the loops (4 through 15) related to the production (granting or rejecting asylum requests).

Attractiveness

The loops B1, B2 and B3 relate to the perception of the relative attractiveness of The Netherlands: an increase of this attractiveness increases the relative inflow, the number of procedures, subsequently the backlogs, and the political pressure to 'do something about it'.[897]

Loop B1 refers to the quality of public care. Simply put, this loop represents the *idea* that asylum seekers select their destination country on the basis of the (perceived) quality of services and facilities available in the destination country. Besides the fact that most of the asylum seekers travel with the help of so-called travel agents and do not have the faintest idea where they are finally going to, the B1 loop, in fact, represents an illusion, an argument that is frequently used in certain circles, but has no factual basis whatsoever.

This needs an additional explanation for which I will use the 'bad weather' metaphor referring to the previously mentioned checkouts example. Suppose some one is walking outside and it is raining cats and dogs. Suppose also, that the only place to shelter is a supermarket close by. If this person enters the supermarket, he will do so to be protected from the bad weather, not to buy anything. As long as he will stay in the supermarket he will be dry – at least he will not get wetter. Now, what will happen if the supermarket closes and the bad weather continues? Since he will

894 As far as available. Until 1983 most countries have only quarterly or yearly data.
895 As of the late nineties a shift can be noticed towards the United Kingdom, diminishing the negative correlation between Germany and The Netherlands, simultaneously increasing the one between Germany and the UK.
896 For convenience and reasons of comprehensibility, detailed differences belonging to different actors, such as the immigration service and judges, is left out.
897 The capital letter 'B' indicates a balancing loop whereas the 'R' indicates a reinforcing loop.

have to leave the shop, he will have to make up his mind which checkout queue he will join. Confronted with that choice, most likely he will select the longest queue in order to stay dry as long as possible. In making that decision, the quality of the cashier, the decoration, the range of products or any other aspect of the shop becomes irrelevant. The situation of an asylum seeker resembles this metaphor very closely. The ultimate motivation of an asylum seeker is safety. If confronted with an apparent choice of destination countries,[898] given a high degree of uncertainty whether he will make a chance to get a residence permit, the country that has the largest backlogs becomes interesting. To be more precise, a long queue implies a long delay before a rejected asylum seeker might get back to his travel agent; thus, a long delay is 'good for business' of the travel agents. The argument that the quality of public care offered by a country to asylum seekers is a predominant factor in the selection process of destination countries is, for these reasons, not a strong one.

Another aspect of the quality of care relates to the quality of *societal* care. Next to the official treatment of asylum seekers, there is a certain image held by the general public. This image is predominantly 'built' by the representation of the (political) discussions in the media. In this model the assumption is made (loop B2) that thinking about asylum seekers by the general public is influenced by this image, and ultimately influences the (physical) treatment of asylum seekers. In Germany this has led to the violent circumstances and the lowering of the attractiveness of Germany as a country of destination, generating an overall increase of the inflow in other countries, such as The Netherlands.

The B3 loop relates to the actual expulsion of rejected asylum seekers, another measure to deter future asylum seekers. Most receiving countries, however, do not expel refused asylum seekers until their request has passed all possible stages of review and appeal. And if all possible legal means are exhausted, the fact remains that the actual expulsion hardly ever occurs. This implies that the B3 loop only exists in theory and has, up until now, no practical meaning.

Production

The loops R5, R7, R8, B9 and R10 refer to the work pressure and the extension of the productive staff. These loops are based on the stocks and flows diagrams presented in the work of Sterman (2000) and do not have any atypical or unknown structure. A remark, however, has to be made about the R5 loop. This loop represents one of the measures taken: speed up the production. Normally, this option, together with the willingness to make more hours and the ability to decrease the time spent per task, is contained in the loops on work pressure. This R5 loop, however, has another meaning. It refers to the situation that speeding up the production also has an effect on the accuracy and the number of errors made. Within a legal context this is essential, since the occurrence of errors implies an increase of protests against these alleged errors and an increase of procedures leading to an increase of existing backlogs. Loop R6 refers to the 'bad-weather' metaphor and illustrates the concept that increasing backlogs – due to insufficient production capacity – increases the length of stay and decreases the chance to be sent back.

898 In practice, most destination countries are selected by so called travel agents. The effect, however, is the same. Travel agents benefit of non-returning customers.

The remaining loops (B11, R12, R13, B14 and R15), also relate to the production, yet they do so in a peculiar way. In order to clarify these loops I need to go back to the RMOB as shown in the graph on page 75.

Reorganisation and changing legislation

The RMOB has a number of characteristics. First, there is a lot of oscillation. Although this may look arbitrary, only caused by coincidence, an analysis of this oscillation reveals the existence of a season effect with a cycle time of exactly 12 months. The reasons for this repeating effect may be found in a number of considerations relating to the accessibility, or availability, of certain travelling routes in different seasons.[899] Needless to say, that this oscillation autonomously creates varying queues and calls for additional production capacity if compared to a yearly equally distributed inflow.[900]

Second, the RMOB shows a number of distinct peaks. Again, these peaks might be coincidental and just 'noise' in the data stream. The Dutch inflow peaks, however, coincide with major revisions of the Dutch Aliens Act.[901] What happens is that the inflow shows a firm increase (a peak) in the year before implementation and a smaller decrease afterwards, resulting in an overall increase.[902] The explanation for this is referred to as the 'slamming door effect'. In case a certain stricter regulation is announced, one can expect that a number of people, who already had decided to ask for asylum, will do so, if possible, somewhat earlier under the current apparent less stricter regulation. Consequently, the number of applicants, right after the new regulation coming into force, will drop. This 'slamming door effect' (shown in loop R13) explains the sharp increase and subsequent fall of the inflow around the implementation of (stricter) legislation. It should be noted that the previously mentioned German Connection 'started' in the same period in which one of the major revisions of the Dutch Aliens Acts was implemented. The combination of these two effects caused the remarkable size of the peak. All this, however, does not fully account for the aggregated increase over the whole period. In order to explain this part of the RMOB, the remainder of the loops comes into the picture.

The implementation of new or revised legislation resembles to a certain extent the implementation of a new working method: a reorganisation. In general, a reorganisation causes a certain decrease in time available and an increase in handling time lowering the production. People have to learn changing their routines. Most of the time these production restraints are kept within reasonable margins due to a certain market mechanism. Waiting too long implies a decrease in sales, a loss of market share and eventually a possible bankruptcy. In a legal domain of residential permits, however, one of the parties involved holds a monopoly and is not affected by this market mechanism. In such a case, the pressure to get back to the original or even higher completion or production rate solely originates from societal and political pressure. As a consequence, reorganisations in a legal context (loops B14 and R15) take up considerable time.

899 The availability only of yearly data over a number of years for some countries, causes the graph on page 72 to look like a stairway. It also prevents the verification whether the season effect also exists for Europe as a whole. Data on the inflow in The Netherlands are montly data as of 1983. Before that there are quarterly data.

900 The season effect has been implemented in the model using a cosinus function as a multiplier.

901 See note 881.

902 References to numbers are meant to be percentages related to the European total.

So far, I have indicated the loops on reorganisation and the *planning* of new or revised legislation. Loops B11 and R12 are concerned with the actual *implementation* of legislation. In short, changing legislation causes two things. First, a change of legislation not only introduces new legislation as of a certain date abolishing the old legislation, it also introduces for a particular period of time a number of transitional provisions. Second, new legislation implies new legal questions that have to be answered by officials deciding on the submitted requests. Answering legal questions, however, has nothing to do with searching in a legal 'reference manual'. Yet, it has everything to do with interpreting the rules, which can be done in several ways.[903] That means that judges will be appealed to in order to clarify the indistinctness of the new rules until there is 'enough' case law.

In general, new legislation almost immediately increases handling time and decreases production. This also means that it will take some time before production will become larger than in the period of the former legislation. And to make things worse, the gain of changing legislation will be totally lost whenever this legislation will be changed again. Changing too frequently and too quickly leads to the opposite of the intended result. Notably these change-of-legislation loops cause a decrease of production and an increase of backlogs ensuring a persistent presence of political pressure to 'do something about it'.

Summary.4.2 **Stocks and flows**

The actual model contains a chain of consecutive stocks each having an inflow, a through flow and an exit flow. The distinction between queues and conveyors as different types of stocks facilitated the modelling of both the exit flows during waiting time and the exit flows after handling the request.[904] Since the software-modelling tool[905] allows the calculation of cycle times for every procedural route between the entrance point and each of the exit points, the weighed average cycle time is used as an indicator for the relative attractiveness of The Netherlands.[906] This factor is then used in combination with the total absolute inflow in Europe to calculate the actual inflow per month of the Dutch asylum system.

The element of taking measures is treated in more detail in a number of separate frames influencing the time per task and the net labour.[907] Likewise, the effect of work pressure, labour and time per task is dealt with in detailed frames generating the maximum and potential production rate. Also, it should be noted that the actual model contains separate frames regarding the Justice department, notably the Immigration Service, and the magistracy, i.e. regular courts and courts of appeal.[908]

Summary.4.3 **Restrictions**

The main point with regard to the structure of this model is that there are two feed-back loops that are contestable, meaning that I was unable to prove that these loops

903 By principle, a question can only be a *legal* question if it has as least two justifiable answers.
904 Queues have an unlimited capacity whereas the capacity of the conveyors depends on the handling capactity.
905 Ithink ™ of High Performance Systems (USA).
906 Instead of the absolute size of the backlogs.
907 In accordance with Sterman (2000, p.565).
908 The modelling of legal aid and other actors could be left out, since in any part of the procedure these actors had to wait on activities of either the Immigration Service or the magistracy.

actually exist. These two loops represent: 1) the concept that an increase of cycle time increases the relative attractiveness of a country and therefore its inflow, as explained in the 'bad weather' metaphor, and 2) the concept that the actual announcement of changing legislation has an increasing effect on the inflow, as explained in the 'slamming-door' effect. Although I have argued the case that both loops are plausible, there is a possibility that these loops can be falsified and other explanations will be offered.

Bearing this difficulty in mind, I tried to determine what the relative weight or explanatory power was of each of these effects. It may be concluded from the results of these tests (table on page 238) that the complete model explains at least 84% of the RMOB. About half of the RMOB can be explained using these two questionable loops, whereas the rest of the structure of the model explains some 30 to 40% of the RMOB.[909]

Summary.5 **Results**

In addition to discussions with domain experts, keeping in mind the explicit warning of Sterman on questions-model-users-should-ask-but-usually-don't,[910] I tested the model extensively, performing all the tests described by Forrester & Senge.[911] Not only did this imply a time-consuming effort changing and rerunning the model with various factor settings, I also experienced that this process of 'validation'[912] led to a high degree of complexity diminishing most of the alleged usefulness and laboriously built confidence. The practice of model building and testing proved to be a question of balance: any attempt to increase only utility, complexity or confidence beyond reasonable doubt (i.e. soundness), ended up in a dramatic fall of the other two. Sterman (2000) made it crystal clear that 'validation and verification' of models 'are impossible'. Perhaps, legal practice might enrich the terminology used on this issue introducing the term of model-judgement replacing the incorrect term of model validation.

The serious attempt to perform *all* tests resulted in the conclusion that only a couple of tests were infeasible. The other tests were passed successfully. Amongst the unfeasible tests is the boundary-adequacy policy test.[913] The unfeasibility of this particular test lies in an assumption concerning the exclusion of the factor 'nationality' in the model. That is to say, the model does *not* include any reference to nationality or language of asylum seekers, due to a simple lack of necessary data. Therefore, this test consisting of adding additional structure could not be performed.

These missing data, however, could have been essential. In order to establish the soundness of this assumption, given the infeasibility of the boundary-adequacy policy test on this item, I tried another approach. Extensive research in the available literature allowed me to conclude that the construction of additional structure covering the concept of country of origin was unnecessary, provided that the distribution of nationalities of asylum seekers over the receiving countries was such that the mixture of different nationalities was sufficient.

---

909 See § xyz 6.3.1.1 and table 1 en 2.
910 Sterman (2000, p.851).
911 Forrester & Senge (1980, p.210-211).
912 See on the meaning of the word 'validation' in particular Forrester & Senge (1980) and Sterman (2000).
913 As refered to in footnote 908, the modelling of legal aid and others could be left out.

The other infeasible test is the system-improvement test. Forrester & Senge (1980) state on this: *The ultimate test of a system dynamics model lies in identifying policies that lead to improved performance of the real system.* Although essential, it is, yet, too early to think of any practical implementations. Not only because this research has just finished, but also because the practice of asylum policymaking is a very complex and delicate one. Furthermore, the participation of policy makers in this research did not concern the actual model building or usage of the model.

Although the model contains a large number of factors and assumptions, which may be questioned,[914] the reproduction of the RMOB is striking. The graph on page 125 shows the result of a model simulation representing the RMOB (#2) and the inflow of the model (#1).[915]

The results presented are related to the RMOB, i.e. the historical inflow, taking into account historical settings on, for instance, the maximum of (allowable and affordable) labour and the dates on which legislation was changed. In the model I have added a number of switches allowing testing the model whith various scenarios. This revealed, for instance, that the policy that would have had the most 'desirable' effect was the simplest: increase firmly, but not excessive, the factor labour (larger budget scenario).

The interesting point is that the staff of the Dutch Immigration Service and as a result of that its production capacity did increase starting in the early nineties.[916] The intended effect of this increase of production capacity only showed some ten years later starting in 2000. The decrease of backlogs and average processing time influenced the relative attractiveness of the Netherlands, causing the (relative) inflow to go down. However, at the same time this mechanism could have become clear a new Aliens Act was implemented in 2001, leading to the contestable conclusion that this new Act now already was bearing fruit, reinforcing the wrong idea that changing legislation is an effective way to decrease the size of the inflow of asylum seekers.

One of these what-if tests comprised a more flexible budget scenario. Instead of postponing the hiring of new personnel, the hiring could be done much faster. Due to this 'early' change of labour size, the production capacity was 'enough' to cope with the inflow, generating smaller backlogs, shorter cycle times and lower perceived attractiveness, leading to a lower cumulative inflow[917] over the whole period. The result of this test (on page 172) shows that an increase of the budget spent on staff starting only two years earlier (1988 instead of 1990), results in a substantial decrease of the inflow and also of total salaries. Altogether the total cumulative inflow dropped one third and the estimated costs of staff dropped about 60% if compared to the historical situation.

Gathering the necessary data for this research was very much labour-intensive and time-consuming, due to, amongst other factors, a high degree of political delicacy of the asylum issue and government officials having an idea that information on this issue is supposed to be top-secret.

---

914 Notably § Summary.4.3.

915 For convenience the lines in the graph are smoothed.

916 The increased inflow was supposed to be incidental rather than structural. Also, it is very difficult to lay off people, due to the far-reaching protection of Dutch public servants (contracts of employment are for an infinitive period). As a result, the extension of the workforce was thought of as too expensive and temporary less-qualified employees were used.

917 Estimated: 25 % less inflow.

Summary.6 **Remarks**

One of the most important implications is that a change of legislation as a policy tool for reducing backlogs in the administration of justice is very much counter-productive. Although the decrease of inflow of asylum seekers in The Netherlands since 2000 can be explained as a delayed effect of an increase of production capacity initiated in 1990, the common idea still is – regrettably – that the introduction of a new Dutch Aliens Act in 2001 was the main cause of this effect. This research shows otherwise.

The asylum procedure as such is in many respects a unique procedure, since the heart of the asylum request is about 'freedom of fear', involving one of the most important human rights: *Everyone has the right to life, liberty and security of person.*[918] Nevertheless, to a certain extent the dynamic problems concerning the admi nistration of justice within the (Dutch) asylum procedure may be seen as an example for other legal procedures as well as a renewed perception of 'regular' public policy issues. If so, the domain of a system dynamic approach of public policy issues might be extended to the area of *legal dynamics*.

918 Article 3 of the Universal Declaration of Human Rights (UN General Assembly resolution 217 A (III) of December 10th, 1948).

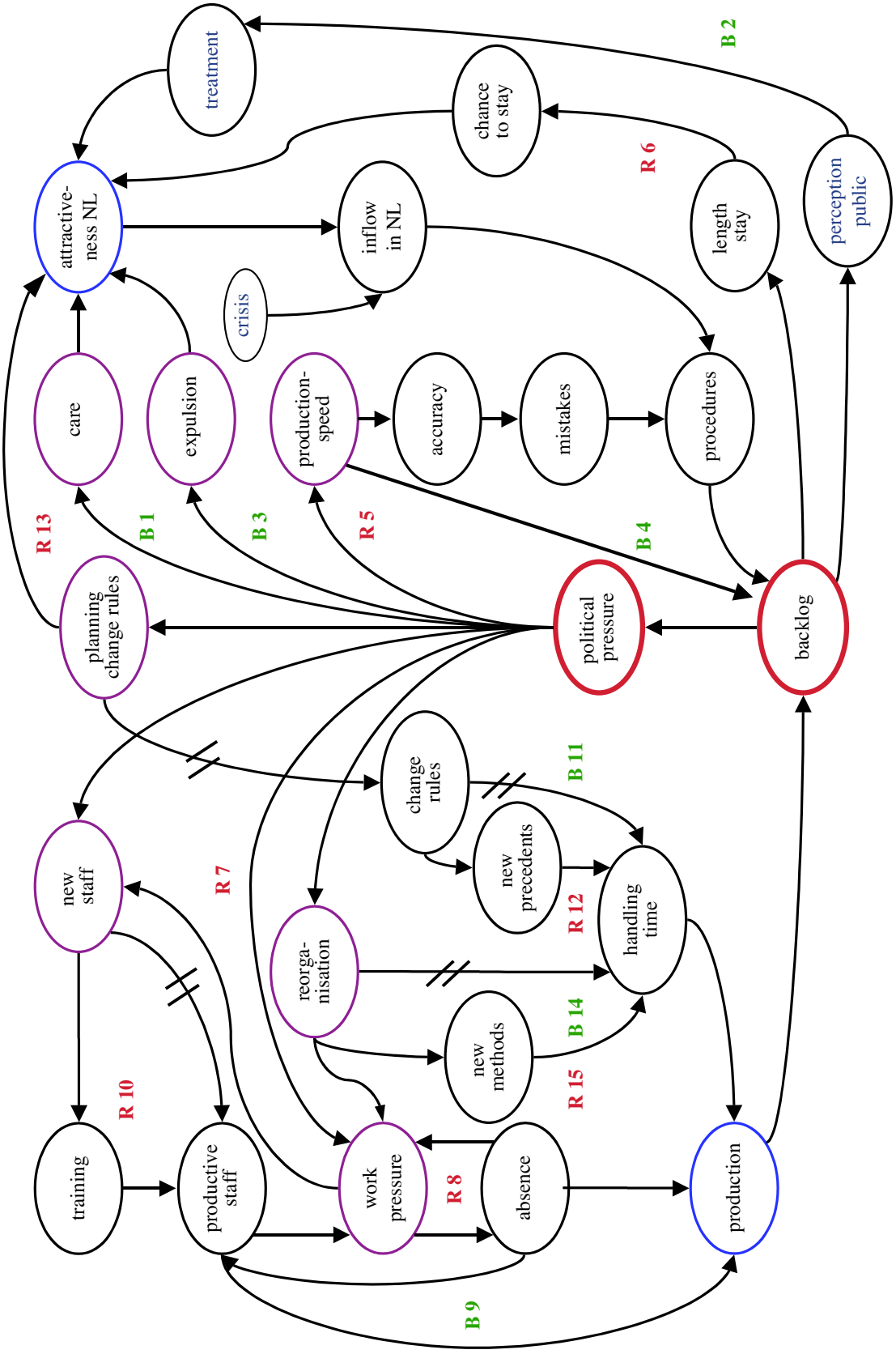

Diagram Summary:1 Causal Loop Diagram of the asylum procedure

Bijlage 1

Modelspecificaties

Bijlage 1.1 Modeldiagrammen

In deze bijlage zijn afbeeldingen opgenomen van de diagrammen uit het volledige model zoals deze eerder zijn toegelicht in de paragrafen over de clusters procedure, productie, capaciteit en beleid. Van de clusters productie en capaciteit zijn de diagrammen opgenomen van zowel de IND, de Rb als het Hoger Beroep. Daarnaast zijn enkele afbeeldingen opgenomen van controle- en overzichtsclusters.

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid | Grafieken | Switches | Cumula-tieven

++ + - --

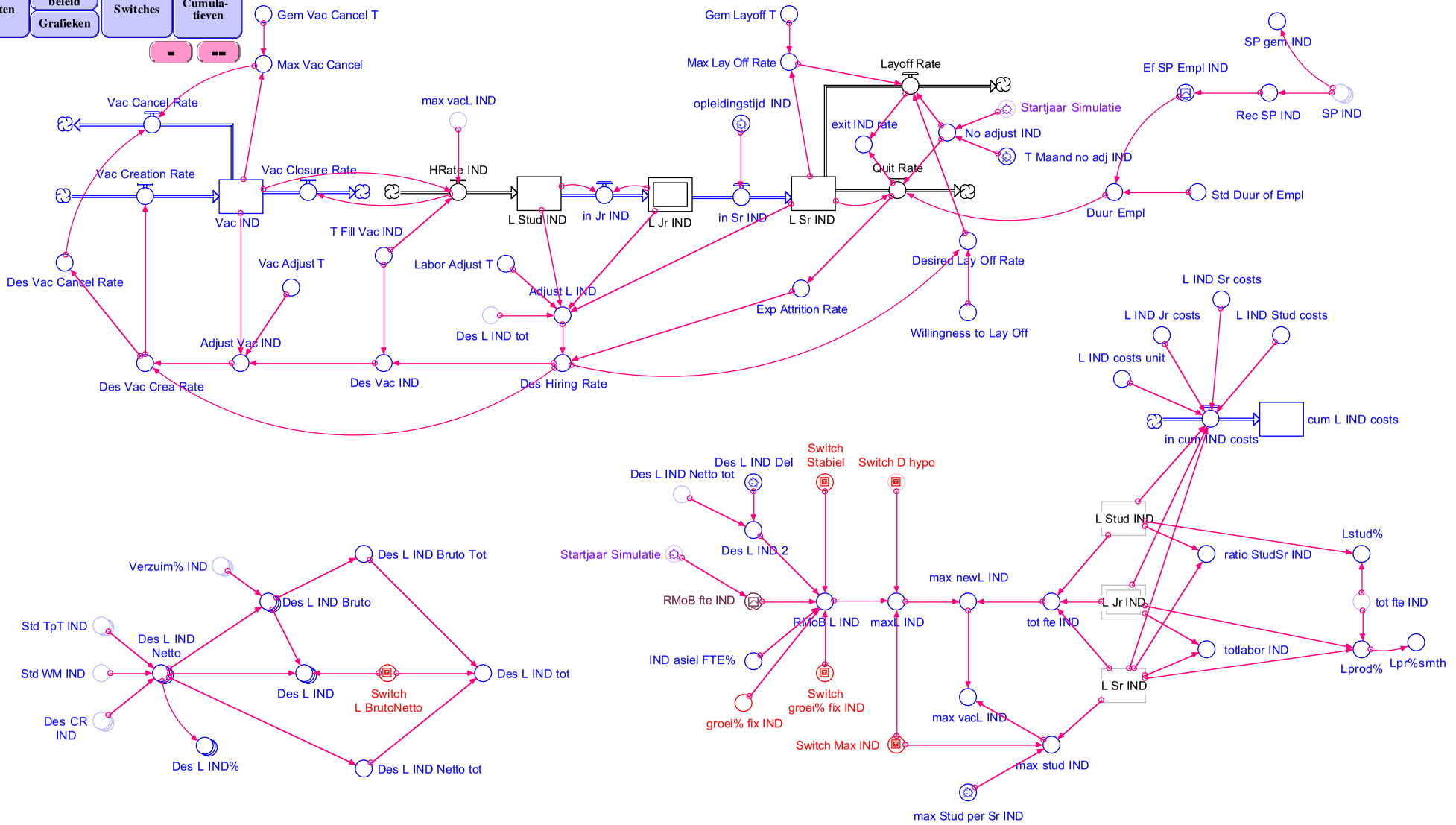

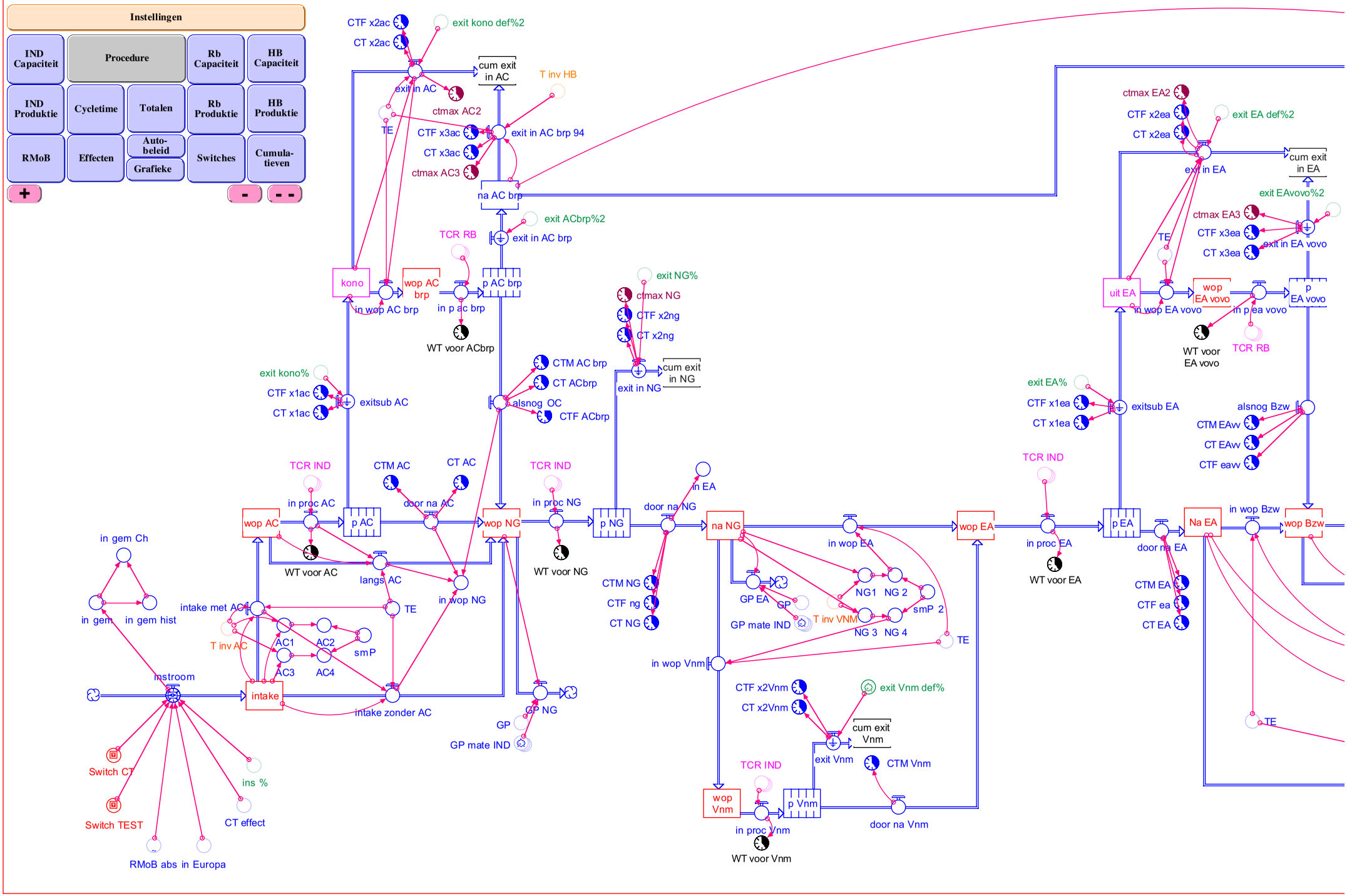
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieke
Switches
Cumula-tieven
+
-
- -
CTF x2ac
CT x2ac
exit kono def%2
cum exit in AC
T inv HB
exit in AC
ctmax AC2
TE
CTF x3ac
exit in AC brp 94
CT x3ac
ctmax AC3
na AC brp
exit ACbrp%2
exit in AC brp
TCR RB
kono
wop AC brp
p AC brp
in wop AC brp
in p ac brp
WT voor ACbrp
exit NG%
ctmax NG
CTF x2ng
CT x2ng
cum exit in NG
exit in NG
CTM AC brp
CT ACbrp
alsnog OC
CTF ACbrp
exit kono%
CTF x1ac
CT x1ac
exitsub AC
TCR IND
CTM AC
CT AC
in proc AC
door na AC
wop AC
p AC
WT voor AC
langs AC
in wop NG
wop NG
TCR IND
in proc NG
WT voor NG
p NG
door na NG
in EA
na NG
CTM NG
CTF ng
CT NG
in wop EA
GP EA
GP
GP mate IND
T inv VNM
NG1
NG 2
smP 2
NG 3
NG 4
TE
wop EA
in wop Vnm
CTF x2Vnm
CT x2Vnm
exit Vnm def%
cum exit Vnm
exit Vnm
CTM Vnm
TCR IND
wop Vnm
p Vnm
in proc Vnm
WT voor Vnm
door na Vnm
in gem Ch
in gem
in gem hist
instroom
intake met AC
T inv AC
AC1
AC2
AC3
AC4
smP
TE
intake
intake zonder AC
GP NG
GP
GP mate IND
Switch CT
Switch TEST
ins %
CT effect
RMoB abs in Europa
ctmax EA2
CTF x2ea
CT x2ea
exit EA def%2
cum exit in EA
exit in EA
exit EAvovo%2
ctmax EA3
CTF x3ea
CT x3ea
exit in EA vovo
TE
uit EA
wop EA vovo
p EA vovo
in wop EA vovo
in p ea vovo
WT voor EA vovo
TCR RB
exit EA%
CTF x1ea
CT x1ea
exitsub EA
TCR IND
in proc EA
WT voor EA
p EA
door na EA
alsnog Bzw
CTM EAvv
CT EAvv
CTF eavv
Na EA
in wop Bzw
wop Bzw
CTM EA
CTF ea
CT EA
TE

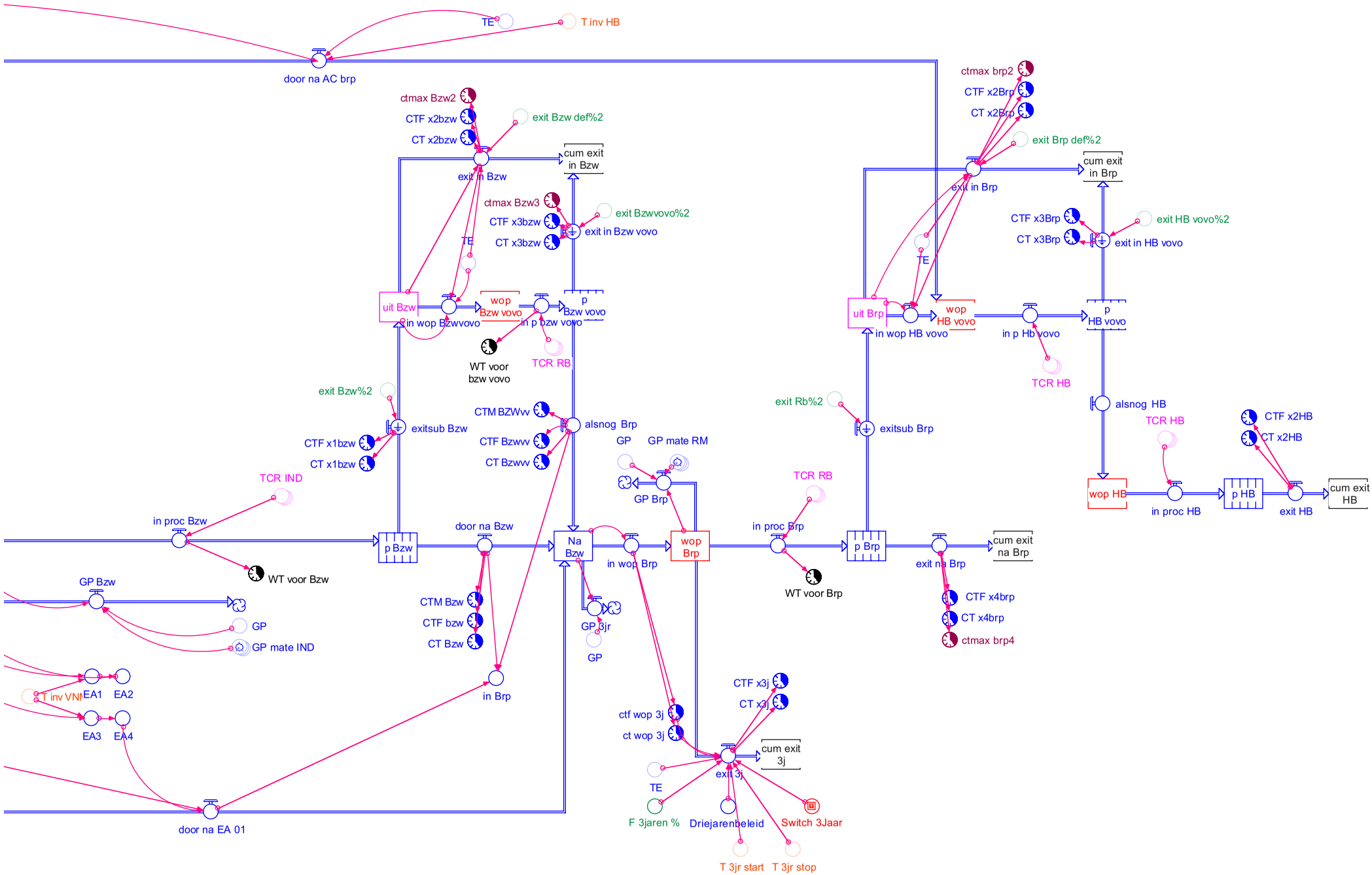
TE
T inv HB
door na AC brp
ctmax Bzw2
CTF x2bzw
CT x2bzw
exit Bzw def%2
cum exit in Bzw
exit in Bzw
ctmax Bzw3
CTF x3bzw
CT x3bzw
exit Bzwvovo%2
exit in Bzw vovo
TE
uit Bzw
in wop Bzwvovo
wop Bzw vovo
p Bzw vovo
in p bzw vovo
WT voor bzw vovo
TCR RB
exit Bzw%2
exitsub Bzw
CTF x1bzw
CT x1bzw
CTM BZWvv
CTF Bzwvv
CT Bzwvv
alsnog Brp
GP
GP mate RM
GP Brp
TCR IND
in proc Bzw
WT voor Bzw
p Bzw
door na Bzw
Na Bzw
in wop Brp
wop Brp
GP Bzw
GP
GP mate IND
CTM Bzw
CTF bzw
CT Bzw
GP 3jr
GP
T inv VN
EA1
EA2
EA3
EA4
in Brp
door na EA 01
ctf wop 3j
ct wop 3j
CTF x3j
CT x3j
cum exit 3j
exit 3j
TE
F 3jaren %
Driejarenbeleid
Switch 3Jaar
T 3jr start
T 3jr stop
ctmax brp2
CTF x2Brp
CT x2Brp
exit Brp def%2
cum exit in Brp
exit in Brp
CTF x3Brp
CT x3Brp
exit HB vovo%2
exit in HB vovo
TE
uit Brp
in wop HB vovo
wop HB vovo
p HB vovo
in p Hb vovo
TCR HB
exit Rb%2
exitsub Brp
alsnog HB
TCR HB
CTF x2HB
CT x2HB
TCR RB
in proc Brp
WT voor Brp
p Brp
exit na Brp
cum exit na Brp
CTF x4brp
CT x4brp
ctmax brp4
wop HB
in proc HB
p HB
exit HB
cum exit HB

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid / Grafieken | Switches | Cumula-tieven
++ | + | - | - -

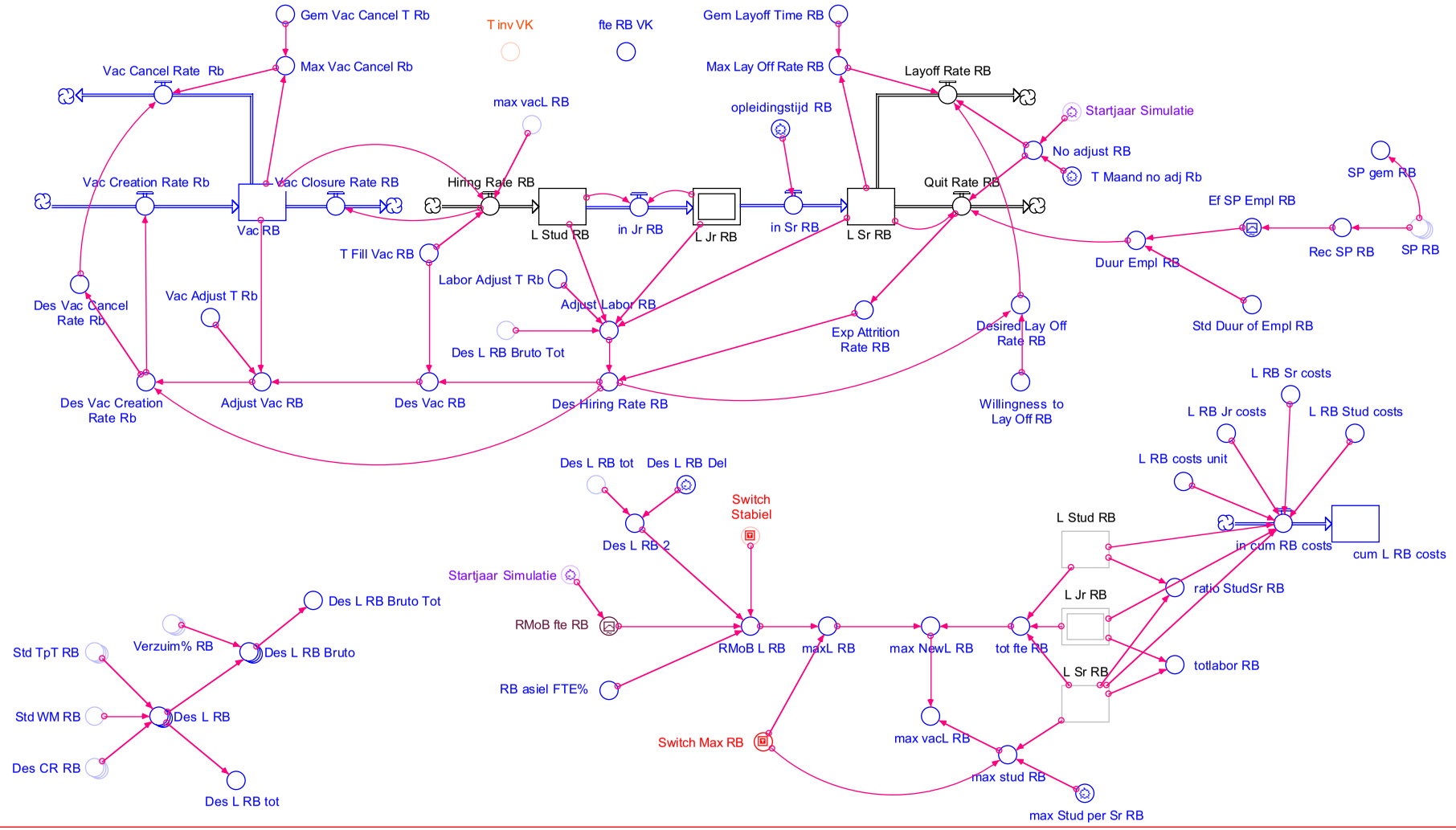

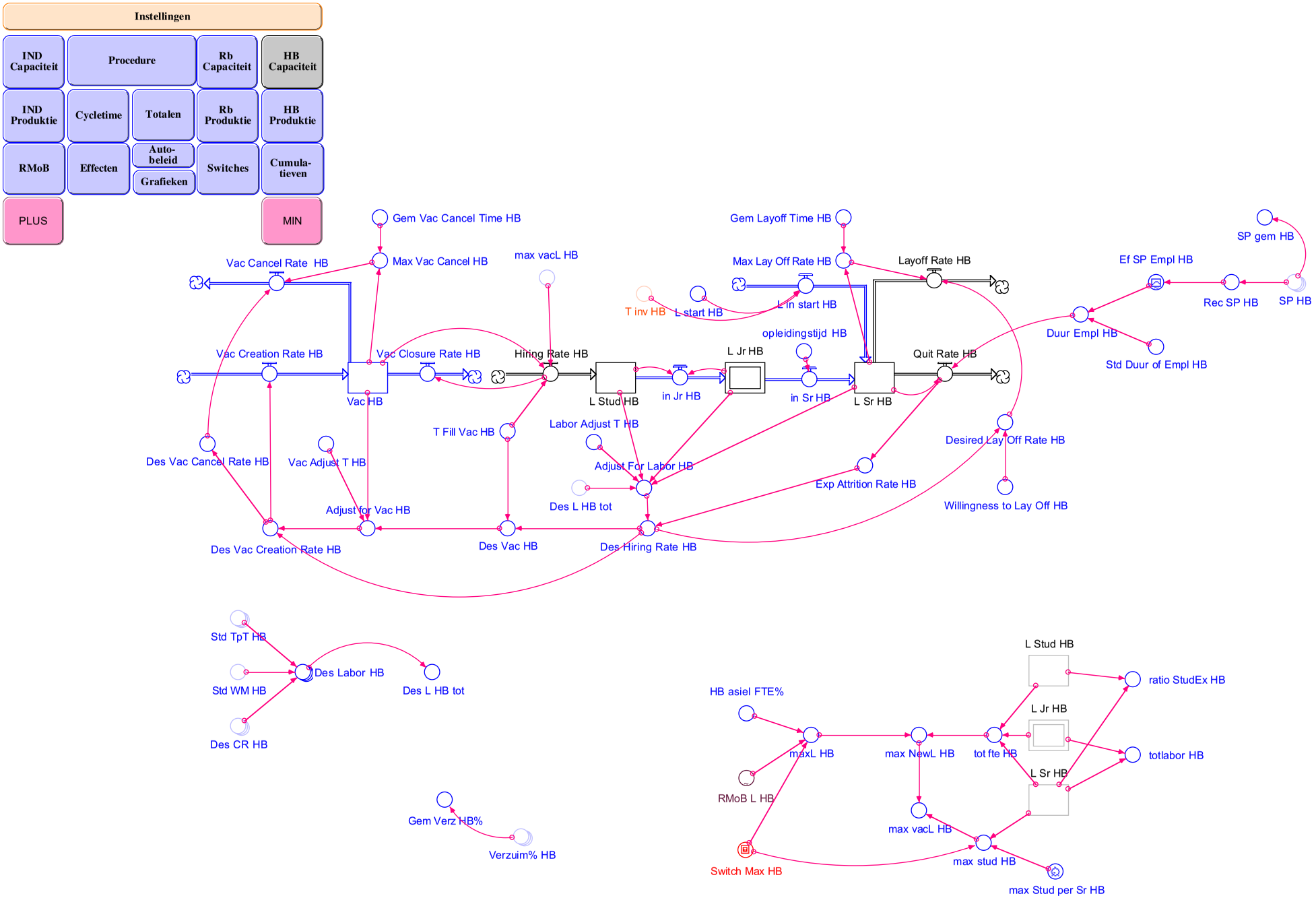
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieken
Switches
Cumula-tieven
PLUS
MIN
Gem Vac Cancel Time HB
Max Vac Cancel HB
Vac Cancel Rate HB
max vacL HB
Gem Layoff Time HB
Max Lay Off Rate HB
Layoff Rate HB
SP gem HB
Ef SP Empl HB
Rec SP HB
SP HB
T inv HB
L start HB
L in start HB
opleidingstijd HB
Duur Empl HB
Std Duur of Empl HB
Vac Creation Rate HB
Vac Closure Rate HB
Hiring Rate HB
L Jr HB
Quit Rate HB
Vac HB
L Stud HB
in Jr HB
in Sr HB
L Sr HB
T Fill Vac HB
Labor Adjust T HB
Desired Lay Off Rate HB
Des Vac Cancel Rate HB
Vac Adjust T HB
Adjust For Labor HB
Exp Attrition Rate HB
Des L HB tot
Willingness to Lay Off HB
Adjust for Vac HB
Des Vac Creation Rate HB
Des Vac HB
Des Hiring Rate HB
Std TpT HB
Std WM HB
Des Labor HB
Des L HB tot
Des CR HB
Gem Verz HB%
Verzuim% HB
HB asiel FTE%
maxL HB
max NewL HB
tot fte HB
L Stud HB
L Jr HB
L Sr HB
ratio StudEx HB
totlabor HB
RMoB L HB
max vacL HB
Switch Max HB
max stud HB
max Stud per Sr HB

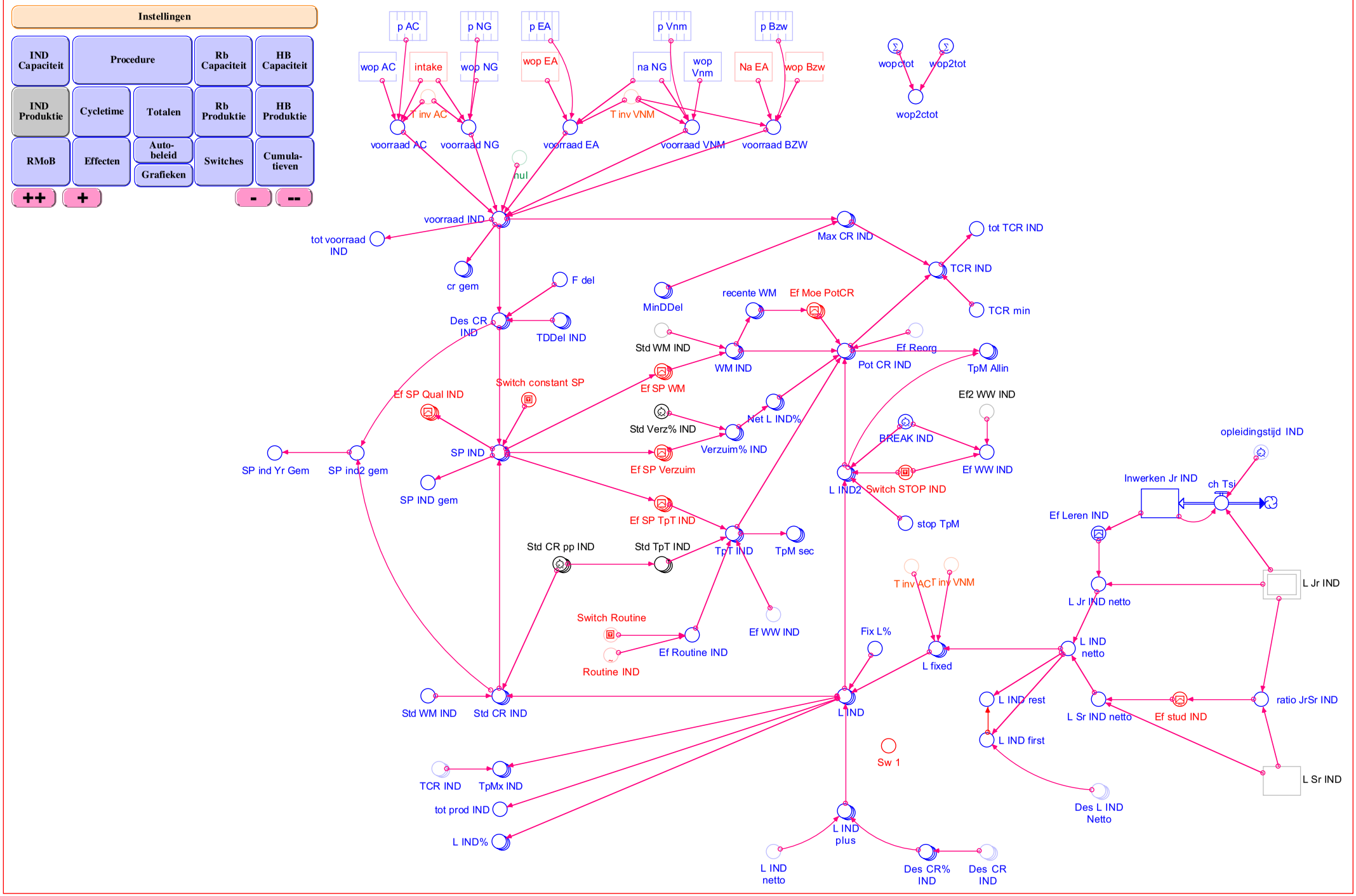
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieken
Switches
Cumula-tieven
++
+
-
--
p AC
p NG
p EA
p Vnm
p Bzw
wop AC
intake
wop NG
wop EA
na NG
wop Vnm
Na EA
wop Bzw
T inv AC
T inv VNM
voorraad AC
voorraad NG
voorraad EA
voorraad VNM
voorraad BZW
nul
wopctot
wop2tot
wop2ctot
voorraad IND
tot voorraad IND
cr gem
F del
Des CR IND
TDDel IND
Max CR IND
tot TCR IND
TCR IND
TCR min
MinDDel
recente WM
Ef Moe PotCR
Std WM IND
WM IND
Pot CR IND
Ef Reorg
TpM Allin
Ef SP WM
Switch constant SP
Ef SP Qual IND
Std Verz% IND
Net L IND%
Verzuim% IND
Ef2 WW IND
BREAK IND
Ef WW IND
SP ind Yr Gem
SP ind2 gem
SP IND
Ef SP Verzuim
L IND2
Switch STOP IND
stop TpM
SP IND gem
Ef SP TpT IND
Std CR pp IND
Std TpT IND
TpT IND
TpM sec
opleidingstijd IND
Inwerken Jr IND
ch Tsi
Ef Leren IND
L Jr IND
L Jr IND netto
T inv AC
T inv VNM
Switch Routine
Ef Routine IND
Routine IND
Ef WW IND
Fix L%
L fixed
L IND netto
Std WM IND
Std CR IND
L IND
L IND rest
L IND first
L Sr IND netto
Ef stud IND
ratio JrSr IND
L Sr IND
Sw 1
Des L IND Netto
TCR IND
TpMx IND
tot prod IND
L IND%
L IND plus
L IND netto
Des CR% IND
Des CR IND

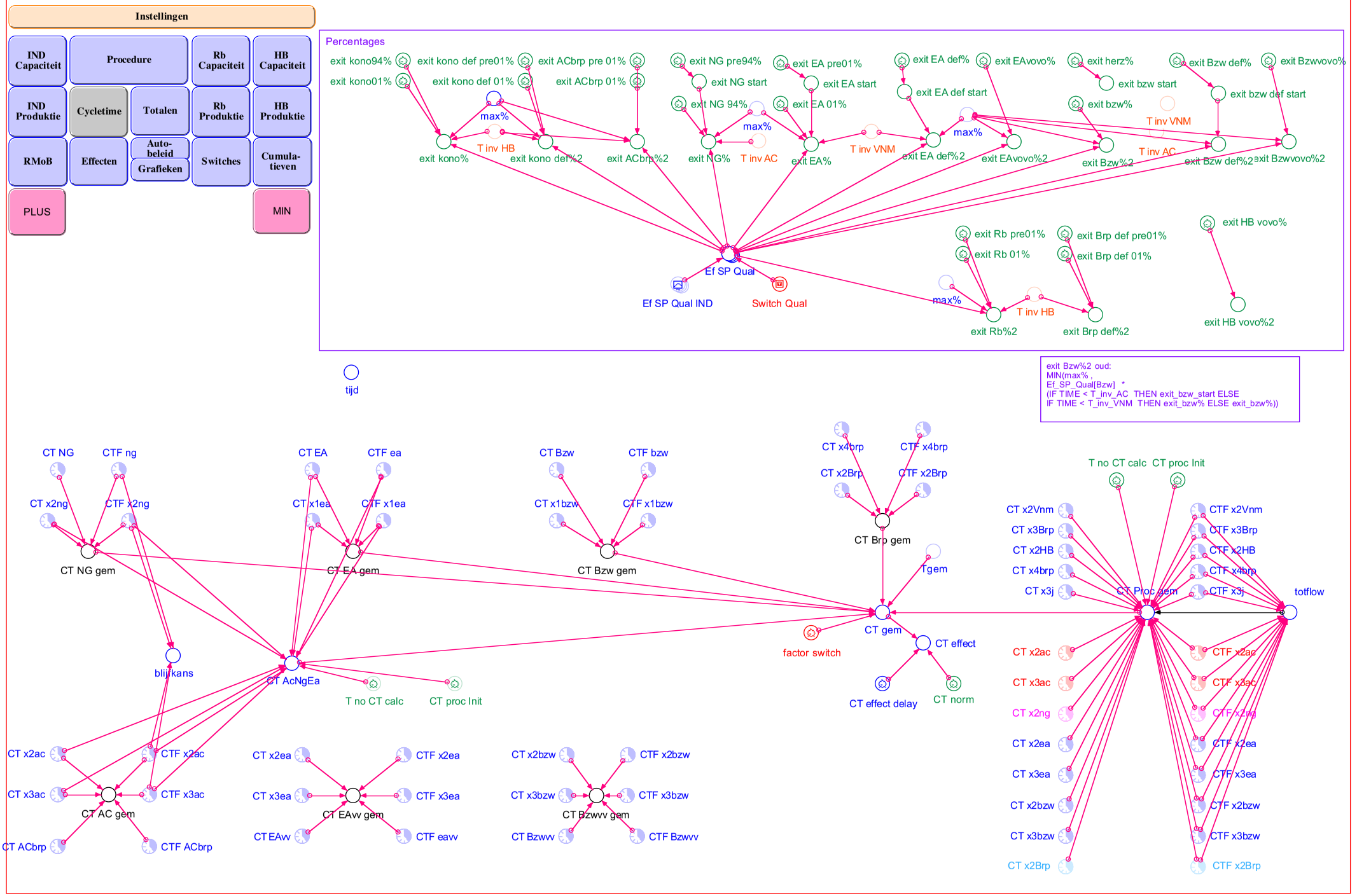
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieken
Switches
Cumula-tieven
PLUS
MIN
Percentages
exit kono94%
exit kono01%
exit kono def pre01%
exit kono def 01%
exit ACbrp pre 01%
exit ACbrp 01%
max%
T inv HB
exit kono%
exit kono def%2
exit ACbrp%2
exit NG pre94%
exit NG start
exit NG 94%
max%
exit NG%
T inv AC
exit EA pre01%
exit EA start
exit EA 01%
exit EA%
T inv VNM
exit EA def%
exit EAvovo%
exit EA def start
max%
exit EA def%2
exit EAvovo%2
exit herz%
exit bzw start
exit bzw%
T inv VNM
exit Bzw def%
exit Bzwvovo%
exit bzw def start
T inv AC
exit Bzw%2
exit Bzw def%2
exit Bzwvovo%2
Ef SP Qual
Ef SP Qual IND
Switch Qual
exit Rb pre01%
exit Rb 01%
max%
T inv HB
exit Rb%2
exit Brp def pre01%
exit Brp def 01%
exit Brp def%2
exit HB vovo%
exit HB vovo%2
tijd
exit Bzw%2 oud:
MIN(max% ,
Ef_SP_Qual[Bzw] *
(IF TIME < T_inv_AC THEN exit_bzw_start ELSE
IF TIME < T_inv_VNM THEN exit_bzw% ELSE exit_bzw%))
CT NG
CTF ng
CT x2ng
CTF x2ng
CT NG gem
CT EA
CTF ea
CT x1ea
CTF x1ea
CT EA gem
CT Bzw
CTF bzw
CT x1bzw
CTF x1bzw
CT Bzw gem
CT x4brp
CTF x4brp
CT x2Brp
CTF x2Brp
CT Brp gem
Tgem
CT gem
CT effect
factor switch
CT effect delay
CT norm
T no CT calc
CT proc Init
CT Proc gem
totflow
CT x2Vnm
CTF x2Vnm
CT x3Brp
CTF x3Brp
CT x2HB
CTF x2HB
CT x4brp
CTF x4brp
CT x3j
CTF x3j
blijfkans
CT AcNgEa
T no CT calc
CT proc Init
CT x2ac
CTF x2ac
CT x3ac
CTF x3ac
CT AC gem
CT ACbrp
CTF ACbrp
CT x2ea
CTF x2ea
CT x3ea
CTF x3ea
CT EAv gem
CT EAvv
CTF eavv
CT x2bzw
CTF x2bzw
CT x3bzw
CTF x3bzw
CT Bzwv gem
CT Bzwvv
CTF Bzwvv
CT x2ng
CTF x2ng
CT x2ea
CTF x2ea
CT x3ea
CTF x3ea
CT x2bzw
CTF x2bzw
CT x3bzw
CTF x3bzw
CT x2Brp
CTF x2Brp

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid / Grafieken | Switches | Cumula-tieven
PLUS | MIN

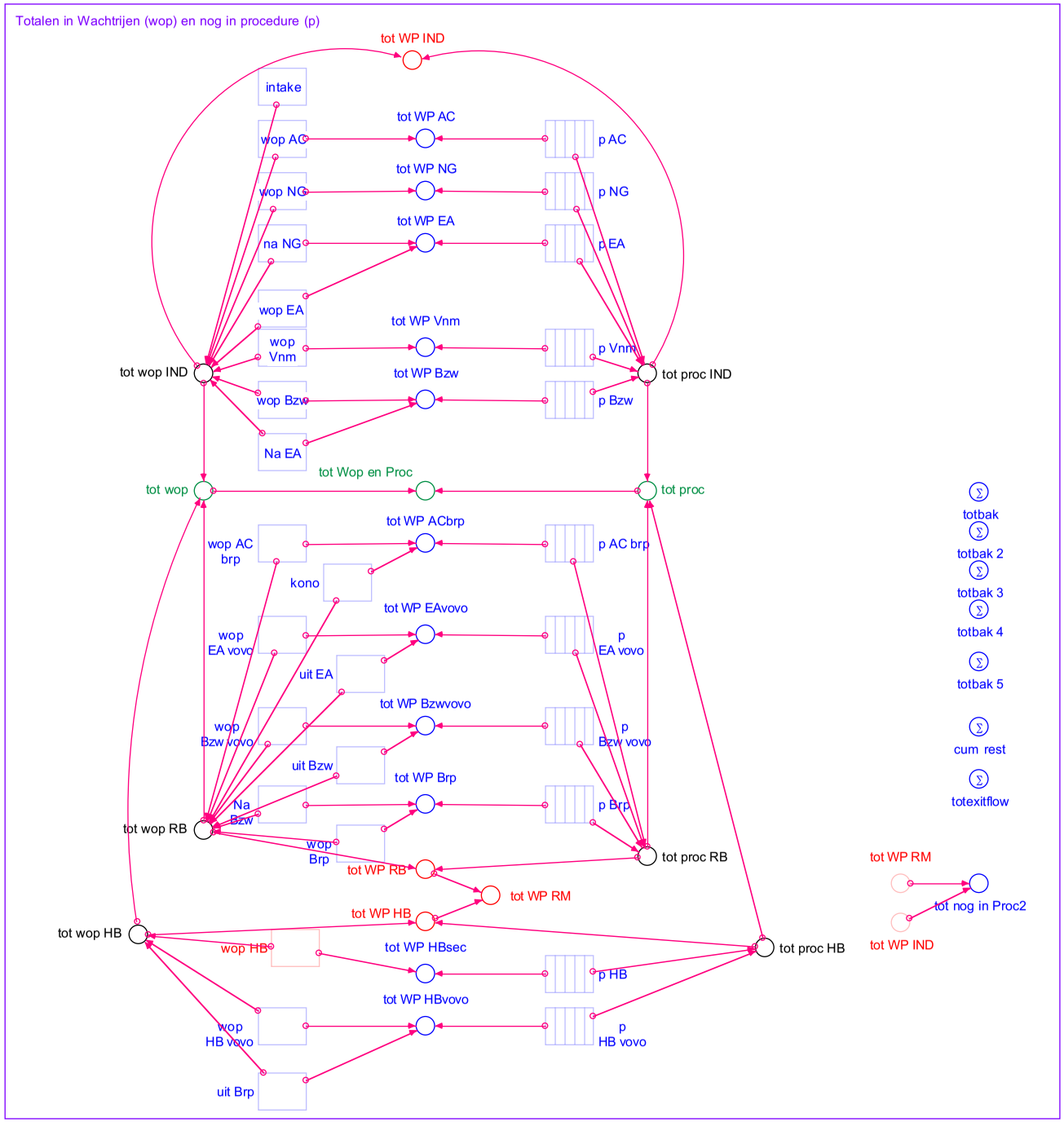

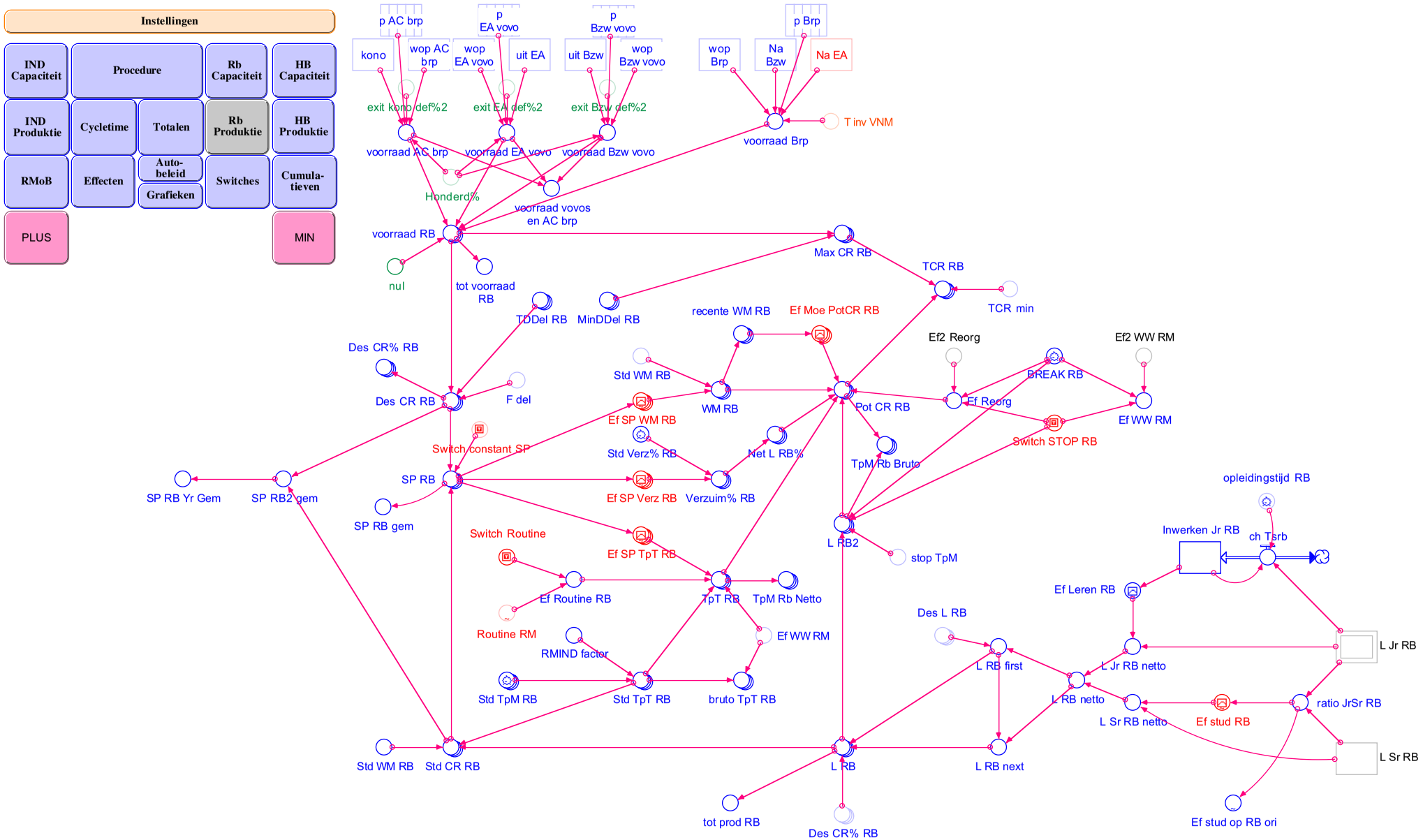
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieken
Switches
Cumula-tieven
PLUS
MIN
p AC brp
p EA vovo
p Bzw vovo
p Brp
kono
wop AC brp
wop EA vovo
uit EA
uit Bzw
wop Bzw vovo
wop Brp
Na Bzw
Na EA
exit kono def%2
exit EA def%2
exit Bzw def%2
T inv VNM
voorraad AC brp
voorraad EA vovo
voorraad Bzw vovo
voorraad Brp
Honderd%
voorraad vovos en AC brp
voorraad RB
nul
tot voorraad RB
Max CR RB
TCR RB
TCR min
TDDel RB
MinDDel RB
recente WM RB
Ef Moe PotCR RB
Ef2 Reorg
Ef2 WW RM
Des CR% RB
Std WM RB
BREAK RB
Des CR RB
F del
WM RB
Pot CR RB
Ef Reorg
Ef WW RM
Ef SP WM RB
Switch STOP RB
Switch constant SP
Std Verz% RB
Net L RB%
TpM Rb Bruto
SP RB
SP RB Yr Gem
SP RB2 gem
Ef SP Verz RB
Verzuim% RB
opleidingstijd RB
SP RB gem
L RB2
Inwerken Jr RB
ch Tsrb
Switch Routine
Ef SP TpT RB
stop TpM
Ef Routine RB
TpT RB
TpM Rb Netto
Ef Leren RB
Des L RB
Routine RM
Ef WW RM
L Jr RB
RMIND factor
L RB first
L Jr RB netto
Std TpM RB
Std TpT RB
bruto TpT RB
L RB netto
ratio JrSr RB
L Sr RB netto
Ef stud RB
Std WM RB
Std CR RB
L RB
L RB next
L Sr RB
tot prod RB
Des CR% RB
Ef stud op RB ori

Instellingen

IND Capaciteit	Procedure		Rb Capaciteit	HB Capaciteit
IND Produktie	Cycletime	Totalen	Rb Produktie	HB Produktie
RMoB	Effecten	Auto-beleid	Switches	Cumula-tieven
		Grafieken		
PLUS				MIN

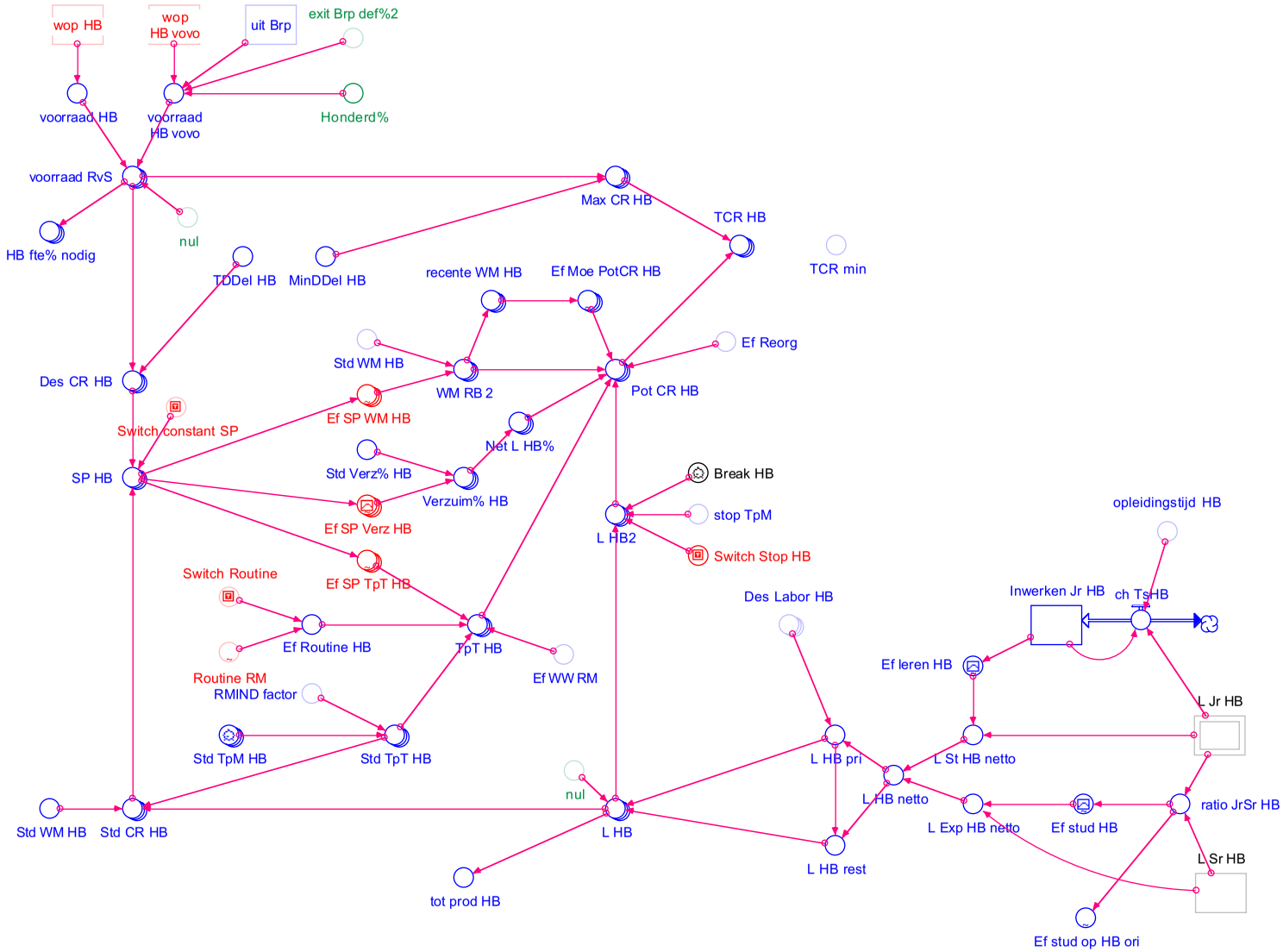

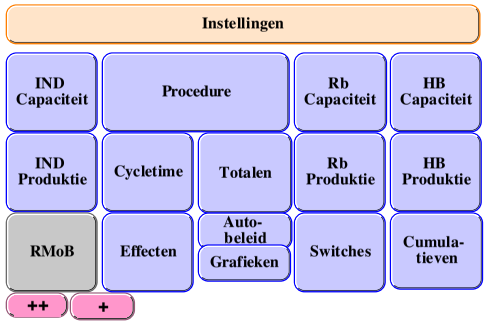
Instellingen
IND Capaciteit
Procedure
Rb Capaciteit
HB Capaciteit
IND Produktie
Cycletime
Totalen
Rb Produktie
HB Produktie
RMoB
Effecten
Auto-beleid
Grafieken
Switches
Cumula-tieven
++
+

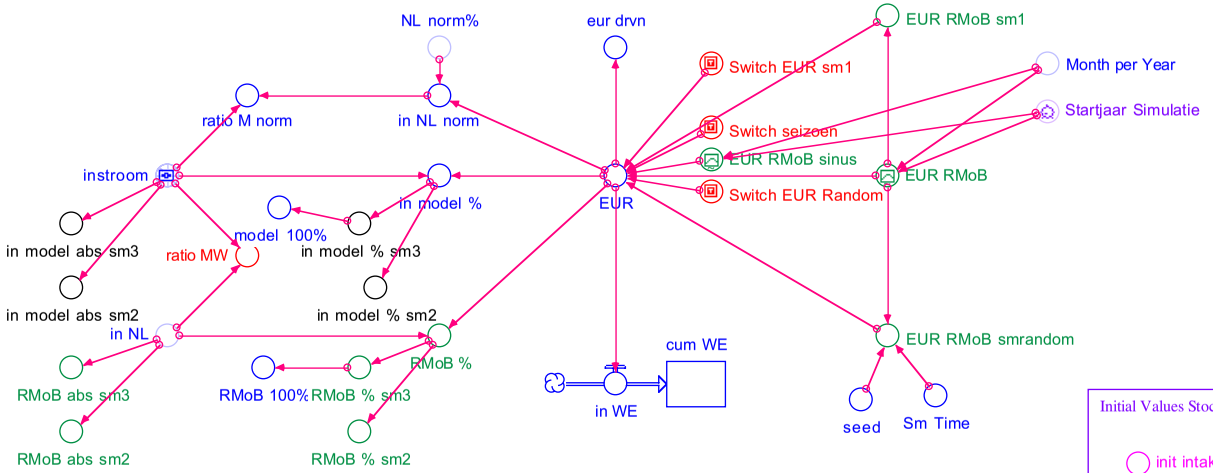
NL norm%
eur drvn
EUR RMoB sm1
Switch EUR sm1
Month per Year
Startjaar Simulatie
ratio M norm
in NL norm
Switch seizoen
EUR RMoB sinus
EUR RMoB
instroom
in model %
EUR
Switch EUR Random
model 100%
in model abs sm3
ratio MW
in model % sm3
in model abs sm2
in model % sm2
in NL
RMoB %
EUR RMoB smrandom
cum WE
RMoB abs sm3
RMoB 100%
RMoB % sm3
in WE
seed
Sm Time
RMoB abs sm2
RMoB % sm2

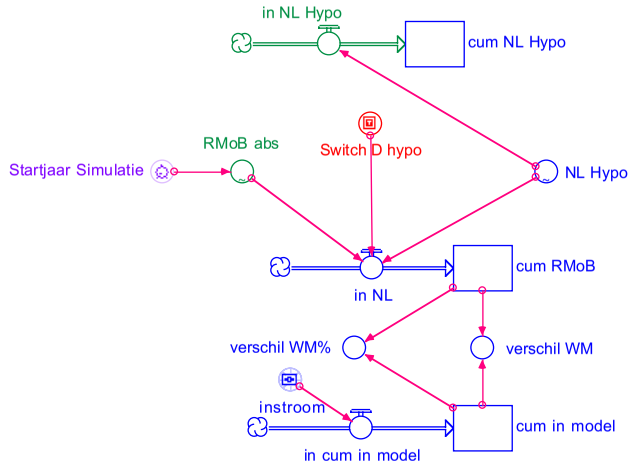
in NL Hypo
cum NL Hypo
RMoB abs
Switch D hypo
Startjaar Simulatie
NL Hypo
cum RMoB
in NL
verschil WM%
verschil WM
instroom
cum in model
in cum in model

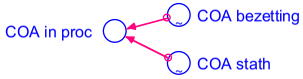
COA in proc
COA bezetting
COA stath

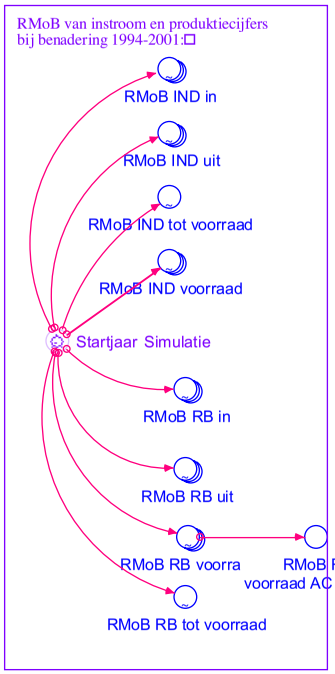
RMoB van instroom en produktiecijfers bij benadering 1994-2001:
RMoB IND in
RMoB IND uit
RMoB IND tot voorraad
RMoB IND voorraad
Startjaar Simulatie
RMoB RB in
RMoB RB uit
RMoB RB voorra
RMoB RB voorraad AC en vovo
RMoB RB tot voorraad

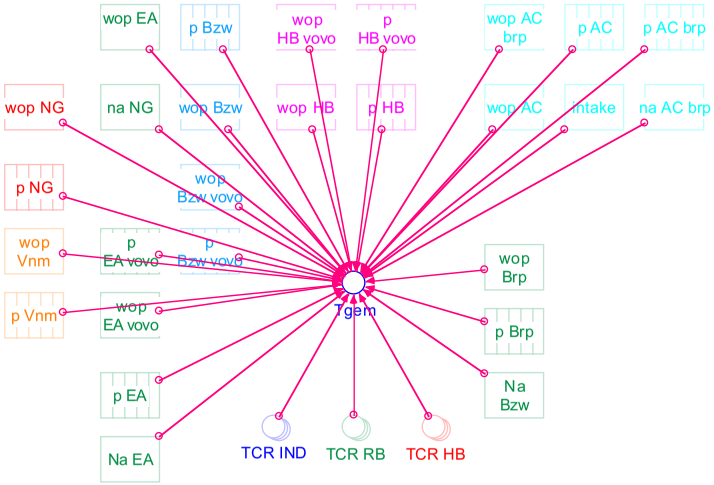
wop EA
p Bzw
wop HB vovo
p HB vovo
wop AC brp
p AC
p AC brp
wop NG
na NG
wop Bzw
wop HB
p HB
wop AC
intake
na AC brp
p NG
wop Bzw vovo
wop Vnm
p EA vovo
p Bzw vovo
wop Brp
p Vnm
wop EA vovo
Tgem
p Brp
Na Bzw
p EA
Na EA
TCR IND
TCR RB
TCR HB

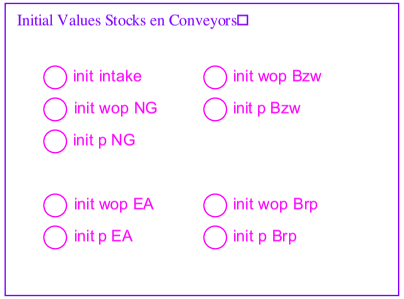
Initial Values Stocks en Conveyors
init intake
init wop Bzw
init wop NG
init p Bzw
init p NG
init wop EA
init wop Brp
init p EA
init p Brp

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid | Switches | Cumula-tieven
Grafieken
PLUS | Switches

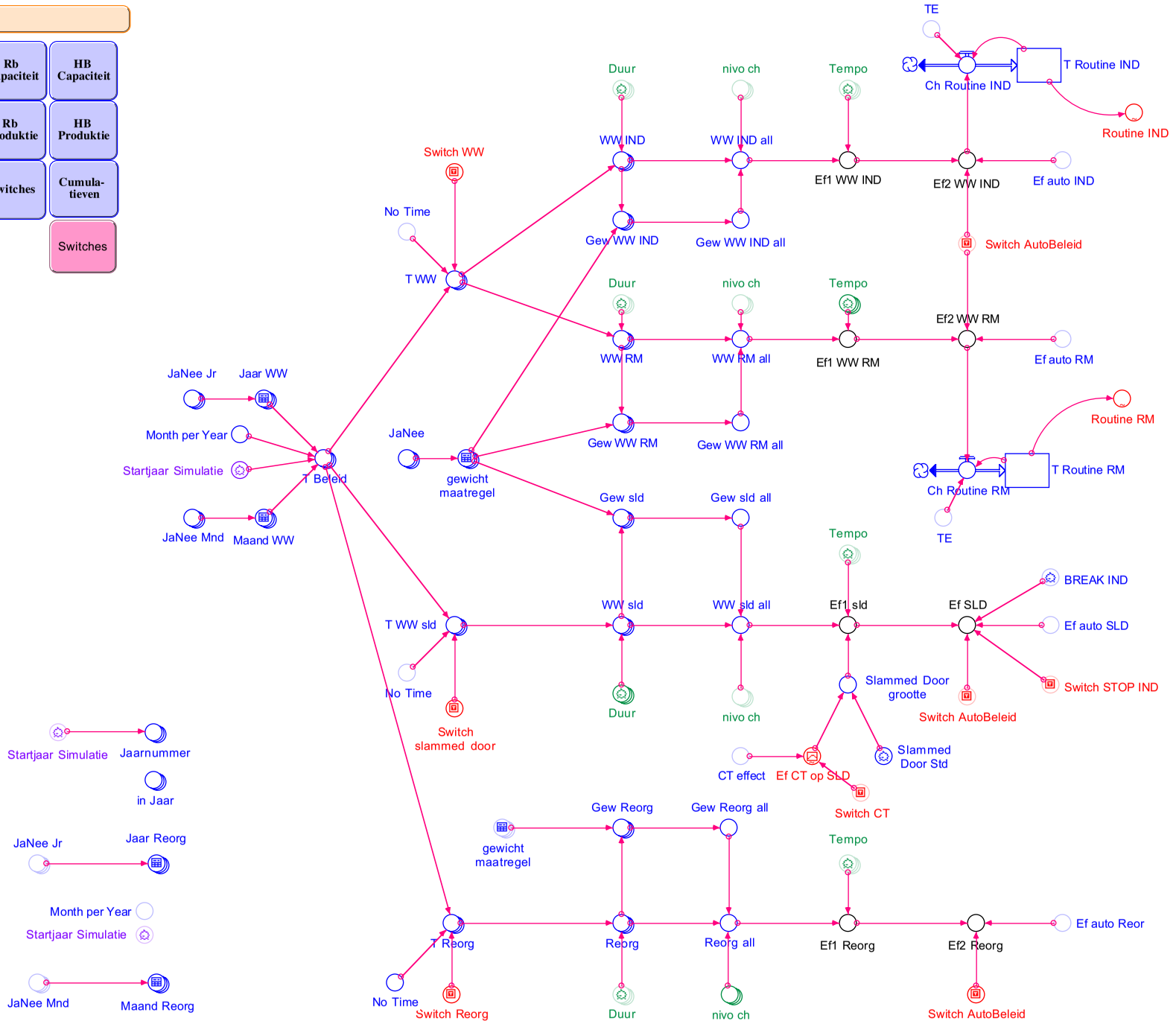

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid / Grafieken | Switches | Cumula-tieven
PLUS | MIN

Autobeleid

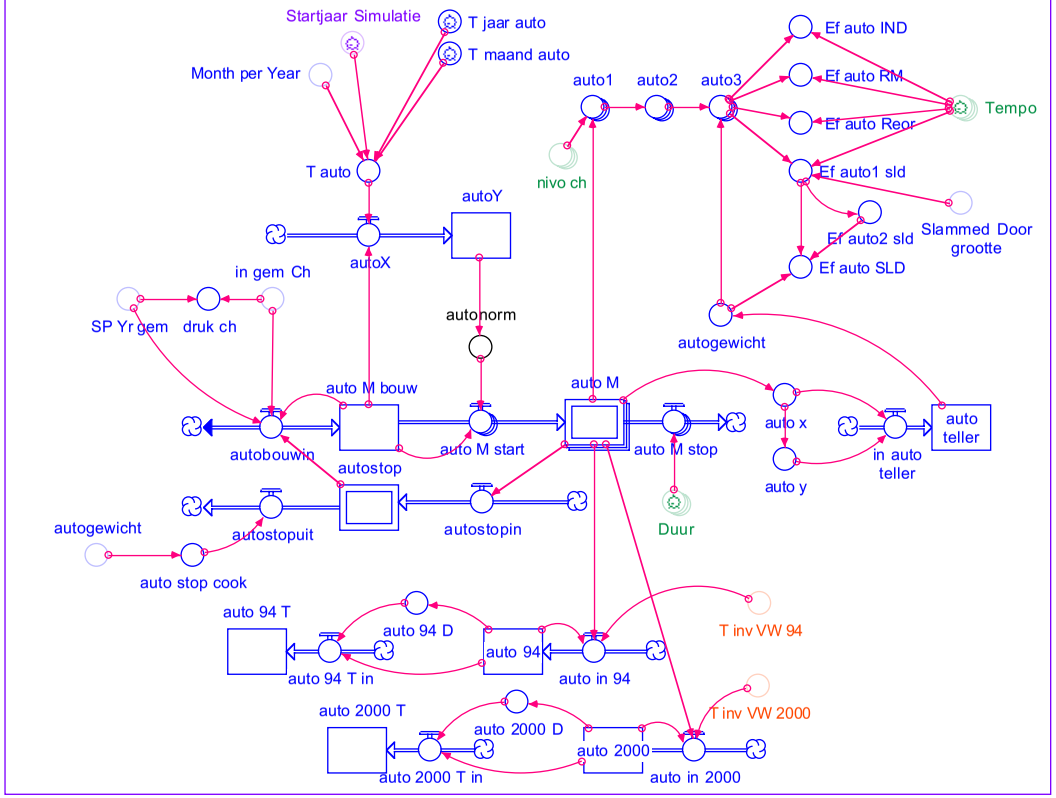

Grafiekent

maximale ARRS
minimale ARRS
maximale middelen

Grafieken en Tabellen

Graph Cum | Graph in | Voorraad RM | Voorraad IND
Graph Labor | Graph Des Labor | Graph ftte | Graph Stud
Stocks | Des CR | Graph Werkdruk
Graph TpT | Graph TCR
Graph CTf | Graph CTx | Graph Eff | leereffect
Graph auto | Graph effect auto | afgeleiden | Table 1
Table 2
exit% | flows | exit flows

Werkdruk (SP) gemiddelden

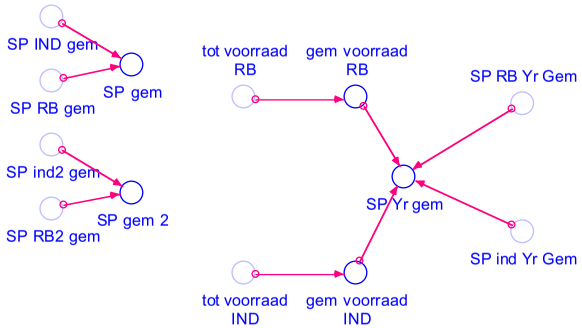

Switches

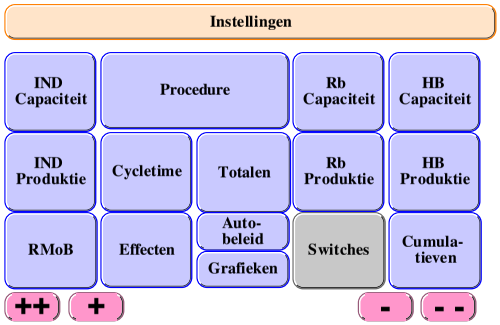

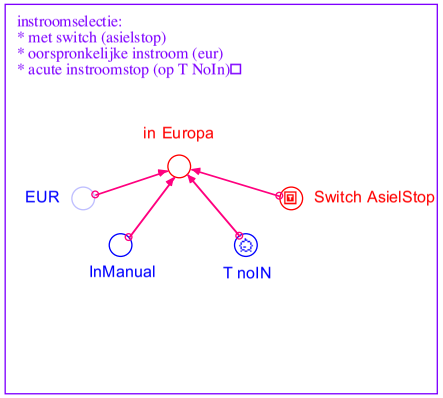

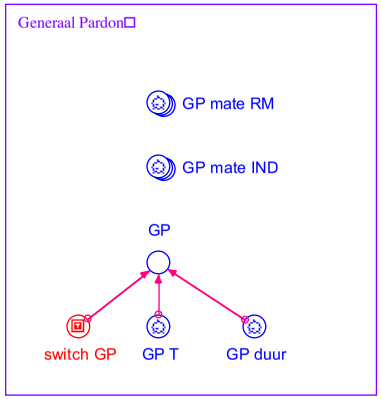

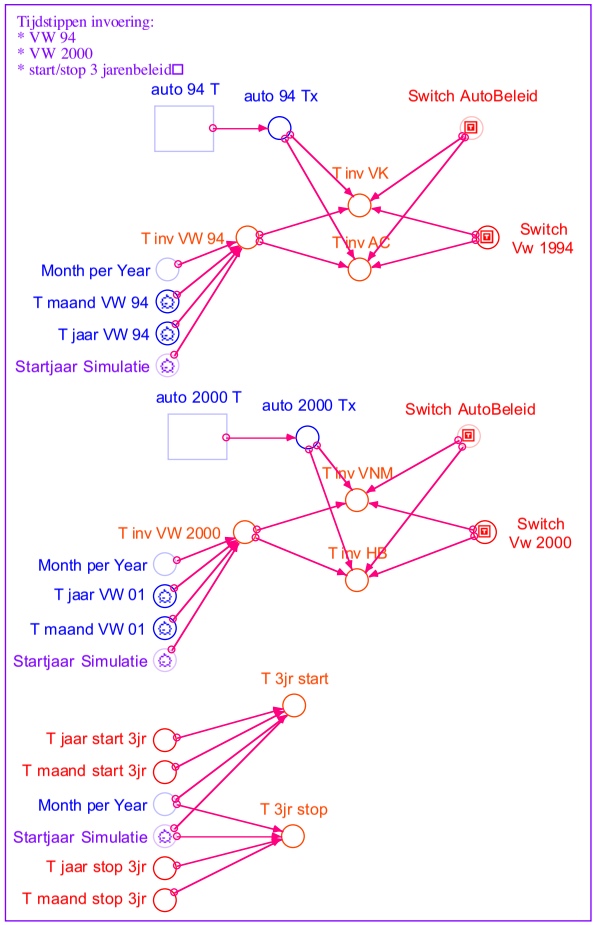

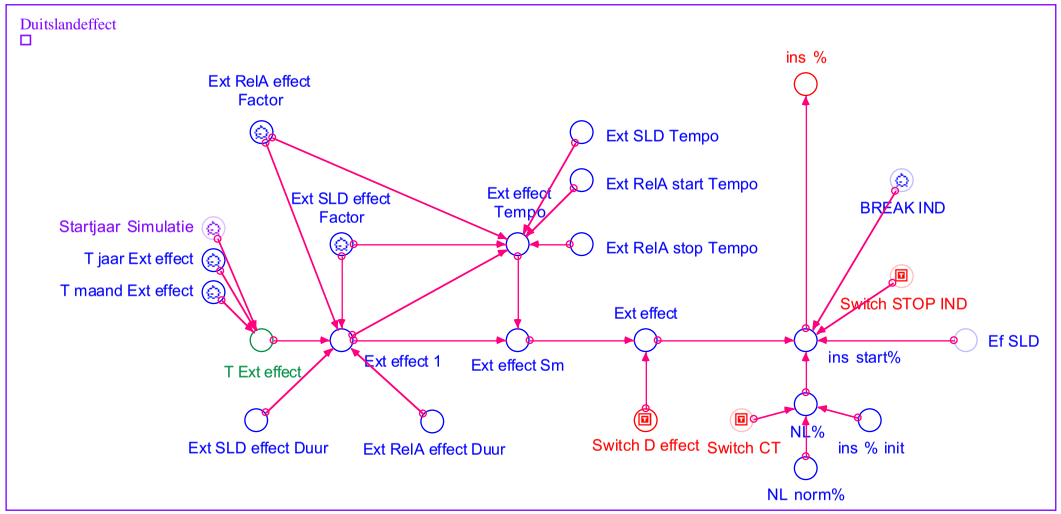

Inits

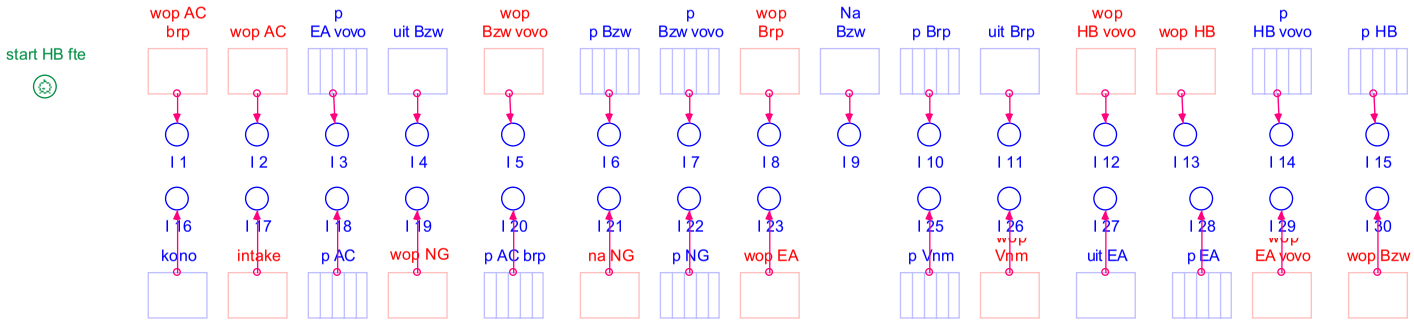

Instellingen

IND Capaciteit | Procedure | Rb Capaciteit | HB Capaciteit
IND Produktie | Cycletime | Totalen | Rb Produktie | HB Produktie
RMoB | Effecten | Auto-beleid | Grafieken | Switches | Cumula-tieven
++ | + | - | - -

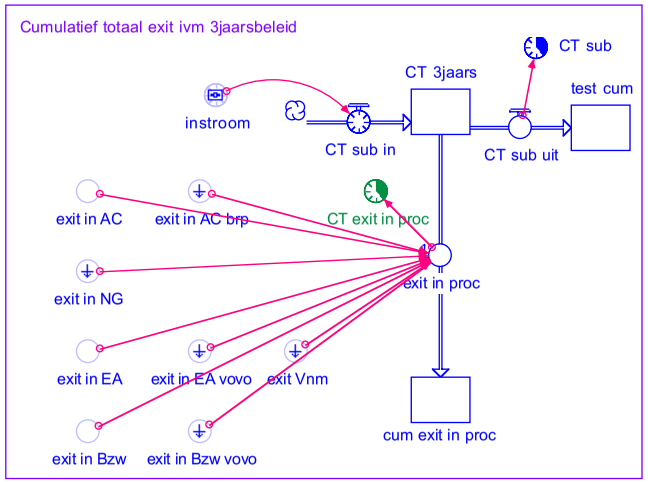

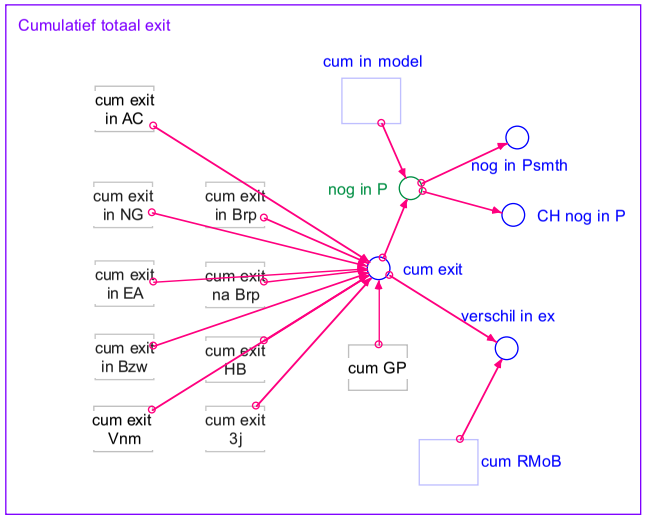

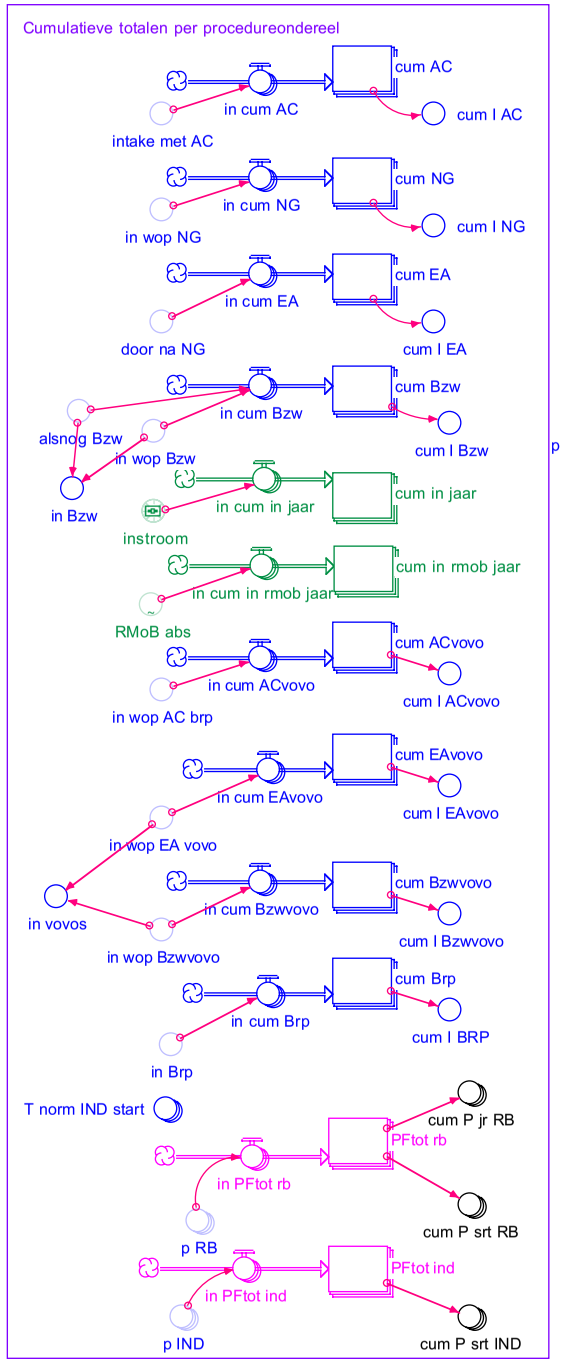

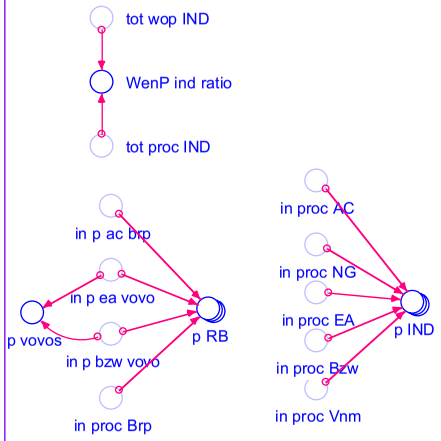

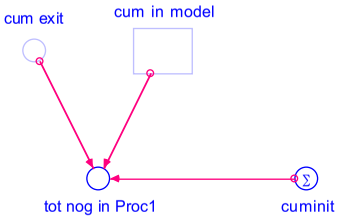

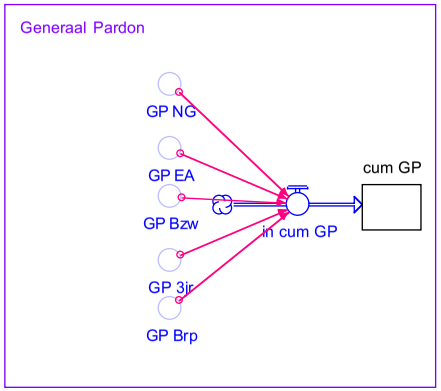

Bijlage 1.2 Userinterface

In deze bijlage zijn afbeeldingen opgenomen van de userinterface van het model waarmee – met name voor testdoeleinden – allerlei instellingen gewijzigd kunnen worden.

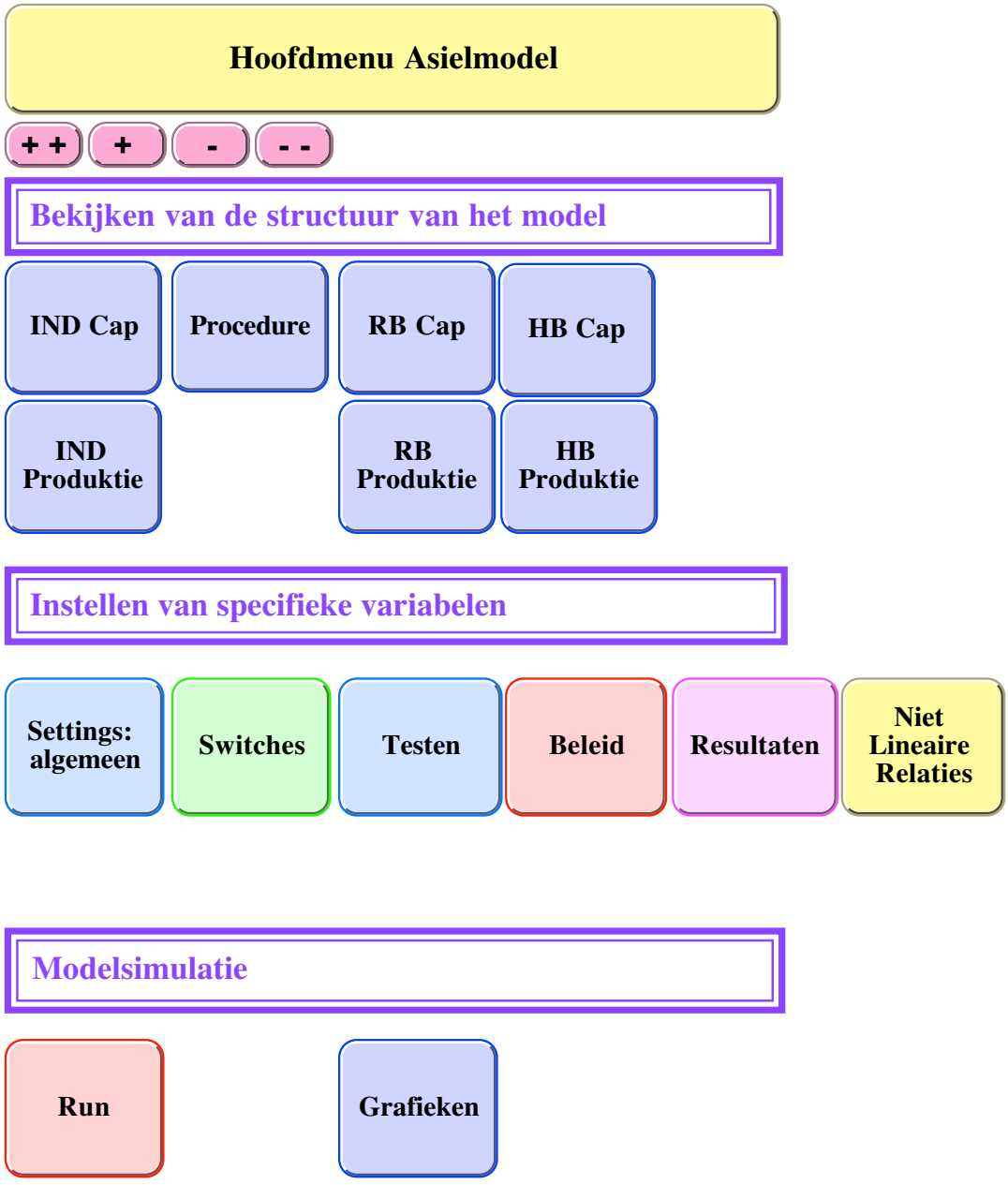

Switches: Om bepaalde 'loops' AAN of UIT te schakelen in het model

Switch Max RB

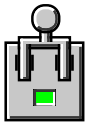

Switch Max IND

Switch Max HB

HOOG =AAN = er is een (hist.) absoluut maximum aan fte's

Switch CT

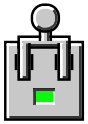

HOOG=AAN = instroom is WEL afhankelijk CT

Switch Qual

HOOG=AAN = uitval (exit) is lager tgv lagere kwaliteit beslissingen door hoge werkdruk

Switch Routine

HOOG=AAN = productie gaat omhoog tgv toenemende ervaring/routine bij langdurig niet wijzigen van regelgeving

Switch Vw 1994

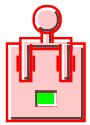

Switch Vw 2000

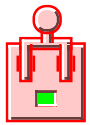

Switch AutoBeleid

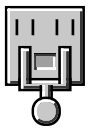

Switch WW

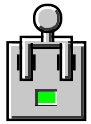

Switch Reorg

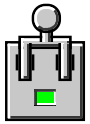

Switch slammed door

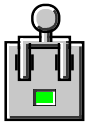

HOOG=AAN = 1: beperktere productiviteit tgv Wetswijzigingen resp Reorganisaties en 'slamming door' effect

Switch D effect

HOOG=AAN = instroom is WEL afhankelijk van 'situatie' in Duitsland

Switch D hypo

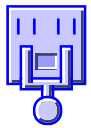

HOOG=AAN = RMoB in NL is hypothetische instroom igv GEEN Duitse 'situatie'

Switch seizoen

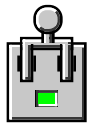

HOOG/AAN = W-E instroom wordt (tot 1992) gecorrigeerd voor: seizoensinvloeden

Switch EUR sm1

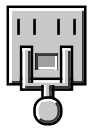

Switch EUR Random

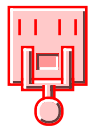

Switch 3Jaar

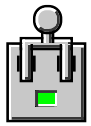

HOOG=AAN = verzoeken die al langer dan 36 maanden (3 jaar) in behandeling zijn worden afgelegd

Testen

instroom

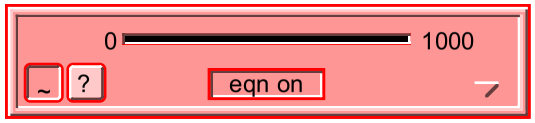

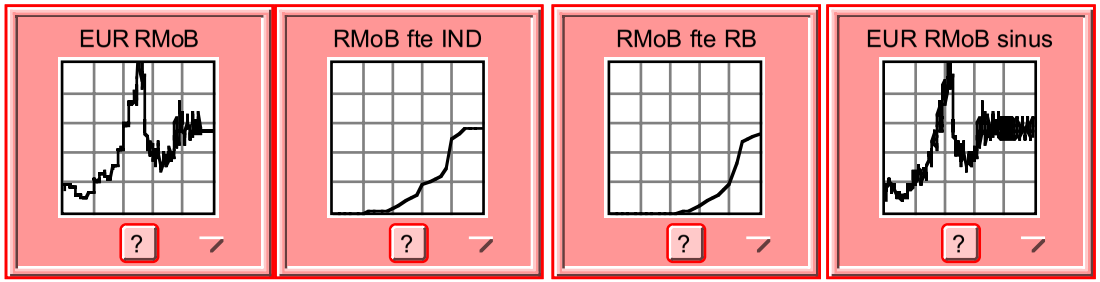

Switch Stabiel

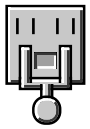

Switch TEST

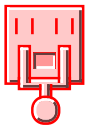

Des L IND Del

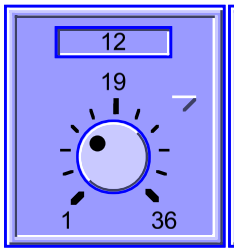

Des L RB Del

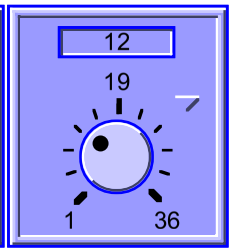

HOOG=AAN= Instroom = historische instroom

Test Switches: HOOG=AAN, impliceert
* absolute stop
* op tijdstip BREAK
* van werkzaamheden resp. instroom

Switch Stop HB

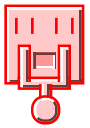

Break HB

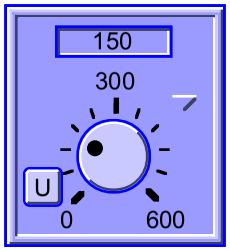

Switch STOP IND

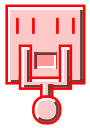

BREAK IND

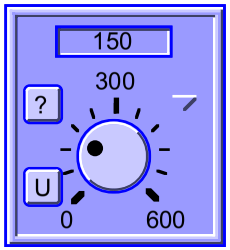

Switch STOP RB

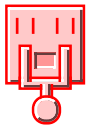

BREAK RB

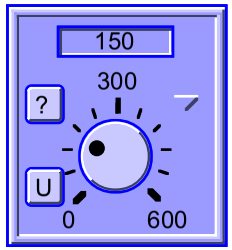

Switch AsielStop

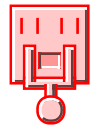

T noIN

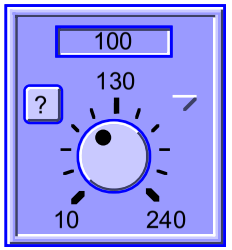

Settings Algemeen (1)

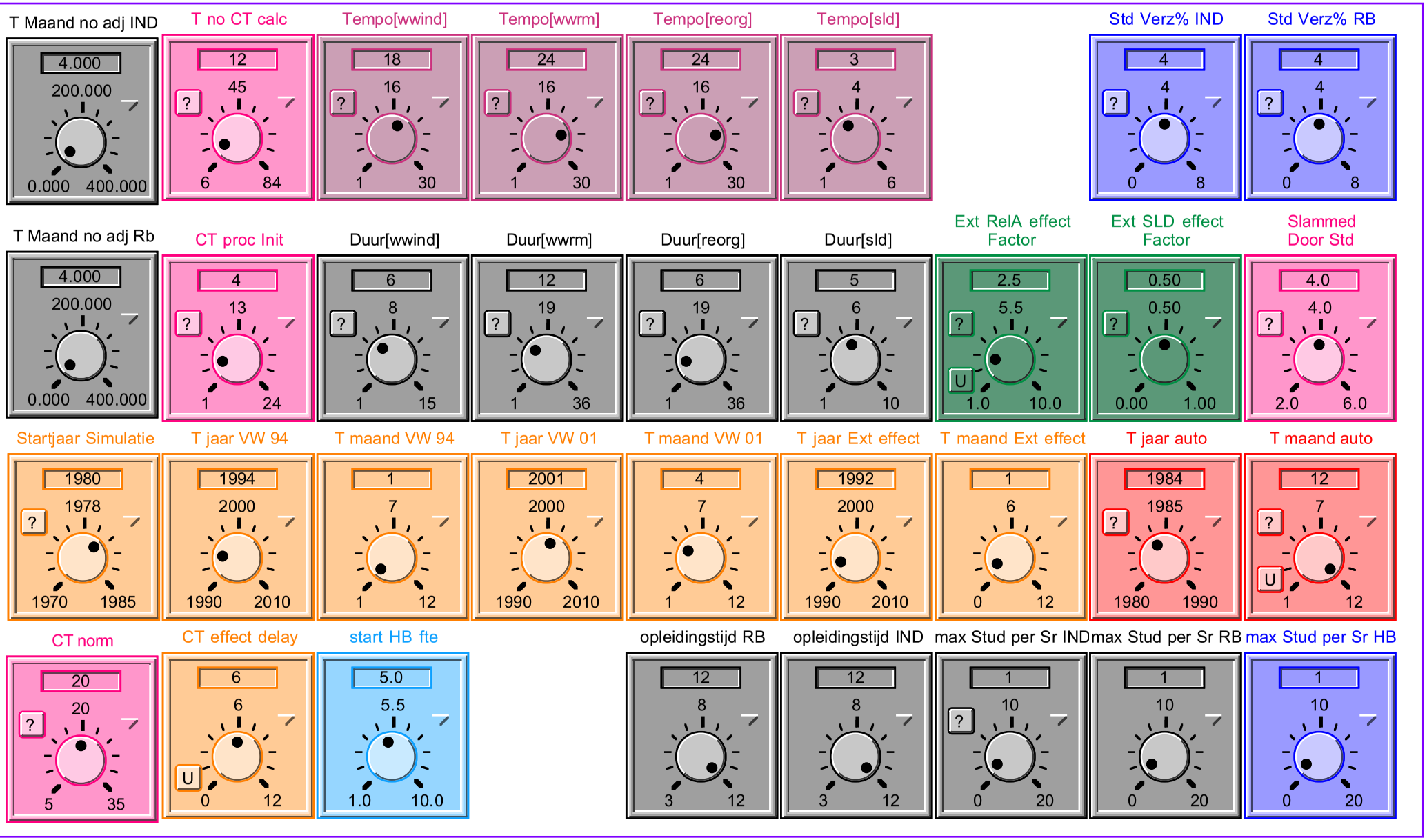

Settings Algemeen (2)

Niet-lineaire effecten (1)

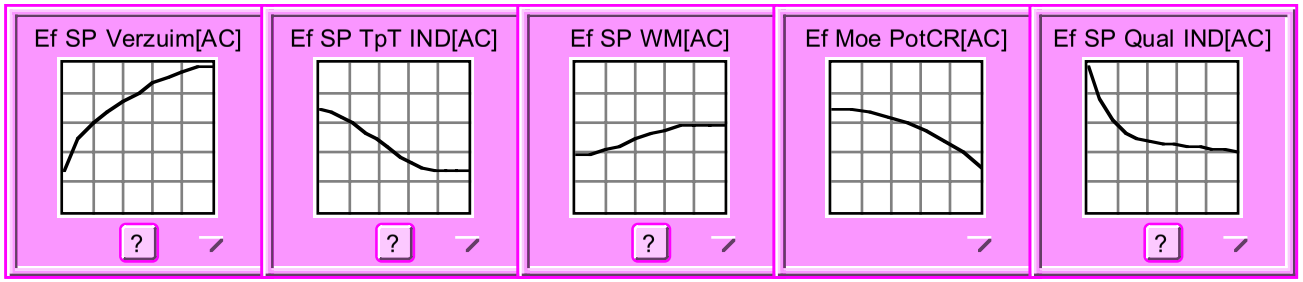

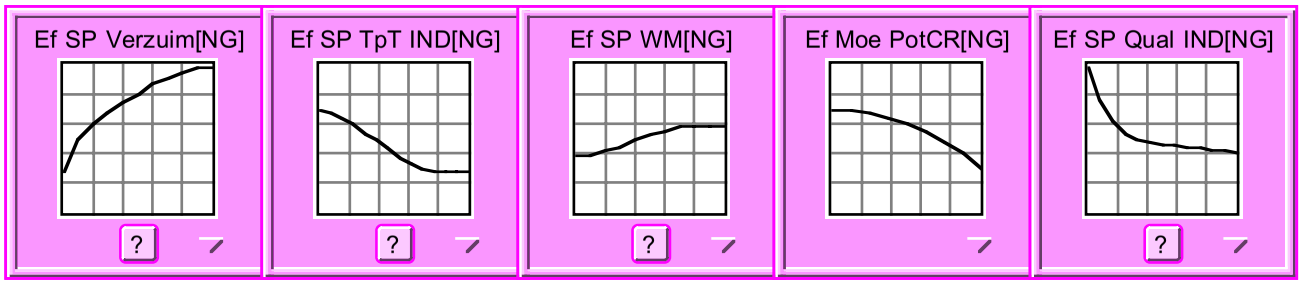

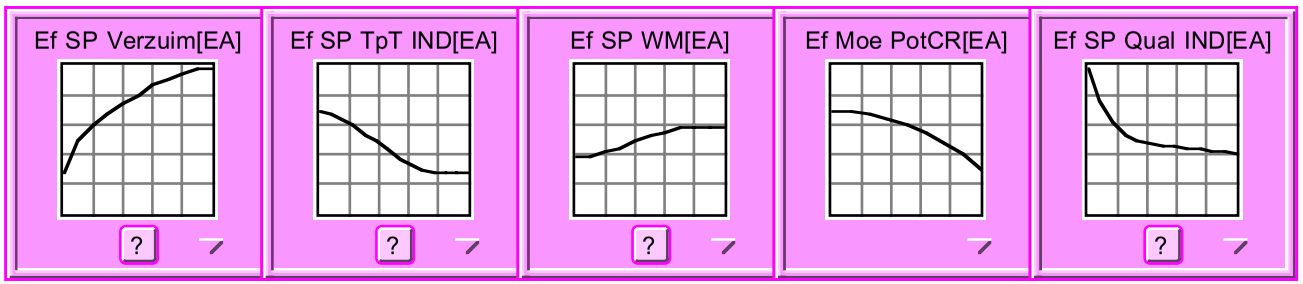

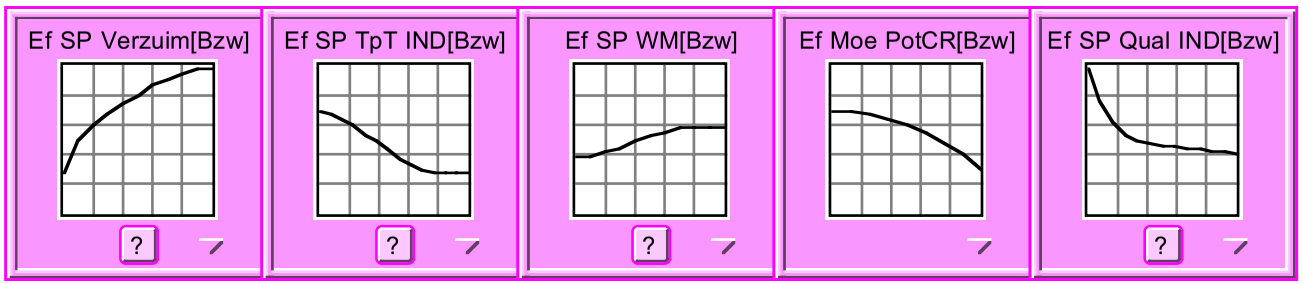

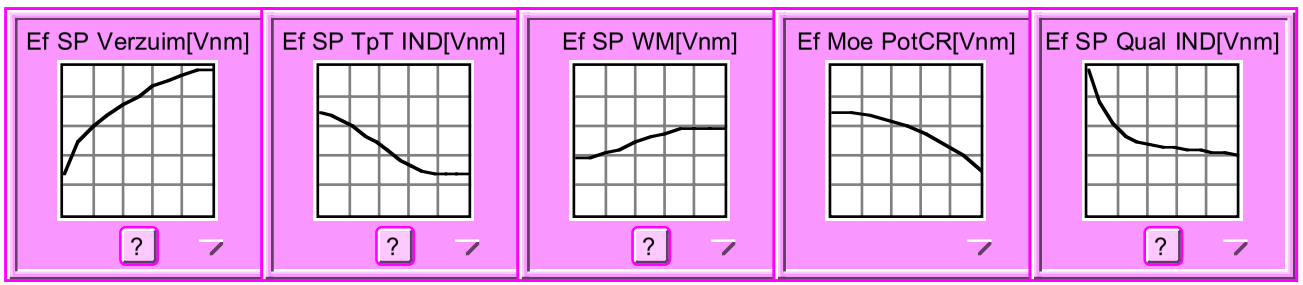

Niet-lineaire effecten (2)

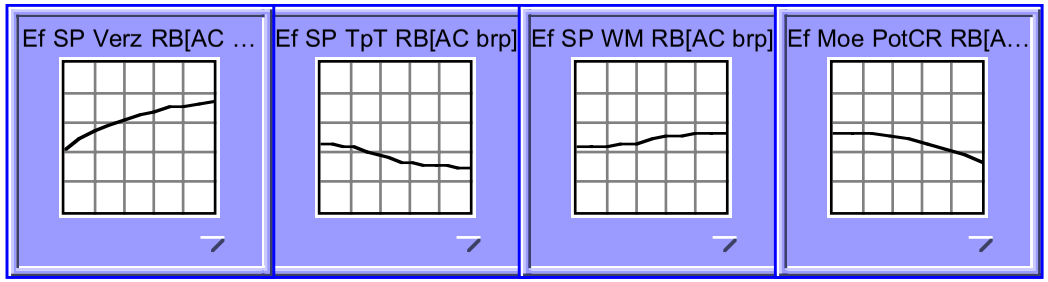

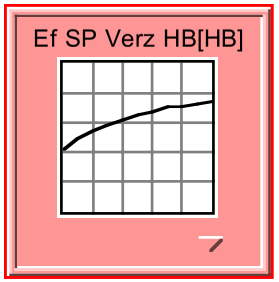

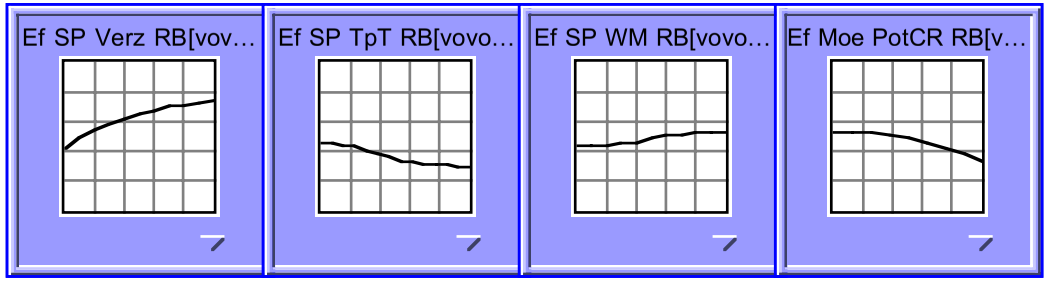

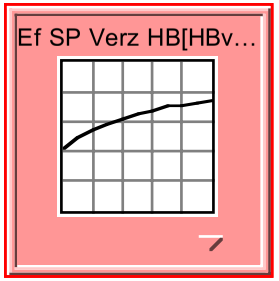

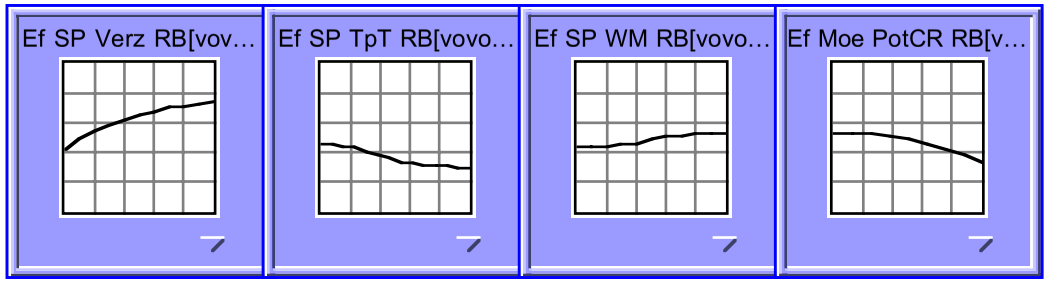

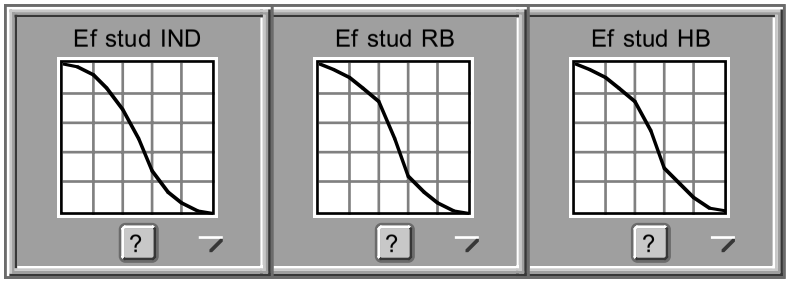

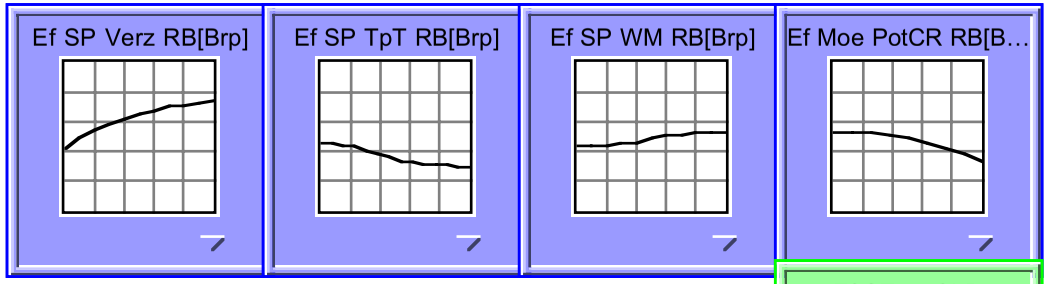

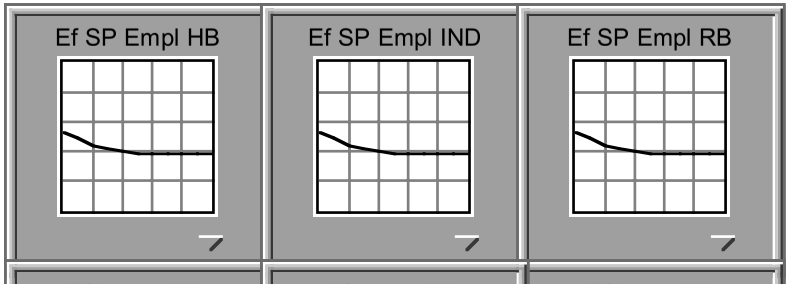

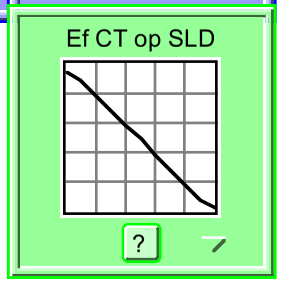

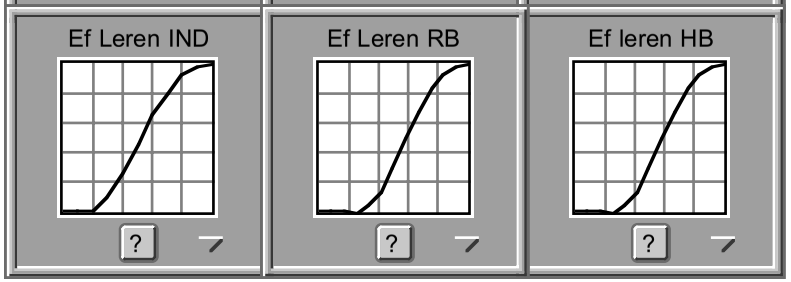

Beleid: Reorganisatie (aanvang) en Wetswijziging (aankondiging resp invoering)

Reorganisatie Jaar

Jaar Reorg[1]	equation on
Jaar Reorg[2]	1987
Jaar Reorg[3]	equation on
Jaar Reorg[4]	1994
Jaar Reorg[5]	equation on
Jaar Reorg[6]	equation on
Jaar Reorg[7]	equation on
Jaar Reorg[8]	2000
Jaar Reorg[9]	equation on
Jaar Reorg[10]	equation on

Reorganisatie Maand

Maand Reorg[1]	equation on
Maand Reorg[2]	4
Maand Reorg[3]	equation on
Maand Reorg[4]	1
Maand Reorg[5]	equation on
Maand Reorg[6]	equation on
Maand Reorg[7]	equation on
Maand Reorg[8]	1
Maand Reorg[9]	equation on
Maand Reorg[10]	equation on

Wetswijziging Jaar

Jaar WW[1]	1985
Jaar WW[2]	**1987**
Jaar WW[3]	1987
Jaar WW[4]	**1994**
Jaar WW[5]	1994
Jaar WW[6]	1997
Jaar WW[7]	1998
Jaar WW[8]	**2000**
Jaar WW[9]	2001
Jaar WW[10]	equation on

Wetswijziging Maand

Maand WW[1]	4
Maand WW[2]	**4**
Maand WW[3]	11
Maand WW[4]	**1**
Maand WW[5]	10
Maand WW[6]	10
Maand WW[7]	10
Maand WW[8]	**1**
Maand WW[9]	4
Maand WW[10]	equation on

Gewicht Maatregel

gewicht maatregel[1]	0.25
gewicht maatregel[2]	**0.75**
gewicht maatregel[3]	0.25
gewicht maatregel[4]	**0.75**
gewicht maatregel[5]	0.25
gewicht maatregel[6]	0.25
gewicht maatregel[7]	0.25
gewicht maatregel[8]	**0.75**
gewicht maatregel[9]	0.25
gewicht maatregel[10]	equation on

Bijlage 2

Listing

Deze bijlage bevat de formules zoals die door het model worden gehanteerd. Deze 'broncode' is gesorteerd weergegeven per cluster.

Frame: Beleid

autostop(t) = autostop(t - dt) + (autostopin - autostopuit) * dt
INIT autostop = 0
COOK TIME = varies
CAPACITY = ∞
FILL TIME = 6
autostopin = IF auto_M[sld] > 0 THEN 1 ELSE 0
Dimensie: = Unitless
autostopuit = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO OTHERWISE
COOK TIME = auto_stop_cook
Dimensie: = Maand
autoY(t) = autoY(t - dt) + (autoX) * dt
INIT autoY = 0
autoX = IF TIME = T_auto THEN (auto_M_bouw)/DT ELSE 0
Dimensie: = 1 / Month
auto_2000(t) = auto_2000(t - dt) + (auto_in_2000) * dt
INIT auto_2000 = 0
Dimensie: = Unitless
auto_in_2000 = IF auto_2000 = 0 AND TIME >= T_inv_VW_2000 THEN auto_M[sld]/DT ELSE 0
Dimensie: = Unitless
auto_2000_T(t) = auto_2000_T(t - dt) + (auto_2000_T_in) * dt
INIT auto_2000_T = 0
auto_2000_T_in = IF auto_2000 > 0 AND auto_2000_D = 0 THEN TIME ELSE 0
auto_94(t) = auto_94(t - dt) + (auto_in_94) * dt
INIT auto_94 = 0
Dimensie: = Unitless
auto_in_94 = IF auto_94 = 0 AND TIME >= T_inv_VW_94 THEN auto_M[sld]/DT ELSE 0
Dimensie: = Unitless
auto_94_T(t) = auto_94_T(t - dt) + (auto_94_T_in) * dt
INIT auto_94_T = 0
auto_94_T_in = IF auto_94 > 0 AND auto_94_D = 0 THEN TIME ELSE 0
auto_M[AUTO](t) = auto_M[AUTO](t - dt) + (auto_M_start[AUTO] - auto_M_stop[AUTO]) * dt

```
        INIT auto_M[AUTO]   = 0
auto_M_start[AUTO]          = IF auto_M_bouw < autonorm THEN 0 ELSE auto_M_bouw/DT
        Dimensie:           = Unitless
auto_M_stop[AUTO]           = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO
                              OTHERWISE
        COOK TIME           = Duur[AUTO]
auto_M_bouw(t)              = auto_M_bouw(t - dt) + (autobouwin - auto_M_start[wwind] -
                              auto_M_start[wwrm] - auto_M_start[reorg] - auto_M_start[sld] -
                              auto_M_start[AUTO]) * dt
        INIT auto_M_bouw    = 0
        Dimensie:           = Unitless
autobouwin                  = IF autostop           = 0 THEN in_gem_Ch * SP_Yr_gem ELSE ( -
                              auto_M_bouw) / DT
        Dimensie:           = Unitless
auto_M_start[AUTO]          = IF auto_M_bouw < autonorm THEN 0 ELSE auto_M_bouw/DT
        Dimensie:           = Unitless
auto_teller(t)              = auto_teller(t - dt) + (in_auto_teller) * dt
        INIT auto_teller    = 1
        Dimensie:           = Unitless
in_auto_teller              = IF auto_x  = 1 AND auto_y  = 0 THEN 1 ELSE 0
        Dimensie:           = Unitless
auto1[AUTO]                 = IF auto_M[AUTO] > 0 THEN nivo_ch[AUTO] ELSE 0
        Dimensie:           = Unitless
auto2[wwind]                = DELAY(auto1[wwind],6)
auto2[wwrm]                 = DELAY(auto1[wwrm],6)
auto2[reorg]                = auto1[reorg]
auto2[sld]                  = auto1[sld]
auto3[AUTO]                 = auto2[AUTO] * autogewicht
autogewicht                 = IF MOD(auto_teller,2)         = 1 THEN 0.75 ELSE 0.25
autonorm                    = IF autoY   = 0 THEN 1000000 ELSE autoY
        Dimensie:           = Unitless
auto_2000_D                 = DELAY(auto_2000,1)
        Dimensie:           = Unitless
auto_94_D                   = DELAY(auto_94,1)
        Dimensie:           = Unitless
auto_stop_cook              = IF autogewicht        = 0.75 THEN 12 ELSE 6
        Dimensie:           = Unitless
auto_x                      = IF auto_M[sld] > 0 THEN 1 ELSE 0
auto_y                      = DELAY(auto_x,1)
druk_ch                     = in_gem_Ch * SP_Yr_gem
Ef_auto1_sld                = SMTHN (auto3[sld] * Slammed_Door_grootte, Tempo[sld], 4)
Ef_auto2_sld                = DELAY(Ef_auto1_SLD/3 , 6,0)
Ef_auto_IND                 = SMTHN (1+ auto3[wwind], Tempo[wwind] , 10 , 1)
        Dimensie:           = Unitless
Ef_auto_Reor                = SMTHN (1- auto3[reorg] , Tempo[reorg] , 10 , 1)
        Dimensie:           = Unitless
Ef_auto_RM                  = SMTHN (1 + auto3[wwrm], Tempo[wwrm] , 10 , 1)
        Dimensie:           = Unitless
Ef_auto_SLD                 = IF autogewicht        = 0.75 THEN Ef_auto1_SLD + Ef_auto2_sld-
                              Ef_auto2_sld ELSE Ef_auto1_SLD
        Dimensie:           = Unitless
T_auto                      = ((T_jaar_auto - Startjaar_Simulatie)*Month_per_Year) +
                              T_maand_auto
        Dimensie:           = Months
T_jaar_auto                 = 1984
        Dimensie:           = Years
T_maand_auto                = 8
        Dimensie:           = Months
```

Frame: Cumulatieven

```
CT_3jaars(t)                    = CT_3jaars(t - dt) + (CT_sub_in - CT_sub_uit - exit_in_proc) * dt
    INIT CT_3jaars              = 0
CT_sub_in                       = instroom
CT_sub_uit                      = 100
exit_in_proc                    = exit_in_AC + exit_in_AC_brp + exit_in_EA +
                                  exit_in_EA_vovo+exit_in_NG + exit_in_Bzw + exit_in_Bzw_vovo +
                                  exit_Vnm
cum_AC[Jaar](t)                 = cum_AC[Jaar](t - dt) + (in_cum_AC[Jaar]) * dt
    INIT cum_AC[Jaar]           = 0
    Dimensie:                   = Requests
in_cum_AC[1980]   = IF (TIME>=1 and   TIME <13)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1981]   = IF (TIME>=13 and  TIME <25)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1982]   = IF (TIME>=25 and  TIME <37)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1983]   = IF (TIME>=37 and  TIME <49)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1984]   = IF (TIME>=49 and  TIME <61)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1985]   = IF (TIME>=61 and  TIME <73)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1986]   = IF (TIME>=73 and  TIME <85)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1987]   = IF (TIME>=85 and  TIME <97)   THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1988]   = IF (TIME>=97 and  TIME <109)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1989]   = IF (TIME>=109 and TIME <121)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1990]   = IF (TIME>=121 and TIME <133)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1991]   = IF (TIME>=133 and TIME <145)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1992]   = IF (TIME>=145 and TIME <157)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1993]   = IF (TIME>=157 and TIME <169)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1994]   = IF (TIME>=169 and TIME <181)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1995]   = IF (TIME>=181 and TIME <193)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1996]   = IF (TIME>=193 and TIME <205)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1997]   = IF (TIME>=205 and TIME <217)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1998]   = IF (TIME>=217 and TIME <229)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[1999]   = IF (TIME>=229 and TIME <241)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[2000]   = IF (TIME>=241 and TIME <253)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[2001]   = IF (TIME>=253 and TIME <265)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[2002]   = IF (TIME>=265 and TIME <277)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[2003]   = IF (TIME>=277 and TIME <289)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
in_cum_AC[2004]   = IF (TIME>=289 and TIME <301)  THEN (intake_met_AC)   ELSE (0)
cum_ACvovo[Jaar](t)             = cum_ACvovo[Jaar](t - dt) + (in_cum_ACvovo[Jaar]) * dt
    INIT cum_ACvovo[Jaar]       = 0
    Dimensie:                   = Units: Requests
in_cum_ACvovo[1980]  = IF (TIME>=1 and    TIME <13)   THEN(in_wop_AC_brp)   ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1981]  = IF (TIME>=13 and   TIME <25)   THEN(in_wop_AC_brp)   ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1982]  = IF (TIME>=25 and   TIME <37)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1983]  = IF (TIME>=37 and   TIME <49)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1984]  = IF (TIME>=49 and   TIME <61)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1985]  = IF (TIME>=61 and   TIME <73)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1986]  = IF (TIME>=73 and   TIME <85)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1987]  = IF (TIME>=85 and   TIME <97)   THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1988]  = IF (TIME>=97 and   TIME <109)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1989]  = IF (TIME>=109 and  TIME <121)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1990]  = IF (TIME>=121 and  TIME <133)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1991]  = IF (TIME>=133 and  TIME <145)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1992]  = IF (TIME>=145 and  TIME <157)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1993]  = IF (TIME>=157 and  TIME <169)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1994]  = IF (TIME>=169 and  TIME <181)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1995]  = IF (TIME>=181 and  TIME <193)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1996]  = IF (TIME>=193 and  TIME <205)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1997]  = IF (TIME>=205 and  TIME <217)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1998]  = IF (TIME>=217 and  TIME <229)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[1999]  = IF (TIME>=229 and  TIME <241)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[2000]  = IF (TIME>=241 and  TIME <253)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
```

```
in_cum_ACvovo[2001]  = IF (TIME>=253 and   TIME <265)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[2002]  = IF (TIME>=265 and   TIME <277)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[2003]  = IF (TIME>=277 and   TIME <289)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
in_cum_ACvovo[2004]  = IF (TIME>=289 and   TIME <301)  THEN (in_wop_AC_brp)  ELSE (0)
cum_Brp[Jaar](t)                = cum_Brp[Jaar](t - dt) + (in_cum_Brp[Jaar]) * dt
        INIT cum_Brp[Jaar]      = 0
        Dimensie:               = Units: Requests
in_cum_Brp[1980]   = IF (TIME>=1 and      TIME <13)   THEN (in_Brp)     ELSE (0)
in_cum_Brp[1981]   = IF (TIME>=13 and     TIME <25)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1982]   = IF (TIME>=25 and     TIME <37)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1983]   = IF (TIME>=37 and     TIME <49)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1984]   = IF (TIME>=49 and     TIME <61)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1985]   = IF (TIME>=61 and     TIME <73)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1986]   = IF (TIME>=73 and     TIME <85)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1987]   = IF (TIME>=85 and     TIME <97)   THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1988]   = IF (TIME>=97 and     TIME <109)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1989]   = IF (TIME>=109 and    TIME <121)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1990]   = IF (TIME>=121 and    TIME <133)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1991]   = IF (TIME>=133 and    TIME <145)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1992]   = IF (TIME>=145 and    TIME <157)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1993]   = IF (TIME>=157 and    TIME <169)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1994]   = IF (TIME>=169 and    TIME <181)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1995]   = IF (TIME>=181 and    TIME <193)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1996]   = IF (TIME>=193 and    TIME <205)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1997]   = IF (TIME>=205 and    TIME <217)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1998]   = IF (TIME>=217 and    TIME <229)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[1999]   = IF (TIME>=229 and    TIME <241)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[2000]   = IF (TIME>=241 and    TIME <253)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[2001]   = IF (TIME>=253 and    TIME <265)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[2002]   = IF (TIME>=265 and    TIME <277)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[2003]   = IF (TIME>=277 and    TIME <289)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
in_cum_Brp[2004]   = IF (TIME>=289 and    TIME <301)  THEN ( in_Brp)    ELSE (0)
cum_Bzw[Jaar](t)                = cum_Bzw[Jaar](t - dt) + (in_cum_Bzw[Jaar]) * dt
        INIT cum_Bzw[Jaar]      = 0
        Dimensie:               = Units: Requests
in_cum_Bzw[1980] = IF (TIME>=1 and     TIME <13)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1981] = IF (TIME>=13 and    TIME <25)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1982] = IF (TIME>=25 and    TIME <37)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1983] = IF (TIME>=37 and    TIME <49)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1984] = IF (TIME>=49 and    TIME <61)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1985] = IF (TIME>=61 and    TIME <73)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1986] = IF (TIME>=73 and    TIME <85)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1987] = IF (TIME>=85 and    TIME <97)   THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1988] = IF (TIME>=97 and    TIME <109)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1989] = IF (TIME>=109 and   TIME <121)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1990] = IF (TIME>=121 and   TIME <133)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1991] = IF (TIME>=133 and   TIME <145)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1992] = IF (TIME>=145 and   TIME <157)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1993] = IF (TIME>=157 and   TIME <169)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1994] = IF (TIME>=169 and   TIME <181)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1995] = IF (TIME>=181 and   TIME <193)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1996] = IF (TIME>=193 and   TIME <205)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1997] = IF (TIME>=205 and   TIME <217)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1998] = IF (TIME>=217 and   TIME <229)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[1999] = IF (TIME>=229 and   TIME <241)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[2000] = IF (TIME>=241 and   TIME <253)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[2001] = IF (TIME>=253 and   TIME <265)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[2002] = IF (TIME>=265 and   TIME <277)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[2003] = IF (TIME>=277 and   TIME <289)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
in_cum_Bzw[2004] = IF (TIME>=289 and   TIME <301)  THEN (in_wop_Bzw+alsnog_Bzw) ELSE (0)
```

```
cum_Bzwvovo[Jaar](t)            = cum_Bzwvovo[Jaar](t - dt) + (in_cum_Bzwvovo[Jaar]) * dt
        INIT cum_Bzwvovo[Jaar] = 0
        Dimensie:               = Units: Requests
in_cum_Bzwvovo[1980] = IF (TIME>=1 and     TIME <13)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1981] = IF (TIME>=13 and    TIME <25)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1982] = IF (TIME>=25 and    TIME <37)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1983] = IF (TIME>=37 and    TIME <49)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1984] = IF (TIME>=49 and    TIME <61)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1985] = IF (TIME>=61 and    TIME <73)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1986] = IF (TIME>=73 and    TIME <85)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1987] = IF (TIME>=85 and    TIME <97)   THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1988] = IF (TIME>=97 and    TIME <109)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1989] = IF (TIME>=109 and   TIME <121)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1990] = IF (TIME>=121 and   TIME <133)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1991] = IF (TIME>=133 and   TIME <145)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1992] = IF (TIME>=145 and   TIME <157)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1993] = IF (TIME>=157 and   TIME <169)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1994] = IF (TIME>=169 and   TIME <181)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1995] = IF (TIME>=181 and   TIME <193)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1996] = IF (TIME>=193 and   TIME <205)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1997] = IF (TIME>=205 and   TIME <217)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1998] = IF (TIME>=217 and   TIME <229)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[1999] = IF (TIME>=229 and   TIME <241)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[2000] = IF (TIME>=241 and   TIME <253)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[2001] = IF (TIME>=253 and   TIME <265)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[2002] = IF (TIME>=265 and   TIME <277)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[2003] = IF (TIME>=277 and   TIME <289)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
in_cum_Bzwvovo[2004] = IF (TIME>=289 and   TIME <301)  THEN (in_wop_Bzwvovo) ELSE (0)
cum_EA[Jaar](t)                 = cum_EA[Jaar](t - dt) + (in_cum_EA[Jaar]) * dt
        INIT cum_EA[Jaar]       = 0
        Dimensie:               = Units: Requests
in_cum_EA[1980] = IF (TIME>=1 and     TIME <13)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1981] = IF (TIME>=13 and    TIME <25)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1982] = IF (TIME>=25 and    TIME <37)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1983] = IF (TIME>=37 and    TIME <49)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1984] = IF (TIME>=49 and    TIME <61)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1985] = IF (TIME>=61 and    TIME <73)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1986] = IF (TIME>=73 and    TIME <85)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1987] = IF (TIME>=85 and    TIME <97)   THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1988] = IF (TIME>=97 and    TIME <109)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1989] = IF (TIME>=109 and   TIME <121)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1990] = IF (TIME>=121 and   TIME <133)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1991] = IF (TIME>=133 and   TIME <145)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1992] = IF (TIME>=145 and   TIME <157)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1993] = IF (TIME>=157 and   TIME <169)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1994] = IF (TIME>=169 and   TIME <181)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1995] = IF (TIME>=181 and   TIME <193)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1996] = IF (TIME>=193 and   TIME <205)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1997] = IF (TIME>=205 and   TIME <217)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1998] = IF (TIME>=217 and   TIME <229)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[1999] = IF (TIME>=229 and   TIME <241)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[2000] = IF (TIME>=241 and   TIME <253)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[2001] = IF (TIME>=253 and   TIME <265)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[2002] = IF (TIME>=265 and   TIME <277)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[2003] = IF (TIME>=277 and   TIME <289)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
in_cum_EA[2004] = IF (TIME>=289 and   TIME <301)  THEN (door_na_NG) ELSE (0)
cum_EAvovo[Jaar](t)             = cum_EAvovo[Jaar](t - dt) + (in_cum_EAvovo[Jaar]) * dt
        INIT cum_EAvovo[Jaar]   = 0
        Dimensie:               = Units: Requests
in_cum_EAvovo[1980] = IF (TIME>=1 and     TIME <13)   THEN (in_wop_EA_vovo)   ELSE (0)
```

```
in_cum_EAvovo[1981] = IF (TIME>=13 and  TIME <25)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1982] = IF (TIME>=25 and  TIME <37)  THEN ( in_wop_EA_vovo) ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1983] = IF (TIME>=37 and  TIME <49)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1984] = IF (TIME>=49 and  TIME <61)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1985] = IF (TIME>=61 and  TIME <73)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1986] = IF (TIME>=73 and  TIME <85)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1987] = IF (TIME>=85 and  TIME <97)  THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1988] = IF (TIME>=97 and  TIME <109) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1989] = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1990] = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1991] = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1992] = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1993] = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1994] = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1995] = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1996] = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1997] = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1998] = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[1999] = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[2000] = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[2001] = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[2002] = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[2003] = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
in_cum_EAvovo[2004] = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (in_wop_EA_vovo)  ELSE (0)
cum_exit_in_proc(t)          = cum_exit_in_proc(t - dt) + (exit_in_proc) * dt
    INIT cum_exit_in_proc    = 0
exit_in_proc                 = exit_in_AC + exit_in_AC_brp + exit_in_EA + exit_in_EA_vovo +
                               exit_in_NG + exit_in_Bzw + exit_in_Bzw_vovo + exit_Vnm
cum_GP(t)                    = cum_GP(t - dt) + (in_cum_GP) * dt
    INIT cum_GP              = 0
    Dimensie:                = Units: Requests
in_cum_GP                    = GP_3jr+GP_Brp+GP_Bzw+GP_EA+GP_NG
cum_in_jaar[Jaar](t)         = cum_in_jaar[Jaar](t - dt) + (in_cum_in_jaar[Jaar]) * dt
    INIT cum_in_jaar[Jaar]   = 0
    Dimensie:                = Units: Requests
in_cum_in_jaar[1980] = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1981] = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1982] = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1983] = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1984] = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1985] = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1986] = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1987] = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1988] = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1989] = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1990] = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1991] = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1992] = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1993] = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1994] = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1995] = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1996] = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1997] = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1998] = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[1999] = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[2000] = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[2001] = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[2002] = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[2003] = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (instroom) ELSE (0)
in_cum_in_jaar[2004] = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (instroom) ELSE (0)
```

```
cum_in_rmob_jaar[Jaar](t)       = cum_in_rmob_jaar[Jaar](t - dt) + (in_cum_in_rmob_jaar[Jaar]) * dt
        INIT cum_in_rmob_jaar[Jaar]          = 0
        Dimensie:                   = Units: Requests
in_cum_in_rmob_jaar[1980]  = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1981]  = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1982]  = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1983]  = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1984]  = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1985]  = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1986]  = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1987]  = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1988]  = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1989]  = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1990]  = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1991]  = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1992]  = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1993]  = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1994]  = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1995]  = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1996]  = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1997]  = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1998]  = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[1999]  = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[2000]  = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[2001]  = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[2002]  = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[2003]  = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
in_cum_in_rmob_jaar[2004]  = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (RMoB_abs) ELSE (0)
cum_NG[Jaar](t)                 = cum_NG[Jaar](t - dt) + (in_cum_NG[Jaar]) * dt
        INIT cum_NG[Jaar]       = 0
        Dimensie:                   = Units: Requests
in_cum_NG[1980] = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1981] = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1982] = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1983] = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1984] = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1985] = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1986] = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1987] = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1988] = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1989] = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1990] = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1991] = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1992] = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1993] = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1994] = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1995] = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1996] = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1997] = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1998] = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[1999] = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[2000] = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[2001] = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[2002] = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[2003] = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
in_cum_NG[2004] = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (in_wop_NG) ELSE (0)
PFtot_ind[Jaar,INDcap](t)       = PFtot_ind[Jaar,INDcap](t - dt) + (in_PFtot_ind[Jaar,INDcap]) * dt
        INIT PFtot_ind[Jaar,INDcap]          = 0
        Dimensie:                   = Units: Requests
in_PFtot_ind[1980,EA]    = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
```

```
in_PFtot_ind[1980,AC]    = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1980,NG]    = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1980,Bzw]   = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1980,Vnm]   = IF (TIME>=1 and TIME <13) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1981,EA]    = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1981,AC]    = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1981,NG]    = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1981,Bzw]   = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1981,Vnm]   = IF (TIME>=13 and TIME <25) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1982,EA]    = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1982,AC]    = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1982,NG]    = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1982,Bzw]   = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1982,Vnm]   = IF (TIME>=25 and TIME <37) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1983,EA]    = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1983,AC]    = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1983,NG]    = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1983,Bzw]   = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1983,Vnm]   = IF (TIME>=37 and TIME <49) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1984,EA]    = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1984,AC]    = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1984,NG]    = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1984,Bzw]   = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1984,Vnm]   = IF (TIME>=49 and TIME <61) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1985,EA]    = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1985,AC]    = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1985,NG]    = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1985,Bzw]   = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1985,Vnm]   = IF (TIME>=61 and TIME <73) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1986,EA]    = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1986,AC]    = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1986,NG]    = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1986,Bzw]   = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1986,Vnm]   = IF (TIME>=73 and TIME <85) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1987,EA]    = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1987,AC]    = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1987,NG]    = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1987,Bzw]   = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1987,Vnm]   = IF (TIME>=85 and TIME <97) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1988,EA]    = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1988,AC]    = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1988,NG]    = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1988,Bzw]   = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1988,Vnm]   = IF (TIME>=97 and TIME <109) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1989,EA]    = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1989,AC]    = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1989,NG]    = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1989,Bzw]   = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1989,Vnm]   = IF (TIME>=109 and TIME <121) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1990,EA]    = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1990,AC]    = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1990,NG]    = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1990,Bzw]   = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1990,Vnm]   = IF (TIME>=121 and TIME <133) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1991,EA]    = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1991,AC]    = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1991,NG]    = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1991,Bzw]   = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1991,Vnm]   = IF (TIME>=133 and TIME <145) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1992,EA]    = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
```

```
in_PFtot_ind[1992,AC]    = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1992,NG]    = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1992,Bzw]   = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1992,Vnm]   = IF (TIME>=145 and TIME <157) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1993,EA]    = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1993,AC]    = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1993,NG]    = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1993,Bzw]   = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1993,Vnm]   = IF (TIME>=157 and TIME <169) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1994,EA]    = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1994,AC]    = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1994,NG]    = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1994,Bzw]   = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1994,Vnm]   = IF (TIME>=169 and TIME <181) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1995,EA]    = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1995,AC]    = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1995,NG]    = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1995,Bzw]   = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1995,Vnm]   = IF (TIME>=181 and TIME <193) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1996,EA]    = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1996,AC]    = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1996,NG]    = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1996,Bzw]   = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1996,Vnm]   = IF (TIME>=193 and TIME <205) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1997,EA]    = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1997,AC]    = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1997,NG]    = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1997,Bzw]   = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1997,Vnm]   = IF (TIME>=205 and TIME <217) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1998,EA]    = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1998,AC]    = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1998,NG]    = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1998,Bzw]   = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1998,Vnm]   = IF (TIME>=217 and TIME <229) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1999,EA]    = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1999,AC]    = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1999,NG]    = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1999,Bzw]   = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[1999,Vnm]   = IF (TIME>=229 and TIME <241) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2000,EA]    = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2000,AC]    = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2000,NG]    = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2000,Bzw]   = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2000,Vnm]   = IF (TIME>=241 and TIME <253) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2001,EA]    = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2001,AC]    = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2001,NG]    = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2001,Bzw]   = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2001,Vnm]   = IF (TIME>=253 and TIME <265) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2002,EA]    = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2002,AC]    = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2002,NG]    = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2002,Bzw]   = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2002,Vnm]   = IF (TIME>=265 and TIME <277) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2003,EA]    = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2003,AC]    = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2003,NG]    = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2003,Bzw]   = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2003,Vnm]   = IF (TIME>=277 and TIME <289) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2004,EA]    = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (p_IND[EA]) ELSE (0)
```

```
in_PFtot_ind[2004,AC]    = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (p_IND[AC]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2004,NG]    = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (p_IND[NG]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2004,Bzw]   = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (p_IND[Bzw]) ELSE (0)
in_PFtot_ind[2004,Vnm]   = IF (TIME>=289 and TIME <301) THEN (p_IND[Vnm]) ELSE (0)
PFtot_rb[Jaar,RBcap](t)          = PFtot_rb[Jaar,RBcap](t - dt) + (in_PFtot_rb[Jaar,RBcap]) * dt
        INIT PFtot_rb[Jaar,RBcap]  = 0
        Dimensie:                  = Units: Requests
in_PFtot_rb[1980,AC_brp]     = IF TIME>=1 and TIME <13 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1980,vovo_EA]    = IF TIME>=1 and TIME <13 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1980,vovo_Bzw]   = IF TIME>=1 and TIME <13 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1980,Brp]        = IF TIME>=1 and TIME <13 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1981,AC_brp]     = IF TIME>=13 and TIME <25 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1981,vovo_EA]    = IF TIME>=13 and TIME <25 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1981,vovo_Bzw]   = IF TIME>=13 and TIME <25 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1981,Brp]        = IF TIME>=13 and TIME <25 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1982,AC_brp]     = IF TIME>=25 and TIME <37 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1982,vovo_EA]    = IF TIME>=25 and TIME <37 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1982,vovo_Bzw]   = IF TIME>=25 and TIME <37 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1982,Brp]        = IF TIME>=25 and TIME <37 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1983,AC_brp]     = IF TIME>=37 and TIME <49 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1983,vovo_EA]    = IF TIME>=37 and TIME <49 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1983,vovo_Bzw]   = IF TIME>=37 and TIME <49 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1983,Brp]        = IF TIME>=37 and TIME <49 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1984,AC_brp]     = IF TIME>=49 and TIME <61 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1984,vovo_EA]    = IF TIME>=49 and TIME <61 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1984,vovo_Bzw]   = IF TIME>=49 and TIME <61 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1984,Brp]        = IF TIME>=49 and TIME <61 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1985,AC_brp]     = IF TIME>=61 and TIME <73 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1985,vovo_EA]    = IF TIME>=61 and TIME <73 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1985,vovo_Bzw]   = IF TIME>=61 and TIME <73 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1985,Brp]        = IF TIME>=61 and TIME <73 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1986,AC_brp]     = IF TIME>=73 and TIME <85 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1986,vovo_EA]    = IF TIME>=73 and TIME <85 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1986,vovo_Bzw]   = IF TIME>=73 and TIME <85 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1986,Brp]        = IF TIME>=73 and TIME <85 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1987,AC_brp]     = IF TIME>=85 and TIME <97 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1987,vovo_EA]    = IF TIME>=85 and TIME <97 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1987,vovo_Bzw]   = IF TIME>=85 and TIME <97 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1987,Brp]        = IF TIME>=85 and TIME <97 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1988,AC_brp]     = IF TIME>=97 and TIME <109 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1988,vovo_EA]    = IF TIME>=97 and TIME <109 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1988,vovo_Bzw]   = IF TIME>=97 and TIME <109 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1988,Brp]        = IF TIME>=97 and TIME <109 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1989,AC_brp]     = IF TIME>=109 and TIME <121 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1989,vovo_EA]    = IF TIME>=109 and TIME <121 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1989,vovo_Bzw]   = IF TIME>=109 and TIME <121 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1989,Brp]        = IF TIME>=109 and TIME <121 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1990,AC_brp]     = IF TIME>=121 and TIME <133 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1990,vovo_EA]    = IF TIME>=121 and TIME <133 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1990,vovo_Bzw]   = IF TIME>=121 and TIME <133 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1990,Brp]        = IF TIME>=121 and TIME <133 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1991,AC_brp]     = IF TIME>=133 and TIME <145 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1991,vovo_EA]    = IF TIME>=133 and TIME <145 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1991,vovo_Bzw]   = IF TIME>=133 and TIME <145 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1991,Brp]        = IF TIME>=133 and TIME <145 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1992,AC_brp]     = IF TIME>=145 and TIME <157 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1992,vovo_EA]    = IF TIME>=145 and TIME <157 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1992,vovo_Bzw]   = IF TIME>=145 and TIME <157 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1992,Brp]        = IF TIME>=145 and TIME <157 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1993,AC_brp]     = IF TIME>=157 and TIME <169 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
```

```
in_PFtot_rb[1993,vovo_EA]   = IF TIME>=157 and TIME <169 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1993,vovo_Bzw]  = IF TIME>=157 and TIME <169 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1993,Brp]       = IF TIME>=157 and TIME <169 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1994,AC_brp]    = IF TIME>=169 and TIME <181 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1994,vovo_EA]   = IF TIME>=169 and TIME <181 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1994,vovo_Bzw]  = IF TIME>=169 and TIME <181 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1994,Brp]       = IF TIME>=169 and TIME <181 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1995,AC_brp]    = IF TIME>=181 and TIME <193 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1995,vovo_EA]   = IF TIME>=181 and TIME <193 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1995,vovo_Bzw]  = IF TIME>=181 and TIME <193 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1995,Brp]       = IF TIME>=181 and TIME <193 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1996,AC_brp]    = IF TIME>=193 and TIME <205 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1996,vovo_EA]   = IF TIME>=193 and TIME <205 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1996,vovo_Bzw]  = IF TIME>=193 and TIME <205 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1996,Brp]       = IF TIME>=193 and TIME <205 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1997,AC_brp]    = IF TIME>=205 and TIME <217 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1997,vovo_EA]   = IF TIME>=205 and TIME <217 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1997,vovo_Bzw]  = IF TIME>=205 and TIME <217 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1997,Brp]       = IF TIME>=205 and TIME <217 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1998,AC_brp]    = IF TIME>=217 and TIME <229 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1998,vovo_EA]   = IF TIME>=217 and TIME <229 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1998,vovo_Bzw]  = IF TIME>=217 and TIME <229 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1998,Brp]       = IF TIME>=217 and TIME <229 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1999,AC_brp]    = IF TIME>=229 and TIME <241 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[1999,vovo_EA]   = IF TIME>=229 and TIME <241 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[1999,vovo_Bzw]  = IF TIME>=229 and TIME <241 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[1999,Brp]       = IF TIME>=229 and TIME <241 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2000,AC_brp]    = IF TIME>=241 and TIME <253 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2000,vovo_EA]   = IF TIME>=241 and TIME <253 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[2000,vovo_Bzw]  = IF TIME>=241 and TIME <253 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[2000,Brp]       = IF TIME>=241 and TIME <253 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2001,AC_brp]    = IF TIME>=253 and TIME <265 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2001,vovo_EA]   = IF TIME>=253 and TIME <265 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[2001,vovo_Bzw]  = IF TIME>=253 and TIME <265 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[2001,Brp]       = IF TIME>=253 and TIME <265 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2002,AC_brp]    = IF TIME>=265 and TIME <277 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2002,vovo_EA]   = IF TIME>=265 and TIME <277 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[2002,vovo_Bzw]  = IF TIME>=265 and TIME <277 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[2002,Brp]       = IF TIME>=265 and TIME <277 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2003,AC_brp]    = IF TIME>=277 and TIME <289 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2003,vovo_EA]   = IF TIME>=277 and TIME <289 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[2003,vovo_Bzw]  = IF TIME>=277 and TIME <289 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[2003,Brp]       = IF TIME>=277 and TIME <289 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2004,AC_brp]    = IF TIME>=289 and TIME <301 THEN p_RB[AC_brp] ELSE 0
in_PFtot_rb[2004,vovo_EA]   = IF TIME>=289 and TIME <301 THEN p_RB[vovo_EA] ELSE 0
in_PFtot_rb[2004,vovo_Bzw]  = IF TIME>=289 and TIME <301 THEN p_RB[vovo_Bzw] ELSE 0
in_PFtot_rb[2004,Brp]       = IF TIME>=289 and TIME <301 THEN p_RB[Brp] ELSE 0
test_cum(t)                  = test_cum(t - dt) + (CT_sub_uit) * dt
    INIT test_cum            = 0
CT_sub_uit                   = 100
CH_nog_in_P                  = SMTH1(nog_in_P - DELAY(nog_in_P , 1) , 3)
CT_exit_in_proc              = CYCLETIME(exit_in_proc,1)
CT_sub                       = CYCLETIME(CT_sub_uit ,1)
cuminit                      = I_1 + I_10 + I_11 + I_12 + I_13 + I_14 + I_15 + I_16 + I_17 + I_18
                               + I_19 + I_2 + I_20 + I_21 + I_22 + I_25 + I_26 + I_27 + I_28 +
                               I_29 + I_3 + I_30 + I_4 + I_5 + I_6 + I_7 + I_8 + I_9 + I_23
cum_exit                     = cum_exit_3j+cum_exit_HB+cum_exit_in_AC+
                               cum_exit_in_Brp+cum_exit_in_Bzw+cum_exit_in_EA+
                               cum_exit_in_NG+cum_exit_na_Brp+cum_exit__Vnm + cum_GP
cum_I_AC                     = ARRAYSUM(cum_AC[*])
```

Dimensie: = Units: Requests
cum_I_ACvovo = ARRAYSUM(cum_ACvovo[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_BRP = ARRAYSUM(cum_Brp[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_Bzw = ARRAYSUM(cum_Bzw[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_Bzwvovo = ARRAYSUM(cum_Bzwvovo[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_EA = ARRAYSUM(cum_EA[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_EAvovo = ARRAYSUM(cum_EAvovo[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_I_NG = ARRAYSUM(cum_NG[*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_P_jr_RB[Jaar] = ARRAYSUM(PFtot_rb[Jaar,*])
Dimensie: = Units: Requests
cum_P_srt_IND[INDcap] = ARRAYSUM(PFtot_ind[*,INDcap])
Dimensie: = Units: Requests
cum_P_srt_RB[RBcap] = ARRAYSUM(PFtot_rb[*,RBcap])
Dimensie: = Units: Requests
in_Bzw = alsnog_Bzw+in_wop_Bzw
in_vovos = in_wop_Bzwvovo+in_wop_EA_vovo
nog_in_P = cum_in_model-cum_exit
Dimensie: = Units: Requests
nog_in_Psmth = SMTH1(nog_in_P,6)
p_IND[EA] = in_proc_EA
p_IND[AC] = in_proc_AC
p_IND[NG] = in_proc_NG
p_IND[Bzw] = in_proc_Bzw
p_IND[Vnm] = in_proc_Vnm
p_RB[AC_brp] = in_p_ac_brp
p_RB[vovo_EA] = in_p_ea_vovo
p_RB[vovo_Bzw] = in_p_bzw_vovo
p_RB[Brp] = in_proc_Brp
p_vovos = in_p_bzw_vovo+in_p_ea_vovo
tot_nog_in_Proc1 = cuminit+cum_in_model-cum_exit
T_norm_IND_start[EA] = 1
Dimensie: = Months
T_norm_IND_start[AC] = 1
T_norm_IND_start[NG] = 1
T_norm_IND_start[Bzw] = 1
Dimensie: = Months
T_norm_IND_start[Vnm] = 1
verschil_in_ex = cum_RMoB-cum_exit
WenP_ind_ratio = IF tot_wop_IND = 0 THEN 1 ELSE tot_proc_IND/tot_wop_IND

Frame: Doorlooptijden (CT)

blijfkans = CTF_ng / ((CTF_ng+CTF_x2ac+CTF_x2ng+CTF_x3ac)/2)
Dimensie: = Unitless
CT_AcNgEa = IF TIME <= T_no_CT_calc THEN CT_proc_Init ELSE
((CTF_ea*CT_EA) + (CTF_x1ea*CT_x1ea) +
(CTF_x2ac*CT_x2ac) + (CTF_x3ac*CT_x3ac) +
(CTF_x2ng*CT_x2ng)) /
(CTF_ea+CTF_x1ea+CTF_x2ac+CTF_x3ac+CTF_x2ng)
CT_AC_gem = ((CTF_ACbrp*CT_ACbrp) +(CTF_x2ac*CT_x2ac) +
(CTF_x3ac*CT_x3ac)) / (CTF_ACbrp+CTF_x2ac+CTF_x3ac)
Dimensie: = Units: Months
CT_Brp_gem = ((CTF_x4brp*CT_x4Brp) + (CTF_x2Brp*CT_x2Brp)) /
(CTF_x4brp+CTF_x2Brp)

```
CT_Bzwvv_gem          = ((CTF_Bzwvv*CT_Bzwvv) + (CTF_x2Bzw*CT_x2Bzw)
                        +(CTF_x3Bzw*CT_x3Bzw)) /
                        (CTF_Bzwvv+CTF_x2Bzw+CTF_x3Bzw)
      Dimensie:       = Units: Months
CT_Bzw_gem            = ((CTF_Bzw*CT_Bzw) + (CTF_x1bzw*CT_x1bzw)) /
                        (CTF_Bzw+CTF_x1bzw)
      Dimensie:       = Units: Months
CT_EAvv_gem           = ( (CTF_EAvv*CT_EAvv) + (CTF_x2ea*CT_x2ea)
                        +(CTF_x3ea*CT_x3ea) ) / (CTF_EAvv+CTF_x2ea+CTF_x3ea)
      Dimensie:       = Units: Months
CT_EA_gem             = ((CTF_EA*CT_EA) + (CTF_x1ea*CT_x1ea)) /
                        (CTF_EA+CTF_x1ea)
      Dimensie:       = Units: Months
CT_effect             = SMTH1(CT_gem / CT_norm, CT_effect_delay)
      Dimensie:       = Unitless
CT_effect_delay       = 2
CT_gem                = IF factor_switch=0 THEN Tgem ELSE
                        IF factor_switch=1 THEN CT_NG_gem ELSE
                        IF factor_switch=2 THEN CT_EA_gem ELSE
                        IF factor_switch=3 THEN CT_Bzw_gem ELSE
                        IF factor_switch=4 THEN CT_Brp_gem ELSE
                        IF factor_switch=5 THEN CT_Proc_gem ELSE CT_AcNgEa
      Dimensie:       = Month
CT_NG_gem             = ((CTF_NG*CT_NG) + (CTF_x2ng*CT_x2ng)) /
                        (CTF_NG+CTF_x2ng)
      Dimensie:       = Units: Months
CT_norm               = 20
      Dimensie:       = Months
CT_Proc_gem           = IF TIME <= T_no_CT_calc THEN CT_proc_Init ELSE MAX (
                        0.0001 , (((CTF_x2ac * CT_x2ac) + (CTF_x3ac * CT_x3ac) +
                        (CTF_x2ng * CT_x2ng) + (CTF_x2ea * CT_x2ea)+ (CTF_x3ea*
                        CT_x3ea)+(CTF_x2bzw* CT_x2bzw)+ (CTF_x3bzw *
                        CT_x3bzw)+(CTF_x2Brp* CT_x2Brp)+ (CTF_x2Vnm *
                        CT_x2Vnm)+ (CTF_x3Brp * CT_x3Brp) + (CTF_x2HB *
                        CT_x2HB) + (CTF_x4brp * CT_x4brp) + (CTF_x3j * CT_x3j) ) /
                        totflow ) )
      Dimensie:       = Months
CT_proc_Init          = 4
      Dimensie:       = Months
Ef_SP_Qual[INDcap]    = IF Switch_Qual = 1 THEN Ef_SP_Qual_IND[INDcap] ELSE 1
exit_ACbrp%2          = MIN(max% , ((Ef_SP_Qual[AC] +1) / 2) * (IF TIME < T_inv_HB
                        THEN exit_ACbrp_pre_01% ELSE exit_ACbrp_01%))
      Dimensie:       = Unitless
exit_ACbrp_01%        = 0.82
      Dimensie:       = Unitless
exit_ACbrp_pre_01%    = 0.75
      Dimensie:       = Unitless
exit_Brp_def%2        = IF TIME < T_inv_HB THEN exit_Brp_def_pre01% ELSE
                        exit_Brp_def_01%
      Dimensie:       = Unitless
exit_Brp_def_01%      = .05
      Dimensie:       = Unitless
exit_Brp_def_pre01%   = 1
      Dimensie:       = Unitless
exit_bzw%             = 0.88
      Dimensie:       = Unitless
exit_Bzw%2            = MIN(max% , Ef_SP_Qual[Bzw] * exit_bzw%)
      Dimensie:       = Unitless
exit_Bzwvovo%         = 0.30
      Dimensie:       = Unitless
```

```
exit_Bzwvovo%2          = MIN(max% , exit_Bzwvovo%* ( Ef_SP_Qual[Bzw] +1)/2)
    Dimensie:           = Unitless
exit_Bzw_def%           = 0.3
    Dimensie:           = Unitless
exit_Bzw_def%2          = MIN(max% , Ef_SP_Qual[Bzw] * exit_bzw_def_start)
    Dimensie:           = Unitless
exit_bzw_def_start      = SMTH3(exit_Bzw_def% , 48 , 1)
exit_bzw_start          = SMTH3(exit_herz% , 48 , 1)
exit_EA%                = IF TIME < T_inv_VNM - 12 THEN MIN(max% , Ef_SP_Qual[EA]
                          * exit_EA_start ) ELSE MIN(max% , Ef_SP_Qual[EA] *  (IF TIME
                          < T_inv_VNM THEN exit_EA_01% ELSE exit_EA_01%))
    Dimensie:           = Unitless
exit_EAvovo%            = 0.30
    Dimensie:           = Unitless
exit_EAvovo%2           = MIN(max% , exit_EAvovo%* (Ef_SP_Qual[EA] + 1) /2)
    Dimensie:           = Unitless
exit_EA_01%             = 0.42
    Dimensie:           = Unitless
exit_EA_def%            = 0.44
    Dimensie:           = Unitless
exit_EA_def%2           = MIN(max% , IF TIME < T_inv_VNM -12 THEN exit_EA_def_start
                          * Ef_SP_Qual[EA] ELSE IF TIME < T_inv_VNM THEN 0 ELSE 1)
    Dimensie:           = Unitless
exit_EA_def_start       = SMTH3(exit_EA_def% , 48 , 1)
exit_EA_pre01%          = 0.85
    Dimensie:           = Unitless
exit_EA_start           = SMTH3(exit_EA_pre01% , 48 , 1)
    Dimensie:           = Unitless
exit_HB_vovo%           = 0.90
    Dimensie:           = Unitless
exit_HB_vovo%2          = exit_HB_vovo%
    Dimensie:           = Unitless
exit_herz%              = 0.88
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono%              = MIN(max% , Ef_SP_Qual[AC] * (IF TIME < T_inv_HB THEN
                          exit_kono94% ELSE exit_kono01%) )
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono01%            = 0.22
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono94%            = 0.105
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono_def%2         = MIN(max% , Ef_SP_Qual[AC] * (IF TIME < T_inv_HB  THEN
                          exit_kono_def_pre01%  ELSE exit_kono_def_01%))
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono_def_01%       = 0.50
    Dimensie:           = Unitless
exit_kono_def_pre01%    = 0.8
    Dimensie:           = Unitless
exit_NG%                = MIN(max% , Ef_SP_Qual[NG] * (IF TIME < T_inv_AC THEN
                          exit_NG_start ELSE exit_NG_94%) )
    Dimensie:           = Unitless
exit_NG_94%             = 0.2
    Dimensie:           = Unitless
exit_NG_pre94%          = 0.20
    Dimensie:           = Unitless
exit_NG_start           = SMTH3(exit_NG_pre94% , 48 , 0)
exit_Rb%2               = MIN(max%, Ef_SP_Qual[Bzw] * (IF TIME < T_inv_HB THEN
                          exit_Rb_pre01% ELSE exit_Rb_01%))
    Dimensie:           = Unitless
exit_Rb_01%             = 1
```

Dimensie: = Unitless
exit_Rb_pre01% = 0.50
Dimensie: = Unitless
factor_switch = 5
Dimensie: = Unitless
max% = 0.95
Switch_Qual = 1
tijd = TIME
totflow = CTF_x2ac + CTF_x2Brp + CTF_x2bzw + CTF_x2ea + CTF_x3ac + CTF_x3bzw + CTF_x3ea + CTF_x2ng + CTF_x2HB + CTF_x2Vnm + CTF_x3Brp + CTF_x3j + CTF_x4brp
T_no_CT_calc = 12
Dimensie: = Months

Frame: Effecten

T_Routine_IND(t) = T_Routine_IND(t - dt) + (Ch_Routine_IND) * dt
INIT T_Routine_IND = 60
Dimensie: = Unitless

Ch_Routine_IND = IF ABS (Ef2_WW_IND - DELAY(Ef2_WW_IND,1)) < 0.001 THEN 1 ELSE -T_Routine_IND /TE
Dimensie: = 1 / Month
T_Routine_RM(t) = T_Routine_RM(t - dt) + (Ch_Routine_RM) * dt
INIT T_Routine_RM = 60
Dimensie: = Unitless
Ch_Routine_RM = IF ABS (Ef2_WW_RM - DELAY(Ef2_WW_RM,1)) < 0.001 THEN 1 ELSE - T_Routine_RM / TE
Dimensie: = 1 / Month
Duur[wwind] = 6
Dimensie: = Months
Duur[wwrm] = 12
Dimensie: = Months
Duur[reorg] = 6
Dimensie: = Months
Duur[sld] = 5
Dimensie: = Months
Ef1_Reorg = SMTHN (1 - Reorg_all , Tempo[reorg], 10, 1)
Dimensie: = Unitless
Ef1_sld = SMTHN((WW_sld_all*Slammed_Door_grootte), Tempo[sld] ,4)
Dimensie: = Unitless
Ef1_WW_IND = SMTHN (1+ WW_IND_all , Tempo[wwind], 10, 1)
Dimensie: = Unitless
Ef1_WW_RM = SMTHN (1+ WW_RM_all, Tempo[wwrm], 10, 1)
Dimensie: = Unitless
Ef2_Reorg = IF Switch_AutoBeleid = 0 THEN Ef1_Reorg ELSE Ef_auto_Reor
Dimensie: = Unitless
Ef2_WW_IND = IF Switch_AutoBeleid = 0 THEN Ef1_WW_IND ELSE Ef_auto_IND
Dimensie: = Unitless
Ef2_WW_RM = IF Switch_AutoBeleid = 0 THEN Ef1_WW_RM ELSE Ef_auto_RM
Dimensie: = Unitless
Ef_SLD = IF Switch_AutoBeleid = 0 THEN IF Switch_STOP_IND = 1 AND TIME >=BREAK_IND THEN 1 ELSE 1+ Ef1_sld ELSE 1 + Ef_auto_SLD
Dimensie: = Unitless
gewicht_maatregel[Beleid] = JaNee[Beleid]
Dimensie: = Unitless
Gew_Reorg[Beleid] = IF Reorg[Beleid] = 1 THEN gewicht_maatregel[Beleid] ELSE 0

```
Gew_Reorg_all          = MAX(Gew_Reorg[1], Gew_Reorg[2], Gew_Reorg[3],
                         Gew_Reorg[4], Gew_Reorg[5], Gew_Reorg[6], Gew_Reorg[7],
                         Gew_Reorg[8], Gew_Reorg[9], Gew_Reorg[10])
     Dimensie:         = Unitless
Gew_sld[Beleid]        = IF WW_sld[Beleid] = 1 THEN gewicht_maatregel[Beleid] ELSE 0
     Dimensie:         = Unitless
Gew_sld_all            = MAX(Gew_sld[1], Gew_sld[2], Gew_sld[3], Gew_sld[4],
                         Gew_sld[5], Gew_sld[6], Gew_sld[7], Gew_sld[8], Gew_sld[9],
                         Gew_sld[10])
     Dimensie:         = Unitless
Gew_WW_IND[Beleid]     = IF WW_IND[Beleid] = 1 THEN gewicht_maatregel[Beleid] ELSE 0
     Dimensie:         = Unitless
Gew_WW_IND_all         = MAX(Gew_WW_IND[1], Gew_WW_IND[2], Gew_WW_IND[3],
                         Gew_WW_IND[4], Gew_WW_IND[5], Gew_WW_IND[6],
                         Gew_WW_IND[7], Gew_WW_IND[8], Gew_WW_IND[9],
                         Gew_WW_IND[10])
     Dimensie:         = Unitless
Gew_WW_RM[Beleid]      = IF WW_RM[Beleid] = 1 THEN gewicht_maatregel[Beleid] ELSE 0
     Dimensie:         = Unitless
Gew_WW_RM_all          = MAX(Gew_WW_RM[1], Gew_WW_RM[2], Gew_WW_RM[3],
                         Gew_WW_RM[4], Gew_WW_RM[5], Gew_WW_RM[6],
                         Gew_WW_RM[7], Gew_WW_RM[8], Gew_WW_RM[9],
                         Gew_WW_RM[10])
     Dimensie:         = Unitless
Jaar_Reorg[Beleid]     = JaNee_Jr[Beleid]
     Dimensie:         = Years
Jaar_WW[Beleid]        = JaNee_Jr[Beleid]
     Dimensie:         = Years
JaNee[Beleid]          = 0
     Dimensie:         = Unitless
JaNee_Jr[Beleid]       = 3000
     Dimensie:         = Years
JaNee_Mnd[Beleid]      = 3000
     Dimensie:         = Months
Maand_Reorg[Beleid]    = JaNee_Mnd[Beleid]
     Dimensie:         = Months
Maand_WW[Beleid]       = JaNee_Mnd[Beleid]
     Dimensie:         = Month
Month_per_Year         = 12
     Dimensie:         = Months / Year
nivo_ch[wwind]         = 1
nivo_ch[wwrm]          = 1
nivo_ch[reorg]         = .66
nivo_ch[sld]           = 1
No_Time                = -24
     Dimensie:         = Months
Reorg[Beleid]          = IF TIME >= T_Reorg[Beleid] - (Duur[reorg] /2) AND TIME <
                         T_Reorg[Beleid] + (Duur[reorg] /2) THEN 1 ELSE 0
     Dimensie:         = Unitless
Reorg_all              = IF ARRAYSUM(Reorg[*]) >0 THEN Gew_Reorg_all *
                         nivo_ch[reorg] ELSE 0
     Dimensie:         = Unitless
Slammed_Door_grootte   = Slammed_Door_Std*Ef_CT_op_SLD
     Dimensie:         = Unitless
Slammed_Door_Std       = 4.0
     Dimensie:         = Unitless
Startjaar_Simulatie    = 1980
     Dimensie:         = Years
Switch_AutoBeleid      = 1
     Dimensie:         = Unitless
```

Switch_Reorg = 1
Dimensie: = Unitless
Switch_slammed_door = 1
Dimensie: = Unitless
Switch_WW = 1
Dimensie: = Unitless
Tempo[wwind] = 18
Dimensie: = Unitless
Tempo[wwrm] = 24
Dimensie: = Unitless
Tempo[reorg] = 24
Dimensie: = Unitless
Tempo[sld] = 3
Dimensie: = Unitless
T_Beleid[Beleid] = ((Jaar_WW[Beleid] - Startjaar_Simulatie) * Month_per_Year) + Maand_WW[Beleid]
Dimensie: = Months
T_Reorg[Beleid] = IF Switch_Reorg = 1 THEN T_Beleid[Beleid] ELSE No_Time
Dimensie: = Months
T_WW[Beleid] = IF Switch_WW = 1 THEN T_Beleid[Beleid] ELSE No_Time
Dimensie: = Months
T_WW_sld[Beleid] = IF Switch_slammed_door = 1 THEN T_Beleid[Beleid] ELSE No_Time
Dimensie: = Months
WW_IND[Beleid] = IF TIME >= T_WW[Beleid] AND TIME < T_WW[Beleid] + Duur[wwind] THEN 1 ELSE 0
Dimensie: = Unitless
WW_IND_all = IF ARRAYSUM(WW_IND[*]) >0 THEN Gew_WW_IND_all * nivo_ch[wwind] ELSE 0
Dimensie: = Unitless
WW_RM[Beleid] = IF TIME >= T_WW[Beleid] AND TIME < T_WW[Beleid] +Duur[wwrm] THEN 1 ELSE 0
Dimensie: = Unitless
WW_RM_all = IF ARRAYSUM(WW_RM[*]) >0 THEN Gew_WW_RM_all * nivo_ch[wwrm] ELSE 0
Dimensie: = Unitless
WW_sld[Beleid] = IF TIME >= T_WW_sld[Beleid] - Duur[sld] AND TIME < T_WW_sld[Beleid] THEN 1 ELSE 0
Dimensie: = Unitless
WW_sld_all = IF ARRAYSUM(WW_sld[*]) >0 THEN Gew_sld_all * nivo_ch[sld] ELSE 0
Dimensie: = Unitless
Ef_CT_op_SLD = GRAPH (IF Switch_CT = 1 THEN CT_effect ELSE 1)
Dimensie: = Unitless
Routine_IND = GRAPH (SMTH1(T_Routine_IND,1))
Dimensie: = Unitless
Routine_RM = GRAPH (SMTH1(T_Routine_RM,2))
Dimensie: = Unitless

Frame: Grafieken

gem_voorraad_IND = MEAN(tot_voorraad_IND, delay(tot_voorraad_IND,1), delay(tot_voorraad_IND,2), delay(tot_voorraad_IND,3), delay(tot_voorraad_IND,4), delay(tot_voorraad_IND,5) , delay(tot_voorraad_IND,6), delay(tot_voorraad_IND,7), delay(tot_voorraad_IND,8), delay(tot_voorraad_IND,9), delay(tot_voorraad_IND,10), delay(tot_voorraad_IND,11))
gem_voorraad_RB = MEAN(tot_voorraad_RB, delay(tot_voorraad_RB,1), delay(tot_voorraad_RB,2), delay(tot_voorraad_RB,3), delay(tot_voorraad_RB,4), delay(tot_voorraad_RB,5) , delay(tot_voorraad_RB,6), delay(tot_voorraad_RB,7),

delay(tot_voorraad_RB,8), delay(tot_voorraad_RB,9),
delay(tot_voorraad_RB,10), delay(tot_voorraad_RB,11))
SP_gem = SMTH1((SP_IND_gem+SP_RB_gem)/2 , 1)
SP_gem_2 = SMTH1((SP_IND2_gem + SP_RB2_gem)/2 , 1)
SP_Yr_gem = ((SP_ind_Yr_Gem*gem_voorraad_IND) +
(SP_RB_Yr_Gem*gem_voorraad_RB))/
(gem_voorraad_IND+gem_voorraad_RB)
Dimensie: = Unitless
maximale_ARRS = GRAPH (time)
maximale_middelen = GRAPH (time)
minimale_ARRS = GRAPH (time)

Frame: HB Capaciteit

L_Jr_HB(t) = L_Jr_HB(t - dt) + (in_Jr_HB - in_Sr_HB) * dt
INIT L_Jr_HB = 0
COOK TIME = varies
CAPACITY = ∞
FILL TIME = 1
Dimensie: = People
in_Jr_HB = IF L_Jr_HB = 0 THEN L_Stud_HB/DT ELSE 0
in_Sr_HB = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO
OTHERWISE
COOK TIME = opleidingstijd_HB - 1
L_Sr_HB(t) = L_Sr_HB(t - dt) + (in_Sr_HB + L_in_start_HB - Quit_Rate_HB -
Layoff_Rate_HB) * dt
INIT L_Sr_HB = 0
Dimensie: = People
in_Sr_HB = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO
OTHERWISE
COOK TIME = opleidingstijd_HB - 1
L_in_start_HB = IF TIME = T_inv_HB THEN L_start_HB/DT ELSE 0
Quit_Rate_HB = L_Sr_HB/Duur_Empl_HB
Dimensie: = People / Month.
Layoff_Rate_HB = MIN(Desired_Lay_Off_Rate_HB,Max_Lay_Off_Rate_HB)
Dimensie: = People / Month
L_Stud_HB(t) = L_Stud_HB(t - dt) + (Hiring_Rate_HB - in_Jr_HB) * dt
INIT L_Stud_HB = 0
Dimensie: = People
Hiring_Rate_HB = MIN (Vac_HB, max_vacL_HB) / T_Fill_Vac_HB
in_Jr_HB = IF L_Jr_HB = 0 THEN L_Stud_HB/DT ELSE 0
Vac_HB(t) = Vac_HB(t - dt) + (Vac_Creation_Rate_HB - Vac_Cancel_Rate__HB
- Vac_Closure_Rate_HB) * dt
INIT Vac_HB = 0
Dimensie: = People
Vac_Creation_Rate_HB = MAX(0,Des_Vac_Creation_Rate_HB)
Dimensie: = People / Month
Vac_Cancel_Rate__HB = MIN(Des_Vac_Cancel_Rate_HB,Max_Vac_Cancel_HB)
Dimensie: = People / Month
Vac_Closure_Rate_HB = Hiring_Rate_HB
Dimensie: = People / Month
Adjust_For_Labor_HB = (Des_L_HB_tot - L_Sr_HB - L_Jr_HB - L_Stud_HB) /
Labor_Adjust_T_HB
Dimensie: = People / Month
Adjust_for_Vac_HB = (Des_Vac_HB - Vac_HB) / Vac_Adjust_T_HB
Dimensie: = People / Month
Desired_Lay_Off_Rate_HB = Willingness_to_Lay_Off_HB*MAX(0,-Des_Hiring_Rate_HB)
Dimensie: = People / Month
Des_Hiring_Rate_HB = Exp_Attrition_Rate_HB+Adjust_For_Labor_HB
Dimensie: = People / Month
Des_Labor_HB[HBcap] = Des_CR_HB[HBcap] * Std_TpT_HB[HBcap]/Std_WM_HB

```
        Dimensie:               = People
Des_L_HB_tot                    = ARRAYSUM(Des_Labor_HB[*])
Des_Vac_Cancel_Rate_HB          = MAX(0, -Des_Vac_Creation_Rate_HB)
        Dimensie:               = People / Month
Des_Vac_Creation_Rate_HB        = Des_Hiring_Rate_HB+Adjust_for_Vac_HB
        Dimensie:               = People / Month
Des_Vac_HB                      = MAX(0,T_Fill_Vac_HB*Des_Hiring_Rate_HB)
        Dimensie:               = People
Duur_Empl_HB                    = Std_Duur_of_Empl_HB * Ef_SP_Empl_HB
        Dimensie:               = Month
Exp_Attrition_Rate_HB           = Quit_Rate_HB
        Dimensie:               = People / Month
Gem_Layoff_Time_HB              = 12
        Dimensie:               = Months
Gem_Vac_Cancel_Time_HB          = 1
        Dimensie:               = Month
Gem_Verz_HB%                    = ARRAYMEAN(Verzuim%_HB[*])
HB_asiel_FTE%                   = .50
        Dimensie:               = Unitless
Labor_Adjust_T_HB               = 24
        Dimensie:               = Months
L_start_HB                      = 10
maxL_HB                         = IF Switch_Max_HB = 1 THEN RMoB_L_HB * HB_asiel_FTE%
                                  ELSE 100000
Max_Lay_Off_Rate_HB             = L_Sr_HB / Gem_Layoff_Time_HB
        Dimensie:               = People / Month
max_NewL_HB                     = MAX( 1 , maxL_HB - tot_fte_HB )
        Dimensie:               = People
max_stud_HB                     = IF Switch_Max_HB = 1 THEN MAX (0.2 , L_Sr_HB *
                                  max_Stud_per_Sr_HB) ELSE 1000000
        Dimensie:               = People
max_Stud_per_Sr_HB              = 1
max_vacL_HB                     = MIN (max_NewL_HB , max_stud_HB)
        Dimensie:               = People
Max_Vac_Cancel_HB               = Vac_HB/Gem_Vac_Cancel_Time_HB
        Dimensie:               = People / Month
opleidingstijd_HB               = 12
ratio_StudEx_HB                 = L_Stud_HB / L_Sr_HB
        Dimensie:               = Unitless
Rec_SP_HB                       = SMTH3 ( ARRAYMEAN(SP_HB[*]) , 6)
        Dimensie:               = Unitless
SP_gem_HB                       = ARRAYMEAN(SP_HB[*])
        Dimensie:               = Unitless
Std_Duur_of_Empl_HB             = 120
        Dimensie:               = Months
Switch_Max_HB                   = 1
        Dimensie:               = Unitless
totlabor_HB                     = L_Jr_HB+L_Sr_HB
        Dimensie:               = People
tot_fte_HB                      = L_Sr_HB + L_Stud_HB + L_Jr_HB
        Dimensie:               = People
T_Fill_Vac_HB                   = 12
        Dimensie:               = Months
Vac_Adjust_T_HB                 = 6
        Dimensie:               = Months
Willingness_to_Lay_Off_HB       = 0
        Dimensie:               = Unitless
Ef_SP_Empl_HB                   = GRAPH(Rec_SP_HB)
        Dimensie:               = Unitless
RMoB_L_HB                       = GRAPH(TIME)
```

Dimensie: = People

Frame: HB productie

Inwerken_Jr_HB(t) = Inwerken_Jr_HB(t - dt) + (ch_TsHB) * dt
INIT Inwerken_Jr_HB = 0
ch_TsHB = IF(L_Jr_HB > 0.01) THEN 1/opleidingstijd_HB ELSE - Inwerken_Jr_HB/DT
Break_HB = 600
Des_CR_HB[HBcap] = voorraad_RvS[HBcap]/TDDel_HB
Ef_Routine_HB = IF Switch_Routine = 0 THEN 1 ELSE Routine_RM
HB_fte%_nodig[HBcap] = voorraad_RvS[HBcap] / ARRAYSUM(voorraad_RvS[*])
Honderd% = 1
Dimensie: = Unitless
L_Exp_HB_netto = Ef_stud_HB * L_Sr_HB
L_HB[HB] = L_HB_rest +(L_HB_pri*nul)
L_HB[HBvovo] = L_HB_pri + (L_HB_rest * nul)
L_HB2[HBcap] = IF Switch_Stop_HB = 1 AND TIME >= Break_HB THEN stop_TpM ELSE L_HB[HBcap]
L_HB_netto = L_Exp_HB_netto+L_St_HB_netto
L_HB_pri = MIN(Des_Labor_HB[HBvovo] , L_HB_netto)
Dimensie: = People
L_HB_rest = L_HB_netto - L_HB_pri
L_St_HB_netto = Ef_leren_HB * L_Jr_HB
Max_CR_HB[HBcap] = voorraad_RvS[HBcap] / MinDDel_HB
MinDDel_HB = 1
Net_L_HB%[HBcap] = 1-(Verzuim%_HB[HBcap]/100)
Pot_CR_HB[HBcap] = L_HB2[HBcap]*WM_RB_2[HBcap]*Ef_Moe_PotCR_HB[HBcap] * Ef_Reorg *Net_L_HB%[HBcap] /TpT_HB[HBcap]
ratio_JrSr_HB = L_Jr_HB/ max(0.1, L_Sr_HB)
recente_WM_HB[HBcap] = SMTH3(WM_RB_2[HBcap] , 1)
Dimensie: = Month
SP_HB[HBcap] = IF Switch_constant_SP = 1 THEN 1 ELSE
IF Des_CR_HB[HBcap] = 0 THEN 0.1 ELSE IF Std_CR_HB[HBcap] = 0 THEN 10 ELSE Des_CR_HB[HBcap]/Std_CR_HB[HBcap]
Std_CR_HB[HBcap] = L_HB[HBcap]*Std_WM_HB/Std_TpT_HB[HBcap]
Std_TpM_HB[HBcap] = 40
Dimensie: = Requests / Month-Worker
Std_TpT_HB[HBcap] = 1/(Std_TpM_HB[HBcap] /RMIND_factor)
Dimensie: = Month-Worker / Requests
Std_Verz%_HB = 4
Dimensie: = Unitless
Std_WM_HB = 1
Switch_Stop_HB = 0
TCR_HB[HBcap] = MAX(0.05 , MIN(Max_CR_HB[HBcap],Pot_CR_HB[HBcap]))
TDDel_HB = 2
tot_prod_HB = ARRAYSUM(L_HB[*])
TpT_HB[HBcap] = Std_TpT_HB[HBcap] * Ef_WW_RM * Ef_SP_TpT_HB[HBcap] * Ef_Routine_HB
Verzuim%_HB[HBcap] = Std_Verz%_HB * Ef_SP_Verz_HB[HBcap]
voorraad_HB = wop_HB
voorraad_HB_vovo = wop_HB_vovo + (uit_Brp * (Honderd%-exit_Brp_def%2))
voorraad_RvS[HB] = voorraad_HB + (nul*voorraad_HB_vovo)
voorraad_RvS[HBvovo] = voorraad_HB_vovo + (voorraad_HB *nul)
WM_RB_2[HBcap] = Std_WM_HB*Ef_SP_WM_HB[HBcap]
Ef_leren_HB = GRAPH(Inwerken_Jr_HB)
Ef_Moe_PotCR_HB[HBcap] = GRAPH(recente_WM_HB[HBcap])
Ef_SP_TpT_HB[HBcap] = GRAPH(SP_HB[HBcap])
Ef_SP_Verz_HB[HBcap] = GRAPH(SP_HB[HBcap])
Ef_SP_WM_HB[HBcap] = GRAPH(SP_HB[HBcap])
Ef_stud_HB = GRAPH(ratio_JrSr_HB)

Ef_stud_op_HB_ori = GRAPH(ratio_JrSr_HB)
Dimensie: = Unitless

Frame: IND Capaciteit

cum_L_IND_costs(t) = cum_L_IND_costs(t - dt) + (in_cum_IND_costs) * dt
INIT cum_L_IND_costs = 0
in_cum_IND_costs = (L_IND_costs_unit * L_Sr_IND * L_IND_Sr_costs) +
(L_IND_costs_unit * L_Jr_IND * L_IND_Jr_costs) +
(L_IND_costs_unit * L_Stud_IND * L_IND_Stud_costs)
L_Jr_IND(t) = L_Jr_IND(t - dt) + (in_Jr_IND - in_Sr_IND) * dt
INIT L_Jr_IND = 1
COOK TIME = varies
CAPACITY = ∞
FILL TIME = 1
Dimensie: = People
in_Jr_IND = IF L_Jr_IND = 0 THEN L_Stud_IND/DT ELSE 0
in_Sr_IND = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO
OTHERWISE
COOK TIME = opleidingstijd_IND - 1
L_Sr_IND(t) = L_Sr_IND(t - dt) + (in_Sr_IND - Quit_Rate - Layoff_Rate) * dt
INIT L_Sr_IND = RMoB_L_IND - L_Jr_IND - L_Stud_IND
Dimensie: = People
in_Sr_IND = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO
OTHERWISE
COOK TIME = opleidingstijd_IND - 1
Quit_Rate = IF TIME < No_adjust_IND THEN 0 ELSE L_Sr_IND/Duur_Empl
Dimensie: = People / Month
Layoff_Rate = IF TIME < No_adjust_IND THEN 0 ELSE
IN(Desired_Lay_Off_Rate, Max_Lay_Off_Rate)
Dimensie: = People / Month
L_Stud_IND(t) = L_Stud_IND(t - dt) + (HRate_IND - in_Jr_IND) * dt
INIT L_Stud_IND = 1
Dimensie: = People
HRate_IND = MIN (Vac_IND , max_vacL_IND) / T_Fill_Vac_IND
in_Jr_IND = IF L_Jr_IND = 0 THEN L_Stud_IND/DT ELSE 0
Vac_IND(t) = Vac_IND(t - dt) + (Vac_Creation_Rate - Vac_Cancel_Rate -
Vac_Closure_Rate) * dt
INIT Vac_IND = 0
Dimensie: = People
Vac_Creation_Rate = MAX(0,Des_Vac_Crea_Rate)
Dimensie: = People / Month
Vac_Cancel_Rate = MIN(Des_Vac_Cancel_Rate,Max_Vac_Cancel)
Dimensie: = People / Month
Vac_Closure_Rate = HRate_IND
Dimensie: = People / Month
Adjust_L_IND = (Des_L_IND_Tot - L_Stud_IND - L_Jr_IND - L_Sr_IND)/
Labor_Adjust_T
Dimensie: = People / Month
Adjust_Vac_IND = (Des_Vac_IND - Vac_IND) / Vac_Adjust_T
Dimensie: = People / Month
Desired_Lay_Off_Rate = Willingness_to_Lay_Off*MAX(0,-Des_Hiring_Rate)
Dimensie: = People / Month
Des_Hiring_Rate = Exp_Attrition_Rate+Adjust_L_IND
Dimensie: = People / Month
Des_L_IND[INDcap] = IF Switch_L_BrutoNetto = 0 THEN Des_L_IND_Netto[INDcap]
ELSE Des_L_IND_Bruto[INDcap]
Des_L_IND%[INDcap] = Des_L_IND_Netto[INDcap]/ARRAYSUM(Des_L_IND_Netto[*])
Des_L_IND_2 = SMTH1(Des_L_IND_Netto_tot , Des_L_IND_Del)
Des_L_IND_Bruto[INDcap] = Des_L_IND_Netto[INDcap] / (1-(Verzuim%_IND[INDcap] / 100))
Dimensie: = People

```
Des_L_IND_Bruto_Tot          = ARRAYSUM(Des_L_IND_Bruto[*])
Des_L_IND_Del                = 12
Des_L_IND_Netto[INDcap]      = Des_CR_IND[INDcap] * Std_TpT_IND[INDcap]/Std_WM_IND
        Dimensie:            = People
Des_L_IND_Netto_tot          = ARRAYSUM(Des_L_IND_Netto[*])
Des_L_IND_tot                = IF Switch_L_BrutoNetto       = 0 THEN Des_L_IND_Netto_tot
                               ELSE Des_L_IND_Bruto_Tot
Des_Vac_Cancel_Rate          = MAX(0, -Des_Vac_Crea_Rate)
        Dimensie:            = People / Month
Des_Vac_Crea_Rate            = (Des_Hiring_Rate+Adjust_Vac_IND)
        Dimensie:            = People / Month
Des_Vac_IND                  = MAX(0, T_Fill_Vac_IND * Des_Hiring_Rate)
        Dimensie:            = People
Duur_Empl                    = Std_Duur_of_Empl * Ef_SP_Empl_IND
exit_IND_rate                = Layoff_Rate+Quit_Rate
Exp_Attrition_Rate           = Quit_Rate
        Dimensie:            = People / Month
Gem_Layoff_T                 = 48
        Dimensie:            = Months
Gem_Vac_Cancel_T             = 3
        Dimensie:            = Month
groei%_fix_IND               = 20
IND_asiel_FTE%               = 0.5
        Dimensie:            = Unitless
Labor_Adjust_T               = 6
        Dimensie:            = Months
Lpr%smth                     = SMTH1(Lprod%,6)
Lprod%                       = (L_Jr_IND+L_Sr_IND)/tot_fte_IND*100
Lstud%                       = L_Stud_IND/tot_fte_IND*100
L_IND_costs_unit             = 1
        Dimensie:            = Money
L_IND_Jr_costs               = 1.5
L_IND_Sr_costs               = 2
L_IND_Stud_costs             = 1
maxL_IND                     = IF Switch_Max_IND            = 1 THEN  IF Switch_D_hypo = 1
                               AND TIME > 145 THEN  RMoB_L_IND * 0.8  ELSE
                               RMoB_L_IND ELSE 100000
        Dimensie:            = People
Max_Lay_Off_Rate             = L_Sr_IND/Gem_Layoff_T
        Dimensie:            = People / Month
max_newL_IND                 = maxL_IND - tot_fte_IND
        Dimensie:            = People
max_stud_IND                 = IF Switch_Max_IND            = 1 THEN L_Sr_IND *
                               max_Stud_per_Sr_IND ELSE 1000000
        Dimensie:            = People
max_Stud_per_Sr_IND          = Unitless
max_vacL_IND                 = MIN (max_newL_IND , max_stud_IND)
        Dimensie:            = People
Max_Vac_Cancel               = Vac_IND/Gem_Vac_Cancel_T
        Dimensie:            = People / Month
No_adjust_IND                = ((1980 - Startjaar_Simulatie) *12) + T_Maand_no_adj_IND
opleidingstijd_IND           = 12
ratio_StudSr_IND             = L_Stud_IND / L_Sr_IND
        Dimensie:            = Unitless
Rec_SP_IND                   = SMTH3 (ARRAYMEAN(SP_IND[*]) , 6)
        Dimensie:            = Unitless
RMoB_L_IND                   = IF Switch_groei%_fix_IND = 0 THEN IF Switch_Stabiel = 1 THEN
                               Des_L_IND_2 + 10 ELSE RMoB_fte_IND*IND_asiel_FTE% ELSE
                               12 * (1+ (time/(100/groei%_fix_IND)))
SP_gem_IND                   = ARRAYMEAN(SP_IND[*])
```

Std_Duur_of_Empl = 72
Dimensie: = Months
Switch_groei%_fix_IND = 0
Switch_L_BrutoNetto = 1
Switch_Max_IND = 0
Switch_Stabiel = 1
Dimensie: = Unitless
totlabor_IND = L_Jr_IND+L_Sr_IND
tot_fte_IND = L_Stud_IND + L_Jr_IND + L_Sr_IND
T_Fill_Vac_IND = 2
Dimensie: = Months
T_Maand_no_adj_IND = 4
Vac_Adjust_T = 3
Dimensie: = Months
Willingness_to_Lay_Off = 0.1
Dimensie: = Unitless
Ef_SP_Empl_IND = GRAPH(Rec_SP_IND)
Dimensie: = Unitless
RMoB_fte_IND = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time)
Dimensie: = People

Frame: IND Productie

Inwerken_Jr_IND(t) = Inwerken_Jr_IND(t - dt) + (ch_Tsi) * dt
INIT Inwerken_Jr_IND = 0
ch_Tsi = IF(L_Jr_IND > 0) THEN 1/(opleidingstijd_IND) ELSE -
Inwerken_Jr_IND/DT
BREAK_IND = 600
Dimensie: = Month
cr_gem[INDcap] = MEAN(voorraad_IND[INDcap],
DELAY(voorraad_IND[INDcap],1),
DELAY(voorraad_IND[INDcap],2),
DELAY(voorraad_IND[INDcap],3),
DELAY(voorraad_IND[INDcap],4),
DELAY(voorraad_IND[INDcap],5))
Des_CR%_IND[EA] = Des_CR_IND[EA] / ARRAYSUM(Des_CR_IND[*])
Des_CR%_IND[AC] = Des_CR_IND[AC] / ARRAYSUM(Des_CR_IND[*])
Des_CR%_IND[NG] = Des_CR_IND[NG] / ARRAYSUM(Des_CR_IND[*])
Des_CR%_IND[Bzw] = Des_CR_IND[Bzw] / ARRAYSUM(Des_CR_IND[*])
Des_CR%_IND[Vnm] = Des_CR_IND[Vnm] / ARRAYSUM(Des_CR_IND[*])
Des_CR_IND[INDcap] = MEAN(DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +1) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +2) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +3) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +4) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +5) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +6) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +7) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +8) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +9) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +10) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +11),
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +12),
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +13),
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +14) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +15) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +16) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +17) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +18) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +19) ,
DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +20) ,

```
                    DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +21) ,
                    DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +22) ,
                    DELAY(voorraad_IND[INDcap], F_del +23) ) /
                    TDDel_IND[INDcap]
        Dimensie:   = Requests / Month
Ef_Routine_IND      = IF Switch_Routine = 0 THEN 1 ELSE Routine_IND
        Dimensie:   = Unitless:
Ef_WW_IND           = IF Switch_STOP_IND = 1 AND TIME >= BREAK_IND THEN 1
                    ELSE Ef2_WW_IND
        Dimensie:   = Unitless
Fix_L%              = 0.5
        Dimensie:   = Unitless
F_del               = 1
L_fixed[EA]         = L_IND_netto *  (IF TIME < T_inv_AC THEN 0.3 ELSE IF TIME <
                    T_inv_VNM THEN 0.15 ELSE 0.1)
L_fixed[AC]         = L_IND_netto * (IF TIME < T_inv_AC THEN 0 ELSE IF TIME <
                    T_inv_VNM THEN 0.5 ELSE 0.45)
L_fixed[NG]         = L_IND_netto * (IF TIME < T_inv_AC THEN 0.6 ELSE IF TIME <
                    T_inv_VNM THEN 0.3 ELSE 0.25)
L_fixed[Bzw]        = L_IND_netto * (IF TIME < T_inv_AC THEN 0.1 ELSE IF TIME <
                    T_inv_VNM THEN 0.05 ELSE 0.1)
L_fixed[Vnm]        = L_IND_netto * (IF TIME < T_inv_AC THEN 0.0 ELSE IF TIME <
                    T_inv_VNM THEN 0.0 ELSE 0.1)
L_IND[INDcap]       = ( Fix_L% *L_fixed[INDcap]) + ((1-Fix_L%) *
                    L_IND_plus[INDcap])
L_IND%[INDcap]      = L_IND[INDcap] / ARRAYSUM(L_IND[*]) * 100
L_IND2[INDcap]      = IF Switch_STOP_IND =1 AND TIME >= BREAK_IND THEN
                    stop_TpM ELSE L_IND[INDcap]
        Dimensie:   = People
L_IND_first         = MIN(2*Des_L_IND_Netto[AC] , L_IND_netto * 0.5)
        Dimensie:   = People
L_IND_netto         = L_Sr_IND_netto + L_Jr_IND_netto
L_IND_plus[INDcap]  = Des_CR%_IND[INDcap] * L_IND_netto
L_IND_rest          = L_IND_netto- L_IND_first
L_Jr_IND_netto      = Ef_Leren_IND * L_Jr_IND
L_Sr_IND_netto      = Ef_stud_IND * L_Sr_IND
Max_CR_IND[INDcap]  = voorraad_IND[INDcap] / MinDDel[INDcap]
MinDDel[INDcap]     = 1
Net_L_IND%[INDcap]  = 1-(Verzuim%_IND[INDcap]/100)
Pot_CR_IND[INDcap]  = L_IND2[INDcap] * WM_IND[INDcap] * Ef_Moe_PotCR[INDcap]
                    * Ef_Reorg * Net_L_IND%[INDcap] / TpT_IND[INDcap]
        Dimensie:   = Requests / Month
ratio_JrSr_IND      = L_Jr_IND/ max(0.1, L_Sr_IND )
recente_WM[INDcap]  = SMTH1(WM_IND[INDcap] , 3)
        Dimensie:   = Month
SP_IND[INDcap]      = IF Switch_constant_SP=1 THEN 1 ELSE IF Des_CR_IND[INDcap]
                    = 0 AND Std_CR_IND[INDcap] = 0 THEN 1 ELSE IF
                    Std_CR_IND[INDcap] = 0 THEN 10 ELSE IF
                    Des_CR_IND[INDcap] = 0 THEN 0.25 ELSE
                    Des_CR_IND[INDcap]/Std_CR_IND[INDcap]
        Dimensie:   = Unitless
SP_ind2_gem         = smth1(ARRAYSUM(Des_CR_IND[*]) /
                    ARRAYSUM(Std_CR_IND[*]) , 1)
SP_IND_gem          = ARRAYMEAN(SP_IND[*])
SP_ind_Yr_Gem       = MEAN(SP_ind2_gem, delay(SP_ind2_gem,1),
                    delay(SP_ind2_gem,2), delay(SP_ind2_gem,3),
                    delay(SP_ind2_gem,4), delay(SP_ind2_gem,5) ,
                    delay(SP_ind2_gem,6), delay(SP_ind2_gem,7),
                    delay(SP_ind2_gem,8), delay(SP_ind2_gem,9),
                    delay(SP_ind2_gem,10), delay(SP_ind2_gem,11))
```

```
        Dimensie:               = Unitless
Std_CR_IND[INDcap]              = Std_WM_IND * L_IND[INDcap] * Std_CR_pp_IND[INDcap]
Std_CR_pp_IND[EA]               = 17
Std_CR_pp_IND[AC]               = 8
Std_CR_pp_IND[NG]               = 17
Std_CR_pp_IND[Bzw]              = 10
Std_CR_pp_IND[Vnm]              = 17
        Dimensie:               = Requests/(Month-Worker)
Std_TpT_IND[INDcap]             = 1/Std_CR_pp_IND[INDcap]
        Dimensie:               = (Month-Worker) / Request
Std_Verz%_IND                   = 4
        Dimensie:               = Unitless
Std_WM_IND                      = 1
        Dimensie:               = Unitless
stop_TpM                        = 0.001
        Dimensie:               = Requests/(Month-Worker)
Switch_constant_SP              = 1
        Dimensie:               = Unitless
Switch_STOP_IND                 = 0
        Dimensie:               = Unitless
Sw_1  = 0
        Dimensie:               = Unitless
TCR_IND[INDcap]                 = MAX(TCR_min, MIN(Max_CR_IND[INDcap],
                                  Pot_CR_IND[INDcap]) )
TCR_min                         = 0.01
        Dimensie:               = Requests / Month
TDDel_IND[EA]                   = 2
TDDel_IND[AC]                   = 1
TDDel_IND[NG]                   = 4
TDDel_IND[Bzw]                  = 6
TDDel_IND[Vnm]                  = 1
tot_prod_IND                    = ARRAYSUM(L_IND[*])
tot_TCR_IND                     = ARRAYSUM(TCR_IND[*])
tot_voorraad_IND                = ARRAYSUM(voorraad_IND[*])
TpMx_IND[INDcap]                = IF L_IND[INDcap]=0 OR TCR_IND[INDcap]=0 THEN 0 ELSE
                                  TCR_IND[INDcap] / L_IND[INDcap]
TpM_Allin[INDcap]               = Pot_CR_IND[INDcap] / L_IND2[INDcap]
TpM_sec[INDcap]                 = 1/TpT_IND[INDcap]
TpT_IND[INDcap]                 = Std_TpT_IND[INDcap] * Ef_SP_TpT_IND[INDcap] *
                                  Ef_WW_IND * Ef_Routine_IND
        Dimensie:               = (Month-Worker)/Requests
Verzuim%_IND[INDcap]            = Std_Verz%_IND * Ef_SP_Verzuim[INDcap]
voorraad_AC                     = IF TIME < T_inv_AC THEN 0 ELSE wop_AC + intake + p_AC
voorraad_BZW                    = IF TIME < T_inv_VNM THEN wop_Bzw + Na_EA + p_Bzw ELSE
                                  wop_Bzw + p_Bzw
voorraad_EA                     = IF TIME < T_inv_VNM THEN wop_EA + na_NG + p_EA ELSE
                                  wop_EA + p_EA
voorraad_IND[EA]                = voorraad_EA
voorraad_IND[AC]                = voorraad_AC
voorraad_IND[NG]                = voorraad_NG
voorraad_IND[Bzw]               = voorraad_BZW
voorraad_IND[Vnm]               = voorraad_VNM
voorraad_NG                     = IF TIME < T_inv_AC THEN wop_NG + intake + p_NG ELSE
                                  wop_NG + p_NG
voorraad_VNM                    = IF TIME < T_inv_VNM THEN 0 ELSE wop_Vnm + na_NG +
                                  p_Vnm
WM_IND[INDcap]                  = Std_WM_IND*Ef_SP_WM[INDcap]
wop2ctot                        = wop2tot+wopctot
wop2tot                         = voorraad_AC_brp + voorraad_Brp + voorraad_Bzw_vovo +
                                  voorraad_EA_vovo
```

wopctot = voorraad_AC + voorraad_BZW + voorraad_EA + voorraad_NG + voorraad_VNM
Ef_Leren_IND = GRAPH(Inwerken_Jr_IND)
Dimensie: = Unitless
Ef_Moe_PotCR[INDcap] = GRAPH(recente_WM[INDcap])
Dimensie: = Unitless
Ef_SP_Qual_IND[INDcap] = GRAPH(SP_IND[INDcap])
Dimensie: = Unitless
Ef_SP_TpT_IND[INDcap] = GRAPH(SP_IND[INDcap])
Dimensie: = Unitless
Ef_SP_Verzuim[INDcap] = GRAPH(SP_IND[INDcap])
Dimensie: = Unitless
Ef_SP_WM[INDcap] = GRAPH(SP_IND[INDcap])
Dimensie: = Unitless
Ef_stud_IND = GRAPH(ratio_JrSr_IND)
Dimensie: = Unitless

Frame: Procedure

cum_exit_3j(t) = cum_exit_3j(t - dt) + (exit_3j) * dt
INIT cum_exit_3j = 0
exit_3j = IF Switch_3Jaar = 0 OR TIME < T_3jr_start OR TIME > T_3jr_stop THEN 0 ELSE IF ct_wop_3j >= Driejarenbeleid THEN F_3jaren_%*ctf_wop_3j /TE ELSE 0
cum_exit_HB(t) = cum_exit_HB(t - dt) + (exit_HB) * dt
INIT cum_exit_HB = 0
Dimensie: = Requests
exit_HB = CONVEYOR OUTFLOW
cum_exit_in_AC(t) = cum_exit_in_AC(t - dt) + (exit_in_AC + exit_in_AC_brp_94) * dt
INIT cum_exit_in_AC = 0
Dimensie: = Requests
exit_in_AC = kono*exit_kono_def%2/TE
Dimensie: = Requests / Month
exit_in_AC_brp_94 = IF TIME < T_inv_HB THEN na_AC_brp / TE ELSE 0
Dimensie: = Requests / Month
cum_exit_in_Brp(t) = cum_exit_in_Brp(t - dt) + (exit_in_Brp + exit_in_HB_vovo) * dt
INIT cum_exit_in_Brp = 0
Dimensie: = Requests
exit_in_Brp = uit_Brp * exit_Brp_def%2/TE
Dimensie: = Requests / Month
exit_in_HB_vovo = LEAKAGE OUTFLOW
LEAKAGE FRACTION = exit_HB_vovo%2
NO-LEAK ZONE = 1
Dimensie: = Requests / Month
cum_exit_in_Bzw(t) = cum_exit_in_Bzw(t - dt) + (exit_in_Bzw + exit_in_Bzw_vovo) * dt
INIT cum_exit_in_Bzw = 0
Dimensie: = Requests
exit_in_Bzw = uit_Bzw*exit_Bzw_def%2/TE
Dimensie: = Requests / Month
exit_in_Bzw_vovo = LEAKAGE OUTFLOW
LEAKAGE FRACTION = exit_Bzwvovo%2
NO-LEAK ZONE = 0
Dimensie: = Requests / Month
cum_exit_in_EA(t) = cum_exit_in_EA(t - dt) + (exit_in_EA + exit_in_EA_vovo) * dt
INIT cum_exit_in_EA = 0
Dimensie: = Requests
exit_in_EA = uit_EA*exit_EA_def%2/TE
Dimensie: = Requests / Month
exit_in_EA_vovo = LEAKAGE OUTFLOW
LEAKAGE FRACTION = exit_EAvovo%2
NO-LEAK ZONE = 0

```
        Dimensie:               = Requests / Month
cum_exit_in_NG(t)               = cum_exit_in_NG(t - dt) + (exit_in_NG) * dt
        INIT cum_exit_in_NG     = 0
        Dimensie:               = Requests
exit_in_NG                      = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_NG%
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
cum_exit_na_Brp(t)              = cum_exit_na_Brp(t - dt) + (exit_na_Brp) * dt
        INIT cum_exit_na_Brp    = 0
        Dimensie:               = Requests
exit_na_Brp                     = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
cum_exit__Vnm(t)                = cum_exit__Vnm(t - dt) + (exit_Vnm) * dt
        INIT cum_exit__Vnm      = 0
        Dimensie:               = Requests
exit_Vnm                        = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_Vnm_def%
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
intake(t)                       = intake(t - dt) + (instroom - intake_met_AC - intake_zonder_AC) * dt
        INIT intake             = init_intake
        Dimensie:               = Requests
instroom                        = IF Switch_TEST = 0 THEN  IF Switch_CT=0  THEN
                                  in_Europa*ins_%  ELSE in_Europa* MIN ( 1 , ins_% * CT_effect )
                                  ELSE RMoB_abs
        Dimensie:               = Requests / Month
intake_met_AC                   = IF TIME <T_inv_AC THEN 0 ELSE intake/TE
        Dimensie:               = Requests / Month
intake_zonder_AC                = (intake/TE) - intake_met_AC
        Dimensie:               = Requests / Month
kono(t)                         = kono(t - dt) + (exitsub_AC - exit_in_AC - in_wop_AC_brp) * dt
        INIT kono               = 0
        Dimensie:               = Requests
exitsub_AC                      = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_kono%
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_in_AC                      = kono*exit_kono_def%2/TE
        Dimensie:               = Requests / Month
in_wop_AC_brp                   = (kono/TE) -exit_in_AC
        Dimensie:               = Requests / Month
na_AC_brp(t)                    = na_AC_brp(t - dt) + (exit_in_AC_brp - exit_in_AC_brp_94 -
                                  door_na_AC_brp) * dt
        INIT na_AC_brp          = 0
        Dimensie:               = Requests
exit_in_AC_brp                  = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_ACbrp%2
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_in_AC_brp_94               = IF TIME < T_inv_HB THEN na_AC_brp / TE ELSE 0
        Dimensie:               = Requests / Month
door_na_AC_brp                  = IF TIME < T_inv_HB THEN 0 ELSE na_AC_brp / TE
        Dimensie:               = Requests / Month
Na_Bzw(t)                       = Na_Bzw(t - dt) + (door_na_Bzw + alsnog_Brp + door_na_EA_01 -
                                  in_wop_Brp - GP_3jr) * dt
        INIT Na_Bzw             = 0
        Dimensie:               = Requests
door_na_Bzw                     = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
```

```
alsnog_Brp                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
door_na_EA_01               = EA4/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_Brp                  = Na_Bzw
        Dimensie:           = Requests / Month
GP_3jr                      = Na_Bzw * GP * 0.5
        Dimensie:           = Requests / Month
Na_EA(t)                    = Na_EA(t - dt) + (door_na_EA - door_na_EA_01 - in_wop_Bzw) * dt
        INIT Na_EA          = 0
        Dimensie:           = Requests
door_na_EA                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
door_na_EA_01               = EA4/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_Bzw                  = EA2/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
na_NG(t)                    = na_NG(t - dt) + (door_na_NG - in_wop_Vnm - in_wop_EA -
                              GP_EA) * dt
        INIT na_NG          = 0
        Dimensie:           = Requests
door_na_NG                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_Vnm                  = NG_4/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_EA                   = NG_2/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
GP_EA                       = na_NG * GP * GP_mate_IND[EA]
        Dimensie:           = Requests / Month
p_AC(t)                     = p_AC(t - dt) + (in_proc_AC - door_na_AC - exitsub_AC) * dt
        INIT p_AC           = 0
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Requests
in_proc_AC                  = TCR_IND[AC]
        Dimensie:           = Requests / Month
door_na_AC                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
exitsub_AC                  = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_kono%
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
p_AC_brp(t)                 = p_AC_brp(t - dt) + (in_p_ac_brp - alsnog_OC - exit_in_AC_brp) * dt
        INIT p_AC_brp       = 0
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Requests
in_p_ac_brp                 = TCR_RB[AC_brp]
        Dimensie:           = Requests / Month
alsnog_OC                   = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_in_AC_brp              = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_ACbrp%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
p_Brp(t)                    = p_Brp(t - dt) + (in_proc_Brp - exitsub_Brp - exit_na_Brp) * dt
        INIT p_Brp          = init_p_Brp
        TRANSIT TIME        = 1
```

```
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Requests
in_proc_Brp                 = TCR_RB[Brp]
        Dimensie:           = Requests / Month
exitsub_Brp                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_Rb%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_na_Brp                 = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
p_Bzw(t)                    = p_Bzw(t - dt) + (in_proc_Bzw - door_na_Bzw - exitsub_Bzw) * dt
        INIT p_Bzw          = init_p_Bzw
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Requests
in_proc_Bzw                 = TCR_IND[Bzw]
        Dimensie:           = Requests / Month
door_na_Bzw                 = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
exitsub_Bzw                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_Bzw%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
p_Bzw_vovo(t)               = p_Bzw_vovo(t - dt) + (in_p_bzw_vovo - exit_in_Bzw_vovo -
                              alsnog_Brp) * dt
        INIT p_Bzw_vovo     = 0
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Units: Requests
in_p_bzw_vovo               = TCR_RB[vovo_Bzw]
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_in_Bzw_vovo            = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_Bzwvovo%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
alsnog_Brp                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
p_EA(t)                     = p_EA(t - dt) + (in_proc_EA - exitsub_EA - door_na_EA) * dt
        INIT p_EA           = init_p_EA
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
        Dimensie:           = Requests
in_proc_EA                  = TCR_IND[EA]
        Dimensie:           = Requests / Month
exitsub_EA                  = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_EA%
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
door_na_EA                  = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:           = Requests / Month
p_EA_vovo(t)                = p_EA_vovo(t - dt) + (in_p_ea_vovo - alsnog_Bzw -
                              exit_in_EA_vovo) * dt
        INIT p_EA_vovo      = 0
        TRANSIT TIME        = 1
        INFLOW LIMIT        = ∞
        CAPACITY            = ∞
```

```
        Dimensie:               = Requests
in_p_ea_vovo                    = TCR_RB[vovo_EA]
        Dimensie:               = Requests / Month
alsnog_Bzw                      = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_in_EA_vovo                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_EAvovo%2
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
p_HB(t)                         = p_HB(t - dt) + (in_proc_HB - exit_HB) * dt
        INIT p_HB               = 0
        TRANSIT TIME            = 1
        INFLOW LIMIT            = ∞
        CAPACITY                = ∞
        Dimensie:               = Requests
in_proc_HB                      = TCR_HB[HB]
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_HB                         = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
p_HB_vovo(t)                    = p_HB_vovo(t - dt) + (in_p_Hb_vovo - alsnog_HB -
                                  exit_in_HB_vovo) * dt
        INIT p_HB_vovo          = 0
        TRANSIT TIME            = 1
        INFLOW LIMIT            = ∞
        CAPACITY                = ∞
        Dimensie:               = Requests
in_p_Hb_vovo                    = TCR_HB[HBvovo]
        Dimensie:               = Requests / Month
alsnog_HB                       = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_in_HB_vovo                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_HB_vovo%2
        NO-LEAK ZONE            = 1
        Dimensie:               = Requests / Month
p_NG(t)                         = p_NG(t - dt) + (in_proc_NG - door_na_NG - exit_in_NG) * dt
        INIT p_NG               = init_p_NG
        TRANSIT TIME            = 1
        INFLOW LIMIT            = ∞
        CAPACITY                = ∞
        Dimensie:               = Requests
in_proc_NG                      = TCR_IND[NG]
        Dimensie:               = Requests / Month
door_na_NG                      = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_in_NG                      = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_NG%
        NO-LEAK ZONE            = 0
        Dimensie:               = Requests / Month
p_Vnm(t)                        = p_Vnm(t - dt) + (in_proc_Vnm - door_na_Vnm - exit_Vnm) * dt
        INIT p_Vnm              = 0
        TRANSIT TIME            = 1
        INFLOW LIMIT            = ∞
        CAPACITY                = ∞
        Dimensie:               = Requests
in_proc_Vnm                     = TCR_IND[Vnm]
        Dimensie:               = Requests / Month
door_na_Vnm                     = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:               = Requests / Month
exit_Vnm                        = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION        = exit_Vnm_def%
```

```
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
uit_Brp(t)                  = uit_Brp(t - dt) + (exitsub_Brp - exit_in_Brp - in_wop_HB_vovo) * dt
        INIT uit_Brp        = 0
        Dimensie:           = Requests
exitsub_Brp                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_Rb%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_in_Brp                 = uit_Brp * exit_Brp_def%2/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_HB_vovo              = (uit_Brp/TE)-exit_in_Brp
        Dimensie:           = Requests / Month
uit_Bzw(t)                  = uit_Bzw(t - dt) + (exitsub_Bzw - exit_in_Bzw - in_wop_Bzwvovo) *
                              dt
        INIT uit_Bzw        = 0
        Dimensie:           = Requests
exitsub_Bzw                 = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_Bzw%2
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_in_Bzw                 = uit_Bzw*exit_Bzw_def%2/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_Bzwvovo              = (uit_Bzw/TE)-exit_in_Bzw
        Dimensie:           = Requests / Month
uit_EA(t)                   = uit_EA(t - dt) + (exitsub_EA - exit_in_EA - in_wop_EA_vovo) * dt
        INIT uit_EA         = 0
        Dimensie:           = Requests
exitsub_EA                  = LEAKAGE OUTFLOW
        LEAKAGE FRACTION    = exit_EA%
        NO-LEAK ZONE        = 0
        Dimensie:           = Requests / Month
exit_in_EA                  = uit_EA*exit_EA_def%2/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_wop_EA_vovo              = (uit_EA/TE)-exit_in_EA
        Dimensie:           = Requests / Month
wop_AC(t)                   = wop_AC(t - dt) + (intake_met_AC - in_proc_AC - langs_AC) * dt
        INIT wop_AC         = 0
        Dimensie:           = Requests
intake_met_AC               = IF TIME <T_inv_AC THEN 0 ELSE intake/TE
        Dimensie:           = Requests / Month
in_proc_AC                  = TCR_IND[AC]
        Dimensie:           = Requests / Month
langs_AC                    = (wop_AC/TE) - in_proc_AC
        Dimensie:           = Requests / Month
wop_AC_brp(t)               = wop_AC_brp(t - dt) + (in_wop_AC_brp - in_p_ac_brp) * dt
        INIT wop_AC_brp     = 0
        Dimensie:           = Requests
in_wop_AC_brp               = (kono/TE) -exit_in_AC
        Dimensie:           = Requests / Month
in_p_ac_brp                 = TCR_RB[AC_brp]
        Dimensie:           = Requests / Month
wop_Brp(t)                  = wop_Brp(t - dt) + (in_wop_Brp - exit_3j - in_proc_Brp - GP_Brp) *
                              dt
        INIT wop_Brp        = init_wop_Brp
        Dimensie:           = Requests
in_wop_Brp                  = Na_Bzw
        Dimensie:           = Requests / Month
```

```
exit_3j                 = IF Switch_3Jaar = 0 OR TIME < T_3jr_start OR TIME > T_3jr_stop
                          THEN 0 ELSE  IF ct_wop_3j >= Driejarenbeleid THEN
                          F_3jaren_%*ctf_wop_3j /TE ELSE 0
        Dimensie:       = Requests / Month
in_proc_Brp             = TCR_RB[Brp]
        Dimensie:       = Requests / Month
GP_Brp                  = wop_Brp * GP * GP_mate_RM[Brp]
wop_Bzw(t)              = wop_Bzw(t - dt) + (in_wop_Bzw + alsnog_Bzw - GP_Bzw -
                          in_proc_Bzw) * dt
        INIT wop_Bzw    = init_wop_Bzw
        Dimensie:       = Requests
in_wop_Bzw              = EA2/TE
        Dimensie:       = Requests / Month
alsnog_Bzw              = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:       = Requests / Month
GP_Bzw                  = wop_Bzw * GP * GP_mate_IND[Bzw]
        Dimensie:       = Requests / Month
in_proc_Bzw             = TCR_IND[Bzw]
        Dimensie:       = Requests / Month
wop_Bzw_vovo(t)         = wop_Bzw_vovo(t - dt) + (in_wop_Bzwvovo - in_p_bzw_vovo) * dt
        INIT wop_Bzw_vovo = 0
        Dimensie:       = Requests
in_wop_Bzwvovo          = (uit_Bzw/TE)-exit_in_Bzw
        Dimensie:       = Requests / Month
in_p_bzw_vovo           = TCR_RB[vovo_Bzw]
        Dimensie:       = Requests / Month
wop_EA(t)               = wop_EA(t - dt) + (in_wop_EA + door_na_Vnm - in_proc_EA) * dt
        INIT wop_EA     = init_wop_EA
        Dimensie:       = Requests
in_wop_EA               = NG_2/TE
        Dimensie:       = Requests / Month
door_na_Vnm             = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:       = Requests / Month
in_proc_EA              = TCR_IND[EA]
        Dimensie:       = Requests / Month
wop_EA_vovo(t)          = wop_EA_vovo(t - dt) + (in_wop_EA_vovo - in_p_ea_vovo) * dt
        INIT wop_EA_vovo = 0
        Dimensie:       = Requests
in_wop_EA_vovo          = (uit_EA/TE)-exit_in_EA
        Dimensie:       = Requests / Month
in_p_ea_vovo            = TCR_RB[vovo_EA]
        Dimensie:       = Requests / Month
wop_HB(t)               = wop_HB(t - dt) + (alsnog_HB - in_proc_HB) * dt
        INIT wop_HB     = 0
        Dimensie:       = Requests
alsnog_HB               = CONVEYOR OUTFLOW
        Dimensie:       = Requests / Month
in_proc_HB              = TCR_HB[HB]
        Dimensie:       = Requests / Month
wop_HB_vovo(t)          = wop_HB_vovo(t - dt) + (door_na_AC_brp + in_wop_HB_vovo -
                          in_p_Hb_vovo) * dt
        INIT wop_HB_vovo = 0
        Dimensie:       = Requests
door_na_AC_brp          = IF TIME < T_inv_HB THEN 0 ELSE na_AC_brp / TE
        Dimensie:       = Requests / Month
in_wop_HB_vovo          = (uit_Brp/TE)-exit_in_Brp
        Dimensie:       = Requests / Month
in_p_Hb_vovo            = TCR_HB[HBvovo]
        Dimensie:       = Requests / Month
```

```
wop_NG(t)                = wop_NG(t - dt) + (door_na_AC + intake_zonder_AC + alsnog_OC +
                           langs_AC - in_proc_NG - GP_NG) * dt
    INIT wop_NG          = init_wop_NG
    Dimensie:            = Requests
door_na_AC               = CONVEYOR OUTFLOW
    Dimensie:            = Requests / Month
alsnog_OC                = CONVEYOR OUTFLOW
    Dimensie:            = Requests / Month
in_proc_NG               = TCR_IND[NG]
    Dimensie:            = Requests / Month
GP_NG                    = wop_NG * GP * GP_mate_IND[NG]
    Dimensie:            = Requests / Month
wop_Vnm(t)               = wop_Vnm(t - dt) + (in_wop_Vnm - in_proc_Vnm) * dt
    INIT wop_Vnm         = 0
    Dimensie:            = Requests
in_wop_Vnm               = NG_4/TE
    Dimensie:            = Requests / Month
in_proc_Vnm              = TCR_IND[Vnm]
    Dimensie:            = Requests / Month
AC1                      = IF TIME < T_inv_AC THEN 0 ELSE intake
AC2                      = SMTH1(AC1, smP)
AC3                      = IF TIME < T_inv_AC THEN intake ELSE 0
AC4                      = SMTH1(AC3, smP)
    Dimensie:            = Requests
CTF_ACbrp                = SMTH1(CTFLOW(alsnog_OC) ,1)
CTF_bzw                  = SMTH1(CTFLOW(door_na_Bzw),1)
CTF_Bzwvv                = SMTH1(CTFLOW(alsnog_Brp),1)
CTF_ea                   = SMTH1(CTFLOW(door_na_EA), 1)
CTF_eavv                 = SMTH1(CTFLOW(alsnog_Bzw),1)
CTF_ng                   = SMTH1( CTFLOW(door_na_NG) , 1 )
CTF_wop_3j               = CTFLOW(in_wop_Brp)
CTF_x1ac                 = CTFLOW(exitsub_AC)
CTF_x1bzw                = SMTH1(CTFLOW(exitsub_Bzw),1)
CTF_x1ea                 = SMTH1(CTFLOW(exitsub_EA), 1)
CTF_x2ac                 = SMTH1(CTFLOW(exit_in_AC),1)
CTF_x2Brp                = SMTH1( CTFLOW(exit_in_Brp) ,1)
CTF_x2bzw                = SMTH1(CTFLOW(exit_in_Bzw),1)
CTF_x2ea                 = SMTH1(CTFLOW(exit_in_EA),1)
CTF_x2HB                 = SMTH1(CTFLOW(exit_HB),1)
CTF_x2ng                 = SMTH1(CTFLOW(exit_in_NG),1)
CTF_x2Vnm                = SMTH1(CTFLOW(exit_Vnm),1)
CTF_x3ac                 = SMTH1(CTFLOW(exit_in_AC_brp_94),1)
CTF_x3Brp                = SMTH1(CTFLOW(exit_in_HB_vovo),1)
CTF_x3bzw                = SMTH1(CTFLOW(exit_in_Bzw_vovo),1)
CTF_x3ea                 = SMTH1(CTFLOW(exit_in_EA_vovo),1)
CTF_x3j                  = SMTH1(CTFLOW(exit_3j),1)
CTF_x4brp                = SMTH1(CTFLOW(exit_na_Brp) ,1)
    Dimensie:            = Requests per Month
ctmax_AC2                = CTMAX(exit_in_AC,0,1)
ctmax_AC3                = CTMAX(exit_in_AC_brp_94,0,1)
ctmax_brp2               = CTMAX(exit_in_Brp,0,1)
ctmax_brp4               = CTMAX(exit_na_Brp,0,1)
ctmax_Bzw2               = CTMAX(exit_in_Bzw,0,1)
ctmax_Bzw3               = CTMAX(exit_in_Bzw_vovo,0,1)
ctmax_EA2                = CTMAX(exit_in_EA,0,1)
ctmax_EA3                = CTMAX(exit_in_EA_vovo,0,1)
ctmax_NG                 = CTMAX(exit_in_NG,0,1)
    Dimensie:            = Month
CTM_AC                   = CTMEAN(door_na_AC,0,1)
CTM_AC_brp               = CTMEAN(alsnog_OC,0,1)
```

```
CTM_Bzw                 = CTMEAN(door_na_Bzw,0,1)
CTM_BZWvv               = CTMEAN(alsnog_Brp,0,1)
CTM_EA                  = CTMEAN(door_na_EA,0,1)
CTM_EAvv                = CTMEAN(alsnog_Bzw,0,1)
CTM_NG                  = CTMEAN(door_na_NG,0,1)
CTM_Vnm                 = CTMEAN(door_na_Vnm,0,1)
        Dimensie:       = Month
CT_AC                   = CYCLETIME(door_na_AC,1)
CT_ACbrp                = SMTH1(CYCLETIME(alsnog_OC,1) ,1)
CT_Bzw                  = SMTH1(CYCLETIME(door_na_Bzw,1),1)
CT_Bzwvv                = SMTH1(CYCLETIME(alsnog_Brp,1),1)
CT_EA                   = SMTH1( CYCLETIME(door_na_EA,1) ,1)
CT_EAvv                 = SMTH1(CYCLETIME(alsnog_Bzw,1),1)
CT_NG                   = SMTH1(CYCLETIME(door_na_NG,1 ) ,1)
CT_wop_3j               = CYCLETIME(in_wop_Brp,1)
CT_x1ac                 = CYCLETIME(exitsub_AC,1)
CT_x1bzw                = SMTH1(CYCLETIME(exitsub_Bzw,1),1)
CT_x1ea                 = SMTH1(CYCLETIME(exitsub_EA,1) ,1)
CT_x2ac                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_AC,1) ,1)
CT_x2Brp                = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_Brp,1) ,1)
CT_x2bzw                = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_Bzw,1),1)
CT_x2ea                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_EA,1),1)
CT_x2HB                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_HB,1),1)
CT_x2ng                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_NG,1),1)
CT_x2Vnm                = SMTH1(CYCLETIME(exit_Vnm,1),1)
CT_x3ac                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_AC_brp_94,1),1)
CT_x3Brp                = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_HB_vovo,1),1)
CT_x3bzw                = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_Bzw_vovo,1),1)
CT_x3ea                 = SMTH1(CYCLETIME(exit_in_EA_vovo,1),1)
CT_x3j                  = SMTH1(CYCLETIME(exit_3j,1),1)
CT_x4brp                = SMTH1(CYCLETIME(exit_na_brp,1),1)
        Dimensie:       = Month
Driejarenbeleid         = 36
        Dimensie:       = Month
EA1                     = IF TIME < T_inv_VNM  THEN Na_EA  ELSE 0
EA2                     = SMTH1(EA1,12)
EA3                     = IF TIME < T_inv_VNM  THEN 0  ELSE Na_EA
EA4                     = SMTH1(EA3,12)
        Dimensie:       = Requests
exit_Vnm_def%           = 0
        Dimensie:       = Unitless
F_3jaren_%              = .80
        Dimensie:       = Unitless
in_Brp                  = alsnog_Brp+door_na_Bzw+door_na_EA_01
        Dimensie:       = Requests / Month
in_EA                   = door_na_NG
        Dimensie:       = Requests / Month
in_gem                  = MEAN(instroom, DELAY(instroom,1), DELAY(instroom,2),
                          DELAY(instroom,3), DELAY(instroom,4), DELAY(instroom,5),
                          DELAY(instroom,6), DELAY(instroom,7), DELAY(instroom,8),
                          DELAY(instroom,9), DELAY(instroom,10), DELAY(instroom,11))
        Dimensie:       = Requests / Month
in_gem_Ch               = smth1 ( (in_gem - in_gem_hist) *100/ in_gem_hist , 1)
        Dimensie:       = Unitless
in_gem_hist             = DELAY(in_gem,12)
        Dimensie:       = Requests / Month
in_wop_NG               = door_na_AC+intake_zonder_AC+alsnog_OC +langs_AC
        Dimensie:       = Requests / Month
NG_1                    = IF TIME < T_inv_VNM  THEN na_NG  ELSE 0
NG_2                    = SMTH1(NG_1,smP_2)
```

NG_3 = IF TIME < T_inv_VNM THEN 0 ELSE na_NG
NG_4 = SMTH1(NG_3,smP_2)
Dimensie: = Requests
smP = 6
smP_2 = 12
Switch_3Jaar = 1
Switch_CT = 1
Switch_TEST = 0
Dimensie: = Unitless
TE = 1
Dimensie: = Months
WT_voor_AC = CYCLETIME(in_proc_AC,1,1)
WT_voor_ACbrp = CYCLETIME(in_p_ac_brp,1,1)
WT_voor_Brp = CYCLETIME(in_proc_Brp,1,1)
WT_voor_Bzw = SMTH1(CYCLETIME(in_proc_Bzw,1,1) , 1)
WT_voor_bzw_vovo = CYCLETIME(in_p_bzw_vovo,1,1)
WT_voor_EA = CYCLETIME(in_proc_EA,1,1)
WT_voor_EA_vovo = CYCLETIME(in_p_ea_vovo,1,1)
WT_voor_NG = CYCLETIME(in_proc_NG,1,1)
WT_voor_Vnm = CYCLETIME(in_proc_Vnm,1,1)
Dimensie: = Months

Frame: Rb Capaciteit

cum_L_RB_costs(t) = cum_L_RB_costs(t - dt) + (in_cum_RB_costs) * dt
INIT cum_L_RB_costs = 0
Dimensie: = Money
in_cum_RB_costs = (L_RB_costs_unit * L_Sr_RB * L_RB_Sr_costs) + (L_RB_costs_unit * L_Jr_RB * L_RB_Jr_costs) + (L_RB_costs_unit * L_Stud_RB * L_RB_Stud_costs)
Dimensie: = Money / Month
L_Jr_RB(t) = L_Jr_RB(t - dt) + (in_Jr_RB - in_Sr_RB) * dt
INIT L_Jr_RB = 0
COOK TIME = varies
CAPACITY = ∞
FILL TIME = 1
Dimensie: = People
in_Jr_RB = IF L_Jr_RB = 0 THEN L_Stud_RB/DT ELSE 0
Dimensie: = People / Month
in_Sr_RB = CONTENTS OF OVEN AFTER COOK TIME, ZERO OTHERWISE
COOK TIME = opleidingstijd_RB - 1
Dimensie: = People / Month
L_Sr_RB(t) = L_Sr_RB(t - dt) + (in_Sr_RB - Quit_Rate_RB - Layoff_Rate_RB) * dt
INIT L_Sr_RB = RMoB_L_RB - L_Jr_RB - L_Stud_RB
Dimensie: = People
Quit_Rate_RB = IF TIME < No_adjust_RB THEN 0 ELSE L_Sr_RB/Duur_Empl_RB
Dimensie: = People / Month
Layoff_Rate_RB = IF TIME < No_adjust_RB THEN 0 ELSE MIN(Desired_Lay_Off_Rate_RB, Max_Lay_Off_Rate_RB)
Dimensie: = People / Month
L_Stud_RB(t) = L_Stud_RB(t - dt) + (Hiring_Rate_RB - in_Jr_RB) * dt
INIT L_Stud_RB = 0
Dimensie: = People
Hiring_Rate_RB = MIN (Vac_RB, max_vacL_RB) / T_Fill_Vac_RB
Dimensie: = People / Month
in_Jr_RB = IF L_Jr_RB = 0 THEN L_Stud_RB/DT ELSE 0
Dimensie: = People / Month
Vac_RB(t) = Vac_RB(t - dt) + (Vac_Creation_Rate_Rb - Vac_Cancel_Rate_Rb - Vac_Closure_Rate_RB) * dt

```
        INIT Vac_RB             = 0.1
        Dimensie:               = People
Vac_Creation_Rate_Rb            = MAX(0,Des_Vac_Creation_Rate_Rb)
        Dimensie:               = People / Month
Vac_Cancel_Rate_Rb              = MIN(Des_Vac_Cancel_Rate_Rb,Max_Vac_Cancel_Rb)
        Dimensie:               = People / Month
Vac_Closure_Rate_RB             = Hiring_Rate_RB
        Dimensie:               = People / Month
Adjust_Labor_RB                 = (Des_L_RB_Bruto_Tot - L_Sr_RB - L_Jr_RB - L_Stud_RB) /
                                  Labor_Adjust_T_Rb
        Dimensie:               = People / Month
Adjust_Vac_RB                   = (Des_Vac_RB - Vac_RB) / Vac_Adjust_T_Rb
        Dimensie:               = People / Month
Desired_Lay_Off_Rate_RB         = Willingness_to_Lay_Off_RB*MAX(0,-Des_Hiring_Rate_RB)
        Dimensie:               = People/Month
Des_Hiring_Rate_RB              = Exp_Attrition_Rate_RB+Adjust_Labor_RB
        Dimensie:               = People / Month
Des_L_RB[RBcap]                 = Des_CR_RB[RBcap] * Std_TpT_RB[RBcap]/Std_WM_RB
        Dimensie:               = People
Des_L_RB_2                      = SMTH1(Des_L_RB_tot, Des_L_RB_Del)
Des_L_RB_Bruto[RBcap]           = Des_L_RB[RBcap] / (1-(Verzuim%_RB[RBcap] / 100 ) )
        Dimensie:               = People
Des_L_RB_Bruto_Tot              = ARRAYSUM(Des_L_RB_Bruto[*])
Des_L_RB_Del                    = 12
Des_L_RB_tot                    = ARRAYSUM(Des_L_RB[*])
Des_Vac_Cancel_Rate_Rb          = MAX(0, -Des_Vac_Creation_Rate_Rb)
        Dimensie:               = People / Month
Des_Vac_Creation_Rate_Rb        = Des_Hiring_Rate_RB+Adjust_Vac_RB
        Dimensie:               = People / Month
Des_Vac_RB                      = MAX(0,T_Fill_Vac_RB*Des_Hiring_Rate_RB)
        Dimensie:               = People
Duur_Empl_RB                    = Std_Duur_of_Empl_RB * Ef_SP_Empl_RB
        Dimensie:               = Month
Exp_Attrition_Rate_RB           = Quit_Rate_RB
        Dimensie:               = People / Month
fte_RB_VK                       = 0
        Dimensie:               = People
Gem_Layoff_Time_RB              = 48
        Dimensie:               = Month
Gem_Vac_Cancel_T_Rb             = 24
        Dimensie:               = Month
Labor_Adjust_T_Rb               = 6
        Dimensie:               = Months
L_RB_costs_unit                 = 2
        Dimensie:               = Money
L_RB_Jr_costs                   = 1.5
        Dimensie:               = 1 / People-Month
L_RB_Sr_costs                   = 2
        Dimensie:               = 1 / People-Month
L_RB_Stud_costs                 = 1
        Dimensie:               = 1 / People-Month
maxL_RB                         = IF Switch_Max_RB          = 1 THEN RMoB_L_RB ELSE 100000
        Dimensie:               = People
Max_Lay_Off_Rate_RB             = L_Sr_RB / Gem_Layoff_Time_RB
        Dimensie:               = People / Month
max_NewL_RB                     = maxL_RB - tot_fte_RB
        Dimensie:               = People
max_Stud_per_Sr_RB              = 1
        Dimensie:               = Unitless
```

max_stud_RB = IF Switch_Max_RB = 1 THEN L_Sr_RB * max_Stud_per_Sr_RB ELSE 1000000
Dimensie: = People
max_vacL_RB = MIN (max_NewL_RB , max_stud_RB)
Dimensie: = People
Max_Vac_Cancel_Rb = Vac_RB/Gem_Vac_Cancel_T_Rb
Dimensie: = People / Month
No_adjust_RB = ((1980 - Startjaar_Simulatie) * 12) + T_Maand_no_adj_Rb
Dimensie: = Month
opleidingstijd_RB = 12
Dimensie: = Month
ratio_StudSr_RB = L_Stud_RB / L_Sr_RB
Dimensie: = Unitless
RB_asiel_FTE% = .50
Dimensie: = Unitless
Rec_SP_RB = SMTH3 (ARRAYMEAN(SP_RB[*]) , 6)
Dimensie: = Month
RMoB_L_RB = IF Switch_Stabiel = 1 THEN Des_L_RB_2 + 1 ELSE RMoB_fte_RB *RB_asiel_FTE%
SP_gem_RB = ARRAYMEAN(SP_RB[*])
Std_Duur_of_Empl_RB = 72
Dimensie: = Month
Switch_Max_RB = 1
Dimensie: = Unitless
totlabor_RB = L_Jr_RB+L_Sr_RB
tot_fte_RB = L_Sr_RB + L_Stud_RB + L_Jr_RB
Dimensie: = People
T_Fill_Vac_RB = 2
T_Maand_no_adj_Rb = 4
Vac_Adjust_T_Rb = 6
Dimensie: = Months
Willingness_to_Lay_Off_RB = Unitless
Ef_SP_Empl_RB = GRAPH(Rec_SP_RB)
RMoB_fte_RB = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time)
Dimensie: = People

Frame: Rb Productie

Inwerken_Jr_RB(t) = Inwerken_Jr_RB(t - dt) + (ch_Tsrb) * dt
INIT Inwerken_Jr_RB = 0
ch_Tsrb = IF(L_Jr_RB > 0) THEN 1/(opleidingstijd_RB) ELSE - Inwerken_Jr_RB/DT
BREAK_RB = 600
Dimensie: = Month
bruto_TpT_RB[RBcap] = Std_TpT_RB[RBcap] * 100 * Ef_WW_RM
Des_CR%_RB[RBcap] = Des_CR_RB[RBcap] / (ARRAYSUM(Des_CR_RB[*]) - Des_CR_RB[AC_brp])
Des_CR_RB[RBcap] = MEAN(DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+1), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+2), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+3), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+4), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+5), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+6), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+7), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+8), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+9), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+10), DELAY(voorraad_RB[RBcap],F_del+11)) /TDDel_RB[RBcap]
Ef_Reorg = IF Switch_STOP_RB = 1 AND TIME >= BREAK_RB THEN 1 ELSE Ef2_Reorg

```
Ef_Routine_RB          = IF Switch_Routine = 0 THEN 1 ELSE Routine_RM
Ef_WW_RM               = IF Switch_STOP_RB = 1 AND TIME >= BREAK_RB THEN 1
                         ELSE Ef2_WW_RM
      Dimensie:        = Unitless
L_Jr_RB_netto          = Ef_Leren_RB * L_Jr_RB
L_RB[AC_brp]           = L_RB_first + (0* L_RB_next * Des_CR%_RB[AC_brp])
L_RB[vovo_EA]          = (0*L_RB_first) + (L_RB_next * Des_CR%_RB[vovo_EA])
L_RB[vovo_Bzw]         = (0*L_RB_first) + (L_RB_next * Des_CR%_RB[vovo_Bzw])
L_RB[Brp]              = (0*L_RB_first) + (L_RB_next * Des_CR%_RB[Brp])
L_RB2[RBcap]           = IF Switch_STOP_RB      = 1 AND TIME >= BREAK_RB THEN
                         stop_TpM ELSE L_RB[RBcap]
L_RB_first             = MIN(Des_L_RB[AC_brp] , L_RB_netto)
L_RB_netto             = L_Sr_RB_netto+L_Jr_RB_netto
L_RB_next              = L_RB_netto - L_RB_first
L_Sr_RB_netto          = Ef_stud_RB * L_Sr_RB
      Dimensie:        = People
Max_CR_RB[RBcap]       = voorraad_RB[RBcap] / MinDDel_RB[RBcap]
      Dimensie:        = Requests / Month
MinDDel_RB[RBcap]      = 1
Net_L_RB%[RBcap]       = 1-(Verzuim%_RB[RBcap]/100)
nul                    = 0
      Dimensie:        = Unitless
Pot_CR_RB[RBcap]       = L_RB2[RBcap]*WM_RB[RBcap]*Ef_Moe_PotCR_RB[RBcap] *
                         Ef_Reorg *Net_L_RB%[RBcap] /TpT_RB[RBcap]
ratio_JrSr_RB          = L_Jr_RB/ max(0.1, L_Sr_RB )
recente_WM_RB[RBcap]   = SMTH1(WM_RB[RBcap] , 3)
      Dimensie:        = Month
RMIND_factor           = 0.7
      Dimensie:        = Unitless
SP_RB[RBcap]           = IF Switch_constant_SP = 1 THEN 1 ELSE
IF Std_CR_RB[RBcap]    = 0 AND Des_CR_RB[RBcap]      = 0 THEN 1 ELSE IF
                         Des_CR_RB[RBcap]      =0 THEN 0.1 ELSE IF
                         Std_CR_RB[RBcap]= 0 THEN 10 ELSE
                         Des_CR_RB[RBcap]/Std_CR_RB[RBcap]
SP_RB2_gem             = smth1(ARRAYSUM(Des_CR_RB[*]) /
                         ARRAYSUM(Std_CR_RB[*]) , 1)
SP_RB_gem              = ARRAYMEAN(SP_RB[*])
SP_RB_Yr_Gem           = MEAN(SP_RB2_gem, delay(SP_RB2_gem,1),
                         delay(SP_RB2_gem,2), delay(SP_RB2_gem,3),
                         delay(SP_RB2_gem,4), delay(SP_RB2_gem,5) ,
                         delay(SP_RB2_gem,6), delay(SP_RB2_gem,7),
                         delay(SP_RB2_gem,8), delay(SP_RB2_gem,9),
                         delay(SP_RB2_gem,10), delay(SP_RB2_gem,11))
Std_CR_RB[RBcap]       = (L_RB[RBcap]*Std_WM_RB)/Std_TpT_RB[RBcap]
Std_TpM_RB[RBcap]      = 40
      Dimensie:        = Requests / Month-worker
Std_TpT_RB[RBcap]      = 1/ (Std_TpM_RB[RBcap] / RMIND_factor)
      Dimensie:        = Month-Worker  / Request
Std_Verz%_RB           = 4
      Dimensie:        = Unitless
Std_WM_RB              = 1
Switch_Routine         = 1
Switch_STOP_RB         = 0
TCR_RB[RBcap]          = MAX(TCR_min , MIN(Max_CR_RB[RBcap],Pot_CR_RB[RBcap]))
TDDel_RB[AC_brp]       = 1
TDDel_RB[vovo_EA]      = 3
TDDel_RB[vovo_Bzw]     = 3
TDDel_RB[Brp]          = 6
tot_prod_RB            = ARRAYSUM(L_RB[*])
tot_voorraad_RB        = ARRAYSUM(voorraad_RB[*])
```

TpM_Rb_Bruto[RBcap] = Pot_CR_RB[RBcap] / L_RB2[RBcap]
TpM_Rb_Netto[RBcap] = 1 / TpT_RB[RBcap]
TpT_RB[RBcap] = Std_TpT_RB[RBcap] * Ef_WW_RM * Ef_SP_TpT_RB[RBcap] * Ef_Routine_RB
Verzuim%_RB[RBcap] = Std_Verz%_RB * Ef_SP_Verz_RB[RBcap]
voorraad_AC_brp = wop_AC_brp + p_AC_brp+ (kono* (Honderd%-exit_kono_def%2))
voorraad_Brp = IF TIME < T_inv_VNM THEN Na_Bzw + wop_Brp + p_Brp ELSE Na_Bzw + wop_Brp + Na_EA + p_Brp
voorraad_Bzw_vovo = wop_Bzw_vovo + p_Bzw_vovo+ (uit_Bzw* (Honderd%-exit_Bzw_def%2))
voorraad_EA_vovo = wop_EA_vovo + p_EA_vovo+ (uit_EA* (Honderd%-exit_EA_def%2))
voorraad_RB[AC_brp] = voorraad_AC_brp
voorraad_RB[vovo_EA] = voorraad_EA_vovo
voorraad_RB[vovo_Bzw] = voorraad_Bzw_vovo
voorraad_RB[Brp] = voorraad_Brp
voorraad_vovos_en_AC_brp = voorraad_Bzw_vovo+voorraad_EA_vovo+voorraad_AC_brp
Dimensie: = Requests
WM_RB[RBcap] = Std_WM_RB*Ef_SP_WM_RB[RBcap]
Ef_Leren_RB = GRAPH(Inwerken_Jr_RB)
Ef_Moe_PotCR_RB[RBcap] = GRAPH(recente_WM_RB[RBcap])
Ef_SP_TpT_RB[RBcap] = GRAPH(SP_RB[RBcap])
Ef_SP_Verz_RB[RBcap] = GRAPH(SP_RB[RBcap])
Ef_SP_WM_RB[RBcap] = GRAPH(SP_RB[RBcap])
Ef_stud_op_RB_ori = GRAPH(ratio_JrSr_RB)
Ef_stud_RB = GRAPH(ratio_JrSr_RB)
Dimensie: = Unitless

Frame: RMoB

cum_in_model(t) = cum_in_model(t - dt) + (in_cum_in_model) * dt
INIT cum_in_model = 1
Dimensie: = Requests
in_cum_in_model = instroom
Dimensie: = Requests / Month
cum_NL_Hypo(t) = cum_NL_Hypo(t - dt) + (in_NL_Hypo) * dt
INIT cum_NL_Hypo = 1
Dimensie: = Requests
in_NL_Hypo = NL_Hypo
Dimensie: = Requests / Month
cum_RMoB(t) = cum_RMoB(t - dt) + (in_NL) * dt
INIT cum_RMoB = 1
in_NL = IF Switch_D_hypo = 0 THEN RMoB_abs ELSE NL_Hypo
Dimensie: = Requests / Month
cum_WE(t) = cum_WE(t - dt) + (in_WE) * dt
INIT cum_WE = 0
Dimensie: = Requests
in_WE = EUR
Dimensie: = Requests / Month
COA_in_proc = COA_bezetting-COA_stath
EUR = IF Switch_seizoen = 1 THEN EUR_RMoB_sinus ELSE IF Switch_EUR_sm1 = 1 THEN EUR_RMoB_sm1 ELSE IF Switch_EUR_Random = 1 THEN EUR_RMoB_smrandom ELSE EUR_RMoB
Dimensie: = Requests / Month
eur_drvn = DERIVN(SMTH3(EUR/1000,12),1)
EUR_RMoB_sm1 = SMTH1(EUR_RMoB,1)
Dimensie: = Requests / Month
EUR_RMoB_smrandom = SMTH1(RANDOM(EUR_RMoB *0.5, EUR_RMoB * 1.5, seed), Sm_Time)
Dimensie: = Requests / Month

```
init_intake                    = 50
init_p_Brp                     = 1
init_p_Bzw                     = 5
init_p_EA                      = 50
init_p_NG                      = 50
init_wop_Brp                   = 1
init_wop_Bzw                   = 0
init_wop_EA                    = 0
init_wop_NG                    = 0
        Dimensie:              = Requests
in_model_%                     = instroom/EUR*100
        Dimensie:              = Unitless
in_model_%_sm2                 = SMTH1(in_model_%,2)
        Dimensie:              = Unitless
in_model_%_sm3                 = SMTH1(in_model_%,3)
        Dimensie:              = Unitless
in_model_abs_sm2               = SMTH1(instroom,2)
        Dimensie:              = Requests / Month
in_model_abs_sm3               = SMTH1(instroom,3)
        Dimensie:              = Requests / Month
in_NL_norm                     = EUR*NL_norm%/100
        Dimensie:              = Requests / Month
model_100%                     = in_model_%_sm3*100
        Dimensie:              = Unitless
ratio_MW                       = instroom / in_NL
        Dimensie:              = Unitless
ratio_M_norm                   = instroom/in_NL_norm
        Dimensie:              = Unitless
RMoB_%                         = in_NL/EUR*100
        Dimensie:              = Unitlesss
RMoB_%_sm2                     = SMTH1(RMoB_%,2)
        Dimensie:              = Unitlesss
RMoB_%_sm3                     = SMTH1(RMoB_%,3)
        Dimensie:              = Unitlesss
RMoB_100%                      = RMoB_%_sm3*100
        Dimensie:              = Unitlesss
RMoB_abs_sm2                   = SMTH1(in_NL,2)
        Dimensie:              = Requests / Month
RMoB_abs_sm3                   = SMTH1(in_NL,3)
        Dimensie:              = Requests / Month
RMoB_IND_in[INDcap]            = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_IND_uit[INDcap]           = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_IND_voorraad[INDcap]= ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_in[VK]                 = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_uit[VK]                = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_voorraad[VK]           = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_voorraad_AC_en_vovo= RMoB_RB_voorraad[AC] + RMoB_RB_voorraad[vovos]
        Dimensie:              = Month
seed                           = 90
Sm_Time                        = 1
Switch_D_hypo                  = 0
Switch_EUR_Random              = 0
Switch_EUR_sm1                 = 0
Switch_seizoen                 = 1
        Dimensie:              = Unitless
Tgem                           = (intake + wop_AC + wop_AC_brp + p_AC + p_AC_brp +
                                  na_AC_brp + wop_NG + p_NG + na_NG + wop_EA + p_EA_vovo
                                  + p_EA + Na_EA + wop_Vnm + p_Vnm+ wop_Bzw + p_Bzw +
                                  p_Bzw_vovo + wop_EA_vovo + wop_Bzw_vovo + Na_Bzw+
                                  wop_Brp + p_Brp+ wop_HB_vovo + wop_HB +
```

p_HB_vovo+p_HB) /
(ARRAYSUM(TCR_IND[*])+ARRAYSUM(TCR_RB[*])+ARRAY
SUM(TCR_HB[*]))
Dimensie: = Months
verschil_WM = cum_RMoB-cum_in_model
Dimensie: = Requests
verschil_WM% = (cum_in_model - cum_RMoB)/cum_RMoB*100
Dimensie: = Unitless
COA_bezetting = GRAPH(time)
COA_stath = GRAPH(time)
EUR_RMoB = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)* Month_per_Year) + time)
Dimensie: = Requests / Month
EUR_RMoB_sinus = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)* Month_per_Year) + TIME)
Dimensie: = Requests / Month
NL_Hypo = GRAPH(time)
Dimensie: = Requests / Month
RMoB_abs = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time)
Dimensie: = Requests / Month
RMoB_IND_in[INDcap] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_IND_tot_voorraad = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time)
Dimensie: = Requests
RMoB_IND_uit[INDcap] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_IND_voorraad[INDcap] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
Dimensie: = Requests
RMoB_RB_in[VK] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_tot_voorraad = GRAPH(((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time)
Dimensie: = Requests
RMoB_RB_uit[VK] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
RMoB_RB_voorraad[VK] = ((Startjaar_Simulatie - 1980)*12) + time
Dimensie: = Requests

Frame: Switches

auto_2000_Tx = IF auto_2000_T = 0 THEN 9999 ELSE auto_2000_T
auto_94_Tx = IF auto_94_T = 0 THEN 9999 ELSE auto_94_T
Ext_effect = IF Switch_D_effect = 0 THEN 1 ELSE Ext_effect_Sm
Ext_effect_1 = IF TIME < T_Ext_effect - Ext_SLD_effect_Duur THEN 1 ELSE IF
TIME < T_Ext_effect THEN Ext_SLD_effect_Factor ELSE IF TIME
< T_Ext_effect + Ext_RelA_effect_Duur THEN
Ext_RelA_effect_Factor ELSE 1
Dimensie: = Unitless.
Ext_effect_Sm = SMTHN(Ext_effect_1 , Ext_effect_Tempo , 4)
Dimensie: = Unitless
Ext_effect_Tempo = IF Ext_effect_1 = Ext_SLD_effect_Factor THEN
Ext_SLD_Tempo ELSE IF Ext_effect_1 = Ext_RelA_effect_Factor
THEN Ext_RelA_start_Tempo ELSE Ext_RelA_stop_Tempo
Ext_RelA_effect_Duur = 48
Dimensie: = Months
Ext_RelA_effect_Factor = 2
Dimensie: = Unitless
Ext_RelA_start_Tempo = 24
Dimensie: = Unitless
Ext_RelA_stop_Tempo = 24
Dimensie: = Unitless
Ext_SLD_effect_Duur = 9
Dimensie: = Months
Ext_SLD_effect_Factor = 0.5
Dimensie: = Unitless
Ext_SLD_Tempo = 5
Dimensie: = Unitless

```
GP                      = IF Switch_GP        = 0 THEN 0 ELSE  IF TIME >= GP_T AND
                          TIME < GP_T + GP_duur  THEN 1  ELSE 0
        Dimensie:       = Unitless
GP_duur                 = 12
        Dimensie:       = Months
GP_mate_IND[INDcap]     = 0.5
        Dimensie:       = Unitless
GP_mate_RM[RBcap]       = 0.5
        Dimensie:       = Unitless
GP_T                    = 600
        Dimensie:       = Months
InManual                = 1
        Dimensie:       = Requests/Month
ins_%                   = ins_start%
ins_%_init              = 1
        Dimensie:       = Unitless
ins_start%              = IF Switch_STOP_IND = 1 AND TIME >= BREAK_IND THEN
                          NL% * Ef_SLD/100 ELSE (NL% * Ext_effect) * Ef_SLD / 100
        Dimensie:       = Unitless
in_Europa               = IF Switch_AsielStop = 1  AND TIME >= T_noIN THEN InManual
                          ELSE EUR
        Dimensie:       = Requests / Month
NL%                     = IF Switch_CT = 1 THEN NL_norm% ELSE ins_%_init
        Dimensie:       = Unitless
NL_norm%                = 4
        Dimensie:       = Unitless
Switch_AsielStop        = 0
        Dimensie:       = Unitless
Switch_D_effect         = 0
        Dimensie:       = Unitless
switch_GP               = 0
        Dimensie:       = Unitless
Switch_Vw_1994          = 1
        Dimensie:       = Unitless
Switch_Vw_2000          = 0
        Dimensie:       = Unitless
T_3jr_start             = ((T_jaar_start_3jr - Startjaar_Simulatie)*Month_per_Year) +
                          T_maand_start_3jr
        Dimensie:       = Months
T_3jr_stop              = ((T_jaar_stop_3jr - Startjaar_Simulatie)*Month_per_Year) +
                          T_maand_stop_3jr
        Dimensie:       = Months
T_Ext_effect            = ((T_jaar_Ext_effect - Startjaar_Simulatie) * 12) +
                          T_maand_Ext_effect
        Dimensie:       = Months
T_inv_AC                = IF Switch_AutoBeleid = 1 THEN  (IF Switch_Vw_1994          = 1
                          THEN auto_94_Tx ELSE 9999) ELSE  (IF Switch_Vw_1994    = 1
                          THEN T_inv_VW_94 ELSE 9999 )
        Dimensie:       = Months
T_inv_HB                = IF Switch_AutoBeleid = 1 THEN  (IF Switch_Vw_2000          = 1
                          THEN auto_2000_Tx ELSE 9999 ) ELSE  (IF Switch_Vw_2000  = 1
                          THEN T_inv_VW_2000 ELSE 9999)
        Dimensie:       = Months
T_inv_VK                = IF Switch_AutoBeleid        = 1 THEN (IF Switch_Vw_1994    = 1
                          THEN auto_94_Tx + 2 ELSE 9999 ) ELSE  (IF Switch_Vw_1994
                            = 1 THEN T_inv_VW_94 + 2 ELSE 9999)
        Dimensie:       = Months
T_inv_VNM               = IF Switch_AutoBeleid        = 1 THEN  (IF Switch_Vw_2000   = 1
                          THEN auto_2000_Tx ELSE 9999 ) ELSE  (IF Switch_Vw_2000  = 1
                          THEN T_inv_VW_2000 ELSE 9999)
```

Dimensie:	= Months
T_inv_VW_2000	= ((T_jaar_VW_01 - Startjaar_Simulatie)*Month_per_Year) + T_maand_VW_01
Dimensie:	= Months
T_inv_VW_94	= ((T_jaar_VW_94 - Startjaar_Simulatie)*Month_per_Year) + T_maand_VW_94
Dimensie:	= Months
T_jaar_Ext_effect	= 1992
Dimensie:	= Years
T_jaar_start_3jr	= 1991
Dimensie:	= Years
T_jaar_stop_3jr	= 2003
Dimensie:	= Years
T_jaar_VW_01	= 2001
Dimensie:	= Years
T_jaar_VW_94	= 1994
Dimensie:	= Years
T_maand_Ext_effect	= 1
Dimensie:	= Months
T_maand_start_3jr	= 1
Dimensie:	= Months
T_maand_stop_3jr	= 1
Dimensie:	= Months
T_maand_VW_01	= 4
Dimensie:	= Months
T_maand_VW_94	= 1
Dimensie:	= Months
T_noIN	= 100
Dimensie:	= Months

Frame: Totalen

cum_rest	= kono + intake + uit_EA + uit_Bzw
Dimensie:	= Requests
totbak	= intake + wop_NG + p_NG + na_NG + wop_EA + p_EA + uit_EA + wop_EA_vovo + p_EA_vovo + Na_EA + wop_Bzw + p_Bzw + uit_Bzw + wop_Bzw_vovo + p_Bzw_vovo + Na_Bzw + wop_Brp + p_Brp + uit_Brp
totbak_2	= intake + wop_NG + p_NG + na_NG + wop_EA
Dimensie:	= Requests
totbak_3	= p_EA + uit_EA + wop_EA_vovo + p_EA_vovo + Na_EA
Dimensie:	= Requests
totbak_4	= wop_Bzw + p_Bzw + uit_Bzw + wop_Bzw_vovo + p_Bzw_vovo
Dimensie:	= Requests
totbak_5	= Na_Bzw + wop_Brp + p_Brp + uit_Brp
Dimensie:	= Requests
totexitflow	= exit_in_NG + exit_in_EA + exit_in_EA_vovo + exit_in_Bzw + exit_in_Bzw_vovo + exit_in_Brp + exit_na_Brp
Dimensie:	= Requests / Month
tot_nog_in_Proc2	= tot_WP_IND+tot_WP_RM
Dimensie:	= Requests
tot_proc	= tot_proc_IND+tot_proc_RB+tot_proc_HB
Dimensie:	= Requests
tot_proc_HB	= p_HB+p_HB_vovo
Dimensie:	= Requests
tot_proc_IND	= p_AC + p_NG + p_EA + p_Bzw + p_Vnm
Dimensie:	= Requests
tot_proc_RB	= p_AC_brp + p_EA_vovo + p_Bzw_vovo + p_Brp
Dimensie:	= Requests
tot_wop	= tot_wop_IND+tot_wop_RB+tot_wop_HB
Dimensie:	= Requests

tot_Wop_en_Proc = tot_proc+tot_wop
Dimensie: = Requests
tot_wop_HB = wop_HB+wop_HB_vovo + uit_Brp
Dimensie: = Requests
tot_wop_IND = intake + wop_AC + wop_NG + na_NG + wop_Vnm + wop_EA + wop_Bzw + Na_EA
Dimensie: = Requests
tot_wop_RB = wop_AC_brp + wop_EA_vovo + wop_Bzw_vovo + Na_Bzw + kono + uit_Bzw + uit_EA + wop_Brp
tot_WP_AC = wop_AC+p_AC
Dimensie: = Requests
tot_WP_ACbrp = p_AC_brp + wop_AC_brp + kono
Dimensie: = Requests
tot_WP_Brp = p_Brp+Na_Bzw + wop_Brp
Dimensie: = Requests
tot_WP_Bzw = p_Bzw + wop_Bzw + Na_EA
Dimensie: = Requests
tot_WP_Bzwvovo = p_Bzw_vovo + wop_Bzw_vovo + uit_Bzw
Dimensie: = Requests
tot_WP_EA = na_NG + wop_EA + p_EA
Dimensie: = Requests
tot_WP_EAvovo = p_EA_vovo + wop_EA_vovo +uit_EA
Dimensie: = Requests
tot_WP_HB = tot_proc_HB+tot_wop_HB
Dimensie: = Requests
tot_WP_HBsec = p_HB+wop_HB
Dimensie: = Requests
tot_WP_HBvovo = p_HB_vovo+wop_HB_vovo + uit_Brp
Dimensie: = Requests
tot_WP_IND = tot_proc_IND+tot_wop_IND
Dimensie: = Requests
tot_WP_NG = wop_NG+p_NG
Dimensie: = Requests
tot_WP_RB = tot_proc_RB+tot_wop_RB
Dimensie: = Requests
tot_WP_RM = tot_WP_HB+tot_WP_RB
Dimensie: = Requests
tot_WP_Vnm = p_Vnm+wop_Vnm

Bijlage 3

Asielbeleidsmaatregelen

Bijlage 3.1 Overzicht wijzigingen Vreemdelingenwet (1849-2002)

dagtekening	*staatsbladnr.*	*omschrijving m.b.t.* ***Vw***	*i.w.tr.*
13-08-1849	*Stb*. 1849, 39	invoering Vw 1849	
13-01-1965	*Stb*. 1965, 40	invoering Vw 1965	
09-11-1966	*Stb*. 1966, 461	inwerkingtreding Vw 1965	01-01-1967
01-05-1975	*Stb*. 1975, 284	wijziging i.v.m. Wet AROB	01-07-1967
26-06-1975	*Stb*. 1975, 341	wijziging i.v.m. herziening bepalingen in het wetboek van Sv betreffende schadevergoeding wegens voorlopige hechtenis	
09-11-1978	*Stb*. 1978, 737	wijziging i.v.m. Wet arbeid buitenlandse werknemers	01-11-1979
11-12-1980	*Stb*. 1980, 666	wijziging art. 42 i.v.m. nieuwe voorschriften omtrent de wijze van kennisgeving van gerechtelijke mededelingen in strafzaken	
10-03-1984	*Stb*. 1984, 91	wijziging art. 44 i.v.m. invoering Wet indeling geldboetecategorieën	
23-04-1986	*Stb*. 1986, 206	wijziging art. 21, “overeenkomst” wordt “verdrag”	01-10-1986
02-06-1986	*Stb*. 1986, 373	wijziging i.v.m. aanpassing aan de Rijkswet op het Nederlanderschap	
18-12-1986	*Stb*. 1986, 668	wijziging art. 34 i.v.m. de Wet op de Raad van State	01-01-1987
01-07-1987	*Stb*. 1987, 335	wijziging art. 13 onder 3 i.v.m. de verlaging van de minimum leeftijd van meerderjarigheid naar 18 jaar	01-01-1988
19-01-1989	*Stb*. 1989, 6	verzekering grensbewaking	
19-02-1990	*Stb*. 1990, 95	regeling bevoegdheid rechter in kort geding in geschillen betreffende de uitvoering van de vreemdelingenwet	

dagtekening	*staatsbladnr.*	*omschrijving m.b.t.* ***Vw***	*i.w.tr.*
12-12-1991	*Stb*. 1991, 691	regeling betreffende het toezicht op vreemdelingen gedurende de behandeling of na afwijzing van hun verzoek om toelating	
21-05-1992	*Stb*. 1992, 244	uitwisseling van gegevens (invoering sociaal-fiscaal nummer gemeenten)	
24-02-1993	*Stb*. 1993, 141	wijziging i.v.m. Schengen-akkoord (geleidelijke afschaffing v/d controle a/d gemeenschappelijke grenzen)	
09-12-1993	*Stb*. 1993, 660 & 725	wijziging i.v.m. Wet op de Identificatieplicht	18-01-1994
23-12-1993	*Stb*. 1993, 690 & 707	aanpassing aan de wijzigingen in de wet Awb	31-12-1993
29-06-1994	*Stb*. 1994, 501	vervanging Raad voor Rechtsbijstand door het Bureau Rechtsbijstandvoorziening	15-07-1994
22-06-1994	*Stb*. 1994, 573	wijziging i.v.m. wijziging van de binnentredingsbepalingen	01-10-1994
01-12-1994	*Stb*. 1994, 849	veilig land van herkomst	01-01-1995
21-12-1994	*Stb*. 1994, 959	wet tot vaststelling v/d Wet arbeid vreemdelingen	
02-02-1995	*Stb*. 1995, 43	wijziging i.v.m. veilig derde land	08-02-1995
12-04-1995	*Stb*. 1995, 250	tekstuele wijzigingen	15-05-1995
03-04-1996	*Stb*. 1996, 366	wijziging art. 50 in art. 50 & 50a	
06-02-1997	*Stb*. 1997, 63	wijziging i.v.m. aanpassing wet herziening adviesstelsel	
17-04-1997	*Stb*. 1997, 192	wijziging i.v.m. de erkenning van de vrijheid van levensovertuiging als grondrecht	
05-07-1997	*Stb*. 1997, 323	wijziging i.v.m. Wet adviesstelsel Justitie	
04-12-1997	*Stb*. 1997, 580	aanpassingswet 3e tranche Awb	01-01-1998
26-03-1998	*Stb*. 1998, 203	koppelen aanspraak op voorzieningen aan rechtmatig verblijf	01-07-1998
11-06-1998	Stb, 1998, 334	wijziging art. 4, 7a, 12b, 15a, 15e, 29, 33a, 34, 48, 23, 31, toevoeging art. 4b	01-07-1998
26-10-1998	*Stb*. 1998, 613	wettelijke vastlegging van de machtiging tot voorlopig verblijf	11-12-1998
21-01-1999	*Stb*. 1999, 29	ongedocumenteerden	01-02-1999
28-01-1999	*Stb*. 1999, 30	vernummering	04-02-1999
19-04-1999	*Stb*. 1999, 194	wijziging i.v.m. reorganisatie OM en instelling Landelijk Parket	
05-06-2000	*Stb*. 2000, 239	uitbreiding aantal nevenzittingsplaatsen	
23-11-2000	*Stb*. 2000, 495	invoering Vreemdelingenwet 2000	01-04-2001
13-07-2002	*Stb*. 2002, 440	wijziging i.v.m. aanpassing Advocatenwet aan richtlijn 98/5/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie	

Bijlage 3.2 Overzicht wijzigingen Vreemdelingenbesluit

dagtekening	*staatsbladnr.*	*omschrijving m.b.t.* ***Vb***	*i.w.tr.*
10-01-1957	*Stb*. 1957, 3	invoering Vluchtelingenbesluit	
16-10-1964	*Stb*. 1964, 394	wijziging	
19-09-1966	*Stb*. 1966, 387	invoering Vreemdelingenbesluit	
15-07-1969	*Stb*. 1969, 305	wijziging i.v.m. de Richtlijn Raad van Europese Gemeenschappen inzake de opheffing van de beperkingen van de verplaatsing en het verblijf van werknemers der Lid-Staten en van hun familie binnen de Gemeenschap	
27-11-1972	*Stb*. 1972, 615	wijziging i.v.m. Richtlijn Raad van Europese Gemeenschappen i.v.m. uitbreiding werkingssfeer Richtlijn 25/02/1964 m.b.t. het verblijf van vreemdelingen op het grondgebied van een Lid-Staat na er een betrekking te hebben vervuld	
28-05-1974	*Stb*. 1974, 349	wijziging i.v.m. de Richtlijn Raad van Europese Gemeenschappen inzake de opheffing van de beperkingen ter zake van vestiging en het verrichten van diensten	
21-11-1974	*Stb*. 1974, 708	wijziging i.v.m. Richtlijn Raad van Europese Gemeenschappen m.b.t. het verblijf van vreemdelingen op het grondgebied van een Lid-Staat na er een werkzaamheid anders dan in loondienst te hebben uitgeoefend	
17-06-1977	*Stb*. 1977, 341	terminologische aanpassingen	
24-12-1977	*Stb*. 1977, 630	wijziging i.v.m. de aanpassing rechtsbescherming i.v.m. Richtlijn 25/04/1964 Raad van Europese Economische Gemeenschappen	
09-02-1981	*Stb*. 1981, 30	wijziging i.v.m. toetreding van de Helleense Republiek tot de EEG en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie	
09-12-1987	*Stb*. 1987, 558	wijziging art 47 i.v.m. verlaging minimum leeftijd voor meerderjarigheid naar 18 jaar	
07-11-1989	*Stb*. 1989, 500	wijziging art 9 & 10	
03-09-1991	*Stb*. 1991, 692	wijziging art 50 Verzoek toelating vluchteling	05-09-1991
23-06-1992	*Stb*. 1992, 329	EEG richtlijnen economisch niet-actieven	30-06-1992

dagtekening	*staatsbladnr.*	*omschrijving m.b.t.* ***Vb***	*i.w.tr.*
06-11-1992	*Stb*. 1992, 590	- verruiming categorie inrichtingen voor vreemdelingenbewaring - wijziging voorschriften procedure bij de advies commissie voor - vreemdelingenzaken - opheffing tijdslimiet voor bewaring in een politiebureau - procedure voorschriften v/h geven v. aanwijzingen ingevolge art. 18a	08-11-1992
06-11-1992	*Stb*. 1992, 590	wijziging i.v.m. Schengen akkoord	
25-11-1993	*Stb*. 1993, 625		26-03-1995
13-12-1993	*Stb*. 1993, 659	wettelijke basis om in bewaring gestelde vreemdelingen in een gemeenschappelijke detentieruimte te kunnen onderbrengen	14-12-1993
30-12-1993	*Stb*. 1994, 8	wijziging i.v.m. herziening Vreemdelingenwet	02-01-1994
23-02-1994	*Stb*. 1994, 146	identificatieplicht	idem aan wet op de ident. plicht
07-04-1994	*Stb*. 1994, 265	aanpassingsbesluit politiewet (politieregio's)	
16-06-1994	*Stb*. 1994, 450	voertuigreglement	
07-07-1994	*Stb*. 1994, 526	gewijzigde indiening aanvragen om toelating als vluchteling (wijziging NTOM)	16-10-1994
10-07-1995	*Stb*. 1995, 356	aanwijzing derde veilige landen: Polen, Tsjechië, Zwitserland	11-07-1995
04-03-1996	*Stb*. 1996, 167	herziening douanewet	01-06-1996
22-12-1997	*Stb*. 1997, 764	aanpassing aan 3e tranche Awb	01-01-1998
03-07-1998	*Stb*. 1998, 400	koppelingswet	
01-07-1998	*Stb*. 1998, 497	wijziging i.v.m. invoering machtiging tot voorlopig verblijf (aanwijzing categorieën vrijgestelde vreemdelingen)	11-12-1998
18-11-1998	*Stb*. 1998, 644	uitvoering art. 48, 4e lid, Vreemdelingenwet, gegevensuitwisseling met bestuursorganen	19-12-1998
14-12-2000	*Stb*. 2000 ,563	wijziging i.v.m. invoering Besluit personenvervoer 2000	01-01-2001
23-11-2000	*Stb*. 2000, 497	invoering vreemdelingenbesluit	01-04-2001
19-03-2001	*Stb*. 2001, 143	wijziging i.v.m. invoering Vreemdelingenwet 2000	01-04-2001
05-07-2002	*Stb*. 2002, 371	voortgezet verblijf criminele vreemdelingen	17-07-2002
06-12-2002	*Stb*. 2002, 604	wijziging i.v.m. mijnbouwwet	

Bijlage 3.3 Tussentijdse Berichten Vreemdelingencirculaire

De Vc 1966 betrof een interne circulaire. Deze is alleen gedagtekend en oorspronkelijk niet opeenvolgend genummerd. De circulaires zijn in dit overzicht eerst gesorteerd per deel en daarna op datum. De hier gehanteerde aangepaste nummering is daarop gebaseerd (jaartal gevolgd door deelaanduiding en volgnummer per jaar)

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
		Deel A	
TBV 66/1970/A/1	• Folders	Vc 1966 deel A	02-11-1970
TBV 66/1971/A/1	• Folders	Vc 1966 deel A	21-05-1971
TBV 66/1972/A/1	• Vademecum	Vc 1966 deel A	26-04-1972
TBV 66/1976/A/1	• Wijziging benaming hoofdafdeling	Vc 1966 deel A	02-06-1976
TBV 66/1977/A/1	• Aanwijzing hoofd hoofdafdeling Toezicht Vreemdelingen en Grensbewaking	Vc 1966 deel A	31-07-1977
TBV 66/1978/A/1	• Verhuizing	Vc 1966 deel A	09-11-1978
TBV 66/1979/A/1	• Folders	Vc 1966 deel A	28-05-1979
TBV 66/1979/A/2	• Wijzing beleid ter anticipatie persbericht aangaande verschijnen notitie inzake het vreemdelingenbeleid	Vc 1966 deel A	26-06-1979
TBV 66/1979/A/3	• Huidige personele bezetting directie Vreemdelingenzaken	Vc 1966 deel A	11-07-1979
TBV 66/1979/A/4	• Opgave namen en doorkiesnummers medewerkers	Vc 1966 deel A	11-07-1979
TBV 66/1980/A/1	• Aanwijzing hoofd afdeling Beleidsvoorbereiding en Toezicht Uitvoering	Vc 1966 deel A	09-05-1980
TBV 66/1980/A/2	• Verantwoordelijkheid voor uitvoering Vreemdelingenwet	Vc 1966 deel A	10-09-1980
TBV 66/1981/A/1	• Opgave namen medewerkers	Vc 1966 deel A	26-02-1981
TBV 66/1982/A/2	• Opgave personele bezetting	Vc 1966 deel A	12-01-1982
		Deel C	
TBV 66/1977/C/1	• Onderdanen Rhodesië in bezit Britse concessionary passports	Vc 1966 Bijlage C1	22-08-1977
TBV 66/1977/C/2	• Fantasiepaspoorten	Vc 1966 Bijlage C1	01-11-1977
TBV 66/1978/C/1	• Erkenning Spaanse indentiteitskaart	Vc 1966 Bijlage C1	20-03-1978

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1978/C/2	• Fantasiepaspoorten	Vc 1966 Bijlage C1	28-08-1978
TBV 66/1972/C/1	• Intrekking Rijksbijdrageregeling	Vc 1966 Bijlage C9	17-03-1971
TBV 66/1973/C/1	• Verlenen vergunning tot vestiging	Vc 1966 Bijlage C19	21-08-1972
TBV 66/1973/C/2	• Verlenen vergunning tot vestiging	Vc 1966 Bijlage C19	04-07-1973
TBV 66/1973/C/3	• Verlening verdergaande bevoegdheden hoofden plaatselijke politie	Vc 1966 Bijlage C19	04-07-1973
TBV 66/1973/C/4	• Verlening verdergaande bevoegdheden hoofden plaatselijke politie (nieuw)	Vc 1966 Bijlage C19	04-07-1973
TBV 66/1973/C/5	• Toepassing vreemdelingenvoorschriften t.a.v. Britse onderdanen	Vc 1966 Bijlage C19	11-09-1973
TBV 66/1974/C/1	• Verstrekken van inlegvel	Vc 1966 Bijlage C19	20-02-1975
TBV 66/1975/C/1	• Visumplicht Pakistan	Vc 1966 Bijlage C19	-
TBV 66/1975/C/2	• Heffen waarborgsommen	Vc 1966 Bijlage C19	01-03-1975
TBV 66/1975/C/3	• Informatie omtrent het vreemdelingenbeleid	Vc 1966 Bijlage C19	07-07-1975
TBV 66/1975/C/4	• Informatie omtrent het vreemdelingenbeleid (nieuw)	Vc 1966 Bijlage C19	07-07-1975
TBV 66/1976/C/1	• Terugbetaling waarborgsommen Turkse werknemers	Vc 1966 Bijlage C19	24-02-1976
TBV 66/1976/C/2	• Eurpees verdrag sociale en medische bijstand	Vc 1966 Bijlage C19	01-12-1976
TBV 66/1977/C/3	• Wijziging art 47 Vb en wijziging in Vv	Vc 1966 Bijlage C19	17-12-1977
TBV 66/1978/C/3	• Vervallen van rechtswege van vergunning tot vestiging	Vc 1966 Bijlage C19	23-05-1978
TBV 66/1978/C/4	• Informatie omtrent het vreemdelingenbeleid	Vc 1966 Bijlage C19	29-06-1978
TBV 66/1978/C/5	• Vergunning tot vestiging	Vc 1966 Bijlage C19	30-11-1978
TBV 66/1979/C/1	• Australisch Certificate of Identity	Vc 1966 Bijlage C19	09-01-1979
TBV 66/1979/C/2	• Verstrekken inlegvel	Vc 1966 Bijlage C19	25-06-1979
TBV 66/1979/C/3	• Bijstand vreemdelingen	Vc 1966 Bijlage C19	06-12-1979
TBV 66/1980/C/1	• 32e wijziging Vc	Vc 1966 Bijlage C19	09-01-1980
TBV 66/1980/C/2	• Binnenkomst en/of verblijf zonder m.v.v.	Vc 1966 Bijlage C19	10-06-1980

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1980/C/3	• Verzoeken vergunning tot verblijf, niet in persoon ingediend	Vc 1966 Bijlage C19	02-09-1980
TBV 66/1980/C/4	• Bijstand aan vreemdelingen	Vc 1966 Bijlage C19	01-10-1980
TBV 66/1981/C/1	• Verlening vergunningen tot verblijf voor ondergaan medische behandeling	Vc 1966 Bijlage C19	31-03-1981
TBV 66/1981/C/2	• Wijziging vreemdelingen-voorschriften	Vc 1966 Bijlage C19	31-07-1981
TBV 66/1981/C/3	• Wijziging art. 24a Vv	Vc 1966 Bijlage C19	28-10-1981
TBV 66/1982/C/1	• Restitutie van garantiesommen	Vc 1966 Bijlage C19	02-09-1982
		Deel D	
TBV 66/1969/D/1	• Toezicht op vreemdelingen	Vc 1966 Deel D	18-06-1969
TBV 66/1970/D/1	• Aanbrengen verwijzingen op pagina D-9 e	Vc 1966 Deel D	20-04-1970
TBV 66/1972/D/1	• Knoeierijen met paspoorten en andere identiteitspapieren	Vc 1966 Deel D	12-06-1972
TBV 66/1972/D/2	• Aanbrengen verwijzing in H1	Vc 1966 Bijlage D3	30-06-1972
TBV 66/1972/D/3	• Verscherpt toezicht i.v.m. terroristische activiteiten	Vc 1966 Bijlage D3	03-11-1972
TBV 66/1973/D/1	• Zigeuners	Vc 1966 Bijlage D3	10-03-1973
TBV 66/1974/D/1	• Zigeuners	Vc 1966 Bijlage D3	16-07-1974
TBV 66/1977/D/1	• Kennisgeving ongewenstverklaring	Vc 1966 Bijlage D3	10-11-1977
TBV 66/1978/D/1	• Het verstrekken van inlichtingen aan diplomatieke vertegenwoordgingen	Vc 1966 Bijlage D3	21-07-1978
TBV 66/1979/D/1	• Plaatsen aantekening reisdokumenten	Vc 1966 Bijlage D3	09-01-1979
TBV 66/1981/D/1	• Art. 19, 4 Vw	Vc 1966 Bijlage D3	30-01-1981
TBV 66/1981/D/2	• Art. 19, 4 Vw	Vc 1966 Bijlage D3	16-03-1981
		Deel E	
TBV 66/1972/E/1	• Ingenomen gelden bij verwijdering vreemdelingen	Vc 1966 Deel E19	27-09-1972

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1974/E/1	• Verstrekken gegevens omtrent vreemdelingen opgenomen in een strafinrichting	Vc 1966 Deel E19	15-08-1974
TBV 66/1975/E/1	• Gedetineerde vreemdelingen	Vc 1966 Deel E19	03-03-1975
TBV 66/1980/E/1	• Nieuwe modellen 'bevel tot bewaring'	Vc 1966 Deel E19	05-06-1980
		Deel F	
TBV 66/1976/F/1	• Behandelingsduur herzieningsverzoeken	Vc 1966 Deel F6	18-10-1976
TBV 66/1976/F/2	• Wijziging Vreemdelingenwet	Vc 1966 Deel F6	10-11-1976
TBV 66/1977/F/1	• Procedures in kort geding	Vc 1966 Deel F6	21-03-1977
TBV 66/1982/F/1	• Art. 38 Vreemdelingenwet	Vc 1966 Deel F6	15-01-1982
		Deel G	
TBV 66/1972/G/1	• Nieuwe E.E.G. - voorschriften	Vc 1966 Bijlage G1-b	05-12-1972
TBV 66/1972/G/2	• Toelating Denemarken, Ierland, Groot-Brittanië tot EG	Vc 1966 Bijlage G1-f	05-12-1972
TBV 66/1973/G/1	• Toetreding Groot-Brittanië EG (Gibraltar)	Vc 1966 Bijlage G1-f	16-01-1973
TBV 66/1974/G/1	• Nieuwe E.E.G.-voorschriften	Vc 1966 Bijlage G1-f	04-07-1974
TBV 66/1977/G/1	• E.E.G.-voorschriften	Vc 1966 Bijlage G1-f	16-12-1977
TBV 66/1977/G/2	• Wijziging Vreemdelingenbesluit	Vc 1966 Bijlage G1-f	20-12-1977
TBV 66/1981/G/1	• Wijziging vreemdelingen-voorschriften	Vc 1966 Bijlage G1-f	19-02-1981
TBV 66/1981/G/2	• Toetreding Griekenland tot E.G.	Vc 1966 Bijlage G1-f	19-02-1981
TBV 66/1973/G/2	• Asielzoekers	Vc 1966 Bijlage G2-d	18-07-1973
TBV 66/1974/G/2	• Behandeling van asielaanvragen	Vc 1966 Bijlage G2-d	21-02-1974
TBV 66/1974/G/3	• Toepassing art. 15 Vw	Vc 1966 Bijlage G2-d	15-10-1974
TBV 66/1975/G/1	• Toepassing art. 15 Vw	Vc 1966 Bijlage G2-d	31-10-1975
TBV 66/1976/G/1	• Wijziging in behandeling asielaanvragen	Vc 1966 Bijlage G2-d	14-12-1976
TBV 66/1977/G/3	• Stellen van aantekeningen inzake verzoeken om toelating als vluchteling	Vc 1966 Bijlage G2-d	07-11-1977

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1978/G/1	• Identiteitskaart personeel Europees Octrooibureau	Vc 1966 Bijlage G3-a	16-05-1978
TBV 66/1981/G/3	• Identiteitskaart personeel ITPA	Vc 1966 Bijlage G3-a	24-06-1981
TBV 66/1981/G/4	• Identiteitskaart personeel ISNAR	Vc 1966 Bijlage G3-a	06-07-1981
TBV 66/1972/G/3	• Beperking vergunning tot verblijf buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	11-12-1972
TBV 66/1975/G/2	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	17-03-1975
TBV 66/1975/G/3	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	21-03-1975
TBV 66/1975/G/4	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	27-03-1975
TBV 66/1975/G/5	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	25-04-1975
TBV 66/1975/G/6	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	30-05-1975
TBV 66/1975/G/7	• Voorwaarden aanvaarding illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	25-06-1975
TBV 66/1975/G/8	• Regularisatie verblijf illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	09-09-1975
TBV 66/1975/G/9	• Regularisatie van illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	04-12-1975
TBV 66/1976/G/2	• Verstrekken van gegevens over regularisatie	Vc 1966 Bijlage G4-f	26-04-1976
TBV 66/1978/G/2	• Zuidslavische arbeidskrachten	Vc 1966 Bijlage G4-f	20-03-1978
TBV 66/1979/G/1	• Buitenlandse zeelieden	Vc 1966 Bijlage G4-f	25-04-1979
TBV 66/1980/G/1	• Overgangsregeling illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	06-05-1980
TBV 66/1980/G/2	• Overgangsregeling illegale buitenlandse werknemers	Vc 1966 Bijlage G4-f	09-05-1980

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1980/G/3	• Toelating meerderjarige kinderen i.v.m. huisvestingssituatie	Vc 1966 Bijlage G4-f	25-07-1980
TBV 66/1981/G/5	• Geldigheid huwelijken tussen Turkse vreemdelingen	Vc 1966 Bijlage G4-f	20-07-1981
TBV 66/1981/G/6	• Wijziging Vreemdelingenvoor-schriften	Vc 1966 Bijlage G4-f	31-07-1981
TBV 66/1976/G/3	• Wet betreffende de positie Molukkers	Vc 1966 Bijlage G6	30-12-1976
TBV 66/1977/G/4	• Wet betreffende de positie Molukkers	Vc 1966 Bijlage G6	21-01-1977
TBV 66/1978/G/3	• Paspoorten Molukkers	Vc 1966 Bijlage G6	11-12-1978
TBV 66/1982/G/1	• Buitenlandse pleegkinderen	Vc 1966 Deel G6	24-11-1982
TBV 66/1980/G/4	• Remigratie-subsidie-regeling illegale Surinamers	Vc 1966 Bijlage G9-c	31-12-1980
TBV 66/1981/G/7	• Vreemdelingenvoor-schriften Surinaamse Onderdanen	Vc 1966 Bijlage G9-c	30-03-1981
TBV 66/1981/G/7	• Surinaamse onderdanen na 24-11-1980	Vc 1966 Bijlage G9-c	30-03-1981
		Deel H	
TBV 66/1973/H/1	• Bezoekers- en telefoonverkeer Vreemdelingenzaken	Vc 1966 Deel H	23-05-1973
TBV 66/1968/H/1	• Naamsvermelding vreemdelingenadmini-stratie geadopteerde kinderen	Vc 1966 Bijlage H2-f	12-09-1968
TBV 66/1970/H/1	• Vereenvoudiging vreemdelingenadmini-stratie	Vc 1966 Bijlage H2-f	15-07-1970
TBV 66/1972/H/1	• Kwantitatieve opgave in Nederland aanwezige vreemdelingen	Vc 1966 Bijlage H2-f	30-11-1972
TBV 66/1975/H/1	• Vreemdelingenadmini-stratie	Vc 1966 Bijlage H2-f	18-03-1975
TBV 66/1975/H/2	• Verzamelen statistische gegevens	Vc 1966 Bijlage H2-f	01-12-1975
TBV 66/1976/H/1	• Vreemdelingenadmini-stratie	Vc 1966 Bijlage H2-f	16-12-1976
TBV 66/1977/H/1	• Inzending registers	Vc 1966 Bijlage H2-f	26-07-1977
TBV 66/1980/H/1	• Vreemdelingenadmini-stratie	Vc 1966 Bijlage H2-f	31-03-1980
TBV 66/1980/H/2	• Inzending registers	Vc 1966 Bijlage H2-f	01-05-1980

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 66***	*regelgeving*	*dagtekening*
TBV 66/1980/H/3	• Inzending registers	Vc 1966 Bijlage H2-f	02-09-1980
TBV 66/1981/H/1	• Automatisering administratie Vreemdelingenzaken	Vc 1966 Bijlage H2-f	31-07-1981
TBV 66/1977/H/1	• Afgifte visa aan onderanen Oosteuropeese landen	Vc 1966 Bijlage H3-g	25-04-1977
TBV 66/1975/H/3	• Herziening bekendmaking 03-03-1969	Vc 1966 Bijlage H6-f	01-10-1975
TBV 66/1980/H/3	• Arbeid door vreemdelingen via uitleenbureau's	Vc 1966 Bijlage H6-f	01-09-1980
TBV 66/1981/H/2	• Positie buitenlandse onderwijzers bij het gewoon lager onderwijs	Vc 1966 Bijlage H6-f	02-02-1981

Vanaf de officiële Vreemdelingencirculaire van 1982 worden de circulaires formeel genummerd; vanaf 1994 worden de tbv's per jaar - telkens - weer vanaf 1 genummerd. Bij sommige TBV's konden enkele gegevens niet (meer) worden achterhaald: die velden zijn dan in onderstaande tabel open gelaten

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1986/01	• toelating van niet-huwelijkse partners van begunstigde EEG-onderdanen		vanaf 30-06-1986
TBV 82/1986/02	• correctie: weggevallen bladzijde in derde supplement op de Vc 1982		vanaf 23-07-1986
TBV 82/1986/03	• remigratieregelingen Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid		vanaf 1-10-1986
TBV 82/1986/04	• toelating buitenlandse studenten tot de examens van het wetenschappelijk onderwijs		vanaf 2-12-1986
TBV 82/1987/05	• informatietelefoon		vanaf 2-04-1987

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1987/06	• maatregelen om de behandeling van asielverzoeken te versnellen		vanaf 15-04-1987
TBV 82/1987/07	• verlaging meerderjarig-heidsgrens		vanaf 8-07-1987
TBV 82/1987/08	• aan aspirant-pleeg-ouders van adoptief-pleegkinderen te stellen eisen		vanaf 19-08-1987
TBV 82/1987/09	• w-document		vanaf 30-10-1987
TBV 82/1987/10	• verlaging meerder-jarigheidsgrens naar 18 jaar		vanaf 30-10-1987
TBV 82/1987/11	• bekendmaking van voorschriften	Vc 1982 A9 en D	vanaf 29-10-1987
TBV 82/1987/12	• onbekend		
TBV 82/1987/13	• signalering ovr- ovp ter verwijdering	Vc 1982 A5/7.2.8, A6/9.8 en A6/9.10	vanaf 29-12-1987
TBV 82/1988/14	• opgave van numerieke en nominatieve gegevens	Vc 1982 A9 en D	22-01-1988 t/m 22-01-1992
TBV 82/1988/15	• onbekend		
TBV 82/1988/16	• wijziging zeeliedenbeleid	Vw 1965 art. 4 Vc 1982 B11/6.4	11-04-1988 t/m 11-04-1990
TBV 82/1988/17	• slachtoffers van vrouwenhandel	Vw 1965 art. 4 Vc 1982 A4/5.6.3.2, A6/5.4.2 en B22	1-08-1988 t/m 1-08-1990
TBV 82/1988/18	• afschaffing B-status	Vw 1965 art. 15 Vc 1982 B7 en B7/2.2.2	1-03-1988 t/m 1-03-1989
TBV 82/1988/19	• aantekeningen in reisdocumenten van (ex-) asielzoekers	Vc 1982 A5/5, A6/9.4, B7/2.2.1.3 en B7/3.2.2	25-11-1988 t/m 25-11-1992
TBV 82/1988/20	• procedurele aspecten van art. 8 EVRM	Vc 1982 EVRM art. 8	9-12-1988 t/m 9-12-1992
TBV 82/1989/21	• afschaffing B-status • *verlenging*: TBV 82/1988/18	Vc 1982	1-04-1989 t/m 1-04-1993
TBV 82/1989/22	• onbekend		

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1989/23	• buitenlandse pleegkinderen	Vc 1982 B18	15-07-1989 t/m 15-07-1993
TBV 82/1989/24	• overdracht doorlaatposten	Vc 1982 C11	
TBV 82/1989/25	• onbekend	onbekend	
TBV 82/1989/26	• beëindiging van ROA-verstrekkingen	Vc 1982 ROA	15-11-1989 t/m 15-11-1993
TBV 82/1989/27	• geautomatiseerde verwerking van gegevens over vreemdelingen	Vc 1982	15-11-1989 t/m 15-11-1993
TBV 82/1989/28	• aantekeningen in reisdocumenten van (ex-) asielzoekers	Vc 1982	6-12-1989 t/m 6-12-1993
TBV 82/1989/29	• w-document	Vc 1982 A5/2.5.2.1	17-11-1989 t/m 17-11-1993
TBV 82/1989/30	• terugzending Tamils	Vw 1965 Vc 1982	8-12-1989 t/m 8-12-1993
TBV 82/1989/31	• studiebeleid Hoger Onderwijs	Vc 1982 B14	1-01-1990 t/m 1-01-1994
TBV 82/1990/32	• indeling werkzaamheden Bureau Visadienst	Vc 1982	15-01-1990 t/m 15-01-1994
TBV 82/1990/33	• verblijfsbeëindiging en ongewenst-verklaring	Vc 1982 A4/5.3, A4/6.1.3.3, A4/6.2.1, A5/6, B10/5.2.4 en B20/3	23-02-1990 t/m 23-02-1994
TBV 82/1990/34	• informatie-uitwisseling Vreemdelingen-dienst - Gemeentelijke Sociale Dienst	Vc 1982	7-03-1990 t/m 7-03-1994
TBV 82/1990/35	• adreswijziging en indeling werkzaamheden Bureau Visadienst	Vc 1982	2-07-1990 t/m 2-07-1994
TBV 82/1990/36	• werkloze buitenlandse werknemers	Vc 1982 B11/7.3.2.2 B11/6.4	1-08-1990 t/m 1-08-1994
TBV 82/1990/37	• onbekend		
TBV 82/1991/38	• valse of vervalste documenten	geen	vanaf 15-02-1991

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1991/39	• verlaging leeftijdsgrenzen gezinsherenigings-beleid		vanaf 11-03-1991
TBV 82/1991/40	• chauffeurs werkzaam in het internationaal wegtransport		vanaf 15-05-1991
TBV 82/1991/41	• verhuismutaties	Vw 1965 art 4	1-05-991 t/m 1-05-995
TBV 82/1991/42	• tewerkstelling van asielzoekers	Vc 1982	--
TBV 82/1991/43	• informatieuitwis-seling vreemde-lingendienst - Gemeentelijke Sociale Dienst	Abw art. 1 en art. 84 Vv 1966 art. 45a Vc 1982 A9	1-06-1991 t/m 1-06-1995
TBV 82/1991/44	• informatiever-strekking uitwis-seling vreem-delingendienst • Belastingdienst m.b.t. aanvragen voor Sofi-nummmer	Vc 1982 A9	12-11-1991 t/m 31-12-1993
	• *zie ook:* TBV 94/1994/11		
TBV 82/1991/45	• toelatingsbeleid oudere vreemdelingen	Vc 1982	30-10-1991 t/m 30-10-1995
TBV 82/1991/46	• bericht omtrent verwijdering	geen	15-11-1991 t/m 15-11-1995
TBV 82/1991/47	• gedoogdenregeling	Vc 1982 B7, A4, A5 en A6	4-12-1991 t/m 4-12-1995
	• *zie ook:* TBV 82/1992/61, TBV 82/1992/63, TBV.82/1992/69, TBV 82/1993/76 en TBV 94/1994/01		
TBV 82/1991/48	• geconcentreerde behandeling van asielverzoeken en besluitvorming in eerste aanleg	Vc 1982 A4/4 en B7/2	2-01-1992 t/m 2-01-1996

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1991/49	• einde overgangs-regeling vrij verkeer van Spaanse en Portugese onderdanen	Vv 1966 art. 31 Vc 1982 B4/3.8	1-01-1992 t/m 1-01-1996
TBV 82/1992/50	• vrijwillig vertrek van vreemdelingen onder het Terugkeer-programma	Vc 1982	1-01-1992 t/m 1-01-1996
TBV 82/1992/51	• ontheffing paspoortvereiste - wijziging Voorschrift Vreemdelingen	Vv 1966 art. 31 eerste lid sub e Vc 1982 A4/9.2.1.3	13-02-1992 t/m 13-02-1996
TBV 82/1992/52	• garantstelling	Vw 1965 art. 11 Vc 1982	1-01-1992 t/m 1-01-1996
TBV 82/1992/53	• wijziging aanvraagprocedure en distributie van verblijfsdocumenten • W-documenten		vanaf 6-02-1992
TBV 82/1992/54	• aanvraagprocedure en distributie van verblijfsdocumenten • W-documenten	Vc 1982	31-03-1992 t/m 31-03-1996
TBV 82/1992/55	• vreemdelingen-bewaring, capaciteitsverdeling in huizen van bewaring; opnameregeling, declaratie kosten van bewaring	Vc 1982	6-05-1992 t/m 6-05-1996
TBV 82/1992/56	• toelatingsbeleid oudere vreemdelingen	Vc 1982	6-05-1992 t/m 6-05-1996
TBV 82/1992/57	• onbekend		--
TBV 82/1992/58	• ontheffing paspoortvereiste	Vv 1966 art. 31 eerste lid sub e	22-06-1992 t/m 22-06-1996
TBV 82/1992/59	• legalisatie en verificatie van buitenlandse bewijsstukken betreffende de staat van personen	Vc 1982	18-06-1993 t/m 18-06-1997

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1992/60	• verblijfsrecht economisch niet-actieve EG-onderdanen	Vc 1982 B4 Vb 1966 Vv 1966	30-06-1992 t/m 30-06-1996
TBV 82/1992/61	• gedoogdenregeling • *zie ook:* TBV 82/1991/47, TBV 82/1992/63, TBV.82/1992/69, TBV 82/1993/76 en TBV 94/1994/01	Vc 1982 B7, A4, A5 en A6	24-06-1992 t/m 24-06-1994
TBV 82/1992/62	• wijziging modellen D8	Vc 1982 B, D8/I-IV en D8/B11-1 t/m D8/B19-7	vanaf 1-07-1992
TBV 82/1992/63	• ontheemde (ex) Joegoslaven • *zie ook:* TBV 82/1991/47, TBV 82/1992/61, TBV 82/1992/69, TBV 82/1993/76 en TBV 94/1994/01	TROO	1-08-1992 t/m 1-11-1992
TBV 82/1992/64	• jongeren uitwisselings-programma's tussen Nederland en Australië en Nederland en Canada		vanaf 22-07-1992
TBV 82/1992/65	• onbekend		
TBV 82/1992/66	• chauffeurs in internationale wegtransport	Vc 1982 A4/5.6.2.3 en B11/6.4.1	1-10-1992 t/m 1-10-1994
TBV 82/1992/67	• kennisgeving van beschikkingen	Vc 1982 A4/9.1.3.3	1-10-1992 t/m 1-10-1996
TBV 82/1992/68	• onbekend		

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1992/69	• verlenging regeling voor ontheemde (ex) Joegoslaven • *zie ook:* TBV 82/1991/47, TBV 82/1992/61, TBV 82/1992/63, TBV 82/1993/76 en TBV 94/1994/01	Vw 1965	1-11-1992 t/m 1-01-1993
TBV 82/1992/70	• onbekend		
TBV 82/1992/71	• herziene tekst	Vb 1966 art. 84 en 87	vanaf 19-11-1992
TBV 82/1993/72	• wijziging modellen	Vc 1982 B en D7/B11-1 t/m D7/B19-9	1-05-1993 t/m 1-05-1997
TBV 82/1993/73	• invoering Electronisch • W-document	Vc 1982 B7/2.3.2	22-03-1993 t/m 1-03-1997
TBV 82/1993/74	• onbekend		
TBV 82/1993/75	• signaleringen	Vc 1982 A5/6.5, A5/7 en A6/9	27-07-1993 t/m 27-07-1997
TBV 82/1993/76	• regeling voor ontheemde (ex-) Joegoslaven • *zie ook:* TBV 82/1991/47 TBV 82/1992/61, TBV 82/1992/63 TBV.82/1992/69 en TBV 94/1994/01	TROO	13-04-1993 t/m 1-01-1994
TBV 82/1993/77	• automatisering vreemdelingen-administratie	Vc 1982 A9 en D	5-07-1993 t/m 5-07-1995
TBV 82/1993/78	• regeling verblijf voor getuige-aangevers van vrouwenhandel	Vc 1982 B22	19-04-1993 t/m 19-04-1997
TBV 82/1993/79	• toelatingsbeleid alleenstaande minderjarige asielzoekers	Vc 1982 B7	10-05-1993 t/m 10-05-1997
TBV 82/1993/80	• vrijheidsbenemende maatregelen, Checklist Geleidebrief	Vc 1982	11-08-1993 t/m 11-08-1997
TBV 82/1993/81	• onbekend		

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 82/1993/82	• TBC-onderzoek	Vc 1982 A4/5.3.5, B11/8 en B19/2.6.7	1-09-1993 t/m 1-09-1997
TBV 82/1993/83	• onbekend		
TBV 82/1993/84	• identificatieplicht	Vb 1966 art. 54b	27-07-1993 t/m 27-07-1995
TBV 82/1993/85	• onbekend		
TBV 82/1993/86	• onbekend		
TBV 82/1993/87	• gezinshereniging en gezinsvorming	Vc 1982 B19.2	17-09-1993 t/m 17-09-1997
TBV 82/1993/88	• introductie vvtv; ontheemden; gedoogden	Vw 1965 art. 9a, art. 12a, art. 12b en art. 13a	1-01-1994 t/m 1-01-1995
TBV 82/1994/89	• overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte	EER	
TBV 94/1994/90	• mvv- en legesprocedures	Vc 1994 A4	15-02-994 t/m 1-04-1994
TBV 94/1994/90a	• mvv- en legesprocedures	Vb 1966 art. 52a; Vc 1994 A4/5	15-02-994 t/m 1-04-1994
	• *Zie ook:* TBV 94/1994/05		
TBV 94/1994/91	• onbekend		
TBV 94/1994/01	• introductie vvtv; ontheemden; gedoogden • *zie ook:* TBV 82/1991/47, TBV 82/1992/61, TBV 82/1992/63, TBV.82/1992/69 en TBV 82/1993/76	Vw 1994	1-01-1994 t/m 1-01-1995
TBV 94/1994/02	• overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte	EER	
TBV 94/1994/03	• introductie nieuw verblijfsdocument	Vw 1994 Vv 1966	1-03-1994 t/m 1-03-1995
TBV 94/1994/04	• inwerkingtreding Associatieovereen-komsten Polen en Hongarije	Vc 1994 B11 en B12	1-02-994 t/m 1-02-995

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1994/05	• mvv- en legesprocedure • *zie ook:* TBV 94/1994/90A	Vc 1994 A4	15-02-1994 en 1-04-1994 t/m 15-02-1995 en 1-04-1995
TBV 94/1994/06	• vergunning tot vestiging voor EG-onderdanen	Vc 1994 B4	23-05-1994 t/m 1-01-1997
TBV 94/1994/07	• legesregeling	Vc 1994 A4	vanaf 15-02-1994
TBV 94/1994/08	• vreemdelingendocument en D-stamkaart	Vc 1994	1-06-1994 t/m 1-06-1998
TBV 94/1994/09	• introductie nieuw model terugkeervisum en sticker voor verblijfsaantekeningen	Vc 1994 A4/3.10 en A5/5	vanaf 1-06-1994
TBV 94/1994/10	• Wet Voorkoming Schijnhuwelijken	Vc 1994 B1	1-11-1994 t/m 1-11-1998
TBV 94/1994/11	• informatieverstrekking vreemdelingendienst • belastingdienst m.b.t. aanvragen Sofi-nummer (verlenging) • *zie ook:* TBV 82/1991/44	Vc 1994	31-12-1993 t/m 31-12-1996
TBV 94/1994/12	• wijziging legesregeling	Vc 1994 A4/6 en B4	1-01-1995 t/m 1-01-1999 *met terugw. kr.* tot 15-02-1994
TBV 94/1994/13	• machtiging tot voorlopig verblijf	Vc 1994 A4/5.3 sub a t/m d	1-01-1995 t/m 1-01-1999
TBV 94/1995/01	• langdurig illegalen	Vc 1994	1-01-1995 t/m 31-12-1997

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1995/02	• inwerkingstelling Uitvoeringsovereen-komst Akkoord van Schengen • circulatierecht • opschorting visumplicht voor onderdanen van Turkije gevestigd in één der lidstaten van de Europese Unie	Vw 1994 Vb 1966 Vv 1966	vanaf 1-03-1996
TBV 94/1995/03	• machtiging tot voorlopig verblijf	Vc 1994 A4/5.3	23-03-1995 t/m 17-03-1999
TBV 94/1995/04	• aanmelding asielzoekers	Vc 1994 B7/2	14-06-1995 t/m 14-06-1997
TBV 94/1995/05	• reizigerslijst voor schoolreizen	Vc 1994 A5/4	1-09-1995 t/m 1-09-1997
TBV 94/1995/06	• procedure SIS-signaleringen - verblijfstitels	Vc 1994 A5/7	1-09-1995 t/m 1-09-1996
TBV 94/1995/07	• overname-overeenkomst Roemenië	Vc 1994 A6/10	1-09-1995 t/m 1-09-1997
TBV 94/1995/08	• vervoersvoorziening aspirant-asielzoekers	Vc 1994 B7/2	16-08-1995 t/m 16-08-1997
TBV 94/1995/09	• buitenlandse werknemers	Vc 1994 B11	1-09-1995 t/m 1-09-1999
TBV 94/1996/01	• alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's)	Vc 1994 B7/13	15-03-1996 t/m 15-03-1998
	• *zie ook:* TBV 94/2000/07		
TBV 94/1996/02	• voorwaardelijke vergunningen tot verblijf- intrekking en aanvragen om verlenging geldigheidsduur - ingangsdatum	Vc 1994 B7/15.4	1-01-1996 t/m 1-01-1998
	• *zie ook:* TBV 94/1996/08		
TBV 94/1996/03	• slachtoffers vrouwenhandel	Vc 1994 B17	1-05-1996 t/m 1-05-1997
TBV 94/1996/04	• langdurig illegalen	Vc 1994	8-05-1996 t/m 31-12-1997

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1996/05	• instelling Asielzoekerscentrum plaatsingsprocedure Ter Apel	Vw 1994 Vc 1994	15-06-1996 t/m 15-06-1998
TBV 94/1996/06	• regeling tijdelijk terugkerende Bosniërs	Vc 1994 A4/3.10.2	22-07-1996 t/m 31-01-1997
	• *zie ook:* TBV 94/1998/01		
TBV 94/1996/07	• piketregeling	Vc 1994 A2/2.2	1-09-1996 t/m 1-09-1998
TBV 94/1996/08	• niet-verlenging voorwaardelijke vergunning tot verblijf • *zie ook:* TBV 94/1996/02	Vc 1994 B7	1-06-1996 t/m 1-06-1998
TBV 94/1996/09	• gezinshereniging en gezinsvorming	Vc 1994 B1	17-09-1996 t/m 17-09-1999
TBV 94/1996/10	• documenten voor voormalig gedoogden		1-09-1996 t/m 1-09-1998
TBV 94/1996/11	• verstekelingen - asielzoekers	Vc 1994 B7	30-10-1996 t/m 30-10-1998
TBV 94/1996/12	• voorwaarden driejarenbeleid	Vc 1994 A4	3-12-1996 t/m 3-12-1998
	• *zie ook:* TBV 94/1997/02		
TBV 94/1996/13	• vtv-aanvraag na drie jaar vvtv-houderschap	Vc 1994 B7/15	15-12-1996 t/m 15-12-1997
TBV 94/1996/14	• nieuwe vreemdelingendocumenten	Vb 1966 art. 54	1-01-1997 t/m 1-07-1997
TBV 94/1996/15	• verlenging, niet-verlenging en intrekking vvtv	Vc 1994 B7/15	15-12-1996 t/m 15-12-1997
	• *zie ook:* TBV 94/1997/04		
TBV 94/1997/01	• bekendmaking van voorschriften	Vc 1994 A4/10.1, A4/10.1.1, A4/10.1.2, A4/10.1.3, A4/10.1.3.5, A8/2.5.2 en B7/9.2	24-02-1997 t/m 24-02-1999

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1997/02	• rectificatie voorwaarden driejarenbeleid • *zie ook:* TBV 94/1996/12	Vc 1994 A4	vanaf 13-12-1996
TBV 94/1997/03	• gegevensuitwisseling Belastingdienst en vreemdelingendienst inzake het Sofinummer	Vw 1994 Vb 1966	1-01-1997 t/m 1-01-1999
TBV 94/1997/04	• intrekking - nietverlenging vvtv Somaliërs • *zie ook:* TBV 94/1996/15	Vc 1994 B7/15	13-03-1997 t/m 13-03-1999
TBV 94/1997/05	• voortgezet verblijf na verbreking huwelijksrelatie	Vc 1994 B1/2.2 en B1/4.2	1-07-1997 t/m 1-07-2001
TBV 94/1997/06	• bekendmaking van voorschriften	Vc 1994 A4/10.1, A4/10.1.1, A4/10.1.2, A4/10.1.3, A4/10.1.3.4, A4/10.1.3.5 en A8/2.5.2	1-07-1997 t/m 24-02-1999
TBV 94/1997/07	• overeenkomst van Dublin	Vc 1994 B7/8.1	1-09-1997 t/m 1-09-1998
TBV 94/1997/08	• beoordeling van losse dienstverbanden voor onbepaalde tijd in verband met de duurzaamheid van middelen van bestaan	Vw 1994 Vc 1994	1-09-1997 t/m 1-09-1998
TBV 94/1997/09	• kennisgeving omtrent de voortgang van de behandelingsduur van de mvv	Awb art. 4:13 en art. 4:14	1-10-1997 t/m 1-10-1998
TBV 94/1997/10	• sticker "doorlating onder voorwaarden"	Vw 1994 Vc 1994 A6/9.2.1	1-09-1997 t/m 1-09-1998
TBV 94/1997/11	• normbedragen	Vc 1994 A4/4.2.1 en B1	1-10-1997 t/m 1-10-1998

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1997/12	• Algemene wet bestuursrecht (derde tranche)	Awb	1-01-1998 t/m 1-01-2003
TBV 94/1997/13	• verlenging, niet-verlenging en intrekking vvtv	Vc 1994 B7/15	1-12-1997 t/m 1-12-1999
TBV 94/1998/01	• regeling tijdelijk terugkerende Bosniërs (verlenging) • *zie ook:* TBV 94/1996/06	Vc 1994 A4/3.10.2	5-01-1998 t/m 31-12-1998
TBV 94/1998/02	• normbedragen	Abw WSF	1-01-1998 t/m 1-07-1998
TBV 94/1998/03	• toepassing van artikel 1F Vluchtelingen-verdrag	VlV art. 1F Vw 1994 Vc 1994 A4/3, B1/1, B7/3 en B7/11	28-11-1997 t/m 28-11-1998
TBV 94/1998/04	• meewegen van flexibele arbeid bij de beoordeling van het middelenvereiste in het kader van het beleid inzake voortgezet verblijf	Vw 1994 Vc 1994 B1/2.3 en B1/4.3	19-12-1997 t/m 19-12-1999
TBV 94/1998/05	• te laat ingediende aanvraag verlenging geldigheidsduur • *zie ook:* TBV 94/1998/17	Vw 1994 Vc 1994 A4/6.7.2.1	3-04-1998 t/m 1-04-1999
TBV 94/1998/06	• normbedragen	Abw WSF	1-04-1998 t/m 1-04-1999
TBV 94/1998/07	• overeenkomst van Dublin	Vw 1994 Vc 1994 B7/8.1	1-04-1998 t/m 1-04-2000
TBV 94/1998/08	• nieuwe asielaanvraag	Vw 1994 Vc 1994 B7/3/3.1	26-04-1998 t/m 26-04-1999
TBV 94/1998/09	• verlenging, niet-verlenging, intrekking vvtv	Vc 1994 B7/15	15-04-1998 t/m 15-04-2000
TBV 94/1998/10	• staatsangehörigkeits-ausweis	Vw 1994 Vc 1994 B4	1-05-1998 t/m 1-05-2000

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1998/11	• plaatsingsprocedure verwijdercentrum Ter Apel • *verlenging* TBV 94/1996/5	Vw 1994 Vc 1994	15-06-1998 t/m 15-06-1999
TBV 94/1998/12	• verlenging, niet-verlenging, intrekking vvtv's Bosniërs	Vc 1994 B7/15	25-05-1998 t/m 25-05-2000
TBV 94/1998/13	• centraal registratiepunt documenten 'IRIS'	Vw 1994 Vc 1994	31-05-1998 t/m 31-05-2001
TBV 94/1998/14	• overzicht positie minderheden in veilige landen van herkomst	Vc 1994 C18/7	24-06-1998 t/m 24-06-2000
TBV 94/1998/15	• Leemtewet	Vw 1994 Vc 1994	1-07-1998 t/m 1-07-2001
TBV 94/1998/16	• herziene tekst	Vc 1994 B4/A	1-07-1998 t/m 1-07-2000
TBV 94/1998/17	• koppelingswet • invoering gewijzigde Vreemdelingenwet per 1 juli 1998 • vervallen aanpassingen Supplement 20/Vc 1994 • *vervallen* TBV 94/1998/5	Vc 1994 A4/6.7.2.1	1-07-1998 t/m 1-07-2001
TBV 94/1998/18	• normbedragen	Abw WSF	1-07-1998 t/m 1-01-1999
TBV 94/1998/19	• verwijdering - declareren van kosten	Vw 1994 Vc 1994 A6/9.14.6	15-07-1998 t/m 15-07-2000
TBV 94/1998/20	• medische behandeling en de asielprocedure	Vc 1994 B7 en B16	15-08-1998 t/m 15-08-2002
TBV 94/1998/21	• relatieverklaring	Vw 1994 Vc 1994 A4/6.1.2	30-07-1998 t/m 30-07-2000
TBV 94/1998/22	• Leemtewet, herhaalde asielaanvraag	Vw 1994 Vc 1994 B7	15-08-1998 t/m 15-08-2000

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1998/23	• presentatie van asielzoekers (ter voorbereiding van de uitzetting en ter vaststelling van de nationaliteit - identiteit) • *zie ook:* TBV 94/1999/02	Vw 1994 Vc 1994 A6/9.2.1	1-10-1998 t/m 1-10-2001
TBV 94/1998/24	• consequenties geregistreerd partnerschap voor Vc; • middeleneis bij niet-geregistreerd partnerschap in geval van blijvende volledige arbeids-ongeschiktheid of ouder zijn dan 57,5 jaar; • consequenties ver-vanging AAW in WAZ/WAJONG voor het criterium voldoende middelen van bestaan in de Vc	wet op het geregistreerd partnerschap WAZ WAJONG Vw 1994 Vc 1994 B1	1-01-1998 t/m 1-01-2000
TBV 94/1998/25	• kinderen met de Britse nationaliteit - paspoorten	Vc 1994	5-10-1998 t/m 5-10-2001
TBV 94/1998/26	• overeenkomst van Dublin (Dublingehoor)	Vc 1994 B7/8.1	12-10-1998 t/m 12-10-2000
TBV 94/1998/27	• gelegaliseerde bescheiden betreffende de staat van personen	Vw 1994 art. 11 vijfde lid Vc 1994 A4/6.1.2.6., B1 en C4	1-12-1998 t/m 1-12-2001
TBV 94/1998/28	• wettelijk mvv-vereiste	Vw 1994 art. 16a Vb 1966 art. 52a	11-12-1998 t/m 11-12-2002
TBV 94/1998/29	• verlenging, niet-verlenging en intrekking vvtv's Iraakse, Soedanese en Somalische Vreemdelingen	Vw 1994 art. 12b Vc 1994 B7/15	20-11-1998 t/m 20-11-2000
TBV 94/1998/30	• onthouding vvtv	Vw 1994 art. 12b Vc 1994 B7	21-12-1998 t/m 21-12-2002

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1999/01	• normbedragen	Abw WSF	1-01-1999 t/m 1-07-1999
TBV 94/1999/02	• presentatie asielzoekers ter voorbereiding van de uitzetting en ter vaststelling van de nationaliteit of identiteit • *zie ook:* TBV 94/1998/23	Vc 1994 A6/9.2.1	1-02-1999 t/m 1-02-2002
TBV 94/1999/03	• vreemdelingen-circulaire	Vw 1994 art. 15c Vc 1994 B7/8.2.2	1-02-1999 t/m 1-02-2001
TBV 94/1999/04	• nieuwe stickers voor verblijfs-aantekeningen	Vw 1994 Vc 1994	1-02-1999 t/m 1-01-2001
TBV 94/1999/05	• verblijfsrecht van in Nederland geboren kinderen uit niet-Nederlandse ouders	Vv 1966 art. 33 Vb 1966 art. 54 en 66 Vc 1994 A4/9, A4/10.2.1.3, B1/5, B7/17.1 en D81	1-01-1999 t/m 1-01-2001
TBV 94/1999/06	• piketregelingen	Vc 1994 A2/2.2	1-01-1999 t/m 1-01-2001
TBV 94/1999/07	• uitreiking van beschikking • *zie ook:* REK 24-10-1996 (*RV* 1996/10)	Vc 1994 A4/10.1.1 sub c Awb art. 3:42 en art. 3:43	1-04-1999 t/m 1-03-2002
TBV 94/1999/08	• aanpassing AC-procedure op Schiphol	Vc 1994 B7/14	1-05-1999 t/m 1-05-2002
TBV 94/1999/09	• nadere definiëring begrip 'blijvend volledig arbeidsongeschikt'	Vw 1994 Vc 1994 B1/1.2.3.5 en B1/5.2.1.5	1-05-1999 t/m 1-05-2001
TBV 94/1999/10	• voorschriften dossier- en documentvervoer	Vw 1994 Vc 1994	1-06-1999 t/m 1-06-2001

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1999/11	• onthouding opvang Dublinclaimanten en herhaalde asielaanvragers	Vc 1994 B7/6.1 en B7/8.1 RVA 1997 ROA OvD	17-05-1999 t/m 17-05-2000
TBV 94/1999/12	• wijziging aanmeldcentrum-procedure	Vc 1994 B7	15-06-1999 t/m 14-06-2001
TBV 94/1999/13	• plaatsingsprocedure verwijdercentrum Ter Apel • *verlenging* TBV 94/1996/5 en TBV 94/1998/11	Vw 1994 Vc 1994	15-06-1999 t/m 15-06-2001
TBV 94/1999/14	• klachtprocedure bij de IND	Awb H.9 Vw 1994	1-07-1999 t/m 1-07-2002
TBV 94/1999/15	• normbedragen	Abw WSF	1-07-1999 t/m 1-01-2000
TBV 94/1999/16	• documenten- en veiligheids-fouillering	Vc 1994	17-08-1999 t/m 17-08-2002
TBV 94/1999/17	• wijziging rappelbrief verlenging geldigheidsduur verblijfsvergunning ingevolge EG/EER-regelgeving	Vw 1994 Vc 1994 B4/2.8, D32/6 en B4/2.6	1-09-1999 t/m 1-09-2001
TBV 94/1999/18	• arbeidsmarkt-aantekeningen	besluit tenuitvoering Wav Vv 1966 Vc 1994 A4, B1, B7 en B11	1-09-1999 t/m 1-01-2001
TBV 94/1999/19	• vreemdelingen die een strafbaar feit hebben begaan	Vw 1994 artt. 9a en 11 lid 5 Vc 1994 A4/4.3.2.1	27-08-1999 t/m 27-08-2003
TBV 94/1999/20	• wijziging afsprakensysteem voor vreemdelingen die een asielaan-vraag willen indienen	Vc 1994	1-10-1999 t/m 1-10-2002
TBV 94/1999/21	• wijziging aanmeldcentrum-procedure	Vc 1994 B7	1-10-1999 t/m 30-09-2001
TBV 94/1999/22	• Iran	Vc 1994 B7	vanaf 29-09-1999

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/1999/23	• tijdelijke regeling witte illegalen	Vw 1994 Vc 1994	1-10-1999 t/m 1-12-1999
TBV 94/1999/24	• gelegaliseerde bescheiden betreffende de staat van personen	Vw 1994 art. 11 vijfde lid Vc 1994 A4/6.7.2, B1 en C4	14-12-1999 t/m14-12-2001
TBV 94/1999/25	• normbedragen	Abw WSF	1-01-2000 t/m 1-07-2000
TBV 94/1999/26	• medische behandeling	Vc 1994 B7 en B16	15-04-2000 t/m 15-04-2002
TBV 94/2000/01	• verlenging geldigheidsduur en overzicht nog geldige TBV's	Vc 1994	19-12-1999 resp 1-01-2000 t/m 1-01-2001
TBV 94/2000/02	• arbeidsmarkt-activerende maatregelen in het vreemdelingenbeleid	Vc 1994 A4/4.2 en B1	1-01-1998 t/m 1-07-2001
TBV 94/2000/03	• DNA-onderzoek bij gezinshereniging toegelaten vluchtelingen	Vc 1994 B7/17.1.1a	21-02-2000 t/m 21-02-2002
TBV 94/2000/04	• wijziging beleid duurzaam verblijf status van diplomatieke ambtenaren en andere geprivilegieerde personen	Vw 1994 Vc 1994 B20	1-01-2000 t/m 1-01-2002
TBV 94/2000/05	• herziene tekst	Vc 1994 B7/2	1-01-2000 t/m 1-01-2001
TBV 94/2000/06	• leeftijdsonderzoek in de AC-procedure	Vc 1994 B7	1-04-2000 t/m 1-04-2001
TBV 94/2000/07	• alleenstaande minderjarige asielzoekers (verlenging) • *zie ook:* TBV 94/1996/1	Vc 1994 B7/13	1-03-2000 t/m 1-01-2001
TBV 94/2000/08	• niet-verlenging en intrekking vvtv's etnische Albanezen uit Kosovo	Vw 1994 Vc 1994	1-03-2000 t/m 1-01-2001

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/2000/09	• DNA-onderzoek	Vc 1994 A4/6.7.2, B1/1.2.1, B1/3.2.2.1, B1/5.1.1, B1/7.1.1 en C4	1-05-2000 t/m 1-05-2002
TBV 94/2000/10	• grensbewakings-circulaire EK-2000	Vc 1994 Gc 1995	8-05-2000 t/m 1-08-2000
TBV 94/2000/11	• niet-verlenging en intrekking vvtv's Somalische vreemdelingen	Vw 1994	3-04-2000 t/m 3-04-2001
TBV 94/2000/12	• Srebrenica	Vc 1994 B7	18-02-2000 t/m 31-12-2001
TBV 94/2000/13	• normbedragen	Abw WSF	1-07-2000 t/m 1-01-2001
TBV 94/2000/14	• mvv-vereiste	Vw 1994 art. 16a Vb 1966 art. 52a Vc 1994 A4/6.3.1	7-06-2000 t/m 1-01-2001
TBV 94/2000/15	• au pair-beleid - uitwisselings-programma's WHP en WHS - uitwisselings-programma's particuliere organisaties	Wet Arbeid Vreemdelingen Vc 1994 B13, B14/6 en A10/2.3.3	1-08-2000 t/m 1-08-2001
TBV 94/2000/16	• vvtv-derdelanden-exceptie	Vw 1994 Vc 1994 B7/15.4.1	1-08-2000 t/m 1-08-2001
TBV 94/2000/17	• wijziging	Vw 1994 art. 15c eerste lid aanhef en sub c Vc 1994 B7/8.2.2	1-08-2000 t/m 1-08-2001
TBV 94/2000/18	• handleiding Rijkswet Nederlanderschap in relatie tot het Verblijfsrecht	RWN art. 17 Vw 1994 art. 15 aanhef en sub c	--
TBV 94/2000/19	• buitenlandse prostituees van buiten de EU/EER	Vc 1994	1-10-2000 t/m 30-10-2002
TBV 94/2000/20	• Molukkers • *zie ook:* TBV 00/2002/27	Bijzondere Regeling Aangaande Molukkers Vc 1994 B19	1-10-2000 t/m 1-09-2002

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 94/2000/21	• slachtoffers en getuige-aangevers van mensenhandel	Vc 1994 B17	1-10-2000 t/m 30-10-2002
TBV 94/2000/22	• niet-verlenging en intrekking vvtv's Sudanese vreemdelingen	Vw 1994	8-09-2000 t/m 8-09-2001
TBV 94/2000/23	• vaststelling model aanvraagformulier gemeenschaps-onderdanen	Vw 1994 art. 8a Vb 1966 art. 95 Vv 1966 art. 28 Vc 1994 B4/2.6	1-06-2000 t/m 1-06-2004
TBV 94/2000/24	• voorkoming schijnhuwelijken	Vw 1994 Vc 1994 A4/6.1.2 en B1/1.2.1.1	4-12-2000 t/m 3-12-2001
TBV 94/2000/25	• de beleidsnotitie over de vreemdelingen-rechtelijke rechtspositie van vrouwen in het vreemdelingenbeleid d.d. 25 april 2000	Vc 1994 B1	11-12-2000 t/m 2-10-2001
TBV 94/2000/26	• toepassen art. 7a-maatregel op asielzoekers op wie mogelijk art. 1F van het Vluchtelingen-verdrag van toepassing is	Vw 1994 art. 7a Vw Vc 1994 B7/14	1-11-2000 t/m 1-11-2001
TBV 94/2000/27	• au pair-beleid en jeugduitwisseling	Vc 1994 B13	1-01-2001 t/m 1-08-2001
TBV 00/2000/28	• normbedragen	Abw WSF 2000	1-01-2001 t/m 1-07-2001
TBV 00/2000/29	• staatlozen die buiten hun schuld niet kunnen voldoen aan de rechtsverplichting om uit Nederland te vertrekken	Vw 2000 Vc 2000	20-12-2000 t/m 20-12-2001
TBV 94/2000/30	• alleenstaande minderjarige asielzoekers en vreemdelingen	Vc 1994 B7/6.1 en B7/13	4-01-2001 t/m 31-03-2001

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2001/01	• met terugwerkende kracht van rechtswege herstel in de Nederlandse nationaliteit van oud-Nederlanders • *Zie ook:* *Stb*. 2000, 618	RRWN art. V, 2e lid	1-02-2001 t/m 31-01-2002
TBV 94/2001/02	• traumatabeleid	Vc 1994 B7	1-02-2001 t/m 1-02-2002
TBV 94/2001/03	• vergunning tot vestiging	Vc 1994 A4/7	1-03-2001 t/m 1-04-2001
TBV 00/2001/04	• besluit 1/2000 Overeenkomst van Dublin	OvD art. 18 Vc 2000 B7/8.1.1.3	t/m 31-03-2001
TBV 00/2001/05	• meldingsplicht	Vb 2000 art. 70	12-03-2001 t/m 31-03-2001
TBV 00/2001/06	• geldigheid TBV's • *zie ook:* TBV 00/2001/15	Vw 2000 Vc 2000	1-02-2001 t/m 1-02-2003
TBV 00/2001/07	• remigratie en terugkeeroptie	Remigratiewet	1-04-2000 t/m 1-04-2001
TBV 00/2001/08	• voorkoming schijnhuwelijken	Wet voorkoming schijnhuwelijken Vc 2000 B2/3	1-04-2001 t/m 1-04-2003
TBV 00/2001/09	• niet-verlenging en intrekking van vvtv's Rwandese vreemdelingen	Vw 2000	22-02-2001 t/m 1-04-2002
TBV 00/2001/10	• vertrektermijnen	Vc 2000 A4 en C3/12	1-04-2001 t/m 1-04-2002
TBV 00/2001/11	• rechterlijke toets inzake vrijheidsontnemende maatregelen	Vw 2000 art. 94 lid 1 en art. 121 lid 2	1-04-2001 t/m 1-04-2002
TBV 00/2001/12	• Wijziging i.v.m. schending art. 8 EVRM (recht op eerbiediging van het familieleven) • *Zie ook:* EHRM 11-07-2000	Vc 2000 B2/13.2.4	1-04-2001 t/m 1-04-2002
TBV 00/2001/13	• verduidelijking Driejarentermijn	Vc 2000 B1/2.2.11 en C2/9 Vc 1994 A4/6.22	26-04-2001 t/m 26-04-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2001/14	• beoordeling van asielaanvragen van dienstweigeraars en deserteurs uit de Federale Republiek Joegoslavië (FRJ)	Vc 2000 C8	11-05-2001 t/m 11-05-2003
TBV 00/2001/15	• arbeidsmarkt-beperking alleenstaande minderjarige vreemdelingen • *zie ook:* TBV 00/2001/6	Vc 2000 C2/7.7 en C5/24.11	1-04-2001 t/m 1-04-2002
TBV 00/2001/16	• beoordeling van asielaanvragen van vreemdelingen afkomstig uit de Russische Federatie, deelrepubliek Tsjetsjenië	Vc 2000 C8	12-07-2001 t/m 12-07-2002
TBV 00/2001/17	• beoordeling van asielaanvragen van personen van Iraakse nationaliteit	Vc 2000 C8	12-07-2001 t/m 12-07-2002
TBV 00/2001/18	• beoordeling van asielaanvragen van personen van Angolese nationaliteit	Vc 2000 C8	12-07-2001 t/m 12-07-2002
TBV 00/2001/19	• niet-verlenging en intrekking verblijfsvergunning asiel bepaalde tijd van vreemdelingen afkomstig uit Noord- en Zuid-Kivu van de Democratische Republiek Congo; - beoordeling van asielaanvragen van personen afkomstig uit de Democratische Republiek Congo	Vw 2000 art. 29 eerste lid aanhef en sub d Vc 2000 C8	12-07-2001 t/m 12-07-2002
TBV 00/2001/20	• beoordeling van asielaanvragen van personen van Sierraleoonse nationaliteit	Vc 2000 C8	12-07-2001 t/m 12-07-2002

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2001/21	• wijzigingen in de aanmelding van eerste en van volgende asielaanvragen	Vb 2000 art. 3.108 Vv 2000 art. 3.42 Vc 2000 C3/11.1 en C5/20.2	18-07-2001 t/m 18-07-2005
TBV 00/2001/22	• normbedragen	Abw WSF 2000	1-07-2001 t/m 1-01-2002
TBV 00/2001/23	• beoordeling van asielaanvragen van personen van Burundische nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	8-08-2001 t/m 8-08-2003
TBV 00/2001/24	• opvang indieners van een tweede of volgende asielaanvraag die zijn teruggekeerd naar het land van herkomst	Rva 1997 Vc 2000 C5/20.4.1	1-07-2002 t/m 1-07-2002
TBV 00/2001/25	• visumbeleid	Vc 2000 2/4 en A2/7	2-08-2001 t/m 2-08-2002
TBV 00/2001/26	• onderbreking beslistermijn wegens vakantie	Vc 2000 C3/15.3.2 en B1/4.7.9	1-09-2001 t/m 1-09-2002
TBV 00/2001/27	• ama's- overzicht overgangsrecht achttienjarigen	Vb 2000 art. 9.4 Vc 2000 C2/7 Vc 2000 C5/24	1-09-2001 t/m 1-09-2002
TBV 00/2001/28	• verzamel TBV	Vw 2000 Vb 2000	18-09-2001 t/m 18-09-2002
TBV 00/2001/29	• klemmende redenen van humanitaire aard	Vw 2000 Vc 2000 C1/4.4	20-09-2001 t/m 20-09-2002
TBV 00/2001/30	• verkorte mvv-procedure	Vc 2000 B1/1.3	10-10-2001 t/m 10-10-2002
TBV 00/2001/31	• uitbreiding Rva 1997	Koppelingswet Vw 1994 art. 25 Vw 2000 art. 64	5-10-2001 t/m 5-10-2002
	• *zie ook:* TBV 00/2002/43		
TBV 00/2001/32	• onmiddellijke werking van nieuw inhoudelijk recht	Vb 2000 art. 3.103	7-11-2001 t/m 7-11-2002 *met terugw. kr.* tot 1-04-2001
TBV 00/2001/33	• alleenstaande minderjarige asielzoekers en vreemdelingen	Vc 2000 C2/7, C5/24 en C3/13.3	7-11-2001 t/m 7-11-2002

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2001/34	• nieuw beleid inzake Chinese minderjarige asielzoekers	Vw 2000 Vc 2000 C8	8-11-2001 t/m 8-11-2002
TBV 00/2001/35	• instructie asielzoekers Somalië	Vw 2000 art. 29 eerste lid sub d Vc 2000 C8	30-11-2001 t/m 30-11-2002
TBV 00/2001/36	• klachtherkenning	Vc 2000 A7/1, A7/3.5 en A7/3.7	10-12-2001 t/m 10-12-2002
TBV 00/2001/37	• Vluchtelingen-verdrag	VlV art. 1F Vw 2000 art. 31 tweede lid sub k Vb 2000 art. 3.77 en 3.107 Vc 2000 C1/5.13.3, C1/4.6.4 en C3/10.14	7-01-2002 t/m 7-01-2003
TBV 00/2001/38	• normbedragen	Abw WSF 2000	1-01-2002 t/m 1-07-2002
TBV 00/2002/01	• beoordeling asielaanvragen van personen van Iraanse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	7-02-2002 t/m 7-02-003
TBV 00/2002/02	• opheffing toepassing voorlopig bevel tot bewaring	Vc 2000 A5/5.3.7 en A3/2.3	19-02-2002 t/m 19-02-003 *met terugw. kr.* tot 2-11-2002
TBV 00/2002/03	• heroverweging en herhaalde aanvragen	Vc 2000 B1/4.1, C1/1.3 en C5/20	14-03-2002 t/m 14-03-2003
TBV 00/2002/04	• minderjarige kinderen; feitelijk behoren tot het gezin	Vc 2000 B2/6.4	23-03-2002 t/m 23-03-2003
TBV 00/2002/05	• wijziging legesheffing	Vw 2000 art. 24, tweede lid Vv 2000 art. 3.34 en 3.34a	1-05-2002 t/m 1-05-2003
TBV 00/2002/06	• beoordeling asielaanvragen van personen van Afghaanse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	24-04-2002 t/m 24-04-2003
TBV 00/2002/07	• omzetting legesbedragen visa in euro's	Vc 2000 A2/7	24-04-2002 t/m 24-04-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/08	• verruimde gezinshereniging; feitelijk behoren tot het gezin	Vc 2000 B2/8.3	25-04-2002 t/m 25-04-2003
TBV 00/2002/09	• het beëindigen van de maatregel ex artikel 6, eerste en tweede lid Vw	Vw 2000 art. 6 Vc 2000 A5/2.2.7	25-04-2002 t/m 25-04-2003
TBV 00/2002/10	• beoordeling asielaanvragen van Joegoslaven	Vw 2000 Vc 2000 C8	26-04-2002 t/m 26-04-2003
TBV 00/2002/11	• middelen van bestaan voor personeel in dienst van ambassade of consulaat	Vw 2000 art. 21 Vb 2000 art. 3.93 Vc 2000 B1 en B12	vanaf 4-05-2002 *met terugw. kr* tot 1-01-2000
TBV 00/2002/12	• verblijfsvergunningen asiel en de korpschef	Vw 2000	3-05-2002 t/m 3-05-2003
TBV 00/2002/13	• beoordeling van asielaanvragen van personen van de Chinese nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 B1/4.6 en C	14-05-2002 t/m 14-05-2003
TBV 00/2002/14	• beoordeling asielaanvragen van asielzoekers van Turkse nationaliteit	Vw 2000 VC 2000 C8	9-05-2002 t/m 9-05-2003
TBV 00/2002/15	• aanvullend criterium voor gevallen waarin Nederland het asielverzoek zelf behandelt	OvD Vw 2000	31-05-2002 t/m 31-05-2003
TBV 00/2002/16	• verzamel TBV	Vw 2000 Vb 2000 Vc 2000 B1, B2 B4, B5, B10 en B11	24-05-2002 t/m 24-05-2003
TBV 00/2002/17	• meldplicht en beschikbaarheidsverplichting asielzoekers	Vc 2000 C3/13 en A5/3.1.4	31-05-2002 t/m 31-05-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/18	• paspoortvereiste onderdanen van Somalië	Vb 2000 art. 3.19, 3.71, 3.72, 3.83, 3.102 en 3.103 Vc 2000 B1/2.2.1, B1/2.2.2, B2/12 en B/4.1.1.9	12-06-2002 t/m 12-06-2003
TBV 00/2002/19	• TBC-keuring van in Nederland geboren kinderen	Vb 2000 art. 3.23 Vw 2000 art. 16 Vc 2000 B2/6.11.1 sub f	12-06-2002 t/m 12-06-2003
TBV 00/2002/20	• losse dienstverbanden	Vc 2000 B1/2.2.3.2 sub c	19-06-2002 t/m 19-06-2003
TBV 00/2002/21	• vertrekmoratorium voor asielzoekers afkomstig uit Centraal-Irak	Vw 2000	19-06-2002 t/m 19-06-2003
TBV 00/2002/22	• mvv-procedure	Vw 2000 Vc 2000 B1	1-07-2002 t/m 1-07-2003
TBV 00/2002/23	• leeftijdsonderzoek alleenstaande minderjarige asielzoekers en vreemdelingen	Vc 2000 C5/24	28-06-2002 t/m 28-06-2003
TBV 00/2002/24	• Canadese stagiairs	Vc 2000 B5/5.1 en B7/3	3-07-2002 t/m 3-07-2003
TBV 00/2002/25	• aantonen rechtmatig gezag	Vb 2000 art. 3.13 lid 2 en art. 3.14	3-07-2002 t/m 3-07-2003
TBV 00/2002/26	• asielaanvragen personen van Rwandese nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	14-07-2002 t/m 14-07-2003
TBV 00/2002/27	• Molukkers • *zie ook:* TBV 00/2000/20	Bijzondere Regeling aangaande Molukkers Vw 2000 Vc 2000 B14	1-09-2000 t/m 1-09-2002
TBV 00/2002/28	• normbedragen	Abw WSF 2000	1-07-2002 t/m 1-01-2003
TBV 00/2002/29	• klemmende redenen van humanitaire aard	Vw 2000	25-07-2002 t/m 25-07-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/30	• inkomstenbelasting	Wet IB 2001 Vc 2000 B1/2.2.3	25-07-2002 t/m 25-07-2003
TBV 00/2002/31	• verzamel-TBV over toezicht, vrijheids-beperkende en vrijheidsontnemende maatregelen	Vc 2000 A3, A5 en C5	25-07-2002 t/m 25-07-2003
TBV 00/2002/32	• modellen t.b.v. grensbewaking luchthavens	Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart (Verdrag van Chicago) Vw 2000 art. 5 en art. 65 Vc 2000 A2	26-07-2002 t/m 26-07-2003
TBV 00/2002/33	• benoeming Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie	Vc 2000	3-08-2002 t/m 3-08-2003 *met terugw. kr.* tot 22-07-2002
TBV 00/2002/34	• openbare orde, glijdende schaal, ongewenstverklaring	Vw 2000 art. 16 en art. 67 Vb 2000 art. 3.86 en art. 6.5	8-08-2002 t/m 8-08-2003
TBV 00/2002/35	• ontheffing legesverplichting voor niet-geprivilegieerde NAVO-vreemdelingen	Vw 2000 art. 24 lid 2 Vv 2000 art. 3.34 en art. 3.34a Vc 2000 B12	11-08-2002 t/m 11-08-2003
TBV 00/2002/36	• niet verlengen van het vertrekmoratorium voor asielzoekers van Afghaanse nationaliteit	Vw 2000	16-09-2002 t/m 16-09-2003
TBV 00/2002/37	• gebruik electronic ticketing in de burgerluchtvaart	Vw 2000 A2 Vc 2000	27-09-2002 t/m 27-09-2003
TBV 00/2002/38	• DNA-onderzoek en gezinshereniging	Vc 2000 A, B2/12 en C5/23	28-09-2002 t/m 28-09-2003
TBV 00/2002/39	• beoordeling asielaanvragen van personen van Afghaanse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	22-09-2002 t/m 22-09-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/40	• beleid t.a.v. buitenlandse studenten	Vc 2000 B6	--
TBV 00/2002/41	• betreffende 'Iraakse Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst die in de jaren '70 of '80 naar Iran zijn gedeporteerd'	Vw 2000 Vc 2000 8	06-10-2002 t/m 06-10-2003
TBV 00/2002/42	• asielaanvragen ingediend in transit-transferruimte luchthaven Schiphol	Vw 2000 art. 6, 55 en 59 Vc 2000 C3/11.3.1, C5/21 en A5/2.2/5.3	18-10-2002 t/m 18-10-2003
TBV 00/2002/43	• toezicht, vrijheidsbeperkende en vrijheidsontnemende maatregelen • *zie ook:* TBV 00/2001/31		04-10-2002 t/m 04-10-2003
TBV 00/2002/44	• aanmeldcentrum-procedure - aanpassing als gevolg van jurisprudentie van de ABRS	Vb 2000 art. 1.1, onder f; 3.117 en 3.118 Vc 2000 C3/12	20-10-2002 t/m 20-10-2003
TBV 00/2002/45	• beoordeling asielaanvragen van personen van Sierra Leoonse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	10-11-2002 t/m 10-11-2003
TBV 00/2002/46	• invoering D + C visum	Vw 2000 EU visuminstructie Vc 2000 A2 en B1	
TBV 00/2002/47	• beoordeling asielaanvragen van personen van Liberiaanse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	04-11-2002 t/m 04-11-2003
TBV 00/2002/48	• opvang Dublinclaimanten	Vc 2000 C3/13 en C5/21 RVA 1997	21-11-2002 t/m 21-11-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/49	• wijziging leges	Vw 2000 art. 24, tweede lid Vv 2000 art. 3.34 en 3.34a	vanaf 01-01-2003
TBV 00/2002/50	• vreemdelingen-bewaring	Vw 2000 art. 59 Vc 2000 A5/5.3.3	06-12-2002 t/m 06-12-2003
TBV 00/2002/51	• opname spoed-gevallen in tijdelijke noodvoorziening	Vw 2000 Vc 2000 C3/12.2.1	13-12-2002 t/m 13-12-2003
TBV 00/2002/52	• aanmeldcentrum-procedure • *Zie ook:* Hof Den Haag 31-10-2002	Vw 2000 Vc 2000 C3/12	05-12-2002 t/m 05-12-2003
TBV 00/2002/53	• beoordeling asielaanvragen van asielzoekers van Srilankaanse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	12-12-2002 t/m 12-12-2003
TBV 00/2002/54	• middelenvereiste	Vb 2000 art. 3.22, tweede lid, aanhef en onder b; art. 3.73, eerste lid, aanhef en onder a, en art. 3.73, tweede lid	13-12-2002 t/m 13-12-2003
TBV 00/2002/55	• vreemdelingenbewaring	Vw 2000 art. 59 Vb 2000 art. 5.4 Vc 2000 A5/5.3.6.1	14-12-2002 t/m 14-12-2003
TBV 00/2002/56	• in Nederland geboren kinderen uit ouders die een asielprocedure doorlopen	Vw 2000 art. 29 Vc 2000 C1/4.6.1 en B2/6.11.1	15-12-2002 t/m 15-12-2003
TBV 00/2002/57	• Chinese asielzoekers	Vw 2000 Vc 2000 C8	
TBV 00/2002/58	• beoordeling asielaanvragen van asielzoekers van Iraakse nationaliteit	Vw 2000 Vc 2000 C8	14-12-2002 t/m 14-12-2003
TBV 00/2002/59	• ambsthalve toets asielzaken	Vb 2000 art. 3.6	
TBV 00/2002/60	• voorschriften grensbewaking	Vc 2000 A2/10	22-12-2002 t/m 22-10-2003

TBV nummer	*omschrijving m.b.t.* ***Vc 82, 94 en 2000***	*regelgeving*	*geldigheidsduur*
TBV 00/2002/61	• TWV-plicht bij voortgezet verblijf	Vc 2000 B1/2.1.4.2, B2/5.2.3.1, B11/2.1.1 en B11/2.1.3 Associatiebesluit 1/80 van de Associatieraad EEG/Turkije art. 6	21-12-2002 t/m 21-12-2003
TBV 00/2002/62	• afschaffing driejarenbeleid	Vc 2000 B1/2.2.11, C2/9	01-01-2003 t/m 01-01-2004
TBV 00/2002/63	• MVV-procedure bij IND-loket arbeidsmigratie	Vw 2000	01-01-2003 t/m 01-01-2004
TBV 00/2002/64	• normbedragen	Abw WSF 2000 AKW	01-01-2003 t/m 01-01-2004

Bijlage 3.4 Overige nota's en rapporten

Andersson et al. 1999

Andersson, Elffers & Felix, *Evaluatie Overlegmodel en Zwaarwegend Advies in de Aanmeldcentra, Eindrapport,* Utrecht: 1999.

Berenschot 1995

Bureau Berenschot, *Onderzoek, beleid en uitvoering asielzoekers, Bijlage bij Kamerstukken II 1995/1996, 19 637, nr. 141,* Utrecht 1995.

Cie EAUT 1999

Projectgroep Nieuwe Vreemdelingenwet, *Ex Ante Uitvoeringstoets nieuwe Vreemdelingenwet, Eindrapport,* 1999.

Cie Geelhoed 1994

Heroverwegingswerkgroep Asielzoekersbeleid, *Eindrapport, Onder voorzitterschap van Prof. Mr. L.A. Geelhoed,* 1994.

Cie Mulder 1991

Commissie Analyse Asielprocedure en opvang asielzoekers, *Door vele vreemdelingen bezocht, Eindrapport onder voorzitterschap van Mr. A. Mulder,* 1991.

Kamerstukken II 1995/1996, 24440, nr. 2, p. 45 (Asielbeleid: Rapport van de Algemene Rekenkamer).

SRA 1999

Stichting Rechtsbijstand Asielzoekers, *Vraag naar en aanbod van rechtsbijstand in asielzaken (marktonderzoek m.b.t. de capaciteit),* Arnhem: SRA 1999.

Stuurgroep Heroverweging Opvangmodaliteiten 1999

Stuurgroep Heroverweging Opvangmodaliteiten, *Heroverweging Opvangmodaliteiten, Eindrapport,* : 1999.

Visser & Homburg 1995

T. Visser & G. Homburg, *Evaluatie Herziene Vreemdelingenwet,* Amsterdam: Regioplan 1995.

Bijlage 4

Overzicht Cijfermateriaal

Bijlage 4.1 Instroom van asielverzoeken in West-Europa[919] (tabellen)

Instroom West-Europa per *maand* in duizendtallen*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	152
1981	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	133
1982	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	100
1983	6,5	6,5	6,5	6,6	6,6	6,6	6,5	6,5	6,5	6,6	6,6	6,6	79
1984	8,7	8,7	8,7	8,6	8,6	8,6	8,7	8,7	8,7	8,8	8,8	8,8	104
1985	14,2	14,2	14,2	14,2	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9	14,0	13,9	13,8	168
1986	16,6	16,6	16,6	16,7	16,6	16,7	16,7	16,6	16,7	16,8	16,9	17,4	201
1987	15,1	15,3	15,9	15,7	15,0	14,8	14,7	14,8	15,1	15,1	15,0	14,9	181
1988	19,3	19,3	19,3	19,2	19,2	19,4	19,4	19,4	19,6	19,6	19,6	19,5	233
1989	26,0	26,0	26,0	25,9	25,9	25,9	26,2	26,2	26,5	26,8	26,7	26,8	315
1990	36,6	36,0	35,8	35,7	35,9	35,9	36,4	36,9	36,3	36,8	36,5	36,6	435
1991	45,5	44,9	44,9	44,9	45,1	44,9	45,0	45,3	45,6	45,9	45,5	45,5	543
1992	50,0	46,9	51,5	44,0	49,9	55,2	75,5	62,4	73,0	70,9	58,5	54,2	692
1993	54,7	57,4	65,1	63,8	51,2	56,4	38,5	34,0	38,0	32,9	31,2	31,0	554
1994	30,4	26,5	31,5	23,8	25,1	25,0	24,4	27,8	29,5	27,7	28,7	28,7	329
1995	28,4	22,5	25,6	20,0	21,8	22,3	23,1	25,8	26,4	28,8	29,1	22,7	297
1996	24,8	20,3	20,8	19,7	18,9	17,6	21,2	20,7	22,7	25,6	22,8	20,8	256
1997	23,9	20,5	20,2	22,6	19,8	21,6	24,7	23,4	25,3	27,3	23,6	25,5	278
1998	25,1	22,2	25,5	23,4	23,1	26,7	30,4	31,7	36,9	39,5	37,7	34,1	356
1999	33,0	27,7	31,3	28,7	33,4	46,0	42,4	41,4	41,7	37,0	38,2	41,0	442
2000	33,2	32,5	33,8	28,5	33,0	32,0	34,2	37,1	36,6	40,0	39,4	34,8	415
2001	35,4	30,7	34,3	30,9	32,4	31,6	37,4	40,0	37,0	40,9	36,6	34,0	421
2002	37,6	32,7	33,8	33,6	34,4	32,2	37,5	35,8	38,8	40,8	34,5	33,1	425
													7109

* over de periode 1980-1991 zijn van de meeste landen alleen jaartotalen beschikbaar; de hier gegeven maandcijfers zijn - dan - benaderingen bij een evenredige verdeling van het jaartotaal

919 België, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

Instroom West-Europa per jaar per *land* in duizendtallen *

	B	Dk	Fin	F	D	Gr	Irl	IT	Lx	NL	N	Oos	Ptg	Sp	VK	Zwe	Zwi	tot
1980	3	0	0	20	108	2		2		1	0	9	2		2		3	152
1981	2	0	0	20	49	2		4		1	0	35	1	0	2	13	4	133
1982	3	0	0	23	37	1		3		1	0	6	1	2	4	10	7	98
1983	3	1	0	22	20	0		3		2	0	6	1	1	4	7	8	78
1984	4	4	0	22	35	1		5		3	0	7	0	1	3	12	7	104
1985	5	9	0	29	74	1		5		6	1	7	0	2	4	14	10	167
1986	8	9	0	26	100	4		6		6	3	9	0	2	4	15	9	201
1987	6	3	0	28	57	7		11		13	9	11	0	2	4	18	11	180
1988	5	5	0	34	103	8		1		7	7	16	0	5	5	20	17	233
1989	8	5	0	61	121	3		2		14	4	22	0	4	15	30	24	313
1990	13	5	3	55	193	6		5		21	4	23	0	9	34	29	36	436
1991	15	5	2	47	256	3	0	26		22	5	27	0	8	57	27	42	542
1992	17	14	4	29	439	2	0	3		20	5	16	1	12	29	84	18	693
1993	26	14	2	28	323	1	0	2		35	13	5	2	13	29	38	25	556
1994	14	7	1	26	127	1	0	2		53	3	5	1	12	42	19	16	329
1995	12	5	1	20	130	1	0	2	0	29	1	6	0	6	56	9	17	295
1996	12	6	1	17	117	2	1	1	0	23	2	7	0	5	38	6	18	256
1997	12	5	1	21	105	4	4	2	0	34	2	7	0	5	41	10	24	277
1998	22	6	1	22	99	3	5	10	2	45	8	14	0	7	59	13	41	357
1999	36	6	3	31	95	2	8	30	3	41	9	20	0	8	91	11	46	440
2000	43	10	3	39	79	3	11	16	1	44	10	18	0	7	98	16	18	416
2001	25	12	2	47	88	5	10	10	1	33	15	30	0	9	90	24	21	422
2002	19	6	3	51	71	6	12	7	1	19	17	37	0	6	111	33	26	425
	313	137	27	718	2826	68	51	158	8	473	118	343	9	126	822	458	448	7103

Instroom België*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	2736
1981	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	2292
1982	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	2916
1983	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	2916
1984	304	304	304	304	304	304	304	304	304	304	304	304	3648
1985	442	442	442	442	442	442	442	442	442	442	442	442	5304
1986	637	637	637	637	637	637	637	637	637	637	637	637	7644
1987	498	498	498	498	498	498	498	498	498	498	498	498	5976
1988	423	423	423	423	423	423	423	423	423	423	423	423	5076
1989	676	676	676	676	676	676	676	676	676	676	676	676	8112
1990	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	1080	12960
1991	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	1264	15168
1992	1033	879	1253	1211	1050	1413	1421	1569	1866	1969	1727	2007	17398
1993	1643	1685	2223	2189	2333	2923	2698	3032	2546	2052	1500	1457	26281
1994	1288	1198	1488	1302	1018	973	1028	1236	1327	1242	1137	1219	14456
1995	1016	1078	1129	918	914	820	808	911	961	1120	923	1050	11648
1996	1047	787	917	988	951	918	1071	1063	1122	1199	1119	1230	12412
1997	1065	973	914	1061	820	816	941	896	954	1100	874	1161	11575
1998	981	1080	1269	1139	1192	1510	2035	2320	2504	2851	2529	2555	21965
1999	1956	1770	2022	1886	2074	2946	2774	4347	4747	3243	3322	4691	35778
2000	2900	2390	2530	2550	2850	2760	3190	4450	4760	5290	4410	4640	42720
2001	3239	1734	1788	1733	1960	1879	2096	2349	2053	2277	1714	1687	24509
2002	1858	1394	1433	1520	1489	1335	1564	1669	1770	1843	1391	1539	18805
													312295

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Denemarken*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	72
1981	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	120
1982	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	300
1983	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	804
1984	359	359	359	359	359	359	359	359	359	359	359	359	4308
1985	725	725	725	725	725	725	725	725	725	725	725	725	8700
1986	775	775	775	775	775	775	775	775	775	775	775	775	9300
1987	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	2736
1988	389	389	389	389	389	389	389	389	389	389	389	389	4668
1989	382	382	382	382	382	382	382	382	382	382	382	382	4584
1990	441	441	441	441	441	441	441	441	441	441	441	441	5292
1991	384	384	384	384	384	384	384	384	384	384	384	384	4608
1992	476	434	428	444	475	608	866	1267	2631	1919	2265	2071	13884
1993	1367	1941	2109	1760	1324	2209	849	575	610	547	544	512	14347
1994	573	537	637	549	542	501	533	662	626	430	559	502	6651
1995	586	390	370	346	391	360	399	457	487	537	418	363	5104
1996	449	449	377	295	290	340	581	699	616	644	588	565	5893
1997	630	448	393	453	352	355	580	353	402	501	342	291	5100
1998	367	337	482	508	367	566	606	394	333	540	692	510	5702
1999	675	403	570	641	555	470	516	386	406	455	918	472	6467
2000	740	1080	1290	490	760	820	910	860	790	890	900	550	10080
2001	1166	897	968	1030	953	842	1084	1403	1171	1138	1038	713	12403
2002	773	646	671	563	468	407	373	371	393	499	400	383	5947
													137070

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Finland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980													
1981	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
1982	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12
1983	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
1984	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	36
1985	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
1986	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
1987	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	48
1988	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60
1989	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	180
1990	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	2736
1991	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	2136
1992	180	104	142	136	154	411	1523	197	236	242	161	148	3634
1993	156	184	213	144	159	245	242	181	142	150	102	105	2023
1994	76	76	84	67	71	63	54	73	50	74	71	77	836
1995	96	68	64	58	73	63	60	96	87	64	64	61	854
1996	61	76	53	52	70	29	74	62	84	38	65	47	711
1997	46	46	60	41	105	74	102	91	92	84	103	129	973
1998	95	93	84	69	93	126	122	143	120	125	109	93	1272
1999	101	89	98	129	204	488	811	93	181	176	234	231	2835
2000	450	280	290	300	270	350	450	180	150	140	240	240	3340
2001	122	109	169	172	90	111	177	198	118	164	102	119	1651
2002	171	120	106	196	400	547	290	309	305	359	148	182	3133
													26566

* Geen cijfers bekend van 1980; over de periode 1981-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Frankrijk*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	1659	19908
1981	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	1655	19860
1982	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	1876	22512
1983	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	1863	22356
1984	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	1809	21708
1985	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	2411	28932
1986	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	2191	26292
1987	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	2306	27672
1988	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	2863	34356
1989	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	5119	61428
1990	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	4568	54816
1991	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	3948	47376
1992	2575	2186	2482	2121	1780	2416	2458	2033	2486	2969	2683	2683	28872
1993	2557	2430	2624	2303	2117	3050	2196	2010	1944	2085	2086	2162	27564
1994	2063	1998	2027	2144	1956	1905	1972	1845	2560	2275	2718	2501	25964
1995	2739	1983	2341	1673	1417	1619	1709	1485	1479	1844	1402	724	20415
1996	1500	1219	1343	1364	1245	1240	1506	1325	1430	1930	1701	1602	17405
1997	1478	1502	1481	1587	1258	1516	1901	1564	1923	2272	2341	2593	21416
1998	1888	1898	1841	1717	1473	1725	1936	1573	1909	2296	1942	2177	22375
1999	1760	1996	2546	2358	2130	2426	2894	2847	2861	2879	2976	3159	30832
2000	3290	3610	3760	2830	3060	2920	3110	3230	2880	3550	3370	2990	38600
2001	3015	3771	4545	4067	4066	3794	4195	3666	3328	4441	4238	4137	47263
2002	4032	4116	4629	4107	4189	3993	4903	3793	3474	4872	4135	4555	50798
													718720

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Duitsland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	8985	107820
1981	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	4116	49392
1982	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	3119	37428
1983	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	1645	19740
1984	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	2940	35280
1985	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	6153	73836
1986	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	8304	99648
1987	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	4782	57384
1988	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	8590	103080
1989	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	10110	121320
1990	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	16088	193056
1991	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	21343	256116
1992	31021	31317	35059	26653	32448	31025	46496	40071	45779	48985	38348	31638	438840
1993	36279	38071	43731	43243	31705	31123	20658	14521	16681	16660	16137	14033	322842
1994	13154	10487	12181	8789	9287	8904	8730	10332	10867	10237	12056	12186	127210
1995	12139	9212	10991	8500	9396	9130	10223	11919	12065	12389	13153	10400	129517
1996	12050	9292	9121	9458	9334	8234	9511	9548	10742	11677	10230	8136	117333
1997	10877	8700	8392	9148	7457	8322	8839	8536	9010	9760	8399	7750	105190
1998	8373	6011	7213	6477	6798	7864	8484	8378	9651	10551	10883	8338	99021
1999	8216	7333	7925	6491	6911	9640	9408	8905	8429	7505	7476	7092	95331
2000	6620	6120	6200	5000	6320	5750	6530	7510	7170	7680	7910	5960	78770
2001	7583	6220	7251	6182	6941	6609	8093	9138	8000	8764	8006	5576	88363
2002	7762	5771	5697	6019	5346	5664	5947	5780	6286	6568	5510	4694	71044
													2827561

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Griekenland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	149	149	149	149	149	149	149	149	149	149	149	149	1788
1981	187	187	187	187	187	187	187	187	187	187	187	187	2244
1982	99	99	99	99	99	99	99	99	99	99	99	99	1188
1983	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	456
1984	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	756
1985	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	1404
1986	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	353	4236
1987	578	578	578	578	578	578	578	578	578	578	578	578	6936
1988	702	702	702	702	702	702	702	702	702	702	702	702	8424
1989	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	3000
1990	514	514	514	514	514	514	514	514	514	514	514	514	6168
1991	223	223	223	223	223	223	223	223	223	223	223	223	2676
1992	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	1848
1993	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	816
1994	108	108	108	108	108	108	108	108	108	108	108	108	1296
1995	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	1308
1996	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	1644
1997	365	365	365	365	365	365	365	365	365	365	365	365	4380
1998	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	2952
1999	127	127	127	127	127	127	127	127	127	127	127	127	1524
2000	160	220	360	90	290	200	440	80	250	130	100	710	3030
2001	121	106	241	92	171	431	519	618	607	426	544	1623	5499
2002	589	435	508	133	192	426	555	708	589	444	616	469	5664
													69237

* Over de periode 1980-1998 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Ierland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980													
1981													
1982													
1983													
1984													
1985													
1986													
1987													
1988													
1989													
1990													
1991	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	36
1992	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	36
1993	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	96
1994	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	360
1995	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	420
1996	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	1176
1997	234	243	199	380	423	454	378	354	326	307	241	343	3882
1998	321	425	632	407	390	440	449	407	313	246	278	318	4626
1999	234	234	358	315	381	453	571	962	938	1051	1010	1217	7724
2000	980	860	970	1040	800	680	770	920	960	1100	1100	740	10920
2001	840	706	763	741	837	882	961	983	855	892	904	960	10324
2002	838	763	932	888	795	869	1133	995	1199	1148	984	1090	11634
													51234

* Geen cijfers bekend over de periode 1980-1990; hoogstwaarschijnlijk nihil
Over de periode 1991-1996 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Italië

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	178	2136
1981	303	303	303	303	303	303	303	303	303	303	303	303	3636
1982	262	262	262	262	262	262	262	262	262	262	262	262	3144
1983	253	253	253	253	253	253	253	253	253	253	253	253	3036
1984	380	380	380	380	380	380	380	380	380	380	380	380	4560
1985	452	452	452	452	452	452	452	452	452	452	452	452	5424
1986	540	540	540	540	540	540	540	540	540	540	540	540	6480
1987	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	919	11028
1988	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	1236
1989	177	177	177	177	177	177	177	177	177	177	177	177	2124
1990	403	403	403	403	403	403	403	403	403	403	403	403	4836
1991	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	2206	26472
1992	271	337	309	211	224	282	194	117	221	143	135	145	2589
1993	135	167	180	146	112	153	123	97	124	102	118	114	1571
1994	84	147	138	109	174	152	102	114	213	221	214	176	1844
1995	188	235	234	203	169	110	104	71	89	140	108	101	1752
1996	83	59	51	43	48	32	34	69	69	82	54	57	681
1997	77	47	165	175	168	198	245	141	125	122	130	119	1712
1998	896	630	242	168	123	315	649	1152	1662	970	1332	1374	9513
1999	2780	528	659	213	1000	3000	3000	3000	4000	4000	4000	4000	30180
2000	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	1300	15600
2001	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	9600
2002	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	7200
													156354

* Over de periode 1980-1999 en 2000-2002 alleen jaartotalen beschikbaar
Over de periode mei-dec. 1999 alleen kwartaaltotalen beschikbaar

Instroom Luxemburg*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980													
1981													
1982													
1983													
1984													
1985													
1986													
1987													
1988													
1989													
1990													
1991													
1992													
1993													
1994													
1995	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	396
1996	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	264
1997	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	432
1998	143	143	143	143	143	143	143	143	143	143	143	143	1716
1999	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	2916
2000	50	40	90	60	0	70	30	40	70	50	40	50	590
2001	59	49	57	47	50	59	57	75	64	57	53	62	689
2002	47	39	71	64	78	95	87	66	125	108	105	158	1043
													8046

* Geen cijfers bekend over de periode 1980-1994; hoogstwaarschijnlijk nihil

Instroom Nederland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	112	112	113	103	103	103	133	133	134	94	94	95	1329
1981	82	82	82	52	53	53	67	67	68	90	90	90	876
1982	93	93	92	87	87	87	102	102	103	122	123	123	1214
1983	160	161	161	137	137	137	155	155	156	218	219	219	2015
1984	180	181	181	159	159	160	207	207	208	320	320	320	2602
1985	681	680	718	678	365	363	385	379	308	440	383	263	5643
1986	333	308	409	419	368	420	418	378	499	541	641	1131	5865
1987	1111	1307	1922	1683	1020	820	748	753	1096	1143	996	860	13459
1988	552	469	548	391	411	622	597	680	803	853	825	735	7486
1989	955	903	904	825	807	853	1084	1111	1416	1740	1621	1674	13893
1990	2042	1522	1328	1217	1352	1347	1896	2368	1765	2272	2032	2067	21208
1991	2052	1466	1449	1422	1622	1441	1544	1829	2149	2418	2113	2110	21615
1992	1411	1196	1033	1100	1150	1692	1586	1215	2465	2377	2393	2728	20346
1993	2417	2332	2078	2075	2070	2448	2767	4069	4349	3278	3068	4448	35399
1994	5023	4516	5929	3580	3220	3714	3869	5098	4483	5060	3916	4168	52576
1995	3022	2360	2689	2036	1973	2302	2143	2349	2423	2885	2751	2325	29258
1996	1901	1650	1646	1669	1645	1514	1867	1837	2163	2339	2267	2359	22857
1997	2049	2068	2289	2279	2192	2415	3014	3539	3758	3956	3104	3780	34443
1998	3080	2543	3282	3208	3029	3334	3887	4135	5107	4859	4325	4428	45217
1999	3224	2749	2674	2510	3170	3346	3447	3925	4064	3666	3657	4874	41306
2000	4130	3840	3570	3100	3050	3470	3700	4000	3450	3980	3930	3670	43890
2001	3697	2805	3086	2781	2549	2219	2475	2462	2551	3401	2399	2154	32579
2002	2377	1972	1950	1767	1590	1479	1419	1350	1432	1374	1037	920	18667
													473743

* Over de periode 1980-1984 alleen kwartaaltotalen beschikbaar

Instroom Noorwegen*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	96
1981	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	96
1982	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	96
1983	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	156
1984	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	300
1985	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	828
1986	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227	2724
1987	718	718	718	718	718	718	718	718	718	718	718	718	8616
1988	550	550	550	550	550	550	550	550	550	550	550	550	6600
1989	369	369	369	369	369	369	369	369	369	369	369	369	4428
1990	330	330	330	330	330	330	330	330	330	330	330	330	3960
1991	381	381	381	381	381	381	381	381	381	381	381	381	4572
1992	503	340	269	317	339	454	486	619	482	497	421	511	5238
1993	454	458	511	323	349	834	1575	2646	3812	867	463	584	12876
1994	697	677	465	131	118	151	210	220	212	205	142	151	3379
1995	138	112	140	92	75	99	133	143	167	136	121	104	1460
1996	103	87	113	107	90	173	124	140	219	152	220	250	1778
1997	152	79	123	146	102	158	220	199	256	270	261	311	2277
1998	462	1109	1133	773	602	562	531	573	543	660	629	700	8277
1999	544	529	665	835	891	986	1086	956	657	551	573	756	9029
2000	590	580	560	440	1710	1890	890	950	900	730	640	440	10320
2001	483	502	557	619	776	1113	1862	2211	2022	1702	1440	1497	14784
2002	1513	1385	1472	1255	1236	1301	1652	1691	1746	1771	1238	1220	17480
													119370

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Oostenrijk*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	772	772	772	772	772	772	772	772	772	772	772	772	9264
1981	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	2880	34560
1982	526	526	526	526	526	526	526	526	526	526	526	526	6312
1983	489	489	489	489	489	489	489	489	489	489	489	489	5868
1984	601	601	601	601	601	601	601	601	601	601	601	601	7212
1985	560	560	560	560	560	560	560	560	560	560	560	560	6720
1986	720	720	720	720	720	720	720	720	720	720	720	720	8640
1987	951	951	951	951	951	951	951	951	951	951	951	951	11412
1988	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	1316	15792
1989	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	1824	21888
1990	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	1899	22788
1991	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	2276	27312
1992	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	1353	16236
1993	403	444	425	373	480	364	317	380	384	383	402	388	4743
1994	476	377	410	319	357	317	365	498	445	528	556	434	5082
1995	479	348	434	382	429	449	410	539	669	582	653	546	5920
1996	624	542	709	629	535	468	546	565	754	658	461	500	6991
1997	468	487	475	558	396	505	564	650	629	718	677	592	6719
1998	724	706	804	703	680	909	1112	1278	2051	1757	1531	1550	13805
1999	1366	1150	1373	1658	1942	2663	1753	1636	1708	1451	1829	1600	20129
2000	1330	1310	1130	1120	1500	1640	1870	1590	1820	1770	1650	1560	18290
2001	1876	2394	3208	2840	2523	2150	2420	2457	2514	2788	2582	2383	30135
2002	2956	2401	2401	3051	2812	2894	3537	3257	4506	3099	2663	3497	37074
													342892

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Portugal*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	137	1644
1981	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	600
1982	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93	1116
1983	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51	612
1984	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	384
1985	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	72
1986	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	276
1987	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	444
1988	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	336
1989	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	156
1990	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	84
1991	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	264
1992	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	58	696
1993	174	174	174	174	174	174	174	174	174	174	174	174	2088
1994	64	64	64	64	64	64	64	64	64	64	64	64	768
1995	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	456
1996	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	276
1997	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	300
1998	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	372
1999	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	312
2000	16	16	16	18	19	19	19	19	20	14	13	13	202
2001	19	20	20	19	19	19	19	19	18	20	21	21	234
2002	28	12	18	22	30	7	8	55	24	15	13	13	245
													11937

* Over de periode 1980-2000 alleen jaartotalen beschikbaar
Over de periode 2000-2001 alleen kwartaaltotalen beschikbaar

Instroom Spanje*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980													
1981	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	324
1982	205	205	205	205	205	205	205	205	205	205	205	205	2460
1983	118	118	118	118	118	118	118	118	118	118	118	118	1416
1984	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	98	1176
1985	197	197	197	197	197	197	197	197	197	197	197	197	2364
1986	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	2280
1987	207	207	207	207	207	207	207	207	207	207	207	207	2484
1988	376	376	376	376	376	376	376	376	376	376	376	376	4512
1989	340	340	340	340	340	340	340	340	340	340	340	340	4080
1990	721	721	721	721	721	721	721	721	721	721	721	721	8652
1991	678	678	678	678	678	678	678	678	678	678	678	678	8136
1992	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	11712
1993	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	1052	12624
1994	959	1030	1221	1102	1166	1261	960	1173	1033	875	656	550	11986
1995	556	503	568	379	416	465	441	513	439	514	508	376	5678
1996	468	402	362	381	417	372	470	439	325	442	424	228	4730
1997	383	345	357	434	466	388	534	339	470	396	361	502	4975
1998	456	451	532	576	599	480	528	566	620	677	567	587	6639
1999	664	621	792	687	777	731	695	772	778	707	637	544	8405
2000	560	680	560	580	630	530	590	600	500	610	590	600	7030
2001	833	810	745	683	631	640	736	619	841	978	859	844	9219
2002	959	801	723	414	542	311	355	304	397	542	448	383	6179
													127061

* Geen cijfers bekend over 1980; over de periode 1981-1993 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Verenigd Koninkrijk*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	196	196	196	196	196	196	196	196	196	196	196	196	2352
1981	202	202	202	202	202	202	202	202	202	202	202	202	2424
1982	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	4224
1983	358	358	358	358	358	358	358	358	358	358	358	358	4296
1984	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	243	2916
1985	366	366	366	366	366	366	366	366	366	366	366	366	4392
1986	356	356	356	356	356	356	356	356	356	356	356	356	4272
1987	355	355	355	355	355	355	355	355	355	355	355	355	4260
1988	426	426	426	426	426	426	426	426	426	426	426	426	5112
1989	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	1242	14904
1990	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	2796	33552
1991	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	4783	57396
1992	2508	2790	2258	2332	2385	2369	2554	1658	2546	2048	2309	2875	28632
1993	2508	2790	2258	2332	2385	2369	2554	1658	2546	2048	2309	2875	28632
1994	3011	2561	3528	3208	3393	3154	3388	3450	4732	3836	3997	3766	42024
1995	4568	3876	4237	3598	4416	4645	4370	4978	5143	5880	6033	4529	56273
1996	4239	3649	4024	2647	2245	2214	3218	2738	2798	3597	3135	3437	37941
1997	3474	3168	2766	3410	3318	3309	3931	3753	3649	3827	3004	3994	41603
1998	3658	3389	4093	4014	3982	4576	5394	5658	5701	6413	5915	6104	58897
1999	6017	5356	6474	6282	6876	7992	8282	9132	9413	8055	8220	9193	91292
2000	7780	7810	8560	7560	7920	7560	8010	8460	8490	9000	9270	7440	97860
2001	8166	7066	7430	6394	6778	6771	7840	8544	7750	8211	7584	7238	89772
2002	8495	8256	8424	8340	9668	8269	9758	9094	10228	11466	10061	8591	110650
													823676

* Over de periode 1980-2000 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Zweden*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980													
1981	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	12648
1982	852	852	852	852	852	852	852	852	852	852	852	852	10224
1983	588	588	588	588	588	588	588	588	588	588	588	588	7056
1984	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	12000
1985	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	1208	14496
1986	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	1217	14604
1987	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	1510	18120
1988	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	1633	19596
1989	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	2528	30336
1990	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	2452	29424
1991	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	2279	27348
1992	3617	3258	4198	6009	6208	10964	14104	9519	10489	5654	4018	5980	84018
1993	3223	3427	5523	5546	5094	7633	1184	1290	1179	1190	1103	1189	37581
1994	1285	1452	1812	1265	2385	2465	1740	1504	1305	1054	1090	1283	18640
1995	1187	750	833	732	689	555	705	771	723	712	735	655	9047
1996	643	399	421	452	390	410	541	461	508	568	521	460	5774
1997	783	535	644	588	645	657	877	896	963	888	902	1241	9619
1998	923	767	830	787	1035	1119	1184	1514	1422	1251	1042	970	12844
1999	942	755	851	866	820	860	952	1044	1008	975	928	1230	11231
2000	980	950	1090	880	950	880	1110	1400	1470	2000	2140	2520	16370
2001	1735	1290	1297	1280	1580	1571	2065	2569	2454	2800	2306	2566	23513
2002	2637	2242	2357	2495	2688	2195	2830	3368	3175	3122	2837	3065	33011
													457500

* Geen cijfers bekend over 1980; over de periode 1981-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Instroom Zwitserland*

	jan	feb	mrt	aprl	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	tot
1980	252	252	252	252	252	252	252	252	252	252	252	252	3024
1981	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	4224
1982	595	595	595	595	595	595	595	595	595	595	595	595	7140
1983	657	657	657	657	657	657	657	657	657	657	657	657	7884
1984	620	620	620	620	620	620	620	620	620	620	620	620	7440
1985	809	809	809	809	809	809	809	809	809	809	809	809	9708
1986	712	712	712	712	712	712	712	712	712	712	712	712	8544
1987	909	909	909	909	909	909	909	909	909	909	909	909	10908
1988	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1394	16728
1989	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	2035	24420
1990	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	2987	35844
1991	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	3469	41628
1992	3950	1467	1493	948	1094	1031	1251	1551	1243	1535	1528	869	17960
1993	2237	2216	1916	2085	1822	1708	1990	2233	2344	2280	2094	1874	24799
1994	1513	1272	1398	1037	1223	1228	1248	1425	1455	1505	1360	1482	16146
1995	1473	1340	1353	911	1272	1433	1396	1319	1492	1830	1993	1232	17044
1996	1385	1376	1354	1314	1353	1395	1373	1482	1606	1951	1694	1645	17928
1997	1801	1410	1513	1910	1654	1995	2191	1643	2358	2703	2427	2292	23897
1998	2502	2312	2691	2471	2314	2780	3114	3171	4581	5932	5467	3954	41289
1999	4175	3834	3863	3405	5270	9580	5792	2962	2161	1849	1993	1489	46373
2000	1350	1400	1550	1130	1540	1180	1270	1540	1650	1810	1840	1400	17660
2001	1693	1464	1340	1434	1727	1650	1952	1885	1868	2078	2060	1617	20768
2002	2008	1767	1837	2163	2252	1827	2456	2405	2531	2978	2279	1714	26217
													447573

* Over de periode 1980-1991 alleen jaartotalen beschikbaar

Bijlage 4.2 Instroom van asielverzoeken in West-Europa (grafisch)

Absolute instroom per maand per land en die in West-Europa (1980-2002)

België abs.

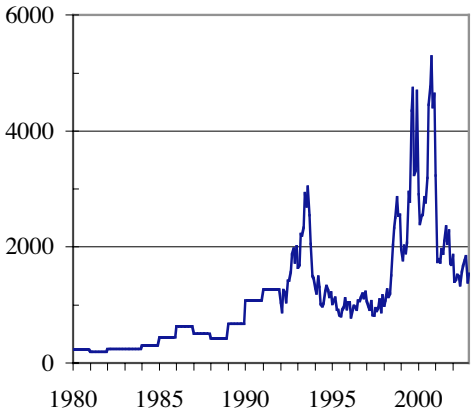

Denemarken abs.

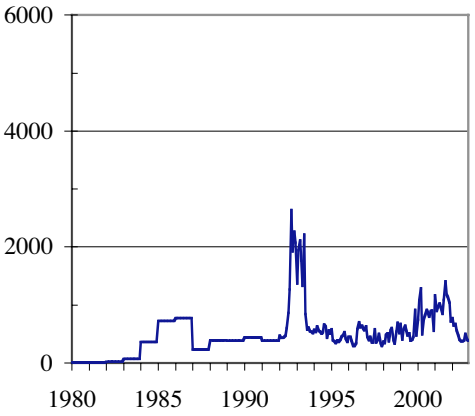

Finland abs.

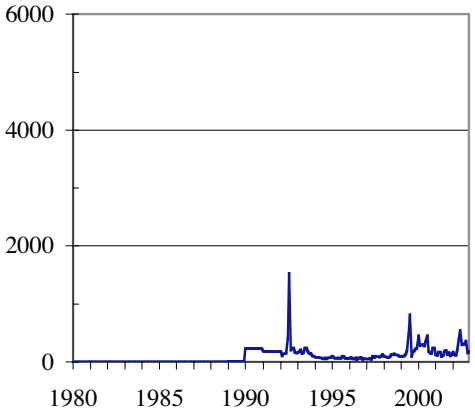

Frankrijk abs.

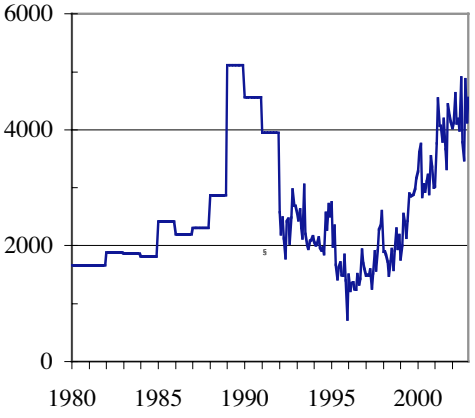

Duitsland abs.

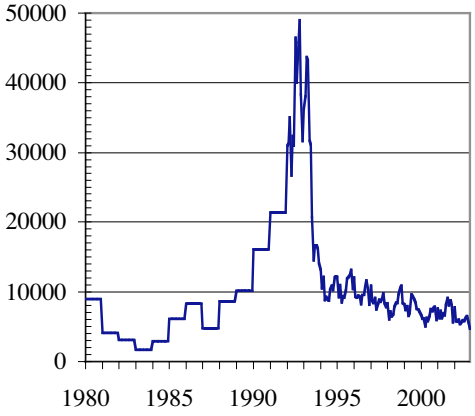

Griekenland abs.

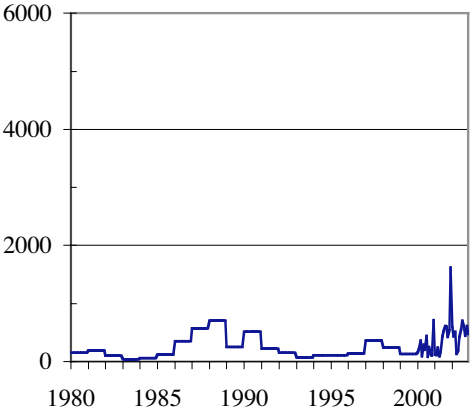

Ierland abs.

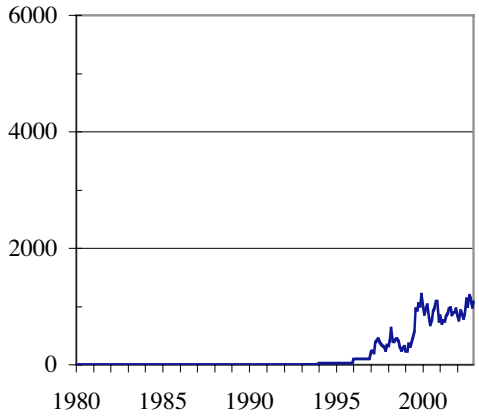

Italië abs.

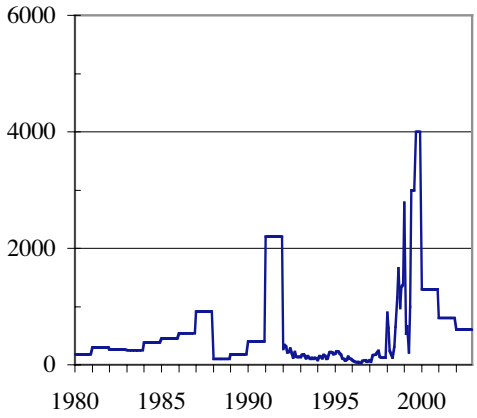

Luxemburg abs.

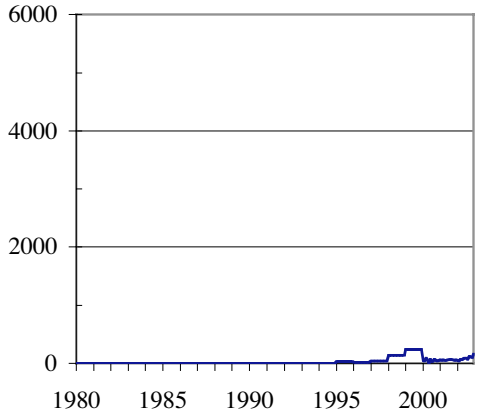

Nederland abs.

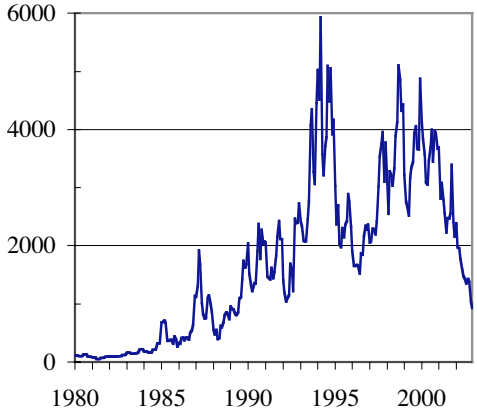

Noorwegen abs.

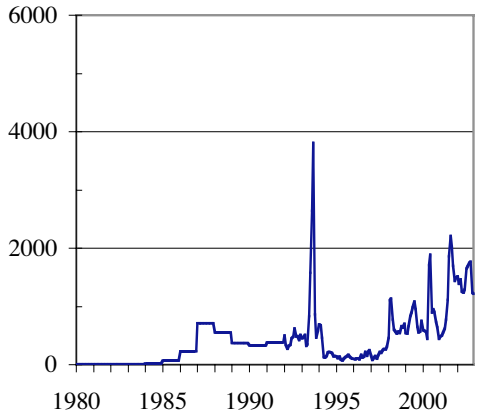

Oostenrijk abs.

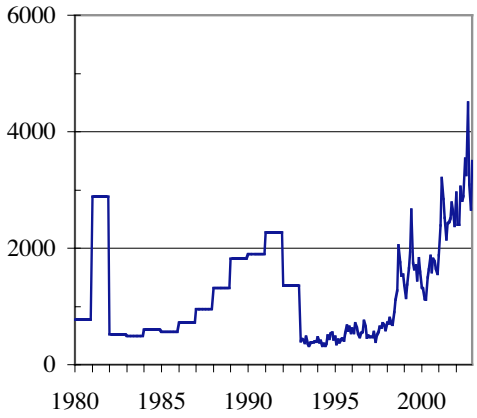

Portugal abs.

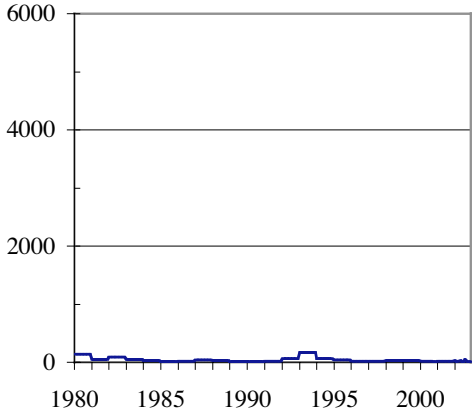

Spanje abs.

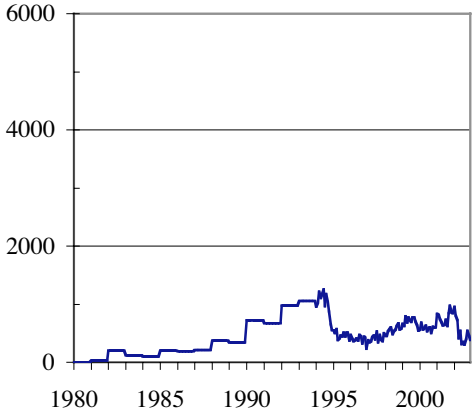

Verenigd Koninkrijk abs.

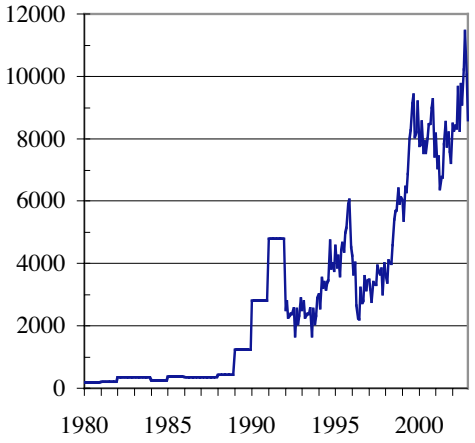

Zweden abs.

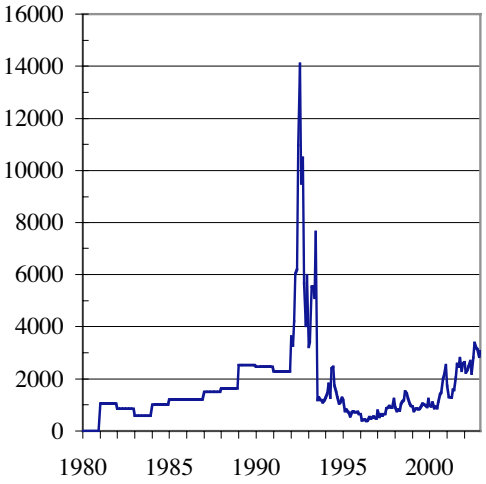

Zwitserland abs.

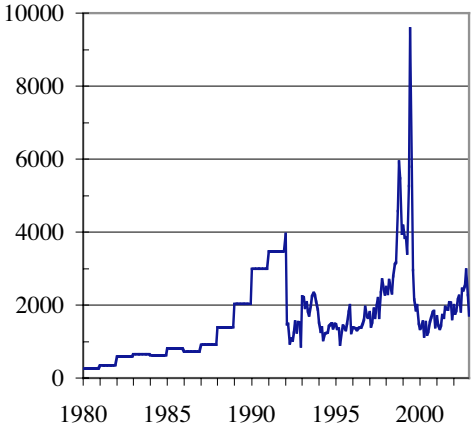

West-Europa abs.

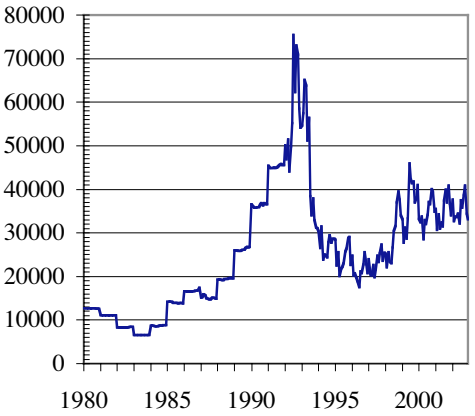

Relatieve instroom per maand per land (1980-2002) met aanduiding norminstroom (in rood)

België %

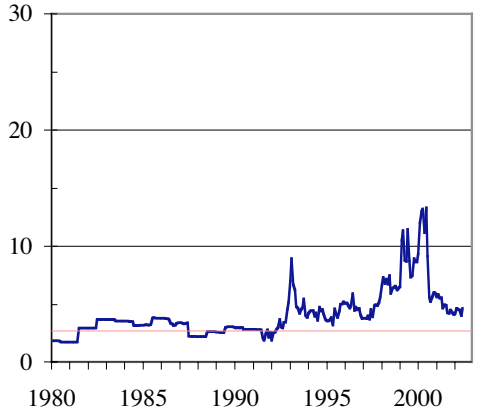

Denemarken %

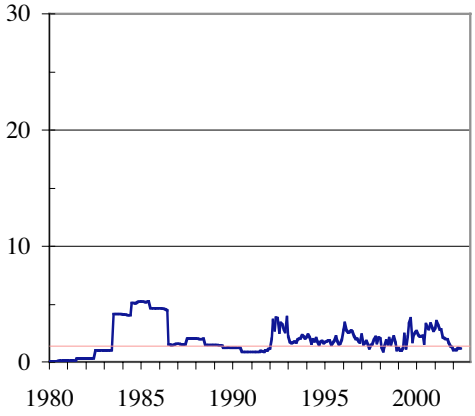

Finland %

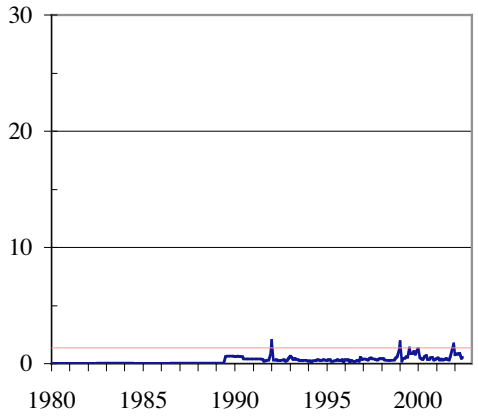

Frankrijk %

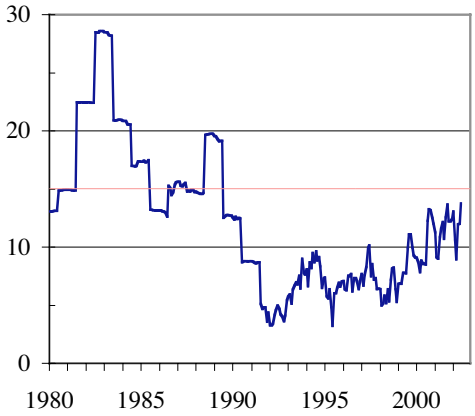

Duitsland %

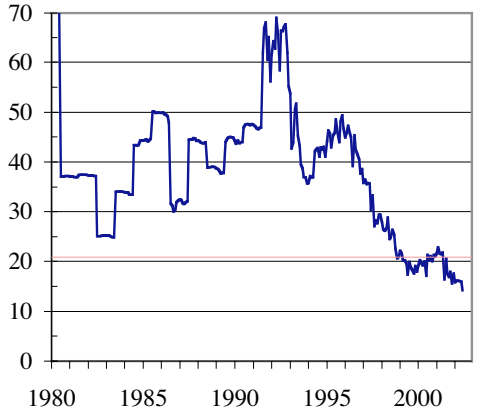

Griekenland %

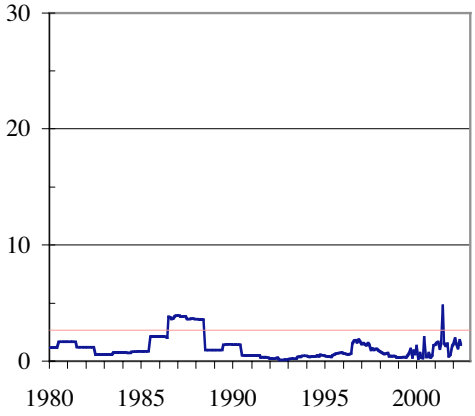

Ierland %

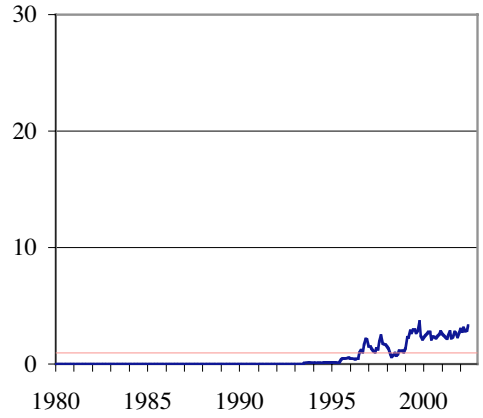

Italië %

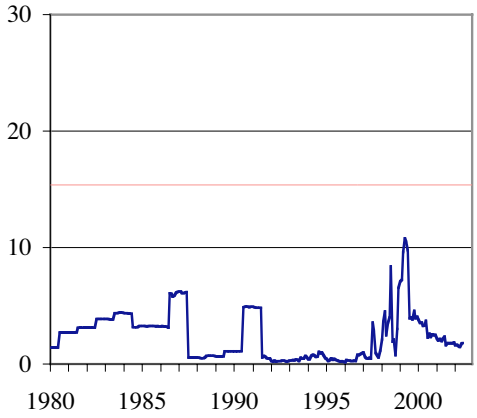

Luxemburg %

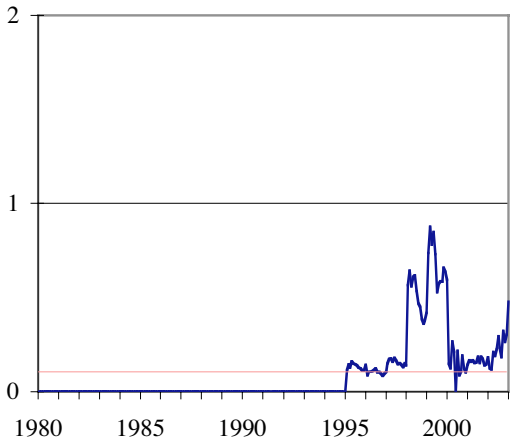

Nederland %

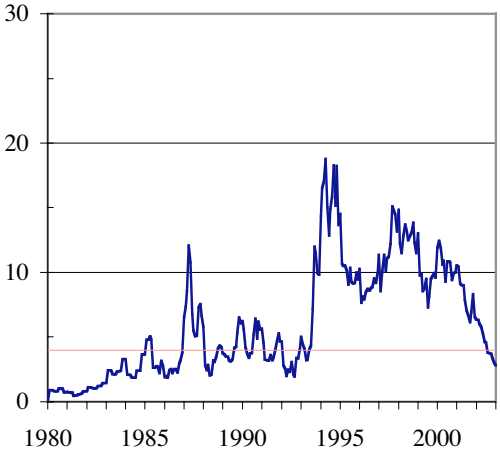

Noorwegen %

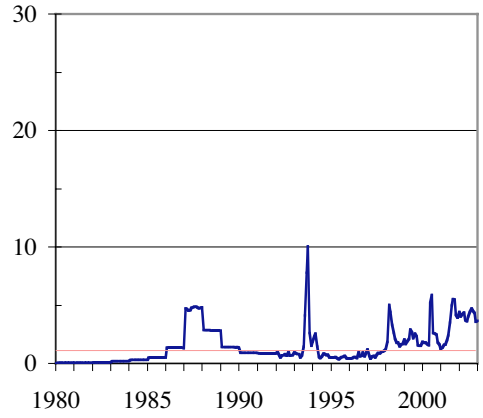

Oostenrijk %

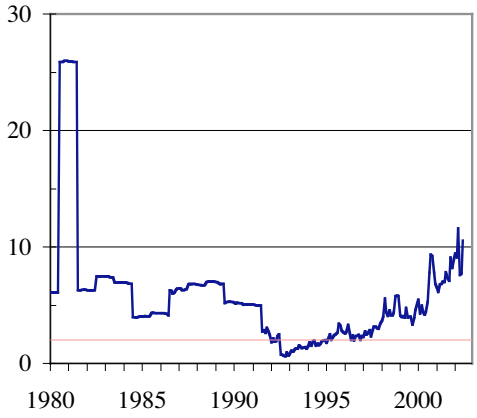

Portugal %

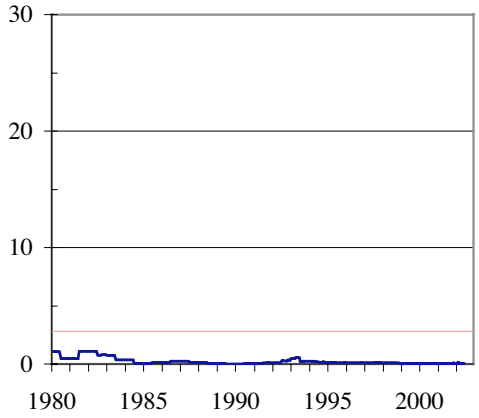

Spanje %

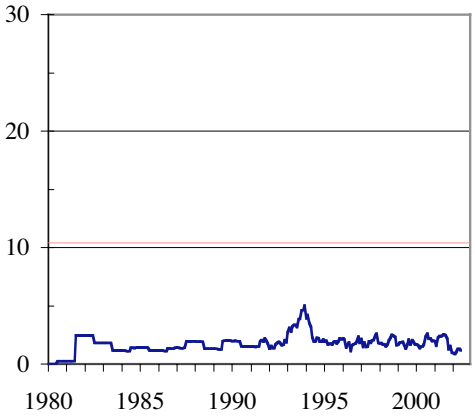

Verenigd Koninkrijk %

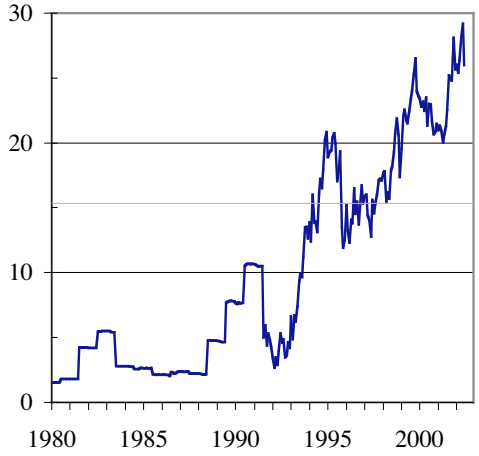

Zweden %

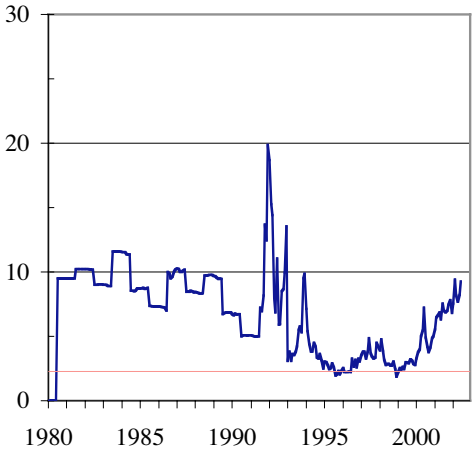

Zwitserland %

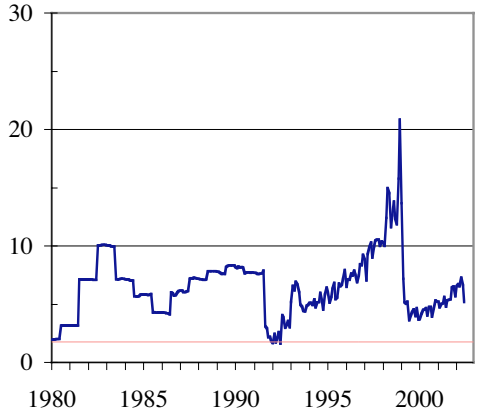

Bijlage 4.3 Geïndexeerde instroom per maand per land (1980-2002)

Index=100=norminstroom
Ter verduidelijking, is telkens de index van Duitsland opgenomen.

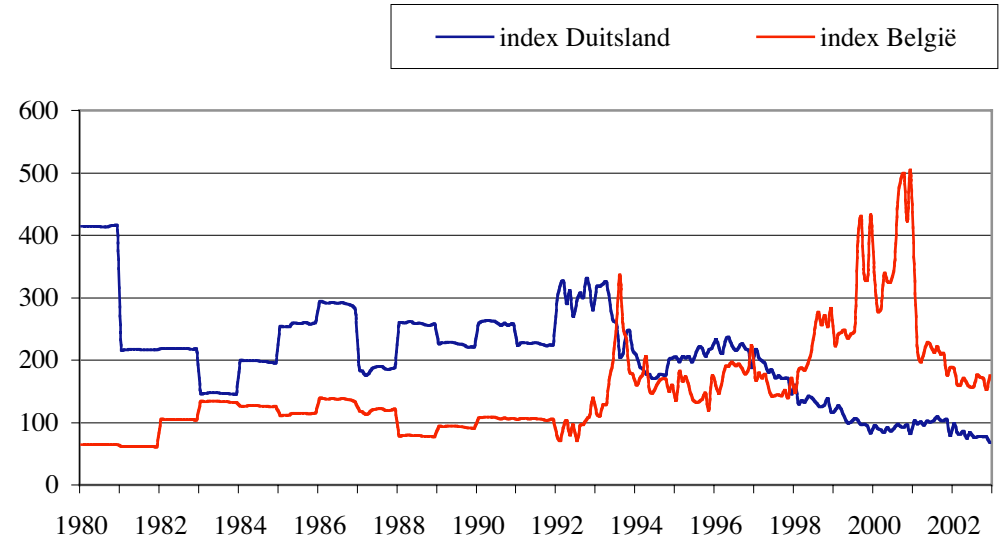

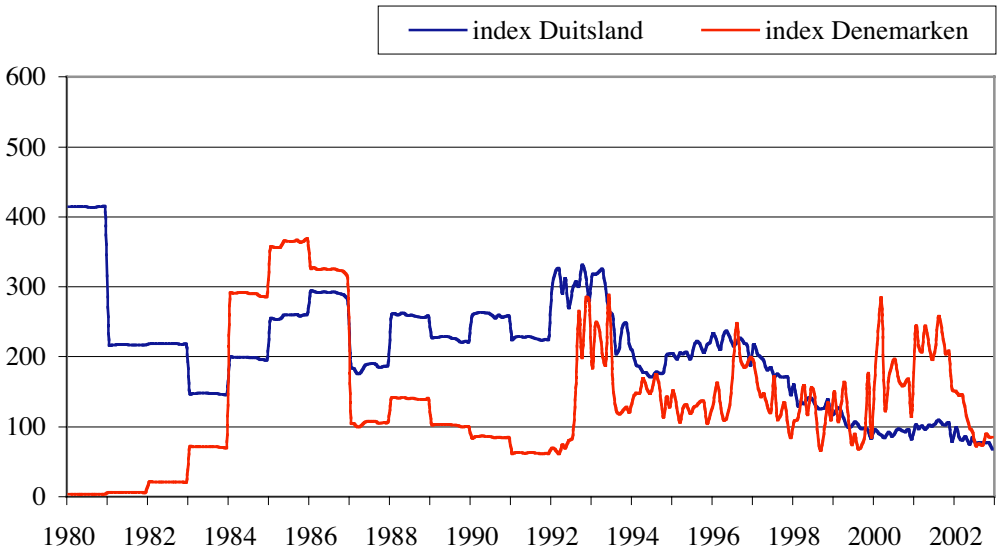

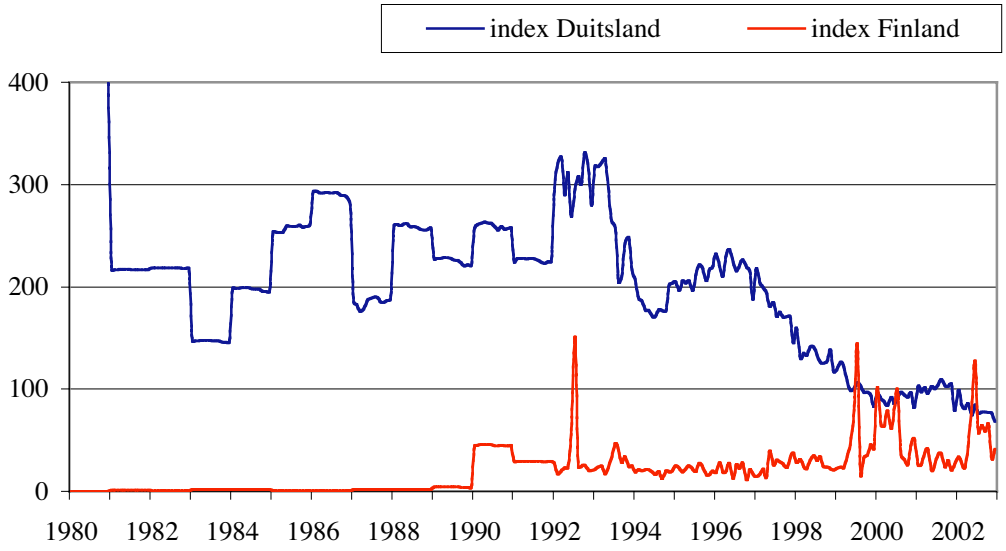

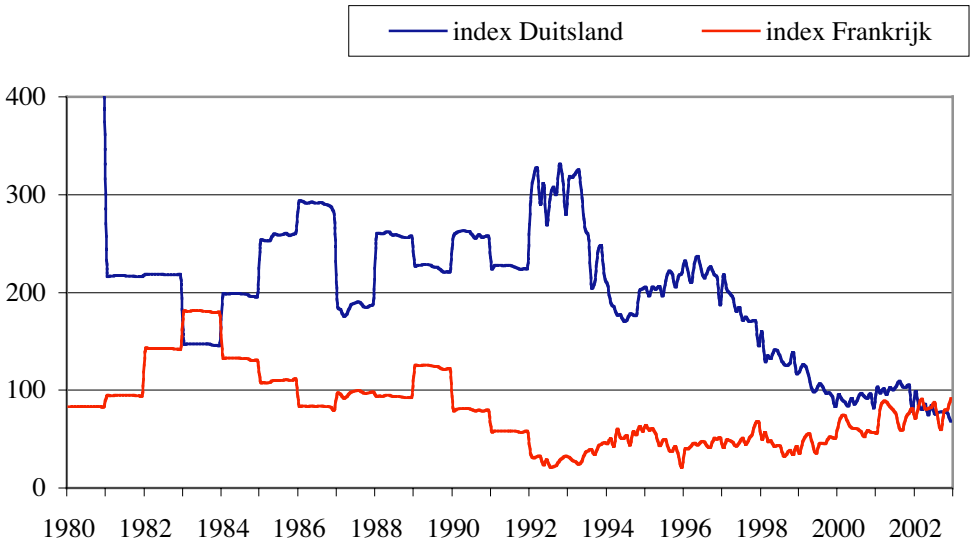
index Duitsland
index Frankrijk
400
300
200
100
0
1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000 2002

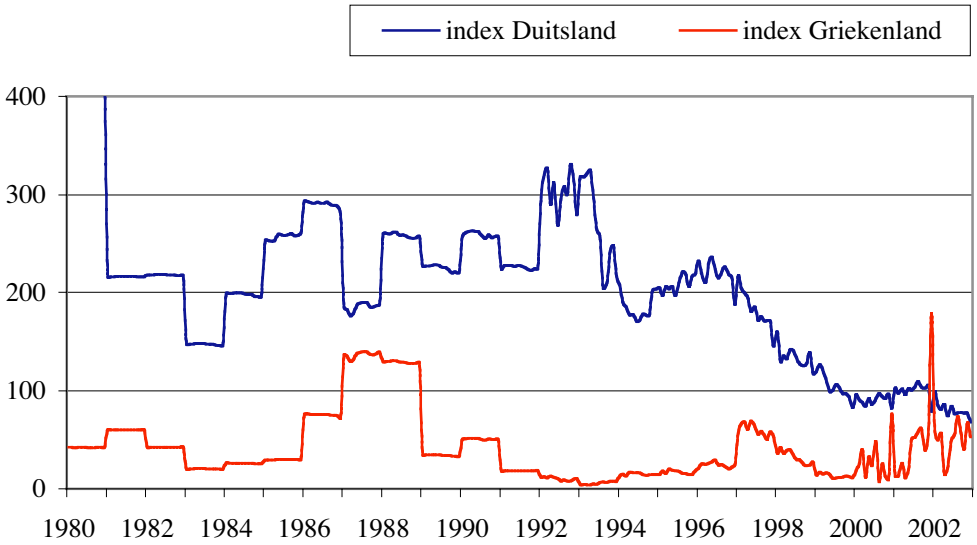
index Duitsland
index Griekenland
400
300
200
100
0
1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000 2002

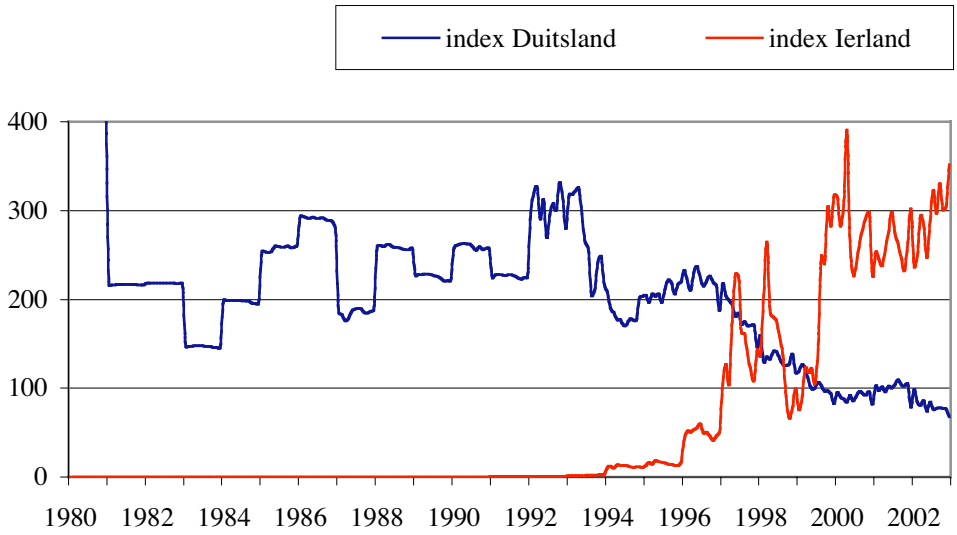
index Duitsland
index Ierland
400
300
200
100
0
1980 1982 1984 1986 1988 1990 1992 1994 1996 1998 2000 2002

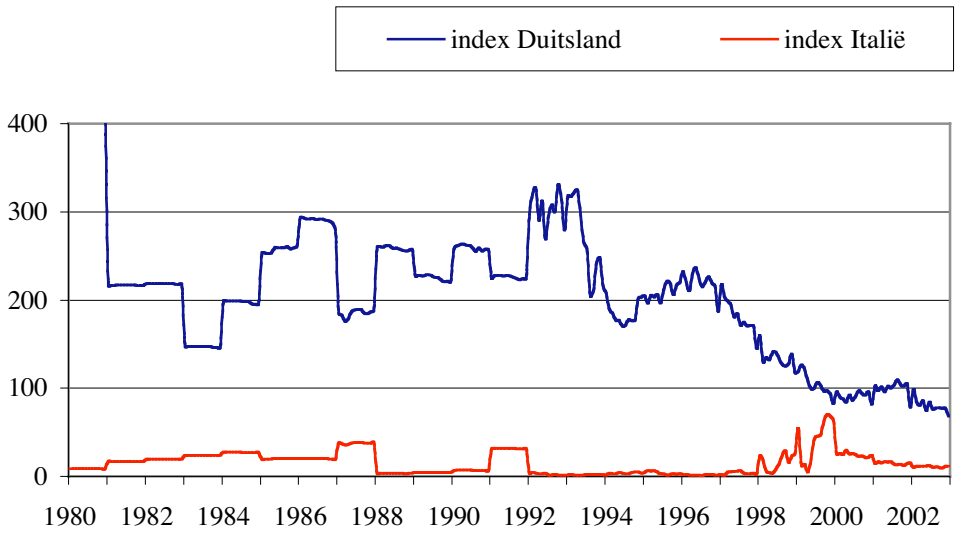
index Duitsland
index Italië
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

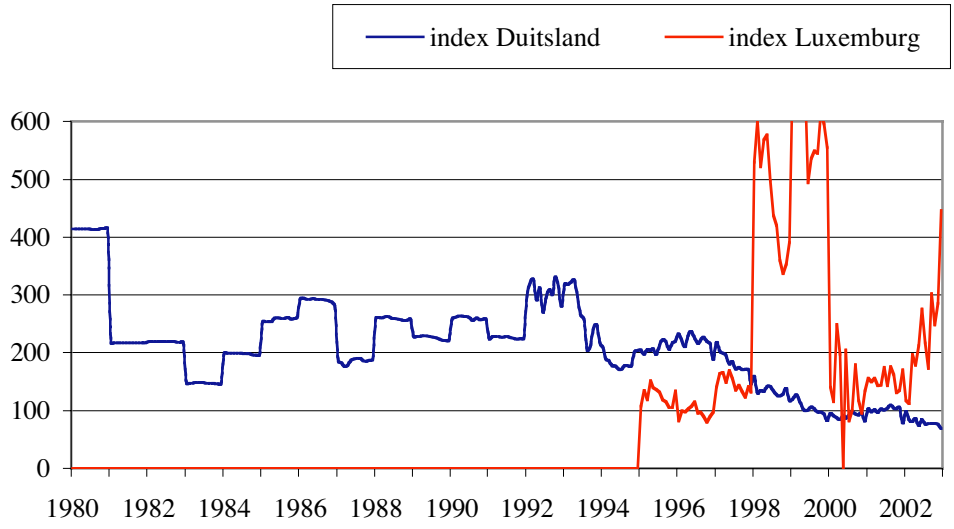
index Duitsland
index Luxemburg
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

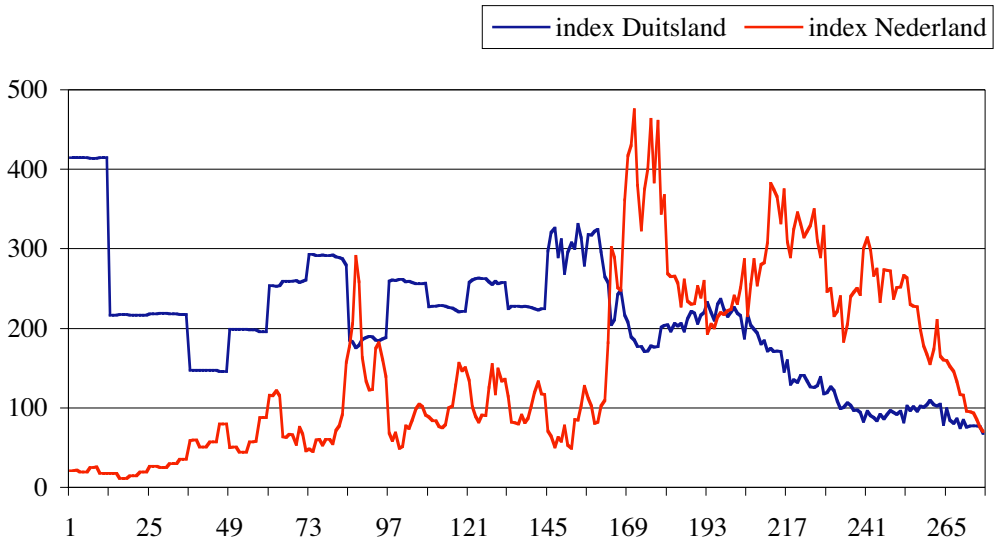
index Duitsland
index Nederland
500
400
300
200
100
0
1
25
49
73
97
121
145
169
193
217
241
265

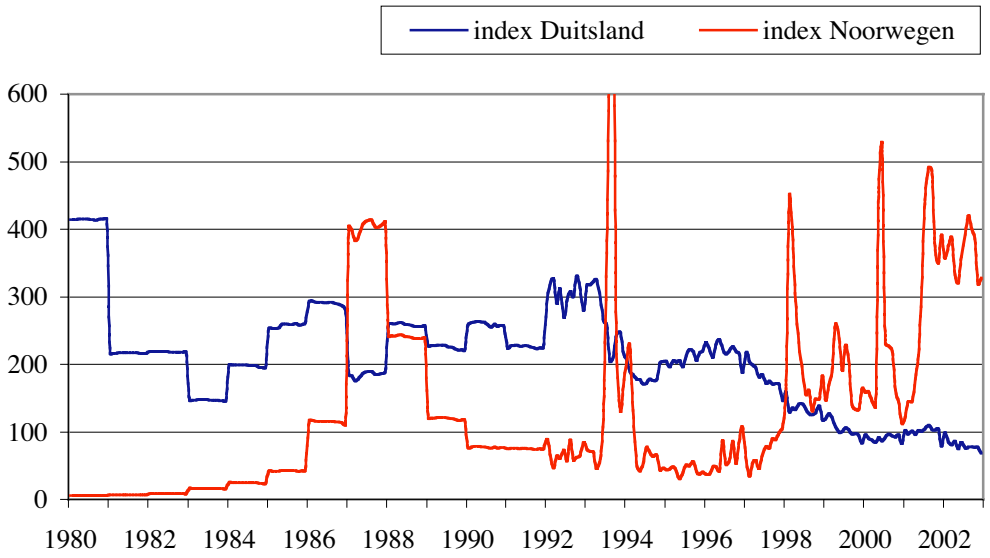
index Duitsland
index Noorwegen
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

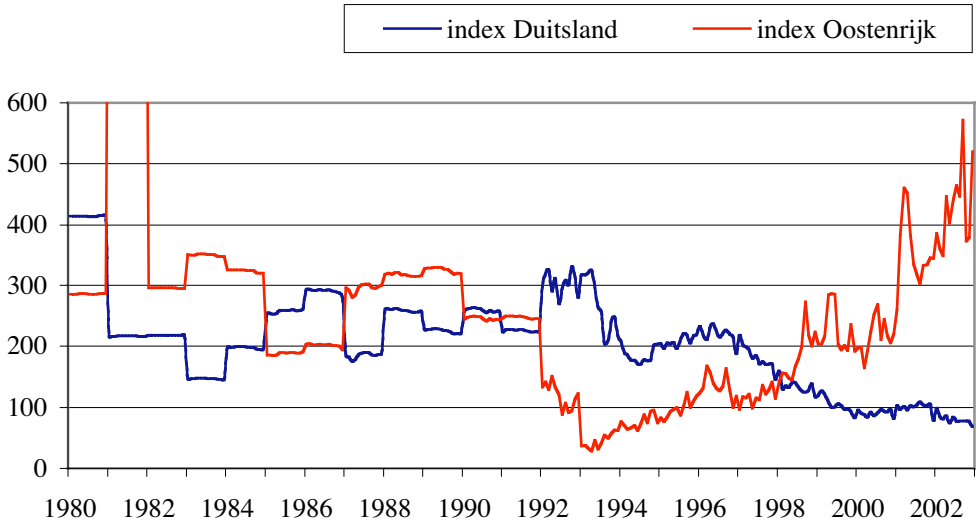
index Duitsland
index Oostenrijk
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

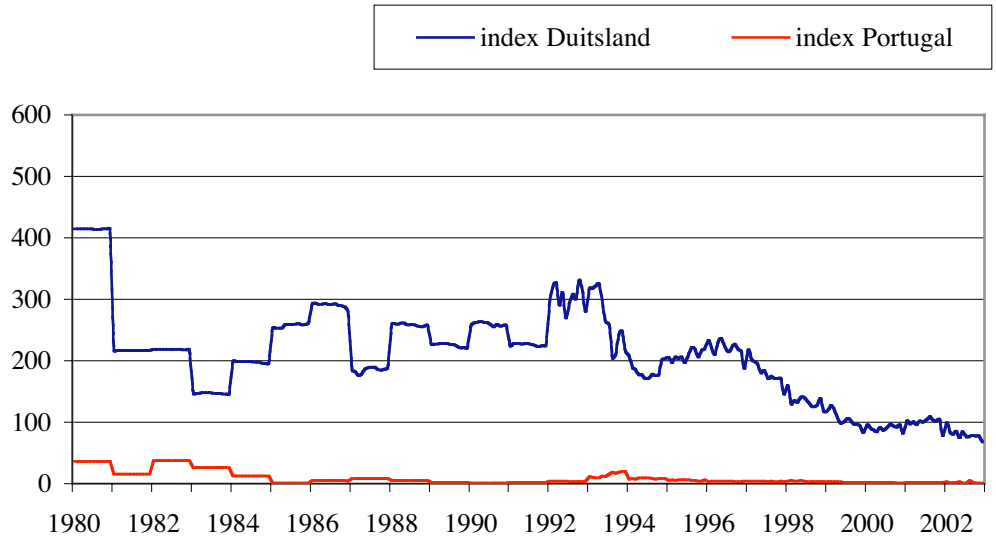
index Duitsland
index Portugal
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

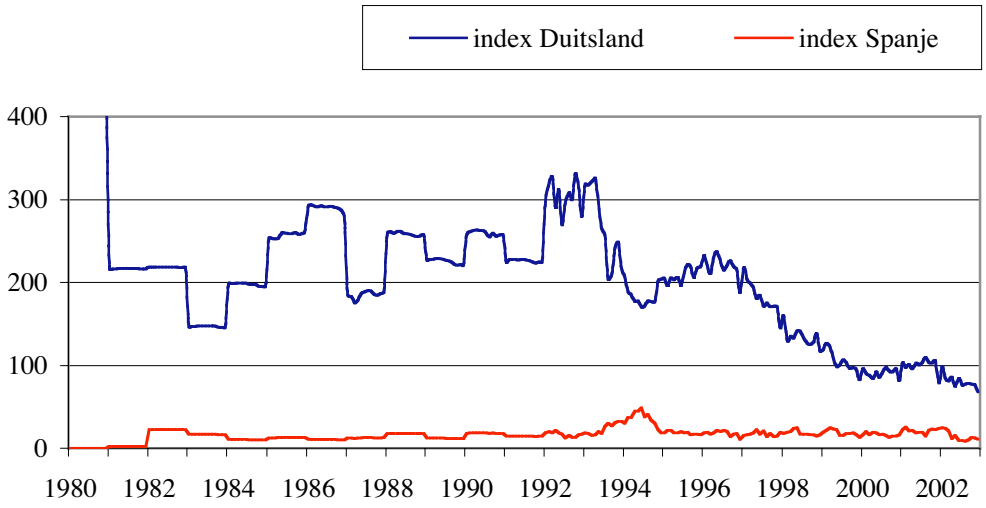
index Duitsland
index Spanje
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

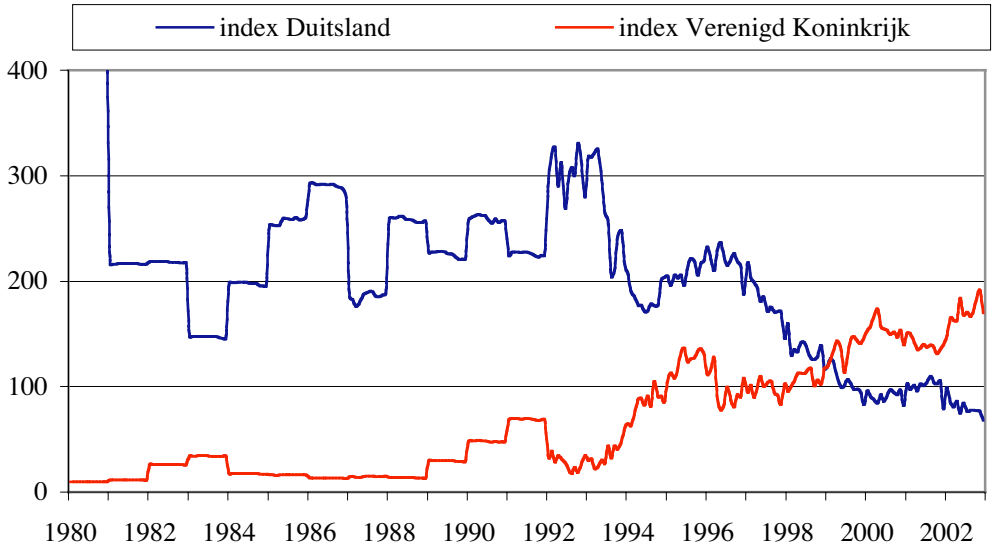
index Duitsland
index Verenigd Koninkrijk
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

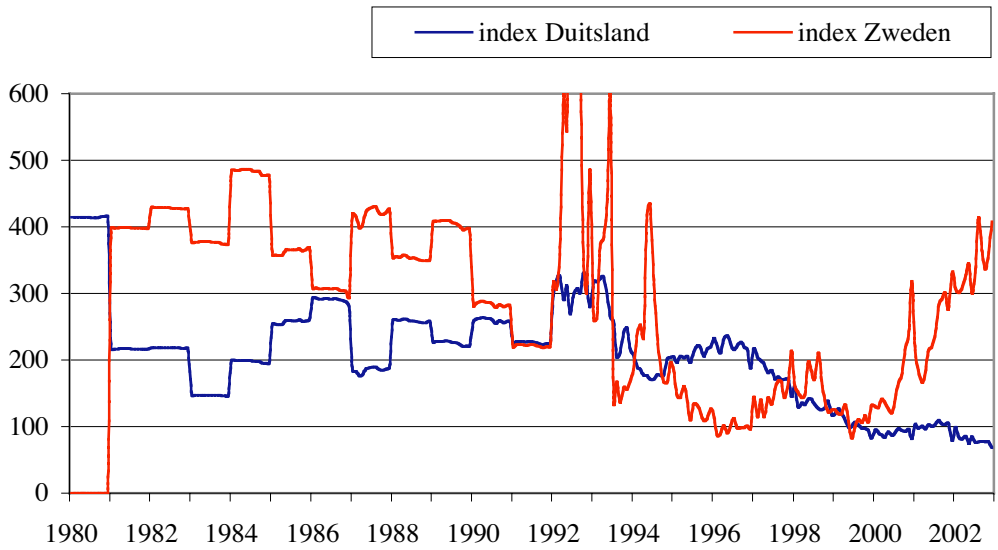
index Duitsland
index Zweden
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

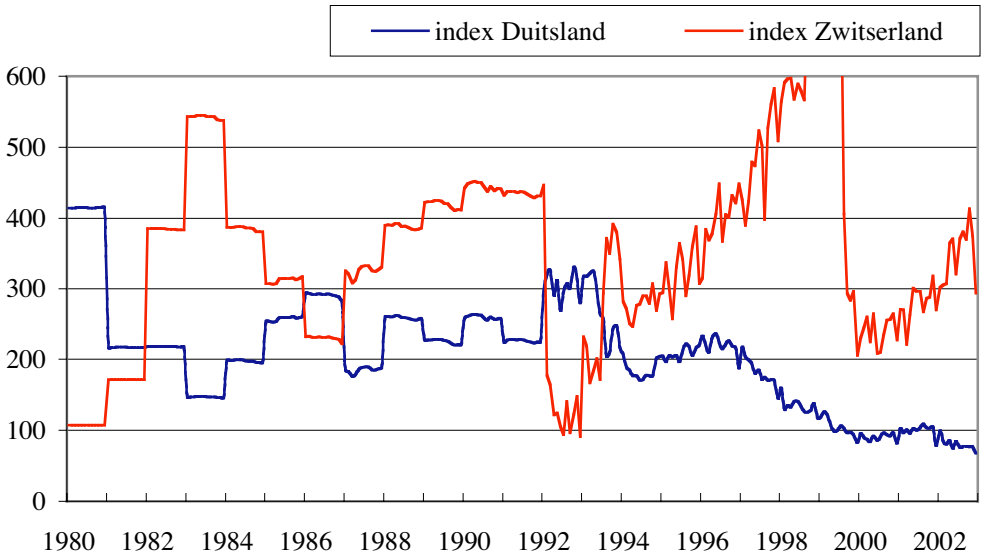
index Duitsland
index Zwitserland
600
500
400
300
200
100
0
1980
1982
1984
1986
1988
1990
1992
1994
1996
1998
2000
2002

Bijlage 4.4 Statistische Testen

Overzicht van de uitgevoerde statistische testen.

run	mape	mae	mae over mean	rmse	mse	bias	variance	covariance	r	r^2
1a	5,7	$4,9^{E}$+3	$3,3^{E}$-2	$8,5^{E}$+3	$72,0^{E}$+6	0,28	0,51	0,22	0,999	0,999
1b	16,2	0,9	$14,5^{E}$-2	1,3	1,8	0,02	0,001	0,98	0,951	0,904
2a	30,9	$58,8^{E}$+3	$39,5^{E}$-2	$86,7^{E}$+3	$7,5^{E}$+9	0,46	0,53	0,01	0,997	0,994
2b	38,2	2,6	$43,6^{E}$-2	3,7	13,9	0,39	0,13	0,48	0,716	0,513
3a	55,5	$109,7^{E}$+3	$73,6^{E}$-2	$16,0^{E}$+4	$26,0^{E}$+9	0,46	0,54	0,001	0,997	0,993
3b	66,7	4,5	$74,9^{E}$-2	5,7	32,6	0,63	0,33	0,04	0,827	0,684
4a	59,8	$117,8^{E}$+3	$79,0^{E}$-2	$17,2^{E}$+4	$30,0^{E}$+9	0,46	0,53	0,002	0,993	0,987
4b	70,5	4,9	$80,7^{E}$-2	6,2	38,8	0,61	0,35	0,03	0,655	0,430
5a	40,3	$57,2^{E}$+3	$38,4^{E}$-2	$78,1^{E}$+3	$6,1^{E}$+9	0,54	0,44	0,02	0,998	0,996
5b	44,1	2,2	$36,1^{E}$-2	3,2	10,5	0,40	0,13	0,47	0,887	0,787

Tabel B.4:1 Statistische resultaten

Toelichting:

run	omschrijving
1a	Vergelijking cumulatieve RMoB met historisch beleidsscenario: alle effecten aan
1b	Vergelijking procentuele RMoB met historisch beleidsscenario: alle effecten aan
2a	Vergelijking cumulatieve RMoB met historisch beleidsscenario: met DSD effect uit
2b	Vergelijking procentuele RMoB met historisch beleidsscenario: met DSD effect uit
3a	Vergelijking cumulatieve RMoB met historisch beleidsscenario: met CT effect uit
3b	Vergelijking procentuele RMoB met historisch beleidsscenario: met CT effect uit
4a	Vergelijking cumulatieve RMoB met historisch beleidsscenario: met zowel DSD als CT effect uit
4b	Vergelijking procentuele RMoB met historisch beleidsscenario: met zowel DSD als CT effect uit
5a	Vergelijking cumulatieve RMoB met historisch beleidsscenario: met alleen DSD en CT effect aan
5b	Vergelijking procentuele RMoB met historisch beleidsscenario: met alleen DSD en CT effect aan

Terminonogie

term	omschrijving
MAPE	Mean Absolute Percentage Error
MAE	The Mean Absolute Error
MAE over MEAN	Mean Absolute Error as a fraction of the Mean (multiply by 100 for percent)
RMSE	The Root Mean Squared Error between simulated and actual variables
MSE	The Mean Squared Error between simulated and actual variables
bias	Theil inequality fraction for bias. The fraction of the MSE due to unequal means of the simulated and actual variables
variance	Theil inequality fraction for unequal variation. The fraction of the MSE due to unequal variation (different standard deviations) of simulated and actual variables
covariance	Theil inequality fraction for unequal covariation. The fraction of the MSE due to unequal covariation (imperfect correlation) between simulated and actual variables
r	Correlation between X and Y
r^2	The coefficient of determination, is the square of the correlation coefficient

Bijlage 5

Geraadpleegde Bronnen

Bijlage 5.1 Paneldiscussie

Deelnemers aan de paneldiscussie van domeindeskundigen op 13 september 1999 waren:

prof. mr. R. Fernhout	KUN, voorzitter
mw. mr. T. Pondaag	advocatuur
mr. A. van Lieshout	SRA, rechtsbijstand asielzoekers
mw. mr. G. Vijftigschild	rechtbank Zwolle
R. Wouters	IND
drs. W. Blok	COA
dr. J. van Miert	INDIAC en
mw. prof. mr. A. Oskamp	KUN

Daarnaast waren vertegenwoordigers van de Landsadvocaat en Vereniging Vluchtelingenwerk uitgenodigd, zij waren echter verhinderd

Bijlage 5.2 Overige geraadpleegde personen

H. Mulder, SRA (stichting rechtsbijstand asielzoekers)
Mr. P. Van Geel, Vluchtelingenwerk Nederland
Leden van het CMR (Centrum voor Migratierecht, KU Nijmegen)
Medewerkers van het MvJ
Medewerkers van de IND
Medewerkers van het INDIAC
Medewerkers van de COA
Medewerkers van de Vreemdelingenkamers van Rechtbanken

Bijlage 5.3 Literatuurverwijzingen

Abiri 2000

E. Abiri, 'The Changing Praxis of 'Generosity': Swedish Refugee Policy', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 11-28.

Ackerman 1980

B.A. Ackerman, *Social justice in the liberal state,* New Haven: Yale University Press 1980.

Ackoff 2001

R.L. Ackoff, 'OR: After the Post Mortem', *System Dynamics Review* (17) 2001/4 (winter), p. 341-346.

AGIT (Academic Group on (Im)migration - Tampere) 1999

AGIT (Academic Group on (Im)migration - Tampere), 'Efficient, effective and encompassing approaches to a European Immigration and Asylum Policy', *International Journal of Refugee Law* (11) 1999/2, p. 338-374.

Allen 1957

L.E. Allen, 'Symbolic logic: a razor-edged tool for drafting and interpreting legal documents', *Yale Law journal* (66) 1957, p. 833-879.

Allen 1980

L.E. Allen, 'Language, Law and Logic: plain drafting for the electronic age', in: B Niblett (red.), *Computer Science and the law: an advanced course,* Cambridge: Cambridge University Press 1980, p. 75-100.

Amersfoort 1993

J. van Amersfoort, 'Immigratie was altijd al een onbeheersbaar proces', *NRC Handelsblad* 23 november 1993

Andersson et al. 1999

Andersson, Elffers & Felix, *Evaluatie Overlegmodel en Zwaarwegend Advies in de Aanmeldcentra, Eindrapport,* Utrecht: 1999.

Anjou 1986

L.J.M. d' Anjou, *Actoren en factoren in het wetgevingsproces - Een empirische theorie over de totstandkoming van wetgeving* (dissertatie Leiden), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1986.

Apeldoorn/van Dijk 1985

P. van Dijk, *Van Apeldoorn's Inleiding tot de studie van het Nederlandse recht,* Zwolle: Tjeenk Willink 19e druk, 1985.

Argyris 1990

C. Argyris, *Overcoming Organizational Learning Defences, Facilitating Organizational Learning,* Boston: Allyn & Bacon 1990.

Ashley & Aleven 1991

K.D. Ashley & V. Aleven, 'Toward an intelligent tutoring system for teaching law students to argue with cases', in: *Proceedings of the Third International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1991, p. 42-52.

Asscher 1994

B.J. Asscher, 'Justitia heeft geen zwaard nodig', *NRC Handelsblad* 14 juni 1994.

Asser/Scholten & Scholten 1974

P. Scholten & G.J. Scholten, *Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Algemeen Deel,* Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 3e druk, 1974.

Axelrod 1976

R. Axelrod, *Structure of decision: the cognitive maps of political elites,* Princeton NJ: Princeton University Press 1976.

Babbage 1889

C. Babbage, *The works of Charles Babbage, Volume 3: The Analytical Engine and mechanical notation* (edited by M. Campbell-Kelly) (dissertatie London), London: Pickering 1889.

Barr & Feigenbaum 1981

A. Barr & E.A. Feigenbaum, *The handbook of Artificial Intelligence,* Los Altos, Cal.: Kaufmann 1981.

Barrón et al. 1996

A. Barrón, S. Martínez & J.M. López, 'A simulation model for partially substituting telecommunication services', in: *International Conference of System Dynamics,* 1996.

Beer 1959

S. Beer, *Cybernetics and management,* London: English Universities Press 1959.

Beijdorff 1986

R.O. Beijdorff, 'CRISYS: A Model of the Criminal Justice System in the Netherlands', in: *Conference Proceedings of The 1986 International Conference of the Systems Dynamics Society* (in: Sevilla, Spain) 1986.

Bekke 1985

A.J.G.M. Bekke, 'De geautomatiseerde bestuurder', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica - Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, p. 13-21.

Bemelmans-Videc 1993

M.L. Bemelmans-Videc, *Bekwamen in besturen - Over disciplines en dilemma's in de bestuurlijke oordeelsvorming* (oratie Nijmegen), Nijmegen: KUN 1993.

Bench-Capon 1987

T.J.M. Bench-Capon, 'Support for Policy Makers: Formulating Legislation with the Aid of Logical Models', in: *Proceedings of the First International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1987, p. 181-189.

Bench-Capon 1992

T.J.M. Bench-Capon, 'Support for Policy Makers: Prospects for Knowledge Based Systems', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, pp. 41-49.

Bench-Capon & Coenen 1990

T.J.M. Bench-Capon & F.P. Coenen, 'Practical application of knowledge based systems to law: the crucial role of maintenance', in: C. van Noortwijk, A.H.J. Schmidt & R.G.F. Winkels (red.), *Legal knowledge based systems: Aims for research and development,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1990, p. 5-17.

Bench-Capon & Coenen 1991

T.J.M. Bench-Capon & F.P. Coenen, 'Exploiting Isomorphism: development of a KBS to support British Coal Insurance Claims', in: *Proceedings of the Third International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1991, p. 62-68.

Bench-Capon & Coenen 1992
T.J.M. Bench-Capon & F.P. Coenen, 'Isomorphism and legal knowledge-based systems', *Artificial Intelligence and Law 1* 1992/1, p. 65-86.
Bench-Capon et al. 1992a
T.J.M. Bench-Capon, P.E. Dunne & P.H. Leng, 'A Dialogue Game for Dialectical Interaction with Expert Systems', in: *Proceedings of the 12th International Conference on Expert Systems and Their Applications,* 1992, p. 105-113.
Bench-Capon et al. 1992b
T.J.M. Bench-Capon, F.P. Coenen & P. Orton, 'Argument Based Explanation of the British Nationality Act as a Logic Program', in: I. Carr & A. Narayanan (red.), *Proceedings of the Third National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* Exeter: 1992, p. 21-25.
Bench-Capon et al. 1993
T.J.M. Bench-Capon, F.P. Coenen & P. Orton, 'Argument Based Explanation of the British Nationality Act as a Logic Program', *Computers, Law and AI* (2) 1993/1, p. 53-66.
Berenschot 1995
Bureau Berenschot, *Onderzoek, beleid en uitvoering asielzoekers, Bijlage bij Kamerstukken II 1995/1996, 19 637, nr. 141,* Utrecht 1995.
Berg et al. 1988
P. van den Berg, C.A.F.M. Grütters, O.W.M. Kamstra & T. van Willigenburg, *RI-paradigmata - Toekomst van Nederlands onderzoek in de rechtsinformatica. Paradigms in legal informatics. Exploring the future of Dutch research programmes in legal informatics,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1988.
Berge 1996
J.B.J.M. ten Berge, 'Spanningen tussen openbaar bestuur en rechter', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, pp. 175-180.
Bergeijk 1996
G.A. van Bergeijk, 'De regie van de rechtspraak', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 191-195.
Bergh 1988
G.C.J.J. van den Bergh, 'De jurist, de rechtswetenschap en de rechtsgeschiedenis', in: O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, Tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks njb 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 125-142.
Berghuis 1992
A.C. Berghuis, 'De harde en de zachte hand - een statistische analyse van verschillen in sanctiebeleid', *Trema* (15) 1992/3, p. 84-93.
Bernstein 1994
D.S. Bernstein, 'Dynamics of New York City Court System', in: *Conference Proceedings of The 1994 International System Dynamics Conference*' (Sterling, Scotland) 1994.
Bernstein 1998
D.S. Bernstein, 'Eroding Goals: A Look at Criminal Justice Policy', in: *Conference Proceedings of The 16th (1998) International Conference of the System Dynamics Society* (Quebec, Canada) 1998.

Bertalanffy 1945
L. von Bertalanffy, 'Zu einer allgemeinen Systeemlehre', *Deutsche Zeitschrift für Phylosophie* (18) 1945/3/4.
Bertalanffy 1968
L. von Bertalanffy, *General system theory: foundations, development, applications,* New York: George Braziller 1968.
Biagioli et al. 1993
C. Biagioli, P. Mercatali & G. Sartor, *Elementi di legimatica,* Padua: Cedam 1993.
Bing 1984a
J. Bing, *Handbook of legal information retrieval,* Amsterdam: North Holland 1984.
Bing 1984b
J. Bing, 'Information law: A brief introduction', *Journal of Media Law and Practice* (5) 1984/2, p. 134.
Blankenburg 1996
E.R. Blankenburg, 'Het gezag van de rechter', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 101-103.
Bloch 2000
A. Bloch, 'A New Era or More of the Same? Asylum Policy in the UK', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 29-42.
Bloch et al. 2000
A. Bloch, T. Galvin & L. Schuster, 'Editorial introduction', *Journal of Refugee studies* (13) 2000/1, p. 1-10.
Bloembergen 1988
A.R. Bloembergen, 'Iets over object en methode van wetenschap en rechtspraak in het privaatrecht', in: O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, Tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks njb 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 61-80.
Böcker 1998
A. Böcker, 'Gedogen als instrument van het Nederlandse asielbeleid', *Migrantenstudies* (14) 1998/4, p. 248-261.
Böcker & Havinga 1998a
A. Böcker & T. Havinga, *Asylum Migration to the European Union: Patterns of origin and destination,* Nijmegen: Insititute for the Sociology of Law, Nijmegen University, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 1998.
Böcker & Havinga 1998b
A. Böcker & T. Havinga, 'Asylum applications in the European Union: Patterns and Trends and the Effects of Policy Measures', *Journal of Refugee Studies* (11) 1998/3, p. 245-266.
Boeles 1995
P. Boeles, *Eerlijke immigratieprocedures in Europa, Standaarden voor effectieve procedurele rechtsbescherming in kwesties van toegang, verblijf en uitzetting* (dissertatie Nijmegen), Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders 1995.
Bolten 1989
J.J. Bolten, 'Het recht om asiel te zoeken in Europa', *NJB speciaal* 1989/23, p. 797-807.

Bommels 1999
B. Bommels, 'Vreemdeling wil niet weg', *Elsevier* (12699) 1999, p. 14-19.
Borman 1993
C. Borman, *Aanwijzingen voor de regelgeving en andere voor de regelgeving relevante aanwijzingen,* Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993.
Borman 1996
C. Borman, *Supplement aanwijzingen voor de regelgeving en andere voor de regelgeving relevante aanwijzingen,* Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1996.
Bos 1968
A.M. Bos, 'Recht en Computer', *Bres Planète* 1968/juni, p. 113-122.
Bosch 1885
J.W.M. Bosch, *Asyl en Uitlevering, Historisch Geschetst* (dissertatie Utrecht), 's-Bosch: J.W. Robijns & Co 1885.
Bosswick 2000
W. Bosswick, 'Development of Asylum Policy in Germany', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 43-60.
Boutellier 1987
J.C.J. Boutellier, *Asiel zoeken in Nederland,* Den Haag: WODC 1987.
Bratley et al. 1991
P. Bratley, J. Frémont, E. Mackaay & D. Poulin, 'Coping with change', in: *Proceedings of the Third International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1991, p. 69-76.
Breuker 1991
J. Breuker, *Artificiële Intelligentie en Gezond Verstand in het Recht* (oratie Amsterdam UvA), 1991 (niet gepubliceerd)
Breuker 1992
J. Breuker, 'On legal information serving', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 93-102.
Breuker 1994
J.A. Breuker, 'A suite of problem types', in: J.A. Breuker & W. van de Velde (red.), *CommonKADS Library for Expertise Modelling, Reusable Problem Solving Components,* Amsterdam: IOS Pres 1994, p. 57-87.
Breuker et al. 1991
J.A. Breuker, R.V. de Mulder & J.C. Hage, *Legal knowledge based systems: Model-based legal reasoning,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1991.
Breuker & van de Velde 1994
J.A. Breuker & W. van de Velde, *CommonKADS Library for Expertise Modelling, Reusable Problem Solving Components,* Amsterdam: IOS Pres 1994.
Bronkhorst 1990
D. Bronkhorst, *Een tijd van komen. De geschiedenis van vluchtelingen in Nederland,* Amsterdam: Jan Mets/Federatie VON 1990.
Brouwer & Catz & Guild 2003
E. Brouwer, P. Catz & E. Guild, *Immigration, Asylum and Terrorism – A Changing Dynamic in European Law,* (serie Recht en Samenleving nr. 19), Nijmegen: KU Nijmegen 2003.
Brouwer 1990
P.W. Brouwer, *Samenhang in recht: Een analytische studie,* Groningen: Wolters-Noordhof 1990.

Bruyne 2001
M. de Bruyne, 'Wachten tot je gek wordt', *NRC Handelsblad, Z-bijvoegsel* 23 juni 2001, p.35.

Buggenhout et al. 1993
T. van Buggenhout, J. Vanthienen, J. Schepers, B. van Buggenhout & G. Wets, 'The Decision Table Technique as Part of a Computer Supported Procedure of Legal Drafting', in: *Jurix 1993*, p. 71-80.

Bull 1985
H.P. Bull, *De fundamentele problemen van het informatierecht* (oratie Tilburg), Zwolle: Tjeenk Willink 1985.

Burg 1993
F.H. van der Burg, *Regelgeving en bestuur,* (Serie handboeken staats- en bestuursrecht deel IV), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993.

Buys 1883
J.T. Buys, *De Grondwet : toelichting en kritiek - Deel I,* Arnhem: Gouda Quint 1883.

Castermans-Holleman 1998
M. Castermans-Holleman, 'Nederland en de totstandkoming van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens', *NJCM-Bulletin* (23) 1998/nr.8, p. 966-975.

Checkland 1981
P. Checkland, *Systems Thinking, Systems Practice,* Chichester: Wiley and Sons 1981.

Cie EAUT 1999
Projectgroep Nieuwe Vreemdelingenwet, *Ex Ante Uitvoeringstoets nieuwe Vreemdelingenwet, Eindrapport,* 1999.

Cie Geelhoed 1994
Heroverwegingswerkgroep Asielzoekersbeleid, *Eindrapport, Onder voorzitterschap van Prof. Mr. L.A. Geelhoed,* 1994.

Cie Kortmann 1992
Commissie voor de toetsing van wetgevingsprojecten over de wetsprocedure, *Advies, onder voorzitterschap van C.A.J.M. Kortmann* (CTW 92/630), Den Haag: Ministerie van Justitie 1992.

Cie Meijerink 1999
Commissie Bedrijfsvoering Rechtspraak, *Recht van Spreken, Interdepartementaal Beleidsonderzoek onder voorzitterschap van M.H. Meijerink,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1999.

Cie Mulder 1991
Commissie Analyse Asielprocedure en opvang asielzoekers, *Door vele vreemdelingen bezocht, Eindrapport onder voorzitterschap van Mr. A. Mulder,* 1991.

Cie Slechte 1999a
Commissie Administratieve Lasten, *De papierberg te lijf, (tussenrapportage) deel 1, onder voorzitterschap van ir. J.J. Slechte,* Den Haag: Sdu 1999.

Cie Slechte 1999b
Commissie Administratieve Lasten, *Branche-overstijgende initiatieven en branche-specifieke projecten, (tussenrapportage) deel 2, onder voorzitterschap van ir. J.J. Slechte,* Den Haag: Sdu 1999.

Cie Slechte 1999c
Commissie Administratieve Lasten, *Regels zonder overlast, eindrapportage, onder voorzitterschap van ir. J.J. Slechte,* Den Haag: Sdu 1999.

Claessens 1995
T.M.A. Claessens, 'Dilemma's in de vreemdelingenrechtspraak', *Trema* (18) 1995/1, p. 1-8.
Conklin & Begeman 1988
J. Conklin & M.L. Begeman, 'GIBIS: A Hypertext Tool for Exploratory Policy Discussion', *ACM Transactions on Office Information Systems* (6) 1988/4, p. 303-331.
Copleston 1963
F. Copleston, *A history of philosophy, volume 4 - Modern philosophy: Descartes to Leibniz,* New York: Image Books 1963.
Corstens 1999
G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht,* Arnhem: Gouda Quint 3e druk, 1999.
Corte 1993
R. de Corte, 'Automatisering van de juridische beslissing: een eerste benadering', in: R. de Corte (red.), *Automatisering van de juridische besluitvorming,* Gent: Mys & Breesch 1993, p. 1-22.
Couturat 1901/1961
L. Couturat, *La Logique de Leibniz d'apres des documents inédits,* Parijs: 1901; réédité: Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung 1961.
Couturat 1903/1961
L. Couturat, *Opuscules et Fragments inédits de Leibniz extraits des manuscrits de la Bibliotheque Royale de Hanovre,* Parijs: 1903; réédité: Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung 1961.
Coyle 2001
G. Coyle, 'Rejoiner to Homer and Oliva', *System Dynamics Review* (17) 2001/4 (winter), p. 357-363.
Creugers 1995
N.H.J. Creugers, *Kwaliteit kwantificeren* (oratie Nijmegen), Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 1995.
Crombag 1993
H.F.M. Crombag, 'Over de bewijsbeslissing in strafzaken', in: R. de Corte (red.), *Automatisering van de juridische besluitvorming,* Gent: Mys & Breesch 1993, p. 41-54.
Crombag et al. 1977
H.F.M. Crombag, J.L. de Wijkerslooth & M.J. Cohen, *Een theorie over rechterlijke beslissingen,* Groningen: H.D. Tjeenk Willink 1977.
Crombag et al. 1992
H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar, *Dubieuze zaken: de psychologie van strafrechtelijk bewijs,* Amsterdam: Contact 1992.
De opvang van vluchtelingen 1983
De opvang van vluchtelingen, Beleid, regelingen en organisaties (Groene reeks, nr. 66), 's-Gravenhage: Uitgeverij van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten 1983.
Degenkamp 1988
J. Th. Degenkamp, 'Het kritisch rationalisme en (in) de rechtswetenschap', in: O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, Tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks NJB 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 243-262.

Dekker & Senstius 1997
J. Dekker & B. Senstius, 'De BV Vluchteling', *Wordt Vervolgd* 1997/4/5, p. 4-11.
Delouvin 2000
P. Delouvin, 'The Evolution of Asylum in France', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 61-73.
Denderen & Lange 2001
A. van Denderen & Y. Lange, 'De grote trek naar het Westen', *M, maandelijkse bijlage bij NRC-Handelsblad* 5 mei 2001, p.46.
Dennett 1991
D.C. Dennett, *Consciousness explained,* Boston: Little Brown 1991.
Derry & Williams 1963
T.K. Derry & T.I. Williams, *Triomftocht van de techniek, in de vertaling van P.P.J. van Caspel,* Amsterdam/Brussel: Elsevier 1963.
Deutsch 1948
K.W. Deutsch, *The Nerves of Government,* London: The Free Press of Glencoe 1948.
Dijk 1986
T.A. van Dijk, *The Tamil Panic in the Press,* Amsterdam: University of Amsterdam, Department of General Literary Studies, Section of Discourse Studies 1986.
Dijk & Waard 2000
F. van Dijk & J. de Waard, *Juridische infrastructuur in internationaal perspectief: criminaliteitsbeheersing*, Den Haag: Ministerie van Justitie, Directie Algemene Justitiële Strategie 2000
Dijkstra 1962
E.W. Dijkstra, *De logische automaat in academisch milieu* (oratie Eindhoven), Eindhoven: Technische Hogeschool Eindhoven 1962.
Doesschate 1993
J.W. ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen, het Nederlandse toelatingsbeleid ten aanzien van vluchtelingen in de jaren 1986-1982* (dissertatie Nijmegen), Hilversum: Verloren 1993.
Doornbos 2003
N. Doornbos, *De papieren asielzoeker, Institutionele communicatie in de asielprocedure* (Reeks recht & samenleving, nr. 18), nijmegen: GNI 2003.
Doornbos et al. 2001
N. Doornbos, A.M. Kuijpers & K. Shalmashi, *Vluchtelingen op doorreis naar een veilig land,* Nijmegen: Centre for Migration Law 2001.
Doornbos & Groenendijk 2001
N. Doornbos & K. Groenendijk, 'Uitkomsten van asielprocedures: een cohortonderzoek', *NJB* (76) 2001/6, p. 245-253.
Doornbos & Sellies 1997
N. Doornbos & J.P.P. Sellies, *Het overlegmodel in de asielprocedure. Een onderzoek naar de werking van het overlegmodel in het aanmeldcentrum Schiphol en de onderzoeks- en opvangcentra Oisterwijk en Schalkhaar,* (Reeks Recht en Samenleving, nr. 14), Nijmegen: GNI, Instituut voor Rechtssociologie 1997.
Doornheim & Dijkhoff 1995
L. Doornheim & N. Dijkhoff, *Toevlucht zoeken in Nederland,* (Reeks onderzoek en beleid van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie, nr. 148), Arnhem: Gouda Quint 1995.

Dörner 1980

D. Dörner, 'On the difficulties people have in dealing with complexity', *Simulation and games* (11) 1980/1, p. 87-106.

Eden et al. 1983

C. Eden, S. Jones & D. Sims, *Messing About in Problems: an Informal Structured Approach to Their Identification and Management,* Oxford / New York: Pergamon Press 1983.

Efionayi-Mäder et al. 2001a

D. Efionayi-Mäder, M. Chimienti, J. Danhidden & E. Piguet, *Asyldestination Europa. Eine Geographie der Asylbewegungen,* (Reihe: Sozialer Zusammenhalt und kultureller Pluralismus, herausgegeben in Auftrag des Schweizerischen Forums für Migrationsstudien), Zürich: Seismo 2001.

Efionayi-Mäder et al. 2001b

D. Efionayi-Mäder, M. Chimienti, J. Danhidden & E. Piguet, *Asyldestination Europa. Materialienband zur Studie ' Determinanten der Verteilung von Asylsuchen in Europa',* Neuchâtel: Forum suise pour l'etude des migrations 2001.

Eijck 1984

J. van Eijck, *Filosofie: een inleiding,* Meppel: Boom 3e druk, 1984.

Eijlander 1993

Ph. Eijlander, *De wet stellen - Beschouwingen over onderwerpen van wetgeving* (dissertatie Tilburg), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1993.

Elst & Uyl 1989

C.A. van Elst & R. den Uyl, *Het functioneren van de regeling opvang asielzoekers, Rapport,* Leiden: RvB 1989.

Enschede 1959

Ch.J. Enschede, *Motivering en motief* (oratie Amsterdam UvA), Zwolle: Tjeenk Willink 1959.

Erf 2001

R. van der Erf, 'Valkuilen in de asielstatistiek', paper op Symposium *De wegen van een vluchteling* (Ravenstein), Katholieke Universiteit Nijmegen 2001 <http://www.jur.kun.nl/cmr/congres/2001/erf.pdf>.

Eurostat 1989

Eurostat, *Statistical Office of the European Communities. Regions, Statistical yearbook 1988,* Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 1989.

Eurostat 1994

Eurostat, *Statistical Office of the European Communities. Asylum-seekers and refugees: A statistical report, Volume 1: EC member states,* Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 1994.

Faber 1983

S. Faber, *Strafrechtspleging en criminaliteit te Amsterdam, 1680-1811. De nieuwe menslievendheid,* Arnhem: Gouda Quint 1983.

Fernhout 1990

R. Fernhout, *Erkenning en toelating als vluchteling in Nederland* (dissertatie Amsterdam UvA), Deventer: Kluwer 1990.

Fernhout 1992

R. Fernhout, "*De Verenigde Staten van Europa zijn begonnen", maar voor wie?* (oratie Nijmegen), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1992.

Finn 1997
E. Finn, 'Lying with statistics', *Canadian Forum* (76) 1997/863, p. 6.
Fiselier 1995
J.P.S. Fiselier, *Het cellentekort,* Arnhem: Gouda Quint BV 1995.
Fiselier & Lensing 1995
J.P.S. Fiselier & J.A.W. Lensing, 'Afstemming van de straftoemeting', *Trema* (18) 1995/4, p. 105-117.
Florin 1996
F. Florin, 'Asiel en mensensmokkel', *Justitiële verkenningen* (22) 1996/1, p. 68-75.
Fockema Andreae 1969
A.D.H. Fockema Andreae, 'Weerstanden tegen computergebruik, speciaal op juridisch terrein', *Ars Aequi* (18) 1969/11 (special jurimetrie), p. 544-550.
Ford 1999
D. Ford, 'A behavorial approach to feedback loop dominance analysis', *System Dynamics Review* (2) 1999/1, p. 3-36.
Forrester 1958
J.W. Forrester, 'Industrial Dynamics: A Major Breakthrough for Decision Makers', *Harvard Business Review* (36) 1958/4 (July-August), p. 37-66.
Forrester 1961
J.W. Forrester, *Industrial dynamics,* Cambridge (MA): MIT Press 1961.
Forrester 1968
J.W. Forrester, *Principles of systems,* Cambridge (MA): MIT Press 1968.
Forrester 1969
J.W. Forrester, *Urban dynamics,* Cambridge (MA): MIT Press 1969.
Forrester 1971
J.W. Forrester, *World Dynamics,* Waltham (MA): Pegasus Communications 1971.
Forrester 1975
J.W. Forrester, *Collected Papers of J.W. Forrester,* Cambridge (MA): MIT Press 1975.
Forrester 1987
J.W. Forrester, 'Lessons from System Dynamics modelling', *System Dynamics Review* (3) 1987/2, p. 136-149.
Forrester & Senge 1980
J.W. Forrester & P.M. Senge, 'Test for Building Confidence in System Dynamics Models', in: A.A. Legasto, J.W. Forrester & J.M. Lyneis (red.), *TIMS Studies in the Management Sciences,* : 1980, 14e druk, p. 209-228.
Frank 1936
J. Frank, *Law and the modern mind,* New York: Coward-McCann 1936.
Frank 1949
J. Frank, *Courts on trial: myth and reality in American justice,* Princeton: Princeton University Press 2e druk, 1949.
Frank 1950
J. Frank, *Courts on trial: myth and reality in American justice,* Princeton: Princeton University Press 2e druk, 1950.
Franken 1973
H. Franken, *Vervolgingsbeleid, een jurimetrisch onderzoek betreffende het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie inzake art. 26 Wegenverkeerswet,* (dissertatie Amsterdam UvA), Arnhem: Gouda Quint 1973.

Franken 1975
H. Franken, *Maat en Regel* (oratie Rotterdam), Arnhem: Gouda Quint B.V. 1975.
Franken 1985
H. Franken, 'Inleiding: Rechtspraak', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica - Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, p. 105-106.
Franken 1986
H. Franken, 'De rechter en zijn informatieparadox', *Ars Aequi* (35) 1986/11, themanummer Rechtsinformatica, p. 683-691.
Franken 1989
H. Franken, 'The expertise centre for juridical software', in: D. Kracht, C.N.J. De Vey Mestdagh & J.S. Svensson (red.), *Legal knowledge based systems: An overview of criteria for validation and practical use, Exploring the quality of applications resulting from research programs in the Netherlands,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1989, p. 5-7.
Franken 1997
H. Franken, 'Juridische theoretische achtergronden', in: H. Franken, H.W.K. Kaspersen & A.H. de Wild (red.), *Recht en computer, nr.36,* (Recht en Praktijk), Deventer: Kluwer 1997 3e druk, p. 36-71.
Franken 2001
H. Franken, 'Juridisch theoretische achtergronden', in: H. Franken, H.W.K. Kaspersen & A.H. de Wild (red.), *Recht en Computer,* (serie Recht en Praktijk, nr. 36), Deventer: Kluwer 2001 4e druk, p. 33-73.
Franken & Brouwer 1995
H. Franken & P.W. Brouwer, *InLeiden tot de Rechtswetenschap,* Arnhem: Gouda Quint 7e druk, 1995.
Franken et al. 1991
H. Franken, J.C. Arnbak, J.M.A Berkvens, B.K. Brussaard & A.W. Koers, *Informatietechnologie en Recht, Rapport van de tijdelijke adviescommissie Informatietechnologie en Recht met betrekking tot de opzet van onderzoek op het gebied van informatietechnologie en recht,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1991.
Franken et al. 1993
H. Franken, I.Th.M. Snellen, J. Smit & A.W. Venstra, *Beschikken en automatiseren, Preadviezen voor de algemene vergadering van de Vereniging voor Administratief recht* (VAR-reeks 110), Alphen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink 1993.
Franken et al. 2001
H. Franken, H.W.K. Kaspersen & A.H. de Wild, *Recht en computer,* (Recht en praktijk, nr.36), Deventer: Kluwer 4e druk 2001.
Frege 1884
G. Frege, *Die Grundlagen der Arithmetik: eine logisch mathematische Untersuchung über den Begriff der Zahl, auf der Grundlage der Centenarausgabe hrsg. von Christian Thiel* (Philosophische Bibliothek, 366), Hamburg: Meiner 1884.
Frissen et al. 1992
P.H.A. Frissen, A.W. Koers & I.Th.M. Snellen, *Orwell of Athene: democratie en informatiesamenleving,* (serie voorstudies Nederlandse Organisatie voor Technologisch Aspectenonderzoek), Den Haag: Sdu 1992.

Froentjes 1985
W. Froentjes, *Hoofdstukken uit de Criminalistiek,* Arnhem: Gouda Quint 1985.

Gerretsen 1996
R.B. Gerretsen, 'Hoe ziet de toekomst van alternatieve geschillenbeslechting (Alternative Dispute Resolution) in Nederland eruit?', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 114-118.

Geurts 1981
J.L.A. Geurts, *Model en spel - De bijdrage van simulatie aan de planning van lange termijn sociale processen,* Nijmegen: De Witte Studentenpers 1981.

Geus 1988
A.P. de Geus, 'Planning as learning', *Harvard Business Review* 1988/March-April, p. 70-74.

Gilbert & Troitzsch 1999
N. Gilbert & K. Troitzsch, *Simulation for the social scientist,* Buckingham: Open University Press 1999.

Goodman 1974
M.R. Goodman, *Study notes in system dynamics,* Cambridge, Massachusetts: Wright-Allen Press Inc. 1974.

Goossens 1993
A.M.J.J. Goossens, 'OntwerpBank Wetgeving: een expertsysteem ter ondersteuning van wetgevingsjuristen', *RegelMaat* 1993/5, p. 173-182.

Grahl - Madsen 1980
A. Grahl - Madsen, *Territorial Asylum, Studies in International Law, vol.1,* Stockholm: Almqvist & Wiksell 1980.

Griffiths 1996
J. Griffiths, 'Recht-spraak is geen gewoon-spraak', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 203-207.

Groendijk 1992
C. Groendijk, 'Neural Schemata in Automated Judicial Problem Solving', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. De Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 147-157.

Groenendijk 1969
C.A. Groenendijk, 'Computers en recht in de Sovjet-Unie', *Ars Aequi* (18) 1969/11, special jurimetrie, p. 530-535.

Groenendijk 1993
C.A. Groenendijk, 'Herziening Vreemdelingenwet 1993: effecten voor toegelaten vreemdelingen en de nonchalante omgang met internationale verplichtingen', *Migrantenrecht* 1993, p. 242-247.

Groeneveld 1985
E.R. Groeneveld, 'Informatie uit microsporen', in: W. Froentjes (red.), *Hoofdstukken uit de criminalistiek,* Arnhem: Gouda Quint 1985, p. 229-273.

Groot 1966
A.D. de Groot, *Methodologie: grondslagen van onderzoek en denken in de gedragswetenschappen,* 's-Gravenhage: Mouton & Co 3e druk 1966.

Grütters 1992
C.A.F.M. Grütters, 'Computers kunnen niet recht spreken', *Trema* (15) 1992/1, p. 36-43.

Grütters 1994
C.A.F.M. Grütters, 'Solutions looking for problems', in: I. Carr & A. Narayanan (red.), *Proceedings of the Fourth National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* Exeter: Exeter 1994, p. 47-55.

Grütters 1995a
C.A.F.M. Grütters, 'Visions on IT and Law', *Law, Computers Artificial Intelligence* (4) 1995/1, p. 117-130.

Grütters 1995b
C.A.F.M. Grütters, 'The simulation of legal procedures', in: *Proceedings of the 1995 European Simulation Multiconference ESM,* Brussel: SCS 1995, p. 433-438.

Grütters 1995c
C.A.F.M. Grütters, 'A simulation model for the Dutch asylum procedure: a different approach of Law and AI', in: J.C. Hage, T.J.M. Bench-Capon, M.J. Cohen & H.J. van den Herik (red.), *Legal knowledge based systems: Telecommunication and AI & Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1995, p. 53-63.

Grütters 2000
C.A.F.M. Grütters, 'De Nieuwe Vreemdelingenwet', *NRC Handelsblad* 5 juni 2000.

Grütters 2002a
C. Grütters, 'Legal Dynamics', in: *Proceedings of the XXth International Systems Dynamics Conference,* MIT 2002, p. 1-20.

Grütters 2002b
C.A.F.M. Grütters, 'Een duidelijke wet', *NRC-Handelsblad* 26 januari 2002.

Grütters 2002c
C.A.F.M. Grütters, 'Recht en Systeemdynamica', in: A. Oskamp & A. Lodder (red.), *Rechtsinformatica: het handboek voor de geïnformatiseerde jurist,* Deventer: Kluwer 2002, 2e druk, p. 235-250.

Haan 1992
N. den Haan, 'TRACS: A Support Tool for Drafting and Testing Law', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. De Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 63-70.

Haan 1993
N. den Haan, 'Towards support tools for drafting legislation', in: J.G.J. Wassink, J.S. Svensson & B. van Buggenhout (red.), *Legal knowledge based systems: Intelligent tools for legal drafting and computer supported comparison of law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1993, pp. 23-30.

Haan 1996
N. den Haan, *Automated legal reasoning* (dissertatie Amsterdam VU), Amsterdam: Universiteit van Amsterdam 1996.

Haft 1970
F. Haft, *Elektronische Datenverarbeitung im Recht, ein Überblick,* Berlijn: Schweitzer Verlag 1970.

Hage 1987
J.C. Hage, 'Themis als robot', *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* 1987/5, p. 238-248.

Hage 1993

J.C. Hage, 'Monological Reason Based Logic', in: *Proceedings of the Fourth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1993, p. 30-39.

Hage 1994

J.C. Hage, 'Reason Based Logic: general considerations and some applications', in: I. Carr & A. Narayanan (ed.), *Proceedings of the Fourth National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* Exeter: Exeter 1994, p. 70-79.

Hahn 1991

D. Hahn, 'West-Europa kan grenzen niet sluiten voor migranten', *Volkskrant* 29 augustus 1991

Harmelen 1991

F. van Harmelen, 'Artificial Intelligence: potentials pitfalls, limitations', *NVKI-Nieuwsbrief* (8) 1991/1, p. 18-19.

Harrison 1973

G.B. Harrison, *Shakespeare the Complete Works,* Hong Kong: 11e druk, 1973.

Hassel 1996

W.G. van Hassel, 'De rechter zou meer moeten managen', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, pp. 133-139.

Hassett 1992

P. Hassett, 'Can Expert Systems Improve the Exercise of Judicial Discretion? ', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. De Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 159-169.

Hart 2003

B. de Hart, *Onbezonnen vrouwen – Gemengde relaties in het nationaliteitsrecht en het vreemdelingenrecht* (dissertatie Nijmegen), Amsterdam: Aksant 2003.

Hayter 2000

T. Hayter, *Open borders: the case against immigration controls,* London: Pluto Press 2000.

Heide 1967

J. ter Heide, 'Iudex viator: probleem- of systeemdenken, of gesystematiseerd probleemdenken', *Ars Aequi* (16) 1967/1, p. 2-31.

Heide 1970

J. ter Heide, *De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht: een functioneel-analitische beschouwing* (oratie Rotterdam), Amsterdam: Agon Elsevier 1970.

Heijmans & Genovesi 2002

T. Heijmans & I. Genovesi, 'Waterbed Europa klotst flink door asielstroom' *Volkskrant* 11 november 2002

Herik 1991

H.J. van den Herik, *Kunnen Computers Rechtspreken?* (oratie Leiden), Arnhem: Gouda Quint 1991.

Hernández & Dyner 2001

J. Hernández & I. Dyner, 'Crisis in Colombian Prisons: Cause or Consequence of a Flawed Judicial System?', in: *Conference Proceedings of The 19th (2001) International Conference of the System Dynamics Society* (in: Atlanta, Georgia) 2001

Hirsch Ballin 1985
E.M.H. Hirsch Ballin, 'De invloed van automatisering op het juridische werk', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica – Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, pp. 23-35.
Hirsch Ballin & Kamphuis 1985a
E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica – Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985.
Hirsch Ballin & Kamphuis 1985b
E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis, 'Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak; inleidende beschouwingen', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica - Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, pp. 1-5.
Hoecke 1993
M. van Hoecke, 'De complexiteit van de juridische beslissing', in: R. de Corte (red.), *Automatisering van de juridische besluitvorming,* Gent: Mys & Breesch 1993, pp. 149-166.
Hoeksma 1982
J.A. Hoeksma, *Tussen vrees en vervolging. Een inleiding in het vluchtelingenrecht,* Assen: Van Gorcum 1982.
Hofland 1997
H.J.A. Hofland, 'De teloorgang van onze solidariteit', *Wordt Vervolgd* 1997/4,5, p. 24-26.
Hofstadter & Dennett 1981
D.R. Hofstadter & D.C. Dennett, *The Mind's I,* Harmondsworth: Basic Books 1981.
Hogarth 1987
R. Hogarth, *Judgement and Choice,* Chichester: Wiley and Sons 2e druk, 1987.
Hoogerwerf 1978
A. Hoogerwerf, *Overheidsbeleid,* Alphen aan den Rijn: Samson 1978.
Hoogerwerf 1992
A. Hoogerwerf, *Het ontwerpen van beleid, een handleiding voor de praktijk en resultaten van onderzoek,* Alphen aan den Rijn: Samson 1992.
Houten 1997
M.L.P. van Houten, *Meer zicht op wetgeving: rechterlijke toetsing van wetgeving aan de Grondwet en fundamentele rechtsbeginselen,* (reeks: Centrum voor wetgevingsvraagstukken)(dissertatie Tilburg), Zwolle: Tjeenk Willink 1997.
Houten 2000
M. van Houten, 'Zo bont heeft het CDA het nog nooit gemaakt', *Trouw* 5 juni 2000.
Huff 1954
D. Huff, *How to lie with statistics,* New York: Norton 1954.
Hulshof et al. 1992
M.E. Hulshof, L. de Ridder & P. Krooneman, *Asielzoekers in Nederland,* (reeks: Amsterdamse sociaal-geografische studies), Amsterdam: Instituut voor Sociale Geografie, UvA 1992.
Hunter 1994
D. Hunter, 'Looking for Law in all the wrong places: Legal Theory and Legal Neural Networks', in: H. Prakken, A.J. Muntjewerff, A. Soeteman & R.G.F. Winkels (red.), *Legal knowledge based systems: The Relation with Legal Theory,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1994, pp. 55-64.

Hustinx 1985
P.J. Hustinx, 'Aspecten van wetgeving in verband met automatisering', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica – Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, pp. 41-49.

ICAIL 1987
ICAIL, *Proceedings of the First International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1987.

ICAIL 1989
ICAIL, *Proceedings of the Second International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Vancouver), New York: ACM 1989.

ICAIL 1991
ICAIL, *Proceedings of the Third International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Oxford), New York: ACM 1991.

ICAIL 1993
ICAIL, *Proceedings of the Fourth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Amsterdam), New York: ACM 1993.

ICAIL 1995
ICAIL, *Proceedings of the Fifth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Washington), New York: ACM 1995.

ICAIL 1997
ICAIL, *Proceedings of the Sixth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Melbourne), New York: ACM 1997.

ICAIL 1999
ICAIL, *Proceedings of the Seventh International Conference on Artificial Intelligence and Law,* (Oslo), New York: ACM 1999.

ICAIL 2001
ICAIL, *Proceedings of the Eigth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 2001.

IND Jaarverslag 1994
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1994,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1995.

IND Jaarverslag 1995
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1995,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1996.

IND Jaarverslag 1996
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1996,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1997.

IND Jaarverslag 1997
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1997,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1998.

IND Jaarverslag 1998
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1998,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1999.

IND Jaarverslag 1999
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 1999,* Den Haag: Ministerie van Justitie 2000.

IND Jaarverslag 2000
IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 2000,* Den Haag: Ministerie van Justitie 2001.

IND Jaarverslag 2001

IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 2001,* Den Haag: Ministerie van Justitie 2002.

IND Jaarverslag 2002

IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), *Jaarverslag 2002,* Den Haag: Ministerie van Justitie 2003.

Isenmann 1992

S. Isenmann, 'HyperIBIS: A Tool for Argumentative Problem Solving', in: *Proceedings of the third Conference on Database and Expert Systems Applications,* Wien: Springer-Verlag 1992, pp. 185-190.

Jakobs 1995

L. Jakobs, *Gerechtelijke Laboratoria in beeld, Een kennismaking met beoefende deskundigheden,* Groningen: Wolters-Noordhoff 1995.

Johnson Abercrombie 1960

M.L. Johnson Abercrombie, *The Anatomy of Judgement,* Harmondsworth: Penguin Books 1960.

Jong 1969

L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Deel 1, Voorspel,* Den Haag: Sdu 1969.

JURIX 1988

P. van den Berg, C.A.F.M. Grütters, O.W.M. Kamstra & T. van Willigenburg (red.), *RI-paradigmata - Toekomst van Nederlands onderzoek in de rechts-informatica. Paradigms in legal informatics. Exploring the future of Dutch research programmes in legal informatics,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1988.

JURIX 1989

D. Kracht, C.N.J. de Vey Mestdagh & J.S. Svensson (eds.), *Legal knowledge based systems: An overview of criteria for validation and practical use, Exploring the quality of applications resulting from research programs in the Netherlan,* (Utrecht), Lelystad: Koninklijke Vermande 1989.

JURIX 1990

C. van Noortwijk, A.H.J. Schmidt & R.G.F. Winkels (eds.), *Legal knowledge based systems: Aims for research and development,* (Leiden), Lelystad: Koninklijke Vermande 1990.

JURIX 1991

J.A. Breuker, R.V. de Mulder & J.C. Hage (eds.), *Legal knowledge based systems: Model-based legal reasoning,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1991.

JURIX 1992

C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (eds.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* (Den Haag), Lelystad: Koninklijke Vermande 1992.

JURIX 1993

J.G.J. Wassink, J.S. Svensson & B. van Buggenhout (eds.), *Legal knowledge based systems: Intelligent tools for legal drafting and computer supported comparison of law,* (Enschede), Lelystad: Koninklijke Vermande 1993.

JURIX 1994

H. Prakken, A.J. Muntjewerff, A. Soeteman & R.G.F. Winkels (eds.), *Legal knowledge based systems: The Relation with Legal Theory,* (Amsterdam), Lelystad: Koninklijke Vermande 1994.

JURIX 1995

J.C. Hage, T.J.M. Bench-Capon, M.J. Cohen & H.J. van den Herik (eds.), *Legal knowledge based systems: Telecommunication and AI & Law,* (Maastricht), Lelystad: Koninklijke Vermande 1995.

JURIX 1996

C. Prins, H.J. van den Herik, M. Sergot, R. van Kralingen & J. Zeleznikov (eds.), *Legal Knowledge Based Systems: Foundations of Legal Knowledge Based Systems,* (Tilburg), Tilburg: Tilburg University Press 1996.

JURIX 1997

A. Oskamp, R.V. de Mulder, C. van Noortwijk, C.A.F.M. Grütters & K. Ashley (eds.), *Legal knowledge based systems: The Tenth Conference,* Nijmegen: GNI 1997.

JURIX 1998

J.C. Hage, T.J.M. Bench-Capon, A.W. Koers, C.N.J. de Vey Mestdagh & C.A.F.M. Grütters (eds.), *Legal knowledge based systems: the Eleventh Conference,* Nijmegen: GNI 1998.

JURIX 1999

H.J. van den Herik, M-F Moens, J. Bing, B. van Buggenhout & J. Zeleznikov (eds.), *Legal knowledge based systems: the Twelfth Conference,* Nijmegen: GNI 1999.

JURIX 2000

J.A. Breuker, R.E. Leenes & R.G.F. Winkels (eds.), *Legal knowledge based systems: the Thirteenth Annual Conference,* Amsterdam: IOS Press 2000.

JURIX 2001

B. Verheij, A.R. Lodder, R.P. Loui & A.J. Muntjewerff (eds.), *Legal Knowledge and Information Systems, The Fourteenth Annual Conference,* Amsterdam: IOS Press 2001.

Kagenaar 1993

D. Kagenaar: 'Grenzen dicht? West-Europa's schijngevecht tegen de immigratie', *Intermediair* 5 november 1993, p.20-25

Kahnemann et al. 1982

D. Kahnemann, P. Slovic & A. Tversky, *Judgement Under Uncertainty: Heuristics and Biases,* Cambridge: Cambridge University Press 1982.

Kahnemann & Tversky 2000

D. Kahnemann & A. Tversky, *Choices, Values and Frames,* New York: Cambridge University Press 2000.

Kamstra et al. 1988

O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks NJB 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988.

Kant 1797

I. Kant, *Die Metaphysik der Sitten. Erster Theil: Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre, Akademie Ausgabe, Preußische Akademie der Wissenschaften, Band VI,* Berlin: De Gruyter 1797.

Kennedy 1980

H.C. Kennedy, *Peano: life and works of Giuseppe Peano, Studies in the history of modern science, Volume 4,* Dordrecht: Reidel Pub. Co. 1980.

Keulemans 1998a
C. Keulemans, 'Asielprobleem is product van politieke onwil', in: *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de Balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998.

Keulemans 1998b
C. Keulemans, 'Debatten over asielbeleid gaan over grenzen', in: *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de Balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998, pp. .

Keynes 1939
J.M. Keynes, 'Professor Tinbergen's method', *Economic Journal* (49) 1939, p. 567-569.

Kim 1992
D.H. Kim, 'System Archetypes: Diagnosing Systemic Issues and Designing High-Leverage Interventions', in: *System Archetypes,* (Toolbox Reprint Series), Cambridge: Pegasus Communications 1992, pp. 3-26.

Kissel 1984
O.R. Kissel, *Die Justitia - Reflexionen über ein Symbol und seine Darstellung in der bindenden Kunst,* München: Verlag C.H. Beck 1984.

Klein-Meijer 1998
M.A.V. Klein-Meijer, *Asielbeleid onder druk,* (Justitiële Verkenningen), Den Haag: WODC 1998.

Koers 1987a
A.W. Koers, *Juridische informatica - Spelen met de computer of spelen met het recht?* (oratie Utrecht), Alphen a/d Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink 1987.

Koers 1987b
A.W. Koers, *Informatie, informatica en juristen,* Alphen aan den Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink 1987.

Koers 1993
A.W. Koers, 'Rechtstaat, informatisering en juridische informatologie', *Computerrecht* 1993/5, p. 206-210.

Koers et al. 1996
A.W. Koers, Ph.M. Langenbroek, J.A.M. Vennix & J.M.M. Austen, *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996.

Koopmans 1983
T. Koopmans, *Compendium van het Staatsrecht,* Deventer: Kluwer 4e druk 1983.

Kordelaar 1996
P.J.M. Kordelaar, *Betere wetten met kennissystemen, Een onderzoek naar de mogelijkheden om met het kennissysteem ExpertiSZe het toetsen van sociale zekerheidswetgeving te ondersteunen.* (dissertatie Enschede), Enschede: Universiteit Twente 1996.

Korrel & Kamstra 1991
P.G. Korrel & O.W.M. Kamstra, *Sociaal wetenschappelijke & juridische methodologie,* Amsterdam: Melkman 1991.

Korsten & Derksen 1986
A.F.A. Korsten & W. Derksen (red.), *Uitvoering van overheidsbeleid: gemeenten en ambtelijk gedrag belicht*, Leiden: Stenfert Kroese 1986

Krabbe 1912
J. Krabbe, *Toelating en Uitzetting van Vreemdelingen* (dissertatie Leiden), Leiden: Eduard IJdo 1912.

Kralingen 1995

R.W. van Kralingen, *Frame-based Conceptual Models of Statute Law* (dissertatie Leiden), 's Gravenhage: Kluwer Law International 1995.

Krevitt Eres 1980

B. Krevitt Eres, *Legal and Legislative Information Processing,* Westport: Connecticut/London: Greenwood Press 1980.

Kuhn 1970

T. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions,* Chicago: University of Chicago Press 2e druk 1970.

Kuijer 1998

A. Kuijer, 'Of mensenrechten, of vluchtelingen', in: *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de Balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998.

Kuijer & Steenbergen 1996

A. Kuijer & J.D.M. Steenbergen, *Nederlands vreemdelingenrecht,* (serie Migratierecht II), Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders 3e druk 1996.

Kunz & Rittel 1970

W. Kunz & H.W.J. Rittel, *Issues as Elements of Informations Systems, working paper nr.131* (Institute of Urban and Regional Development), Berkeley: University of California 1970.

Lakatos 1970

I. Lakatos, *Falsification and the methodology of scientific research programmes,* Cambridge: Cambridge University Press 1970.

Lakatos 1976

I. Lakatos, *Proofs and Refutations,* Cambridge: Cambridge University Press 1976.

Lakeman 1999a

P. Lakeman, *Binnen zonder kloppen, Nederlandse immigratiepolitiek en de economische gevolgen,* Amsterdam: Meulenhoff 1999.

Lakeman 1999b

P. Lakeman, 'Kosten immigratie veel hoger dan de baten', *NRC Handelsblad* 28 april 1999.

Lane 1994

D.C. Lane, 'With a little help from our friends: how system dynamics and soft OR can learn form each other', *System Dynamics Review* (10) 1994/2-3, p. 101-134.

Langemeijer 1962

G.E. Langemeijer, *Juridische dogmatiek,* (Mededelingen der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks dl. 25, nr. 10), Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij 1962.

Lathouwer 1993

L. De Lathouwer, 'Adequacy of Unemployment Schemes: an Application of Microsimulation in Comparative Analysis', in: J.G.J. Wassink, J.S. Svensson & B. van Buggenhout (red.), *Legal knowledge based systems: Intelligent tools for legal drafting and computer supported comparison of law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1993, p. 115-124.

Lee 1981

Lee, H.-K., *A System Dynamic Study of a Criminal Justice System and an Appraisal of Its Correctional Education*, (unpublished) Thesis, University Of Minnesota 1981

Leenders 1993

M Leenders, *Ongenode Gaste. Van traditioneel asielrecht naar immigratiebeleid, 1815-1938,* Hilversum: Verloren 1993.

Leenders 1998

M. Leenders, 'Spanningen tussen stad en staat: De centralisatie van het vreemdelingenbeleid in de periode 1815-1940', *Migrantenstudies* (14) 1998/4, p. 222-231.

Leenes 1999

R.E. Leenes, *Hercules of Karnaedes. Hard cases in recht en rechtsinformatica* (dissertatie Enschede), Enschede: Deventer University Press 1999.

Leibniz 1666/1875

G.W. Leibniz, *Dissertatio de Arte Combinatoria,* : 1666; Neuausgegeben in: C.J. Gerhardt (red.), *Die philosophischen Schriften von G.W. Leibniz,* Berlin:, 1875.

Leibniz 1714/1951

G.W. Leibniz, *The Monadology,* 1714; reprinted in: P.P. Wiener (eds.), *Leibniz: Selections,* New York: Charles Scribner's Sons, 1951.

Leijten 1991

J.C.M. Leijten, *We need stories* (afscheidsrede Nijmegen), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1991.

Leijten 1996

J.C.M. Leijten, 'Rechterlijke onafhankelijkheid', in: *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 208-211.

Levesque & Brachman 1985

H.J. Levesque & R.J. Brachman, 'A fundamental tradeoff in knowledge representation and reasoning', in: R.J. Brachman & H.J. Levesque (red.), *Reading in Knowledge Representation,* Los Altos, California: Morgan Kaufmann 1985, p. 41-70.

LID 1981

A.A. Martino (eds.), *Pre-Proceedings of the First International Conference on Logics, Informatics, Law,* Florence: IDG/CNR 1981.

LID 1985

A.A. Martino (eds.), *Pre-Proceedings of the Second International Conference on Logics, Informatics, Law,* Florence: IDG/CNR 1985.

LID 1989

A.A. Martino (eds.), *Pre-Proceedings of the Third International Conference on Logics, Informatics, Law,* Florence: IDG/CNR 1989.

LID 1993

A.A. Martino (eds.), *Pre-Proceedings of the Fourth International Conference on Logics, Informatics, Law,* Florence: IDG/CNR 1993.

Lodder 1998

A.R. Lodder, *DiaLaw. On legal justification and dialog games* (dissertatie Maastricht), Maastricht: 1998.

Loevinger 1949/1971

L. Loevinger, 'Jurimetrics: the next step forward', *Minnesota Law Review* (33) 1949/5 (apr.), p. 455-493; reprinted in: *Jurimetrics Journal* (12) 1971/1, p. 3-41.

Loof 1999

J.P. Loof, *Onafhankelijkheid en onpartijdigheid: de randvoorwaarden voor het bestuur en beheer van de rechterlijke macht, Symposium F.M. van Asbeck Centrum voor Mensenrechtenstudies, 2-4-1998 Leiden* (Reeks: Stichting NJCM-Boekerij, nr.36), Leiden: Stichting NJCM-Boekerij 1999.

Machiavelli 1532/1979

N. Machiavelli, *Discorsi sopra La prima deca di Tito Livio,* Vinegia: Gio. Ant. di Nicolini et fr. de Sabbio 1532; reprinted in: P. Bondanella & M. Musa (eds.), *The portable Macchiavelli,* New York: Viking Press, 1979.

Mackaay 1985

E. Mackaay, 'De hersenschim als rustig bezit', *Computerrecht* 1985/6, p. 12.

March & Simon 1958

J.G. March & H.A. Simon, *Organizations,* Cambridge: Blackwell 1958.

Martens 1988

S.K. Martens, 'De Hoge Raad als adviseur', in: J. van Soest (red.), *De Hoge Raad der Nederlanden 1838-1988: een portret,* Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 141-175.

Mass 1991

N. Mass, 'Diagnosing surprise model behavior: A tool for evolving behavioral and policy insights', *System Dynamics Review* (7) 1991/1, p. 68-86.

Mass & Senge 199

N.J. Mass & P.M. Senge, 'Alternative tests for the selection of model variables', *IEEE Systems, Man and Cybernetics* 199/8, p. 450-459.

Mastik et al. 1995

H. Mastik, R.G. Scalzo, C.J.A.M. Termeer & R.J. in 't Veld, *Simulatie van wetgeving - Een verkenning van gebruiksmogelijkheden van spelsimulatie voor ex ante evaluatie van wetgeving - Achtergrondstudies Algemeen Wetgevingsbeleid, Deel 4,* Den Haag: CDWO SAW 1995.

Matthijssen 1999

L. Matthijssen, *Interfacing between Lawyers and Computers, An Architecture for Knowledge-based Interfaces to Legal Databases* (dissertatie Tilburg), Den Haag: Kluwer Law International 1999.

McCarty 1970

L.T. McCarty, 'Reflections on TAXMAN: An experiment in artificial intelligence and legal reasoning', *Harvard Law Review* (90) 1970, p. 837-893.

McCold 1993

P.E. McCold, *The role of fiscal policy in producing prison population dynamics: a trend analysis and dynamic simulation of felony offender processing in York State 1975-1988* (dissertation State University of New York at Albany), Albany: State University of New York 1993.

McHugh 1968

P. McHugh, *Defining the situation: the organization of meaning in social interaction,* Indianapolis: The Bobbs-Merrill Company 1968.

Meadows 1989

D.H. Meadows, 'System dynamics meets the press', *System Dynamics Review* (5) 1989/1, p. 68-80.

Meadows et al. 1972

D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers & W.W. Behrens III, *The Limits to Growth, A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind,* New York: Universe Books, a Potomac Associates Book 1972.

Ministerie van Justitie 1992

Ministerie van Justitie, *Handboek huisstijl,* Den Haag: Ministerie van Justitie 1992.

Moens 1999

M.-F. Moens, *Automatically Indexing and Abstracting the Content of Document Texts* (dissertatie Leuven), Leuven: KU Leuven 1999.

Mojtahedzadeh 1996

M. Mojtahedzadeh, *A Path Taken: Computer Assited Heuritics for Understanding Dynamic Systems* (dissertation Albany, NY) 1996.

Moles 1992

R. Moles, 'Expert Systems: The Need for Theory', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 113-121.

More 1516/1901

Th. More, *Utopia, book 1,* : 1516; heruitgegeven in: F.P. Collier (red.), *Ideal Commonweaths,* New York: The Colonial Press 1901.

Morecroft 1985

J. Morecroft, 'Rationality in the analysis of behavioral simulation models', *Management Science* (31) 1985/7, p. 900-916.

Morrison 1998

J. Morrison, *The cost of survival: the trafficking of refugees to the UK,* London: The Refugee Council 1998.

Morrison & Henkel 1970

D.E. Morrison & R.E. Henkel, *The significance test controversy,* Chicago (Ill): Aldine 1970.

Morsink 1998

J. Morsink, 'Het Midden-Oosten, Islam en het opstellen van de UVRM', *NJCM bulletin* (23) 1998/8, p. 976-985.

Mulder 1984

R.V. De Mulder, *Een model voor juridische informatica - A model for the application of computer science to law* (dissertatie Rotterdam), Lelystad: Vermande 1984.

Mulder 1989

R.V. De Mulder, *Informatica en recht, een vrolijk drietal* (oratie Rotterdam), Rotterdam: 1989.

Mulder 1996

R.V. De Mulder, 'Hoe ziet de virtuele rechtbank er uit?', in: A.W. Koers, Ph.M. Langbroek, J.A.M. Vennix & J.M.M. Austen (red.), *Waar staat de ZM?,* Utrecht: Brouwer Uithof 1996, p. 212-216.

Mulder 1997

R.V. De Mulder, *De Jurimetrische Revolutie* (oratie Rotterdam), Rotterdam: 1997.

Mulder et al. 1982

R.V. De Mulder, A. Oskamp, W. van der Heyden & H.M. Gubby, *Sentencing by computer: an experiment, workshop for computer science and law, Erasmus University Rotterdam, Holland, complex 8/82,* Oslo: Universitetsforlaget 1982.

Nazarski 1998

E. Nazarski, 'Over de mythe van de 'echte vluchteling' : was het maar zo simpel!', in: *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998.

NCLCAI 1988

I. Carr & A. Narayanan (eds.), *Proceedings of the First National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* (Exeter), Exeter: 1988.

NCLCAI 1990

I. Carr & A. Narayanan (eds.), *Proceedings of the Second National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* (Exeter), Exeter: 1990.

NCLCAI 1992

I. Carr & A. Narayanan (eds.), *Proceedings of the Third National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* (Aberystwyth), Exeter: 1992.

NCLCAI 1994

I. Carr & A. Narayanan (eds.), *Proceedings of the Fourth National Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* (Exeter), Exeter: 1994.

NCLCAI 1996

I. Carr & A. Narayanan (eds.), *Proceedings of the Fifth National and First European Conference on Law, Computers and Artificial Intelligence,* (Exeter), Exeter: 1996.

Neumann 1945/1982

J. von Neumann, 'First Draft of a Report on the EDVAC', in:, Philadelphia: University of Pensylvania 1945, p.; heruitgegeven in: B. Randall (red.), *Origins of Digital Computers,* Berlin Heidelberg: Springer -Verlag 1982, p. .

Newell et al. 1959

A. Newell, J.C. Shaw & H.A. Simon, 'Report on a general problem solving program', in: *Proceedings of the International Conference on Information Processing ICIP,* : 1959, p. 256-264.

Newell et al. 1960

A. Newell, J.C. Shaw & H.A. Simon, 'Report on a general problem solving program', in: S. de Picciotto (red.), *Proceedings of the International Conference on Information Processing,* Paris: Unesco 1960, p. 256-264.

Newell & Simon 1972

A. Newell & H.A. Simon, *Human Problem Solving,* Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall 1972.

Nielen 1985

G.C. Nielen, 'De bruikbaarheid van computers in besturing en bestuur', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica - Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, p. 9-12.

Nieuwenhuis 1989

M.A. Nieuwenhuis, *TESSEC: een expertsysteem voor de Algemene Bijstandswet* (dissertatie Twente), Deventer: Kluwer 1989.

Noll 2000

G. Noll, *Negotiating Asylum* (dissertatie Raoul Wallenberg Institute, Lund University, Sweden), Arnhem: Martinus Nijhoff 2000.

O'Hara & Osterburg 1972

C.E. O'Hara & J.W. Osterburg, *An Introduction to Criminalistics,* Bloomington, Indiana: University Press 1972.

Oliva 1996

R. Oliva, *A dynamic theory of service delivery: implications for managing service quality* (dissertation MIT Sloan School of Management, Cambridge (MA)), unpublished 1996.

Oliva & Sterman 1999

R. Oliva & J. Sterman, *Cutting Corners and Working Overtime: Quality Erosion in the Service Industry, Harvard Business School Working Paper nr. 1999/138* 1999.

Oskamp 1990

A. Oskamp, *Het ontwikkelen van juridische expertsystemen (een theoretische beschouwing)* (dissertatie Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 1990.

Oskamp 1998a

E.W. Oskamp, *Computerondersteuning bij straftoemeting* (dissertatie Leiden), Deventer: Gouda Quint 1998.

Oskamp 1998b

A. Oskamp, *Rechtsinformatica: vooruitzien in de informatiemaatschappij* (oratie Nijmegen), Deventer: Kluwer 1998.

Oskamp 1999

A. Oskamp, 'Voorwaarden voor juridisch IT-gebruik: beoordeling vooraf, tijdens en na ontwikkeling', in: A. Oskamp & A. Lodder (red.), *Informatie-technologie voor juristen, Handboek voor de jurist in de 21ste eeuw,* Deventer: Kluwer 1999, p. 145-160.

Oskamp & Lodder 1999

A. Oskamp & A. Lodder (red.), *Informatietechnologie voor juristen, Handboek voor de jurist in de 21ste eeuw,* Deventer: Kluwer 1999

Oskamp & Lodder 2002

A. Oskamp & A. Lodder (red.), *Informatietechnologie voor juristen, Handboek voor de jurist in de 21ste eeuw,* Deventer: Kluwer 2e druk 2002

Peers 1998

S. Peers, *Mind the Gap! Ineffective Member State Implementation of European Union Asylum Measures, report prepared for the Immigration Law Practitioners' Association and the Refugee Council,* London: Immigration Law Practitioners' Association, British Refugee Council 1998.

Penrose 1990

R. Penrose, *The Emperor's New Mind, Oxford: Oxford University Press,* Oxford: Oxford University Press 1990.

Phelps Brown 1972

E.H. Phelps Brown, 'The underdevelopment of economics', *Economic Journal* (82) 1972, p. 1-10.

Philips 1984

L.D. Philips, 'A theory of requisite decision models', *Acta Philosophica* (56) 1984, p. 29-48.

Pleister & Schild 1988

W. Pleister & W. Schild, *Recht und Gerechtigkeit im Spiegel der europäischen Kunst,* Köln: DuMont 1988.

Polak 1993

J.M. Polak, 'Aanwijzingen voor de regelgeving', *NJB* 1993/4 (november), p. 1396-1399.

Polder & Paulides 1993
W. Polder & G. Paulides, *Prestatieverschillen tussen arrondissementsrechtbanken - Onderzoek en beleid 126,* Arnhem: Gouda Quint 1993.

Pólya 1957
G. Pólya, *How to solve it: a new aspect of mathematical method*, New York: Doubleday, 2nd ed. 1957

Popper 1935
K. Popper, *Logik der Forschung: zur Erkenntnistheorie der modernen Naturwissenschaft,* Wien: Springer 1935.

Pot/Donner 1989
A.M. Donner, bewerking van Van der Pot's: *Handboek van het Nederlandse staatsrecht,* Alphen aan den Rijn: Samson 12e druk, 1989.

Powers 1973
W.T. Powers, *Behavior: the Control of Perception,* Chicago: Aldine 1973.

Powers 1978
W.T. Powers, 'Quantitative Analysis of Purposive Systems: Some Spadework at the Foudations of Scientific Psychology', *Psychology Review* (85) 1978/5, p. 417-435.

Prakken 1993
H. Prakken, *Logical Tools for Modelling Legal Argument* (dissertatie Amsterdam UvA), Amsterdam: 1993.

Prins 1986
C. Prins, 'De computer op de stoel van de rechter', *Trema* (9) 1986/4, p. 161-165.

Purkert & Ilgauds 1987
W. Purkert & H.J. Ilgauds, *Georg Cantor: 1845-1918, Vita Mathematica, Band 1,* Basel: Birkhäuser 1987.

Puts 1995
J. Puts, *Asielzoekers tussen rijk en gemeente: onderhandelingen over de huisvesting van migranten* (dissertatie Nijmegen), Den Haag: VNG-Uitgeverij 1995.

Quast 1996
J. Quast, *Computers en vage normen - Een computermodel voor de behandeling van juridische casus,* Leiden: Universiteit Leiden 1996.

Rademaker 1996
J. Rademaker, *Digitale strafrechtspleging* (dissertatie Leiden), Arnhem: Gouda Quint 1996.

Raes 1993
K. Raes, 'Systematiek en casuistiek, tekstualiteit en contextualiteit van de rechtsvinding. Een verkenning van rechtstheoretische problematieken bij het ontwerpen van juridische expertsystemen.', in: R. de Corte (red.), *Automatisering van de juridische besluitvorming,* Gent: Mys & Breesch 1993, p. 87-122.

Randers 1980
J. Randers, 'Guidelines for Model Conceptualization', in: J. Randers (red.), *Elements of the System Dynamics Method,* Cambridge (MA): Productivity Press 1980, p. 117-139.

Rechtssociologie en jurimetrie 1969
Rechtssociologie en jurimetrie, Congresvoordrachten Juridische Faculteitsverenigingen 1968, Deventer: Kluwer 1969.

Reich 1973
R.B. Reich, 'Operations Research and Criminal Justice', *Journal of public law* 1973/22, p. 357-387.
Rich 1983
E. Rich, *Artificial Intelligence,* New York: McGraw-Hill 1983.
Richardson 1991
G.P. Richardson, *Feedback Thought in Social Science and Systems Theory,* Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1991.
Richardson 1994
G.P. Richardson, 'Introduction: Systems Thinkers, Systems Thinking', *System Dynamics Review* (10) 1994/2-3, p. 95-99.
Richardson 1996
G.P. Richardson, *Modelling for management,* Aldershot: Dartmouth 1996.
Richardson & Andersen 1995
G.P. Richardson & D.F. Andersen, 'Teamwork in group model-building', *System Dynamics Review* (11) 1995/2, p. 113-137.
Richardson & Pugh 1986
G.P. Richardson & A.L. Pugh, *Introduction to system dynamics modelling with DYNAMO,* Cambridge (MA): MIT Press 4e druk 1986.
Richmond 1994
B. Richmond, 'Systems thinking/system dynamics: let's just get on with it', *System Dynamics Review* (10) 1994/2-3, p. 135-157.
Richmond et al. 1987
B. Richmond, S. Peterson & P. Vescuso, *An Academic User's Guide to STELLA,* Hanover NH: High Performance Systems 1987.
Rietbergen 1993
P.J.A.N. Rietbergen, *Europa droomt - Europese expansie tussen aards paradijs en beloofde land,* Nijmegen: KUN 1993.
Ripa 1603
C. Ripa, *Iconologia,* Roma: Perugio Cavaliere de Santi Mauritio et Lazaro 1603.
Rissland 1985
E.L. Rissland, 'AI and Legal Reasoning - Report of a Panel', in: A.K. Joshi (red.), *Proceedings of the 1st International Joint Conference on Artificial Intelligence* (IJCAI'85), Morgan Kaufmann 1985, p. 1254-1260.
Ruiter 1987
D.W.P. Ruiter, *Bestuursrechtelijke wetgevingsleer,* Assen: Van Gorcum 1987.
Russell 1900
B. Russell, *A Critical Exposition of the Philosophy of Leibniz, (2nd impression and new edition),* Northampton, UK: John Dickens 1900.
Russell 1913/1957
B. Russell, 'On the Notion of Cause', in: *Proceedings of the Arestotelian Society 13,* : 1913, p. 1-26; reprinted in 1957.
Russell 1957
B. Russell, *Mysticism and Logic,* Garden City, New York: Double Day Anchor 1957.
Russell 1961
B. Russell, *History of Western Philosophy and its Connection with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day,* London: Allen & Unwin Ltd 2e druk 1961.

Russo & Schoemaker 1989

J.E. Russo & P.J.H. Schoemaker, *Decision Traps: Ten Barriers to Brilliant Decisionmaking and How to Overcome Them,* New York: Doubleday 1989.

Saeed 1992

K. Saeed, 'Slicing a Complex Problem for System Dynamics Modeling', *System Dynamics Review* (8) 1992/3.

Sancanin 1998

M. Sancanin, 'Hoezo oplossingen?', in: *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de Balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998.

Scheltema 1985

M. Scheltema, 'Wetgeving: Inleiding', in: E.M.H. Hirsch Ballin & J.A. Kamphuis (red.), *Trias automatica - Automatisering in wetgeving, bestuur en rechtspraak,* Deventer: Kluwer 1985, p. 39-40.

Schild 1988

U.J. Schild, 'JURIX: A Legal Expert System', in: *The Proceedings of 8th International Workshop on Expert Systems (Avignon),* 1988.

Schmidt 1985

A.H.J. Schmidt, 'Spaghettiwetgeving in wetsontwerp', *Delikt en Delinkwent* (15) 1985/3, p. 181.

Schmidt 1987

A.H.J. Schmidt, *Pallas ex Machina* (dissertatie Leiden), Lelystad: Koninklijke Vermande 1987.

Schmidt 1994

A.H.J. Schmidt, *Informatietechnologie en Recht in Nederland; Onderzoek en onderzoeksgroepen,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1994.

Schmidt & van Besouw 1992

A.H.J. Schmidt & J. van Besouw, 'AI-Tools, Politics and legal Theory', in: C.A.F.M. Grütters, J.A.P.J. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 103-112.

Schmidt & van den Herik 1989a

A.H.J. Schmidt & H.J. van den Herik, 'Kennissystemen als instrument voor rechtswetenschappelijk onderzoek', in: H.J. van den Herik (red.), *AI Toepassingen '89, tweede Nederlandse conferentie georganiseerd door de werkgroep expertsystemen ASI,* 1989, p. 155-164.

Schmidt & van den Herik 1989b

A.H.J. Schmidt & H.J. van den Herik, 'How to validate a legal knowledge based system', in: D. Kracht, C.N.J. de Vey Mestdagh & J.S. Svensson (red.), *Legal knowledge based systems, An overview of criteria for validation and practical use. Exploring the quality of applications resulting from research programs in the Netherlands,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1989, p. 57-68.

Schuit 1969

S.R. Schuit, 'Jurimetrie', *Ars Aequi* (18) 1969/11, special Jurimetrie, p. 447-454.

Schulte 1979

L. Schulte, 'A survey of legislative information systems', *Law Library Journal* (72) 1979/1 (winter), p. 99-129.

Schuster 2000
L. Schuster, 'A Comparative Analysis of the Asylum Policy of Seven European Governments', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 118-132.
Searle 1980/1981
J.R. Searle, 'Minds, brains and programs', in: *The behavioral and brain sciences,* Cambridge: Cambridge University Press 1980, p. 417-458; heruitgegeven in: D.R. Hofstadter & D.C. Dennett (red.), *The Mind's I,* Harmondsworth: Basic Books 1981.
Searle 1987
J.R. Searle, 'Minds and brains without programs', in: C. Blakemore & S. Greenfield (red.), *Mindwaves,* Oxford: Basil Blackwell 1987, p. .
Selm 2000
J. van Selm, 'Asylum in the Netherlands: A Hazy Shade of Purple', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 74-90.
Senge 1990
P.M. Senge, *The Fifth Discipline: The Art en Practice of the Learning Organization,* New York: Doubleday 1990.
Sergot 1991
M.J. Sergot, *The representation of law in computer programs, a survey and comparison Complex nr. 1/91,* Oslo: TANO 1991.
Sergot et al. 1986
M.J. Sergot, F. Sadri, R.A. Kowalski, F. Kriwaczek & P. Hammond, 'The British Nationality Act as a logic program', *Communications of the ACM* (29) 1986/5, p. 370-386.
Shaffer 1976
W.A. Shaffer, *Court Management and the Massachusetts Criminal Justice System*, (unpublished) Thesis, M.I.T. 1976
Simon 1947
H.A. Simon, *Administrative Behaviour: A study of Decision-making Processes in Administrative Organization,* New York: MacMillan 1947.
Simon 1976
H.A. Simon, *Administrative Behavior,* New York: The Free Press 3e druk 1976.
Sitaropoulos 2000
N. Sitaropoulos, 'Modern Greek Asylum Policy and Practice in the Context of the Relevant European Developments', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 105-117.
Smith 1994
T. Smith, *Legal expert systems: Discussion of Theoretical Assumptions* (dissertatie Utrecht), Utrecht: Universiteit Utrecht 1994.
Soeteman 1988
A. Soeteman, 'Juristen en logica', in: O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, Tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks NJB 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 195-210.
Spijkerboer 1990
T.P. Spijkerboer, 'Het luchtledige getransformeerd. De nieuwe G-status in het asielrecht', *Rechtshulp* 1990/4, p. 2-5.
Spijkerboer 1993
T.P. Spijkerboer, *A bird's eye view of asylum law in eight European countries,* Amsterdam: Dutch Refugee Council 1993.

Spijkerboer 1996
T.P. Spijkerboer, 'Toch nog: het Asielverdrag van Dublin', *NJB* (71) 1996/44, p. 1852-1858.
Spijkerboer 1997
Th. Spijkerboer, 'De tweesprong. Het mythische debat over het Europese asielrecht', in: Th. Spijkerboer & S. van Walsum (red.), *Grensoverschrijdingen. Opstellen over vreemdelingen en recht,* Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders 1997, p. 69-94.
Spijkerboer 1999
T.P. Spijkerboer, *Gender and refugee status* (dissertatie Nijmegen), Nijmegen: Gerard Noodt Instituut 1999.
Spijkerboer 2001a
T.P. Spijkerboer, 'Hoofdstuk 3', in: P.J.A.M. Baudoin (red.), *Vreemdelingenwet 2000: gevolgen voor de rechtspraktijk,* Utrecht: Stichting Studiecentrum Rechtspleging 2001, p. .
Spijkerboer 2001b
T.M. Spijkerboer, 'Nieuwe vreemdelingenwet gaat aan de realiteit voorbij', *Opiniepagina, NRC-Handelsblad* 30 maart 2001.
Spijkerboer 2001c
T.P. Spijkerboer, 'Vreemdelingenwet', *NRC* 21 april 2001.
Spijkerboer 2002a
T.P. Spijkerboer, *De afdeling en het hoger beroep in vreemdelingenzaken,* Den Haag: SDU 2002.
Spijkerboer 2002b
T.P. Spijkerboer, *Het hoger beroep in vreemdelingenzaken* (oratie Amsterdam VU), Den Haag: SDU 2002.
Spijkerboer & Vermeulen 1995
T.P. Spijkerboer & B.P. Vermeulen, *Vluchtelingenrecht,* (Serie Migratierecht III), Utrecht: Nederlands Centrum voor Buitenlanders 1995.
Spijkerboer & van Walsum 1997
Th. Spijkerboer & S. van Walsum, *Grensoverschreidingen. Opstellen over vreemdelingen en recht,* Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders 1997.
SRA 1999
Stichting Rechtsbijstand Asielzoekers, *Vraag naar en aanbod van rechtsbijstand in asielzaken (marktonderzoek m.b.t. de capaciteit),* Arnhem: SRA 1999.
Staveren 1982
J.M.H. van Staveren, 'Vonnisen maken anno 2000', *Trema* (31) 1982/3, p. 45.
Steinmuller 1970
W. Steinmuller, *EDV und Recht, Einführung in die Rechtsinformatik,* Berlin: Berlin Schweitzer 1970.
Sterman 1988
J.D. Sterman, 'A Skeptic's Guide to Computer Models', in: G.O. Barney, W.B. Kreutzner & M.J. Garrett (red.), *Managing a Nation: The Microcomputer Software Catalog,* Boulder: Westview Press 1988, p. 209-229.
Sterman 2000
J.D. Sterman, *Business Dynamics, systems thinking and modelling for a complex world,* Boston: Mc Graw-Hill 2000.

Stewart et al. 1991
T.R. Stewart, W.R. Moninger, K.F. Heideman & P. Reagan-Cirincione, *Information and the Accuracy of Judgmental Forecasts (abstract only). Eleventh International Symposium on Forecasting, June 9-12,* (New York City) 1991.
Strijards 1994
G.A.M. Strijards, *Het nieuwe Nederlandse vreemdelingenrecht,* Arnhem: Gouda Quint 1994.
Strijbosch 1993
F. Strijbosch, *Aan de grenzen van het rechtspluralisme - Over de sociale en juridische betekenis van migrantenrecht in Nederland* (oratie Nijmegen), Nijmegen: KUN 1993.
Stuurgroep Heroverweging Opvangmodaliteiten 1999
Stuurgroep Heroverweging Opvangmodaliteiten, *Heroverweging Opvangmodaliteiten, Eindrapport,* 1999.
Susskind 1987
R.E. Susskind, *Expert Systems in Law - A Jurisprudential Inquiry,* Oxford: Oxford University Press 1987.
Suurmond 1998
J. Suurmond, 'Debatten over asielbeleid gaan over grenzen', in: C. Keulemans (red.), *Wie het weet mag het zeggen, verslag van een actie van de Balie voor een humaner asielbeleid,* Amsterdam: De Balie 1998.
Svensson 1993
J.S. Svensson, *Kennisgebaseerde microsimulatie, een nieuwe methode voor het bepalen van sociaal-economische gevolgen van wet- en regelgeving in de sociale zekerheid* (dissertatie Twente Enschede), Enschede: Bestuurskunde Twente 1993.
Tak 1990
P.J.P. Tak, *DNA en Strafproces, een rechtsvergelijkend onderzoek naar de grenzen van het onderzoek aan en in het lichaam* (Monografieën Strafrecht, deel 13), Arnhem: Gouda Quint 1990.
Tak & Fiselier 2002
P.J.P. Tak & J.P.S. Fiselier, *Duitsland-Nederland - en de afdoening van strafzaken,* Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2002.
Taub 1963
A.H. Taub, *Collected works of John von Neumann, Volume V, Design of computers, theory of automata and numerical analysis,* Oxford: Pergamon Press 1963.
Terlouw 1994
A. Terlouw, 'De vvtv en de C-status', *NAV* (6) 1994/4, p. 250-257.
Terlouw 2003
A. Terlouw, *Uitspraak en afspraak – Samenwerking tussen vreemdelingenrechters bij ontbreken van hoger beroep* (dissertatie Nijmegen), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003.
Tholen 1997
J.H.M.M. Tholen, *Vreemdelingenbeleid en rechtvaardigheid? - Een wijsgerige studie naar onze beoordelingen van immigratie- en naturalisatiebeleid - Reeks recht en samenleving nr. 15,* Nijmegen: KUN 1997.
Thomas 1974
L. Thomas, *The Lives of a Cell, Notes of a Biology Watcher,* New York: Viking Press 1974.

Tufte 1983
E.R. Tufte, *The visual display of quantitatieve information,* Chesir. (Conn.): Graphics Press 1983.
Turing 1935
A.M. Turing, 'On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungs-problem', in: *Proceedings of the London Mathematical Society, 2nd series* 1935, p. 230-265 (volume 42,1935) and 544-546 (volume 43, 1936).
Turing 1950
A.M. Turing, 'Computing Machinery and Intelligence', *Mind* (59) 1950, p. 430-460.
Twain 1990
M. Twain, *Mark Twain's Own Autobiography: The Chapters from the North American Review, with an Introduction and Notes by M.J. Kiskis,* Madison: University of Wisconsin Press 1990.
Twist & Mayer 2000
M. van Twist & I. Mayer, 'De afstemming tussen beleid en uitvoering, ervaringen met het toetsen van uitvoerbaarheid van nieuw beleid', *Bestuurskunde* (9) 2000/1.
UNFPA 1993
United Nations Population Fund (UNFPA), *The State Of World Population 1993, The Individual And The World: Population, Migration And Development In The 1990's,* New York: UN 1993.
UNFPA 1999
United Nations Population Fund (UNFPA), *The State Of World Population 1999. 6 Billion: A Time for Choices, UNFPA(058)/P6,* New York: UN 1999.
UNHCR 1979
UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status,* Genève 1979.
Uyttendaele et al. 1996
C. Uyttendaele, M.-F. Moens, J. Dumortier & J. Salomon, 'Abstracting of Legal Cases for Effective Acces to Court Decisions', in: R.W. van Kralingen, H.J. van den Herik, J.E.J. Prins, M. Sergot & J. Zeleznikov (red.), *Proceedings of JURIX 1996. Ninth International Conference on Legal Knowledge Based Systems,* Tilburg: Tilburg University Press 1996, p. 47-58.
Valente de Souza Mello 1995
A. Valente de Souza Mello, *Legal Knowledge Engineering - A modelling approach* (dissertatie Amsterdam UvA), Amsterdam: IOS Press 1995.
Vandenberghe 1981
G.P.V. Vandenberghe, 'Informatica en recht: een overzicht', *Tijdschrift voor Privaatrecht* (18) 1981/2, p. 275-300.
Vandenberghe 1985
G.P.V. Vandenberghe, *Software - Orakels?* (oratie Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 1985.
Vandenberghe 1986
G.P.V. Vandenberghe, 'Ter Inleiding', *Ars Aequi* (35) 1986/11, themanummer Rechtsinformatica, p. 679-682.

Vandenberghe 1988
G.P.V. Vandenberghe, 'Informatica en recht', in: O.W.M. Kamstra, F.B.M. Kunneman & C.W. Maris (red.), *Nederlandse rechtswetenschap, Tussen distantie en betrokkenheid: paradigma's in de twintigste eeuw* (Boekenreeks NJB 11), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988, p. 211-221.
Vandenberghe 1990
G.P.V. Vandenberghe, 'Software Oracles?', in: H.W.K. Kaspersen & A. Oskamp (red.), *Amongst Friends in Computers and Law, A Collection of Essays in Remembrance of Guy Vandenberghe,* Deventer-Boston: Kluwer 1990, p. 7-19.
Vanmassenhove 1993
C. Vanmassenhove, 'Juridische Expert Systemen. Mogelijkheden van de informatica', in: R. de Corte (red.), *Automatisering van de juridische besluitvorming,* Gent: Mys & Breesch 1993, p. 167-210.
Veer 1988
G. van der Veer, *Politieke Vluchtelingen. Psychische problemen en de gevolgen van onderdrukking,* Nijkerk: Intro 1988.
Vennix 1996
J.A.M. Vennix, *Group Model Building, Facilitating team Learning using System Dynamics,* Chichester: John Wiley & Sons 1996.
Vennix 1998
J.A.M. Vennix, *Kennis: geven en nemen, De rol van participatief onderzoek in organisaties* (oratie Nijmegen), Nijmegen: Louman & Friso 1998.
Vennix et al. 1990
J.A.M. Vennix, J.W. Gubbels, D. Post & H.J. Poppen, 'A structured approach to knowledge elicitation in conceptual model-building', *System Dynamics Review* (6) 1990, p. 194-208.
Verburgh 1994
L.D. Verburgh, *Participative Policy Modelling, Applied to the Health Care Insurance Industry* (dissertatie Nijmegen), Nijmegen: Benda 1994.
Verharen et al. 1992
E. Verharen, M. Fridael & W. Voermans, 'Experimenteel model LEDA: kennisgebaseerd gebruik van de hypertexttechniek in een wetgevingsontwerpen adviessysteem', in: B.R. van der Spek & R. de Hoog (red.), *Proceedings Kennistechnologie conferentie (Den Haag),* Rijswijk: 1992, p. 329-340.
Verheij 1996
H.B. Verheij, *Rules, Reasons and Arguments, formal studies of argumentation and defeat* (dissertatie Maastricht), Maastricht 1996.
Verhoeven 2000
R. Verhoeven, 'Personeel IND vreest chaos door nieuwe wet', *Trouw* 6 juni 2000.
Vermeulen 1995
B.P. Vermeulen, 'De rechter tussen vreemdelingenrecht en -beleid', *Trema* (18) 1995/1, p. 9-14.
Veth 1992
G. Veth, *Simulatie in het Privaat recht* (dissertatie Amsterdam UvA), Amsterdam: A.H. Kruijt 1992.
Vey Mestdagh 1997
C. de Vey Mestdagh, *Juridische Kennissystemen, Rekentuig of Rekenmeester? Het onderbrengen van juridische kennis in een expertsysteem voor het milieuvergunningenrecht* (dissertatie Groningen), Deventer: Kluwer 1997.

Vincenzi 2000
S. Vincenzi, 'Italy: A Newcomer with a Positive Attitude', *Journal of Refugee Studies* (13) 2000/1, p. 91-104.
Visser 1995
P.R.S. Visser, *Knowledge specification for multiple legal tasks - A case study of the interaction problem in the legal domain* (dissertatie Leiden), Deventer: Kluwer Law International 1995.
Visser & Homburg 1995
T. Visser & G. Homburg, *Evaluatie Herziene Vreemdelingenwet,* Amsterdam: Regioplan 1995.
Vk Rb Jaarverslag 1994/5
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 1994/95,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 1996.
Vk Rb Jaarverslag 1996
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 1996,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 1997.
Vk Rb Jaarverslag 1997
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 1997,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 1998.
Vk Rb Jaarverslag 1998
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 1998,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 1999.
Vk Rb Jaarverslag 1999
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 1999,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 2000.
Vk Rb Jaarverslag 2000
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 2000,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 2001.
Vk Rb Jaarverslag 2001
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 2001,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 2002.
Vk Rb Jaarverslag 2002
Vreemdelingenkamers Rechtbank Den Haag, *Jaarverslag 2002,* Den Haag: Landelijk Stafbureau Vreemdelingenzaken Rechtbank Den Haag 2003.
VluchtelingenWerk 1992
VluchtelingenWerk, *Vluchtelingen in getallen - Onderwijseditie 1992,* Amsterdam: VluchtelingenWerk 1992.
Voermans 1995
W.J.M. Voermans, *Sturen in de mist..., maar dan met radar - Een onderzoek naar praktisch haalbare vormen van computerondersteuning bij het ontwerpen van regelingen* (dissertatie Tilburg), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1995.
Voermans et al. 1992
W. Voermans, F.H.D.M. Maas, J. Nouwt & A.H. de Wild, 'Are Legislators beyond Help from Legal Computer Science?', *Aigg kennisgeving* (5) 1992/3, p. 2-11.

Voermans & Verharen 1993
W. Voermans & E. Verharen, 'Leda: A Semi-Intelligent Legislative Drafting-Support System', in: J.G.J. Wassink, J.S. Svensson & B. van Buggenhout (red.), *Legal knowledge based systems: Intelligent tools for legal drafting and computer supported comparison of law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1993, p. 81-94.

Vollbehr 1990
W. Vollbehr, *Straftoemeting,* Amsterdam: Vrije Universiteit: Instituut voor Informatica en Recht 1990.

Waaldijk 1987
C. Waaldijk, *Wetgevingswijzer,* Lelystad: Koninklijke Vermande 2e druk 1987.

Wagenaar 1988
W.A. Wagenaar, 'De waarheid van Vera Loemoseka', *NRC Handelsblad* 1 november 1988.

Wassink 1992
J.G.J. Wassink, *Kennistechnologie en het ontwerpen van regelgeving: ervaringen van twee ministeries: Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwijs en Wetenschappen,* Den Haag: SDU 1992.

Weinberger 1974
O. Weinberger, *Studien zur Normenlogik und Rechtsinformatik,* Berlin: Schweitzer 1974.

Weizenbaum 1976
J. Weizenbaum, *Computer Power and Human Reason, from judgement to calculation,* San Francisco: Freeman & Co 1976.

Werkgroep Tolk- en Vertaaldiensten 1998
Werkgroep Tolk- en Vertaaldiensten, *Met recht tolken en vertalen,* 1998.

Weusten 1989
M.C.M. Weusten, 'Maintenance of knowledge in Advisory Systems on Legal Questions', in: A.A. Martino (red.), *Pre-proceedings of the Third International Conference on Logic, Informatics, Law,* 1989, p. 853-862.

Weusten 1993
M.C.M. Weusten, 'Validation: the key concept in maintenance of legal KBS', in: *Proceedings of the Fourth International Conference on Artificial Intelligence and Law,* New York: ACM 1993, p. 82-89.

Weusten et al. 1999
M.C.M. Weusten, A.W. Koers, D. Kracht & T. Smith, *Inleiding in de juridische informatica,* Deventer: Kluwer 3e druk 1999.

Whitehead & Russell 1925
A.N. Whitehead & B. Russell, *Principia Mathematica,* Cambridge: Cambridge University Press 2e druk, 1925.

Wielenga et al. 1992
B. Wielenga, W. van de Velde, G. Schreiber & H. Akkermans, *The Common KADS framework for knowledge modelling, KADS-II/T1.PP/UvA/35/1.0,* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam 1992.

Wiener 1948
N. Wiener, *Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and the Machine,* New York: Wiley 1948.

Wiener 1966
N. Wiener, *God, mens en machine,* Rotterdam: UPR 1966.

Wild 2001

A.H. de Wild, 'Juridische Databanken en Informatisering', in: H. Franken, H.W.K. Kaspersen & A.H. de Wild (red.), *Recht en Computer,* (serie Recht en Praktijk 36), Deventer: Kluwer 2001 4e druk, p. 543-750.

Wildemast & de Mulder 1992

C.A.M. Wildemast & R.V. de Mulder, 'Some Design Considerations for a Conceptual Legal Information Retrieval System', in: C.A.F.M. Grütters, J.A. Breuker, H.J. van den Herik, A.H.J. Schmidt & C.N.J. de Vey Mestdagh (red.), *Legal knowledge based systems: Information Technology and Law,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1992, p. 81-92.

Wildt et al. 1990

J.H. de Wildt, A.H.J. Schmidt, J.A. Quast, J.H. van den Herik & R.W. van Kralingen, 'The evolution of research aims', in: C. van Noortwijk, A.H.J. Schmidt & R.G.F. Winkels (red.), *Legal knowledge based systems: Aims for research and development,* Lelystad: Koninklijke Vermande 1990, p. 106-117.

Winston 1992

P.H. Winston, *Artificial Intelligence, 3rd edition,* Reading (MA): Addison-Wesley 3e druk, 1992.

Winter 1996

H.B. Winter, *Evaluatie in het wetgevingsforum: een onderzoek naar de relatie tussen evaluatie en kwaliteit van wetgeving* (dissertatie Groningen), Deventer: Kluwer 1996.

Witteveen 1988

W.J. Witteveen, *De retoriek in het recht, over retorica en interpretatie, staatsrecht en democratie* (dissertatie Leiden), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988.

Wolstenholme 1990

E.F. Wolstenholme, *System Enquiry, A System Dynamics Approach,* Chichester UK: Wiley 1990.

Wolstenholme & Coyle 1983

E.F. Wolstenholme & R.G. Coyle, 'The development of system dynamics as a methodology for system description and qualitative analysis', *Journal of the Operational Research Society* 1983/34, p. 569-581.

Worswick 1972

G.D.N. Worswick, 'Is progress in economic science possible?', *Economic Journal* (82) 1972, p. 73-86.

Zuse 1962

K. Zuse, 'Entwicklungen einer Rechengeräte - Entwicklung von der Mechanik zur Elektronik', in: H. Zemanek, A.P. Speiser & W. Hoffman (red.), *Digitale Informationswandler,* Vieweg: Braunschweig 1962, p. 508-532.

Zuse 1970

K. Zuse, *Der Computer mein Lebenswerk, Verlag Moderne Industrie,* München: Dummer 1970.

Zwaan 2003

K. Zwaan, *Veilig derde land, De exeptie van het veilig derde land in het Nederlandse asielrecht* (dissertatie Nijmegen), Nijmegen: GNI 2003.

Zwanenburg 1974

M.A. Zwanenburg, *Strafrecht en systeemtheorie, Nijmeegse Cahiers voor Criminologie,* Nijmegen: Dekker & Van de Vegt 1974.

Zwanenburg 1988
M.A. Zwanenburg, 'Straftoemeting per computer, de twijfels van een recidivist', *Computerrecht* 1988/5, p. 262-265.

'Coalitie zet parlement buitenspel bij asielwet', *Trouw* 3 juni 2000.
'Boosheid over 'toneelstukje' vreemdelingenwet', *Trouw* 5 juni 2000.
'VVD morrend eens met wet vreemdelingen', *De Gelderlander* 7 juni 2000.
'Asielwet werkt discriminatie in hand. Praktijk en theorie botsen met elkaar', *de Volkskrant* 7 juni 2000.
'Het commentaar/Vreemdelingenwet', *Trouw* 7 juni 2000.
'Waterbed Europa klotst flink door asielstroom', *de Volkskrant* 11 november 2002.

Bijlage 6

Bij de Asielprocedure Betrokken Instanties

Een overzicht van de voor het Nederlandse asielbeleid verantwoordelijke bewindslieden en bij de asielprocedure betrokken instanties op internationaal, nationaal en lokaal niveau (met vermelding van eventuele website).

Bijlage 6.1 Verantwoordelijke bewindslieden (sinds 1980)[920]

naam	*politieke partij*	*periode*	*kabinet*
mw. mr. E.A. Haars	CHU/CDA	dec. 1977 - sep. 1981	van Agt 1
dr. M. Scheltema	D66	sep. 1981 - mei 1982	van Agt 2
dr. M. Scheltema	D66	mei 1982 - nov.1982	van Agt 3
mw. mr. V.N.M. Korte-van Hemel	CDA	nov.1982 - juli 1986	Lubbers 1
mw. mr. V.N.M. Korte-van Hemel	CDA	juli 1986 - nov.1989	Lubbers 2
mr. A. Kosto	PvdA	nov.1989 - aug. 1994	Lubbers 3
mw. mr. E.M.A. Schmitz	PvdA	aug. 1994 - aug. 1998	Kok 1
mr. M.J. Cohen	PvdA	aug. 1998 - jan. 2001	Kok 2
mw. mr. E.A. Kalsbeek	PvdA	jan. 2001 - juli 2002	Kok 2
mr. H.P.A. Nawijn	LPF	juli 2002 - mei 2003	Balkenende 1
drs. M.C.F. Verdonk	VVD	sinds mei 2003	Balkenende 2

Bijlage 6.2 Internationale niet-gouvernementele organisaties

Amnesty International (AI)
http://www.amnesty.org/

Asiel- en vluchtelingenrechters
International Association of Refugee Law Judges (IARLJ)
http://www.iarlj.nl/

Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen
United Nations High Commisioner for Refugees (UNHCR)
http://www.unhcr.ch/

920 Tot juli 2002 is de Staatssecretaris van Jusititie portefeuillehouder asielbeleid. Sinds het kabinet Balkenende 1 is de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie belast met het asielbeleid.

Bijlage 6.3 Nederlandse overheid

Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA)
http://www.coa.nl/
Douane
http://www.douane.nl/
Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)
http://www.immigratiedienst.nl/
Kabinet
http://www.overheid.nl/info/centraleoverheid.html
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (BIZA of BZK)
http://www.minbzk.nl/
Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ)
http://www.minbuza.nl/
Ministerie van Justitie (MvJ)
Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie (V&I)
Staatssecretaris van Justitie (SvJ)
http://www.justitie.nl/
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
http://www.minvws.nl/
Parlement
http://www.parlement.nl/

Bijlage 6.4 Nederlandse regionale overheden

Gemeentebesturen
http://www.overheid.nl/gemeenten.html
Koninklijke Marechaussee (KMar)
http://www.mindef.nl/marechaussee/civtkn.htm
Politie (m.n. vreemdelingenpolitie)
http://www.politie.nl/
Provinciebesturen
http://www.overheid.nl/provincies.html

Bijlage 6.5 Nederlandse niet-gouvernementele organisaties

Advocatuur
http://www.advocatenorde.nl/
International Network for Local Initiaves on behalf of Asylumseekers (INLIA)
geen URL bekend
Landsadvocaat
Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn
http://www.landsadvocaat.nl/
Nationale Ombudsman
http://www.ombudsman.nl/
Rechterlijke macht
http://www.rechtspraak.nl/
Rechtshulp
http://www.legalweb.nl/bureau_voor_rechtshulp_asiel.html

Stichting Vluchteling
http://www.vluchteling.org/
Tolken
http://www.tolken.nl/
Vluchtelingenwerk Nederland
http://www.vluchtelingenwerk.nl/

Op de website (http://www.jur.kun.nl/cmr/) van het Centrum voor Migratierecht (CMR) van de KUN staat een ruimer overzicht van links naar relevante websites van betrokken instanties.

Bijlage 7

Terminologie

Bijlage 7.1 Discussies over de asielproblematiek

In de discussies over de asielproblematiek worden niet altijd dezelfde referentiekaders gehanteerd waardoor zowel de discussies zelf als de vermeende uitkomsten daarvan niet bepaald eenduidig zijn. In deze bijlage wordt een korte toelichting gegeven op deze verschillen.

Vennix geeft aan dat het voor een onderzoeker 'gevaarlijk kan zijn' om in de praktijk gehanteerde 'definities van handelings- en kennisproblemen als vanzelfsprekend' uitgangspunt voor onderzoek 'te beschouwen'. [921] Anders gezegd, mentale modellen spelen dan in de discussies over de asielproblematiek een rol.[922] In de verschillende debatten wordt als vanzelfsprekend de nadruk gelegd op:

- de grootte van de instroom (van asielzoekers);
- een stagnatie in de doorstroom (achterstanden, gebrek aan capaciteit), en
- een gebrek aan uitstroom (uitzetting en reguliere huisvesting).

Deze karakteriseringen hangen nauw samen met opmerkingen dat het 'systeem verstopt zit' (premier Kok), 'het stelsel dreigt te ontploffen' (Staatssecretaris Cohen van Justitie) of dat 'de onderlinge aansluiting tussen de verschillende schakels te wensen over laat' (Algemene Rekenkamer).[923] Het is echter de vraag of deze kwalificaties juist dan wel volledig zijn. Deze typeringen zijn wellicht afdoende als het er om gaat om aan te geven *dat* er een probleem is, maar niet om te specificeren *wat* het probleem nu precies is.

Bijlage 7.2 Verschillende invalshoeken

Bij een *discussie* kan onderscheid worden gemaakt tussen onderwerp (inhoud) en de vorm, de manier waarop de discussie wordt gevoerd. In theorie zou een onderwerp objectief[924] benaderd en de discussie daaromtrent op communicatieve wijze gevoerd moeten worden. De praktijk laat echter anders zien en juist die verschillen karakteriseren de afwijkende invalshoeken.

---

921 Vennix 1996 & 1998.
922 Zie bijvoorbeeld Tholen (1997, p.5-24) voor een analyse van met name het toelatingsdebat.
923 Zie § 3.1.
924 Gedoeld wordt op een zo objectief *mogelijke* benadering: volledige objectiviteit bestaat niet in discussies.

Bij de *inhoud* kan onderscheid gemaakt worden tussen een objectieve en een subjectieve benadering. Dit onderscheid loopt parallel met het onderscheid tussen degenen die wel of niet een specifiek belang dienen van een van de partijen in het asieldebat. Bij de *vorm* kan onderscheid gemaakt worden tussen een communicatieve en een niet-communicatieve wijze (van discussiëren). In de praktijk zullen zich vele grijswaarden voordoen tussen de genoemde extremen. Voor de typering van de verschillen in de invalshoeken in het asieldebat hoeven slechts de twee uitersten van de criteria te worden gehanteerd. Zodoende ontstaat de volgende matrix:

Vorm / Inhoud	*Communicatief*	Niet-communicatief
Objectief	*Objectief Communicatief*	*Objectief Niet-communicatief*
Subjectief	*Subjectief Communicatief*	*Subjectief Niet-communicatief*

Matrix B.7:1 Asieldebat (1)

Van de vier aldus gecreëerde verschillende typen van invalshoeken zijn de volgende illustraties te geven uit de verschillende discussies over de asielproblematiek.

Objectief communicatief

De 'objectief communicatieve' invalshoek betreft de academische en enigszins afstandelijke, neutrale optiek:

> *Het vluchtelingenrecht biedt voor elk wat wils. Voor de rechtshulpverlener is het een middel om ten behoeve van zijn cliënt resultaat te bereiken; voor de wetenschapper-analyticus is het een complex en rommelig rechtsgebied waarop hij zijn verstand kan botvieren; voor de activist is het een steen des aanstoots; voor de politicus een terrein waarop 'gescoord' kan worden.*[925]

Deze omschrijving is overigens niet volledig. Om in de terminologie van de auteurs te blijven: biedt het voor elk wat wils? Zo op het eerste gezicht is elke belanghebbende categorie in de omschrijving vertegenwoordigd: de rechtshulpverlener, de cliënt, de onderzoeker, de activist[926] en de politicus. Er is echter één groep van deelnemers niet genoemd: de groep van uitvoerenden die de regels van het asielrecht[927] in de praktijk moet toepassen en uitvoeren: de ambtenaren van de IND en de COA[928] en de leden van de rechterlijke macht. Met enige welwillendheid is de rechter nog onder de categorie

925 Spijkerboer & Vermeulen 1995, p.18.

926 Daaronder zij begrepen de ruim 50 niet-gouvernementele organisaties en instellingen zoals Amnesty International. Zie voor een overzicht Bijlage 6.

927 De terminologie ter aanduiding van dit deelgebied van het recht is wisselend: vluchtelingenrecht versus asielrecht. De term 'vluchteling' heeft in het alledaagse spraakgebruik een ruime betekenis. In juridische context echter is de betekenis van 'vluchteling' sterk afgebakend en beperkt tot die volgens het Vluchtelingenverdrag (Spijkerboer & Vermeulen 1995, p. 19). De term asielrecht is in deze niet alleen te prefereren omdat de combinatie asielzoeker en asielrecht meer voor de hand ligt (dan asielzoeker en vluchtelingenrecht), maar tevens omdat de verlening van asiel zich niet beperkt (tot de invoering van de Vw 2000) tot de verstrekking van de vluchtelingenstatus maar ook andere verblijfstitels omvat (zie ook § 8.6.1).

928 Het COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers) is verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers.

wetenschapper-analyticus te brengen. Voor de IND en de COA echter is geen aanduiding direct voor handen, tenzij men deze organen als rechtshulpverlener wil kwalificeren of, indirect, als verlengstuk van de activist of politicus.

Subjectief communicatief

Naast de afstandelijke optiek van de wetenschap staat de 'subjectief communicatieve' invalshoek. Hofland geeft daarvan het volgende voorbeeld:

> *Wat we "asielbeleid" noemen, berust in laatste aanleg op de betekenis die we aan solidariteit toekennen: de bereidheid om zonder nadere inlichtingen of overwegingen iemand te helpen die er kennelijk niet goed aan toe is, door omstandigheden waaraan het slachtoffer niets kan doen en die we zelf als volstrekt verwerpelijk beschouwen.*[929]

In deze stellingname komt met name de betrokkenheid van de discussiant naar voren waarbij de individuele solidariteit centraal staat. De subjectiviteit is hier gelegen in de 'ongeclausuleerde' bereidwilligheid om te helpen, die tegelijkertijd wordt ingeperkt door daaraan de eis te verbinden dat het slachtoffer er 'niets aan kan doen'.

Objectief niet-communicatief

Een voorbeeld van de 'objectief niet-communicatieve' invalshoek is van Keulemans:

> *Stel dat er op korte termijn een structurele opvangcapaciteit zou worden gerealiseerd, die ruim boven de ramingen ligt en meer dan ruim voldoende is, en stel dat daar de mensen en de middelen voor te vinden zijn? Zou er dan nog steeds gesproken worden van de asielproblematiek? Waarschijnlijk niet.*[930]

Keulemans formuleerde deze vraag in de lezingencyclus in de Balie.[931] Hij stelde dat de oorzaak van de problematiek ligt in de politieke onwil om naar oplossingen te zoeken.[932] De politiek krijgt daarmee de zwarte piet toegespeeld. Nauw hieraan verwant is de opvatting dat het in het asieldebat 'gaat over zaken waar het eigenlijk niet over zou moeten gaan, en niet over zaken waar het wel over zou moeten gaan'.[933] Er is wel een probleem, zo wordt gesteld, maar dat is er 'slechts' een van logistieke en financiële aard – de discussie is een schijndiscussie. Door de discussie op deze manier te voeren worden er weliswaar objectieve argumenten gehanteerd, maar tegelijkertijd wordt de discussiepartner min of meer monddood gemaakt en gediskwalificeerd: niet-communicatief.

Subjectief niet-communicatief

Een voorbeeld, tenslotte, van de 'subjectief niet-communicatieve' invalshoek formuleert Suurmond.[934] Zij wijst erop dat de tot dan toe gevoerde debatten over de asielkwestie een gemeenschappelijk kenmerk hebben, namelijk dat het asielbeleid als een

929 Hofland 1997, p.24.
930 Keulemans 1998a.
931 Zie noot 166.
932 In soortgelijke bewoordingen Sancanin 1998.
933 Kuijer 1998.
934 Suurmond 1998.

'onuitvoerbare onderneming' wordt geschetst. Dat komt met name tot uiting in de gehanteerde metaforen in de discussie. Suurmond noemt: het 'hellend vlak', de 'stroom vluchtelingen', de 'volle boot', 'de volle treincoupé' en het 'Fort Europa'[935]. Metaforen die, volgens haar, alle zijn te vangen in de metafoor van de 'grens': tot hier en niet verder. Het gevolg van deze subjectieve kwalificatie is dat het alleen nog maar gaat om het beheersen van aantallen, zoals door de directeur van Vluchtelingenwerk Nederland werd verwoord:

> *Het beleid is gebaseerd op een overheidsapparaat dat de politieke opdracht heeft de zaak zo dicht mogelijk te houden. Beheersen en terugdringen. Daar gaat het om.*[936]

Een dergelijke strategie verhindert, zo concludeert Suurmond, een vruchtbare dialoog en is daarmee niet-communicatief. Een soortgelijke patstelling signaleert Spijkerboer in de ruimere discussie over het Europese asielrecht:

> *Van een discussie in de ware zin van het woord kan echter niet gesproken worden. De uitgewisselde argumenten gaan langs elkaar heen, beide partijen zijn overtuigd van hun eigen gelijk en vinden de opinies van de tegenstander eigenlijk maar gezeur.*[937]

Bijlage 7.3 Vooronderstellingen

Verschillende invalshoeken in een discussie representeren veelal bepaalde opvattingen, die gerelateerd zijn aan de verschillende belangen die een rol spelen. Een advocaat kan bijvoorbeeld in een strafzaak algehele vrijspraak bepleiten, terwijl in diezelfde zaak de Officier van Justitie een veroordeling heeft gevorderd, en de rechter in zijn oordeel een niet-ontvankelijkheid uitspreekt. Het gegeven dat partijen verschillende rollen hebben impliceert dat zij een casus anders waarnemen en daardoor tot een andere conclusie kunnen komen. Dit verschil in waarneming gebeurt niet alleen bewust – omdat men weet welke rol men speelt – maar ook onbewust. Er is dan sprake van selectieve perceptie van de werkelijkheid die er voor zorgt dat mensen informatie selecteren en interpreteren al naar gelang hun sociale, culturele en beroepsmatige achtergrond.[938] Een vluchtverhaal van een asielzoeker heeft daardoor voor een rechtshulpverlener een andere betekenis dan voor een beslisambtenaar, een tolk of een rechter.[939] Tegelijkertijd vindt er een proces plaats waarbij – wederom onbewust – informatie wordt geselecteerd die vooral de eigen werkhypothesen verifieert en zelden falsificeert.[940] Met andere woorden, mensen neigen ertoe om informatie, die afwijkt van hun eigen opvattingen, te negeren.[941]

Een bijkomend probleem is dat mensen een buitengewoon beperkt vermogen hebben tot het overzien van complexe situaties en enerzijds geneigd zijn om de wer-

935 De term 'Fort Europa' is de titel van een artikelenreeks in Trouw (voorjaar 1992).
936 Citaat van Dick Oosting (oud-directeur VluchtelingenWerk Nederland) in: Dekker & Senstius 1997, p.6.
937 Spijkerboer 1997, p.70.
938 Hogarth 1987 en Kahneman et al. 1982.
939 Zie bijvoorbeeld Doornbos & Sellies 1997. Zie over de psychische problemen en de 'vertekening' van de werkelijkheid: Veer 1988 en Wagenaar 1988.
940 Doornbos & Sellies 1997, en Crombag et al. 1992.
941 Vennix 1998, p.18.

kelijkheid bovenmatig te simplificeren[942] en anderzijds om diezelfde werkelijkheid selectief[943] aan te vullen uit hun geheugen:

> *Kortom, er is veel overtuigend bewijs dat mensen hun eigen werkelijkheid voordurend (re)construeren. En deze werkelijkheidsbeelden vormen de grondslag voor de wijze waarop mensen in organisaties problemen percipiëren, kennistekorten identificeren en oplossingen voor problemen bedenken.*[944]

In de wereld van het recht ligt de nadruk op de *verantwoording* van een invalshoek of een uitkomst.[945] *De* uitkomst bestaat immers niet in het recht, en daarmee verschuift het accent naar de motivering waarom de ene oplossing aannemelijker of rechtvaardiger is dan een andere. Deze natuurlijke ambivalentie die inherent is aan de juridische professie, zou de conclusie kunnen rechtvaardigen dat juristen meer open staan voor andere benaderingen dan de reguliere. Onderzoek[946] laat echter zien dat het probleem van de selectieve perceptie zich evenzeer bij juristen voordoet en – misschien wel juist omdat zij zich bewust zijn van hun rol – daardoor ten onrechte menen alle alternatieven te kennen. Daarbij komt dat met name juristen geneigd zijn om verschillende interpretaties van een bepaald begrip naast elkaar te gebruiken. Het gaat immers om de motivering van een interpretatie en niet om het begrip zelf. In discussies leidt dat dan gemakkelijk tot spraakverwarring.

In de debatten over de asielproblematiek komt een aantal begrippen met een zekere regelmaat terug die – ongewild – voor spraakverwarring zorgen. Daarbij gaat het met name om de grootte van de instroom (van asielzoekers in Nederland) en de vermeende oorzaak van de asielproblematiek. Gezien het belang van deze begrippen en met name van de vooronderstellingen die er aan ten grondslag liggen, volgt eerst een nadere analyse van deze begrippen.

Grootte van de instroom

'Het aantal mensen dat asiel aanvraagt in Nederland is groot.' Deze ogenschijnlijk objectieve mededeling komt in vrijwel elk asieldebat voor. 'Groot' is echter geen eenduidig begrip en heeft meerdere betekenissen in de zin van denotatie[947]. Het is derhalve de vraag welke denotaties 'groot' kan hebben en in welke context deze hier worden gebruikt. Ik onderscheid twee denotaties van 'groot': reëel en emotioneel.

* *Reële grootte*

In eerste instantie kan 'groot' een denotatie hebben van een reëel getal. 'Groot' in reële zin is dan een relatief begrip. Met deze denotatie verwijst de stelling, dat het aantal mensen dat asiel aanvraagt in Nederland groot is, naar de grootte van de instroom van asielzoekers, indien een vergelijking wordt gemaakt met een ander (kleiner) aantal. Uiteraard is het dan van cruciaal belang om te weten waarmee wordt vergeleken: groter dan wat? De gehanteerde vergelijkingsmaatstaf kan van temporele aard zijn, als het aantal wordt vergeleken met een aantal uit een andere periode. De maatstaf kan ook van geografische aard zijn, als wordt vergeleken met een aantal in een ander land. Daarnaast kan de maatstaf een index van sociaal-economische aard

942 Axelrod 1976.
943 McHugh 1968.
944 Vennix 1998, p.21.
945 Ook wel procedurele rechtvaardigheid genoemd.
946 Zie o.a. Crombag 1992.
947 Eijck 1984, p.22.

zijn: bijvoorbeeld een vergelijking op basis van het aantal inwoners, de oppervlakte, het aantal woningen, het gemiddeld inkomen, het werkloosheidspercentage, het erkenningspercentage van een land, of combinaties daarvan. Tenslotte kan de vergelijkingsmaatstaf van organisatorische aard zijn als een vergelijking wordt gemaakt met bijvoorbeeld de feitelijke opvang- en behandelcapaciteit in de asielprocedure.

* *Emotionele grootte*

Een tweede denotatie die 'groot' kan hebben is er een in emotionele zin. In dat geval is er sprake van een 'overheersend emotionele associatie'[948] die afwezig is bij de denotatie van 'groot' als een reëel getal. Die emotionele waarden kunnen zeer verschillend zijn en variëren tussen twee uitersten die ik hier gemakshalve zal aanduiden met 'negatief' en 'positief'.

Met een negatieve emotionele waarde, zoals angst, verwijst 'groot' naar een bedreiging. Met de mededeling 'het aantal is groot' wordt dan bedoeld dat Nederland 'vol' is en dat nieuwkomers of vreemdelingen (en dus ook asielzoekers) ongewenst zijn en een mogelijk gevaar vormen.[949] De feitelijke grootte van het aantal is daarbij irrelevant. In meest radicale zin komt deze interpretatie neer op het xenofobe gedachtegoed van extreemrechts: 'het-eigen-volk-eerst'. Bij een positieve emotionele waarde, zoals waardering, verwijst 'groot' naar een gunstige ontwikkeling. Met de mededeling 'het aantal is groot' kan dan bijvoorbeeld bedoeld worden dat Nederland zich mag verheugen in een goede reputatie bij asielzoekers, of anders gezegd, Nederland steekt gunstig af bij andere landen.[950]

Op zich hoeft het geen probleem te zijn dat een woord als 'groot' verschillende betekenissen heeft. Er ontstaat echter wel een probleem indien niet duidelijk is dat de participanten aan een discussie verschillende denotaties en dus verschillende uitgangspunten hanteren.

Zoveel zinnen zoveel oorzaken

Het tweede veel gehanteerde begrip in het asieldebat is 'oorzaak'. Globaal genomen kunnen de (veronderstelde) oorzaken van de problematiek in een van de volgende categorieën worden ondergebracht: interne oorzaak, externe oorzaak, of andere probleemstelling.

* *Interne oorzaak*

De eerste categorie, die van 'interne oorzaak', slaat op factoren die binnen de directe invloedssfeer liggen van de (Nederlandse) overheid. Enerzijds betreft het factoren die verwijzen naar de kwaliteit van Nederlandse voorzieningen in zijn algemeenheid, zowel voor wat betreft de sociale voorzieningen en het politiek economische klimaat, als de 'veelgeprezen' tolerantie van Nederlanders ten opzichte van buitenlanders.[951]

---

948 Eijck 1984, p.22.

949 Zie de citaten die Tholen (1997, p.5-24) daarover uit de periode 1993-1996 heeft opgenomen.

950 In historische context kan gewezen worden op de (veelal pas na verloop van tijd gegroeide) waardering voor (de gunstige economische effecten van) bepaalde groepen van asielzoekers, zoals de protestantse opstandelingen uit de Zuiderlijke Nederlanden (1570-1630), de Sefardische joden uit Spanje en Portugal (rond 1600), de Asjkenasische joden uit oostelijk Europa (17e en 18e eeuw) en de Hugenoten (16e en 17e eeuw) (Bronkhorst 1990, p.4-19).

951 Bronkhorst (1990) relativeert deze vermeende gastvrijheid. In recentere literatuur is zelfs sprake van een ontmaskering van deze mythe en een omvorming van het gastvrije beeld in die van een uiterst koel calculerende Nederlandse overheid. Bijvoorbeeld: de incidenten m.b.t. het Liro-archief (na WO II); de problemen met bank- en effectentegoeden en de terugverkrijging van geroofde kunst van (joodse) slachtoffers van WO II; de niet-uitbetaling van levensverzekeringen

Anderzijds zijn er factoren die juist verwijzen naar het beleid en de asielprocedure zelf, zoals de (gemiddelde) duur, de wachttijden, de opvang en de behandelcapaciteit.

* *Externe oorzaak*

De tweede categorie, die van 'externe oorzaak', verwijst naar allerlei factoren die buiten de directe invloedssfeer liggen van de Nederlandse overheid. Gedoeld wordt dan op een absolute toename van asielzoekers (naar West-Europa en dus ook naar Nederland) ten gevolge van conflicten, waarbij de opvang van vluchtelingen in de regio problematisch is. Daarnaast wordt gedoeld op een relatieve toename (een verschuiving of herverdeling) van asielzoekers ten gevolge van beleidswijzigingen (lees: aanscherpingen) van het asielbeleid in buurlanden die – kennelijk – tot gevolg hebben dat asielzoekers 'dan maar' naar Nederland komen. Dat kan leiden tot de opvatting dat er weinig aan kan worden gedaan omdat de problematiek nationaal niet oplosbaar is, of dat het accent dient te liggen op het beleidsterrein van de buitenlandse politiek met het oog op het verkrijgen van een stabiele(re) politieke situatie en het realiseren van een werkelijk Europees asielbeleid.[952]

* *Andere probleemstelling*

De derde categorie (andere probleemstelling) gaat uit van de stelling dat het werkelijke probleem niet in de asielprocedure zelf zit, maar een gevolg is van het restrictieve (Europese) immigratiebeleid.[953] De bijbehorende redenering is dat de idee van een vrij verkeer van personen binnen de EU in principe alleen geldt voor ingezetenen van de lidstaten van de EU en niet voor buitenstaanders. Gegeven de feitelijke onmogelijkheid om naar Europa, in casu de EU, te emigreren op zoek naar werk, is het dan voor deze buitenstaanders alleen mogelijk om via de asielprocedure een verblijfsvergunning te verkrijgen. Deze redenering kan tot een tweetal verschillende uitkomsten leiden.

In de eerste kan gesteld worden dat er misbruik wordt gemaakt van de asielprocedure, waardoor asielzoekers als zodanig worden gecriminaliseerd. Dat geeft ruimte voor de opvatting dat er – kennelijk – onderscheid gemaakt kan worden tussen 'echte' en 'valse' vluchtelingen, en vervolgens tussen politieke en economische vluchtelingen,[954] met als gevolg dat de groep van asielzoekers wordt gesplitst in slachtoffers en profiteurs.[955] In het verlengde daarvan ligt de roep om striktere regelgeving respectievelijk strengere toepassing daarvan en het voorkomen van oneigenlijk gebruik.

De tweede uitkomst is gelegen in het pleiten voor een veel liberaler immigratiebeleid, met name wat betreft de mogelijkheden van arbeidsimmigratie,[956] waardoor de asielprocedure wordt ontlast.[957] Daarbij wordt dan enerzijds verwezen naar de

---

aan nabestaanden van slachtoffers van WO II; het achteraf sturen van de rekening aan Belgische vluchtelingen (na WO I) respectievelijk repatrianten uit voormalig Nederlandsch Indië (na WO II) voor de kosten van opvang.

952 Anders dan de grootste gemene deler van het beleid van de verschillende lidstaten van de EU. Zie Noll 2000 en AGIT 1999.

953 Zie Tholen (1997, p.9): '*Wie immigratie wil bestrijden kan beter proberen de redenen voor migratie weg te nemen*', onder verwijzing naar Hahn 1991, Amersfoort 1993 en Kagenaar 1993.

954 Joodse asielzoekers uit Nazi-Duitsland werden in de dertiger jaren in Nederland als economische vluchtelingen beschouwd (Jong 1969 p.456).

955 Nazarski 1998.

956 Goodwinn-Gill in een interview met Netwerk (NOS) op 27 juni 2000.

957 In dat verband kan gewezen worden op het voorstel om – analoog aan de situatie in de USA – per jaar een voor arbeidsmigratie in aanmerking komend quotum vast te stellen.

lange traditie van het opnemen van buitenlanders in Nederland,[958] en anderzijds naar de gunstige effecten die dergelijke immigratiegolven niet alleen in economische maar tevens in culturele zin hebben gehad.[959]

Bijlage 7.4 Posities

De vooronderstellingen met betrekking tot 'grootte' en 'oorzaak' in de uitvoeringsproblematiek van de asielprocedure kunnen worden gecombineerd met de eerder opgesomde invalshoeken (matrix b.7:1) en motieven, waardoor de navolgende nader ingevulde matrix ontstaat met betrekking tot de posities in de discussies:

	Communicatief	*Niet-communicatief*
Objectief	discussie = academisch instroom = reële grootte oorzaak = combinatie motief = lage terugstuurkans	discussie = politieke onwil instroom = relatief, te groot oorzaak = extern motief = lange procedure
Subjectief	discussie = solidariteit instroom = positief oorzaak = intern en 'ander probleem' motief = reputatie NL	discussie = tussen doven instroom = negatief, te veel oorzaak = extern en 'ander probleem' motief = misbruik

Matrix B.7:2 Asieldebat (2)

Deze vier typen van posities zijn extremen en in de praktijk zullen ongetwijfeld allerlei tussenvormen kunnen worden gesignaleerd. Het bestaan van de vier typen illustreert echter de complexiteit van het terrein en de moeilijkheid om überhaupt in discussie te treden, in het bijzonder als het gaat om een discussie tussen representanten van de verschillende posities. Het resultaat daarvan is in meerdere opzichten welhaast een patstelling: een onoverzichtelijk terrein met voetangels en klemmen, en een deelnemersveld met sterk uiteenlopende posities waarin het moeilijk is om te sturen – getuige de vele voorgestelde en deels geïmplementeerde wijzigingen van beleid[960] en het nog steeds voortbestaan van de problematiek.[961] Het doorbreken van deze impasse is echter niet alleen een kwestie van het presenteren van overtuigende argumenten en bruikbare alternatieven, maar met name het bieden van een 'eervolle aftocht' aan de mededискussianten.[962]

---

958 Bronkhorst 1990.

959 Zie noot 950. Zie echter voor een andersluidende (negatieve) uitkomst Lakeman 1999b.

960 Spijkerboer & Vermeulen (1995, p.17) noemen onder meer: de uitbreiding van het aantal vrijheidsbenemende en -beperkende maatregelen (Wet van 12 december 1991, Stb. 691); de invoering en wijziging van de 'gedoogdenregeling'; de invoering van de 'ontheemdenregeling'; de wijziging van de Vreemdelingenwet (Wet van 23 december 1993, Stb. 1993, 707) en de Algemene wet bestuursrecht; de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen (Wet van 24 februari 1993, Stb. 138); de invoering van de wet 'veilig land van herkomst' (Wet van 1 december 1994, Stb. 849 en Trb. 1995, 75); de invoering van de wet "veilig derde land" (Wet van 2 februari 1995, Stb. 43). Bij deze opsomming kunnen nog de wijzigingen in de uitvoeringspraktijk worden gevoegd zoals geformuleerd in de Vc en gepubliceerd in de TBV (Tussentijds Bericht Vreemdelingencirculaire, zie Bijlage 3.3).

961 Gewezen kan ook worden op de manier waarop de Staatssecretaris van Justitie de Vw 2000 door de Tweede kamer heeft geloodst: veel achterkamertjeswerk en vooral *geen* integrale discussie. Dit alles onder het motto: 'anders gebeurt er nooit wat'.

962 Ook wel het 'Chinese poortje' genoemd. Zie ook noot 80.

Bijlage 8

Lijst van Gehanteerde Afkortingen

A-status	Vluchtelingenstatus (tot de Vw 2000)
ABRS	Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
AC	Aanmeldcentrum
AFV	Anti-Folterverdrag (Universal Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment) van 10 december 1984 (Trb. 1985, 69; i.w.tr. 26 juni 1987).
AI	Amnesty International (ook gebruikt voor: Artificial Intelligence, kunstmatige intelligentie)
ama	alleenstaande minderjarige asielzoeker
AROB	Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen (*Stb*. 1975, 284; i.w.tr. 1 juli 1976)
ARRS	Afdeling Rechtspraak Raad van State
Awb	Algemene Wet Bestuursrecht (*Kamerstukken II* 23 543; *Stb*. 1994, 1; i.w.tr. 1 januari 1994)
AZC	Asielzoekerscentrum
B-status	Vergunning tot verblijf als asielgerechtigde (tot 1986)
BiZa	Ministerie van Binnenlandse Zaken en (sinds 1998) van Koninkrijkrelaties
BTG	Brieven en Telefaxberichten Grensbewakingscirculaire (tot 2001)
BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	zie BiZa
C-status	zie: vtv-humanitair
CLD	Causal Loop Diagram
COA	Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers
CT	Cycle time
D-status	Gedoogstatus (ook wel G-status genoemd; geen formele status)
DSD	Dicht-slaande-deur-effect
ECieRM	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
EXCOM	Uitvoerend Comité van het Programma van de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (ExCom), ingesteld bij resolutie 672 (xxv) van 30 april 1958 van de Economic and Social Council van de Verenigde Naties
Φ	Formule

G-status	zie: D-status
Gc 1984	Grensbewakingscirculaire van 1984 (*Stcrt*. 1984, 59; i.w.tr. 1 juni 1984)
Gc 1995	Grensbewakingscirculaire van 1995 (*Stcrt* 1995, 53; i.w.tr. 26 maart 1995)
HR	Hoge Raad der Nederlanden
IBOT	Incidentele Bijdrageregeling Opvang Tamils (*Stcrt*. 1986, 186; i.w.tr. 1 oktober 1986)
IGC	Inter-Governmental Consultations on Asylum, Refugee and Migration Policies (te Genève)
INLIA	International Network for Local Initiaves on behalf of Asylumseekers (te Groningen)
IRO	International Refugee Organisation (1947-1951: voorloper van UNHCR)
i.w.tr.	inwerkingtreding
kg	kort geding
KONO	kennelijk ongegrond of niet-ontvankelijk
Lw	Wijziging van de Vreemdelingenwet (ook wel bekend als de 'Leemtewet') (*Stb*. 1998, 334, i.w.tr. 1 juli 1998), nader uitgewerkt in wijzigingen van de Vc (TBV 94/1998/15 en 22) en de Gc (BTG 1998/2)
mob	met onbekende bestemming (vertrokken)
MvJ	Ministerie van Justitie
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NO	Nationale Ombudsman
NOVBTA	Nog-Onbehandeld-verzoek Verblijfsvergunning Bepaalde Tijd Asiel
Ntom	Nieuwe Toelatings- en Opvangmodel (*Kamerstukken II* 1991/1992, 22 146, nr 22; *Stcrt* 1991, 251)
OC	Onderzoek- en opvangcentrum
OPTA	Onafhankelijke Post- en Telecommunicatieautoriteit
OvD	De Overeenkomst betreffende de vaststelling van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek dat bij een van de Lidstaten van de Europese Gemeenschappen wordt ingediend, van 15 juni 1990 (i.w.tr. 1 september 1998) *Stb*. 1996, 530. (Overeenkomst van Dublin)
RMoB	Reference Mode of Behaviour (vergelijkingsgedrag)
ROA	Regeling Opvang Asielzoekers (*Stcrt*. 1987, 75; i.w.tr. 15 april 1987)
RvS	Raad van State
RVVT	Regeling Verzorgd Verblijf Tamils (ook wel de Bed-Bad-en-Brood regeling genoemd) (*Stcrt*. 1985, 66; i.w.tr. april 1985)
SFD	Stocks and Flows Diagram
SRA	Stichting Rechtsbijstand Asielzoekers
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant

SUO	Schengen uitvoeringsovereenkomst van 19 juni 1990, (i.w.tr. 1 september 1993, *Trb*. 1990, 145; *Stb*. 1993, 138 en 141; feitelijk pas effectief door de formele 'inwerkingstelling' per 26 maart 1995, *Trb*. 1995, 75)
SV	Stichting Vluchteling (te Den Haag)
TBV	Tussentijds Bericht Vreemdelingencirculaire
TNV	Tijdelijke Noodvoorziening
Trb.	Tractatenblad
TROO	Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (*Stcrt*. 1992, 142)
UK	United Kingdom (Groot Brittannië)
UN	United Nations
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (zie ook: IRO)
UVRM	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens
V&I	Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie
Vb	Vreemdelingenbesluit
Vb 1966	Vreemdelingenbesluit 1966 (*Stb*. 1966, 387; i.w.tr. 1966)
Vb 2000	Vreemdelingenbesluit 2000 (*Stb*. 2000, 497; i.w.tr. 1 april 2001)
Vlb	Vluchtelingenbesluit (*Stb*. 1957, 3; i.w.tr. 10 januari 1957; ingetrokken bij *Stb*. 1966, 387).
VBTA	Verblijfsvergunning Bepaalde Tijd Asiel (volgens de Vw 2000)
VBTR	Verblijfsvergunning Bepaalde Tijd Regulier (volgens de Vw 2000)
Vc	Vreemdelingencirculaire
Vc 1966	Vreemdelingencirculaire 1966 (interne circulaire met ingang van oktober 1966)
Vc 1982	Vreemdelingencirculaire 1982 (*Stcrt*. 1982, 208; i.w.tr. 1 februari 1993)
Vc 1994	Vreemdelingencirculaire 1994 (*Stcrt*. 1993, 252; i.w.tr. 1 januari 1994)
Vc 2000	Vreemdelingencirculaire 2000 (*Stcrt*. 2001, 64; i.w.tr. 1 april 2001)
VD	Vreemdelingendienst
Vlv	Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (Vluchtelingenverdrag), van 28 juli 1951 (i.w.tr. 1 augustus 1956), *Trb*. 1951, 131, *Trb*. 1954, 88 en *Trb* 1995, 136
VOTA	Verblijfsvergunning Onbepaalde Tijd Asiel (volgens de Vw 2000)
VOTR	Verblijfsvergunning Onbepaalde Tijd Regulier (volgens de Vw 2000)
vovo	voorlopige voorziening
vtv	vergunning tot verblijf
vtv-humanitair	vergunning tot verblijf op humanitaire gronden
vvtv	voorwaardelijke vergunning tot verblijf
VV	Voorschrift Vreemdelingen
VV 1966	Voorschrift Vreemdelingen 1966 (*Stcrt*. 1966, 188; i.w.tr. 17 mei 1966)
VV 2000	Voorschrift Vreemdelingen 2000 (*Stcrt*. 2001, 10; i.w.tr. 1 april 2001)
VVN	Vereniging VluchtelingenWerk Nederland
Vw	Vreemdelingenwet
Vw	Vreemdelingenwet
Vw 1849	Vreemdelingenwet 1849 (*Stb*. 1849, 39; i.w.tr. 10 september 1849)

Vw 1965	Vreemdelingenwet 1965 (*Stb*. 1965, 40; i.w.tr. 1 januari 1967)
Vw 1994	Vreemdelingenwet 1994 (*Stb*. 1993, 707; i.w.tr. 1 januari 1994)
Vw 2000	Vreemdelingenwet 2000 (*Stb*. 2000, 495 en *Stb*. 2001, 141; i.w.tr. 1 april 2001)
Wgb	Wet op de grensbewaking (*Stb*. 1920)
Wtv	Wet toezicht vreemdelingen (*Stb*. 1918)
WVC	Ministerie van Welzijn Volksgezondheid en Cultuur
zza	Zelfzorgarrangement

Bijlage 9

Trefwoordenregister

aankondiging 66, 139
aannemelijkheid 16, 37, 104, 122, 131, 132, 146, 154, 161, 179, 198
aantrekkelijkheid van NL 5, 67, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 98, 102, 103, 110, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 136, 137, 138, 139, 145, 149, 154, 162, 163, 164, 165, 170, 171, 174, 182, 186, 189, 194, 196, 197, 198, 201, 202
aanzuigende werking 9, 66, 152
ABRS 49, 53, 56, 57, 63, 65, 107, 168, 169, 187, 188, 189, 407
AC 41, 51, 53, 61, 62, 78, 134, 165, 184, 185, 186, 188, 189, 407
achterstand 6, 7, 43, 54, 58, 63, 65, 70, 86, 95, 113, 118, 120, 135, 136, 146, 163, 169, 171, 188, 193, 194, 195, 197, 202, 203, 204, 206, 399
ACV 46, 52
adrescontrole 12, 90
advocatuur 62, 82, 102, 110, 111, 195, 357, 402
Afghanistan 54
afkondiging 122, 165, 166
afschrikking 5, 8
afstemming 7, 21, 43, 44, 45, 56
aggregatieniveau 26, 151
AGIT 206
Albanië 59, 66
ama 79, 137, 182, 407
ambtsbericht 50, 146
Amerika 206
Amnesty International 46, 47, 50, 209, 214, 395, 400, 407
Amsterdam 42, 47, 56
Angola 54
Anti-Folterverdrag..... 407
arbeidsmigratie..... 89, 203, 206, 405
AROB 55, 407
ARRS 49, 52, 55, 107, 407
asiel 6, 8, 10, 12, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 55, 58, 60, 103, 134, 154, 172, 196, 203, 206, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 395, 396, 400, 403, 408, 409

(*asiel*)
— aanvraag 11, 12, 42, 48, 49, 50, 53, 57, 62, 66, 79, 152, 161, 184, 206
— beleid 5, 7, 8, 9, 12, 15, 41, 42, 43, 47, 50, 57, 58, 67, 76, 103, 137, 151, 152, 180, 182, 190, 193, 194, 195, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 395, 401, 405
— bepalingen 48, 60
— domein 38, 182, 183, 191, 193, 197, 204, 205
— keten 42, 80
— model 85, 104, 120, 122, 151
— praktijk 16
— problematiek 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 27, 39, 43, 45, 63, 66, 69, 78, 85, 101, 104, 121, 123, 131, 142, 143, 175, 193, 194, 203, 206, 399, 400, 401, 403
— procedure 7, 9, 12, 14, 15, 16, 34, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 70, 76, 80, 86, 87, 98, 102, 104, 105, 106, 107, 122, 129, 133, 135, 136, 139, 142, 163, 170, 171, 174, 175, 176, 180, 182, 187, 188, 193, 194, 195, 198, 200, 203, 206, 208, 395, 404, 405, 406
— recht 16, 25, 45, 47, 63, 64, 400, 402
— regelgeving 182
— statistieken 7
— stroom 9, 11, 70, 81, 202
— systeem 69, 104
— verzoek 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 41, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 70, 71, 78, 79, 86, 104, 107, 136, 137, 140, 141, 143, 148, 152, 153, 164, 167, 188, 189, 194, 195, 196, 197, 202, 206, 333, 334, 335, 408
— zaak 6, 49, 56, 143, 150, 169, 171
— zoeker 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 34, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 70, 71, 73, 75, 78, 79, 80, 81, 85, 87, 88, 89, 90, 92, 102, 103, 107, 108, 110, 122, 134, 136, 137, 138, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 164, 185, 194, 196, 197, 198, 201, 202, 203, 206, 357, 399, 400, 402, 403, 404, 405, 407
Ausländergesetz 139, 185
Australië 196, 206
Awb 49, 56, 57, 60, 63, 106, 406, 407
AZC 7, 59, 60, 62, 64, 407
Azeri 64
basisrun 122, 123, 124, 125, 126, 171
bedrijfsvoering 45, 118
beeldvorming 10, 66, 89, 182, 203
begrijpelijkheid 130
begrippenapparaat 45
behandel
— capaciteit 5, 6, 86, 106, 163, 169, 175, 189, 190, 194, 195, 199, 201, 404, 405
— container 108, 148
— duur 168
— fase 107, 108

(*behandel*)
— tijd 21, 49, 91, 97, 99, 100, 106, 108, 109, 112, 113, 114, 118, 134, 135, 136, 141, 144, 145, 146, 168, 206
behandelaar 145, 183
bejegening 90, 103, 118, 138, 165, 182, 185, 198, 201
beleid 5, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 21, 22, 34, 38, 44, 49, 53, 54, 56, 66, 69, 74, 80, 81, 88, 118, 120, 148, 152, 153, 154, 164, 175, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 188, 189, 190, 194, 195, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 208, 210, 402, 405, 406
beleids
— afdelingen 80
— analyse 33
— effectenrapportage 181
— gevoeligheid 190
— implicaties 131, 179, 180, 183, 190
— implicatietest 183
— implicatietesten 182, 183
— informatie 49, 78
— instrument 15, 132, 180, 182, 201
— keuze 25, 141
— maatregel 11, 15, 70, 106, 118, 119, 124, 181, 183, 187
— maker 9, 16, 22, 70, 81, 142, 181, 183, 190, 204, 205
— notitie 45
— optie 27, 38, 45, 117, 182, 183, 185, 190, 191, 207
— regel 49
— scenario 38, 122, 124, 126, 190
— uitvoering 42, 43
— veranderingen 183
— voorbereiding 204
— voornemen 38, 154
— vorming 15
— wetenschappelijk 14, 208
— wijzigingen 25, 63, 65, 184, 196, 405
België 8, 48, 76, 77, 333
Benelux 48, 60
beoordelaar 97, 110, 111, 118, 146, 181
Berlijnse Muur 136
beroep 46, 48, 52, 53, 55, 56, 57, 64, 78, 134, 187, 203, 205
beroeps
— instantie 55
— praktijk 56
— termijn 146
beschikbaarheid 70, 111, 112, 114, 136, 138, 145, 196
beslismedewerker 136, 402
besluit
— moratorium 55, 148
— vorming 21, 22, 205
bestemmings
— alternatief 75

(*bestemmings*)
— land 10, 11, 27, 76, 90, 103, 136, 137, 139, 149, 157, 167, 196, 198
bestuurs
— effect 20, 21
— rechter 106
— rechtspraak 49, 53, 118
bewaring 134
bewijs 122, 196
bewindslieden 5, 42, 395
bewindspersoon *zie*
bewindslieden 5, 42
bewindsvrouwe *zie*
bewindslieden 5
bezettingsgraad.....54, 79, 102
bezuiniging 13, 102
bezwaar 46, 52, 56, 57, 91, 106, 107, 187, 205, 207
— fase 52, 53, 57, 61, 107, 134, 169, 203
— procedure..... 53
— schrift 79
bias 336
bijstandsuitkering 51, 58
Binnenlandse Zaken 51, 396, 407
bootvluchteling..... 58
Bosnië 164, 184, 185
bronnenmateriaal.....121, 142, 143
bruikbaarheid 13, 16, 34, 38, 69, 126, 130, 132, 179, 180, 191, 193, 194, 209
Brussel 47
budgetbeperking.....115, 117, 118, 119, 121, 171, 172, 173, 175, 221
building block 34
building confidence 25, 204
Bulgarije 48
burnout 114
buurland 75, 90, 93, 102, 103, 104, 138, 154, 162, 182, 198, 202, 405
Cambodja 58
Canada 206, 213
capaciteit 22, 41, 44, 49, 54, 60, 64, 70, 79, 80, 81, 91, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 134, 136, 139, 141, 143, 149, 169, 171, 172, 175, 186, 187, 189, 195, 399
capaciteits
— cijfer 79
— gebrek 7, 21, 41, 44, 62, 174, 195
— grootte 182
— ontwikkeling..... 172
— problemen..... 46, 61, 64, 65, 201
— tekort 188
— uitbreiding 186, 201
— verlies 80
capacity 26, 212, 213, 215, 217, 218, 219, 221, 222
cassatie 56, 107, 205

casuïstiek 26, 27, 65, 97, 209, 210, 402
causaal netwerk (CLD) 30, 33, 102, 122, 195
causale relaties 13, 14, 28, 29, 32, 34, 85, 86, 88, 102, 103, 139, 157
cellentekort 7, 207
centrale opvang 62
Chinese poortje..... 406
Cie Geelhoed 9, 12, 43
cijfer
— dialecten 78
— materiaal 10, 34, 35, 69, 70, 71, 77, 78, 80, 81, 110, 111, 136, 137, 142, 143, 145, 157, 159, 174, 195
circulaire causaliteit.....14, 19, 26, 27, 28, 31, 102
COA 51, 357, 407
communautarisering 48
communicatietechnologie 15
computer
— model 23, 25, 34, 140
— simulatie 14, 22
— simulatiemodel 15, 71, 102, 108, 122, 169, 195, 196, 204, 208
conctactambtenaar..... 136
consensus 33, 131, 168
consistentie 21, 37, 132, 146
constante *zie*
factor 37, 66, 117, 121, 141, 170, 171
contactambtenaar..... 51
contourennota 45, 206
contraproductief 9, 103
conversiefactoren 141, 143
converter 33, 34, 105
conveyor 147, 219
correlatie 73, 76, 90, 99, 122, 138, 139, 157, 166, 201, 216, 336
correspondentie 132, 133, 134, 136, 138, 139, 144, 146, 156, 157
covariantie 336
cumulatief 125, 141, 158, 162, 163, 165, 171, 172, 186, 336
cybernetica 24, 26
cycletime (CT) 110, 158, 169, 170, 174, 175, 189, 199, 336
delay *zie*
vertraging 109, 134, 193, 211, 217
Denemarken 8, 47, 48, 333
detentieduur 207
determinanten 9, 10
deugdelijkheid.....15, 16, 37, 48, 69, 126, 129, 132, 140, 175, 193
diagnostische methode..... 43
dienstverband 117
dienstweigeraar 50
differentiaal 23
— rekening 208
— vergelijking..... 109
dimensie 27, 32, 35, 108, 132, 142, 146, 147, 148, 154, 206

(*dimensie*)
— loos 108
— technisch 147
discussie 22, 41, 47, 55, 57, 67, 102, 132, 134, 135, 136, 147, 152, 157, 175, 185, 188, 191, 195, 205, 399, 401, 402, 404, 406
displaced person 6
doelmatigheid 21, 45, 208
doeltreffendheid 21
domeindeskundige 82, 101, 175, 195, 357
doorlooptijd (CT) 7, 11, 58, 70, 78, 92, 97, 110, 134, 136, 137, 139, 145, 149, 169, 170, 173, 174, 188, 189
doorprocederen 54, 61, 105
doorreis 196
douane 396
driejarenbeleid 12, 55, 66, 92, 196, 203
drugs 199
drukketel 120
Dublin, Ovk. van — 7, 48, 60, 408
Duitsland 8, 47, 48, 60, 72, 74, 75, 76, 77, 90, 124, 137, 138, 162, 165, 185, 198, 201, 202, 206, 333
ECieRM 48, 407
economie 22, 156, 167, 404, 405, 406
eenrichtingsverkeer 26
eerste aanleg 12, 51, 52, 53, 55, 56, 79, 107, 134, 187, 203
effect
— rapportage 181
afschrik — 197
beoogd — 8, 29, 99, 101, 181, 183, 186, 193, 194, 202, 204
CT — 158, 169, 170, 174, 175, 189, 199, 336
dichtslaande-deur — 158, 162, 167, 170, 171, 175, 189, 199, 336
extern — 21, 209, 210
intern — 21, 209
inwerk — 118
leer — 129
negatief — 181
neven — 21, 22, 181
onvoorzien — 29, 30
seizoens — 72, 73, 120, 157, 159, 160, 161, 163, 167, 168
EG 48, 52, 53, 80, 107
EGKS 80
EHRM 48, 407
eilandautomatiserin jecten 78
eindrapport 45, 207, 208
Elfstedentochten 58
endogeen 23, 126, 151, 158
Eritrea 58
erkenning 12, 49, 50, 404
ervaring 115, 116, 136, 142, 195

ervarings
— coëfficiënt....116, 136, 141
— kennis 27
Estland 48
Ethiopië 54, 58
Europa 7, 8, 24, 47, 48, 70, 75, 80, 93, 154, 198, 202, 203, 206, 213, 218, 219, 402, 405, 407, 408
EVRM 19, 46
exogeen 24, 81, 85, 87, 120, 126, 138, 151, 159, 164, 204
exponentiële groei 37
extrapolatie 79
factor 9, 10, 11, 14, 17, 20, 23, 37, 38, 43, 44, 73, 74, 79, 81, 85, 87, 99, 104, 105, 108, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 123, 131, 132, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 154, 157, 158, 159, 162, 163, 174, 182, 185, 189, 190, 196, 198, 204, 206, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 404, 405
— schatting 133, 141, 142
— testresultaat....146
— verificatie....133
constante 37, 66, 117, 121, 141, 170, 171
paramater 37, 132, 133, 140, 141, 174, 189
variabele 32, 35, 37, 70, 81, 137, 144
falsificatie 131, 155
feedback 14, 24, 26, 30, 31, 32, 33, 140, 151, 211, 212, 216, 219
Finland 8, 48, 213, 333
folteringen 46
formalisering 33, 102, 104
formatie 174
Fort Europa 203, 402
forumdiscussie 42
four freedoms 201
Frankrijk 8, 47, 48, 60, 74, 75, 76, 77, 175, 202, 333
frequentie 65, 162, 155, 163
gastvrijheid 404
gebruikersinterface 34, 82, 124
gedoogden 51, 53, 54, 58, 66
— beleid 54
— regeling 406
gedrag 14, 15, 23, 25, 26, 27, 35, 36, 37, 38, 69, 70, 71, 72, 73, 81, 101, 105, 106, 122, 123, 124, 126, 129, 131, 139, 140, 141, 142, 147, 151, 155, 158, 160, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 173, 174, 175, 183, 184, 187, 188, 189, 190, 194, 195, 198, 200, 204
gedrags
— karakteristieken....167
— patroon 14, 22, 24, 27, 34, 35, 37, 195, 202
— reproductie....155
— verandering....184
gegronde vrees 88
gehoor 60, 79

(*gehoor*)
eerste — 52, 53, 79, 107
nader — 51, 52, 53, 79, 107, 134, 195, 213
gevoeligheid 13, 37, 141, 142, 174, 204
gevoeligheidsanalyse 37, 174
gewelds
— delicten 90, 185, 201
— misdrijven.... 198
gezondheid 197
gezondheidszorg.... 199
grens
— bewaking 17, 49, 410
— bewakingscirculaire 49, 407, 408
— controle 10, 182
— gedrag 173, 195
— structuur 151, 152
grenshospitium....59
Griekenland 8, 48, 72, 333
groeicurve 37
grondwet 19, 21, 138, 165, 185, 201
handelingsprobleem....43
harmonisatie 47, 206
herziening 17, 35, 44, 51, 53, 55, 56, 57, 59, 65, 106, 107, 134
herzienings
— fase 51, 52, 53
— verzoek 52, 53, 55, 59
historisch beleidsscenario 125, 126, 157, 158, 172, 185, 186, 336
Hof 7, 48, 49, 53, 56, 62, 407
Hoge Raad 19, 44, 49, 56, 59, 107, 408
hoger beroep 52, 53, 56, 57, 62, 107, 134, 187, 203, 205
Hongarije 59
hoorzitting 46
Hugenoten 404
huisvesting 7, 12, 44, 50, 66, 399
huisvestingsverzoek....50
humanitaire gronden.... 50, 409
IBOT 408
ICT *zie*
IT 15
identificatie 33
Ierland 8, 48, 333
IGC 408
IJsland 48
illegalen 10, 13, 134, 197
immigratie 8, 202, 213, 219, 221, 405
— beleid 405
— minister 47
implementatie 33, 184
inconsistentie 44, 147

IND 6, 42, 43, 49, 51, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 90, 91, 94, 95, 96, 102, 109, 110, 111, 115, 118, 121, 135, 136, 142, 143, 144, 145, 146, 150, 169, 171, 172, 174, 175, 186, 187, 189, 195, 203, 213, 357, 396, 400
INDIAC 357
Indië 405
industrial dynamics 14, 22
informatie
— logistiek 208
— stroom 33, 104, 105, 107, 108, 115, 133
— systeem 42
— technologie (IT) 22, 208
— terugkoppelingssysteem 23
— verwerkingscapaciteit 14, 22, 26, 142
infrastructuur 7, 27, 44
initiële waarde 109, 140, 146, 148
INLIA 408
instroom
— cijfers 10, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 79, 81, 90, 93, 110, 159, 160, 161, 163, 170, 202
— ontwikkeling 172
— piek 166
— verhogend 169
— verlagend 198, 199
intake 53, 62, 146, 148
intergouvernementeel 47
inwerktijd 63, 65
Irak 54, 66
Iran 54
IRO 408, 409
IT 13, 15, 22, 23, 24, 85, 131, 141, 147, 156, 157, 171, 173, 179, 180, 193, 205, 208, 209, 212, 214, 215, 216, 219, 220, 221
Italië 8, 24, 48, 202, 333
Joden 404, 405
Joegoslavië 10, 54, 164
kansarm *zie*
KONO 57, 61, 153
kansloos *zie*
KONO 53, 61, 189
kansrijk asielverzoek 57, 61, 153
kennis 16, 25, 27, 43, 45, 102, 120, 131, 142, 196, 399
ketenpartners 9
KONO 53, 57, 60, 61, 62, 107, 153, 189, 408
kort geding 16, 49, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 62, 106, 107, 118, 134, 408
Kosovo 59, 66
kostenbesparing 94
krepeergevallen 66
Kroatië 48
kwalitatief 32, 64, 88

kwaliteit 11, 12, 20, 21, 63, 64, 79, 87, 88, 89, 91, 137, 201, 205, 404
kwaliteits
— eisen 19, 20, 21, 205
— verlies 21
kwantitatief 12, 32, 88, 110, 153
kwantiteit 137, 201
land van herkomst ...9, 10, 11, 50, 53, 60, 136, 152, 153, 154, 173, 185, 188, 196, 406
landgebonden 152
Landsadvocaat.....63, 64, 82, 102, 110, 111, 174, 195, 357, 396
Letland 48
Libanon 54
Liberia 54
lineair 114, 135, 143, 144, 145
Litouen 48
logica 208
logistiek 56, 79, 80, 401
loop 13, 14, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 43, 64, 69, 70, 71, 81, 82, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 122, 123, 133, 135, 136, 139, 141, 142, 144, 145, 151, 163, 167, 168, 169, 170, 174, 175, 181, 196, 197, 198, 199, 200, 204, 212, 216, 217, 218
balancing — 30, 87, 88, 90, 91, 95, 97, 101, 102, 135, 216
causal — diagram (CLD) 30, 31, 32, 34, 85, 87, 88, 100, 102, 104, 118, 120, 122, 182, 407
causal — 30, 34, 85, 215, 216
closed — thinking.....24
closed — 24, 26
reinforcing — 31, 87, 88, 91, 93, 94, 96, 101, 103, 135, 138, 212, 216
Luxemburg 8, 48, 72, 74, 333
Maastricht 47
Macedonië 66
mandaatverklaringen 51
mandaatvluchtelingen.....70
MAPE 158, 336
Marechaussee 396
marteling 46
media 66, 217
mensenrecht 201
mensensmokkel.....62
metafoor 12, 138, 196, 402
rij-voor-de-kassa — 12, 89, 122, 138, 139, 158, 169, 196, 199, 200, 201
treincoupé — 402
waterbed — 77, 124
met-onbekende-bestemming..... 196, 408
migratie 11, 12, 203, 206, 405, 408
minderjarige 79, 137, 407
minister 20, 50, 51, 55, 58, 61, 66, 203, 395, 396, 409
Ministerie
— van Binnenlandse Zaken 51, 90, 396, 407

(*Ministerie*)
— van CRM 51
— van Justitie 5, 7, 9, 20, 42, 48, 50, 51, 58, 61, 62, 64, 69, 78, 81, 82, 88, 142, 174, 180, 196, 357, 396, 399, 402, 408
— van WVC 50, 51, 58, 60, 410
— van Buitenlandse Zaken 50, 396, 407
miscommunicatie 194
model
— bouw 76, 129, 147, 151, 181, 195, 204, 205
conceptuele — . 85, 99, 122, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 146, 156, 157
formele — 25, 85
— gedrag 123, 126, 131, 148, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 166, 170, 172, 175, 179, 186, 187, 189, 199
mentale — 23, 25, 45, 148, 211, 399
— simulatie 158, 169
— structuur 131, 132, 133, 154, 179
multidisciplinair 14
Nationale Ombudsman 43, 49, 180, 209, 396, 408
nationaliteit 152, 154, 173
nauwkeurigheid 133, 135, 140, 141, 159
Nederland 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 17, 24, 42, 46, 47, 48, 50, 51, 54, 55, 58, 59, 62, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 81, 85, 86, 88, 90, 93, 102, 103, 104, 109, 110, 122, 123, 125, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 145, 149, 151, 152, 153, 154, 159, 162, 165, 171, 174, 182, 186, 194, 196, 197, 198, 201, 202, 206, 333, 357, 397, 402, 403, 404, 405, 406, 409
Noorwegen 8, 48, 80, 333
norm
— adressant 44, 209
— atieve verdeling 202, 206
— instroom 76, 137, 165
— lijn 75
— percentage 75
Ntom 59, 60, 408
numerieke 132, 133, 140
objectief 10, 56, 78, 137, 399, 400, 401
OC 408
omrekeningsfactor 143
onderzoeksvragen 194, 200
ontheemdenregeling 406
ontmoedigingsbeleid 6, 152
onverwijderbaren 53, 54, 62
oorlogsvluchtelingen 61, 66
Oostenrijk 8, 48, 159, 202, 333
opleidings
— capaciteit 195
— fase 64
— tijd 116, 118, 136, 145, 195

opvang
— beleid 61
— capaciteit 64, 65, 401
— centrum 7, 54, 60, 66, 79, 80, 102, 408
— modaliteiten 180
OTRAL 207
overgangs
— recht 44, 63, 118
— regeling 65, 99
overnameovereenkomst 47
paneldiscussie 101, 133, 135, 152, 357
parameter *zie*
factor 37, 132, 133, 140, 141, 174, 189
parameterverificatie 132
pardonregeling 66, 203
paspoort 11, 49
percentages 145, 189
personeels
— grootte 136, 170, 171, 182, 187, 189
— verloop 142
Pikmeerarresten 19
plankzaken 6, 54, 146
Polen 51, 58
politie 27, 51, 59, 396
Portugal 8, 48, 50, 213, 333, 404
praktijk
— gedrag 167, 184
— situatie 148
probleemgedrag 13, 25, 37, 139, 199
probleemstelling 5, 404, 405
procedure
— onderdeel 108, 143, 149
— tijd 92, 93, 102
aanmeld — 180
administratiefrechtelijke — 56, 60
asiel — 7, 9, 12, 14, 15, 16, 34, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 70, 76, 80, 86, 87, 98, 102, 104, 105, 106, 107, 122, 129, 133, 135, 136, 139, 142, 163, 170, 171, 174, 175, 176, 180, 182, 187, 188, 193, 194, 195, 198, 200, 203, 206, 208, 395, 404, 405, 406
bezwaar — 53
deel — 109, 145, 146
voornemen — 52, 53, 107, 203
proces
informatieterugkoppelings — 195, 210
procesuren 53, 61, 189
productie 63, 64, 65, 87, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 134, 135, 136, 139, 141, 143, 144, 149, 150, 167, 168, 171, 174, 175, 197

productiesnelheid 91, 93, 94
publiciteitscampagne 6
pushbackfactoren.....152
quotumregeling 7, 51
Raad van State.....21, 47, 408
Rapsody 78
ratio 16, 26, 62, 97, 141, 143, 145
rechterlijke macht 6, 44, 63, 64, 102, 111, 118, 134, 135, 168, 169, 174, 186, 187, 188, 195, 203, 206, 207, 400
rechtmatigheid.....21, 134
rechts
— bescherming 48, 63
— bijstand 69, 143, 195, 357
— dynamica 16, 194, 208, 210
— gang 56
— informatica 208
— pleging 15, 209
— wetenschap 208
rechtseenheidskamer (REK) 44, 49, 56, 63, 65, 146, 168
rechtspraak 50, 209, 396
refoulementverbod.....46, 47
regelgeving 15, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 34, 44, 63, 65, 70, 87, 88, 97, 98, 99, 100, 118, 119, 121, 122, 124, 134, 139, 164, 167, 168, 174, 175, 182, 185, 190, 195, 197, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 405
regelwijziging 124, 165
registratiesysteem.....78
reisagent 10, 11, 90, 137, 138, 139, 167, 196, 197, 206
Rekenkamer, Algemene — 12, 21, 42, 43, 44, 60, 65, 80, 209, 399
reorganisatie 63, 99, 100, 112, 118, 119, 121, 185, 186, 195
reparatiewetgeving 19, 22, 204
retoriek 42
Rijsbergen 41, 61, 62, 184
RMOB 15, 25, 34, 35, 37, 69, 70, 73, 74, 75, 87, 101, 102, 104, 122, 123, 125, 139, 147, 151, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 166, 167, 168, 170, 171, 174, 175, 183, 184, 186, 195, 197, 199, 215, 218, 220, 221, 336, 408
absolute — 71, 76, 81, 160, 161
relatieve — 76, 77, 149
ROA 51, 59, 164, 165, 167, 184, 185, 408
Roemenië 48
Rome 14, 24
Rotterdam 42
RVVT 408
scenario 38, 106, 172, 175, 182, 185, 186, 202, 221
Schalkhaar 183
schattingsprobleem.....143
Schengen 7, 47, 48, 60, 124, 171, 185, 406, 409
Schiphol 41, 59, 61, 62, 184
schorsende werking 55, 56, 57, 59, 107

servomechanica 23, 24
SFD (stocks and flow diagram) 32, 33, 34, 85, 104, 107, 112, 115, 408
simulatie 23, 123, 140, 148, 149, 162, 172, 186, 187
— gedrag 157, 158, 161, 171
— resultaat 122, 149, 186
— software 37, 147, 148
Slovenië 48
software 37, 82, 105, 134, 148
Digest 37
Dynamo 34
Ithink 34, 82, 134, 147, 219
Powersim 34
Stella 34, 82
Vensim 34
Somalië 54
Spanje 8, 48, 202, 333, 404
SRA 64, 111, 142, 357, 408
Sri Lanka 54, 58
Staatssecretaris van Justitie..... 5, 50, 137, 396, 406
stagnatie 7, 399
statistiek 10, 63, 71, 73, 79, 104, 138, 139, 145, 156, 157, 158, 159, 175, 197, 199, 336
status 54, 55, 149, 407
Steffenberg, affaire — 66
strafrechtspraak 206
subjectief 10, 401
SUO 409
Suriname 51, 58, 167
symptomen 27, 163
systeem 12, 14, 15, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 50, 69, 74, 77, 85, 101, 102, 104, 105, 106, 134, 162, 187, 190, 193, 194, 195, 200, 204, 209, 210, 399
— benadering 24
— dynamica....13, 14, 15, 16, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 33, 35, 39, 43, 69, 81, 122, 126, 129, 131, 132, 140, 151, 155, 156, 167, 169, 170, 171, 179, 180, 181, 183, 193, 194, 195, 196, 199, 200, 203, 204, 206, 207, 208, 210, 211, 221
— gedrag 25, 100
— niveau 16
— perspectief 23
taal 51, 110
Tamils 51, 58, 59, 164, 184, 185, 408
Tampere 8
TBV 49, 54, 55, 62, 182, 185, 406, 408, 409
tenuitvoerlegging..... 209
Ter Apel 7, 61, 62
terminologie 13, 16, 28, 41, 45, 85, 87, 120, 130, 140, 400

terugkoppeling *zie*
loop 14, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 43, 69, 70, 81, 82, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 122, 123, 133, 135, 136, 139, 141, 144, 145, 151, 167, 168, 169, 170, 174, 175, 181, 196, 197, 198, 199, 200, 204
terugnameovereenkomsten 47
terugsturen 10, 90, 154, 196
terugstuurkans 11, 92, 93, 406
test
— resultaat 149
beleidsimplicatie — 182, 183
consistentie — 148
extreme-beleids — 171, 174
familielid — 175, 193
fasering — 163
gedrags — 138, 174, 175
gedragsreproductie — 156
gevoeligheids — 189
modus — 167, 175, 199
symptoom — 159
systeemverbetering — 183, 190
tijdreeks 71
tijdseenheid 25, 32, 33, 78, 81, 106, 135, 140, 145
tijdsfactor 99
tijdshorizon 13, 22, 35, 37, 69, 70, 76, 142, 149, 183, 190, 204
tijdsinterval 27
TNV 62, 137, 409
toelatingsbeleid 43, 47, 139, 152, 153, 182
toelatingsverzoek 54
toets
bedrijfseffecten — 21, 208
toetsing
ex ante — 13, 15, 21, 22, 184, 185, 187, 196, 205
ex post — 15, 184
tolk 51, 64, 102, 110, 195, 397, 402
transitland 196
Trias Politica 209
triggering event 121
TROO 409
Turkije 58
uitgeprocedeerd 51, 134, 148
uitnodigingsbeleid 153
uitvoerings
— instantie 63, 124
— orgaan 21, 62
— satie 91
— praktijk 7, 8, 12, 14, 15, 45, 141, 193, 194, 200, 201, 406
— problematiek 13, 14, 180, 191, 194, 200, 205, 406
— toets 196, 205

uitzetting 11, 87, 90, 182, 198
UN 147, 222, 409
UNFPA 6
UNHCR 6, 46, 51, 52, 58, 69, 70, 72, 80, 81, 82, 142, 153, 214, 395, 408, 409
units 147
UPV 63, 110
UVRM 46, 409
validiteit 37, 69, 129, 130, 131, 132
variabele *zie*
factor 32, 35, 37, 70, 81, 137, 144
Vb 46, 49, 409
Vc 49, 50, 185, 295, 406, 408, 409
veilig derde land 12, 60, 185, 406
verblijfkans 11
verblijfsrecht 47
verblijfstitel 148
verblijfsvergunning 12, 55, 61, 66, 87, 92, 167, 405
NOVBTA 408
VBTA 409
VBTR 409
VOTA 55, 409
VOTR 55, 409
verdeelprobleem 104, 198
verdragsvluchtelingen 70
Verenigd Koninkrijk 10, 47, 56, 57, 162, 202, 206, 213, 216, 409
Verenigde Staten 196, 206, 213, 214, 219, 405
vergelijkingsgedrag *zie*
RMOB 15, 34, 35, 69, 70, 73, 74, 75, 87, 101, 102, 104, 122, 139, 147, 151, 155, 156, 159, 161, 162, 174, 175, 184, 195, 197, 199, 408
vergelijkingsmaatstaf 403
verhoudingsgetal 32
verificatie 133
verklaringsgraad 158, 175
verlengingsverzoek 51
verloop 5, 28, 29, 49, 51, 64, 71, 79, 93, 94, 96, 97, 99, 107, 109, 111, 115, 116, 117, 135, 145, 148, 168, 195, 197, 204, 404
vertraging 23, 54, 64, 70, 96, 97, 109, 134, 193, 196, 211, 217
vertrekcentrum 62
vervolging 47, 88
verwijdercentrum 7, 62
verzoek 46, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 78, 82, 105, 106, 108, 112, 114, 115, 137, 146, 148, 167, 184
verzuim 88, 93, 94, 96, 112, 114
Vietnam 58, 59, 153
visumplicht 47, 202
vluchteling 8, 46, 214
vluchtelingen ... 5, 6, 7, 12, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 58, 59, 70, 152, 153, 402, 405, 409
— beleid 5
— stroom 80, 151

(*vluchtelingen*)
— verdrag 7, 45, 50, 72, 400, 408, 409
vluchtroutes 10
vluchtverhaal 152, 402
VN 46
voorraad 6, 16, 32, 33, 43, 78, 79, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 100, 102, 105, 106, 108, 109, 113, 115, 116, 119, 120, 134, 135, 136, 144, 145, 146, 147, 148
voorspelling 155
voorzieningenniveau.....54, 55, 61
VOVO 52, 57, 78, 106, 107, 134, 203, 409
vraagstelling 5, 6, 15, 16, 193, 194, 200
vreemdeling 49, 55, 61, 134
vreemdelingen
— beleid 5, 181, 182
— besluit 49, 55, 294, 409
— bewaring..... 7, 134
— circulaire.....49, 62, 182, 295, 406, 409
— dienst 51, 409
— kamer 56, 118, 119, 142, 143
— politie 396
— rechter 64
— rechtspraak 44
— zaken 44, 46, 49, 56, 63, 118, 143
vrij verkeer van personen.....405
vrijheidsbenemende maatregelen 57, 406
vrijheidsbeperkende maatregelen.....57
vrijheidsontnemende maatregelen.....78
vtv 54, 55, 152, 409
VV 49, 409
vvtv 54, 55, 61, 66, 164, 184, 409
Vw 6, 7, 17, 44, 49, 59, 60, 61, 65, 98, 184, 293, 406, 408, 409, 410
— 1965 ..... 17, 52, 54, 59, 185, 410
— 1994 ....12, 17, 46, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 60, 61, 63, 65, 98, 106, 107, 118, 124, 134, 164, 165, 167, 168, 184, 185, 186, 187, 201, 410
— 2000 ....6, 9, 17, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 66, 79, 80, 106, 107, 118, 124, 148, 164, 165, 168, 169, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 196, 201, 202, 203, 205, 400, 406, 407, 409, 410
wachtrij 12, 105, 106, 109, 110, 112, 113, 118, 119, 122, 146, 163, 196, 197
wachttijd 49, 61, 92, 146, 207
waterbed 77, 124
werkdruk 20, 63, 91, 93, 94, 96, 102, 112, 113, 114, 115, 117, 120, 122, 135, 141, 144, 145, 148, 189, 195, 197
werkloosheid 5, 13, 404
werkmaand 111, 112, 114, 135, 144
werknemer 95
werktijd 108, 112, 114, 115, 144, 195
werving 63, 115, 117, 174, 195

wetgeving 20, 21, 208, 209
spaghetti — 204
spierballen — 9
symbool — 9
wetgevingsmethode 20
wetswijziging 17, 112, 115, 165, 167, 168, 170, 186, 202
xenofobie 13
zelfzorgarrangement 57, 62, 410
Zevenaar 41, 61, 62, 184
ziekteverzuim 64, 96, 111, 135, 141, 195
zigeuners 51
Zweden 8, 48, 333
Zwitserland 8, 72, 80, 202, 333

Curriculum vitae

Carolus Grütters werd geboren te Den Haag in 1956. Na het behalen van zijn diploma gymnasium β studeerde hij, na enige omzwervingen, van 1981 – 1985 Nederlands Recht aan de Rijksuniversiteit Leiden (RUL). Tijdens zijn studie werkte hij als student-assistent bij het Bureau Onderzoek van Onderwijs van de RUL. Sinds 1985 werkt hij als universitair docent bij de vaksectie Recht & Informatica van de faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN). Daarnaast is hij verbonden aan het Centrum voor Migratierecht (CMR) van de KUN. Hij is mede-oprichter en bestuurslid van de stichting Juridische Kennissystemen (JURIX). Hij woont met zijn vrouw en vier kinderen in Nijmegen.